

ВАСИЛЬ ІВАНИШИН

УКРАЇНСЬКА ІДЕЯ

ВИБРАНІ ТВОРИ

*Присвячується 70-річчю
від дня народження
Василя Іванишина*

Василь Іванишин

УКРАЇНСЬКА ІДЕЯ

B. Hoeg

ГО «Правий сектор»
ВО «Тризуб» імені Степана Бандери
Науково-ідеологічний центр імені Дмитра Донцова

Василь Іванишин

УКРАЇНСЬКА ІДЕЯ

Вибрані твори

Дрогобич
Північ
2014

УДК 94 (477) "19" (08)
ББК 63.3 (4 УКР) 6 I - 19
I 23

Іванишин Василь. Українська ідея: вибрані твори / За ред. Петра Іванишина. – Дрогобич: Посвіт, 2014. – 928 с.

«Українська ідея» – збірник філософських, наукових, політологічних, публіцистичних праць відомого вченого та громадського діяча, Провідника Всеукраїнської організації «Тризуб» імені Степана Бандери полковника Василя Петровича Іванишина (1944-2007), присвячених проблемам українського національного відродження, державотворення, осмислення та популяризації національно-екзистенціальної методології інтерпретації. У них автор розкриває й обґрунтовує конструктивно-творчу суть і безальтернативність українського націоналізму як основи українського національного мислення і діяння, життєву необхідність реалізації української національної ідеї – ідеї державного самоутвердження української нації через створення української національної держави із всеохопною системою українського національного народовладдя.

Видання розраховане передусім на тих національно пробуджених і політично активних читачів, яких турбує стан української нації і доля України.

ISBN 978-966-2763-97-3

ББК 63.3 (4 УКР) 6 I - 19

Автор передмови – *Дмитро Ярош*
Редактор-упорядник – *Петро Іванишин*

ISBN 978-966-2763-97-3

© Петро Іванишин, 2014
© Посвіт, 2014

ЗМІСТ

Передмова. *Дмитро Ярош*.....7

МОНОГРАФІЧНІ СТУДІЇ

Українська Церква і процес національного відродження..... 9

Нація. Державність. Націоналізм 63

Українська ідея і перспективи націоналістичного руху.....275

Непрочитаний Шевченко 345

Село і вибори378

Вибір нації-2002: голосуємо за особу чи за ідею? 386

«На розпутті велелюднім» 420

Жерці імпрези 525

Кримський вузол.....549

Майдан-2 чи плацдарм української свободи?..... 573

Рецепція Благівістя596

Програма реалізації української національної ідеї у процесі державотворення618

Національна громада686

КУЛЬТУРНО-ПОЛІТИЧНІ ПОРТРЕТИ

Світогляд нації.....705

Бандера – назавжди з нами.....717

Нація на шляху до Шевченка720

Євген Коновалець – Воїн і Провідник725

Державотворчий чин Бандери..... 729

СТАТТІ

Друга світова – дві поразки і дві перемоги	735
За державність нації	741
Вибори-2002	746
Іракська криза	753
До проблем національної безпеки	757
Під проводом ОУН і з іменем Бандери.....	767
Орден Української Надії.....	781
Політична функція.....	791
Проблематика української надії.....	809
Український вибір.....	825
Антиукраїнське шоу закінчилось, антиукраїнський шабаш триває?	833
Внутрішня окупація – війна на знищення.....	843

ДІАЛОГИ

Відповідь «неандертальцям».....	848
Найбільша загроза для України.....	856
«Постпомаразм»: крах чи шанс?.....	863
На вістрі боротьби.....	872
Сучасність потребує націоналізму	890
За нашу і вашу свободу.....	895
Додаток. Професор	903
<i>Список основних праць В. Іванишина.....</i>	<i>914</i>

ПЕРЕДМОВА

Цього року виповнюється сімдесят років від дня народження одного з тих великих синів української нації, котрий не був належно оцінений та пошанований за життя в неоколоніальній Україні. Йдеться про Василя Іванишина (1944-2007) – відомого політичного мислителя, ідеолога українського націоналізму, вченого-літературознавця, публіциста і журналіста, літератора, політичного аналітика, громадського діяча, доцента Дрогобицького університету. А ще – засновника та провідника Всеукраїнської організації «Тризуб» імені Степана Бандери та співзасновника видавничої фірми «Відродження», котра певний час була видавничою референтурою «Тризуба».

Очевидно, що така постать не могла бути і ніколи не була явищем лише Дрогобича чи Галичини, де він народився та проживав. У випадку сл.п. В.Іванишина маємо справу із яскравим загальнонаціональним феноменом, феноменом самобутнім та визначним, котрий ще тільки належить глибоко й різнобічно осмислити та пошанувати.

Пропоноване видання, підготовлене до друку сином В.Іванишина, професором Петром Іванишиним, містить вибрані твори автора різних жанрів – філософські, наукові, політичні, історіографічні, публіцистичні. Визначальна їх риса – методологічна, вони не лише по-новому вияскравлюють істинність класичного українського націоналізму, базованого на шевченківській національній ідеї, а й пропонують кожному переконатися у плідності, ефективності та продуктивності мислення, базованого на цій ідеї. Тепер не лише члени «Тризуба», а й усі охочі після доленосних подій Національної революції

2013-2014 років, можуть переконатися в тому, що думки В.Іванишина не лише актуальні чи перспективні, а й вельми пророчі. З цього погляду Провідник став предтечею і нашої революції, і виникнення «Правого сектору».

Однак варто відзначити ще один аспект актуальності та важливості пропонованого видання. Йдеться про принципову незавершеність Національної революції, про потребу якісної зміни не людей, а системи влади в Україні, про вирішення проблеми російської агресії. У цьому сенсі націоцентричні праці Провідника стануть дороговказом кожному, хто бажає саме революційних, якісних змін, хто хоче створення справді незалежної національної держави, хто прагне реального національного народовладдя, хто хоче розвитку українського суспільства на засадах свободи, справедливості та добробуту. Вірю і знаю, що доленосними й рятівними для сучасної України можуть стати передусім ідеї українського націоналізму, якими жив і які послідовно утверджував у своїх філософських, наукових та публіцистичних творах Василь Іванишин.

З цим – переможемо!

Дмитро Ярош,
лідер «Правого сектора»,
провідник ВО «Тризуб»
ім. С. Бандери

МОНОГРАФІЧНІ СТУДІЇ

УКРАЇНСЬКА ЦЕРКВА І ПРОЦЕС НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ

На нинішньому відрізку історії, започаткованому перебудовою, життя підкидає нам усе нові й нові проблеми, без вирішення яких не вдається просунутись уперед по шляху до вимірної правової держави, атрибутивними, невід'ємними рисами якої будуть національний розквіт і демократія, гуманність та економічне процвітання. Цих проблем, на жаль, не меншає, й однією з причин є те, що часто ми пробуємо вирішити їх із позицій незнання – не підіймаючись вище хотіння та емоцій, інтересу і сили.

Перед нами – завдання історичної ваги, а нам бракує знань, осмислення закономірностей власної історії, усвідомлення своєї мети. Гірше того: ми часто навіть не відчуваємо потреби в цьому. Це не вина – біда наша. Неминуче зниження духовного та інтелектуального потенціалу нації – запланований результат тривалого і тотального насильства над нашим народом. Якщо не врахуємо цього, то й надалі наші суперечки, дискусії будуть переростати в полеміку, полеміка – у скандали, єдність – у ворожнечу, намагання кожного утвердити власне «добро» – у всенародне зло, устремління до волі – у нове ярмо.

Однією з найбільш дражливих і болісних проблем сьогодення стала необхідність нормалізації релігійного життя в Україні, зокрема тут, у Галичині. Її важливість і складність тим більші, що вона органічно, нерозривно зрощена з животрепетною проблемою національного відродження.

Боротьба за легалізацію Української Греко-Католицької Церкви (УГКЦ), здається, успішно завершується, але бажаного

спокою в середовищі віруючих нема, і замість зітхнути з полегшенням, ми з тривогою помічаємо спроби посягти новий розлад, викликати нову ворожнечу, новий розкол. Проти кого скеровані ці акції? Яка їх мета?

Спробуймо окинути поглядом недавню історію релігійного життя в Галичині. Вона рясніє подіями дивними, суперечливими, часом загадковими. Але, будучи вишикувані в хронологічній послідовності, вони чимало прояснюють.

Так, відразу після війни власті звинувачують греко-католицьку, уніатську Церкву у ворожості щодо Радянської влади і народу. До відкритого судового процесу не дійшло, але Церкву знищили. Враховуючи, що СРСР – держава атеїстична, це ще можна зрозуміти, хоч і не можна виправдати. Але загадка в іншому. Чомусь віруючих не позбавили Церкви взагалі, а кинули в обійми московського патріарха, у лоно Російської православної церкви (РПЦ). Із християнського милосердя? З любові до православ'я? Щось не віриться.

Тим більше, що не встигли новонавернені «православні» зігрітися під крилом Російської православної церкви, не встигли оговтатись від малозрозумілих, але принизливих акцій типу переміни хрестів, закривання сердець на іконах, спорудження парканів у храмах тощо, як надійшла команда масово закривати ці ж – уже православні! – храми: віруючі, бач, стали атеїстами. І чим більше церков закривали, тим голосніше представники московського патріархату викривали на весь світ вигадки буржуазних ідеологів та українських буржуазних націоналістів, ніби в СРСР є якісь релігійні тиски.

Незабаром – нова акція: «освоєння культових споруд», тобто перетворення церков у музеї, картинні галереї тощо. Негласне пояснення: у деяких не діючих офіційно церквах відбувалися підпільні Богослужіння греко-католиків. Звідси й турбота про культурні осередки для сіл.

І раптом – уже в час перебудови – гарячкова турбота влади про християн, але тільки православних: масове відкриття раніше закритих і «освоєних» храмів. Деякі громади, керовані

привченими до послуху, покірно приймають цей спільний дар влади і Російської православної церкви. Але часті й випадки, коли батюшок проганяють віруючі. А зверху тиснуть: дайош православні церкви! То ж галичани в кінці вісімдесятих років ХХ століття сподобились побачити й такі дивовижні в країні войовничого атеїзму, гротескно-фантазмагоричні у своїй ідеологічній парадоксальності картини: зцементована духом протесту громада на церковному подвір'ї, навпроти – загін міліції, а між ними – групка райкомівців та сільських активістів (голова колгоспу, голова сільради, парторг) довкола батюшки, і секретар райкому з надривом, нервово жестикулюючи, на всі лади вихваляє православну Церкву і пропонованого райкомом на роль душпастиря батюшку...

Звідки цей місіонерський запал переконаних атеїстів? Яка мета об'єднала їх із православним кліром? Що криється за історичними закликами «повернутися до віри предків»? І коли це предки нинішніх західних українців хоч один день були під опікою московських ієрархів? Зрештою, чому саме тепер відчув державно-партійний апарат необхідність у зміцненні позицій православ'я, зокрема РПЦ, у Західній Україні? Питань чимало, а відповідь таки одна: відродження і зміцнення УГКЦ.

І ось тепер, коли легалізація УГКЦ стала dokonаним фактом, а кількість греко-католицьких парафій множитья з кожним днем, віруючим одну за одною підкидають ідеї, які аж ніяк не сприяють відновленню історичної справедливості щодо цієї Церкви, як не сприяють нормалізації релігійного, а отже, і суспільного життя в нашому регіоні.

Ідея перша: автономія. Суть її в наступному. Навіщо нам, мовляв, відновлювати УГКЦ і ризикувати єдністю нації в час боротьби за реальне самовизначення України, коли є простіший вихід: домагатися, щоб православна Церква в республіці була автономною, тобто Українською Автономною Православною Церквою – із мінімальною залежністю від московського патріарха?

Ідея друга: автокефалія. Подається вона так. Нащо відновлювати УГКЦ і тим поглиблювати різницю між Західною і Східною Україною, коли для консолідації нації вигідніше домагатися відновлення Української Автокефальної Православної Церкви (УАПЦ), яка виникла в час Української Народної Республіки в 1919 році і була знищена Сталіним у 1930 році? Так збережемо єдність Церкви і єдність народу, уникнувши релігійної залежності від Москви.

Ідея третя: національна. Звучить вона так. Не треба нам ні УГКЦ, ні православ'я. Обидві ці Церкви мають однаковий обряд, різняться тільки кількома догмами і підпорядкованістю (папі чи патріарху). Відкиньмо догми і підпорядкованість і на основі спільності обряду створімо цілком самостійну загальнонаціональну Українську Церкву.

Як бачимо, є від чого втратити голову. Ми ще повернемося до цих ідей, а зараз варто відзначити наступне. При всій відмінності пропонованих виходів із релігійної кризи впадає у вічі їх виразна спрямованість проти чомусь збереженої народом за сорок літ безпощадних переслідувань уніатської, греко-католицької Церкви – УГКЦ.

Звідси зрозумілий інтерес до того, що ж таке Українська Греко-Католицька Церква в історії нашого народу. Бо як інакше виробити певне ставлення і до Церкви, що виходить із підпілля, і до людей, що горнутья до неї, і до тверджень про УГКЦ як головну перешкоду до консолідації української нації?

Як же задовольняється цей інтерес нашими засобами масової інформації, вченими, письменниками, пропагандистами? Судіть самі. Ось необізнана, але зацікавлена людина, звернувшись до радянських джерел інформації про УГКЦ, прочитає один із варіантів типової характеристики цієї Церкви:

«Уніатська Церква, греко-католицька церква – християнська церква, що утворилася в XVI-XVII ст. в результаті Брестської унії 1596 р. Визнавала зверхність папи римського. Була знаряддям політичного і національного гноблення українського та білоруського народів. На Лівобережній Україні унію

скасовано внаслідок визвольної війни українського народу 1648-1654 р., на Правобережній – 1839 р. В період 2-ї світової війни була посібником гітлерівських загарбників. Львівський церковний собор 1946 р. ухвалив рішення про скасування Брестської унії і воз'єднання з Руською православною церквою. Уніатські церкви нині існують у ряді країн (Канада, США, Аргентина та ін.)» (УРЕС, 1987).

І багато допоможе людині, особливо молодій, ця дивовижна суміш правди, напівправди і брехні в нинішніх суперечках? Зрештою, ця характеристика – плід науки чи тенденційний витвір ідеології?

Щоб вияснити це, мусимо з позицій знання підійти до цієї проблеми, пройти тернистим шляхом української історії, тисячолітній відрізок якої ми здолали під знаком хреста, що його останні чотириста років тримала над Галичиною греко-католицька Церква.

Однак перш ніж перейти до питання про унію, мусимо зробити кілька зауваг щодо історії християнства, оскільки саме в ній були закладені передумови майбутніх розколів і спілок. До того ж тут є дражливе питання про вибір обряду Володимиром Великим, що теж часто дискутується і використовується як аргумент супротивними сторонами в нинішніх релігійних суперечках.

Як відомо, християнство вже в I ст. н.е. швидко поширюється за межі Іудеї, глибоко вкорінюється в столиці імперії – Римі, в інших містах східного і північного Середземномор'я.

Найбільш сильною і життєдіяльною за перші три століття існування стала столична – римська община. Вона витерпіла чи не найстрашніші переслідування, але в жорстоких випробуваннях тільки міцніла духовно й кількісно, приваблюючи до нового віровчення не тільки простолюду, а й людей заможних і навіть представників знаті, чому значною мірою сприяв занепад величезної і колись могутньої держави. Тому на час розпаду Римської імперії у 395 році християни тут склали помітну суспільну силу, чим змусили владу визнати себе і своїх ієрархів.

У подальшому християнство стало домінуючою релігією на заході колишньої держави – Церквою, яка утворилася всупереч світській владі і, підтримана народом, стала сильнішою за неї.

Складніше було з християнською общиною на сході, у Візантії. Розпад Римської імперії на Східну і Західну, який привів до цілковитого упадку останньої в 476 році (коли Одоакр усунув останнього імператора Ромула Августула), започаткував утвердження Східної Римської імперії, яка під назвою Візантії проіснувала ще близько 1000 років. В умовах міцніючої держави не могло бути й мови про той шлях визнання, яким пройшла римська община. Офіційне визнання і підтримку східні общини християн, їхні Церкви та ієрархи одержали з рук візантійських кесарів, правда, втративши при цьому на самостійності і змушені визнати зверхність своїх благодійників.

Так на основі єдиного віровчення й однакових догматів (закріплених Нікейським собором у 325 році) виникло два центри християнства з різко відмінною генезою, різними способами існування, різним політичним статусом.

Римська Церква, стоячи над правителями окремих держав і очолювана своїм найвищим ієрархом – папою, ніколи не визнавала главенства світської влади над собою, а з часу свого утвердження і дотепер є силою наддержавною, ласки якої не один раз запобігали світські правителі.

Східна ж Церква, діючи в умовах єдиної держави і займаючи підлегле становище, довільно ділена монархами та урядами (зараз нараховується 15 автокефальних православних Церков), не маючи єдиного пастиря і центру, століттями звикала бути в тіні царського трону, який був запорукою її панівного, привілейованого становища в державі. (До речі, багаті ризи східного духовенства – це «подарунок з царського плеча» візантійських імператорів: звичай, поширений на Сході, засвоєний і на Русі. Звідси ж і пишнота відправ.)

Варто відзначити і різне трактування двома Церквами фундаментального у християнстві поняття «раб Божий», яке було й залишається для атеїстів усіх часів улюбленим об'єктом

нищівної критики з позицій демократизму та гуманізму і яке й досі корчить і відштовхує багатьох – особливо радикально настроєну молодь та інтелігенцію.

У Східній Церкві закріпилося трактування виразу «раб Божий» виключно у моральному плані, точніше – у морально-релігійному: як формула вищої міри смирення, подолання гордині і віддання себе на волю Божу.

Кардинальна різниця є в усвідомленні цього поняття Західною Церквою, і католицька Церква ревно оберігає його первісну, етимологічну сутність, яка, проте, у найбільш зримому вигляді виступає в нас у різних сектах (наприклад, єговістів), зумовлюючи їх непрості стосунки з державою.

Цей вираз міг з'явитися і таки з'явився виключно в античному рабовласницькому світі. Згадаймо формулу ієрархічної залежності у феодальному світі: васал мого васала – мій васал. Не те було в рабовласницькому суспільстві: тут раб був власністю лише свого пана і ніхто інший не смів розпоряджатися ним (досить згадати незалежну щодо інших вільних громадян поведінку раба Езопа). Додаймо, що вираз «громадські доручення» – породження не радянської дійсності, він з'явився теж в античному світі, і вільні римські громадяни навіть записувались у рабство до своїх родичів, щоб уникнути почесних, але часто обтяжливих обов'язків.

У цьому контексті стає зрозумілим, чому перші християни проголошували себе з гордістю рабами Божими. Раб Божий – отже, вільний від обов'язків перед усіма земними владиками.

Побіжно зауважимо, що в поемі «В катакомбах» Леся Українка перенесла сучасне їй православне трактування цього виразу на римський ґрунт, де подібна полеміка між неофітом-рабом і єпископом просто не могла б відбутися, оскільки вираз «раб Божий» тут із самого початку означав не добровільне духовне уярмлення, а був доступною тодішнім людям формулою духовної свободи.

І не випадково повний титул папи римського завершується номінацією його «рабом рабів Божих», тобто слугою вільних

від світської влади людей, які визнають над собою тільки владу Бога – істоти, яка для кожного християнина є уособленням найвищих цінностей: Істини, Любові, Милосердя...

Ще раз підкреслимо, що всі відмінності, які історично склалися за перше тисячоліття існування християнства між двома його основними вітками, були специфічними ознаками двох обрядів єдиної Вселенської (тобто Католицької) Церкви.

Отже, коли князь Володимир вирішив прийняти християнство (після безуспішних спроб активізувати і зробити об'єднавчим фактором язичництво), то перед ним не стояло питання про вибір між католицизмом і православ'ям – їх ще не було. Не йшлося йому, звичайно, і про обрядову відмінність (аскетизм римської і пишнота візантійської Церков), а тим більше – про догмати. Усе це – апологетична мотивація пізніших літописців-православних; так міг би вибирати конфесію естетствуючий теолог, а не глава величезної держави.

Суть вибору була в іншому, і про неї скромно мовчать наші літописи: вибирати Церкву, яка зобов'яже князя визнати духовну, а на той час – і відчутну політичну залежність від її ієрарха (папи), чи вибирати Церкву, яка сформувалась під опікою кесаря, має звичку служіння главі держави, а свою перспективу бачить у розширенні його впливу і могутності. Князь Володимир у 988 році вибрав Церкву, яка б послужила йому, його намірам зміцнити безмежну, нуртуючу Русь.

А тепер щодо церковного розколу – на католиків і православних. Представники обох Церков називають різні його причини, передусім релігійно-догматичні. Однак насправді їх слід шукати саме в наведених вище відмінностях і політичних реаліях та закономірностях.

Ініціатором розколу виступив Константинополь. Візантійські імператори були стурбовані зростаючим впливом Римської Церкви, яка до кінця першого тисячоліття стала могутнім консолідуючим і зумовлюючим фактором у політичному житті Західної Європи. Щоб паралізувати його, у 1054 році візантійський патріарх Михайло Керуларій скликав церковний собор, який

кинув анафему на папу та його легатів і заборонив східним Церквам зноситися з Римом (в історії – «схизма Керуларія»).

Звідси – поділ на католиків і православних, різні догмати тощо.

Ми навіть не можемо похвалитися тим, що в цьому протиборстві Русь свідомо взяла сторону Візантії – її ніхто й не питав, бо руське православ'я не мало свого патріархату, а митрополита Київського і всея Русі призначав патріарх константинопольський.

Собор 1054 року не тільки зруйнував єдність християнської Церкви, не тільки заперечив таку природну і виправдану для справді вселенської Церкви рівність обрядів. Найбільш далекосяжним і найтрагічнішим наслідком церковного розколу стало те, що він дав підстави для виникнення конфесійного шовінізму: після нього обидві Церкви взаємно вважали одна одну еретичними, схизматичними, а віруючих, отже, такими, що підлягають місійній діяльності, наверненню, як і язичники. А оскільки за цю роботу бралися часто не лише духовні особи (місіонери, монахи), а окремі правителі і навіть цілі держави, що водночас непогано прикривало їхні політичні інтереси, то зрозуміло, яким розгулом насильства, фанатичного кровопролиття і звірства грозило це рядовим віруючим обох конфесій. У Галичину, в Україну взагалі католицизм теж прийшов не у своєму чисто теологічному вигляді, а як віровчення, круто змішане на польському великодержавному шовінізмі, одержимому маніакальною ідеєю створити за рахунок сусідніх народів свою державу «від моря до моря».

Сподіваюся, що навіть цей короткий екскурс в історію християнства достатньо переконливо показує, яка величезна роль позарелігійних, політичних факторів у функціонуванні кожної Церкви – явища не тільки світоглядно-конфесійного, але й суспільного. А тому наївними і небезпечними видаються спроби трактування і вирішення релігійних проблем сучасності без врахування всього комплексу суспільно-історичних реалій минулого і сьогодення.

А тепер, пам'ятаючи це, перейдемо до питання про унію.

Щоб зрозуміти ті причини, що спонукали діячів українського православ'я піти на союз (унію) з Римом у 1596 році, необхідно поставити цю подію в контекст тих процесів, які зумовлювали все життя в тодішній Україні, у тому числі й церковне.

Інакше ми й надалі будемо дивитися на власну історію українськожерськими очима Віссаріона Белінського чи Йосипа Віссаріоновича, будемо знаходити в ній самих тільки «зрадників» і «лютих ворогів українського народу», у кращому разі – якихось політичних недоумків, а українська історія й надалі буде використовуватися для утвердження у свідомості українців їхньої політичної, державотворчої неповноцінності і фатальної приреченості за браком власного розуму сліпо триматися чужих шлейок на шляху в майбутнє.

Між тим історія Берестейської (тепер Брестської) унії в працях радянських істориків та інших зацікавлених доброхотів завжди подається без необхідної передісторії, без будь-яких спроб побачити в ній закономірний наслідок попереднього розвитку української історії. Чи не тому, що так легше піднести необізнаним цей факт як випадок, історичний казус, як результат змови кількох негідників, зрадників, «лютих ворогів народу»?

Думаю, що таке ідеологічно-тенденційне ігнорування методологічних принципів розвитку, взаємозв'язку, всебічності, історизму та партійності не має нічого спільного не тільки з марксизмом, але й із наукою взагалі.

То ж спробуймо хоч побіжно окинути оком драматичну передісторію Берестейської унії.

Її початок – у XIV ст., у результатах післямонгольської катастрофи. Білорусія і більша частина України – під литовською окупацією. На північно-східних землях міцніє Московська держава. На заході агонізує колись могутнє Галицько-Волинське князівство. Далі – більше. Ось кілька найголовніших дат, за кожною з яких – подія, що так чи інакше зумовлювала становище наших предків.

З 1340 року Галичина – під польською окупацією. Починається епоха «роздержавлення», окатоличення і полонізації галичан. Але становище не безнадійне, можна боротися: на сході – величезне Литовське князівство, де домінують українська мова і православна Церква на чолі з єдиним для всіх колишніх русичів митрополитом Київським і всея Русі.

1385 рік – Кревська унія. Це перша із п'яти уній у польській історії (три політичні, дві останні – релігійні). Її причина – загроза Польщі і Литві з боку Тевтонського ордену, її результат – політичний союз двох держав, скріплений одруженням литовського князя Ягайла з польською королевою Ядвігою. Галичина, як і ціла Україна, опинилась у межах єдиної польсько-литовської держави. На схід хлинула орда голодної, але пихатої шляхти, відтісняючи і литвинів, і українців від державного керма. Тут теж починається окатоличення та полонізація. Православна Церква непокоїться за свої західні єпархії, але становище її ще міцне – влада Київської митрополії сягає Москви, і хоч після нашестя монголів осідок митрополита переноситься то до Володимира на Клязьмі, то до Москви, митрополити Петро Галицький, Кипріян Литовський переходять до Москви і відновлюють єдність Київської митрополії.

1413 рік – друга, Городельська унія, за якою зміцнюється політичний союз Польщі і Литви. Відтепер кожен литовсько-руський князь має визнавати зверхність польського короля. На державні посади можуть претендувати тільки римо-католики. У Галичині починається рішучий наступ на «схизматиків». Ягайло (хрещений православним) став ревним католиком. За його наказом у православних відбирають збудований ще князем Володимиром Ростиславичем кафедральний собор у Перемишлі, викидають з нього домовини перемишльських князів, собор перебудовують у костьол.

Православна Церква в Україні терпить удар за ударом, її становище ускладнюється тим, що у Польщі відпала потреба оглядатися на константинопольського патріарха, підпертого могутньою Візантією: у 1453 році Константинополь завоювали турки.

Правда, на півночі міцніє православне Московське царство – органічна частина Київської митрополії. Але саме звідти Руську Церкву спіткав несподіваний і підступний удар: у 1448 році цар повелів зібрати в Москві собор, на якому місцеве духовенство без участі українського і білоруського духовенства і всупереч волі патріарха проголосило митрополитом Київським єпископа Йону. Розкол тим дошкульніший, що в результаті виникає дві митрополії: московська – державна і київська – підневільна.

Офіційно розкол закріпився у 1458 році, з 1461 року спадкоємці Йони вже титулюються «митрополит Московський».

Так у Росії Руська Церква стає Російською, саме так її слід називати, і ніякі фокуси з перекладом тут нічого не скривють. Ще одне підтвердження цього – святкування в 1948 році в Москві 500-річчя автокефалії цієї Церкви, на яке, до речі, було запрошено і Гаврила Котельника. І відзначала свою автокефалію саме Російська православна церква, але аж ніяк не Руська, що виникла в 988 році і в той час могла б святкувати свої 960 роковини...

1564 рік – до Польщі спроваджено єзуїтів, які невдовзі домінують у релігійному і державному житті. Їх поява не випадкова і промовисто характеризує релігійність тодішніх польських шовіністів. Річ у тім, що в середовищі польської знаті, готової «вогнем і мечем» у власних інтересах утверджувати хрест римо-католицької Церкви «на кресах східних», водночас все більшого поширення набувала ідея позбутися залежності від Риму. Не забуваймо, що XVI ст. – епоха протестантських революцій у Європі. Єзуїти швидко поклали край цим настроям, зміцнили позиції католицизму в Польщі, створили ефективну систему окатоличення і колонізації литовської, білоруської та української людності, передусім шляхти і православного духовенства. А умови сприяли їм у цьому.

1569 рік – третя, завершальна політична унія – Люблінська: Польща, Русь (Україна й Білорусія) і Литва творять єдину державу з польським королем на чолі. Литва зрікається окупованих

нею земель на користь Польщі і повністю втрачає власні органи влади. Виникає Річ Посполита Польська.

Це був справжній тріумф польської дипломатії – Польща «від моря до моря». Не дивно, що й через триста літ – у 1869 році, після трьох поділів Польщі і в умовах австрійської окупації – на честь цієї події у Львові на горі князя Льва Даниловича поляки з ентузіазмом висипали пагорб, названий «високим замком» (мовляв, наше буде зверху!).

Тепер уже польській шовіністичній реакції було остаточно розв'язано руки. В Україні селян закріпачують, попів гонять на панщину, доступу до освіти у них немає, православні храми захоплюються дідичами і здаються в оренду шинкарям... Розвиваються два страшні для православ'я процеси: масові переходи шляхти, духовенства і віруючих у «латинство» і примітивізація, звиродніння тих, що залишились православними. Розпачливі повстання козаків і селян топляться в крові. Україна убожіє: втрачає знать, некатоликам заборонено займатися торгівлею, їх не включають у ремісничі цехи, школи полонізуються...

У цих умовах особливо болісним був заключний удар «єдиновірної» Москви по єдності східнослов'янського православ'я: у 1589 році московська митрополія перетворюється в патріархат з чітко обмеженою юрисдикцією – тільки на території Російської держави. Київська митрополія – обкарнана і зраджена – віддається на поталу окупантові. Державницькі інтереси черговий раз взяли гору над християнськими, церковними. А ситуація для України така: зажерливий Захід, зрадлива царська Північ, агресивний Південь. Трикутник смерті – типова в українській історії політична геометрія. І немає звідки чекати допомоги.

Тому будьмо обережні з Шевченковими рядками:

*Ще як були ми козаками,
А унії й не чуть було,
Отам-то весело жилось!
Братались з вольними ляхами,
Пишались вольними степами...*

Такої ідилії в українсько-польських стосунках не було ніколи. Про це свідчить історія, це впливає з самих обставин появи поляків в Україні – як окупантів, а не гостей. Тому легко можна б розцінити цей твір як вияв ідеології єднання двох народів, а не як відображення факту їхньої історії. Однак Шевченко не покривив душею, і заперечення заслуговують не його рядки, а наше трактування їх.

Справа в тому, що він має на увазі стосунки поляків з козаками, причому «на кресах» (кордонах), де перед лицем Дикого поля, міцніючого Криму збирались не політики, а воїни і релігійні проблеми відступали перед необхідністю єднання в боротьбі з ординцями. Крім того, ставлення Корони до козаків було найкращим тоді і там, де над нею нависала чергова небезпека. Тому можна повірити у факти братання шляхти з козаками, але ще не виявлено фактів братання цієї ж шляхти з українськими кріпаками.

Трагічна українська ситуація кінця XVI ст. поставила наше православне духівництво перед вибором:

- продовжувати нерівну і безнадійну боротьбу, знаючи, що це несе скору (часто – фізичну) загибель духовенству і неминуче окатоличення і полонізацію народу;

- з'єднатися з польським костьолом, «латинізуватися», тобто прийняти римо-католицьку конфесію, що викличе кривавий розкол, у результаті якого одна частина народу загине, а іншу неминуче буде полонізовано;

- піти на унію з Римом, щоб зберегти обряд і національну самобутність, змінивши залежність від константинопольського патріарха на залежність від папи римського, якому підлягало й польське духовенство.

Іншими словами: рятувати конфесію, жертвуючи національною самобутністю народу, чи рятувати його національну самобутність, жертвуючи конфесією? Воістину, політика – це мистецтво бути.

Ось у вигляді такої дилеми вперше постало національне питання перед діячами України. Було це в критичний момент

її історії, і вирішувати випало духовенству – більше, фактично, було нікому.

Але ж не пустелею були Україна і Білорусь? Мали ж вони колись чимало знатних родів, серед яких були нащадки Рюриковичів та Гедиміновичів? Мали...

Богуринські, Вишневецькі, Вроничі, Глібовичі, Горські, Даниловичі, Дідушицькі, Друцькі, Збараські, Зборевські, Зубрицькі, Корятівичі, Лукомські, Малецькі, Мещерські, Мишковські, Немировичі, Озерські, Олельковичі, Островські, Полянські, Потоцькі, Сапіги, Свистельницькі, Ступницькі, Ходкевичі, Хребтовичі, Четвертинські, Чорторійські, Шептицькі, Шумлянські, десятки інших. Зреклися віри, мови, народу. Латинізувалися, спольщилися. Чимало з них прославились – своїми антиправославними й україножерськими діяннями...

Але, скаже обізнаний читач, були й інші, передовсім князь Острозький – відомий із православних і радянських джерел противник унії. Були, звичайно. Але, по-перше, чи багато залишилось в Україні таких князів Острозьких? По-друге, уже його син Януш (1554-1620) став католиком. По-третє, сам князь був далеко не таким послідовним борцем проти унії, яким його показують. У всякому разі, немає сумніву, що й він схилився до спілки з Римом. Так, у листі до єпископа Іпатія Потія він ставить наступні умови для прийняття унії:

Щоб був збережений у чистоті східний обряд.

Щоб латинники не уживали наших церков на свої цілі.

Щоб ніхто по прийнятті унії не міг переходити на латинський обряд.

Щоб митрополит і єпископи мали ті самі права в сенаті і соймі, які мають латинські єпископи.

Щоб вислати послів до патріарха в Царгород і до Москви та порозумітися з ними в справі заключення унії.

Щоб були школи для майбутніх священиків.

(Із матеріалів Львівського собору).

Князь Острозький, як бачимо, виступав проти унії не тому, що не бачив її необхідності, а тому, що його не задовольняли

умови, на яких вона була прийнята, а ще пізніше – як ці умови реалізувались.

Уважне і безстороннє вивчення тодішньої ситуації переко-нує, що унія – не результат змови вузького кола людей, а наслідок реальних, катастрофічних для України обставин і тверезого їх осмислення більшістю духовенства, особливо вищого, та авторитетних світських діячів.

Ініціативна група у складі єпископів Кирила Терлецького та Іпатія Потія і митрополита Михайла Рогози закликала духовенство і віруючих до унії, заручившись запевненнями папи про збереження східного обряду і зрівняння у правах з католицьким духовенством.

6 жовтня 1596 року відбувся Берестейський собор, якому судилася виняткова роль у нашій історії. Унія (уже четверта) стала dokonаним фактом, поширюючись на всі українські землі.

І тут відкривається широке поле для найрізноманітніших спекуляцій, мета яких – утвердити власну оцінку, засіб – напівправа, а часто – і просто фальсифікація. Цікаво, що православні і радянські історики унії вдаються до одного і того ж прийому: розмовами про спосіб утвердження унії та боротьбу з нею підмінити вияснення того, що ж дала нам унія. Уніати ж, навпаки, проминають насильства, пов'язані з утвердженням унії, зате концентрують увагу на позитивному, розглядаючи її як фактор української історії.

Враховуючи це, зупинимось і ми на питанні утвердження унії, оскільки тут склалося чимало стійких міфів.

Міф перший: народ не сприйняв унії. Це не зовсім так, точніше – зовсім не так.

Унія давала можливість українцям звільнитися від переслідувань на релігійному ґрунті, відкривала перед зацікавленими в цьому можливість займатися ремеслом, торгівлею, шлях до освіти. Це один фактор. Другий: авторитет духовенства, що прийняло унію. Третій, негативний: запопадливість польської шляхти і духовенства, з якою вони взялися «допомагати» у впровадженні унії.

Ось у залежності від цих трьох найголовніших факторів, а також конкретних для тої чи іншої місцевості обставин і відбувався акт зміни конфесії: подекуди з ентузіазмом, подекуди із розумінням необхідності чи покірно-байдуже, подекуди з опором.

Тобто, ідея унії реалізувалась так, як взагалі втілюються в життя вагомі суспільні ідеї, що зачіпають інтереси мільйонів людей. До речі, одним із аргументів проти УГКЦ є численні факти насильного впровадження унії з Римом. Але навряд чи доцільно вдаватися до нього і використовувати як критерій позитивності чи негативності самої ідеї. Бо в такому випадку треба б відмовитись взагалі від християнства, яке, як відомо, подекуди теж утверджувалося силою на Русі. Та й встановлення Радянської влади відбувалося далеко не шляхом обміну люб'язностями з її противниками...

Міф другий: ніби унія в основному поширилась у спольщеній Західній Україні, а свідомо і вільнолюбна православна Східна Україна її відкинула. Але чи так це?

По-перше, якраз західні єпархії останніми прийняли унію: перемишльська – у 1692 році, львівська – у 1700, луцька – у 1702, останньою – львівська Ставропігія у 1708 році. І зрозуміло чому: унію активно підтримувала польська влада, а все, що йшло від влади, народ сприймав більш ніж насторожено (знайома ситуація, правда?). Крім того, за два століття польської окупації Червона Русь із центром у Львові виробила стійкі, хоч не завжди ефективні, структури опору полонізаторам та латинізаторам. А саме з латинізацією (переходом у римо-католицтво) ототожнювалась для багатьох слабо обізнаних тоді (та й тепер) унія, хоч вона була якраз задумана і таки стала засобом проти латинізації нашого обряду, а отже – проти полонізації народу.

По-друге, про поширення унії на Східній Україні свідчать наступні факти. На Лівобережжі унія була, проіснувала до другої половини XVII ст., ліквідована без усяких соборів чи інших теологічно-канонічних підстав: коли ця частина України стала «югом Росии». Тому не відповідає дійсності твердження, що

унія на Лівобережжі була знищена в ході визвольної війни 1648-1654 років: основні події цієї війни відбувалися якраз на Правобережжі, а однак тут греко-католицька Церква проіснувала 243 роки і була насильно ліквідована аж 1839 року – як перешкода на шляху русифікації українського народу.

До речі, 12 лютого 1989 року минуло рівно 150 років з дня цієї акції, але чомусь московська патріархія і київський екзархат «забули» відзначити цю спільну перемогу царизму і Російської православної церкви. А жаль. Це нагадало б сучасникам, що й на Східній Україні була своя національна церква – єдина і остання на той час структура опору проти русифікації.

Міф третій: ніби унія спольщувала український народ. Дали ми побачимо, яке далеке від істини це твердження. А зараз обмежимося наступним.

Спочатку – дві цитати з виступів на Львівському соборі 1946 року тих, кому було доручено властями спалювати й оголосити ліквідованою унію з Римом. Цитуємо за книгою «Діяння Собору Греко-Католицької Церкви 8-10 березня 1946 року у Львові»: «Одні з наших були доброї віри, що через унію вдасться зберегти свою Церкву, свій обряд, здержитись денационалізацію народу. Створилися два табори, повстала боротьба, в якій вкінці, по великих жертвах, узяла верх унія. Поляки дуже скоро переконались, що унія їм не вигідна...» (с. 107); «З колонізаційного засобу унія з часом стала заборолом українства в Галичині. Як такий, належить їй шана» (с. 110).

Підкреслимо, що ці слова належать не захисникам унії, а тим, хто був покликаний стати її могильниками.

І ще одна цитата, але вже із статті сучасного автора: «Греко-Католическая церковь, задуманная как орудие денационализации украинцев, все больше и больше превращалась в национальную религию. Духовенство в своей среде хранило культурные традиции народа, заботилось о языке, занималось просветительской деятельностью...» (С.Романюк, «Нетерпимость». – «Комсомольская правда», 5.01.1990).

Оце і є головна правда про унію – правда історичних фактів і свідчень, яка й досі не може пробити собі дороги до свідомості сучасників. Когось більше влаштовує, щоб ми засвоювали і повторювали змайстровані для нас фальшиві міфи.

Що ж принесла народові нашому унія?

Вияснюючи це, пам'ятаймо, що спілка, унія укладалася з Римом, а реалізовувалася в умовах польської окупації, коли гасло «знищення Русі» було метою польської політики і практики.

Отже, про здобутки унії

1. Унія з Римом дала можливість зберегти в умовах латинізації та полонізації східний обряд, що забезпечувалося спеціальною папською буллою.

Наскільки це було важливо, показали наступні події, зокрема так звана Пінська унія (з 1921 року), коли польське духовенство з метою полонізації православних українців нав'язувало їм римо-католицький обряд і робило все можливе, щоб вони не ставали греко-католиками, де сама обрядовість запобігала полонізації. Адже обряд – це не просто форма віросповідання, а історично складена й освячена традицією органічна єдність віровчення і культури цього народу, це вияв і фактор його духовності.

Тому гірко і боляче спостерігати, як у сьогоднішніх чварах православні та греко-католики з окраденою історичною пам'яттю часто навзаєм паплюжать обряд один одного, не усвідомлюючи, що він у них – однаковий, східний. Правда, різниця є, але не релігійного, а національного характеру. Для православних обряд – це те, що просто успадковане і вимагає збереження: як оптимальна для східних слов'ян форма вияву релігійності. Для греко-католиків обряд – ще й те, що врятоване ними і пронесене через майже чотириста літ полонізації та русифікації і наповнене національно-історичним: україномовною відправою, релігійними піснями і колядками, щедрівками і гаївками національного змісту, вертепом із князями, козаками, стрільцями...

2. Унія викликала пробудження національної свідомості українців.

Брутальна полонізація православних прикривалася фарисейською турботою про навернення їх до «справжньої», тобто католицької віри. Насправді ж окатоличення, латинізація – це був засіб, а не мета польських шовіністів. І переслідування уніатів, уже греко-католиків, увиразнювало це якнайяскравіше. Виникав внутрішній опір, приходило усвідомлення себе носієм ознак, що в сумі складають народ, націю, виникала потреба їх захисту. Бо ж гнобили не за віру, а за національну приналежність.

3. Унія стала засобом захисту української мови як найважливішої національної ознаки.

Далі ми розвинемо й аргументуємо цю думку, а зараз лише нагадаємо, що Галичина – від 1340 року перебуває під чужомовним впливом, причому дуже активним. Однак саме тут найповніше збереглися і рідна мова, і національна самосвідомість. Цікаво, що й білоруська мова збереглася найкраще там, де була унія.

4. Унія започаткувала національну школу.

Відразу після унії 1596 року українське духовенство відкривало так звані «уніатські школи» (потім – «парафіяльні», отців василіан), які в Галичині діяли до 1939 року. Польські шовіністи намагалися їх латинізувати, полонізувати, але, не маючи змоги досягти першого (заважав обряд), не досягали й другого. При першій нагоді ці школи знову українізувалися, завжди залишаючись осередками саме української духовності. Закінчив таку школу й Іван Франко...

5. Унія створила передумови для появи національної інтелігенції.

Формальне зрівняння з католицьким духовенством відкрило для українського духовенства можливість здобувати середню і вищу освіту. Польський клір робив усе можливе, щоб не допустити цього, але повністю запобігти інтелектуалізації уніатів уже не міг, і пізніше греко-католики надзвичайно ефективно використали цю можливість. Польські, римські, а пізніше

австрійські і власні духовні заклади готували не тільки священиків: з них виходила церковна і світська інтелігенція, яка започаткувала й успішно здійснювала українське національне відродження і державотворення.

6. Унія породила українську національну Церкву.

Унія, виникнувши як єдиний засіб порятунку нації, витворила українську національну Церкву, бо тільки національне надає їй самобутності і в католицькому, і в православному світі, а тому здійснюване нею національне виховання віруючих – запорука існування самої Церкви.

7. Унія компенсувала структурну неповноту українського суспільного життя – відсутність держави, знаті, шляхти, війська тощо.

Внаслідок унії з Римом в Україні з'явилася Церква, яка, як і кожна католицька, ніколи не була і не може бути слухняним знаряддям влади чи державного чиновника, а тому в умовах окупації завжди залишається виразником та осередком опозиційних настроїв і національних устремлінь народу.

Свідомо проминаю в цьому перерахунку те, чим у заслупленні намагаються вивищити свою Церкву як православні, так і греко-католики: догмати. І ось чому.

Так, після унії догматика греко-католицької Церкви поповнилась. Але жодна з нових догм не скерована на приниження християнства і вже тому не може бути причиною розбрату. Навпаки. Їхня мета – збагатити, поглибити сприйняття Христового вчення, увиразнити поняття про мудрість і всемогутність Бога, то ж було б гріхом використовувати їх для обґрунтування розбрату серед віруючих.

Догми – це результат теологічного осмислення і тлумачення Святого Письма, і розкривати їхню суть і значимість повинні теологи і священики. А вести примітивно-побутові, часто брутальні суперечки довкола таких догматів, як, наприклад, сходження Святого Духа лише від Отця чи й від Сина або ж про непорочне зачаття Матері Божої, – вважаю блюзнірством і святотатством для християнина, для вихованої людини взагалі.

Ми коротко, надзвичайно конспективно і фрагментарно окреслили, що ж принесла унія нашому народові. Але українці жили під польською окупацією, то ж погляньмо, як поставились до унії польські шовіністи.

Польські власті і клір справді чекали від унії чогось зовсім іншого, ніж вона принесла. А поступатися своїми інтересами заради торжества римської політики ці «вірні католики» зовсім не збиралися. Ось що говорив у своєму виступі на Львівському соборі головний доповідач: «Більшість польської ієрархії бажала через унію відразу златиншити народ. А коли бачила, що це іде повільно, нищила унію так само, як і православіє» («Діяння...», с. 86).

Ми звикли читати про люті переслідування у давній Польщі православних. А хто візьметься описати ті переслідування, яких зазнали греко-католики, коли Польща зрозуміла, що в її інтересах було Берестейського собору не допустити? А утиски – фізичні, моральні, економічні, політичні – були страшними, і про них чимало сказано навіть у вже цитованих матеріалах ганебного Львівського собору 1946 року. Скарги до Риму мало що давали, оскільки польське лобі при папській курії було сильнішим. Єдине, чим міг допомогти Рим, – не допустити повної ліквідації греко-католицької Церкви.

Примара цілковитої полонізації знову постала перед українцями Західної України, сягнувши апогею у другій половині XVIII ст.

Та настав 1772 рік – час першого поділу Польщі і час приходу в Галичину Австрії, а з нею – іншого державного укладу і зовсім іншого католицизму. До речі, галичан завжди звинувачували в австрофільстві. Посудіть самі, чи було їм за що бути вдячними цісарю.

З чого ж почала Австрія?

- Безмежну шляхетську сваволю було втиснуто в жорсткі рамки австрійських законів. Дикунські знущання над «хлопом», які раніше були нормою, стали винятком – Австрії потрібен був спокій у краю і регулярні грошові надходження в державну скарбницю.

- Було ліквідовано значну частину польських костьолів і монастирів, а їх землі – конфісковано.

На основі конфіскованих земель було створено так званий релігійний фонд.

Греко-Католицька Церква одержала рівні права з римо-католицькою.

- Наше духовенство одержало реальне правове і матеріальне забезпечення – у вигляді щомісячної платні з релігійного фонду.

- Греко-католицькому духовенству було відкрито реальний доступ до вищої освіти у Львівському університеті, у новоствореній греко-католицькій семінарії при Віденському університеті, в Інсбруку та в Римі.

- У Львові відкрито греко-католицьку семінарію, де, як і скрізь, студенти-богослови одержують повне матеріальне забезпечення, що відкривало можливість здобуття освіти для здібної бідняцької молоді...

Звичайно, ніякого благодійництва з боку цесарів тут не було: був тверезий політичний розрахунок на ослаблення польського впливу в Галичині і протиставлення йому місцевого населення і духовенства. «Поділяй і володарюй», але на цей раз реалізація макіавеллівського принципу була виграшна для українців: створилися сприятливі умови для національного відродження.

Австрійський канцлер граф Стадіон, який «винайшов русинів», виявив також, що цей народ складається виключно з «хлопів і попів». Шляхти та інтелігенції фактично не було.

Весь тягар національного відродження впав на плечі греко-католицького духовенства, і воно виявилось на рівні вимог часу. Хоч і з натугою, але визнали це й ті, хто ліквідовував унію: «В ХІХ ст. наша уніатська церква повільно скинула з себе польське духовне поневолення, і саме вона відродила наш народ національно» («Львівський церковний собор», 1984. с. 43).

Що ми знаємо про цю діяльність Греко-Католицької Церкви та її ієрархів? Що взагалі знаємо про цей період нашої історії? Майже нічого. Закріпилося тенденційне твердження, що

українське відродження в Галичині почалось із середини 30-х років XIX ст. – під впливом нової української літератури, передусім І.Котляревського. Але чи так це?

Факти свідчать, що цей процес розпочався фактично одночасно обабіч кордону, що розтинав тіло України. Коли в 1775 році Катерина II знищила Січ та рештки Гетьманщини і вмерли надії на збройний порятунок, у Східній Україні за справу національного відродження взялася інтелігенція, зокрема демократично настроєні літератори. І тільки вони: уніатська Церква тут уже агонізувала у ведмежих обіймах російського царизму, а очолюване не тільки не патріархом (патріархат у Росії ліквідовано в 1721 році, відновлено у 1918), а просто царським чиновником православне духовенство було в кращому разі зденаціоналізоване, переважно – русифіковане, а тому далеке або вороже щодо національно-визвольних ідей. У Західній Україні цей процес започаткувало й повело греко-католицьке духовенство, причому задовго до появи тут «Енеїди».

Історію народу закрито від нас поверховою, фрагментарною і тенденційною історією літератури. Усі суспільно значимі процеси й діячі Галичини першої половини XIX ст. надійно прикриті безрезультатним у цій ситуації класовим аналізом та справді великими іменами Маркіяна Шашкевича, Якова Головацького й Івана Вагилевича, чудом їх появи, відчайдушністю їхнього будительства – серед повсюдного німування. А що було до них? Невже й справді «Руська трійця» – історичний випадок, а їхня діяльність – тільки початок, але не наслідок конкретно-історичних процесів?

Повторюється та ж ситуація, що й при виясненні історії унії, де все вичерпувалося балаканиною про «всенародний опір» або наглухо закривалося постатями полемістів. Між іншим, полемісти були в обох таборах. Одні щиро рятували Церкву, інші – Церкву і народ. Ми ж чомусь вивчаємо тільки перших, до того ж не вникаємо в конструктивність їхньої програми порятунку. А варто задуматися, бо вже навіть син князя К.К.Острозького став римо-католиком... Згадаймо, що й Іван Вишенський,

наприклад, захищав православ'я й окреслював його перспективу з таких назадницьких, консервативних позицій, зокрема щодо освіти, що так і не знайшов підтримки у братствах. Не робимо належних висновків і з того, що колишні запальні противники унії, усвідомивши її суть, таки ставали греко-католиками...

Тому варто б відкинути стереотипи і пильніше приглянутись до того, як після 1772 року починалося українське відродження в Галичині, як і хто створював передумови для появи в нашій історії знаменитої «Руської трійці» та її послідовників. А тут чимало цікавого і повчального. Ось лише кілька штрихів.

У 1783 році відкривається україномовна греко-католицька Львівська духовна семінарія, яка стає початком і центром національного відродження в Галичині.

У 1784 році відкривається Львівський університет («всесучилище»), у якому митрополит Ангелович домігся відкриття студій для українців їхньою мовою – із богослов'я та філософії.

У 1787 році тут відкривається «Руський науковий інститут».

Священик Іван Могильницький засновує перше в Галичині культурно-освітнє товариство. Ми знаємо його як мовознавця, що відстоював самобутність української мови (1829), а його просвітницька діяльність так і залишилася непізнаною.

Митрополит Михайло Левицький... О, цього згадуємо часто: яничар, кат української мови і взагалі лютий ворог українського народу. Адже це він був причетний до заборони альманахів «Зоря» та «Русалка Дністровая» (1837). А насправді?

Виголошений Шашкевичем на іменини цісаря у 1885 році вірш українською мовою. Його ж читанка для дітей. Лексикографічна праця Вагилевича. Літературні та мовознавчі студії Головацького... І все – уперше! Усе це викликає захоплення і повагу до юнаків, які в глупу ніч національної деградації раптом прийшли самотужки до таких відважних, оригінальних і цінних задумів. Та ба – не за те їх хвалять.

Бо ще у 1816 році митрополит Михайло Левицький утворив «Товариство галицьких греко-католицьких священиків для поширення письмами просвіти і культури серед вірних на основах

християнської релігії» – із завданням видавати книжки «мовою простою, уживаною по селах». Ще в 1817 році, а потім у 1821 і 1836 роках той же Левицький видає меморіали «в обороні державного управління і самостійності української мови». Це він створює ще дві україномовні організації: «Просвітне товариство священиків» та «Інститут для образования дякоучителей». Це отой «кат української мови» ще в 1821 році видав пастирський лист кирилицею й українською мовою, через який поляки підняли такий скандал, аж митрополитові відгукнулося це з Риму...

А ось із розпорядження ще одного «ката української мови» – ректора Львівської духовної семінарії того часу професора теології Венедикта Левицького: «Питомцям... займатися читанням рідної історії, наукою руської мови, збиранням словаря сеї мови, випрацьовуванням проповідей в рідній мові та виголошуванням їх до народу, перекладами пожиточних економічних книжок або таких, які потрібні для ужитку парафіяльних шкіл». В.Щурат, чию працю «На досвідку нової доби» ми щойно процитували, далі додає: «Почато навіть переклади на руську мову творів Томи з Кемпісу про наслідування Христа... Один з-поміж питомців (Маркіян Шашкевич) виготовив читанку для парафіяльних шкіл».

То хто ж тепер «кати», а хто «будителі»? Як сказав Б.Стельмах: «Отака історія рідного народу...»

Цей клерикально-національний рух зіграв особливу роль під час «весни народів» 1848 року. Саме греко-католицьке духовенство створило Головну Руську Раду та її друкований орган «Зорю Галицьку». «Австрофільство» галичан проявилось вочевидь у тому, що якраз галицькі полки придушили польське повстання у Львові в 1848 році, допомогли урядові стабілізувати політичну ситуацію у Відні, разом з російськими військами розгромити повстання угорців (1849), заслуживши в цісаря назву «тірольців Сходу».

Те, що видається таким загадковим і контрреволюційним тепер, тоді було самозрозумілим: усяке послаблення Австрії вело до посилення в Галичині польського шовінізму, яким галичани

були ситі по горло. Тому, рятуючи Австрію, вони рятували передусім себе. Не греко-католицьке духовенство викликало цей рух народу, але воно знайшло в собі мудрість і мужність очолити його. Визнавалося це навіть на Львівському соборі: «Коли 1848 року одержало селянство особисту і земельну свободу, тоді наше духовенство, як єдина інтелігенція, обняло провід у політичному і суспільному житті народу. І цим воно стало дуже важним чинником в краю. Тепер відкрились польським політикам очі. Вони побачили, що прогайнували корисний час давньої Польщі, в якій легше могли повалити нашу Церкву і народ. І тому взялися тепер доганяти гарячково, що перше занедбали» («Діяння...», с. 92).

Ну, що так уже «занедбали», не можна сказати. Користуючись тим, що австрійців у краю бракувало, а інтелігентів-українців серед світських людей практично не було, поляки посіли фактично всі чиновницькі місця в державних інституціях. Це ними блоковано заходи митрополита Левицького та І.Могилянського щодо видання книг для народу. Це вони сигналізували у Відень про кожну спробу зближення галичан із національно-визвольними рухами в інших слов'янських землях, особливо – із Наддніпрянською Україною. До речі, саме ідеєю єдності західних і східних українців були пройняті «Зоря» та «Русалка Дністровая», як і їх творці. Звідси і дії митрополита, який прекрасно розумів, що його дозвіл на їхній вихід у світ поставить під удар, а то й просто перекреслить усі його українізаційні заходи.

Однак цитований вище автор має рацію: контратака польського шовінізму після 1848 року була такою рішучою й ефективною, що здобутки українського національного відродження, здавалось, зводяться на ніщо.

Головним об'єктом репресій стала Греко-Католицька Церква. Робиться все, щоб ослабити її, зменшити вплив духовенства на народ. Особливо дошкульними були такі заходи, як оголошення аварійними старих церков, коли виснажена до краю податками і судовими процесами громада ставилась перед

вибором: або власним коштом будувати нову церкву, або погодитись на будівництво костьола за рахунок дідича, що вело до латинізації, а через неї – до полонізації. Всіляко заохочувалися мішані шлюби місцевих юнаків та дівчат із активно спроваджуваною з Польщі молоддю. Наслідки, зрозуміло, були переважно такі ж. У 70-х роках було створено польську «Організацію народову», яка через полонізацію шкіл та будівництво костьолів і каплиць навіть для кількох римо-католицьких сімей у селі діяла в тому ж напрямку. Зусиллями поляків ліквідовано греко-католицьку семінарію у Відні...

Усі ці і чимало інших заходів були безпосередньо спрямовані на ослаблення Греко-Католицької Церкви, ускладнення й обмеження її функціонування, створення умов, при яких вона була б змушена виснажливо боротися на міжконфесійному і міжнаціональному ґрунті.

Тиснули і на віруючих. Чиняться шахрайства на виборах, несправедливість щодо вчителів-українців, найрізноманітніші утиски трудящих, особливо селян.

Але не шукаймо тут класового підходу: досить українцеві стати римо-католиком чи записатися поляком, як його матеріальне становище відразу змінюється на краще – при тому ж соціальному статусі.

Однак був ще один засіб боротьби з українським відродженням і Греко-Католицькою Церквою – москвофіли.

У працях радянських істориків нам так і не вдалося знайти жодного дослідження про цю організацію: є лише скупі принагідні згадки. А між тим це найзагадковіший феномен у галицькому житті того часу.

І справді, раптом у Галичині, де буквально кожне українське слово і дія перевірялися на можливу наявність у них крамоли сепаратизму, з'являється організація, яка не тільки агітує галичан «повернутися до віри предків» – православ'я, але й переконує їх, що ніякі вони не українці, а... росіяни, що справжня їхня мова і культура – російські, а тому необхідно їм змагати до того, щоб

жити під батьківською опікою православного російського царя. І власті мовчать!..

Цікаво, правда?

А загадкового нічого тут немає. Москвофільство сформувалося після 1848 року в середовищі «новоросів» з духовенства Галичини. До того православ'я тут не було – із часу прийняття унії західними єпархіями. Тому ніякої ролі ідея православ'я в національному відродженні в Галичині не відіграла.

Активізація почалася десь у 50-х роках, коли новітні «росіяни» в Галичині «зненацька» відчули себе повпредами російського царизму і Російської православної церкви. У них раптом звідкись взялися фактично необмежені фінансові можливості, вони масовими тиражами видають «язичієм» і російською мовою літературу для різних верств населення і безплатно поширюють її по цілому краю, надають матеріальну допомогу малоімущим гімназістам і студентам, які поділяють ідеї москвофільства, а на відмовників організують політичні доноси (досить згадати провокаційну діяльність Михайла Качковського).

Діяльність москвофілів суттєво ослаблювала український національно-творчий рух: русифікувалася значна частина інтелігенції, від національно-творчих процесів відривалася частина віруючих і навіть окремі парафії, переходячи на православ'я, що виразно заявляло про свій неукраїнський характер.

Уся ця діяльність надійно прикривалася перед урядом місцевим чиновництвом, суціль польським, оскільки така практика москвофілів була на руку польським шовіністам: вона ослаблювала їхнього головного противника – українську Церкву.

Ця москвофільсько-польська ідилія припинилася в 1914 році, коли в прифронтову Галичину прибули чиновники-австрійці й арештували найактивніших москвофілів, оскільки виявили, що вони не тільки поширювали інформацію, але й збирали її і передавали «куди слід».

Що австрійські чиновники були близькі до істини, стало очевидним під час російської окупації. Москвофіли стали надійними помічниками російських властей, одержали матеріальну

допомогу і різні пільги, сприяли виявленню «врагов Отчества» серед українців. І коли в 1915 році нові окупанти заарештували і вивезли в Росію 15 тисяч галичан, переважно інтелігентів (серед них – 400 чоловік духовенства на чолі з митрополитом Андреем Шептицьким), то діяли не наосліп. Відступаючи, російські війська кинули чимало військового спорядження і майна – нічим було вивезти. Зате знайшлося місце для москвофільських родин, які були евакуйовані вглиб Росії. Для них знайшлася матеріальна допомога, квартири, діти вчилися в гімназіях – як, наприклад, Ярослав Галан чи Олександр Гаврилук...

Названі й неназвані польські удари та інтриги були скеровані на знищення Греко-Католицької Церкви, але досягти повного успіху вже не могли, як не могли зупинити український національно-творчий процес у цілому. Духовні заклади, школи, гімназії, можливість вищих студій, «Просвіта», кооперативний та потужний жіночий рух – усе це, породжене багаторічними зусиллями греко-католицького духовенства, продукувало власну, українську інтелігенцію, підводило економічну базу під національний рух, несло просвіту і культуру в широкі маси, виводило національні змагання далеко за рамки церковного життя.

Цю справді націотворчу роль греко-католицького духовенства прекрасно усвідомлював «атеїст» Іван Франко, адресуючи йому в «Святовечірній казці» такі слова Русі-України:

*«Ходім до пастирів народа!» – знов сказала,
В віконця яснії попівські заглядала.
І наче той звінок вечірньою порою
Той клич її лунав, мов поклик той до бою:
«Ставайте дружно всі і згідно всі і сміло, –
Бо ваших рук важке, святе чекає діло!
Ви сіль сеї землі! Як звітріє вона, –
То чим посолять хліб із нового зерна?»*

(Зб. «Давне й нове». – Львів, 1911, с.5)

Проте й безслідно для Греко-Католицької Церкви польська контратака не минула, і в кінці XIX ст., за митрополита Сембратовича, вона переживала справжню кризу, викликану як місцевими причинами, зокрема й діяльністю відомого шовініста графа Бадені, так і антиукраїнськими зусиллями польського лобі при цісарському дворі у Відні і польського кардинала графа Ледоховського в Римі.

Здолати цю кризу, вивести Церкву на рівень нових завдань, зробити її фактом уже не тільки національного відродження, але й національного державотворення, витворити з неї цілком національне, українське релігійне об'єднання – усе це судилося виконати митрополитові Андрею Шептицькому.

Зараз у наших джерелах ця постать спотворена до невпізнання. І не з моїми скромними можливостями і ще скромнішими силами братися за створення правдивого історичного портрета цієї колосальної особистості в національно-визвольних змаганнях нашого народу. Проте нанести хоч кілька штрихів до контура його силуетки необхідно – з метою заперечення безпідставних інвектив та безсоромних фальсифікацій. Правда, у Канаді видано нещодавно велику біографію А.Шептицького, але ніж вона стане загальнодоступною в Україні...

Уже сама його поява в лоні Греко-Католицької Церкви була сенсаційною й оживляючою, а жертвність його кроку – безсумнівною (титул графа, становище, кар'єру, маєтки – гнаній «хлопській» Церкві!). Та особливо вражаючим було не стільки те, що з римо-католика він став греко-католиком, скільки те, що з поляка він став українцем (рід Шептицьких дав чимало відомих церковних діячів високого рангу). Це стало важливим фактором піднесення національної свідомості галичан.

Не маємо підстав, щоб говорити про широке наслідування шляхтою прикладу А.Шептицького, але про один такий випадок знаємо точно. Поміщик Михайло Малецький із села Угерці Винявські (тепер Зелений Гай) біля Рудок на Львівщині теж повернувся до обряду і нації предків. Збудував каплицю і нову греко-католицьку церкву на місці аварійної, чим зруйнував плани

поляків збудувати тут костюл і в цей спосіб спольщити Угерці, як це було зроблено із сусіднім селом Мильчиці. Він побудував також захоронку для дітей, спровадив чотирьох монашок (сестра-служебниця, учителька, фельдшер і агроном), виділивши їм значний шмат поля. Помираючи, заповів маєток в Угерцях товариству «Просвіта». На базі маєтку (директор Антін Андрійович Гап'як) «Просвіта» відкрила господарську школу. У 30-х роках товариство розпродало маєток шляхом парцеляції, щоб покрити видавничі борги. Отакі клерикали, отакі реакціонери...

Щоб належно оцінити роль митрополита Андрея Шептицького в історії нашого народу, необхідно окреслити й осмислити найголовніші напрямки його зусиль.

1. Його релігійно-церковна діяльність рішучого реформатора оздоровила і зміцнила Греко-Католицьку Церкву, як ніколи до того (піднесення дієцезального кліру, створення нових і реорганізація діючих духовних навчальних закладів, видавничча справа, зближення духовенства з народом, із його змаганнями на ґрунті конкретних справ, залучення талановитої, але бідної молоді до навчання і церковної та громадської діяльності...).

2. Його соціально-економічні заходи відповідали інтересам народу і підводили матеріальну базу під ідеологію національної консолідації та державотворення (фінансування Церквою банкової і страхової справи, створення лікарень, захоронок, притулків, пропаганда і розвиток кооперативного руху і народних промислів тощо).

3. Його культурно-просвітницька діяльність була скерована на піднесення моралі й духовності народу до того рівня, на якому з'являється свідомі і масова готовність до практичної роботи у справі національного державного будівництва (широка меценатська діяльність, відчутна допомога митцям, здібній молоді, консолідація творчих сил, виховна робота через захоронки і школи, спортивні та просвітні товариства, газети, журнали і книги, масові заходи з обов'язковим поєднанням двох начал – національного і релігійного тощо).

До речі, саме в цій атмосфері формувався світогляд майбутніх січових стрільців, і УСС – унікальне явище у світовій історії. Це була армія справжніх інтелігентів, носіїв високих ідей і благородних ідеалів. Стрільці не тільки складали справді народні, а тому невмирущі пісні. Вони витворили цілу своєрідну стрілецьку ідеологію і культуру. Зрештою, яка ще армія тоді (та й потім) організовувала етапні гімназії, вела між боями таку широку культурно-просвітницьку роботу? Маленький штрих: УСС – єдина армія того жорстокого часу, якій ні тодішні, ні пізніші противники ніколи не закинули жодного факту звірства, мародерства, насильства щодо полонених чи населення...

Тому такий повчальний приклад виховної системи А.Шептицького: виховувати майбутніх борців за національні ідеали не шляхом нагнітання ненависті, а шляхом формування в них високої духовності й органічного неприйняття зла.

4. Її політична діяльність із самого початку мала виразне українське державотворче спрямування. Її дві характерні домінанти: по-перше, масовість – через залучення до активного суспільного життя всієї інтелігенції, студентської та учнівської молоді, духовенства і якомога ширших кіл населення; по-друге, вона велась у руслі австрійської законності і в парламентських формах.

Коли йдеться про останнє, то причини тут глибші, ніж роялізм, сервілізм чи політична полохливість митрополита (історія переконливо показала, що на таке він не хворів). Правда в тому, що тільки така діяльність в умовах фактично подвійної (австрійської та польської) окупації й могла давати (і давала) реальні політичні плоди: створення умов для розширення і поглиблення національного руху, усе більш впливова сеймова і парламентська українська репрезентація тощо. До того ж вона ставала справжньою і масовою школою демократизму і парламентаризму, без чого важко, а то й неможливо побудувати справді демократичну державу. А вже тоді назрівала в галицьких радикальних колах небезпека потягу до насильницького способу вирішення національно-визвольних проблем, що проявилось, зокрема, у

вбивстві М.Січинським у 1908 році графа Потоцького – цісарського намісника за посадою, але польського шовініста за суттю.

Тому зрозуміла увага А.Шептицького до діяльності існуючих і створення нових політичних об'єднань. Згадаймо еволюцію руху «народовців», що виник у середовищі греко-католицького духовенства і вихованої ним інтелігенції в 60-х роках – як протиположна реакційній українофобській діяльності москвофілів. У 70-х роках цей рух оформився в національно-клерикальну партію, яка в 1899 році стала національно-демократичною партією. І саме ця партія у 1918 році виступила в ролі фундатора й опори уряду ЗУНР.

Слід відзначити, що талант церковного і громадського діяча в А.Шептицькому проявився не тільки в тому, що сам він був усе життя далекоглядним і гнучким політиком, а передусім у тому, що він створив широку, струнку і діяльну політичну систему, яка спрацювала і незважаючи на його відсутність у Галичині через заслання з 1915 по 1917 роки. Масові арешти, проведені російськими властями, і воєнне лихоліття ослабили, але не зламали її, і вона здійснила віковичну мрію нашого народу про власну державність – породила ЗУНР. 22 січня 1919 року ЗУНР об'єдналася з УНР (Директорією), возз'єднавши Західну і Східну Україну в межах єдиної, суверенної і демократичної української держави.

Так у ході цих довголітніх національно-визвольних змагань Греко-Католицька Церква стала національною, українською.

Національний характер Греко-Католицької Церкви остаточно викристалізувався у викінченій формі за умов окупації Галичини новою Польщею, у міжвоєнне двадцятиліття.

Те, що так наполегливо скривалося і фальсифікувалося радянською історіографією і чого й досі не усвідомлює значна частина позбавленого історичної пам'яті населення, – а саме національний характер Греко-Католицької Церкви на чолі з митрополитом Андреем Шептицьким, – те було безсумнівним для політичних і релігійних діячів нової Польщі, пройнятих маніакальними ідеями перетворення Галичини в Малопольщу і повної колонізації українців.

Доказів цьому – безліч. Ось цитата з матеріалів злощасного Львівського собору: «За другої Польщі (в рр.. 1920-1939) ми, як могли і вміли, змагали до наших національних ідеалів, а Польща намагалась сполонізувати наш народ. Тому ми вже й на церковному полі перестали зноситися з поляками. Наша унія стала не «унія» (возз'єднання), а сепарація від місцевої римо-католицької церкви» («Діяння...», с. 21).

Але є ще більш переконливі свідчення – самої історії.

Після Ризького договору в 1921 році Польща одержала, крім Галичини, великі простори західноукраїнських земель із православним населенням – близько 4 мільйонів (1200 парохій). Виникла небезпека, що в умовах єдиної держави і для ефективного опору окупантам відбудеться зближення греко-католиків із православними – як на ґрунті релігійному, так і національно-визвольному. Щоб цього не допустити, розпочалася атака польських великодержавників на обидві Церкви.

Перш за все поляки відлучили православних Польщі від московського патріархату, православна Церква тут стала автокефальною, її визнав патріарх у Константинополі.

Одночасно почалось руйнування православної Церкви. 400 храмів закрито, майно їх ліквідовано, 140 церков спалено і зруйновано, віруючих змушувано до латинізації. Протести віруючих залишалися без уваги. Польський єпископат у відповідь на скарги мовчав. Єдиний митрополит Шептицький гостро запротестував у пресі...

Наступна акція для блокування можливої спілки українців – православних і греко-католиків – так звана Пінська унія (п'ята) у вигляді щорічних нарад єзуїтів у Пінську після 1921 року, де обговорювався хід безпосереднього переведення православних Західної України і Західної Білорусії в латинсько-польську віру.

Ось саме ця Пінська унія активно використовується зараз для звинувачення Греко-Католицької Церкви як засобу ополчення українців. Воно настільки страшне, наскільки й безпідставне. І якщо цієї фальсифікації не усвідомлюють, а тому

бездумно повторюють прості віруючі (і навіть деякі інтелігенти), то дивуватися тут нічого: дається взнаки цілковита відсутність релігійної освіти, як і релігійного виховання. Але православне духовенство мусило б знати правду і відмовитись від таких брудних способів захисту позицій Російської православної церкви серед західноукраїнських віруючих.

А правда полягає в тому, що духовні і світські владики нової Польщі сповна врахували сумний для них досвід Берестейської унії і на цей раз пішли іншим шляхом.

Передусім – ніякої прямої унії православної Церкви з Римом, як це було в Бресті і зробило Греко-Католицьку Церкву рівноправною перед Римом із польським костьолом.

По-друге, ніякої мови про збереження східного обряду, бо саме врятування обряду дало можливість Греко-Католицькій Церкві зберегти свою самобутність, а далі – стати Церквою національною, українською.

По-третє, паралізувати можливу участь Греко-Католицької Церкви в окатоличенні православних.

Вони чудово розуміли, що митрополит Шептицький та його високоосвічене і національно свідоме духовенство можуть, звичайно, схилити православних братів до спілки з Римом, але зроблять усе, щоб не допустити їх полонізації. А якраз останнє (а не окатоличення) і було метою польських шовіністів.

Тому Греко-Католицька Церква на чолі з митрополитом Шептицьким була цілковито відокремлена від цієї акції, новоуніатські парафії підлягали безпосередньо польським єпископам. А, наприклад, висвячений митрополитом Шептицьким ще у вересні 1914 року на єпископа луцького (Волинь) доктор богослов'я, ректор духовної семінарії Йосиф Боцян так і не зміг потрапити до Луцька: спочатку перешкодила війна, а потім виїзд заборонили польські власті...

Греко-Католицька Церква була буквально кісткою в українсько-жержському горлі польських шовіністів, а тому атаки на неї не припинялися. Мимоволі засвідчують це і матеріали Львівського собору:

«З акцією нищення православної Церкви йшла в Польщі одночасно акція на ослаблення і нищення греко-католицької Церкви. Пригадаймо собі пониження духовенства задля церковного патронату! Пригадаймо собі побої духовенства в часі пацифікації, процеси і засуди за метрики, ревіндикацію душ, акцію серед «загородової» шляхти, будову костелів і капличок навіть для кількох душ латинського обряду, перетягання на зміну обряду за одержання будь-якої посади, право купна землі, загрозу прикордонної полоси, яка віддавала духовенство самоволі повітового старости і т. ін.

До чого б воно дійшло тепер, якби не розділили нас кордони від Польщі, можемо зрозуміти з того, що там, за кордоном, убито досі (станом на 1946 рік. – *V.I.*) 39 греко-католицьких священників і тисячі наших греко-католиків – українців» («Діяння...», с. 88).

Отака правда про «ополячування»...

І все ж українська Церква від цих ударів не слабла, а міцніла. Її підтримувала не тільки висока релігійна свідомість населення. Чітко діяла створена ще за Австрії національно-творча система на релігійній основі. Церква вже мала сили сама готувати собі духовенство – помимо польських духовних закладів. Розросталася сітка українських гімназій і видавництв, велась активна боротьба з полонізацією народної освіти, із двомовними (утраквістичними) школами, за відкриття українських шкіл. Відновлювались, реформувались і створювались нові політичні, місійні і культурно-просвітницькі структури, які охоплювали більшість українського населення (у тому числі дитячі, молодіжні, жіночі).

Ми не маємо зараз об'єктивної і повної історії політичної боротьби, історії національно-визвольного руху в Західній Україні міжвоєнного двадцятиліття. Усе зводиться до вип'ячування ролі КПЗУ. Не бажаючи применшувати її, мусимо, однак, відзначити, що ні її мізерна у порівнянні з іншими партіями чисельність, ні постійна люта внутріпартійна гризня не дають можливості говорити про її гігантський вплив серед населення. І коли така історія буде створена, ми побачимо, що центральне

місце в національно-визвольному процесі того часу займає українська Церква – і як заслін проти колонізації, і як фундатор та провідник визвольних змагань народу.

Ця роль української Церкви і її митрополита Шептицького не могла не враховуватись і польськими духовними та світськими властями. Зокрема, вони зробили все можливе, щоб до краю ускладнити його стосунки з Ватиканом.

Але після того, як на арену політичної боротьби вийшло молодіжне – радикальне крило Організації Українських Націоналістів (ОУН) на чолі зі Степаном Бандерою, коли застріли і від рук оунівців один за одним жертвами падали особливо активні польські шовіністи – до міністра Перацького включно, коли галицька молодь буквально сп'яніла від задоволення почуття помсти та ілюзорної ефективності політичного терору, а створена спеціально для оунівців Береза Каргузька (1933-1939) своїм тюремним жахіттям зарадити не змогла, – тоді польські власті кинулись до єдиного авторитету – митрополита, щоб він вплинув на бандерівців і не допустив «війни домової».

Взагалі стосунки А.Шептицького з ОУН, особливо з бандерівцями, – тема для окремої розмови. Зараз відзначимо два безсумнівні факти:

1. ОУН була дітищем Греко-Католицької Церкви, але дітищем, якому стало затісно в рамках політики митрополита.
2. Його вплив на ОУН – на бандерівців особливо – не був абсолютним, причому розходження були не лише політичного (методи і цілі боротьби), але й релігійного характеру.

Окремої розмови потребують і стосунки А.Шептицького з нацизмом – націонал-соціалізмом. Тут особливо багато докладено зусиль, щоб виставити і Церкву, і її митрополита слугами Гітлера. Правда, очевидно, полягає в тому, що Греко-Католицька Церква, як і кожна католицька, ніколи не була служницею ніякої влади. Усі зусилля митрополита були скеровані на збереження Церкви, її структур.

Звичайно, А.Шептицький змушений був рахуватися з тим, якою страшною, сліпою у своєму фанатизмі силою був нацизм.

І якщо окупаційний режим у Галичині не йде ні в яке порівняння з нацистськими звірствами у Східній Україні, у Білорусії чи в Росії, то пояснення цьому слід шукати не лише в сентиментах колишнього австрійського єфрейтора і його поплічників, а передусім у гнучкій і далекоглядній політиці митрополита.

Своєю чергою, нацисти теж змушені були рахуватися з ним, бо розуміли, яку силу він уособлює. Характерна в цьому плані історія зі зверненням А.Шептицького до Гітлера, в якому він – єдиний! – виступив з різким осудом масового знищення євреїв. Реакція Гітлера, який дізнався про це, була, за свідченням його оточення, наступною: спочатку фюрер осканенів, а потім висловився в тому дусі, що графа Шептицького за це варто б повісити, але митрополит Андрей може собі таке дозволити.

Найкращим доказом справжнього характеру стосунків митрополита з нацизмом є те, що він мав високий авторитет у народі до самої смерті, а добра пам'ять про нього збереглася серед людей і досі.

Ні про які злочини А.Шептицького і духовенства не йшлося і на Львівському соборі, де, здавалося б, про це було вигідно й доречно говорити, руйнуючи створене ним. Між тим у матеріалах собору читаємо: »...Авторитет нашого духовенства в народі, хвалити Бога, величезний» (с. 25). На с. 97 – про «Великий авторитет митрополита Шептицького, якому ніхто не хотів утруднювати його тяжкого становища, в яким він знаходився і супроти польської держави, і супроти Рима». І ще: «Кожний з нас знав, що це великий будівничий в нашій народі...» (с. 98). І – жодного критичного закиду!..

Ми підійшли до трагічної сторінки в історії Української Греко-Католицької Церкви – Львівського собору 1946 року. Г.Рожнов у статті «Это мы, господи!» (див. «Огонёк», № 38, 1989, с. 6-8) ґрунтовно розкриває неканонічний і ворожий народові характер цього «собору», тому ми не будемо тут доводити доведене. Прочитуємо лише кілька фрагментів із цієї чи не першої в радянській пресі об'єктивної публікації на цю тему:

«...В феврале 1945 года Хрущев сообщил генералу Савченко (наркому НКДБ УРСР. – В.І.), что Сталин лично принял решение о скорейшей ликвидации украинской греко-католической церкви... Отбором делегатов на Собор, их доставкой и регистрацией ведал полковник госбезопасности Богданов... Выступали делегаты вымученно, спотыкались на трудно выговариваемых формулировках из тогдашнего политического лексикона, от бумажки не отрывались... Тексты для выступлений им готовил Никита Павлосюк, секретарь Собора».

Очевидно, і без коментарів зрозуміло, що так звані «Львівський Собор» – черговий злочин сталінізму, організований за методикою, відпрацьованою на політичних процесах 30-х років: деморалізовані страхом за себе і за долю родин, ніким не делеговані й не уповноважені, «делегати» під недремним оком слухняно «озвучували» чужий сценарій...

Варто зупинитися на кількох міфах – із числа тих, що облудно нагромаджені й тут.

Міф перший: що Українську Греко-Католицьку Церкву було розгромлено в 1946 році.

Насправді це сталося ще до «собору» і стало стимулом – як потім і колективізація – до посилення збройної боротьби на західноукраїнських землях (за звичкою ми згадуємо тут бандерівців, хоч у цьому русі, в УПА, брали участь не лише члени ОУН): було заарештовано й ув'язнено митрополита Йосипа Сліпого, усіх єпископів, ліквідовано церковні освітні установи, розгромлено митрополію та єпархіальні управління, проведено арешти серед монахів, монашок, духовенства – понад дві тисячі чоловік. Тому у зверненні до духовенства ініціативна група (Костельник, Мельник, Пельвецький) констатувала: «Наша церква опинилася в стані безвластя та дезорганізації. Це боляче відбивається на церковному нашому житті...» («Діяння...», с. 18).

А ось мотивація необхідності приєднання до Російської православної церкви А.Пельвецького (він, як і Мельник, висвячений на православного єпископа в Києві перед «собором»):

«Ось рації, задля яких наш Собор треба було скликати щоскоріше:

а) такий винятковий стан, щоб Церква існувала без єпископів, взагалі не може довго існувати;

б) вже тепер у деяких парафіях забракло святого мира. Як же може наша Церква обходитись без святого мира? (Нагадаємо: миро може освячувати тільки єпископ. – *В.І.*);

в) неможливо нам зорганізувати теологічного інституту ані висвячувати нових священиків, бо православні ще не признають нас за своїх, а католики вже не признають нас за своїх» («Діяння...», с. 62).

Так і залишилось не виясненим на цьому «соборі», куди ж поділися ті єпископи, і де той теологічний інститут, і де всі навчальні заклади і видавництва Церкви у Львові та інших містах Західної України...

«Собор» мав інше завдання: освятити здійснений сталінізмом злочин і підвести – заднім числом – «історичну» і канонічно-юридичну базу під виправдання насильства над українською Церквою. Та головне – приєднати віруючих галичан до Російської православної церкви, діяльність якої у Східній Україні переконала Сталіна в її ефективності як русифікаторського та імперського засобу.

Міф другий: про всенародне волевиявлення, реалізоване на цьому «соборі». Насправді від народу просто скрили проведення і характер цього заходу. Ось як описується в «Діяннях...» перший день «собору»:

«І настав він, Собор повороту до віри батьків. Задзвонив «Кирило» в Успенській церкві Ставропігії, задзвонили по інших церквах, де лише були дзвони. Бо як же могло бути інакше? Треба було сповістити вірних, що настав довгожданий день. В гаморі сучасного міста, можливо, і не чули цього дзвону, а почувши, навіть віруючі не знали або докладно не усвідомлювали собі, чому це дзвонять цілу годину по церквах в першу п'ятницю Великого посту. Не знали і не прочували, що настав день, який «буде благословляти український народ по всі віки» (с. 33).

А ось як відредагували цей ліричний зачин брежневські орденоносці Російської православної церкви, перевидаючи матеріали Львівського «собору» в 1984 році:

«Собор почався дзвоном «Кирила» в Успенській церкві Ставропігії, а потім дзвонили по інших церквах. Треба було сповістити вірним, що настав довгожданий день, який «буде благословляти український народ у віках» («Львівський Церковний Собор», 1984, с. 52).

Усі обґрунтування собору з'явилися постфактум, без апеляції до народу. Чому? Пояснює звернення до духовенства:

«А це тому, що вагу всієї підготовчої акції поклати ініціативна група на працю серед духовенства, виходячи зі слухного заложення, що за духовенством піде і народ, бо ж авторитет нашого духовенства в народі, хвалити Бога, величезний» («Діяння...», с. 25).

І ще – про «волевиявлення»: «Наші одностудійці священики повинні якнайскоріше вступити в члени ініціативної групи у своєму власному інтересі, бо для них буде потрібна наша посвідка...» (там же, с. 24).

Куди ж дівалися ті, хто такої посвідки не мав, ми вже знаємо, як знаємо й те, що всі зусилля влади і Російської православної церкви виявилися марними: знищити Українську Греко-Католицьку Церкву так і не вдалося.

Останні чотири десятиліття українська Церква на західноукраїнських землях перебувала на нелегальному становищі, і її вірні та духовенство сповна пізнали, чого варта тоді була конституційна «свобода совісті» і що залишається від прав людини, якщо вирішення ідеологічних проблем перекладається на репресивний апарат.

Щоб усе це стало пересторогою й уроком для наступних поколінь, воно мусить увійти в історію, створення якої слід починати вже зараз, по гарячих слідах.

А вивчати й осмислювати є що. Глибока конспірація, підпільне навчання і висвячування духовенства, нічні, таємні, як на зорі християнства, Богослужіння, напади «невідомих»

на священників, попередження, затримання, обшуки, штрафи, арешти...

На жаль, серед ієрархів Російської православної церкви не знайшлося свого Шептицького, щоб захистити хоч словом греко-католиків. Та найдошкульніше і болісне – те, на що й розраховував сталінізм: розкол, байдужість, кпини і навіть злоба з боку тих, що змирилися з насильством над Церквою, над ними самими.

Новонавернені «православні» – учорашні греко-католики, а нині вірні Російської православної церкви – виправдовувалися тоді (та й тепер): не змирилися, а повернулися до віри предків. Але таки ні – не повернулися, бо віра наших предків завжди була невіддільна від їхньої боротьби за національну самобутність і вони ніколи не прагли потрапити в залежність від пастирів духовних, через яких здійснювалася денационалізація і полонізація чи русифікація українського народу.

І потім: відколи це Російська православна церква стала уособленням віри наших предків? Адже вона й виникла шляхом розколу, відокремлення від Руської православної церкви.

Згадаймо: у той час, коли православ'я на території України й Білорусі знемагало в боротьбі з латинізацією і полонізацією з боку Польщі, коли воно вступало у смертельні двобої з турецько-татарськими ордами, – саме тоді московські правителі завдали Руській православній церкві два зрадливі і страшні удари. Вони відкололи від неї російську – вільну, бо державну – частину православ'я і, проголосивши спочатку свою митрополію (1448), а потім і патріархат (1589), створили Російську православну церкву – у межах Росії, але із зазіханням на Україну і Білорусь. Чим і замкнули третю сторону «трикутника смерті», в якому агонізувала Руська церква на чолі з митрополитом Київським і всея Русі.

Тоді наші предки, поставлені у безвихідь, не здалися в полон сильнішій – польській римо-католицькій Церкві, не допустили свого підпорядкування їй. Вони врятували Церкву, її ієрархію, свій обряд, пішовши на союз (унію) з Римом. Так витворилася

національна Церква, яка зберегла всі релігійно-культурні традиції і дух опору нашого народу. У руках українців виявився могутній засіб боротьби як із полонізацією, так і з русифікацією на релігійному ґрунті.

І недооцінка цього факту (такого, до речі, очевидного для ворогів українського народу – польських і російських шовіністів) дорого обходилась нашому народові в минулому.

Так, відновлення зусиллями Петра Сагайдачного і Петра Могили православної митрополії (у межах Київщини і Запоріжжя) не лише викликало розкол серед українців за конфесійною ознакою, що ослабило антиполонізаційні сили України. Після національної катастрофи 1654 року, коли повстала Україна зазнала поразки в боротьбі з Польщею і, будучи приєднана Богданом Хмельницьким до Росії, втратила можливість республікансько-демократичного розвитку, вона позбулася і релігійного прапора в боротьбі з новим ворогом – російським царизмом. Бо вже в 1685 році «київський митрополит Гедеон – князь Святополк Четвертинський – визнав над собою владу московського патріарха й одержав від нього висвячення» (Ф.Турчанко, О.Ігнатуша. «Українська автокефальна». – «Вітчизна, 1989, № 12. с. 166). Обдурений народ без опору сприйняв черговий крок єднання з «єдиновірною» Москвою, не помітивши, що потрапив і в духовну залежність від слуг своїх гнобителів.

Тому на новому, «мазепинському» етапі боротьби з російським самодержавством об'єднати українських віруючих довкола своєї Церкви вже було неможливо: православна Церква в Україні стала російською й опинилася по ту сторону «барикади», а використати для цього греко-католицьку Церкву теж не можна було – козаки були православними...

Ось так – на користь ворогів – закінчуються ігри з «поверненнями» та «єдиновірністю», такий результат ігнорування національного характеру Української Греко-Католицької Церкви.

У зв'язку з цим ще раз підкреслимо: сила ідеї унії 1596 року в тому, що вона виникла не з вузькорелігійних інтересів, а з необхідності національного захисту.

Відстоювати національні інтереси народу, запобігати його колонізації українській Церкві допомагав східний обряд, від русифікації її захищало прилучення до Вселенської Церкви – католицизм. Тому вся історія Української Греко-Католицької Церкви – це боротьба за національну самобутність і національне відродження народу.

Результат її діяльності – це збереження національної ідентичності й української духовності мільйонами українців на батьківщині та в діаспорі. Тому й не змогли її, хоч такі спроби були не тільки за останні сорок літ.

І тому закономірно, що з початком перебудови саме греко-католики – віруючі та духовенство – першими підтримали тих, що взялися за справу національного відродження, а однією з вимог, що прозвучали на перших вільних мітингах і в програмах майбутніх депутатів Верховної Ради УРСР, була вимога негайної легалізації Української Греко-Католицької Церкви (УГКЦ).

Зробивши перші кроки на шляху національного відродження і плануючи своє майбутнє, не забуваймо про це.

В історії українського народу релігійно-церковні кризи виникали неодноразово.

Перша з них була викликана прийняттям християнства на Русі в 988 році. Спричинило її не християнство, яке і так доволі швидко поширювалося тут серед простих людей, купців, знаті і навіть князів ще задовго до того, і дві релігії – язичництво та християнство – мирно співіснували. Криза виникла внаслідок утвердження князем Володимиром християнства в ролі єдиної, державної релігії. А це вже акт не стільки релігійний, скільки виразно політичний, і Володимир довелось навіть застосовувати силу – для утвердження своєї княжої влади і права.

Друга криза – у XVI ст. – теж, як ми вже згадували вище, була викликана політичними причинами, пов'язаними з окупаціями України і намаганням окупантів асимілювати наш народ

спочатку конфесійно, а потім – і національно. Однак унія Руської православної церкви з Римом у 1596 році дала протилежні наслідки: витворилася греко-католицька Церква, яка стала українською національною Церквою. У цьому її значимість і сила, але водночас це й причина репресування і нищення її всіма тими, кого лякає національна самобутність українського народу в будь-яких проявах, у тому числі й релігійному.

Третя, післявоєнна криза теж була наслідком політичних подій, які уможливили сталінські погроми Греко-Католицької Церкви в Західній Україні в 1944-1946 роках, Львівський «собор» 1946 року, спричинили сорокарічне підпілля української Церкви та відкрити денационалізацію західноукраїнського населення владою і Російською православною церквою.

А найголовніше – її наслідком став церковний, конфесійно-нальний розкол серед віруючих.

Частина з них залишилася вірною своїй національній, уніатській, греко-католицькій Церкві, загнаній у підпілля.

Інша частина, бажаючи вберегти свої храми від закриття і будучи обманута видаванням Російської церкви за Руську православну церкву та облудними закликами повернення до «до віри предків», дала зтягнути себе під владу московського патріархату.

Третя частина, яка не сприйняла Російської православної церкви через її чітко проявлені в Україні шовіністичний характер і денационалізаторську та русифікаторську функції і яка не змогла – з різних причин – встановити регулярного зв'язку з підпільною Греко-Католицькою Церквою, поступово деконфесіоналізувалася, тобто втратила усвідомлення себе причетною до якоїсь Церкви, як і потребу в регулярному дотримуванні релігійних обрядів, що не могло не позначитись негативно на релігійності та християнській моралі цих людей.

Додаймо до цього молоде покоління, яке виростало без релігійної освіти та виховання і під постійним пресом вульгарного атеїзму, піднятого до рангу державної політики, і тотальної русифікації, яка видавалася за інтернаціоналізм, – і ми зрозуміємо,

який духовний розбрат викликала сталінська розправа з Українською Греко-Католицькою Церквою, усвідомимо, з чим і якими ми підійшли до чергового, нинішнього етапу в історії України, дійовими особами якого судилося бути кожному з нас.

Четверта релігійна криза, яка сягла свого піку на п'ятому році перебудови, теж має виразний політичний характер, що усвідомлюється, на жаль, далеко не всіма учасниками драми, яка розігрується на наших очах. А він незаперечний: у причинах і рушійних силах, у методах і цілях.

Вище ми вже характеризували нинішню релігійну ситуацію, ускладнення її – навмисне і неусвідомлене – немудрими діями властей та поширенням серед віруючих ідей нових Церков. Тому зараз обмежимося лише наступним.

До 1946 року в Західній Україні було понад 3 тисячі греко-католицьких і 250 православних парохій. На кінець 80-х років Російська православна церква мала тут 3156 парохій, Українська Греко-Католицька Церква була в підпіллі і за кордоном. У час перебудови, у час гласності, демократизації та відновлення історичної справедливості стало безсумнівним, що відкладати легалізацію УГКЦ далі не вийде.

Однак власті за бюрократичною звичкою вдалися до тактики затягування, відмов, внаслідок чого втратили контроль над цим процесом. Почалося бродіння в масах, захоплення церков тощо. Уникнути цього можна було, якби легалізацію Церкви власті почали з того, з чого починалася її ліквідація – з ієрархії, церковної власності, собору... Тепер же це доводиться робити під тиском «знизу», а люди, розуміючи це, намагаються, щоб цей тиск був постійним і неослабним.

Ситуація ускладнюється тісним зв'язком релігійної проблеми з проблемами національного відродження в республіці.

Становище Російської православної церкви (РПЦ) в Україні захиталося, її домінування тут стало проблематичним – українці, по-перше, усвідомили шовіністичний характер її діяльності, а по-друге, хочуть мати власну Церкву. Тому ряди прихильників РПЦ рідіють, у Галичині їх, здається, уже не залишилося зовсім.

Не вдалося затримати цього процесу й ідеєю створення Української автономної православної церкви – з мінімальною залежністю від московського патріархату. Навчені гірким досвідом царської (після 1654 року) та сталінської автономій, українці не мають сумніву, що цей «мінімум» за першої нагоди стане «максимумом»...

Чисто романтично виглядає й ідея Української національної церкви (УНЦ) – створеної «волею народу», абсолютно самостійної, ніяк не зв'язаної ні з західною, ні зі східними Церквами. Зрозуміло, що це йде від цілковитого незнання релігійного життя: так можна створити партію, товариство тощо, але не Церкву, – без хіротонії (рукоположення), що йде ще від Христа, Церква буде неканонічною, жоден справді віруючий її не визнає. Національна Церква в Україні – це щось інше, і твориться вона передусім на християнській основі.

Отже, у цілому в Україні йде боротьба із засиллям РПЦ, із 9 тисяч парохій якої – тут 6 тисяч. Найгостріших форм це набрало в західноукраїнських областях. Очолює цю боротьбу УГКЦ. Почався масовий перехід віруючих і цілих парохій до цієї Церкви, особливо там, де були міцні її підпільні структури чи діяльні національно-демократичні неформальні об'єднання, а отже – вища національна свідомість населення. Відновлення, вихід із підпілля національної Церкви – УГКЦ тут сприймалося не просто як акт історичної справедливості, а передусім як важливий крок до національно-духовного відродження народу.

Характерно, що галицьке духовенство РПЦ, втрачаючи на цій основі вірних, залюбки оголошує себе прихильниками Української автокефальної православної церкви (УАПЦ), хоч ні словом ні ділом досі не проявило себе в баталіях за національне відродження. Сумнівно, що всі вони зуміють чи схочуть творити нову, справді національну українську Церкву.

Однак цей процес відновлення національної Церкви наткнувся не тільки на відчайдушний опір властей і РПЦ. Утруднили його ще дві обставини.

По-перше, неусвідомлення національного характеру УГКЦ значною частиною населення, яке сорок років виховувалось у ненависті до цієї переслідуваної Церкви – шляхом приписування їй висмоктаних з пальця злочинів, ототожнення з польським костьолом, антикатолицькими публікаціями, історичними фальсифікаціями тощо.

По-друге, чотири десятиліття цілеспрямованої і масованої психологічної обробки не минули безслідно, і частина віруючих таки визнала себе православними в московській інтерпретації – що й передбачив Сталін, санкціонуючи операцію «Собор». Тепер, пориваючи з РПЦ, вони не хочуть поривати з православ'ям. Тому серед них поширилась ідея УАПЦ, яка теж організовує свої парохії, займає храми.

Простіше це робиться в містах, де є чимало храмів. Значно складніше вирішити проблему по селах, де на одну церкву претендують дві общини. Починається розбрат, відходять на задній план питання національного відродження, демократизації, боротьби з адміністративно-бюрократичною системою. Не так важко здогадатися, кому це вигідно.

Характерно, що поширення ідей УАПЦ в Галичині не зустрічає й сотої частини того опору з боку властей, що його відчують УГКЦ і ті ж автокефалісти, але у східних областях.

І це зрозуміло. УГКЦ – Церква національна, з досвідом і багатющими традиціями національно-творчої діяльності, яка витримала репресії та підпілля, але так і не припинила своєї діяльності в краю, не скорилася всесильній владі.

Зате УАПЦ – Церква, якій за короткий час існування в Україні (1919-1930) вдалося побути автокефальною, але якій жорстокі обставини не дали проявитися як національній. Знищена фізично в краю, вона збереглася лише за кордоном. Повернути їй українське громадянство, зробити її духовенство і вірних справді українськими, тобто національно свідомими – справа у межах республіки складна і тривала. Зате конфлікти між віруючими довкола її поширення в західноукраїнському

регіоні суттєво ослаблюють і УГКЦ, і національно-демократичний процес у цілому.

І все ж навряд чи правильно, чи правомірно і далекоглядно на цій основі беззастережно підтримувати категоричне: «На Західній Україні – тільки греко-католицька Церква, на Східній – тільки автокефальна православна». Це і неможливо, і недоцільно – реалії життя вимагають іншого.

А вони такі. Україна вже була суціль православною, потім майже повністю греко-католицькою. Але їй не дали ні вберегти першого, ні закріпити другого. Тому тепер дві національні Церкви у нас – УГКЦ і УАПЦ – реальність, з якою треба рахуватися. Зважаючи на це, а також на наявність в Україні сотень тисяч представників протестантських і реформістських Церков (яких нас привчили зневажливо називати «сектанти»), не може бути й мови про використання якоїсь єдиної конфесії для консолідації нації.

Слід зважити й на те, що в Україні проживають мільйони росіян, серед яких є й віруючі. Боротьба з РПЦ – це боротьба з імперським, великодержавницьким використанням цієї Церкви та її шовіністичним духовенством в Україні, а ніяк не з віруючими росіянами. Сприяти їм, як і іншим, у задоволенні їхніх релігійних потреб – людський і християнський обов'язок кожного українця: страшний не той, що має іншу віру, а той, у кого за душею нема нічого святого.

Тому наш шлях – це визнання права кожної людини на свободу совісті і віросповідання, кожної Церкви – на рівноправне існування в демократичній країні.

Найболючішим моментом нинішньої релігійної кризи став розбрат між греко-католиками і православними, небезпечний ще й тим, що Галичина для України – щось значно більше, ніж просто частина її населення і території. Здолати його зараз можна лише на основі християнської моралі, знання минулого, розуміння сучасного та усвідомлення відповідальності кожного за наше майбутнє. Тому перш ніж приймати рішення, діяти, слід застановитися над наступним.

1. Вирішуючи питання про Церкву і свою конфесійну приналежність, кожен віруючий мусить усвідомити себе передусім християнином, а не лише греко-католиком чи православним.

А це означає, що утверджувати свою Церкву треба засобами, що не суперечать християнській моралі. «Коли хтось каже: «Я люблю Бога», а ненавидить брата свого, той не правдомовець» (Соб. послання Йоана. Гл. 4, ст.. 20). І справді: нащо Церква, яка об'єднає переможців, але не християн?

2. І православних, і греко-католиків еднають сім християнських таїнств: хрещення, сповідь, причастя, священство, шлюб, миропомазання, елеосвячення. З ними зв'язана і на них виростає спільна обрядовість.

За останні два століття греко-католицький обряд значно «українізувався». І коли сюди прийшла РПЦ, вона була змушена рахуватися з релігійними традиціями місцевого населення, залишивши тут те, чого нема в релігійному житті Росії (це яскраво проявляється, зокрема, у видах, формах і змісті свят).

Тому галицькі православні, відхрещуючись від греко-католиків, повинні визнати, що дотримуються тих же форм обряду, що й їхні батьки та діди – греко-католики, а не тих, що їхні одновірці в Костромі чи Рязані. Незначні обрядові зміни, що з'явилися в одних під впливом римським, а в інших – московським, не можуть бути причиною для розбрату.

3. Поділ християн у 1054 році на нинішніх католиків і православних був зумовлений не релігійними, а політичними імперськими мотивами, його теологічно-догматичне закріплення відбулося вже пізніше (вище ми говорили про догмати), а численні спроби здолати розкол не вдалися саме через різницю в політичних інтересах.

Відмінність між католиками і православними виникла і закріпилась як різниця у підпорядкуванні – папі, який не залежав від світської влади, чи патріарху, який завжди призначався тільки візантійським кесарем і залежав від нього. Тому гріховним було і є використання Христового вчення для розмежування, а не єднання християн.

4. Через втрату власної державності, через постійні окупації в Україні затягнувся процес створення національної Церкви. Єдина Руська православна церква могла існувати, як і всяка православна Церква, лише доти, доки існувала єдина держава – Київська Русь. Коли історичні події розшматували Русь, зійшла з історичної арени і Руська православна церква. Росія створила свою національну Церкву – РПЦ. Окуповані білоруси й українці – через унію 1596 року – свою Греко-Католицьку Церкву.

Спроба П.Сагайдачного і П.Могили відновити Руську православну церкву в межах Київщини і Запоріжжя виявилася кроком назад, бо прислужилася тільки Польщі та Росії.

Польща не протестувала проти її появи в 1620 році (як і потім проти москвофільського православ'я чи міжвоєнної автокефалії), оскільки це викликало релігійний розкол в Україні, що було вигідно Польщі.

Росія виграла від цього подвійно: уже в 1686 році від цієї автокефалії не залишилося й сліду – волелюбні козаки і кияни стали вірними РПЦ, а до того ж українці втратили можливість вести національно-визвольну боротьбу під єдиним релігійним прапором.

5. Нинішня спроба створити в Україні автокефальну православну Церкву – уже четверта в нашій історії. Першу ми щойно згадували вище, друга була в Україні з 1919 по 1930 роки, третя – з 1924 року на окупованих Польщею західноукраїнських і західнобілоруських землях.

Усі ці спроби закінчувалися стереотипно: змінювалася політична ситуація, приходила РПЦ, українські автокефалії ставали її єпархіями. При цьому кожного разу Російська Церква видавала себе за Руську, її духовенство починало зворушливі балакання про «віру предків». Діяло...

Тому хочеться вірити, що нинішня боротьба не зведеться до чергового «повернення до віри предків», а до зміцнення існуючої (УГКЦ) і витворення ще однієї національної Церкви – УАПЦ: для віруючих, які не пристають до УГКЦ, але позбуваються

влади «єдиновірної» РПЦ, що має особливе значення для східноукраїнського регіону.

6. Вихід із нинішньої релігійної кризи – питання історичної ваги для нашого народу. На державному рівні його пропонує у своїй «Виборчій програмі» Львівська крайова організація Народного Руху України за перебудову:

«31. Прийняти демократичний Закон про свободу сумління, який би передбачав вільний розвиток усіх конфесій і право власності релігійних громад на храми та інше церковне майно, осудити переслідування і домогтися легалізації Української Греко-Католицької Церкви в західноукраїнських областях та відстоювати відродження Української Автокефальної Православної Церкви в східноукраїнських областях та Волині, анулювати неправомірні рішення Львівського собору 1946 року, усунути незаконне втручання Московського патріархату в релігійне життя в Україні».

7. Щоб здолати існуюче протиборство між греко-католиками і православними на церковному – громадському, общинному рівні, віруючим необхідно виходити з того, що всі конфесії, якщо вони не нав'язані людям силою і підступом, – рівні перед Богом: християнство реалізується через кожну свою Церкву, але не зводиться до жодної з них.

Тому треба не воювати, а шукати шляхи до зближення і братерського співжиття: почергові Богослужіння в тому ж храмі, спільні відправи, взаємодопомога общин у відновленні занедбаних чи будівництві нових храмів...

8. Багатьох людей релігійна криза зачепила на особистісному рівні – поставила перед необхідністю вибору Церкви, конфесії. Ідучи на цей вибір, треба позбутися упереджень і стереотипів, нав'язаних нам ворогами нашої єдності, намагатися пізнати правду, пам'ятати, що в нас є дві одвічні духовні опори – Бог і Україна.

Хай не злякає нас шлях від Савла до Павла і людський осуд: яким би не був наш вибір, він буде християнським, якщо впливатиме не з ненависті, а з Любові.

Усе минає, мине і нинішня криза. Її негативні сторони – сварки, лайки, розбрат – це не смертельні недуги, а хвороби нашого національного і громадянського росту. Історія дала нам шанс: з індивідуальних змагань і справ створити своє майбутнє. А воно починається сьогодні.

То ж групуючись, щоб набратися сил, не поглиблюймо провалля між собою, а вже зараз наводьмо надійні мости братерства. І тоді в перспективі цілком реальним стане вірогідне й можливе об'єднання в майбутньому наших двох обрядово однакових національних Церков – у суверенній національній демократичній державі.

То ж діймо сьогодні з позицій завтрашнього, а не вчорашнього дня.

І хай допоможе нам Бог!

Березень 1990 р.

НАЦІЯ ДЕРЖАВНІСТЬ НАЦІОНАЛІЗМ*

Вступ

Щось з нами робиться не те й не так.

Ніби й здійснюється багатовікова мрія народу про власну державність, ніби й здобуто перемогу над ненависним ворогом, ніби й утверджено демократію, що мала стати тою чарівною паличкою, помахом якої одна за одною мали бути вирішені всі наші обкипілі кров'ю проблеми. Ніби. «...А щось таке бачить око, і серце жде чогось. Болить, і плаче, і не спить, мов негодована дитина». Чому так вперто повертає пам'ять оці рядки із «Кобзаря»?

А синьо-жовті символи нашої свободи, підняті й утверджені в запеклому двобої, уже подекуди злиняли, вицвіли, потріпались.

Видаючи у 1992 році цю книжку до друку президент видавничої фірми «Відродження» у передмові написав: «Свого часу перша книжка Василя Іванишина «Українська Церква і процес національного відродження» витримала, за загальними підрахунками, мільйонний тираж. І в рідному краю, і в світі західної та східної української діаспори її передруковували, нехтуючи всякими авторськими і цензурними застерегами, переписували, рецензували, цитували, схвалювали, осуджували і навіть... спалювали й відхрещувалися від неї.

Сотні і тисячі людей у Галичині і за її межами були учасниками чисельних презентацій книжки, зустрічей з автором – пошуків спільних і єдиних засад у вирі змагань за українське національне і духовне Відродження.

Час покликав і оцю, нову книжку. На цей раз своє слово, свій творчий дух і незалежну думку публіцист звертає на оцінку нашої новітньої демократії – цього випеченого і навіть уже розпеченого дитятка в українському вбранні. Надто велику і болісну любов до України має публіцист, щоб не бачити і його успіхів, і перших невдалих кроків, і руху в напрямі від народних бід; щоб не відчутти і своєї відповідальності за долю нації, за стан національно-визвольного руху, в якому бачить він запоруку грядущого розкрилля і розквіту нашого народу.

Презентуючи читачам цю книжку, передбачаємо, що нас не обмине хвиля відгуків – приязних, і злостивих. Аби лишень менше було байдужих. Аби тільки наш рух уперед все менше нагадував броунівський.

Маємо також певність, що книжку доведеться перевидавати.

Боже, випровадь її на часну, будівничу дорогу!» (прим. упорядн.).

Та це не наслідок боротьби, а тривожна печать забуття. А наші «воріженьки», які зовсім недавно під свист і улюлюкання покидали свої затишні кабінети, зовсім не пощезали «як роса на сонці», а відпочили, зробили макіяж, перегрупувалися і вже щораз ближче підступають до тих же кабінетів, щоб знову запанувати у нашій «рідній сторонці». А чарівна паличка чомусь на очах стає все товстішою палюгою й безжально підмінє Правду арифметикою, Справедливість – статистикою, а Мораль – політикою, зорієнтованою не на Істину, а на нищий інтерес.

Щось з нами діється...

Бо все частіше ловиш тривожний блиск в очах, що так недавно променіли запальною вірою. І на закличне «Слава Україні!» часом відлунує не сподіване й тверде «Героям Слава!», а чується розчароване: «Чийй Україні? Була партokratичною, стала демократичною... А коли ж вона буде нашою? А герої... Щось, певно, і з ними не так: паплюжили їх чужі, а тепер он приїжджають їх же соратники і спадкоємці, і теж такої ж – кожен тільки своїх хвалить, а інших...»

Крутий наш час, і важко він дається знервованим і слабодухим.

Гірко це визнавати, але правда така: дуже важко довести, що нинішнє покоління українців краще за попередні, але зовсім легко знайти аргументи на підтвердження протилежного. Та час вибрав нас, і саме на наших очах відбувається грандіозне видовище планетарного масштабу – розпад гігантської імперії і водночас кривава драма відродження давніх і творення нових держав на руїнах колоніальної системи.

У черговий етап національно-визвольної боротьби вступила й Україна, а тому всім нам випало бути не лише свідками, але й активними учасниками чи жертвами цих двох процесів історичної ваги. То ж не обманюймо і не виправдовуймо себе, свою бездіяльність чи пасивність: ні скромні наші сили й можливості, ні ще скромніші виміри нашого впливу не звільняють нас від відповідальності за сучасне і майбутнє нації. І якщо мислимо себе патріотами й гордимось цим, то мусимо прийняти як

аксіому те, що патріотизм – це не тільки велика Любов, але й високий Обов'язок.

Ці прості й природні для нормальної людини твердження набувають особливої ваги, змістовності і значимості в наш час. Бо саме на наше покоління Провидіння поклато відповідальний обов'язок: виконати гігантську роботу, пов'язану з переходом нації зі стану підневільного у стан реальної, а не лише декларованої свободи.

З Божої ласки маємо можливість здійснювати цю титанічну справу в мирний час. Це вперше українцям випадає така нагода, коли війни, окупації, репресії не виривають з наших рядів кращих борців, не знекровлюють наших зусиль, не винищують вогнем і мечем наших здобутків, – що творимо, те й маємо. Є можливість осмислити ситуацію, спланувати наступний крок, виправити допущену помилку.

Чи сповна використовуємо – усі разом і кожен зосібна – цю даровану Богом можливість? На що тратимо більше зусиль: на полагодження своїх приватних справ, на забезпечення свого власного куцога й ницого «блага», на утвердження себе за всяку ціну на випадково здобутому посадовому кріслі – чи на жертвенне торування для нації каменистого шляху до Свободи?

Мусимо й так ставити питання, бо вже далеко не поодинокі випадки, коли вчорашні «борці за добро нації», опинившись при владі, приступили, так би мовити, до реалізації цього гасла, почавши із забезпечення власного добробуту. Навіть «теорію» придумали на своє виправдання: бідний керівник не приведе народ до багатства...

От і гризуться – то за маслак, то за крісло. На жаль, у кожному керівному кабінеті є не тільки важіль влади, але й корито вигоди, і якщо в людині переважає не патріотичне, не ідейне, а свиняче начало, то якою б старанною не була її політична мімікрія, сутність проступить дуже скоро...

Тривожить і те, що зараз в Україні одночасно і стрімко розвиваються ще два процеси: практичне творення якоїсь

«нічийної» держави і глибока політична криза. Обидва ці явища відбуваються в умовах протистояння імперським зазіханням, економічної розрухи і «шокової терапії» через злочинну «лібералізацію» цін, при якій є «шок», але немає «терапії», що ставить суспільство на грань соціального зриву. У цій ситуації функціональний параліч фактично всіх, крім неокомуністичних, політичних організацій України робить майже безконтрольним процес нашого державотворення, а людей – беззахисними перед сваволею чинуш. А найнебезпечніше – що стихійні вияви протесту різних соціальних груп без конструктивного політичного проводу можуть змести всі наші скромні національно-демократичні здобутки останніх літ.

Приголомшливі результати першого грудневого референдуму 1991 року розшматували імперію, прорвали політичну блокаду України і широко відкрили їй шлях до свободи. Зроблено перші і, слід віддати належне Президенту, рішучі кроки в цьому напрямку.

Але було б небезпечною наївністю і політичною обмеженістю вважати, що відтепер ми приречені на успіх, що українці можуть політично розслабитись, повністю довіривши справу свого майбутнього керівництву держави: решта, мовляв, зробиться само собою. Та закони політичної гравітації такі, що само собою здійснюється тільки падіння народу: із вершин тимчасового успіху – у прірву чужих інтересів, кровопролиття і неволі.

За 650 підневільних років це далеко не перша для України нагода вирватися з ярма. Не раз «паради планет» і вектори сил у політичному космосі Європи склалися так, що рішуче власне прискорення в цьому ж напрямі могло вирвати Україну із силового поля окупації і вивести її на орбіту державної незалежності. Та кожного разу політична обмеженість, помножена на брак патріотизму, шкурництво і холуйство наших політиків і політиканів – «батьків народу», який вони в душі глибоко зневажали і якого боялися більше, ніж окупанта, призводили до того, що вони не тільки не сприяли, а часто й активно протидіяли справі визволення України.

Так було після перспективної Берестейської унії 1596 року, після блискучих перемог 1648 року, перед катастрофою 1709 року, після падіння російського самодержавства в 1917 році... Патріоти гинули, холоуї до часу процвітали, нація спливала кров'ю.

То ж на нинішньому крутому віражі української історії мусимо тверезо оцінити наш стан, визначити мету, перевірити сили, зважити можливості, уточнити шлях і напрям. Нашу боротьбу і цю унікальну нагоду здобути свободу нації не сміємо перетворити в безтямну політичну метушню, у черговий «український водевіль» з кривавим фіналом, – ми зобов'язані перемогти.

Автор буде щасливий, якщо ця книжка хоч у найменшій мірі посприє нашому самоусвідомленню в часі й боротьбі, зменшить хоч на йоту упередження щодо філософії, ідеології та політичної практики української національно-визвольної боротьби, допоможе бодай одній людині знайти своє місце у лавах борців. Бо саме такою була його мета.

Підставою аналізу минулого й сучасності тут є національно-екзистенціальна методологія, філософські презумпції, гносеологічні евристичні та аксіологія якої верифіковані з християнством та ідеєю свободи народу і яка зобов'язує осмислювати дійсність передусім у категоріях захисту, відтворення і розвитку нації. Бо історія переконує: усяке, навіть найменше і, здавалося б, виграшне відхилення в українській суспільно-політичній теорії та практиці від християнського максималізму і національної ідеї неминує веде до трагічних світоглядних і політичних помилок, за які нація розплачується кров'ю і рабством.

Автор цілком свідомий того, що викладене тут, його висновки й оцінки виходять за рамки вже узвичаєних уявлень, інтерпретацій і трактувань, що він ризикує зачепити особисте чи групове честолюбство, поранити амбіції. Прикро, якщо так буде і якщо це стане на перешкоді сприйняттю суті та спрямування книжки. Але іншого виходу не було. Бо як утвердити на тому ж місці нове, не зачепивши суцього?

І все-таки гріє надія на виrozumіння. Співаємо ж разом: «Душу й тіло ми положим за свою свободу...» То, може, пожертвуємо заради цієї великої мети ще й амбіціями та впевненістю у власній непогрішності? Бо сказано: гординя – гріх...

Перехідна епоха – це час вибору.

Комунізм, демократизм, націоналізм...

Як казковий витязь на розпутті, стоїмо перед каменем долі. А на ньому викарбувано: наліво звернеш – у рабство попадеш; направо звернеш – старого ярма позбудешся, а нове знайдеш; прямо підеш – може, й пропадеш, та до свободи нації дорогу прокладеш...

А здавалося – вибір позаду. Бо на першому етапі нинішньої боротьби, коли тільки зблисла надія, інстинкт свободи підняв нас і закрутив у вихорі національно визвольних змагань. Прийшов і наш час, настала наша черга. «А ми тую червону калину підіймемо...» І ясна була всім нам успадкована ще від дідів мета: «За Україну, за її волю, за честь і славу, за народ!» І тисячі відгукувалися на закличне: «Хлопці, підемо, боротися будемо за Україну, за рівні права, державу!» І заповітом батьківським стукало в серце: «Здобудеш Українську Державу або згинеш у боротьбі за Неї».

У ту благословенну пору ми одночасно боролися за релігійне відродження (за УГКЦ), за національне відродження (за мову, традиції, історію), за демократичні свободи (проти всесилля і свавілля КПРС). І були єдиними. І успіх на одній ділянці множив наші сили і допомагав домогтися свого на двох інших. І перемога одних була перемогою всіх. Бо такий закон національно-визвольної боротьби: у ній або всі перемагають, або ж програють теж усі.

А потім був грандіозний успіх галичан на виборах. І ми захмеліли від перемоги на демократичному фронті. Коли ж ейфорія минула, виявилось, що це – перемога не всіх, хоч і добута всіма. Перемогли, як почулося з високих трибун, демократи.

І настав час великого ділення. Переможці відразу відчужилися від віруючих – греко-католиків, при підтримці яких і

прийшли до влади (православним батюшки забороняли голосувати за «неформалів»), бо це могло скомпрометувати їхніх лідерів перед російсько-православним українським Сходом. Відмежувалися рішуче і від націоналістів, бо націоналізм лякав де-націоналізований і зрусифікований український Схід і дратував європейський та американський політичний Захід.

І спустили майдани і площі. Розчарований народ розбрівся по домівках, а політичний провід подробився на клани і секти непомільних лідерів. Єдність змінилася розбратом і гризнею. І тільки сплески компартійної та новоімперської небезпеки час від часу зганяють усіх до купи. Та не для наступу на зачаєні ворожі сили – для самооборони...

Але ми пишемо не історію.

Чому так сталося? Куди йдемо? Як вивести націю з підневільного стану? Чому таке двоїсте ставлення до проголошеної державності та незалежності? Що будуємо на руїнах ненависного старого? На що опертися? На що орієнтуватися, щоб не збитися на манівці?..

Ці та сотні інших питань мучили автора, спонукали писати цю книжку. І буде дуже прикро, якщо хтось із невдоволених нею, щоб уникнути аргументованого заперечення викладеного в ній, піде традиційним у нас шляхом паплюження її автора і цим обмежиться. Це, на жаль, не розв'яже проблем нашого поступу. А вони – невідкладні.

Грані політичної кризи

Усі довгі століття під'яремного існування українського народу формували його політичну свідомість в устремлінні до власної державності та державної незалежності. У їх відсутності знаходив українець пояснення і причину всіх суспільних і багатьох особистих бід, із їх здобуттям пов'язував надії на краще життя, а тому безоглядно чи вагаючись, але йшов за тими, хто обіцяв реалізувати цю національну ідею-мрію.

Щоденний досвід підказував, а крах частих національно-визвольних змагань переконував, що відсутність власної держави

робить націю надзвичайно вразливою та беззахисною і не дає можливості ефективно використати колосальний потенціал багаточисельного народу, забезпечити його права і свободи. І на-впаки: навіть вісімдесятилітнє монгольське іго не змогло стерти з лиця землі наш народ, як це трапилося з десятками інших, саме тому, що він мав свою державу.

З другого боку, увесь хід історії давав інший жорстокий урок: навіть наявність власних структур (уряд, армія тощо) без реальної незалежності (приклад Хмельниччини, Гетьманщини, УРСР) не врятує народ від цілковитого поневолення і постійної загрози голодної смерті на багатющій землі.

Саме тому всі зусилля свідомої й активної частини українського народу на нинішньому історичному відрізку були спрямовані передусім на здобуття права на власну державу, саме тому такий ентузіазм викликали результати першогорудневого референдуму, де так переконливо було підтверджено Акт про незалежність України.

Референдум – кінець і початок. Він підвів ризику під першим періодом боротьби і започаткував новий, державотворчий. Результатом референдуму стало проголошення і підтвердження державної незалежності та суверенітету України, запровадження президентства, визнання іншими державами. А найголовніше – відбулася легітимація на міжнародній арені державної суверенності України та її права на власну внутрішню і зовнішню політику. З елемента колоніальної системи, з об'єкта імперського правління Україна стала значимим суб'єктом міжнародної політики, її важливим фактом і фактором.

Україна приступила до розбудови власної держави, подолання її структурної неповноти: розпочато створення своєї армії, робляться кроки до впорядкування власної фінансової системи, до послаблення економічної залежності, породженої імперською «інтеграцією» тощо.

Але водночас розвиваються й негативні процеси, які не можуть не тривожити. Так, зразу після підтвердження незалежності Україна змушена була вступити у Співдружність Незалежних

Держав (СНД). Це дало можливість зняти політичну напругу в межах колишнього СРСР і зменшити у світі страх перед загрозою хаосу і воєнного протиборства між новими суверенними державами. Але водночас це прирікає Україну на творення своєї політики в межах рівнодіючої політичних та економічних інтересів десяти інших країн – членів СНД. До того ж, враховуючи прискорене відродження імперського синдрому в діях керівництва і політичних об'єднань Росії, не виключена можливість спроб з їхнього боку перетворити СНД в новий Союз, тобто знову відновити Російську імперію – так би мовити, російський «третьій рейх».

Зовнішня небезпека посилюється внутрішніми факторами, їх чимало, і число їх множиться. Продовжується катастрофічне зниження життєвого рівня населення, помножене грабіжницькою «лібералізацією» цін, такою ж податковою політикою і злочинно неефективним впровадженням такого компенсуючого засобу, як багаторазові купони. Заходи уряду часто такі, що доводиться ламати голову: це означає абсолютний економічний непрофесіоналізм уряду, його свідому спробу політичного самогубства чи бажання переконати український народ в економічній неспроможності незалежної України?

Цікаво, що якщо в зовнішній політиці нинішнє керівництво робить успішні кроки і його міжнародні акції часто знаходять розуміння й підтримку практично всіх політичних партій і народу, то його внутріполітичні заходи просто дивують.

Наприклад, ніяк не зрозуміло, звідки сподівається уряд прирощення товарної продукції через ринковий механізм, якщо лібералізації цін не передувала приватизація у промисловості, сільському господарстві й торгівлі. Звідки візьмуться фермери, щоб різко збільшити виробництво продовольчих товарів, якщо уряд палець об палець не вдарив, щоб забезпечити майбутніх фермерів малою технікою? Про який ринковий механізм може йти мова, якщо всяка приватна ініціатива глушиться непосильним оподаткуванням?

Про яку ефективність державного механізму демократичної влади може йти мова, коли й досі діє закон про місцеве самоврядування, що фактично повністю паралізував вертикальні, ієрархічні зв'язки управлінських структур різних рівнів?

Чи варто сподіватися відстоювання інтересів виборців від депутатів, чиє розуміння демократії вичерпується категоричною фразою одного з народних обранців, до того ж із числа інтелектуалів: «Ви мене вибрали, тепер мусите мене слухати!»?

Злиття двох посад – голови Ради і голови виконкому – повсюдно привело до того, до чого й мусило привести: представницькі органи перетворилися в дискусійні клуби і в малоефективних продуцентів ні до чого не зобов'язуючих ухвал, верх на ними взяли виконкоми, до формування яких народ не мав ніякого відношення. Чиновник знову восторжествував над представником народу.

Додаймо до цього неминуче: підпорядкування елемента системі – тобто моральні деформації, іноді просто переродження людей, що стали функціонерами в такій антинародній структурі, як органи радянської влади. І тоді стане зрозумілим катастрофічне падіння престижу влади, озлоблення людей, викликане їх безпорадністю перед сваволею знахабнілого чиновника, що в сукупності зі сказаним вище не тільки гальмує процес державотворення, але й загрожує соціальними катаклізмами.

А характер останніх, їх напрям не важко передбачити: назад – до світлого комуністичного минулого! Адже і уряд, і наші демократичні лідери навіть слів таких не вживають, як «українське національне відродження» чи «національно-визвольна боротьба» і з усіх сил стараються замінити у свідомості людей національні орієнтири і цінності соціальними. І це при тому, що багато з них потрапили в сесійні зали саме на хвилі цієї боротьби.

Позиції ж учорашньої партократії, особливо «ділової» (у промисловості, сільському господарстві, на транспорті, у сфері управління, зв'язку, побутового обслуговування, у торгівлі) за останній час тільки зміцнилися: продукція, робочі місця,

послуги, товар, гроші – усе в їхніх руках. І ніхто не втручається, не заважає... Їх колишні керівники з партапарату, яким не вдалося влаштуватися у виконкомах, організовано перейшли у сферу бізнесу, де здобули економічну владу – не менш значну, ніж та, яку вони мали раніше.

Начхавши, нарешті, на комуністичну ідеологію, яка робила їх невідомими в очах народу, вони стали запеклими прихильниками демократії, нинішньої демократичної влади і прав людини. А ще – дуже негативно ставляться до «полювання за відьмами», бо, як виявилось, вони ще й гуманісти...

Сподіватися, що ця братія дасть можливість народові діяти у власних інтересах, що вона погодиться довго сидіти в тіні і не зробить спроби використати народне невдоволення для власного політичного утвердження, – наївно і небезпечно. Між тим навіть у найбільш демократизованій Галичині боротьба з цією господарчою бандократією зведена до принагідного виголошення пустопорожніх, уже чисто ритуальних критичних фраз на адресу марксизму-ленінізму, більшовизму, комуністичної системи.

Таким чином, нинішня державність і незалежність, які подаються з високих трибун як здійснення багатовікової мрії українців про їхній політичний суверенітет, розчарували людей, розвіяли надії, гірше того – грозять скомпрометувати саму ідею національної державності в очах нинішнього покоління. У всякому разі, тих, що сприймають названі здобутки як свої, і бажаючих жертвувати хоч чимось задля зміцнення такої державності стає щораз менше. Здобутки першого етапу, отже, виявилися зовсім не такі, яких сподівався народ, його національно-визвольні завдання виконані не повністю, авторитет політичного проводу, довіра до нього суттєво знизилась. Недовершеність процесу створила в суспільстві небезпечну ситуацію нестійкої рівноваги, коли всі невдоволені всім: одні – бо не втримали всього того, що мали; інші – бо не здобули всього того, чого прагли.

Парадоксально, але саме під час підготовки і проведення найбільш демократичного заходу – референдуму і справді

демократичних виборів першого президента настала криза демократичного руху України. Вона назрівала з часу виборів до Верховної та місцевих рад, а вибухнула внаслідок поразки демократичних сил на виборах президента.

Додержавний період нашої боротьби пройшов чітко виявлені два етапи. Перший мав загальний, всебічний, виразно національно-визвольний характер. На другому етапі відбулася зміна гасел і переорієнтація руху на виключно демократичні завдання.

Зрозуміло, що криза домінуючого демократичного руху мусила викликати і глибоку політичну кризу. Її ознаки наочні: загальний спад політичної активності, розкол сил, відчуження, розбрат і навіть гризня між вчорашніми соратниками – лідерами політичних об'єднань демократів, ідеологічна дезорієнтація цих партій та громадських організацій, їх функціональний параліч і політична неспроможність у дуже відповідальний момент, коли реальною стала можливість національного державотворення, втрата стратегічно перспективних плацдармів боротьби за владу...

Причини політичної кризи, зокрема кризи демократичного руху, теж очевидні. Окреслимо найголовніші з них.

Національно-визвольну боротьбу українського народу, яка розгорілася в час горбачовської перебудови, очолили колишні дисиденти і шістдесятники, що явно не відповідало їхнім ідейним настановам. Дисиденти вийшли із шістдесятництва – з його намаганнями боротися за «соціалізм з людським обличчям», за демократизацію тоталітарної системи. Потім, у тюрмах і таборах, вони вели героїчну боротьбу з комуністичним режимом за демократичні свободи і права людини, і за перебігом цього відчайдушного двобою із захопленням і співчуттям спостерігав увесь світ. Переслідувані й суджені за український націоналізм, вони насправді були далекі від нього: ідеали й лозунги націоналізму були їм або невідомі, або ж чужі. Такими ж вони були й для тих колишніх шістдесятників, які в час репресій після хрущовської «відлиги» не стали на небезпечний шлях інакодумання, а

залюбки «хиталися разом із генеральною лінією партії». У кінці вісімдесятих вони, енергійно розштовхавши перших (не без допомоги Заходу: згадаймо, наприклад, епопею з одноразовими шприцами і т.ін.), з'явилися на політичній авансцені України – розуміється, боротися за демократію та права людини. І якщо перші робили це виключно за покликанням і щирим переконанням, то другі, враховуючи їхні біографії та послужний список, – часто із суворой життєвої необхідності. Ця розбіжність між національними устремліннями народу і демократичними настановами проводу мусила з часом сягнути критичної межі.

Рух «неформалів», який сформувався як масове явище в боротьбі за права УГКЦ та української мови, унікав явно націоналістичних гасел, часто ховався за лозунги демократичних вимог. Це пояснюється, по-перше, зацікавленістю в демократизації, по-друге, позицією його лідерів, по-третє, небажанням дати проти себе козирі імперсько-шовіністичній пропаганді, яка була безпорадною перед демократичними гаслами, але моментально роздувала кожен вияв українського націоналізму для залякування східноукраїнського і неукраїнського населення. Скерований потім у чисто демократичне русло, цей рух відійшов від конкретики національно-визвольної боротьби, а тому й утратив підтримку національно пробудженого громадянства.

Релігійно-церковний рух останніх років далеко виходив за межі вузько церковних та демократичних вимог. Боротьба за відновлення у правах підпільної, «катакомбної» Української Греко-Католицької Церкви, враховуючи сутність цієї Церкви, стала виявом національно-патріотичних змагань у Галичині. Саме тому комуністичні ідеологи і партократія кинули всі свої сили проти цієї «націоналістичної», «бандерівської» Церкви – традиційного ворога всіх окупацій і практично єдиної української інституції, що протягом століть здійснювала не тільки релігійну, але й національно-творчу місію й очолювала духовний провід поневоленого народу. І коли в боротьбі за державний статус української мови ми нагадували людям, що греко-католицький митрополит Михайло Левицький ще в 1817, а потім

у 1821 і 1836 роках видавав меморіали «в обороні державного управління і самостійності української мови» (В.Щурат), то це зміцнювало наші позиції і на релігійному, і на національному, і на демократичному напрямках боротьби.

УГКЦ була першою і єдиною Церквою в Україні, що підтримала демократичний рух, забезпечила демократам перемогу на виборах у Галичині. Однак її національно-патріотичний потенціал був проігнорований лідерами демократії, а її духовенство та вірні були віддані дбайливо збереженій компартійно-колгоспній бандократії на розправу, що в багатьох селах і містечках Галичини триває й досі. За її відібрані в 1946 році храми, так і не повернуті багатом греко-католицьким громадам, вожді галицької демократії купили собі на Заході та Наддніпрянщині славу борців за свободу совісті і релігійну рівноправність, а саму Галичину втягли в затяжний міжконфесійний конфлікт. І хоч з самого початку була очевидна й імперсько-шовіністична й антиукраїнська роль РПЦ – УПЦ в Україні, і провокативна суть того, що творить єпископ Бондарчук та його духовенство і партократія під виглядом галицької УАПЦ, – керівники демократичної влади так і не піднялися в осмисленні церковних проблем вище формального демократизму, що в цьому випадку зрівняв у правах грабіжника і його жертву, провокатора і патріота. Характерно, що УГКЦ офіційно не реабілітована й досі. У контексті нашої теми слід відзначити, що така позиція лідерів демократії в Галичині суттєво ослабила демократичні сили України, віддалила демократичні організації від найбільш животрепетної проблеми народу, посіяла сумнів громадян у їхніх народозахисних і національно-творчих можливостях і навіть намірах.

Націоналістичний рух у період формування ідеології боротьби з комуністичною системою був у програмному, кадровому та інтелектуальному вимірах занадто слабким, щоб суттєво розширити політичну платформу демократів. А механічне перенесення в наш час програмних настанов національно-визвольної боротьби 40 – 50 років не могло в нових умовах бути ні привабливим, ні ефективним.

У зв'язку з тим, що формування мети боротьби йшло від концепції (у цьому випадку – демократизму), а не від реального життя з усім комплексом актуальних проблем, на ідеологічному рівні відбулося, отже, звуження завдань національно-визвольної боротьби. Спочатку воно було майже непомітне, бо в демократичних свободах і перетвореннях були зацікавлені всі сили, але дедалі зримише, відчутне і все більш сковуюче. Власне, саме тому після перемоги демократів на виборах навіть у революційній Галичині різко пішла на спад політична активність.

Загальна ідеологічна настанова на демократію мусила позначитись на формуванні партійних програм, тим більше, що всі демократичні партії свою програму-максимум вбачали у побудові незалежної демократичної держави, а тому творилися «під лідера», який розійшовся з учорашніми соратниками в питаннях тактики чи просто з кон'юнктурних міркувань. Витворилася доволі дивна картина: у демократичних організаціях, особливо їхніх найбільших галицьких осередках, національно свідомий елемент об'єднався не довкола природної для нього національної ідеї, а під прапором демократизму, що зримо тяжів до космополітизму. Зрозуміло, що ця генетична ідейна гетерогенність мусила привести з часом до функціонального паралічу таких об'єднань.

Допоки існувала пряма загроза з боку КПРС, демократичні об'єднання розвивалися, набирали політичного впливу. Але вже після серпневого путчу і припинення діяльності КПРС – КПУ як легальної політичної організації набули катастрофічного розмаху відцентрові процеси і спад активності в демократичному русі: не стало відкритого противника демократії, а її конструктивно-творчі потенції без зв'язку з національними виявилися фікцією.

Криза демократії посилилася в час висування кандидатів на посаду президента. Сподіваного блоку демократичних сил згуртувати вже не вдалося, зупинитись на одній кандидатурі демократи не змогли. Понад 90 претендентів, шість

кандидатів – це свідчення не політичної активності, а патології політичного життя.

Але справа навіть не в цьому. Кандидати-демократи виявились обеззброєними, коли Л. Кравчук виступив зі своєю програмою, суціль запозиченою з ідейного наробку Руху та інших демократичних об'єднань. За короткий час він кілька разів змінював свою політичну платформу під тиском обставин: із позицій ортодоксального марксиста-ленінця – через націонал-комунізм – до «народної демократії». Хочеться вірити, що при цьому змінювався і сам наш Президент. До речі, у цій еволюції він навіть обігнав демократів, бо це шлях у бік національних інтересів, тоді як демократи пішли в протилежному напрямі – від національно-визвольних устремлінь до виразно космополітичних. У всякому разі, його перші президентські кроки дали підстави газеті «Пост-Поступ» умістити дотепний шарж: Л.Кравчук зі «шмайсером» на грудях і підпис: «УПА зродилась на Волині».

Так чи інакше, а до виборів кандидати-демократи прийшли завдяки цьому маневру Л.Кравчука фактично голіруч, нам, їхнім агітаторам, особливо на Наддніпрянщині, нічим було крити його заяви. Найвагомим аргументом залишалися справді гідні поваги й шани біографії Л.Лук'яненка та В.Чорновола і наукова ерудиція І.Юхновського. Цього виявилось замало. А рішуча перемога Л.Кравчука в першому ж турі викликала шок і аж ніяк не сприяла злагоді всередині демократичного табору та його об'єднань, що суттєво поглиблює загальну кризу демократичного руху, а значить – і політичну кризу в цілому.

Після референдуму й виборів, після рішучих заходів Президента, спрямованих на утвердження незалежності України і розбудову необхідних державних структур, криза демократичного руху сягла вершка: його організації залишилися без своїх політичних програм. Їхня програма-максимум (створення незалежної демократичної держави) виявилась виконаною, так би мовити, достроково, перш ніж вони встигли остаточно сформуватися і набрати сил у боротьбі за владу.

Можна, звичайно, ще хапатися за частковості, імітувати політичну активність, виступати із заявами і зверненнями, але цілком очевидно, що ідейно цей рух вичерпаний і потребує якісного оновлення своєї ідеології.

Криза демократичного руху була неминучою ще й внаслідок організаційно-функціональної неспроможності його об'єднань, їхньої зорієнтованості на проблеми загальні, часто абстрактні для широкої громадськості, а не на місцеві, животрепетні, але вплетені в загальнонаціональний інтерес.

Так, Рух – найбільш масова громадсько-політична організація в Україні – творився як аналог Народних фронтів і об'єднав у своїх рядах найбільш активний і національно свідомий елемент українського суспільства. Він став вагомим політичним фактором, особливо в Галичині, де привів до влади демократичні сили. Величезна його заслуга і в пробудженні до суспільної активності населення Наддніпрянщини та українців за межами України.

Але саме після виборів до місцевих Рад він почав слабнути, його осередки по селах, на підприємствах і в установах або повністю припинили свою діяльність, або ж існують, за рідкісним винятком і виключно завдяки активності своїх лідерів, чисто формально: вважається, що місцевий осередок діє, бо його керівник приходить на засідання міської чи районної організації. Тому зараз Рух – це в основному функціонери всіх рангів, але аж ніяк не та масова організація, за яку його мають керівники.

Пояснюють це тим, що після виборів частина лідерів пішла в депутати і виконкоми. Це правда, але правда й те, що чимало з них, пішовши туди, зберегли за собою керівні посади в Русі. А це потягло за собою три негативні наслідки: дошкульні й небезпечні.

По-перше, такі лідери – чисто номінальні, належної уваги справам організації вони не можуть приділити хоча б через брак часу. По-друге, далеко не всі вони здобули собі славу на новому поприщі, дехто просто дискредитував себе, а падіння їхнього авторитету суттєво знижує престиж Руху, особливо на місцях. По-третє, це зупинило доступ свіжих сил до проводу,

його постійне оновлення, здатність бути виразником інтересів громади, а не того чи іншого чиновника.

Є й інші причини кризи в Русі, значно глибші. Перша з них – його керівники завжди бачили в Русі передусім машину по добуванню собі голосів на виборах, а не організацію, що виражає конкретні прагнення народу і є засобом їхньої реалізації.

Друга – Рух із самого початку орієнтовано на загальнополітичні проблеми й акції, на агітаційно-просвітницьку діяльність, а не на політичну боротьбу на місцях. Чи цікавилось керівництво Руху, наприклад, тим, скільки голів колгоспу, що буквально грабують разом із своїми спільниками село і блокують поширення нових форм господарювання, усунуто від дарованої їм ще райкомами КПУ влади? У скількох випадках місцеві осередки Руху виступили захисниками населення перед сваволею знахабнілого чинуші, у тому числі з «нових», і домоглися якісного поліпшення справ? Скільки з допомогою Руху змінено керівників підприємств та установ, які саботують перспективні заходи нової влади? Важко, звичайно. А зігнати з керівних крісел компартноменклатурників і посадити в них теперішніх керівників було легше? От би й до цих справ такий ентузіазм, увага і наполегливість, які демонстрували нинішні депутати від Руху до своїх виборів!

Третя причина – Рух існує не перший рік, але й досі не налагоджено систематичне навчання керівного складу місцевих осередків, а тому вони часто не мають уявлення про організаційну та пропагандистську роботу, не збагачуються необхідними знаннями й чужим досвідом. Особливо гостро ця проблема відчувається у східних областях.

Четверта – місцеві осередки Руху перетворені у виконавців розпоряджень «зверху». Між тим головною в діяльності організації, її місцевих осередків має бути власна проблематика, «своя» боротьба, – при активній допомозі, підтримці й координації вищого проводу. У тих випадках, де місцеві лідери це розуміють і відповідно скеровують діяльність організації, населення відчуває необхідність Руху і підтримує його. Там, де

відчуття такої необхідності втрачене, осередок Руху існує – у кращому випадку – як секта, а найчастіше – просто розпадається. Оскільки ж «природа не терпить пустоти», то політичний провід у таких громадах опиняється в інших, переважно чужих, ворожих руках.

П'ята причина – як і всяка автократична система, на чолі якої «найрозумніший, найкращий, найбільш свідомий, найбільш заслужений, най...» лідер чи, тим гірше, група вождів, які формують самостійно політику організації, а місцеві активісти перетворені на слухняних виконавців їхніх «накреслень» (замість бути організаторами політичної боротьби на місцях), – Рух, враховуючи все сказане, так і не став акумулятором інтелектуального потенціалу нації та засобом включення його в активну боротьбу за національні інтереси. Навпаки: перед останнім з'їздом Руху можна було почути горді заяви керівників деяких низових організацій, що в їхньому складі немає жодного інтелігента, – таке, бач, досягнення... Та й нащо вони, ці інтелігенти, коли лідер і так найрозумніший?..

У сумі це привело до розчарування в Русі не тільки громадськість, але й значну частину самих рухівців. На жаль, ні на конференціях, ні на з'їзді Руху ці проблеми їхніми організаторам та учасникам не видались настільки серйозними, щоб їх варто було обговорювати. А дарма.

Із Руху вирости й нинішні українські демократичні партії. Це дало мінімум три негативних наслідки. По-перше, було кадрово ослаблено Рух. По-друге, ця організація стала об'єктом їхньої боротьби за вплив – з усіма витікаючими звідси наслідками. По-третє, самі партії з Руху винесли й свої програмні настанови – відмінність була лише в лідерах, у способах і тактиці боротьби, чим і мотивувалася необхідність створення партій. Тому вони й досі залишаються карликовими, їхнє зростання, якщо таке й має місце, – передусім кількісне, а не якісне. Оскільки кожна з цих партій – це об'єднання навколо лідерів, а не ідей, вони мають не стільки політичний, скільки амбіціональний, не стільки демократичний, скільки автократичний характер. Тому

під час передз'їздівських теледебатів було смішно спостерігати, як потішає одного з претендентів на голову Руху те, що в нього, республіканця, нема ніяких принципових розходжень з іншим, демократом. А звідки ж їм взятися? Принципові розходження виникають тільки на стику ідеологій та на стику ідеології з реаліями життя і боротьби. Вони ж виступали як люди інтересу, а не ідеї. Звідси й голубина злагода...

Поки що народ не відчуває в цих партіях потреби, бо не бачить в них захисника й виразника своїх інтересів: аж надто очевидно їхня діяльність зумовлюється інтересами лідерів, а не нації. Тут і треба шукати перш за все причини їх карликовості, а не в тому, що громадськість, мовляв, має ідіосинкразію до самого слова «партія». І саме тут – причини внутрішніх конфліктів у цих партіях, творці яких об'єднали найбільш свідому на той час частину суспільства, але створили з неї не організації борців за Україну, а традиційні в політичній практиці України «товариства для взаємного вшанування».

Ідеологічна неспроможність цих партій найбільш зримо – у буквальному розумінні – проявилася під час теледебатів кандидатів у президенти, коли на очах мільйонів глядачів претенденти-демократи робили єдине, на що були спроможні: асистували за столом Л.Кравчуку і своїми словами та із властивим кожному з них темпераментом озвучували ту ж програму, що й він...

Найприкріше в цьому те, що такий стан зумовлений не інтелектуальною неспроможністю демократичних лідерів, не браком патріотизму чи активності членів цих партій, а знову ж таки програмною настановою, відштовхуванням від доктрини, а не від проблематики життя українського народу, його інтересів. Це – наслідок перетворення засобу (демократії) в мету боротьби (демократизм). Між тим народ чекає не безнастанних повчань і закликів, а реалізації того, за що століттями боролись і гинули його кращі сини й дочки...

Окреслення причин і наслідків нинішньої політичної кризи було б суттєво неповним, якщо випустити з уваги наявність і роль у політичному житті України націоналістичних організацій.

Вони є і намагаються діяти. Однак результати їхньої діяльності поки що більш ніж скромні. З самого початку нинішньої боротьби вони стали жертвою кількох факторів.

По-перше, негативно позначилась на їхньому формуванні довголітня антинаціоналістична пропаганда, яка в умовах невизначеності результату політичного двобою з комуністичною системою аж ніяк не сприяла примноженню числа симпатиків націоналізму.

По-друге, привабливість демократичних лозунгів, відносна безпечність їх підтримки й очевидні (хоч, як виявилось, тимчасові) успіхи в боротьбі з партократією привабили на сторону демократії абсолютну більшість наявних на той час активних інтелектуальних сил. А без них проблемою стало вироблення в короткому часі ідеології сучасного націоналістичного руху, конкретизація його програми. Між тим націоналізм тому й був на чолі проведу національно-визвольної боротьби минулого, що його ідеологія та програма дій були результатом продуманого зрощення національної ідеї з конкретними проблемами життя нації і враховували реальні умови боротьби. Виконати подібну роботу в наш час було нікому й ніколи. Тому наші націоналістичні організації об'єднали в кращому випадку патріотів з числа людей старшого покоління, сформованих на ідеології націоналізму 40 – 50 років, та молодь, готову до націоналістичної діяльності більше емоційно, ніж практично.

По-третє, ще не оформившись у політичну силу, націоналістичний рух в Україні був поділений на відчужені відлами – відповідно до структури ОУН в діаспорі, що суттєво ослабило його, позбавило у значній мірі самостійності політичного мислення і розвитку, узалежнило від зарубіжного керівництва, часто недостатньо знайомого з українськими реаліями нинішнього дня.

Усе це не дало можливості націоналістичним силам стати вагомим фактором політичного життя України і якщо не очолити національно-визвольну боротьбу, то принаймні суттєво вплинути на її спрямування, запобігти трансформації національного руху в чисто демократичний. Правда, слід відзначити,

що еволюція суспільної думки і політичної практики відбувається – помимо волі неокомуністів і демократів – таки в бік націоналізму. І вже чимало лозунгів націоналістів, за які їхні противники називали їх крайніми радикалами, ліваками та «ультра», зараз стали пунктами програм демократів і навіть об'єктами державних клопотів уряду і Президента. Останній приклад – створення української армії. Чи ж давно, наприклад, львівські демократи відмежовувалися публічно від «безвідповідальних ультра, що тягнуться до зброї», а керівник Руху І. Драч метав громи і блискавки на тих, що «бряжчать зброєю»?.. Націоналізм ніколи не видумував своїх ідей – його ідеями і чином ставали прагнення нації...

Характер політичного мислення

Усі позитивні політичні перетворення в Україні, здобуті на цей час, досягнуті таки під проводом демократів, хоча й у результаті двобою всіх прогресивних сил із комуністичним режимом. Однак, як ми вже відзначали, перемога демократичних лозунгів обернулася поразкою для демократичних сил, бо з боротьби зі спадкоємцями комуністичної системи вони вийшли ідеологічно обдертими до нитки своїм супротивником. Цікаво, як оцінюють ситуацію самі демократи, їхні лідери? Аналіз показує, що втішного й обнадійливого тут мало.

Ось лише кілька промовистих прикладів рівня і спрямованості політичного мислення в демократичному таборі після проголошення незалежності України та референдуму.

«Тепер, після 24 серпня, УРП повинна у стосунках із владою перейти від конфронтації до співпраці», – так заявив у своєму телевіступі керівник УРП Л. Лук'яненко 21 грудня 1991 року.

Перше запитання, яке виникає після такої заяви: з якою владою закликає співпрацювати лідер найбільшої і найбільш радикальної в демократичному русі партії? З тою, яка й досі в руках вчорашньої партократії? Чи із владою переродженців від демократії, яких уже встиг зненавидіти народ за обман і шкурництво?

Друге: чому треба перейти до співпраці? Адже політична суть цієї влади не змінилася: вона була і залишається паразитичною, антинародною. Якраз для боротьби з цією владою і створював Л.Лук'яненко УРП, саме для цього УРП організувала масові агітаційно-пропагандистські поїздки галичан на Наддніпрянщину. А тепер – братання?

Це щось нове в політиці: партія, якій не належить влада і яка ще навіть не спромоглася стати реальною опозицією, іде на співпрацю з тими, хто блокує демократичні реформи і мріє про реставрацію комуністичної системи... Не думаю, що така заява викликана розчаруванням у можливостях УРП бути виразником прагнень народу і його провідником чи намаганням зробити її потрібною якщо вже не народу, то хоч владі, аби лиш втриматись на поверхні політичного виру. Не може бути й мови про конформізм чи ренегатство Л.Лук'яненка. Причина тут інша: політична дезорієнтація, викликана тим, що життя обігнало мислення, зашорене демократичними лозунгами.

Що це так, свідчить виступ Л.Лук'яненка у першому в Україні, програмному номері газети «Українське слово», суть якого сконцентровано в заголовку: «Національні традиції – основа основ». Але ж як він ці традиції трактує!.. Здавалося, провідний політик України продемонструє тут політичний погляд на проблему, дасть і свою концепцію культурного минулого нашого народу, і своє розуміння культурної політики і демократичного руху, і держави нової України, виділить ті національні традиції, відновлення яких гостро актуальне і може суттєво прискорити наше становлення як уже вільної нації. Ба!.. Усе зведено до такого спрощеного культурництва, що бере сумнів, чи справді писав це Л.Лук'яненко. А все просто: не влазять наші національні традиції в прокрустове ложе політичного демократизму...

У цьому ж номері згаданої газети вміщено аналогічний матеріал В.Чорновола під ще більш промовистим заголовком: «Наша політика – передовсім економіка». Попередній автор вважав основою основ традиції, цей найголовнішим бачить економіку, але нехай!.. Актуальність твердження В.Чорновола в час

всенародних злиднів видається настільки очевидною, що не підлягає сумніву. Але не квапмося, подумаймо.

По-перше, тут знову очевидне звуження завдань нашої боротьби: спочатку її було звужено до демократії та прав людини, але без гарантування українцям в Україні їхніх національних прав. Омріяної демократії не досягнуто (наявна таки не зовсім влаштовує демократів, що, звичайно, робить їм честь), зате «досягнуто» розчарування і спаду громадської активності, а це ставить під загрозу і нашу незалежність, і державність. Бо хто ж буде її відстоювати, жертвуючи навіть своїм життям? Тепер уся політика, а отже – боротьба зводиться до економіки. Причому економіка тут розглядається як щось абсолютно відірване від національного буття – такий собі цех для забезпечення людей їжею і товарами широкого вжитку. Як він має ефективно запрацювати, не ставши часткою національного інтересу, автор не пояснює. Розрахунок, очевидно, на голод: зголодніють – запрацюють? Якщо «наша політика – передовсім економіка», то, значить, припиняємо боротьбу з парто- і бандократією (за ту ж таки економіку!), виходимо з бою і що – кролів будемо розводити? Демократія, економіка... Чого ж сподіватися завтра – хімізації, меліорації, квадратно-гніздового способу?..

По-друге, за два роки перебування при владі була, здається, можливість помітити, що без рішучої перемоги в політиці марно сподіватися на успіхи в економіці і на те, що ці успіхи підуть на користь народові. Хто має здійснювати перехід до нової, продуктивної економіки – старий апарат, який і зараз тримає у своїх руках усі політичні, а тому й економічні важелі і який зовсім не зацікавлений у будь-яких змінах? Ніякі трудові зусилля, підвищення продуктивності праці, зростання товарної продукції в нинішніх умовах людям нічого не дадуть. Як свідчить статистика, спад виробництва в Україні у минулому році сягнув 13 відсотків. Де ці товари? Хто так уміло розпорядився ними, що магазини стояли порожніми? Як ці ж магазини виконували і перевиконували плани, якщо нічим не торгували? Чи не політична неспроможність демократів дала можливість «вчорашнім» і далі

використовувати економіку у власних цілях, а не в інтересах народу?

Третє. Ми всі прагли ринкових відносин, бо тільки вони роблять економіку ефективною. У що обертається для народу ринок без політичної перемоги над паразитичним класом, бачимо на прикладі дії такого чисто ринкового явища, як лібералізація цін. Хто розв'язав руки економічній мафії і дозволив ограбувати мільйони людей? Національна держава мусить мати свої гроші. Хто так «розумно» розпорядився введенням купонів, щоб Україна і кошти на них витратила, й ефекту ніякого не мала? Це економіка чи політика?

І ще. Саме на Львівщині (Мостиський район) з'явився той фермер, який на запитання Л.Кравчука, що б він робив, якби його спробували загнати назад до колгоспу, відповів: «Дістав би кулемет і почав відстрілюватися». Що зроблено на Львівщині, щоб таких фермерів були тисячі? Чому не вдалося цього досягти? Чи не політика стала тут на заваді економіці? То чим же нам усе-таки зайнятися в першу чергу, щоб припинити знущання «вчорашніх» над народом: політикою чи економікою?

Галичани давно знайшли відповідь на це питання, і дуже жаль, що ніхто не повідомив про це демократичних лідерів: може, тоді їхні заклики звучали б трохи інакше. Так, повернувшись із поїздки на Західну Україну, Л.Кравчук, ділячись враженнями, згадав не тільки фермера з Мостиського району, але підкреслював: найбільше його здивувало, що *ніхто* з галичан його не запитав, коли будуть ковбаса і шкарпетки, зате *всі* запитували, коли ж, нарешті, буде Україна. Що за цим питанням: «передусім економіка» чи «передусім політика»? Але наші демократи краще від народу знають, що цьому народові потрібне «передусім»...

Дивно і сумно, коли політик пропонує не політичне вирішення суспільних проблем, а якесь інше: це означає, що в цьому випадку його політичний ресурс вичерпаний. Добре, якщо тільки в цьому...

Біда, коли політики займаються економікою: після цього не довго чекати, що вони займаються пресою, літературою, мистецтвом, боротьбою з абстракціонізмом тощо. Найкраще, коли вони займаються таки політикою. А політика – це узагальнення інтересів до рівня ідей і мобілізація сил на боротьбу за політичний вплив, у кінцевому рахунку – за владу, без чого ідею не можна втілити в життя. Це аксіома політичної діяльності. Є ще одна. Політик мусить розрізняти такі поняття, як **економіка** і **економічна політика**. Першою займаються економісти, другою – політики. Що виходить, коли політики починають займатися економікою, ми вже бачили і зараз маємо нагоду спостерігати: колишня комноменклатура і чимало представників демократичної влади аж надто запопадливо демонструють це... А хто ж займеться економічною політикою в інтересах століттями грабованої нації?

Політика – справа конкретна. Такими ж мають бути формулювання її завдань. До речі, наші завойовники ніколи не починали уярмлення народу з економіки, а завжди – з політики. Може, врахуємо – для досягнення протилежного?

Ми вже двічі брали приклади із програмного номера газети «Українське слово». Звернемося до неї ще, тим більше, що це не звичайна газета. Видання демократичних націоналістів, вона замислювалася як засіб об'єднання інтелектуальної еліти України і культивування національної думки. Правда, відшукати в цьому номері націоналізму ще не вдалося, зате демократичного – тут через край. Погляньмо ж, на якому інтелектуальному і концептуальному рівні осмислюються тут проблеми сьогодення.

Ось передовиця за підписом Й.Лося «Час творення». Гарна назва, головне – свіжа... Читаємо: «Ринок не повинен бути байдужим до національних духовно-культурних та екологічних вартостей». Перечитую ще раз: ні, все правильно – так і написано. Але ж це цілковита нісенітниця – і як теоретичний постулат, і як життєва реальність! **Ринок** завжди був, є і буде байдужим до цього. Це **ринкова політика** національної держави не сміє бути байдужою до цих вартостей. Подивіться, що робиться в

сусідній Західній Європі, де постійно виникають то винні, то фруктові, то ще якісь «війни». На ринку з'являється дешевий товар з іншої країни, населення купує його, від чого терплять місцеві виробники. Тоді вони об'єднуються і вимагають від влади такої зміни **ринкової політики** (мита, дотації, субсидії тощо), яка б відповідала не тільки інтересам споживача, але й інтересам місцевого продуцента. Через ринкову політику відбувається й зацікавлення ринку тим, що п.Лось називає «духовно-культурними вартостями»: шляхом інвестицій та податкової політики уряд стимулює діяльність ринку в цьому напрямі – виробничу, торгівельну, меценатську... Таке ж із екологією. Через систему штрафів за знищення природи в процесі виробництва держава робить екологію фактором економічного розрахунку, і продуцентів стає **вигідним** не завдавати шкоди природі. Невже в середовищі демократичного націоналізму, репрезентантом якого в газеті виступає пан Лось, усі так тяжко зайняті, що ніхто не знайшов хвилики часу, аби якось доступно пояснити йому ці трюїзми політичної економії?

Але читаємо далі: «Потрібно, щоб значення найвищої цінності, освяченої самим Богом, одержала праця». Отакої! Щось із того ж семантичного поля, що й «Владыкой мира будет труд» чи «Арбайт махт фрай»... Ще й Бога сюди приплів. Виявляється, у них там у редакції немає не тільки якоїсь читанки з політекономії, але навіть «Катехизму»! От і плекай у читачів за таких умов елітарне мислення!..

Тому мусимо пояснити п.Лосю, що він трохи розійшовся з Богом у трактуванні праці. Сказав Господь: «У поті чола здобуватимеш хліб свій» (у різних перекладах Святого Письма ця фраза звучить по-різному, але суть саме така). Тобто праця виступає як засіб, а не мета. У мету її перетворювали ті, що паразитували на шії народу, а як «найвищу цінність» оспівували її їхні холоуї від різних форм ідеології. Що ж до «освячення» праці Богом, то з таким же успіхом можна твердити, що Христос, бичем виганяючи міняйлів із синагоги, тим самим освячував запровадження приватної торгівлі в храмах... Людина приречена на труд, і нема

для неї іншого способу для чесного життя, як через працю – фізичну, інтелектуальну, духовну. Праця – засіб до життя, засіб самоутвердження людини, засіб творчості – особистої чи національної. Вона тільки тоді набирає вищої значимості, коли осмислена в реальному зв'язку з високою метою, якої нею досягається. Згадаймо відповідь двох римських носіїв цегли на питання, що вони роблять. Один понуро промовив: «Я ношу цеглу». Другий гордо заявив: «Я будую храм святого Петра!»

Уповаю на те, що ці пояснення не були занадто складними для п. Лося.

Що в середовищі демократичного націоналізму ще замало приділяють уваги ліквідації політекономічної неписьменності і є проблеми зі студіями Святого Письма та вивченням «Катехизму», свідчать такі солодкаві вирази п.Лося, як «і цементуюча усе гуманістична християнська мораль», «неминуче відродження людства на засадах гуманізму», «найвищим критерієм соціального прогресу нині стає гуманізм», «сповідуючи універсальні християнські цінності», «сєнс життя, що базується на християнській моралі» тощо. Це знову щось на кшталт: «Пролетарська диктатура – найвища форма демократії». У своїй статті п.Лось жалібно скаржиться: «Нас послідовно, хитромудро вчили брехати, красти, лицемірити, зневажати свої святині...» Не знаю, чи п.Лось усе це тепер вміє і робить, але сумніваюсь чи та клята більшовія вчила його ще чогось, зокрема логіки й історії філософії. Бо, як видно з наведених вище його виразів, він, плекаючи те елітарне мислення, рішуче відкинув такий логічний оператор, як диз'юнкція, і з наївною простодушністю вдався до скритої кон'юнкції, тобто нічтоже сумняшєся покінчив із традиційною у філософії альтернативою «християнська мораль або гуманістична мораль» і на вічну славу демократичного націоналізму поєднав обидва взаємовиключні поняття в одне: «гуманістична християнська мораль». Вийшло дуже демократично.

Жаль розчаровувати такого доброго пана і, що там не кажіть, а «теж націоналіста», але гріхом було б і надалі скривати від нього, що гуманізм і християнство (як, до речі, демократизм і

націоналізм!) – різні речі, а гуманістична мораль і християнська мораль – поняття суперечні і за своєю генезою, і за суттю.

Гуманізм мірилом усіх цінностей має людину, християнство – Бога. Сподіваюсь, що п.Лось вловлює цю «тонку» різницю? Гуманізм сформувався в **боротьбі** з християнством ще в епоху Відродження – десь так у XV – XVI ст. (пана Лося тоді ще на світі не було, і він може про це не знати), досяг свого розквіту в працях просвітителів у XVIII ст. й ідейно підготував Велику французьку революцію з її кривавим якобінським терором, у XIX ст. породив марксизм і таку цікаву свою різновидність, як «соціалістичний гуманізм», який прийшов і в Україну – разом з ордами Муравйова і Юрія Коцюбинського – у вигляді ленінізму, диктатури пролетаріату, войовничого атеїзму, червоного терору, сталінізму тощо. Між іншими, про М.Коцюбинського: до гуманізму був причетний не тільки він сам і його син Юрій, але і його учень П.Тичина, який в гуманістичному екстазі вигукував: «Людині гімн! Людині, а не Богу!» Як видно, і до п.Лося в нас уже були співці гуманізму, так що лаври першості тю-тю... Але не буду далі переповідати, щоб не псувати панові Лося ще й задоволення від першопрочитання захоплюючої і повчальної, сповненої драматизму і трагізму боротьби гуманізму з християнством у філософії та історії людства. Шкода, звичайно, що п.Лось не прочитав про це до написання своєї передовиці, але хіба за тими клопотами про державу та елітарне мислення встигнеш щось прочитати!..

А ось у цьому ж номері ще один неофіт демократичного націоналізму – А.Татомир у публіцистичних нотатках під заголовком «Ми – народ, що вийшов із неволі...» приходять до висновку: «Досить бути німими рабами!» Правда, як на мене, то базикаючий раб – це не краще від німого, але нехай, Це на п.Татомир так сугестивно подіяв вірш Д.Павличка «Ми народ, що вийшов із неволі...», який вона цитує, зокрема рядки: «Краще смерть, ніж бути знов рабами, хай горить очищення вогонь!» Що то – сила поезії! Особливої переконливості ці слова набирають під пером Д.Павличка: читач легко вірить, що йому до смерті не хочеться

втретє в житті приступати до звеличення «розуму, честі і совісті нашої епохи» та її благодіянь. Ось п.Татомир і не втрималась: «Досить бути німими рабами!» І вирішила: «Досить німувати про себе світові». А що йдеться про Україну, державу, про нашу «планетарну місію», то постає питання, «який шлях будівництва обрати?» Мене, правда, більше зацікавило, що таке «шлях будівництва», але як тут запитаєш... Пані Татомир вирішила, що «тут чужі рецепти не будуть ані ефективними, ані корисними». І прийшла до фатального висновку: «Себе можемо творити тільки з власного коріння, силами свого духу». Кажу «фатального», бо точно цим шляхом пішов п.Лось, який, як видно, не забивав собі голову нічим «чужим», а користувався виключно «силами свого духу», і ми бачили, що цей «самотворець» натворив. Добре араби кажуть: «Послухай жінку – і зроби навпаки». Але п.Лось, певно, і цього не знав...

«Архітекторами цього творення, – пише п.Татомир, – має стати українська інтелігенція». Автор цих рядків, правда, не архітектор, але має дев'ять років будівельного стажу – ще довузівського, тому вирішив відгукнутися. Але що робити? «Сказати народові правду про самого себе», – підказує п.Татомир. І додає: «Цього вимагає сама Україна». Що тут поробиш?.. Треба признаватися. Але ж дружина... Правда, це все було ще до одруження... І все ж ... А з другого боку: вимагає Україна... Уже хотів вийти на вулицю і почати сповідь, але, на щастя, прочитав ще трохи. І зрадів. Виявляється, сповідатись Україна не вимагає – це п.Татомир підвела стилістика, а фразу слід розуміти так: «Сказати народові правду про нього самого». О, це – скільки завгодно. Особливо, якщо почати з редакції «Українського слова»...

Далі п.Татомир пише, що «мусимо творити інтелектуальну еліту». Тут можна бути спокійним: якщо вони обоє з п.Лосем візьмуться за цю справу – буде нам й еліта, буде й інтелектуальна,..

Писання п.Татомир – як бальзам на рану: «Нині багато чуємо про загрозу комунізації України. Думаю, що це нереально».

Певно, що нереально: вона так комунізована, що далі просто-таки нікуди.

Легко сприймається і твердження авторки, що «не встане з могили комунізм в Україні». Розуміється, не встане. А якби так встав, то це було б чудо з чудес! Адже він туди не лягав. Він діяв і діє. І не на цвинтарях, а в гущі життя. А всі спроби народу таки покласти його в могилу спинили демократи, виходячи із засад гуманізму, демократизму, плюралізму. А тепер їм на підмогу прийшли й демократичні націоналісти: «Я солідарна з Д.Павличком: «Нам не треба помсти. Не шукаймо винних. Покаймося і даймо цю можливість всім». Яюсь не доводилось чути каяття Д.Павличка, але що «їм», тобто тим, що прийшли до влади на місце партократії, не треба помсти і що вони навіть не збираються шукати винних, хоч діються страшні речі, – це відомо. Згадані слова Д. Павличка тепер цитують часто – і в компартійних, і в демократичних виданнях. І кожного разу, натрапляючи на них, чомусь згадуєш В.Стуса:

*– Досить крові, – продекламував кат,
коли ще ніж, загнаний мені попід ребра,
стримів у спині.*

*А я подумав, весь скривившись од болю:
що, як він заходиться ще й лікувати мене?*

Щось там далі п.Татомир пише про «економічну свободу», у яку штовхають народ «раби духу», виховані комуністами, а це може закінчитися «самовбивством душі – найвищої Божої цінності». Але признаюсь, що не зміг прорватися крізь густе мереживо її стилістики, а тому відсилаю читачів до «УС» за 21.11.91 року – може, вони втнуть. Погодьтеся, це справді не просто: «У нас мусить бути своя модель демократичного суспільства, рушійними силами якого є не інстинкт дійсності, а моральний кодекс Нагірної проповіді, занурений у наше національне тіло». «Інстинкт», «кодекс», «занурений» у якість «тіло», «рушійна сила», а в результаті – «модель»!.. Казна-що в голову лізе...

Набагато яснішим стає стиль п.Татомир, коли вона ставить перед інтелігенцією три завдання, необхідних для досягнення свободи: християнізація, вчитися працювати, ставати вільними.

Із християнізацією в неї виходить дуже просто, мило, по-дамськи елегантно – щось схоже на кулінарний рецепт. Отже, запам'ятайте: «Щоб поламати командну систему, треба перемінити її головну опору – людину». Гм!.. Ви засумнівалися? Вам приходять на гадку заклики типу «Виховати нову людину – будівника комунізму» і що з цього вийшло? Вам згадалося, як у нас із метою зміни людини влаштовувались «проробки» і «перековки» інтелігенції – аж до посиленого «лікування» окремих осіб у спецпсихушках? Чи те, що з цією ж метою під час «культурної революції» в Китаї інтелігентів тисячами водили по вулицях міст у паперових ковпаках і відправляли в села на перевиховання?

Залиште ці страхи – вихід в іншому: «Для цього необхідно негайно на драбині (?) суспільного престижу найвище поставити християнські цінності». І все. А ви боялися! Отак візьміть – і поставте. Як? А байдуже як: просто поставте. І системі – каюк.

Але стоп! Не поспішайте: полізьте ще раз на цю драбину і перевірте себе. Бо поставити оті цінності справді треба, «але не зовнішню ритуальність віри, а глибоке, правдиве серце християнина». Ну, тепер, здається, усе гаразд, залишилось дочекатися результату.

Ви ще сумніваєтесь? Дарма! Подібним прийомом скористався колись герой середньоазіатського фольклору: він прив'язав до палки морквину і простяг перед ослом. І що ж? Голодна худобина не пішла – побігла!

Як казав поет, «Даруйте дещо неповажний тон» (П.Скунць), але він зумовлений тою «легкістю незвичайною», з якою виписаний нам цей політичний рецепт. Можна б, звичайно, посміятися з цього патріотичного щебетання і відкласти подібну лектуру. Але все це – далеко не таке безневинне, як видається на перший погляд: тут ціла концепція, і п.Татомир – далеко не перший і не єдиний її речник.

Не хочу детально зупинятися на роз'ясненні пропагандистам демократичного націоналізму очевидного, але дещо сказати треба.

Людина – не тільки «головна опора» всякої соціальної системи, у тому числі й командної. Вона – ще й продукт і функціональний елемент цієї системи. Тобто, система сама творить собі потрібний їй елемент, ставить його у відповідні умови існування та функціонування і тим самим перетворює у свою складову частину й опору. Якщо ж елемент не вписується чимось у систему, виходить за відведені йому рамки в межах системи, то вона або «притирає», змінює елемент, або відкидає, або знищує.

Комуністична система з особливим цинізмом вписувала і змінювала, відкидала і знищувала – мільйонами, десятками мільйонів...

Система сильніша за елемент, тому самого доброго прикладу і цінностей замало.

Здолати всяку соціальну систему можна лише шляхом протиставлення їй іншої системи. І тільки включенням людини – через природну і привабливу національну ідею та усвідомлений національний інтерес – у систему національно-визвольної боротьби можна зробити її руйнівником антинародної командної системи; тільки включивши людей у систему українського національного державотворення, ми збудуємо **державу народу**, а не знову – **державу для народу**. І тільки в цій новій системі людина набуватиме нових рис, властивих вільному громадянинуві.

І якщо це й досі не реалізоване, то тільки тому, що лідери-демократи «вберегли» український народ від націоналізму, а комуністичну систему – від загибелі, трансформували національно-визвольний рух у демократичний. До речі, здобувши перемогу на виборах до місцевих Рад, демократи не зосередились на представницькій владі, щоб з допомогою громадських і політичних організацій підпорядкувати повністю всі виконавчі структури інтересам народу, а самі пішли у виконавчі структури. І що з цього вийшло? Системі хоч би що, чого не скажеш про більшість демократів-урядників та їхнє нинішнє реноме в

очах громади. Коли ж два роки тому робилися спроби викласти сказане народним обранцям, то радикальніші сприймали це як захист компартійної влади, а більш ліберальні – як абстрактне теоретизування. Але задовго до нас сказано: нема нічого практичнішого за добру теорію...

Про те, що елементи бувають не тільки системоутворені, але й системостворчі, скажемо пізніше. А зараз вдумаймося в заклик п. Татомир до християнізації, тобто, у її стилістиці, до того, щоб поставити на драбині серце.

Зважте, що християнізацію інтелігенції п. Татомир мислить собі не тільки без «зовнішньої ритуальності віри», тобто обряду, але й без Церкви. Ця думка не нова, усе це вже було. А останнім часом її старанно нав'язують нам численні емісари із Заходу, що зачастили в наші краї. Крім того, застерігають нас від зближення релігійного і національного життя і ніби мимохідь підкреслюють «переваги» протестантизму... Їхня мета зрозуміла.

Не зрозуміло тільки, яка мета речників демократичного націоналізму, котрі хочуть, щоб ми забули, що «поза Церквою нема спасіння», що наш обряд століттями рятував нас від латинізації та ополячення, а приналежність до Вселенської Церкви – від окупаційного режиму, денационалізації та русифікації, що перші масові вияви протиставлення комуністичній системі в час «перебудови» – це були релігійні заходи (відправи та маніфестації), які очолювали не пізніші вожді демократії і не активісти демократичного націоналізму, а висвячені в підпіллі й роками тероризовані греко-католицькі священики...

Самого придбання і навіть прочитання Святого Письма замало, щоб з'явилось «правдиве серце християнина»: досвід переконує, що так здебільшого продукуються тільки «книжники і фарисеї», яким школярське знання замінило віру. Чомусь наш Спаситель перед розп'яттям вважав за необхідне тричі напімнути св.Петра: «Паси вівці мої!» І без цієї пастирської місії нашої Церкви вже давно й сліду не залишилось би від України: коли ставали безсилим меч і шабля, нас рятував хрест святої віри, що його з Володимирових часів тримала над Руссю-Україною

наша Церква. І саме завдяки цьому не в Галичину, а з Галичини їхали і їдуть тисячі патріотів – пропагандистів національного відродження України.

То ж нам і надалі необхідна не просто християнізація (що й неможливо), а християнізація через національну Церкву. Інакше – денационалізація на релігійному ґрунті, найскоріше – уже не в формі атеїзму, а через протестантизм із його космополітизмом. Поцікавтеся, як поставились до референдуму, який вирішував долю України, деякі українські протестантські Церкви...

«Драбиняста» платформа п.Татомир, як бачимо, – не просто її особиста справа: тут чітко проглядається навіяна їй концепція нового витка денационалізації українського народу, позбавлення його найважливішої духовної опори, єдиного впродовж століть засобу порятунку, відтворення і розвитку.

Ця позиція відсторонення особливо близька тій полохливій і денационалізованій частині інтелігенції, яка в час крайнього загострення міжконфесійної конфронтації, а насправді – боротьби віруючих-патріотів із партократією на релігійно-церковному ґрунті з презирством спостерігала, яких брутальних форм іноді набирає ця боротьба, і гидливо цідила крізь зуби: «Фу-у!.. Які ж це християни?..» А ось такі. Духовно спустошені комуністичною системою, дезорієнтовані її підступною пропагандою, закріпачені колгоспною бюрократією («Цьоцю, яка я можу бути греко-католичка, як я працюю на фермі?»), ділені й нацьковувані «добродіями» в цивільному, у мундирах і рясах та їхніми холоуями...

Але мені востократ ближчі й рідніші ті дві спрацьовані жінки, що десь коло дзвіниці тягають одна одну за посічені сивиною коси, ніж те сите й самовдоволене мурло, ті байдужі до народної біди «теж-інтелігенти», які навіть не підозрівають, що інтелігент – це людина розумової праці, своєю совістю покликана облагороджувати людське середовище – за всяких умов, завжди і скрізь. Бо цими жінками керує якраз отой «інстинкт дійсності», те часто неусвідомлене, але абсолютно правильне відчуття: без своєї Церкви нам не можна – пропаде народ... Тоді як цими псевдоінтелігентами – новітніми книжниками і

фарисеями – інстинкт самозбереження, користолюбство і нікчемна гординя.

Наскільки ж інтелігентнішими від них виявилися тисячі простих селян, робітників, службовців, інженерно-технічних працівників, які кинулися гасити роздмухану бандократією міжконфесійну ворожнечу! Вони не виправдовувалися відсутністю належних знань і підготовки, не злякались погроз, переслідувань, каменя в голову чи солі в очі. Це передусім їхня заслуга, що збите полум'я розбрату, що в переважній більшості сіл і міст Галичини досягнуто міжцерковного замирення. Вони не закликали – як працівники редакції «УС» – до християнізації: вони створили для цього реальні умови.

І скільки таких жінок і цілих громад вдалося змирити й об'єднати Христовою правдою, національною ідеєю, правдивою церковною історією – виключно завдяки організаційним зусиллям цих людей. А коли після три-чотиригодинного двобою про-світлювалися очі, м'якли затверділі губи, – тоді непомітно випадав із чиєїсь руки камінь, припасений для приїжджих «католицьких бандерівців», залишалась у кишені сіль, що мала стати останнім аргументом... І хоч була вже глупа ніч і чекала далека дорога, ми ще довго не могли розійтись. І стояли всі разом – уже не було «ваших» і «наших», неформалів чи рухівців, інтелігентів і колгоспників: був прорив до свого, рідного, було пронизливе й щімку відчуття братерства, була свідомість того, що ми – українці, ми – християни, ми – діти одної нації і Церкви... Якими істинними тут ставали з дитинства затверджені слова: «В борні здобудеш ти щастя своє!» І не благанням безвольних рабів, а вдячною молитвою людей, які щойно вибороли собі духовне єднання, звучало: «Боже, нам єдність подай...» Люди прагли дії – Ідея і Чин нерозривні. «Хлопці, признавайтесь, хто це організував!» (Готувалися ж такі заходи часто конспіративно – інакше зірвуть або прийде тільки одна частина громади). І виходив той хтось – переважно з механізаторів, пускав по колу шапку, і люди віддавали все – на церкву, на НТШ, на пам'ятники... Бо християнство і націоналізм – у самій своїй суті творчі.

А от тих, що називають себе інтелігентами, уже три роки закликаємо: допоможіть, включіться в цю боротьбу і працю! Марно. Не чують.

Але повернемося до писання п.Татомир.

«Друге, що треба робити, – це вчитися працювати», – з апломбом всевідання заявляє вона. І мотивує цю потребу так: «Найсвітліші мрії здобуваються тільки терпеливою, щоденною працею, з почуттям власної гідності, з довір'ям до Бога». Прочитала б вона це, наприклад, афганським муджахедам!.. У перекладі з фарисейської її тирада означає: «Самі винні!» Тобто, якби щоденно, з довір'ям до Бога (без посилання на Бога фарисеї не можуть!) працювали, то не було б тричі за це століття лютого голоду на хлібодайній Україні. Були б терплячіші – не забивали б мільйонами українців тюрми й концтабори, сибіри й тундру. Було б почуття власної гідності – не ниділи б у своїх колгоспах десятки літ у злиднях...

Невже в редакції «Українського слова» є лише ті, що приїхали з Парижа, і нема жодного, хто хоч приблизно знав би, що і як тут було, які причини зумовили нинішній стан?

Читач може закинути мені, що я надто упереджено інтерпретую слова п.Татомир. То ось вам ще цитата: «Трете. Треба ставати вільними громадянами. Це вимагає шукати першопричину всіх бід у собі». Зрозуміли? І якщо бригадир не дає вчительці коней зорати город – просто так, для профілактики, щоб знала, хто тут господар, – то причину вона повинна шукати в собі. Як і той флотський офіцер, якого за присягу Україні виганяють зі служби. Не боротьба, а самоаналіз порятує вас. А ви накинулись на постімперську систему, не даєте спокою комбандократії та її холуям, прагнете якоїсь національної держави...

Ніколи не цікавився чужими доходами, але стало цікаво: таким людям платять за відвернення народу від боротьби чи вони це роблять задармо – на громадських, так би мовити, засадах? І якщо платять, то хто і скільки? А якщо не платять, то чому?

І ще: як пояснити таким «теоретикам», що працювати вчить і до праці стимулює або ідея (декого), або вільний ринок з його

вигодою і конкуренцією (усіх); що вільним є тільки господар – майна, робочих рук, інтелекту, господарем – тільки власник, а власність цю ще треба вибороти, вирвати її з рук «вчорашніх». Бо ж поки що народ був і залишається не господарем, а наймитом на своїй же землі. І в нього як не було, так і немає ще стимулів до ефективної праці і вдосконалення себе в цій праці.

І ось на такому «читанковому» рівні має плекатися інтелектуальна еліта України? А еклектична суміш марксизму, паламарсько-фарисейського тлумачення християнства і вихолощеного на втіху політичному Заходові українського націоналізму має стати методологічною базою сучасного українського мислення? Сохрани нас, Господи, по великій милості Твоїй і по множеству щедрот Твоїх!..

...Культивувати елітарне мислення – це означає здійснювати селекцію на рівні ідей, а не на основі анкет, титулів чи особистих симпатій.

А на виправдання двох останніх авторів слід хіба сказати, що їм платять не за те, щоб вони самі мислили, а за те, що вчать інших мислити. Що вони й роблять. А вже як... Кожен піє, як уміє.

Ми ще повернемося до політичного мислення ідеологів демократизму. А зараз підсумуємо, що оглянуті й не згадані тут публікації та численні «демвиступи» і політичні дії наших «телекратів» свідчать про глибоку ідеологічну кризу в демократичному таборі. Від її вирішення, від того, за рахунок соціалістичних чи націоналістичних ідей відбудеться її оновлення, залежатиме і дальший розвиток подій, і сама доля України.

Стан нації

Успіх політичної, а в нашому випадку – національно-визвольної боротьби прямо залежить від всебічності, глибини та повноти аналізу й адекватності оцінки реального стану нації в даний час. Тобто, для планування, організації й забезпечення масовості та ефективності політичного руху потрібна точна картина того, якою ж саме підійшла нація до нинішнього етапу

боротьби за своє звільнення – у політичному, соціальному, економічному, характерологічному, інтелектуальному, моральному, психологічному та ін. вимірах.

Конкретніше – така діагностика необхідна для визначення та адаптації мети, методів і форм, напрямів та етапів політичної боротьби, формування для кожного з них і для різних соціальних та регіональних груп відповідного, прийняттого комплексу ідей і лозунгів, для забезпечення послідовності й наступності в їх пропагуванні та реалізації.

Без такого вивчення і врахування боротьба навіть за справді дуже сутнісні для народу речі не може бути успішною, результативною. Бо є народ – і є живі люди, є ідея – і є різне її сприйняття. І тому навіть боротьба за кровні національні інтереси, здатна запалити багатьох, для багатьох же може набрати абстрактного або й відлякуючого характеру. Одних вона може стимулювати, інших – знеохотити до активної діяльності чи навіть штовхнути в табір противника. А це утруднює або й унеможливує досягнення мети. Згадаймо тільки, як часто давала від'ємний ефект украй радикалізована національна пропаганда галичан під час перших масових виїздів у східноукраїнські області.

Є й інший аспект цієї проблеми. Люди не завжди готові до політичної дії – у тих формах, в яких її задумав політик. А це приводить до намагання «виправити» щось у людях, зробити їх наперед готовими до виконання накреслень політиків. Це в кращому випадку. Але часто за заклик «Змінити людину!» (який буває тільки іноді вмотивованим, але завжди – образливим) скриваються й негативні речі: або політичний дилетантизм, або намагання виправдати свою ідеологічну неспроможність («Ми задумали правильно, але люди затуркані, а тому справа не вдалася»), або вмотивування свого насильства над людиною, народом, його способом життя, культурою, духовністю тощо.

Завдання політики – не зміна людини, а зміна системи, в якій живе, діє і формується людина, нація. І треба навчитися планувати і здійснювати політичні заходи з тими і такими

людьми, які є вже, зараз, а не з якимись уявними, наділеними всіма необхідними для політичної діяльності якостями і чеснотами.

Людей змінюють не гасла і заклики, а безпосереднє включення в систему боротьби за їхні інтереси й перспективи. Люди змінюються на краще, духовно зростають, коли причетність до великих справ робить їх творцями власної долі й історії; і навпаки – вони деградуєть, примітивізують, коли перестають бути суб'єктами історії чи, тим більше, коли їх роблять знаряддям в антинародній, антинаціональній боротьбі. Приклади – у всіх нас перед очима.

Не можна сказати, що політичні об'єднання України цілком ігнорують вивчення стану суспільства, в якому діють. Але поки що ні демократи, ні націоналісти не створили відповідних аналітичних центрів чи груп на місцях. Нема у зв'язку з цим ні конкретних досліджень з окремих проблем, ні цілісного, комплексного вивчення, ні відповідних рекомендацій, які б передували плануванню і проведенню політичної роботи в конкретному регіоні. То ж у своїй діяльності наші політичні організації або виходять із загальників типу «Наш народ волелюбний», «Народ прагне свободи» чи «Наш народ ще не дозрів до політики» тощо, або ж, здебільшого, керуються досвідом та інтуїцією своїх лідерів. Але – не об'єктивними даними. І тут – причина багатьох невдач.

Не претендуючи на повноту і вичерпність, спробуємо окреслити наявне тут коло проблем, без врахування яких наша боротьба не може бути ні успішною, ні перспективною.

Почнемо з уточнення поняття «нація». За робочу візьмемо наступну дефініцію: нація – це природно-соціальна спільність людей, об'єднаних навколо ідеї свободи, боротьба за здійснення якої чи її державна реалізація піднімає народ до самостійного політичного життя.

У контексті нашої розмови істотним буде підкреслити кілька моментів. По-перше, що нація – це спільність не просто

етнічна, а передусім ідейна. По-друге, що вона виникає і тримається на дії двох чинників різного характеру – природно-соціального і духовно-конвенціонального. Тобто, з одного боку, нація є таким же соціальним явищем, утвореним на основі кровно-генетичної спорідненості, як сім'я, рід, плем'я, народ. З другого – людей об'єднує в націю спільність мети, єдність мови, культури, інтересів та цілеспрямована діяльність – у різних сферах, але політично значима. По-третє, що національна єдність людей – усвідомлена і дієва.

Ці викладки нам необхідні, щоб підкреслити наступне.

У політичній діяльності не можна ні ігнорувати, ні абсолютизувати як природно-соціальний, так і духовно-конвенціональний аспект нації. Тобто, буде помилкою, якщо до української нації ми будемо зараховувати людей лише на основі кровної спорідненості, але не братимемо до уваги їхнє ставлення до національної ідеї і дії для її втілення. У такому випадку поза національною спільнотою можуть опинитися люди типу Тадея Рильського, Агатангела Кримського, Вільгельма фон Габсбурга чи Леоніда Кисельова. У їхніх жилах не було й краплини української крові, але навіть наші вороги присвоїли їм найвищий для українця титул «українського буржуазного націоналіста».

І навпаки: українська генеза не робить автоматично людину українцем, і часом кровна спорідненість з нами служить для деякого «підставою» для імперсько-шовіністичної ненависті до свободи України. Найяскравіші приклади цього за останній час – М.Горбачов, О.Солженіцин, А.Собчак. І їх немало – таких «теж-українців»...

Врахуймо також, що є мільйони українців, які вже не володіють українською мовою, випали зі сфери української духовності, не завжди пам'ятають про своє українське походження. Мусимо боротися за кожного з них, якщо для нас щось важить українська кров, а не відштовхувати їх від себе. Тисячі з них уже включилися в процес українського національного відродження, інші пробуджуються до активного життя під впливом позитивних змін в Україні.

Тому треба бути обережним у класифікації «патріот – непатріот» і не абсолютизувати зовнішні вияви «українськості» – володіння рідною мовою, наявність вишиванки, готовність підняти синьо-жовте знамено... Крайності сходяться, і надмірний радикалізм, так само, як і повна байдужість, у вирішенні цієї проблеми дають один результат – негативний.

Ми вступили в епоху державотворення. Але це зовсім не означає, що автоматично відбувся й перехід України від колоніальної залежності до суверенності, а української нації – від стану підневільного до державного. Цей процес буде тим динамічніший, повніший і коротший, чим точніше ми уявлятимемо собі, якими підійшли до нього.

Почнемо з того, що зараз для української нації характерна поглиблена, часто потворна **стратифікація суспільства** з різким відчуженням різних соціальних і регіональних груп населення. Це традиційний бич підневільних націй. У власній державі ці протиріччя знімаються наявністю власного уряду, його структур, єдністю загальнонаціональних інтересів та діяльністю, пов'язаною з їх реалізацією. В імперії вони культивуються для полегшення панування («поділяй і пануй»), і тому погром серед інтелігенції байдуже сприймається робітництвом, державний грабунок колгоспників не зачіпає інтелігенцію, лікарям байдуже до проблем працівників культури, учителі марно сподіваються підтримки вчених тощо.

Так тривало десятиліттями, і це не могло не позначитись на психології та соціальній поведінці людей. За інерцією діє воно і в наш час.

Справа ускладнюється тим, що **у межах професійних, соціальних та регіональних груп є своя стратифікація, і саме тут протиріччя між окремими стратами набирає антагоністичного характеру**. Наприклад, типовим і визначальним у багатьох галицьких селах є такий поділ:

– прокомуністична керівна шайка, яка вже не вміщається у переповненій колгоспній конторі;

– їхні родичі, приятелі та прихвосні, через яких, власне, оті перші і здійснюють тотальний контроль за селом і забезпечують собі повний послух і перевагу в демократичних іграх;

– та повністю безправна й узалежнена частина селян, яка прагне змін і вже мала необережність виявити це – у церковних справах, на виборах, зборах тощо, але безсила і неспроможна без підтримки збоку щось змінити, – вона страждає від перших двох груп, але демократична влада відвернулася від неї, і тепер цій групі нікуди скаржитись і нікуди діватися, тому й мовчить, підкоряється і таїть злобу – і на партократів, і на демократів.

Можна тільки уявляти собі, про що думала ця третя група, слухаючи передз'їздівські і з'їздівські баталії демпатріотів з Руху, і як зловтішно потирали руки перша і друга...

І не тільки вони: у різних формах ця стратифікація проявляється й серед усіх інших соціальних і професійних груп населення. Враховуємо? Використовуємо? А наші противники – і враховують, і використовують...

Додаймо, що Україна завжди шматувалася різними хижакми, а тому й хворіла на регіональні відчуження. Найістотнішою тут була і залишається відмінність між її західною і східною частиною. Це має свої причини в історії, але й у наш час «вчорашніми» зроблено чимало для поглиблення цієї відмінності, нагнітання протиріч і роздування ненависті – до «бандерівців», «уніатів», «католиків»... Чимало вже зроблено, але потрібні ще довгорічні й цілеспрямовані зусилля для подолання цього: вирішити проблему «з наскоку» – кількома масовими поїздками галичан – було неможливо.

Не сприяла регіональному зближенню, можливо, прагматично й доцільна, але невчасна, а тому неспроможна і навіть шкідлива ідея регіональних економічних зон у вигляді «земель», «країв» тощо. Недоречно, очевидно, народові, який молиться за єдність, пропонувати справу, здавалося б, вигідну з точки зору економіки і допустиму з погляду демократії, але суперечну ідеї національної єдності.

Вивчати і враховувати реальну стратифікацію суспільства – це означає шукати і знаходити шляхи залучення ще однієї групи людей до загальнонаціонального руху. Зрозуміле «А ми нікого не кличемо до себе – хто свідомий, прийде сам» з уст політичного діяча – це позиція або аматора від політики, або кон'юнктурника, якого гріє престижна роль «борця», або провокатора, який таким чином паралізує вплив організації, в яку проник, на громадськість, на розгортання боротьби. Але так ніколи не може мислити і діяти той, кому дорога ідея свободи нації.

Як і всяка підневільна нація в момент звільнення, Україна прийшла до своєї незалежності в стані **структурної неповноти**. Імперія розвивала тут тільки такі структури, які були необхідні метрополії, а не самій колонії. Так, уряд, усі державні структури всіх рівнів (громадських, наприклад, піонерської та комсомольської організацій, ДОСААФ і т.ін. не виділяємо, бо вони фактично були державними) були «українськими» остільки, оскільки знаходились на українській території і мали головним призначенням грабувати, денационалізувати і тримати в покорі передусім українців: це була не влада народу, а влада для народу – для його закабалення і знищення.

Так звані «правоохоронні» органи сумлінно захищали «право» імперії та місцевої номенклатури і яничарів чинити сваволю на окупованій землі і в зародку душити будь-які прояви незадоволення. Неухильно дотримувався принцип такого комплектування армії, при якому якомога більша кількість рекрутів потрапляла б в інші регіони, – щоб не було проблеми з використанням збройних сил проти можливого бунту в тій чи іншій республіці, щоб повнішим був процес русифікації молоді, щоб глибшим був процес відчуження армії від народу тощо. Системи народної освіти та культури не тільки виховували слухняних «гвинтиків» системи гноблення, а передусім були покликані денационалізувати й русифікувати українців, виключити можливість культивування національного характеру, прирощення інтелекту і національної свідомості, прищеплюючи українцям комплекс

меншовартості. Промислове виробництво, як і вся економіка, розвивалося таким чином, щоб найефективніше експлуатувати природні і людські ресурси України, але не допустити її технологічної самодостатності, поставити її у залежність від інших регіонів імперії. Колгоспна система забезпечувала максимально ефективний грабіж селян, їх цілковите зубожіння і повну залежність від влади, готовність завербуватися куди завгодно, аби вирватися з колгоспного кріпацтва. Профспілки з організацій захисту інтересів трудящих були перетворені в «школу комунізму» – з усіма витікаючими звідси наслідками...

Формування структур управління, добір кадрів були під найсуворішим партійним контролем, і заміщення найдрібнішої посади – до швейцара і прибиральниці включно – відбувалося за принципом: передусім – щоб був росіянин; якщо нема відповідного – брати неросіянина, але не українця; якщо ж не обійтись без українця, то призначати тільки німецького, бажано з числа тих, хто або вже довів свою відданість системі, або має якусь – найкраще кримінальну – провину перед нею: щоб був «на гачку»; якщо вже брати місцевого, то тільки з числа яничарів, холуїв, злодіїв тощо. При цьому в кожному з випадків професійна компетентність кандидата на посаду не відігравала визначальної ролі – аби був слухняним знаряддям. Звичайно, траплялися тут різні «збої», випадковості та збіги обставин, але закономірність була саме такою.

Так формувалися всі без винятку структури. Навіть Церкву українці не могли мати свою, національну. Тому знищили УАПЦ на сході України, вимордували і заборонили УГКЦ в Галичині, а українцям нав'язали імперсько-шовіністичну РПЦ.

У зв'язку з цим наївними виглядають розрахунки демократів на ці структури як опору української державності, спроби втягнути їх у процес прогресивних перетворень, а тим більше – заклики «до співпраці, а не конфронтації з владою».

Структурна неповнота не тільки спричиняє ентропію національної духовності: вона перепиняє нації шлях до свободи, унеможливорює створення і використання держави для

реалізації національних інтересів. І тепер перед нами потрійне завдання: руйнування вже зайвих імперських структур; реорганізація на національній основі і на засадах професійної компетентності старих, але необхідних структур; створення нових структур, без яких немислима повнота національного життя в умовах державності нації. Судіть самі, чи далеко ми просунулися в цьому напрямку.

І чи просунемося взагалі, якщо й надалі будемо переконувати українців, що нинішня держава – це і є те, про що їхні предки мріяли століттями, – держава української нації; що соціальне важливіше від національного, бо ситість важливіша від свободи; що нічого мітингувати, а треба працювати, бо слід займатися не політикою, де майже все гаразд, а економікою, де майже все негаразд; що з нинішньою владою треба не конфронтувати, а співпрацювати; що демократизм, хоч він дає тільки права, але не дає можливості користуватися ними в інтересах нації, – це цяця, бо його хвалять на Заході, а націоналізм, зорієнтований на інтереси нації, на її права і свободи, – це беця, бо його на Заході не хвалять; що...

Дивен наш світ... Так, про необхідність «професіоналів», «компетентних кадрів» заговорили й наші демократи, прийшовши до влади. Але чомусь це вело і привело до збереження в системі управління та господарювання спеціалістів з числа компартійної номенклатури, хоч майже в кожному випадку була відома їхня антиукраїнська й антидемократична настроєність. Демократія, бач, – це ще й плюралізм... І лише в лютому 1992 року – і не з табору демократів-плюралістів, а з уст Президента – прозвучало щось нове і небувале: добір кадрів здійснювати на підставі двох критеріїв – відданості Україні та професійної компетентності. Звичайно, поживемо – побачимо, чи за цими словами будуть і відповідні дії. Але що політично Президент і тут «обігнав» демократів, – очевидно. Щось не щастить їм з гаслами...

Століттями українці були приречені в своєму розвитку на **вторинність культури**. Ця форма геноциду означає, що приречений імперією на тотальну денационалізацію і повну

русифікацію народ міг проявляти себе у сфері духовної та матеріальної культури виключно через повторення, наслідування, копіювання чужого. Це називалося «збагаченням на основі взаємодії культур», а насправді вело до деградації, виродження, оскільки не розвивалося своє. Наслідки цього бачимо в усіх сферах національного життя: у музиці й технології, у мові й науці, у літературі та сільському господарстві, у спорті та в кіно... Внесок українців у прогрес науки, техніки, культури тощо старанно замовчувався, про український пріоритет у будь-якій сфері навіть заїкатися було небезпечно, український таланти або йшов на службу до чужинців, або гинув.

Це явище називається «вторинність культури», але назва не зовсім точна. Україна, як і всі республіки колишнього СРСР, не могла мати прямих зв'язків зі світом: «посередником» і в зовнішніх, і в міжреспубліканських зв'язках виступала Росія, сама приречена на вторинність культури відносно світової. Оскільки Україна була змушена до повторення задів російської творчої думки, то наявне в нас, – це, таким чином, вторинність на основі вторинності. Ми опинилися далеко на задвірках світової культури, цивілізації, прогресу. У плані матеріальної культури це загрожує Україні повним узалежненням від передових і багатих країн, втратою економічної самостійності – з політичними, розуміється, наслідками. У сфері духовній понівечена, неповна, вторинна українська культура може не справитись із своєю національно-захисною і національно-творчою функціями під могутнім натиском західної культури, доступ якій відкриває зняття імперської інформаційної блокади з України. А це – справа дуже близького майбутнього. Чи є в нас державна політика національного захисту в цих умовах? Яка з наявних в Україні політичних організацій домагається цього захисту? Іншими словами: кого з нинішніх політиків-патріотів це тривожить і болить?

З попереднього випливає наступне: **комплекс меншовартості**, неповноцінності, яким вражена українська свідомість нашого часу. Він старанно плекався в нашому народі всіма окупантами, а «старшобратська» теорія шовіністичного більшовизму

його просто абсолютизувала. Найменший натяк з боку українця на те, що «й ми, Химко, люди», однозначно розцінювався як вияв українського буржуазного націоналізму. І кара була хоч і не справедлива, зате нехайна...

Хвороба відчуття національної неповноцінності надзвичайно заразна і поширена, тим більше, коли нація позбавлена можливості боротися з нею, а реалії підневільного життя створюють сприятливі умови для її поширення.

У політичному сенсі вона особливо небезпечна тим, що поступово значна частина загалу і навіть політичного проводу нації звикає не тільки до свого упослідженого становища (звідси всяка політична угодовщина), але й до думки про те, що без чужої допомоги і проводу він не здатен ні жити, ні боротися, ні визволитись. А це породжує ілюзорні надії то на всезрівнюючий соціалізм, то на революційний пролетарський інтернаціоналізм, то на братів-демократів панівної нації...

Розплата за такий спосіб думання і діяння неминуча. Бо кожного разу в останній дії за маскою з «братнім» усміхом виявляється хижий оскал шовіністичного держиморди, простягнуті для дружнього потиску руки натикаються не на теплу долоню побратима, а на холодний метал наручників, замість слів привіту чується гавкіт чужомовної команди, обійми замінює підновлене ярмо...

А пізніша гризня невільників на тему «хто в цьому винен?» ще більше утверджує у власній меншовартості. І важко знайти інший народ, який перевершував би нас у схильності до самобичування і самопаплюження: «Та бо ми такі... Он як оті тримаються разом. А ми?.. І ще кажуть, що свій як не заплаче, то хоч скривиться!..» І так – до безконечності.

Чи проголошення незалежності зняло цю проблему? Чи ворожі до ідеї української свободи сили перестали розігрувати цей наш комплекс як карту в своїй політичній грі? Що робимо для його подолання – на державному і політичному рівнях? І як збираємося його здолати, коли з ідеологічного лексикону демократичного проводу зник навіть вираз «національне відродження»?

Ось кілька прикладів. Американці для утвердження національного характеру навіть з бандита-«револьверника» зробили позитивного героя і десятиліттями популяризують цей образ у привабливих вестернах, а українські діти навіть про козаків знають тільки з одного «мультика». В умовах паперового голоду вигибає українська періодика, зростає, отже, роль радіо й телебачення. Чи українські програми складають хоч сяку-таку конкуренцію російським? Чи й тут, у цьому зіставленні, українське не сприймається як менш вартісне?

Не встигли... Не здолали остаточно... Забідні... Хай так. А нудотно-приторний, розчулено-слізливий і надривно-патетичний патріотизм наших концертів, телезустрічей тощо? Або таке. Погляньте на оформлення сцени під час проведення свят мови, вечорниць та інших заходів у національному дусі. Портрет Шевченка, вишивані рушники, макітра, макогін, терлиця, кужіль, іноді – національний прапор, тризуб, «Кобзар», Біблія. І – балакання та співи у вище окресленому дусі. А діти тягнуться до комп'ютерів, а рев рок-ансамблю вабить молодь більше, ніж передзвін бандури, а для хлопчаків форма десантника привабливіша за кольорові шаровари... Чи думаємо – й особисто, і тепер уже на державному рівні – про те, як поєднати минуле і майбутнє, традиції та перспективи? І де ці національно-захисні та національно-творчі програми – державні, відомчі, партійні?

Ще одна хронічна хвороба підневільної нації – **політична апатія**. За окупаційного режиму вона – спосіб самозахисту і форма протесту. Страх і примус – ось що спонукало людей за радянських часів до імітації громадської активності. Звільнившись від них, народ полегшено зітхнув і махнув рукою на участь у політичному житті: політика ніколи не несла йому добра. У меншій мірі це спостерігається в Галичині, хоч і тут, так би мовити, «є резерви», особливо по селах. Значно глибшою є ця апатія у східних областях. Між тим, не може бути демократії – народовладдя! – без участі народу.

Коли в людей з'явилася надія на вирішення своїх одвічних й актуальних проблем, вони масово пішли на мітинги, на

збори... Але звуження діапазону політичної боротьби з національно-визвольної проблематики до вузько демократичних та амбітно-кон'юнктурних завдань знеохотило не тільки громадянськість, але й демократичний актив. Тому це неправда, що люди втомилися від суспільної боротьби, втратили інтерес до політики взагалі: вони втратили інтерес до політики і політичної практики демократичного проводу. І це мусить бути враховано: або самими демократами, або тими, що прийдуть їм на зміну.

Підневільна нація приречена на *інтелектуальне збіднення*, і в Україні були випробувані, здається, усі можливі способи його досягнення. Особливо старалися російські самодержці. Запопавши в руки Україну, вони робили все можливе, щоб перетворити її в інтелектуальну пустиню, – від вивезення в Росію освічених українців аж до кількарізних заборон українського друкованого слова. Однак у їхніх діях ще відчувається самодіяльність, несистемність, трапляються навіть випадки лібералізму.

З усім цим рішуче покінчив більшовицький режим. Передусім не було пропущено жодної нагоди для фізичного знищення української інтелігенції. Причому намагалися винищувати одночасно і масово, до ноги, – щоб перервати спадкоємність поколінь.

Однак фізичним знищенням інтелігенції комуністична система не обмежувалася. Русифікація навчальних закладів; цілковита денационалізація та комуністична ідеологізація навчальних програм, підручників і посібників; послідовне знецінення розумової праці; неухильне зменшення навчального часу на вивчення української мови, літератури, історії – і таке ж збільшення його на вивчення російської мови та літератури і марксистсько-ленінських суспільних «наук»; переведення українських шкіл на російську мову «за проханням батьків» (а хто був проти, той оголошувався українським буржуазним націоналістом); всесоюзний розподіл молодих спеціалістів – для розтикування їх по інших республіках, де вони збільшували популяцію «русскоязычного населения» і зміцнювали імперську

«дружбу народів»; зменшення до катастрофічних показників українських книжок, журналів, газет, особливо дитячих видань; примус писати автореферати і навіть дисертації російською мовою; тотальний ідеологічний контроль за мисленням і діяльністю інтелігенції, – воловою шкіри не вистачило б для опису всіх способів нищення українського інтелектуального потенціалу. Позбавлені можливості емігрувати за кордон (це був привілей не для українців, і демократичний Захід якось за різними клопатами так і не зібрався ніколи виступити на захист їхнього права рятуватися від тюрем, концтаборів і психушок еміграцією), українські інтелігенти часто тікали від переслідувань і розправи «рідних» партократів ... у Росію.

У всіх розвинутих країнах розумова праця – престижна і високооплачувана. У 1919 році в Росії праця інтелігента оплачувалася в чотири рази вище, ніж праця робітника. Уже в 1960-х роках в СРСР відбулося зрівняння середньої зарплати робітників та інтелігентів. У 80-х уже змушували дякувати «рідній» КПРС та іншому «родичеві» – радянському урядові – за намагання підняти (!) оплату праці інтелігентів до рівня середньої заробітної плати робітників... Цій системі ніколи не був потрібний інтелігент, якого вона боялася, зневажала і ненавиділа. Їй потрібен був слухняний службовець з дипломом – денационалізований та обмежений, послухний і вірний.

Яким же буде статус інтелігента в незалежній Україні? Поки що на цю тему ніхто й не заїкається: уряд – бо нема коштів, а політичні партії – щоб не дратувати «трудящих», тобто робітників і селян (на думку таких політиків, інтелігент – не трудящий). А як тоді у світі, де все більшого розмаху набирає інтелектуалізація всіх сфер життя, збереже свою незалежність інтелектуально відстала держава? Невже й у незалежній Україні інтелігент і надалі мізерною оплатою своєї праці буде повністю узалежнений від всіх і вся – починаючи від влади і закінчуючи колгоспним їздовим? Невже й надалі воля чиновника буде вагоміша за думку вченого?..

І треба не чекати, коли з'явиться інтелігенція «справжня», «така як треба» тощо, а вишукувати й залучати до тих чи інших форм політичної діяльності тих, що є, – без закликів і грімких фраз, а через конкретну пропозицію, через прохання допомогти в тій чи іншій справі. «Як? Я? Просити?!» І не проси, чоловіче, якщо власний гонор для тебе важливіший за ідею і якщо не усвідомлюєш, яка це велика справа: залучити в ряди борців за Україну ще одну людину... Але об'єкт найпильнішої уваги і на-полегливої діяльності політичних об'єднань – студентська й учнівська молодь. А назвіть мені хоч одне з них, у якому критерієм життєдіяльності організації була б кількість залученої молоді та юнацтва... От і старіють буквально на очах Рух та інші демократичні об'єднання, передусім партії.

Що надзвичайно тривожне – це катастрофічно **низький рівень моралі** в нашому суспільстві. Духовне спустошення, зви-родніння, часто навіть озвіріння людей – напевно, найгіркіший спадок України після колоніального наймитування в московських господарів.

Навіть в умовах царизму чи панування міжвоєнної Польщі моральність українського народу традиційно ґрунтувалася на засадах християнства та національної традиції і була незрівнянно вищою, ніж зараз. Правда, і тоді, і тепер мораль гнобителів була значно нижчою від моралі пригноблених. Але втішного тут мало: у цілому ж маємо тут не прогрес, а регрес.

Зруйновано устої, знищено орієнтири, перервано спадко-емність... «У нас одна турбація – традицій підрізація!» – шаленів у революційно-більшовицькому екстазі П.Тичина. І підрізали – під самий корінь: релігійність, обряди, звичаї, мову, фольклор, літературу, мистецтво, освіту, культуру, поняття про честь і порядність... Сіяли розбрат і ненависть («виховання класової ненависті»), зло, культивували пияцтво, пропагували антикультуру, примушували мільйони людей жити не заробленим, а краденим, паплюжили патріотів і плодили та оспівували яничарів, холуїв, пристосуванців...

Люди ніколи не були ангелами. Але... Мій дід радів, надбавши в нічному лісі попутника: самому якось маркотно, а тут – хоч і не знайома, а все ж християнська душа. Чи тішимося ми, зустрівши серед ночі собі подібного – навіть не в лісі, а в міському парку?..

Розлучення, неповні сім'ї, позашлюбні діти, діти-сироти при живих батьках, алкоголізм, наркоманія, насильство – усе це свідчить зовсім не про моральне здоров'я суспільства. І самими добрими намірами, осудом чи заклинанням ситуації не змінити. Мусимо творити таку систему, в якій людині стане можливим і вигідним бути чесною, порядною, моральною. І починати треба негайно.

Так само, як і з вирішенням проблеми *ігнорування закону*. Правова свідомість підневільної нації формується таким чином, що закон сприймається як зло, принесене й утверджуване окупантом. І це цілком зрозуміло, якщо врахувати, що метою правових норм, які діяли в Україні, було забезпечення імперських, а не наших національних інтересів. Тим більше, що і їхня інтерпретація та застосування здійснюється в колонії чужинцями або «рідними» холуями з «циновими гудзиками» і завжди – проти окупованих. До цього слід додати «телефонне право» партноменклатури, кругову поруку чиновної братії і розгул корупції, які приводять до того, що «закон як дишло – куди повернув, туди й вийшло». Тому вся імперська правова система цілком справедливо розцінюється поневоленими як узаконене беззаконня.

І тепер сподіватися, що в державі, де юриспруденція і правоохоронні органи залишилися в тих самих руках, відразу зміниться ставлення народу до закону, – марна справа.

І таке. Закон у національній державі повинен не тільки нормувати суспільне життя: він мусить відповідати національній етично-правовій свідомості і традиції.

Характерологічний діапазон кожної нації дуже широкий і включає різні якості та ознаки – позитивні й негативні. І кожна епоха, конкретні умови існування стимулюють одні з них і

приглушують інші. Неволья гіперболізує в нації і набуті, і питомі **характерологічні недоліки** – вони теж допомагали вижити.

Тут і схильність більше до оспівування свого стану, ніж до його осмислення («думай не думай, а краще не буде»), скоріше до розчулення, ніж до внутрішньої мобілізації, і недовіра до чужої думки («може, провокує?»), й егоїзм, у який під тиском обставин перетворився природний індивідуалізм, і вихована століттями відраза, ідіосинкразія до влади, до офіційних структур... У нас дивним чином поєднується або цілковите неприйняття якоїсь ідеї, або така ж бездумна затятість у її утвердженні, що зумовлене схильністю скоріше до емоційного, ніж раціонального вибору. Ми можемо дозволити собі таку розкіш, як «загніватися» і днями, а то й місяцями не розмовляти з кимось, навіть близьким. Або, не сприйнявши людину, відкинути й думку – не тому, що вона неправильна, а тому, що вона «його»... Злість, заїлість, упертість...

Це лише кілька штрихів. Але ті, хто вже зіткнувся з практикою політичного життя, підтвердять, що й такі речі треба враховувати в роботі з людьми, особливо в час переходу нації з одного якісного стану в інший. А ще ж є й позитивні якості, на які треба опиратися, які треба стимулювати й використовувати...

Так само мусимо враховувати й колосальний **тюремно-кримінальний** досвід мільйонів українців, який не міг не позначитись і на свідомості, і на психіці, і на ментальності взагалі. Напевне, неможливо знайти в Україні родину, в якій би не було тих, що за останні півстоліття або «сиділи», або саджали, або хоч охороняли перших і других. Не забуваймо, що в радянські часи українців постійно було найбільше в місцях ув'язнення; тисячі молодих людей набувають тюремного досвіду й нині. Тюрма, ув'язнення, а з ними – відповідний досвід і світогляд, мораль і дії стали чимось звичним і нормальним: і як факт біографії конкретної людини, і як суспільне явище. А це – біда.

У моему рідному селі побутує переказ із австрійських часів про одного чоловіка, якого мстивий «шандар» (жандарм) віддав до суду за якусь дрібницю, до того ж несправедливо. Суд

призначив йому два тижні арешту. І дивно не тільки те, що чоловік покінчив самогубством, аби не відбувати цей сміхотворний, як на наші часи, термін. Тепер дивує передусім те, що громада схвалила цей вчинок: воно, звичайно, самогубство гріх, але чоловік не мав іншого виходу – він рятував свою честь. Бо господареві нічого робити в криміналі...

Це ж скільки треба змінити в нашому житті, щоб у тюрмі сиділи тільки справді суспільно небезпечні злочинці, а саме ув'язнення відлякувало не знущанням і фізичними муками, а соромом, ганьбою!..

Наш народ довго привчали до *схиляння перед чужим* – північним: така собі примусова ксенофілія. Тепер, коли зламано імперський ідеологічний прес, здавалося б, можна заспокоїтись. Однак гряде інша небезпека: від цілком обґрунтованого захоплення здобутками Заходу в сфері матеріальної культури і рівнем життя перейти до схиляння перед усім західним, до механічного перенесення на український ґрунт усього західного. А своє – понівечене й занедбане – і надалі марно чекатиме відродження й розвитку... При цьому якимось забувається, що Захід теж має свої власні інтереси і намагається насаджувати в нас передусім те, що вигідне йому, а не те, що необхідне для нашого національного відродження.

То ж коли дізнаєшся, що он у такому-то місті відкрито для українських дітей американську школу з виключно їхньою програмою, у тому числі й релігійною, то якимось не радієшся. Бо скільки їх уже було на нашій землі – чужих навчальних закладів «для українців», тобто для виховання з них не господарів і будівничих національного життя, а своїх пахолків... А вже створюються й радіостанції, газети, різні курси тощо. І щось не видно тут національно-захисної уваги і дії наших політичних об'єднань. Дрібниці?..

Підневільна нація приречена також бути *зорієнтованою на минуле*. І це природно: там, позаду, часи незалежності, державності, свободи, там – вияви героїзму, там – моменти слави... І хоч би як не намагалися окупанти переписувати на свій лад

історію, фальсифікувати її, позбавити народ історичної пам'яті, повністю досягти цього ніколи не могли і не зможуть. І в момент пробудження це минуле, навіть дуже далеке, вривається в його сучасне – як здобує право на історію і ґрунт для національного відродження.

Але біда в тому, що наш народ ніколи не мав можливості ні пережити до кінця за власною волею ту чи іншу ситуацію, ні ґрунтовно осмислити її та її наслідки, ні належно оцінити її, ні зробити відповідні висновки на майбутнє. Чужа воля і сила руйнували мрії спотворювали задуми, вторгалися в події. Старі суперечності залишилися невирішеними, ефективність застосованих способів їх розв'язання – неясною, заслуга чи вина тодішнього проводу – сумнівними.

Тому привабливим для сучасників залишається і те, що справді, будучи сповна втіленим у житті, було б на користь народові, і те, що було хибним у своїй основі, але, заперечене механічно, чужою волею, зберегло свою привабливість – не результатами, а задумами. І виникає бажання використати їх знову...

Усе це ми бачили, пережили і переживаємо на прикладі релігійної ситуації в Галичині, де суперечності кількасотлітньої давності раптом актуалізувалися до такої міри, що заступили собою і реалії життя, і перспективи майбутнього, і навіть родинні почуття.

Ми й досі не можемо ставитись спокійно, як інші – державні народи, до свого минулого і приречені водночас вирішувати всі проблеми: і сьогочасні, і давні як світ, але й досі не розв'язані. А рівень історичних знань надзвичайно низький, а державне мислення – ще незвичне, а навиків осмислювати минуле й сучасне в координатах національного – з позицій національної ідеї та національного інтересу – ще нема... То ж антинаціональні, зловорожі сили користуються цим сповна і цілеспрямовано баламутять людей, щоб їх порізнити, роз'єднати, ослабити, у кінцевому підсумку – щоб утриматися на шийі народу.

...І крихти зла не може бути на ту сільську бабусю, що серед натовпу, під'юдженого колгоспним начальством і вже

невідомо якої саме православної конфесії батюшкою, висхлими, спрацьованими руками шарпає на тобі сорочку і кричить: «Бандерівцю грецький, України хочеш! України хочеш, бандерівцю!..» Пригорнеш її та й питаєш:» А ви Франції хочете, бабцю, чи Англії? Може, Німеччини?» – «Якої Франції? Чому Англії? України хочу!» – «Бабцю, вже нас тепер тут двоє таких, що хочуть України: ви і я. Здобудемо!.. Ми їм обоє покажемо!..» І стямлюється старенька жінка від голосного реготу односельчан, ще хвилю тому готових розшматувати «екстреміста-бандерівця»... Тут важко, але все зрозуміло і просто. І завдання ясне: вирвати цих людей з-під впливу керівної комбанди. Бо вони – наші, рідні, бо без турботи про них не матиме смислу ні наша боротьба, ні перемога.

Але коли розмовляє з тобою приїжджий зарозумілий панок «звідти», дивиться на тебе, як Міклухо Маклай на папуаса, і з апломбом людини, яка збудувала вже з десяток Україн, починає повчати тебе, обплутуючи безконечними «треба – не треба», поволі звірієш. Бо, виявляється, треба менше політикувати, не треба ворухити минулого, не треба стільки уваги приділяти історії та церковним справам, треба зайнятися нинішнім, треба бути терпимішим до КПРС, треба закликати народ не до боротьби, а до ринку та сумлінної праці, не треба ганятися за «відьмами», а треба займатися економікою...

Слухаєш це базікання «не від світу цього» і намагаєшся здолати амбівалентність, що роздирає душу. Притлумлюєш бажання викинути його через вікно і починаєш пояснювати. Може, й до нього дійде, може, збагне, що нинішньому поколінню української нації дуже важко навіть у наш надзвичайно сприятливий час абстрагуватися від роз'ятруваних противником болів нашого минулого і перейти до проблем творення майбутнього... Може, сприйме, пройметься... Бо відмахнутися від нього легко. Але ж і він, як і та бабуся, теж наш – частка нашого національного Я...

Зорієнтованість на минуле спричиняє й те, що в підневільній нації детермінаторами мислення, поведінки, ставлення до

інших народів виступають **історичні стереотипи**, сформовані колись на основі старих кривд, образ, крові... Для українців це особливо болісна проблема, оскільки в кінцевому історичному рахунку вони були й залишилися стороною потерпілою: об'єктом, а не суб'єктом завоювання, жертвою окупації та насильства з боку чужинців. І тепер кожен необережний крок наших сусідів, найменший прояв шовінізму, імперських амбіцій, територіальних зазіхань (особливо болісних, якщо зважити, що українці ніколи не мали можливості визначати свої кордони) – усе це моментально пригадує минуле і робить їх нинішнє покоління відповідальним в очах українців за гріхи своїх предків. І тоді можливість налагодження нормального співжиття і спільного протистояння відновленню імперії стає проблематичною, небажаною, хоч національний інтерес вимагає зовсім іншого. І спроби зіграти на цій струні не припиняються.

З початком теперішнього національного відродження в Галичині імперські сили відчайдушно намагалися розіграти національну карту, роздмухати ксенофобію і викликати міжнародну ворожнечу, конфлікти, погроми. Не вийшло! І тут однакова заслуга як українців, що вже на перших мітингах присікали будь-який прояв національної нетерпимості, так і представників інших народів, які хай не всі, але в особі кращих людей рішуче підтримали справедливі домагання законних господарів на їхній же рідній землі. А результати референдуму засвідчили, що поділ на прихильників і противників свободи українців пролягає зовсім не через національну приналежність. І це обнадіює, як і те, що кримські татари одноставно проголосували за незалежність України, що першими нашу державу визнали поляки... **Бо здолати історичні стереотипи можна тільки спільними зусиллями, а не намаганнями відбити історичну пам'ять українців.** Інакше минуле, залишаючи кривавий слід, переповзе через сучасність у наше майбутнє і задушить свободу нації.

І. Франко у «Пролозі» до поеми «Мойсей» звертається до свого народу з такими словами: «Невже повік уділом буде твоїм

укрита злість, облудлива покірність усякому, хто зрадою й розбоєм тебе скував і заприсяг на вірність?»

А ось що писав президент міжвоєнної Чехословаччини Т Масарик: «Одинока зброя поневолених є зрада», – сказав Міцкевич і перевів свою ідею у Валенроді. Ідея ця осягнула в польській літературі взагалі вершка вдосконалення. Є вона правильна, але як її розуміти? Очевидно, що не йде тут виключно про свідому й умовлену зраду, але про цілу систему діл, якими поневолений народ, навіть і несвідомо, борониться».

Укрита злість, облудлива покірність, зрада, агресивність, мстивість тощо – це і є елементи тої формованої століттями системи самозахисту поневоленої нації, що допомагала йому вижити. Звичайно, на вертикалі моральних вартостей вони знаходяться «знизу» – за червоною ризкою між позитивним і негативним. Але!.. Чомусь захоплюється Т. Шевченко тим, що «знайшовсь-таки один козак із мільйона свинопасів» і зацідив у пику вельможному негідникові. А понад століття після нього, у кінці 60-х років, П. Скунець з надією відзначив у поемі «На границі епох»:

*Пастирів діставши замість ворогів,
ви б на віки вічні мирними зробились.
А не всі ще вівиці ходять без рогів,
тож колись для чогось роги ті пробились...*

Оте «для чогось» було ясне і виправдане в умовах неволі: якщо вже не перемогти, то хоч помститися, дошкулити, насолити ворогові... І ні окупант, ні його адвокати не мають права окреслювати народіві допустимі межі самооборони.

Слід, однак, зважити, що ці риси, на жаль, проявляються не тільки в політичному протистоянні – перед сильним і підступним ворогом, але й на побутовому рівні, стають нормою у стосунках із вчорашніми соратниками, а тепер опонентами.

Мусимо усвідомити також, що зі здобуттям власної держави поневолена нація не відразу переорієнтовується і в плані

ідеологічному, а точніше – не відразу долає **неповноту соціально-політичних ідеалів**, зокрема таких, як бунт, боротьба, прагнення до рівності. У час рабства, коли «від молдаванина до фінна на всіх языках все мовчить», кожен вияв протесту – навіть сліпий і безплідний своїми результатами бунт є в кінцевому рахунку явищем корисним для поневоленої нації: він засвідчує її нескореність, пробуджує приспаних, психологічно готує до загальнонаціонального виступу («Не вдалося, бо були самі... От якби всі разом!..»). Те ж – і з будь-яким виявом боротьби: від намальованого вночі на фасаді будинку тризуба до самвидавської статті про спотворення ленінських ідей скритими сталіністами – всупереч рішенням ХХ з'їзду, від виступу за моральну чистоту комсомольських керівників до героїчного відстоювання в тюремному карцері прав людини... Таке ж – і з прагненням до рівності, «зрівняйлівки» в умовах, коли партноменклатурі належало все, а народові – нічого, коли перші купалися в розкошах, а другі ледве зводили кінці з кінцями. Усе це було виявом протесту, давало вихід народному незадоволенню, шкодило комуністичній системі. І цим історично виправдане – за свою руйнівну, деструктивну спрямованість щодо ненависного режиму.

Завдання політичного проводу нації в момент переходу від підневільного до державного стану якраз у тому й полягає, щоб надати **всім** виявам народної волі, навіть деструктивним за своєю суттю, конструктивного державотворчого характеру, використати їх для реалізації національної ідеї. Спробуємо трохи ширше окреслити цю проблему.

Так, бунт – право поневолених. Його форма – стихія, мета – не перемога, а помста, суть – руйнівна, деструктивна,

У цивілізованих країнах із добре врегульованим суспільним життям і надійним механізмом правового захисту незадоволення окремих груп людей виражається в рамках законних норм, судове відстоювання своїх інтересів є однією з конституційних гарантій. Але... По-перше, до цього нам ще дуже далеко. По-друге, навіть і в цих країнах правовий механізм «пробуксовує», коли йдеться про вирішення суперечностей міжнаціонального

характеру. Якби, наприклад, хтось насильно захопив власність австралійського чи американського фермера, суд дуже скоро пояснив би йому, що присвоювати чуже – не дуже гарно, а виконавчі органи негайно відновили б справедливість. Але чомусь цим не можуть скористатися ні аборигени Австралії, ні індійці США. Французи Квебеку ще пробують відстояти свої інтереси через канадський парламент, а вже баски та ірландці вдаються до таких кривавих методів, які далеко виходять за рамки людяності.

Ми зараз живемо в складний перехідний період, коли ще до кінця не зруйнована стара система і не сформована остаточно нова. Найголовніший наш здобуток – державна незалежність – тримається на владі, яка не має ще ні авторитету, ні сили. Між тим підстав для незадоволення в народі більш ніж досить. І цілком умотивовані, але стихійні, некеровані (або керовані противниками української державності та незалежності), деструктивні масові виступи можуть сповільнити, а то й зупинити процес нашого державного становлення.

Так, якщо, наприклад, учителі збираються страйкувати лише з метою домогтися підвищення заробітної плати і кращого забезпечення продуктами чи промтоварами, то і владою, й іншими групами населення це сприймається як шкурництво, відсутність патріотизму тощо. Тому, навіть вигравши в такій боротьбі матеріально, учителі програють морально. Та й матеріальний виграш ілюзорний, тимчасовий. Такі виступи вносять хаос, конфронтацію, ненависть, озлоблення, провокують інші соціальні групи, а в сумі – шкодять нашій спільній справі.

Однак політик, навіть усвідомлюючи це, не сміє виступати проти цих виявів справедливого невдоволення: по-перше, це аморально (бо ж людей притисла біда), по-друге, це було б його політичне самогубство, як мінімум – різко знизило б його авторитет, отже – вплив на людей. Він повинен прийняти як аксіому, що вина за такі «голодні бунти» падає не на збунтованих бідою людей, а на політиків – і тих, що при владі, і тих, що в опозиції до неї. Бо в цьому випадку вони відступили

від найголовнішого свого призначення: збереження держави і захисту національних інтересів.

Так, перші винні, бо допустили до цього виступу. ***То не правда, що населення чекає від влади манни небесної: передусім люди чекають від неї справедливості.*** І якщо такий бунт має місце, це означає, що була допущена несправедливість – зневажено їхні інтереси при розподілі необхідного, але дефіцитного. Якби влада постійно і чесно інформувала населення про наявні ресурси, про їх розподіл між різними соціальними групами, про свої заходи, успіхи і невдачі щодо забезпечення міста необхідним, люди ніколи не скеровували б свого гніву в бік влади, особливо, якщо її представники не дозволяли б собі у стосунках з відвідувачами черствості, зарозумілості і хамства...

Опозиційні політики винні, бо такі виступи свідчать про їхню політичну неспроможність і партійний егоїзм, а не про національно-захисний характер. Так, уже виробився стереотип поведінки наших політиків у таких ситуаціях. Представники влади відразу панікують: «Гвалт! Провокація! Наші вороги цими виступами хочуть довести, що ми погані керівники! Це дискредитація демократії!..» І намагаються якимись подачками збити полум'я, поки не поширилось. Опозиціонери ж потішаються: «Так тим при владі й треба! От щоб знали, як воно без нас! Ще кілька таких виступів – і ..!» Але це – не політика, а політиканство, не патріотизм, а партійний егоїзм.

Завдання політичних партій у таких випадках – очолити стихійний вияв незадоволення людей, надати йому конструктивного характеру, забезпечити підтримку інших соціальних груп. А це можна зробити тільки при одній умові: ***якщо боротьба цієї соціальної групи стане, водночас, боротьбою за загальнонаціональну справу.***

Так, якби вже згадувані вчителі конкретного міста поставили собі за мету підняти вчительство, усіх працівників освіти, а за ними – громадськість України на боротьбу за якісну зміну статусу вчителя і самої народної освіти, то їхній виступ був би тільки на користь усім. Кількакратне – відносно середньої оплати

праці промислового робітника – збільшення заробітної плати вчителів, пріоритетне, а не залишкове фінансування народної освіти тощо – це потрібно не лише освітянам: це необхідно незалежній Україні. Без цього вона, щойно вирвавшись з неволі, буде приречена на спочатку інтелектуальну, потім – технологічну, а за нею – економічну залежність, що неодмінно завершиться залежністю політичною.

У держави нема на це коштів? І не буде, допоки наші політики не навчаться надавати виявам народного невдоволення політичного змісту і скеровувати його в русло загальнонаціонального інтересу. І тільки так – з допомогою громадськості – вони зможуть впливати на формування політики і діяльність уряду: змусити його проводити національно-захисну політику, діяти більш рішуче, аби спинити грабіж держави і населення старими структурами, прискорити економічні реформи, скоротити витрати на утримання чужої армії, яка знову може стати окупаційною, ліквідувати безліч паразитичних установ, реорганізувати систему управління так, щоб звести до мінімуму нині астрономічну кількість чиновників тощо. Тоді й почнеться оздоровлення всіх сфер нашого життя, у тому числі – і системи народної освіти, її ефективне формування як національної, що гарантувало б українській нації стабільне інтелектуальне й духовне прирощення; представникам інших народів – їхнє національне відродження; Україні – уникнення колоніальної залежності: чи знову від Сходу, чи вже від Заходу, а вчителям – їх добробут і нормальні умови праці. А політичні об'єднання одержали б численного й організованого союзника в боротьбі за національну державу, у тому числі й у тих регіонах, де освітяни ще досить далекі від національних устремлінь...

Тому не варто марно закликати до політичної активності, вимагати її, ображатися на її відсутність – ***треба навчитися робити політичним фактором у боротьбі за національну державу інтереси окремих людей і цілих соціальних та національних груп.***

Сказане про вчителів стосується й інших категорій населення: їм теж нема сенсу домагатися простого збільшення зарплати чи дефіцитних «благ» – домагатися слід кардинальних змін у розподілі суспільної власності, а на цій основі – зміни системи виробничих відносин, системи оплати праці. Але **допомогтися цього можна тільки спільними зусиллями і тільки в національній державі, зацікавленій у процвітанні цілої нації, усього населення, а не тільки окремих груп людей.**

Так, наприклад, наші пенсіонери й у нинішній незалежній Україні будуть приречені залишатися жертвою чиновницької сваволі, тягарем для рідних і близьких, маріонетками в руках політиків, які обіцянками чергового підвищення пенсій здобуватимуть собі їхню підтримку в політичних іграх. Будуть, якщо буде збережено нинішній антилюдяний, антихристиянський і антинаціональний порядок нарахування пенсій. Зараз пенсія становить цинічно малу частину нашої мізерної заробітної плати, вона фактично не «прив'язана» до прожиткового мінімуму, до інфляційних компенсацій, до середньої оплати праці в галузі, де людина працювала, – усе у волі і владі чиновників... Люди чекають пенсії, як вироку на довічне животіння; для інвалідів пенсія – це не засіб до повноцінного життя, а скупа милостиня, що прирікає їх на злиденне нидіння на цьому світі. Людина – єдина істота на планеті, здатна піклуватися про старих і немічних; християнство ставить це в обов'язок і заслугу людині, а в національній традиції українського народу повага до старших, до їх мудрості й волі завжди мала і моральне, і матеріальне забезпечення. І пенсійна політика української держави не сміє суперечити цим природнім, християнським і національним законам.

То що вигідніше пенсіонерам: нарікати, плакати і бунтувати, дивлячись, як інфляція з'їдає одержану ними від держави мізерію, чи боротися за національну державу? До речі, усі ми, якщо доживемо, станемо пенсіонерами...

Другий згаданий ідеал поневоленої нації – боротьба. Це закономірно, оскільки лише в боротьбі з окупаційною, колоніальною системою й може вижити пригноблений народ: допоки

здатний чинити опір, допоки бореться – доти й існує, що вибор – те й має. На прикладі історії України це аж надто очевидно. Поставлений в умови окупації, наш народ 650 років жив не для того, щоб боротися (з кимось – за його добро і землю), а борючись, щоб мати право жити. Тому для українців життя стало боротьбою, а боротьба – метою.

У світі природи, часткою якої є людина, визначальними є дві сили: інстинкт самозбереження й інстинкт збереження (продовження) роду. У людині вживаються вони обидва, хоч у різних людей переважає той чи інший. Але людина наділена й таким захисним засобом, як розум, який посилює інстинкт самозбереження і вступає в протиріччя з інстинктом збереження роду. І якщо інстинкт спонукав до захисту спільноти, до жертви в боротьбі за її існування, то розум радив ухилитися від протистояння, скористатися здобутим, існуючим.

Ті, що безоглядно підкорялися цьому родовому інстинкту, творили нашу історію, продовжували існування нації в часі. У пам'яті народу вони залишилися взірцями, заслужили славу, стали уособленням свого часу, а в парадигмі історії національно-визвольної боротьби – своєрідними «позиційними змінними» свободи: козаки, гайдамаки, опришки, січові стрільці, «бандерівці», дисиденти, «неоформали»...

Ті ж, що схилилися до самозахисного, раціоналістичного підходу, – або безслідно зникали в імлі віків, відпрацювавши своє на чийогось пана, або й ставали на шлях угодства, холуйства, яничарства та ще й інших тягли за собою в чуже ярмо.

Наші вороги давно збагнули український культ боротьби. І там, де не вдавалося прищепити людям психологію свійських гусей, що сердито й обурено гелґочуть, почувши з висі закличний крик своїх вільних родичів, – там використовувався прийом абсолютизації та підміни боротьби. І тоді легше було сиренам комунізму зманити частину українців із магістрального шляху боротьби за національну ідею – на манівці й криваве бескеття класової боротьби за «свободу, рівність, братерство», за комуністичний рай. Цим же прийомом вдавалося відволікати народ

від справедливої оцінки безрезультатної різанини, репресій і такої ж праці при соціалізмі. «Ви хотіли боротьби? Матимете!» І боролися: то з чимось (з класовим ворогом, з релігією, з українським буржуазним націоналізмом, з куркулями, з ворогами народу, з довгоносиками і колорадським жуком...), то за щось (за світову революцію, за мир, за дружбу народів, за свободу Манолісу Глезосу чи Анжелі Девіс, за урожай, за виконання плану, за рекордний опорос свиноматок, за кукурудзу...). Так відбувалося знецінення, дискредитація самого поняття «боротьба».

А як же, запитає читач, із цивілізованими країнами: там народ не бореться, а працює і живе, причому добре живе?

Справді так. Але як досягли там люди праці справедливо-го розподілу соціальних благ і достойної винагороди за чесний труд: працює чи довголітньою боротьбою? А нинішня геополітична карта світу – це результат чого: праці, боротьби класів чи, може, все-таки цілеспрямованої боротьби націй?

Але це – з історії. А сучасність така, що в розвинутих країнах – національних державах існує не тільки розподіл праці, але й розподіл суспільних функцій. І в державі, яка має за обов'язок захист національних інтересів, народозахисні функції перебирає на себе професійна політика. Тому так мало людей бере там участь у політичному житті країни. І тому боротьба там – не норма, а відхилення від неї, аномалія суспільного життя населення.

А в нас? Ми з вами можемо послухати новітніх раціоналістів-«провансальців» і відмовитись від боротьби, зайнятися не політикою, а економікою, від конфронтації з прокомуністичними силами перейти до співпраці з ними, забути про мітинги, а наполегливіше працювати, щоб не зменшувалися доходи бандократії?.. Усе за нас зробить нинішній уряд? Чи ті «опозиціонери», які не мислять України без себе і «ведуть боротьбу» не за інтереси нації, а за посадові крісла? Дочекаємось... Особливо якщо зважити, що це завдяки їхнім зусиллям національно-визвольні змагання українського народу були звужені, зредуковані до боротьби за демократію, правам нації протиставлено права

людини, боротьбу за самостійність зупинено на межі усамостійнення, автономності старих компартійних структур щодо Москви й імперського центру, ідея національної держави підмінена ідеєю «держави українського народу», яка приречена на нестабільність, а отже – на уступки всім у всьому, оскільки для українців вона не є втіленням їхніх багатомісячних сподівань, а одна четверта населення – національні меншини – не ставили собі українських державотворчих завдань і не можуть бути гарантами її стабільності, сили і процвітання...

До речі, зараз серед наших «опозиціонерів» – схвильоване пожвавлення: є реальна нагода одержати з ласки Президента дипломатичний паспорт і поїхати за кордон, щоб «боротися за Україну» там – у ролі послів... Очевидно, вони переконані, що тут уже перемога повна. І вже лідер демократичного об'єднання, колись незламний боєць, розпливаючись у щасливій посмішці, кокетливо-дипломатично відповідає журналістові, що, бачите, не варто забігати вперед, хоч, звичайно, теє, але офіційно про його «посольство» ще не оголошено... Він уже готовий їхати. І поїде, якщо «довірять»... Готові й інші «борці». От «Якби взяли і всю мізерію з собою» – наших партократів та наслідки їхнього панування, біди народу та проблеми нації!.. І що з того, що хрипли оратори, переконуючи вибирати депутатами саме їх, що людей і досі переслідує партбанда за їхній вибір?.. Їдуть. А з нами залишається Шевченкове: «І люди не знали б, що ви за орли, і не покивали б на вас головою...»

Тому не квапмося відмовлятися від боротьби: це було б самогубством і для нації, і, тим паче, для політичних об'єднань. Але народ не може постійно перебувати в стані бойової готовності, сам формувати ідеологію, організовувати масові виступи, об'єднувати і спрямовувати зусилля. Це – обов'язок політичного проводу.

Боротьба – норма в політиці: і в зовнішній, де йдеться про забезпечення міжнародних інтересів державної нації, й у внутрішній, де йдеться про здобуття влади й підпорядкування її інтересам нації. Власне, саме тому **всьяке політичне**

об'єднання, тим більше партія, живе тільки доти, доки бореться. Ця боротьба партій за владу в громадському житті набирає завжди форми боротьби за реалізацію інтересів якомога більшої частини населення, її успіх залежить від кількості активних прихильників, що, у свою чергу, зумовлене ефективністю пропаганди та політичних дій. Тому водночас смішно і прикро слухати безконечні нарікання – з метою самовиправдання – наших демократичних лідерів на пасивність населення, на його байдужість, небажання боротися, як і на те, що в них поцупили лозунги, ідеї, програми...

Структурна неповнота такого соціально-політичного ідеалу, як боротьба, сформованого в умовах підневільності, полягає, отже, в тому, що в цьому ідеалі або відсутня, або не розроблена ідеологічно кінцева мета – створення саме національної, а не будь-якої іншої держави, навіть дуже привабливої. Оскільки ж усяка боротьба поневолених – це для них краще, ніж безнадійне рабство, то народ може легко стати здобиччю політичних демагогів та ілюзій, що зваблюють його то на шлях класової боротьби, то анархії, то демократизму і соціальних благ, то безглуздої і кровопролитної ксенофобії...

Кілька зауваг щодо такого ідеалу поневоленої нації, як **прагнення до рівності**. Скільки політичних пройдисвітів, шахраїв і навіть бандитів використали для свого утвердження на шії народу його природний потяг до справедливості, особливо соціальної!.. Але якраз урівнювання, «зрівняйлівка» найбільше суперечить принципу соціальної справедливості, паралізує розвиток суспільства, ставить людей в абсолютну залежність від тих, що присвоїли собі право розподіляти суспільні блага, прокладає глибоку прірву між різними соціальними групами і робить розділену таким чином націю легкою здобиччю політичних та економічних хижаків.

Розігрується ця карта й у сучасній політичній грі. Незважаючи на аж надто переконливу сімдесятирічну ілюстрацію і досвід того, що таке «зрівняйлівка», частина людей ще ловиться на популістські лозунги тих, що обіцяють «поділити все

по-братерськи». І ділитимуть, якщо народів не вдасться відіпхнути їх від керма влади.

Економічна концепція марксизму, його модель соціалізму, який обіцяв загальне благо, навіть комуністичний рай на землі через класову боротьбу, уже дискредитована остаточно самою історією, і проповідувати її в чистому вигляді не ризикують навіть переконані комуністи.

Згубний для нас і шлях зрощення ідей соціалізму з демократією, яким свого часу пішли деякі країни Європи, якого дотримується у своїй законодавчій практиці наша Верховна Рада і який пропагують наші демократи. Партії соціал-демократичного характеру, які й привели свої країни до економічного процвітання, починали в умовах капіталізму, до того ж далеко не в момент первісного нагромадження капіталу, а в час його всебічного розвитку. У нас – абсолютно інші стартові можливості та умови, політична влада й економіка – повністю в руках антинародних, антинаціональних сил, які або гальмують економічні реформи, або ж проводять їх у власних інтересах. Піти цим шляхом – це означає боротися за збереження економічного і, отже, політичного панування тих, що панували й досі, і тих «сьогочасних», які своєю «боротьбою» їм у цьому сприяють. Це означає також залишити населення беззахисним перед сваволею перших і других, зробити Україну безпорадним об'єктом колонізації з боку зарубіжних національних і транснаціональних фінансових імперій, а українську націю приректи на цілковите виродження, бо в умовах такого – денационалізованого й денационалізуючого – «ринку» національні інтереси, потреби і прагнення українців, як і всіх національних меншин, ніколи не одержать економічних засобів реалізації. Єдине, на що в такому разі можемо твердо розраховувати, – це право на святочні імпрези з вишиванками і шароварами, з тужливими народними піснями й екзотичними для іноземців танцями та з ностальгійно-сентиментальними патріотичними декламаціями... Перспектива резервації?..

Уже зараз, коли повним ходом іде відвертий і цинічний грабіж народу, різні радіо- і теле-пані та панове нас заспокоюють: ну що ви панікуєте – іде природний процес первісного нагромадження капіталу, потім він запрацює і всім стане добре. Слепота або свідома брехня! Капітал давно нагромаджений і навіть згромаджений, а те, що відбувається, – це не просто сьогочасний грабіж у сприятливий момент: це ще й прибирання «вчорашніми» і «сьогочасними» до своїх рук майбутнього – нашого і дітей наших.

Переносити ідею всезрівнюючого Царства Божого на землю не можна: такі спроби – це гріх і кров. Для людства природна нерівність, раю на землі створити не вдасться. То ж вихід не в тому, щоб намагатися нерівність ліквідувати, а в тому, щоб її враховувати і використовувати: зрівнюючи людей в одному, розкрити тим самим потенції нерівності в іншому. У контексті нашої розмови – в економічній сфері – ця зрівнюваність (егалітарність; не сплутувати з егалітаризмом як доктриною) повинна виступати як вихідний принцип і як кінцева мета – підприємницьке самовираження кожного на користь усім. Нерівність, отже, не може і не мусить бути соціальним злом, причиною людських страждань і морального звиродніння чи загрожувати національній державі внутрішнім соціальним вибухом.

Механічне перенесення на український, ґрунт чужих економічних доктрин нічого, крім шкоди і нового закабалення, не принесе. Мусимо витворити власну.

Пролита українцями кров у боротьбі за свободу, віки неволі, страждань і принижень підказують єдину формулу вирішення цієї проблеми: ***від реалізації ідеї національної держави – через забезпечення добробуту нації – до заможності кожного.*** Якщо українці досі не вдалися до неї, то не тому, що вона хибна, а тому, що суперечила інтересам гнобителів.

Тому видається доцільним розробити на цій основі ***національно-егалітарну концепцію економічної політики:***

- регулятивною ідеєю якої має бути ідея національної свободи;
- світоглядною базою – національно-екзистенціальна методологія;
- передумовою створення і функціонування – національна держава;
- метою – добробут і економічна спроможність нації, кожного її члена;
- засобами досягнення – приватна власність, приватна ініціатива, економічна свобода в умовах ринку і конкуренції, створення рівних стартових можливостей і правових гарантій для всіх, надійна система соціального захисту для тих, хто ще чи вже не може цими можливостями скористатися тощо;
- засобами регулювання – ринкові відносини, національно-захисна політика держави (цільові інвестиції, дотації, податки, мито тощо);
- критерієм оцінки – користь для нації.

Тут можна дискутувати про окремі конститутивні ознаки, про частковості, але безсумнівним є те, що тільки в координатах християнського і національного максималізму ми можемо шукати і знайдемо вирішення наших соціально-економічних проблем.

Поневолена нація – дуже вразливий соціальний організм, і здобуття незалежності та певних свобод ще не гарантує її майбутнього. Позбавлена структур самозахисту і відтворення (державних, політичних, економічних, військових, релігійних, освітніх, культурних тощо), вона постійно балансує на грані виживання, її представники і далі стають жертвами політичної демагогії, асиміляції, деформації думки, моралі, духовності. Яскраво видно це, наприклад, на так званих змішаних сім'ях, де, за дуже і дуже рідкісним винятком, із дітей виростає будь-хто, тільки не українець, – навіть на рідній землі, не кажучи вже про чужину. На Заході, де українські емігранти мали можливість зберегти свою мову, Церкву і культуру, творити культурні й освітні осередки, плекати національну ідею і діяти в її

ім'я, – вони збереглися, причому як високопатріотична частка української нації. На Сході, в республіках колишнього Союзу, де вони були позбавлені таких можливостей і де намагання зберегти свою національну ідентичність безпечібно розцінювалося як зловорожий вияв українського буржуазного націоналізму, – українці швидко і масово денаціоналізувалися і русифікувалися. Найстрашніше, що найбільш масово – з тих же причин – винародовлення українців відбувалося в ріднім краю, «на нашій, не своїй землі».

З появою незалежної української держави повертаються до своєї нації її діти, яких третина – поза Україною. Але коли і чи всі повернуться – передусім духовно? І що робимо – кожен зокрема і всі разом – для цього? Мало кликати глухих і хвалити красу сліпцям: потрібно створювати вповні структуровану систему національного захисту, відтворення і розвитку – українську національну державу. Тільки так зробимо Україну вагомим фактором міжнародної політики й економіки, а її слова і дії на захист своїх дітей – значимими й ефективними.

Ми побіжно оглянули стан нашої нації. Метою цього короткого й неповного огляду було розвіяти заспокоєння й ілюзії та обґрунтувати потребу продовження національно-визвольної боротьби – для створення життєво необхідної української національної держави. При цьому відзначимо: для нас аксіомою є те, що нинішня «українська» держава – це ще далеко не держава української нації. Але такою ж аксіомою є й те, що існуючу державність та незалежність треба відстояти за всяку ціну, ідучи на всі необхідні особисті, групові й загальнонаціональні жертви: **Україна стала і мусить залишатися незалежною державою.**

Проблематика нашої боротьби

У цьому розділі ми порушимо кілька суттєвих, на наш погляд, проблем, від усвідомлення, трактування і вирішення яких

залежить перебіг та успіх сьогочасних національно-визвольних змагань українського народу. Їхня вибірковість зумовлена лише тим, що саме ці проблеми займають дуже мало місця в сучасних політичних дискусіях і майже зовсім відсутні в політичній лектурі широкого загалу. Тут не може бути довершеної повноти й вичерпності: життя актуалізує все нові проблеми, кожна з них має постійно бути в центрі уваги наших політичних об'єднань й осмислюватися в дусі їхньої ідеології відповідно до розвитку політичних процесів.

Фактори успіху

Перша проблема, на якій варто зупинитися: завдяки чому стали можливі нинішні наші здобутки – демократизація суспільного життя, державність і незалежність? Які фактори вплинули на досягнення цих перемог? Оминемо тут питання про те, хто найбільше скористав з них: про це ми писали вище і повертатимемось до цього пізніше. Зараз важливо уточнити, чи нинішні успіхи – виключно наслідок щасливого збігу політичних обставин чи це результат наших цілеспрямованих зусиль? Бо якщо тільки перше, то гріш ціна усім нашим політичним змаганням: це, виявляється, була тільки буря в склянці води, а насправді події розвиваються помимо нас. Якщо ж тільки друге, то дописувати цю книжку нема рації, як і порушувати якісь проблеми нашої боротьби: і так усе йде якнайкраще, і ми просто приречені на успіхи...

Перебіг і результат усякої національно-визвольної боротьби зумовлені діянням двох чинників: внутрішнього і зовнішнього походження. Визначальними, звичайно, є внутрішні фактори, готовність нації до сутнісних перетворень. Без цього найсприятливіші зовнішні умови так і залишаться прогаяною щасливою нагодою. Коли ж певна зміна стану все-таки відбулася, важливо визначати в ній політичну домінанту. Якщо в цьому процесі переважають внутрішні фактори, то перебіг подій драматичний, повнота і глибина перетворень більша, досягнення вагоміші й перспективніші. Якщо ж у ньому домінують зовнішні фактори,

то він розвивається стабільніше, без особливих конфронтацій, протиборства сторін, яких події часто випереджають і ставлять перед фактом, але багато проблем залишаються невирішеними, що таїть у собі загрозу наступних потрясінь.

Серед зовнішніх чинників, що суттєво вплинули на нашу боротьбу, слід виділити три основні групи: діяння загально-світових тенденцій – розвал імперій та колоніальних структур, виникнення в другій половині ХХ ст. десятків нових держав, інтереси економічних імперій сучасності; ослаблення комуністичної імперської системи – через її повну вичерпаність та всебічну деградацію; збіг визвольних інтересів народів колишніх союзних республік.

На одному полюсі – реформи, які почалися і проводилися «зверху», та постійна загроза реставрації тоталітаризму й імперського центру; на другому – наростаючий тиск «знизу», зусилля народу, що праг свободи, – ось що творило те силове поле, в якому формувалися і діяли суб'єкти нинішніх перетворень і в якому протікали ці процеси. Вплив «низів» виявився слабшим...

Перевага зовнішніх факторів не тільки позбавляє народ негайної та повної перемоги: вона спричиняє далекосяжні негативні для нації наслідки. Це зумовлене «неорганічністю», «чужерідністю» того чи іншого зовнішнього чинника для національного життя, в яке він вторгається. Для нас суттєвим буде вказати на деякі прояви такого вторгнення.

До них, передусім, треба віднести такі, як:

– **вибіркова деструктивність фактора**, коли система гноблення нищиться не повністю, а усуваються лише ті її структурні елементи, існування яких суперечить загальним, позанаціональним закономірностям розвитку та інтересам сил, що привели в дію якийсь чинник впливу на життя поневоленої нації;

– **національна індіферентність фактора**, його космополітизм, «байдужість» до національно-визвольної проблематики, внаслідок чого в ході суспільних перетворень залишаються невирішеними проблеми забезпечення структурної повноти у

всіх сферах національного життя, що призводить до обмеження можливостей повноцінного функціонування і розвитку нації;

– **аксіологічна дезорієнтація фактора**, яка веде до зміни ціннісних орієнтирів у суспільному та національному житті, до витіснення з національної свідомості традиційних вартостей і заміни їх чужими, що унеможливує повноту національного відродження, спричиняє втрату народом його національної своєрідності та самостійності;

– **політична інгресія фактора**, тобто створення ним передумов для цілеспрямованого проникнення в національне життя чужого, часто шкідливого і загрозливого для розвитку нації. Це може відбуватися в різних сферах: політичній, ідеологічній, економічній, релігійній, культурній, освітній тощо;

– **політична інактивізація фактора** – зниження під його дією і впливом активності національно-творчих елементів, що суттєво сповільнює процеси національного відродження, державотворення, політичного становлення і самоутвердження.

Ми почали із зовнішніх чинників, оскільки їх домінування у розвитку політичних процесів в Україні аж надто очевидне. Тут нема щодо України ні чиеїсь злої волі (позаукраїнським силам ідеться не про те, щоб зробити нам зло, а щоб відстояти свої інтереси), тим більше, чийогось благодіяння, на чому наполягають апологети М. Горбачова. Україна потрапила в русло загальносвітових та загальносоюзних процесів, які й започаткували в ній нинішні якісні зміни.

Саме домінуванням в українських політичних процесах останніх років чинників зовні та «зверху» пояснюється те, що здобути демократичні свободи, державність і незалежність залишаються для народу поки що здебільшого формальними і служать явно не йому. Сприймати їх інакше – це йти на свідомий самообман. Лідери наших демократів запевняють, що усвідомлюють це, але в той же час докладають максимум зусиль для згортання національно-визвольної боротьби. Чому? Уособленням яких факторів вони в такому разі виступають – зовнішніх чи внутрішніх?

Як уже відзначалося, без внутрішньої готовності нації до використання сприятливих політичних обставин сутнісні зміни в її житті не могли б відбутися. Українські прогресивні сили зробили чимало для того, щоб можливості перетворити в дійсність, але тут у нас, як любили повторювати раніше, є резерви, врахування яких може суттєво посилити дію та ефективність внутрішніх чинників нашого політичного життя. На деяких з них ми й зупинимося.

Формування мети

Важлива проблема для нації, що виривається з багатовікової неволі, – формування мети своїх змагань. Воно відбувається на різних інтелектуальних рівнях і в різних напрямках, що суттєво ускладнює політичне життя нації після перших успіхів боротьби й ослаблює її сили. Крім того, свободу, державу і незалежність важко здобути, але ще важче їх втримати. І вже зовсім неможливо зробити це, ступивши на привабливий, але хибний шлях.

Й історичний досвід людства, і наше бурхливе політичне сьогодення показують, що в усвідомленні збунтованим суспільством мети своїх змагань переважно маємо три підходи: **«від протилежного»**, **«за аналогією»** і **«власний шлях»**.

Зараз в Україні проявляються всі три, і кожен має своїх прихильників, у тому числі й у політичному проводі. І це не дивно: українське сучасне політичне мислення активно формується фактично лише кілька останніх років, нинішній боротьбі не передував необхідний період вироблення оптимальної для конкретних умов ідеології, яка, власне, і починається з конкретизації мети визвольної боротьби. Дивно інше: при явній схильності до одного з цих підходів якоїсь із груп не бачимо з її боку активного заперечення двох інших. Це мало виправдання в умовах тоталітаризму: той час аж ніяк не сприяв відкритим політичним дискусіям. Їхня відсутність у наш час свідчить або про політичну незрілість наших політичних лідерів, або ж про авторитарно-кулуарний спосіб

вирішення цієї проблеми – фундаментальної і визначальної. Справді, якщо я наймудріший, то нащо мені дискутувати з приводу мого вибору, який і так є єдино правильним?.. Знайома логіка і позиція, правда?

Не будучи, на жаль, наділений таким даром політичної непомильності, дозволю собі запропонувати шановним читачам цю проблему для спільного осмислення, бо впевнений: наосліп державу не будують.

Цілком природно, що в момент ослаблення системи гноблення народ, прагнучи визволення і здобувшись на силі, намагається знищити те, що його гнітило, а майбутнє життя уявляє собі *«від противного»* – без усього того, що нагадує про часи неволі. Що саме відкине народ, як далеко зайде у своєму запереченні минулого, – залежить від рівня його політичної свідомості і радикальності програми його політичного проводу.

Тут варто підкреслити три моменти.

По-перше, антинародна система в Україні суттєво пошкоджена, але далеко не знищена. Більше в цьому плані зроблено в Галичині, де рівень національно-політичної свідомості і громадської активності був, на диво, (після такого тотального і безпощадного півстолітнього «прополювання»!) високим. Значно менше здобутків – у решті регіонів. Процес руйнування комуністичного режиму тут стимулювався переважно ззовні, під впливом Галичини і подій у Росії, а тому й не міг бути глибинним. Та й у Галичині він фактично не зачепив базових структур, видихнувшись на надбудовних.

По-друге, увесь радикалізм демократичного руху вичерпувався в основному антикомунізмом, точніше – зводився до усунення КПРС від політичної влади й утвердження при владі демократів, тобто теж ішов *«від противного»*, часто дзеркально повторюючи спосіб мислення й *«манери»* свого противника. Про зруйнування радянської влади – цього механізму комуністичної системи – не йшлося. Лідери демократів, навіть позбувшись багатьох націонал-комуністичних ілюзій шістдесятництва, ще не позбулися на цей час віри в спроможність

радянської влади, у можливість її використання для якісної зміни на краще українського суспільного життя. Вважалося, що погана не система Рад, а тільки їхня залежність від КПРС. Результат відомий. Скрізь по Україні компартійний апарат терміново «демократизувався» і масово, але організовано перейшов у виконавчі структури радянської влади. У Галичині цей його маневр не зовсім удався, демократи тут не тільки здобули Ради, але й очолили структурні підрозділи виконкомів – в обласних і районних центрах. На більше, особливо в селах, не вистачило снаги. Але вони заспокоїли себе тим, що вистачить і здобутого на цих двох рівнях, щоб облагодіяти Галичину, а самі з ентузіазмом кинулися «оздоровлювати» Ради і підняти їхню ефективність. Що з цього вийшло, теж відомо. Щойно тепер, через два роки, раптом «виявилось», що ті клятві націоналісти мали рацію, коли виступали проти Рад: треба змінювати не кадри в радянській системі, а замінювати цю систему іншою. І лише тепер почалися спроби вироблення нових концепцій державної структури.

До речі, цікаво спостерігати за тим, як демократичні лідери «борються за народовладдя»... допомагаючи Президентові обмежити це саме народовладдя інститутом намісників, які й візьмуть на себе владу. Якою б не була мотивація введення цієї інституції, вона – не з арсеналу демократії, а з арсеналу тоталітаризму. Але наші демократи – «тверезі реалісти»: вони знають, що мало шансів, аби їх вдруге вибрав народ, зате є реальні шанси, що саме їх вибере Президент – на своїх намісників. Можна б назвати таку політику демократичних лідерів ренегатством. Але ми цього не зробимо. Бо є набагато точніший і вичерпніший національний термін: холуйство.

По-третє, формування мети боротьби «від противного» само собою є неперспективним. Адже майбутнє забезпечується не лише знищенням старого, а передусім створенням нового. Політична деструкція доцільна, але лише як необхідна передумова утвердження іншої – вищої і кращої. Інакше – хаос, безвладдя, політична мутація, утвердження на керівних постах не людей з

конструктивним мисленням – творців нового, а здебільшого або справжніх бійців, не здатних, проте, до творчої політичної праці, або героїв фрази, лицарів елоквенції, просто коритників, що наламали язика на критиці старого. Ще один результат такого формування мети – спад політичної активності в народі: нема ні противника, ні перспективи...

Другий підхід до формування мети суспільних змагань – «**за аналогією**». Поневолена нація в момент політичного пробудження вдивляється у світ довкола неї і приходиться до невтішного висновку: скрізь краще, як у нас!.. При цьому завжди ставиться питання «що вони мають?», але майже ніколи – «як вони цього досягли?» Наші політики часто апелюють до політичних реалій Заходу. Так, зокрема, робив М.Горбачов, коли переконував громадськість і політичних лідерів союзних республік, що не випадає роз'єднуватися в той час, як європейські країни об'єднуються. Він якось ніби «не помічав», що об'єднуються самостійні, суверенні національні держави, а не колонії і що мета цього об'єднання – протиставитись домінуванню в європейській економіці західного «центру» – США, а також новому конкурентові – Японії...

Наші демократичні лідери теж часто вдаються до західних аналогій. Власне, вони з цього й почали своє політичне протиборство з КПРС – ще в 60-х роках. Що найбільше заважало удосконаленню цієї системи, перетворенню її в «соціалізм з людським обличчям»? Відсутність демократії. Від чого найбільше страждали молоді інтелектуали, що стали на шлях інакодумання? Від незахищеності прав людини. Чим у першу чергу відрізняється політичне життя на Заході від животіння в СРСР? Наявністю демократії та прав людини. Отже, необхідно перейняти ці здобутки як політичну мету і запровадити в нас. Багатопартійність, свобода слова, парламентаризм, ніякої «погоні за відьмами», плюралізм, усім – рівні права... Здорово, правда?

Це типовий приклад **неповної аналогії**, коли за взірць береться результат, але ігнорується процес, який до нього привів. А внаслідок цього сьогодні маємо те, що маємо.

Чомусь демократичний Захід у переможений фашистській Німеччині не рахувався з принципом багатопартійності, з парламентаризмом, волевиявленням народу тощо. І за фашистськими «відьмами» там досі не лінуються ганятися. Фашистських главарів повісили, інших розсадили по тюрмах, партію заборонили, газети закрили, пропаганда фашизму була заборонена і каралася законом, населення проходило «денацифікацію» і вивчало основи демократії, на нові гроші обмінювалося лише 60 рейхсмарок, решта пропадала... До того ж у Німеччині ніхто не відміняв приватної власності, не запроваджував колгоспів, не виморював мільйони німців голодом, не ... І хоч комуністична система – явище востократ страшніше, Захід болісно кривиться, що в нас офіційно припинена діяльність КПРС, що було закрито кілька компартійних газет, що дехто виступав за суд над комуністичними злочинцями, – фу, як не демократично!.. Треба допомогти душеньці Горбачову, який має справу з такими варварами...

А наші демократи фальцетом підспівують: «Ніякої погоні за відьмами! Хай живе плюралізм! Слава демократії!» А комуністична бандократія вже додушує ограбований нею народ...

Чужий досвід і приклад – речі цінні й необхідні, але **вартість політичної моделі визначається не адекватністю зарубіжному зразкові, а тим, наскільки точно проведено в ній рівнодіючу між потребами та мріями поневоленого народу і можливостями їх реалізації.**

Найбільш привабливим для людей виглядає «*власний шлях*». У такому визначенні мети – й орієнтація на привабливі орієнтири, і природне бажання людей до самостійності, і врахування специфіки країни. Але тут – і надзвичайно широкі можливості для маніпулювання громадською думкою. Передусім – з метою виправдати відсутність сподіваних і обіцяних результатів. Причини цього, мовляв, завжди зовнішні й об'єктивні, а якщо внутрішні, то зумовлені недостатністю трудових зусиль громадян, їх недисциплінованістю, низьким рівнем свідомості тощо. В окремі періоди причинами можуть виступати

шкідництво, диверсії класового ворога, опір недобитої контри, зловорожа діяльність українських буржуазних націоналістів і т.ін. Згадаймо, що найбільше про «власний шлях» за останні десятиліття кричали ідеологи комуністичних режимів Югославії, Румунії, Китаю, Албанії. Чужі ідеали, нав'язувані народу, чужі причини невдач, зате «рідні» і «наймудріші» правителі...

«Самостійницький» крок «групи 239» 24 серпня 1991 року й активна участь у референдумі їхніх однодумців на місцях, а також характер законотворення досить промовисто свідчать про те, який саме «власний шлях» торується Україні. І що тут можуть наші демократи, коли вчорашні партократи успішно побивають їх цілком демократичними методами? Не виступати ж їм проти абсолютизованих ними ж принципів демократії. Хоч, як свідчить ажіотаж довкола намісництва, якщо дуже хочеться, то можна...

Власне, і нинішня позиція демократів – це і є «власний шлях»: спроба повести українців на боротьбу не за своє національне самоутвердження, а в бік творення космополітичного, але демократичного суспільства. Боротьба за демократію – не тільки альфа, але й омега їх ідеології. Між тим демократія – це спосіб життя рівних, однак не самоціль нації, яка ще не позбулася остаточно ярма і влади тих, хто її в цьому ярмі тримав. І ще: ідеться не тільки про те, щоб шлях був власним (він у будь-якому випадку таким буде), а щоб він був правильним.

Тому кожен із названих трьох підходів до формування мети своїх змагань, як і кожен політичний, економічний і всякий інший суспільно значимий крок, потребує аналізу й оцінки з позицій доцільності й ефективності для реалізації національної ідеї. А ця ідея в кінцевому рахунку зводиться до свободи самоутвердження нації, без чого нема і не буде свободи людини, а є й залишиться свобода робочої худобини – набирати доброї форми, щоб краще тягти чужий запряг.

Однак свобода – поняття структуроване. Є **свобода від, свобода для і свобода в ім'я** чогось.

Якщо йдеться про **свободу від** чогось, то для всіх народів колишнього СРСР це була свобода від панування комуністичної системи. Цей процес швидко набирав ознак національно-визвольного та революційного, що ставало реальною загрозою не тільки для існування системи, але й для панування тих, хто її уособлював і завдяки їй паразитував на тілі народу. Вони вчасно збагнули це і, як за рятівну соломинку, схопилися за демократію. Цим партократії вдалося сповільнити революційний процес і трансформувати його в еволюційний – у той самий час, коли лідери демократів вибивалися з сил, щоб звузити фронт національно-визвольних змагань до демократичних. Цікавий період для майбутніх аналітиків та істориків! Результат – партократії вдалося зберегти свої позиції в суспільстві, навіть очолити керівництво в більшості республік – нових держав. До того ж присвоєнням демократичних лозунгів їй вдалося ще й вибити з сідла головного на той час противника – демократичні об'єднання.

Тому в цих республіках, зокрема в Україні, досягти навіть цього першого і необхідного ступеня свободи поки що не вдалося. Тож не варто так надсадно дмухати у фанфари – це ще не наша перемога...

На питання «свобода від чого?» так чи інакше відповідає собі абсолютна більшість представників поневоленої нації: кожен знає, що для нього є найбільш дошкульним, і прагне цього позбутися. Характер цих прагнень може бути різним, але узагальнити, сфокусувати їх не складає особливих труднощів. І лозунг «Геть систему гноблення!» – об'єднує, бо зрозумілий усім і близький більшості.

Набагато складніше з питанням «**свобода для чого?**» Розклад думок тут надзвичайно широкий і вкрай суперечливий. Різні інтереси, способи мислення, виміри патріотизму, різна оцінка можливості реалізації прагнень... Знайти їх рівнодіючу дуже складно, але необхідно, інакше суспільство скоро перетворюється в котел вируючих пристрастей, а щойно здобута куца «свобода від» може обернутися бідую і черговою поразкою народу.

Права і свободи людини – велика справа, але аж ніяк не більша за права і свободу нації. Протиставляти їх, пропагувати права і свободи людини як головну мету, абсолютизувати їх у цей момент – означає роздмухувати вогонь егоїзму – особисто-го і групового. **Не буде ніяких прав і свобод людини без прав і свободи нації:** буде право і свобода холоуїв, пристосуванців, егоїстів, яким байдуже все на світі, крім них самих. А як вміло і широко реакція використовує пропаговану демократами мету! Причому – і для власного захисту, і для настроювання людей проти тих же демократів: «От ти ходив на мітинги, бігав з прапором, агітував за них. А що це тобі дало? То вони для себе старалися!..» Згадаймо, як діяла більшовицька пропаганда на ґрунті, розчищеному для неї українськими соціалістами, які кілька десятиліть переконували українців, що соціальна мета важливіша від національної: «Вони обіцяють якусь Україну, а ми землю. Вибирай: чи невідомо яка Україна, чи добрячий шмат землі – панської або сусіда-куркуля?» І вибирали. І вибрали...

Україна прийшла до своєї свободи, як кажуть, голою, босою і голодною. І в цих умовах реалізація політичними кон'юктурниками, шахряями і коритниками, космополітами і безпринципними владолюбцями «свободи для» (для забезпечення продуктами, промтоварами, ширше – для підвищення життєвого рівня) може непомітно привести до нової неволі. Адже якщо головним проголосити права і сьогоденні потреби людини, нинішнього покоління, а не нації, в якій мусить бути ще й майбутнє, то цілком виправданим буде і розпродаж наших заводів, фабрик, преси, радіо і телебачення, навіть землі – аби лиш одержати іноземну валюту, за яку можна задовольнити сьогоденні потреби. Цей процес уже починається, і наслідки його не важко передбачити: методика розпродажу України іноземцям вроздріб і навіть оптом аж надто відпрацьована в нашій історії і добре відома.

Тому такий важливий третій і головний критерій усіх політичних програм і дій: **«свобода в ім'я чого?»** Заради чого боролися і боремося та ще й інших кличемо до боротьби? Аби сьгодні набити шлунок, а після нас – хоч потоп? За те, щоб здобути

собі трохи людянішого і щедрішого господаря-пана? Чи за те, щоб, як інші європейські народи, самим бути повноправними господарями своєї долі, своєї багаті і щедрої землі і всього, у ній і на ній суцього? Хай пропадає Україна, лиш би якомога довше ниділо на цьому світі наше нікчемне Я, чи «Слава героям!», що вмерли за життя і свободу нації?

Українська історія дуже багата на ілюстрації того, чим закінчуються визвольні змагання при відсутності усвідомленої загальнонаціональної ідеї: кожен боровся за волю для себе («свобода для»), а всі разом потрапляли у ще гіршу неволю.

Так було з часів втрати державності й аж до ХІХ ст. І тільки геній Шевченка зумів наповнити для українців слово «воля» змістом поняття «свобода». Своїм громовим і неослабним голосом духовний батько української нації вже друге століття застерігає і вчить нас: боротися треба не «за волю» (за дозволи, вольності, права, привілеї, за шмат гнилої ковбаси для окремих людей чи груп), а за свободу нації – за «свою хату» (національну державу), в якій буде і «своя правда» – правда національного волевиявлення і національного інтересу, і «сила» – захисна і творча міць об'єднаного національною ідеєю народу, і «воля» – права і свободи вільного громадянина і господаря свого майна, умінь чи інтелекту... Один Мазепа до Шевченка збагнув це і спробував започаткувати боротьбу за свободу нації. Чи треба нагадувати, як поставились до цього і як діяли тодішні «тверезі реалісти» і борці за волю і вольності?..

Проблема єдності

Інша важлива проблема визвольного руху і внутрішня передумова його успіху – проблема єдності. Вкажемо на три її аспекти: єдність народу, єдність політичного проводу, єдність проводу і народу. Нема потреби говорити і доводити, що «в єдності сила народу» і що досягали ми бажаного лише в ті моменти боротьби, коли демонстрували єдність у відстоюванні мети. На жаль, у нас дуже багато сказано про потребу єднання і явно замало робиться (якщо робиться) для його досягнення. Між тим завдання

політика полягає не в тому, щоб якомога голосніше прокричати гарний лозунг, а потім сидіти склавши руки і нарікати на народ, що не підхопив його, не згуртувався довкола нього...

Єдність народу неможлива без певного ідеологічного забезпечення: мусить бути якась ідея чи комплекс ідей, довкола яких люди могли б і хотіли б згуртуватися, щоб втілити їх в життя. Однак пропонована народові ідеологія повинна вирости не з концепції – навіть дуже цінної і популярної в світі: як правило, це веде до явного чи скритого насильства над народом, обмежує його самовираження, а то й просто загрожує самому існуванню.

Продуктивною, розвиваючою може бути тільки така ідеологія, яка виростає з реальної проблематики життя поневоленого народу і є продовженням його визвольних традицій.

Вписати вирішення насущних проблем окремої людини і цілих соціальних груп у контекст загальнонаціональної боротьби – завдання і високе мистецтво політика. Не народ повинен допомагати лідерам боротися за те, що вони вважають важливим, а лідер зобов'язаний допомагати народові реалізувати його сьогоднішні прагнення і підняти його до усвідомлення необхідності змагань за вищі цілі, без досягнення яких нинішні здобутки підуть прахом. Але піднімати людей на боротьбу за демократію, проти «групи 239» чи Л. Кравчука якимось, знаєте, привабливіше (і безпечніше!), ніж на боротьбу із групами «вчорашніх» у Радах та у виконкомках, з колгоспною чи ще якоюсь прокомуністичною зграєю, зі злодієм – головою колгоспу чи коритником – головою сільради... Так і діємо. Та ще й дивуємося з пасивності народу.

Інший бік цієї проблеми – характер і черговість лозунгів. Політична програма – партитура боротьби, і щоб добути бажану «мелодію», замало вдарити у всі струни: потрібна певна послідовність. А скільки в нас розвелось політичних «музикантів», які луплять наосліп по всіх можливих клавішах, щиро вірячи, що виконують гаму! Нічого дивуватися, що народ сахається від таких «самородків».

Об'єднати націю – це означає здолати існуючу стратифікацію суспільства. Кожна соціальна група має свої інтереси, які

часто не збігаються з інтересами інших стратумів. Знайти рівнодіючу цих інтересів, вивести з них загальнонародний інтерес й оформити його у привабливу ідею, в реалізації якої були б зацікавлені всі або більшість членів суспільства, – завдання політиків, що претендують на роль народних лідерів. До того ж пошуки такої рівнодіючої – це не одноразовий момент, а процес, що становить суть політичного життя.

Уроки історії і досвід політичної боротьби останніх років переконують, що здолати цю стратифікацію можна, доцільно і необхідно тільки ідеями, визначальний комплекс яких уже сформульований і належить до арсеналу українського націоналізму як філософії буття нації та ідеології національно-визвольної боротьби. Усе інше з наявного, що пропонується у вигляді політичних доктрин, – омана, болотні вогні, політичні міражі, спів солодкоголосих сирен, що заманюють тих, котрі збилися з курсу в життєвому морі...

У цьому ж переконує і приклад інших країн. **Нинішня політична географія – це результат реалізації національних устремлень різних народів.** Практика показує, що тільки в національних державах найповніше забезпечується захист, відтворення і всебічний розвиток нації. І тільки в тих країнах, де вирішено національне питання, тобто повністю забезпечено тій чи іншій нації права і можливості самореалізації, там має місце спокій, співпраця і процвітання. Чомусь неспокійно, незважаючи на гарантованість прав людини, на наявність демократії, у Канаді, Бельгії, Англії, Іспанії, Чехо-Словаччині... І не за демократію і права людини воюють афганці та палестинці...

Україна – не мононаціональна держава: у ній живуть люди понад 100 народностей. Тому досягти тут всенародної єдності неможливо, якщо вони не будуть переконані, що, підтримуючи національні змагання українців, вони тим самим борються за святу святу кожного народу – свої національні права: «За нашу і вашу свободу!» Не кожен народ може створити свою державу чи навіть автономію. Але кожен мусить мати право бути самим собою, примножити і продовжити в часі успадковане від

предків. **Український націоналіст повинен бути кровно зацікавлений у розвитку національних почуттів представників національних меншостей в Україні, у тому, щоб вони обов'язково ставали націоналістами.** Інакше вони стануть явними спільниками ворогів нашої національної держави чи скритою «п'ятою колоною» зовнішніх антиукраїнських сил. Для націоналіста національне завжди вище особистого. І якщо представник національної меншини зацікавлений у розвитку свого національного, то йому потрібні для цього права і можливості. Гарантувати їх на нашій землі може тільки українська нація, до того ж тільки при умові власної державності: зараз ми маємо владу, яка у своїй внутрішній політиці національну проблематику, передусім українську, ігнорує. Поки що?.. Зуміємо словом і ділом переконати їх у наших намірах – ці люди широ підтримають нашу боротьбу й державотворчі зусилля і, не будучи українськими націоналістами, стануть українськими патріотами. Як, наприклад, наші демократи...

То ж не будуймо свого майбутнього на піску ілюзій, породжених референдумом: понад дев'яносто відсотків голосів за незалежність – це ще не свідчення пасіонарності української національної ідеї. До неї нам ще йти і йти. І якщо не вміємо і не можемо негайно зробити представників національних меншин її прихильниками, то хоч постараймося – в ім'я свободи України! – бездумним і злобним псевдонаціоналістичним дзвякотом не примножувати число її ворогів. А з другого боку, задумаймося, наскільки далекоглядно здобувати собі прихильність чверті населення, жертвуючи кровними інтересами решти, тобто українців. Бо безвідповідально, аморально і небезпечно нав'язувати космополітичні ідеї українській нації, у якої ще кровоточать зяючі рани від кількасотлітньої денаціоналізації та русифікації.

Досягти єдності народу в боротьбі чи в справі національного державотворення неможливо без єдності політичного проводу. Це не обов'язково мусить бути єдність організаційна: монопартійна система, блок партій, «круглий стіл», народний фронт тощо. Однопартійність виправдана в екстремальних

ситуаціях, особливо в час збройної боротьби. За нормальних умов вона може обернутися страшним злом. Глибина аналізу явищ, адекватність оцінки ситуацій, далекоглядність прогностики, об'ємність програми дій, схильність до тих чи інших форм діяльності, способів і методів, не кажучи вже про світоглядні позиції, – різні у різних людей. І це – природна основа їхнього згуртування у групи чи в об'єднання однодумців, у тому числі – політичні. Тому сама собою багатопартійність, навіть у наш час переходу нації з одного якісного стану в інший, не є шкідливою чи небезпечною.

Шкідливим і небезпечним є інше. Наші політичні об'єднання виступають не як носії вистражданої самим народом ідеї, а тому народ не відчуває своєї духовної спорідненості з ними. Жодна з партій, а також Рух не діють як організатори політичної боротьби народу за узгоджені з цією ідеєю інтереси, через що й не користуються ні особливою увагою, ні підтримкою широких кіл громадськості. Замість цього ці політичні об'єднання діють як «команда» того чи іншого лідера, яка має донести до народу його ідеї та заклики й організувати «маси» на підтримку «вождя» та його програми. При всій глибокій повазі до моральних та інтелектуальних якостей багатьох лідерів демократії слід відзначити, що цей однобічний (зверху – вниз) авторитарно-доктринальний спосіб функціонування демократичних (!) об'єднань – фактор гальмуючий і тривожний. Зокрема, на такій основі забезпечити тривку й ефективну консолідацію сил неможливо. І не тільки на міжпартійному рівні, але й часто – навіть всередині окремої організації. Досвід двох останніх років, зокрема кількох останніх місяців, підтверджує це. Той, хто ще мав з цього приводу якісь ілюзії, повинен би їх позбутися, згадавши гротескно-скандальний характер підготовки, проведення та результатів третього з'їзду Руху.

Набагато суттєвішою від організаційно-структурної є ідейно-методологічна єдність провідних сил суспільства. Ми ще повернемося до цієї теми, а зараз лише відзначимо, що

йдеться про життєву необхідність вироблення українськими інтелектуальними силами і на сучасній науковій основі такої філософії національного буття і перспектив його розвитку, яка б відповідала інтересам та найзаповітнішим мріям народу і могла б послужити спільною базою для творення ідеологій, програм, концепцій різних громадських і політичних об'єднань. Таку філософію національного буття мають усі розвинуті країни, вона служить основою патріотизму їхніх громадян, забезпечує нормальне політичне життя, визначає їх діяльність як суб'єктів міжнародної політики. Вивчити їх досвід і скористатися ним треба обов'язково. Але запозичувати якісь із них і механічно переносити на наш ґрунт – абсурд. Так само, як приймати якісь частковості політичних реалій Заходу, але не ставити їх у контекст власної системи утвердження і розвитку своєї нації. Таке використання чужого досвіду – це політичний дилетантизм (можливо, навіть дуже патріотичний) та інтелектуальний провінціалізм.

На жаль, поки що наші політичні об'єднання не стали центрами згуртування інтелектуальних сил для вирішення цієї воістину проблеми проблем. А тому й нема ні єдності політичного проводу, ні ідейної бази для конструктивної консолідації сил: лебідь, рак і щука... Але, зауважить хтось, наш переважаний проблемами національний віз хоч і скрипить, але таки рухається, не стоїть на місці!.. І таки були моменти, коли наші «лебеді, раки та щуки» робили дружній ривок в одному напрямі!..

Так, бували. Але це був не ідейний, а чисто інстинктивний порух, рефлекс самозбереження – сахання в один бік у момент небезпеки перед комуністичним вовком, який – хоч поранений, та не добитий – готовий був розшматувати кожного. По-друге, наш «віз» не стільки їде, скільки котиться по схилу, який нам трапився на цьому відрізку історії. По-третє, наполегливо підштовхуючи цього «воза», ви впевнені, що він прямує саме туди, куди ми хочемо приїхати?..

Проблема лідерів

Надзвичайно важлива проблема національно-визвольної боротьби, яку не можна оминати і яка потребує постійної уваги, – це проблема лідерів. Куди поділися ті сотні й тисячі ентузіастів, які піднімали до протесту громади й колективи, цілі села й міста? Чому так різко знизилась активність багатьох із тих, що самовіддано боролися за зміну влади і тепер самі стали урядовцями? Чим пояснити падіння престижу і впливу тих, хто міг сам повести тисячі людей на міліцейські кийки чи одним жестом втихомирити розпалені пристрасті багатотисячного мітингу? Адже тоді він не мав ніякої влади, а тепер – керівник високого рангу... Чому дехто з лідерів зберіг високий авторитет, а іншому доводиться постійно нагадувати про свої минулі заслуги?..

Відповідь на ці й подібні питання слід шукати, звичайно, виходячи кожного разу з конкретної ситуації, бо наслідок може бути однаковий, та його причини – різні. Але й тут діють певні загальні закономірності. І нинішнє загострення проблеми лідерства – результат їхнього прояву в наших умовах навального розвитку політичним процесів і нашої неготовності до них. Остання, зрештою, історично виправдана, але від цього не менш дошкульна і небезпечна.

За останні п'ять років була нагода спостерігати і класифікувати різні групи лідерів, схожих за типологічними ознаками. Картина – у дуже загальних рисах – така.

На першому етапі нинішньої політичної боротьби її провід очолили **два типи лідерів**: лідери «готові» і лідери, покликані в ході політичного двобою. Їхньою спільною ознакою була сміливість, очевидна громадянська мужність.

Перші – це переважно вчорашні дисиденти, борці зі стажем, відповідною підготовкою і великим авторитетом. Саме вони стали центрами об'єднання активних сил суспільства, вони ж і визначали напрям, мету і способи боротьби.

Другі – це лідери, які з'явилися вже в ході боротьби, до якої часто були не готові. Не маючи такого шлейфу заслуг, як перші,

вони не могли мати і їхнього впливу, а тому змушені були йти у фарватері, визначеному дисидентами-демократами, або ж творити якісь власні структури, що не виводило їх з ідейного контексту, але забезпечувало свободу маневру і примножувало вплив.

Становище лідерів, покликаних боротьбою, і досі залишається менш вигідним, а їхній вплив – ідеологічний і політичний – менш відчутним. Причина та, що за ними нема особливих заслуг перед народом і мучеництва перших, зате є «первородний гріх» – співпраця з комуністичною системою, часто на чільних місцях.

Однак ситуація поступово змінюється на їхню користь під впливом кількох факторів. Це – всезростаюча їх кількість у політичних об'єднаннях демократів, «ерозія» авторитету лідерів-дисидентів і розчарування громадськості в політиці демократів у міру пробудження національної свідомості.

Парадокс, проте, у тому, що зміцнення позицій лідерів, які з'явилися і з'являються вже в ході боротьби, зовсім не означає, на нашу думку, що в такий спосіб відбудеться зміцнення демократичного табору. Скоріше можна сподіватися іншого: або поступової трансформації руху в націоналістичний, або його розколу – з переходом значної частини під прапори націоналізму.

До цього спонукає саме життя. Людей гнітить збайдужіння політиків до їх болючих проблем, законодавчо закріплювана неповнота вирішення фактично всіх завдань національно-визвольної боротьби українського народу. Що й спричиняє зараз усе відчутніший тиск «знизу». Недобитий комунізм і невмирущий націоналізм створюють таке потужне силове поле, яке неминуче розірве демократичний табір з його далекою від народних устремлінь кабінетною, салонною ідеологією.

Між іншим, це вже збагнули ті лідери демократичного проводу, що наділені даром вловлювати політичну кон'юктуру. Так, на січевому конгресі українців у Києві громадськість України з подивом спостерігала рішучий прорив до націоналізму з боку тих, що донедавна заробляли гроші й привілеї, а потім – реноме «тверезих реалістів» на паплюженні українського

націоналізму («буржуазного», розуміється, – демократичний ім, здається, імпонує).

За **провідницькою спроможністю** серед наших лідерів чітко виділилися три типи: лідер-фікція, лідер-функція та лідер-особистість.

Лідер-фікція – це людина, яка цілком випадково, внаслідок збігу обставин, опинилася на місці провідника, але не мала і не набула в процесі боротьби необхідних для провідника якостей. Частина з них, зіткнувшись із конкретними завданнями, показала свою цілковиту неспроможність і була відсіяна, змінена. Але деякі й досі залишаються в політичному проводі. Це передусім ті, що в умовах гострого дефіциту кадрів потрапили в депутати різного рангу та на керівні посади в структурах управління.

Свою неспроможність вони компенсують по-різному. Передусім і найчастіше – крайнім радикалізмом. Весь час намагаються «забігти вперед», пропонуючи найбільш революційні рішення чи проголошуючи правильні, але невчасні лозунги. І в першому, і в другому випадку це не допомагає, а навіть шкодить справі чи втіленню ідеї, зате дає можливість зберегти імідж борця. В іншому випадку такі люди безоглядно підтримують свого зверхника – але тільки доти, доки він зберігає міцну позицію. До певного часу це слухняні й самовіддані виконавці, вони не допускають жодної критики свого вождя. Покидають, а то й зраджують його лише тоді, коли є можливість перемертнути до іншого: як омела, вони можуть жити, тільки паразитуючи на чужому стовбурі. І третій варіант поведінки лідера-фікції – дія за принципом «не висовуйся». Потреба самозбереження загострила їхнє політичне чуття, і вони завжди намагаються не ризикувати. При всіх голосуваннях, блокуваннях тощо – вони завжди з більшістю, чим забезпечують цьому рішенню престиж переконливості, правильності, демократичності, їх улюблений та універсальний прийом перед критикою – патетично-надривне: «Тепер я поганий! А де ви були, як ми починали?!»

Лідер-функція – це тип провідника, який проявив себе на певному відрізку боротьби, переважно початковому, де

передусім потрібна була сміливість, особистий приклад, самопожертва. Але змінювалися умови й завдання, потрібна була здатність виконувати нові функції. Якщо такому лідерові пощастило і він зайнявся справою посильною, то обмеженість його можливостей ні не кидається у вічі, ні не шкодить справі. Але частіше лідер-функція щиро вважає, що його явна функціональна неспроможність, відсутність у нього необхідних якостей цілком компенсується його безсумнівними, хоч і минулими заслугами.

Лідер-особистість – це людина широких можливостей, що дозволяє успішно здійснювати провід на кожному з етапів боротьби. У цьому мінливому процесі такі люди не тільки максимально самореалізуються, але й дуже активно розвиваються: політично, організаційно, інтелектуально, духовно. Буквально на наших очах тисячі їх, включившись у політичну боротьбу, вирости на справжніх й авторитетних її організаторов. Це особливо масове явище в селах, де таким людям доводилось займатися усім спектром проблем і треба було розраховувати тільки на власні сили: допомога «зверху» була мінімальною. На жаль, ні належно використати їх у процесі вироблення програмних документів, мети і завдань політичних об'єднань, ні організувати їхнє систематичне навчання, ні подати їм ефективну допомогу в їхній боротьбі на місцях провід демократичних об'єднань не зумів. Їх переважно використовували в загальнополітичних акціях, «спускали директиви», оскільки йшлося не про перемогу «внизу», а про речі «вищого» порядку. Ця згубна традиція продовжується й досі. Колосальний політичний потенціал або залишається цілком бездіяльним, або ж діє вкрай неефективно. Між тим реакція вже перегрупувалася й контратакує.

За **способом прийняття рішень і керування** є два типи провідників: **лідери-«солісти»** і **лідери-«колективісти»**. Перші схильні до авторитаризму, вони часто ризикують, але зате й авторство успіху, якщо такий випадє, належить тільки їм. Невдачі завжди можна списати на щось чи на когось. Правда, якщо лідер «соліст» є ще й особистістю, то й провину він бере на себе, часто – без прямої вини. Серед лідерів, схильних до колективних

рішень, є два види: одні використовують колективізм в управлінні для пошуків оптимальних, найефективніших шляхів вирішення проблеми; інші – для самострахування, – щоб розділити відповідальність за можливу невдачу.

За метою використання здобутої влади лідери поділяються на *керівників* і *начальників*. Перші розглядають владу як за сіб, що розкриває перед ними нові, більші можливості в утвердженні їх ідей, у реалізації справи. Вони або відразу готові до виконання своїх нових обов'язків, або активно оволодівають необхідними знаннями і навиками. Лідери-начальники здобуту посаду розглядають як нагороду за заслуги чи як аванс з боку «благодійника», а тому служать не справі, а собі – у першому випадку і йому та собі – у другому. Для них керувати – означає панувати. Вони не діють, а тільки імітують ідейність, діяльність, керівництво. Бич влади – підлабузництво – множитья і процвітає в їхньому оточенні. Самі не здатні прийняти якесь компетентне рішення, залюбки творять різні «штаби», комісії, координаційні ради тощо.

Дуже різняться лідери і за ставленням до громади. *Лідер-провідник* бачить свій обов'язок у тому, щоб бути необхідним громаді, організувати її на вирішення її ж проблем і включити її в боротьбу за вищі інтереси. *Лідери-«пастухи»* розглядають громаду як об'єкт свого впливу і засіб власного самоутвердження, часто – збагачення, нерідко впадають у месіанство. Перші готові взяти на себе всю вину за невдачі («Я винен: не зумів, не наполіг, не переконав, не помітив, не встиг...»); другі здебільшого у всьому звинувачують будь-кого, тільки не себе, а найчастіше – скаржаться на народ («А що тут зробиш, як наш народ такий?...»).

Характерно, що саме зараз у тій чи іншій формі на адресу демократів з боку громади звучить вимогливе: «Владу – чесним людям». Але, по-перше, злодія ніхто свідомо до влади не прилучає. По-друге, чимало людей чесні тільки тому, що не мали нагоди согрішити. Тому, по-третє, мова мусить іти не тільки про обрання і призначення на керівні посади чесних людей, а

передусім про вироблення такого механізму контролю громади за діяльністю представників влади, при якому нечесний не зміг би довго діяти. Крім того, урядовець мусить мати належне, достойне забезпечення. Зекономити тут – означає штовхати людей у тенета корупції. А цього можна досягти лише за умови, що посади будуть виникати з необхідності – як структурна ланка, вкрай потрібна для ефективності управління і життєдіяльності системи. Ми ж звикли за довгі десятиліття до іншого підходу: або посада створювалася для певної людини, або ж видумувалися якісь обов'язки під уже існуючу посаду, «щоб ставка не пропала». Іншими словами: урядовцем має бути людина з якостями, що відповідають вимогам посади, урядництво має контролюватися так, щоб урядовцеві було вигідно бути чесним.

Різні мотиви керують людьми, що рвуться до влади, до політичного проводу: ідея, амбіції, вигода, честолюбство... Які ж «фільтри» ставлять наші політичні об'єднання на шляху кар'єристів, коритників, «порожняку»? Котра з наших партій має чітку кадрову політику і розробила систему підготовки провідників усіх рангів чи навчання своїх членів?

Між тим лідер – не просто вузловий структурний елемент певної політичної системи, найчастіше – партії, здатний забезпечувати в ній вертикальні й горизонтальні зв'язки. Політичний лідер – елемент системотворчий: він має бути носієм ідейного комплексу своєї організації, отої ідеологічної «молекули ДНК» організації, в якій відображена її сутність і закладена можливість відтворення. А тому небезпечною є для справи ідейна чи моральна, характерологічна чи інтелектуальна ущербність лідера, бо її наслідком обов'язково буде політична ущербність та організаційно-функціональна нежиттєздатність витвореного й керованого ним середовища. Що й спостерігається...

До речі, І. Франко у «Пролозі» до «Мойсея», звертаючись до народу, писав: «Та нам, знесиленим журбою, роздертим сумнівами, битим стидом, – не нам тебе провадити до бою». Чи може хтось навіть у гарячці уявити собі, що котрийсь із

наших політичних лідерів здатний ці слова повторити, застосовуючи сказане до себе?..

Проблема пріоритетів боротьби

Наступна проблема, яка заслуговує на пильну й постійну увагу і політичного проводу, і широкого загалу, – це проблема пріоритетів нинішньої боротьби. Усвідомлюючи її багатогранність, виділимо лише два, але найбільш сутнісні її аспекти: проблему домінанти інтересів та проблему суспільних сил у цій боротьбі.

Суть **проблеми домінанти інтересів** полягає в тому, що для успішної організації, ведення і завершення політичної боротьби необхідно точно визначити її напрям, етапи, те, який саме суспільний інтерес має бути реалізований на кожному з цих етапів та в кінцевому підсумку.

Україна зараз у такому катастрофічному стані, що дуже легко маніпулювати через популістські лозунги як окремими людьми чи соціальними групами, так і суспільством у цілому. Писав поет:

*Краю мій вдовиний, не шукаю втіх,
та краси й сумної не пущу, одначе,
в професійне кодро плакальниць твоїх,
що ведуть змагання, хто гарніше плаче.
Там недовго стати правдою юрби:
довести голодним, що вони голодні,
довести горбатим, що у них горби,
й умлівати з віри, що з тобою згодні.*

(П.Скунць)

Це правда, що в наш час, коли «от молдованина до фінна» все мовчало, надзвичайно привабливими були лозунги демократії, за якої чогось подібного бути не може. Правда й те, що в час економічної розрухи, нужди, загрози голоду обрії прагнень людей звужуються до невідкладних проблем: їжі, одягу, тепла...

Але правда й те, що в час перебудови люди «заговорили» не тому, що їм це дозволили, а тому, що вже не змогли заборонити. Тепер, уже в незалежній Україні, українці **здобули право** на демократичні свободи, але ще **не здобули можливості** їх реалізувати для своїх національних потреб.

Наш час – це епоха протистояння і боротьби двох суспільних сил: народу і прокомуністичної бандократії. Перші не мають нічого і зведені до рівня жебраків; другі мають усе і, вчасно натискаючи на важелі влади та розкидаючи крихти перед голодними, завжди можуть гарантувати собі необхідну в демократичних процедурах більшість голосів. А це означає, що вони повністю зберегли можливість паразитувати на тілі народу й боротися проти його свободи, змінивши каральні методи на демократичні – набагато пристойніші та ефективніші.

Тому слід визнати ще й таку гірку правду: демократія, яка урівнює народ і його гнобителів у правах, але не в можливостях їх реалізації, – це злочин проти народу. Боротьба за свободу народу починається з руйнування системи гноблення, створення власної держави, перерозподілу суспільної власності та переведення економіки в режим функціонування виключно на користь народу, а не його гнобителів. Нічого цього наші демократи-народолюбці не досягли, але вже відхрестилися від національних інтерсів і заговорили про необхідність згортання боротьби, мітинговості, про потребу зайнятися замість цього економікою, про перехід від конфронтації з антинародною владою до співпраці з нею...

«Але ж інакше ми завалимо щойно здобуту державність і незалежність!» – залякують обивателя демократичні лідери. Ми їй обов'язково завалимо і втопимо в крові, якщо й надалі будемо робити вигляд, що не розуміємо різниці між зміцненням держави і зміцненням режиму...

Оскільки влада і власність в Україні були й залишаться в тих самих руках – у прокомуністичної бандократії, то саме вона й може задовольнити насущні потреби голодного народу і тим самим закріпити й надалі своє панування: «І скажуть вдячні

сироти й вдовиці: – Благословенний той, хто хліб дає!..» /Леся Українка/. Тому проголошення соціальних потреб народу визначальними, домінантними, а його національних інтересів – чимось вторинним, а то й третьюрядним, – це свідоме чи несвідоме штовхання його в нову, правда, уже «демократичну» неволю.

Чуда не станеться: нація, яка нагоду зруйнування системи гноблення і створення національної держави проміняла на «шмат гнилої ковбаси» – на задоволення своїх сьогочасних соціальних потреб й на ілюзорні демократичні «свободи», – так і залишиться підневільною. «Мов паралітик той на роздоріжжі, людським презирством, ніби струпом, вкритий...» /І. Франко/.

У цьому переконує й історія. Скільки в XIX – на початку XX ст. було поламано полемічних списів, написано тисячі блискуче аргументованих статей і книг, яку безліч схвильованих промов виголошено, щоб довести: злочинно й аморально закликати народ до реалізації його національних прав, коли ще не вирішені його соціальні проблеми – допоки він голий і босий, голодний і безправний!.. Страшно читати, як ці хороші люди – з добрим серцем і добрими намірами – наполегливо й жертвовно вели народи до найбільшої в історії катастрофи, готували їх до костоломних обіймів більшовизму.

Але ще страшніше спостерігати, як у наш час їх трагічну помилку повторюють не менш достойні та гідні поваги люди (до того ж – спільно зі своїми противниками!) і намагаються «врятувати» народ від націоналізму, відвернути його увагу від вирішення національних проблем. А замість цього обіцяють демократичний рай через вирішення соціально-економічних проблем... котрі та ж таки бандократія так уміло множить і загострює. Будемо сподіватися, що – на свою ж таки голову...

На щастя, все більше й більше людей відчуває неспроможність нинішньої політичної платформи (бо програми фактично нема) наших демократів, розуміє безперспективність звуження завдань нинішньої боротьби до задоволення соціальних потреб населення, усвідомлює, що Україні необхідна не просто незалежна демократична держава, а держава національна. Бо тільки в

такій державі безправна, пограбована, фізично, морально і психологічно покалічена нація зможе вилікувати себе від завданих ран і деформацій. Тільки така держава зможе гарантувати собі і тим неукраїнцям, які ділять зараз з нею її біду, вільне, заможне і демократичне (!) життя та надійні перспективи розвитку.

Нинішня боротьба українського народу почалася як національно-визвольна. Такою ж вона й залишається – незважаючи на всі потуги демократичних лідерів та прокомуністичних сил, а також зарубіжних «меценатів» перших і других надати їй іншого, соціал-демократичного характеру. **Саме життя вимагає визначити характер нашої політичної боротьби як національно-визвольний, а її політичними домінантами – споконвічні, актуальні й перспективні національні інтереси українського народу.** Інакше нація відвернеться від борців-демократів, збайдужіє до здобутої незалежності і махне рукою на долю «нашої», але «не своєї» держави: для себе, мовляв, створили, самі й захищайте, – нам-то що з того?..

Щось подібне було в 1649 році, коли після «мудрої» зміни Хмельницьким завдань і пріоритетів боротьби національно-визвольна війна українського народу перетворилася у війну козаків із польською шляхтою за козацькі вольності та православія (як трохи пізніше виявилось – московське)... То ж або врахуємо, що демократичні права і свободи та соціальні потреби – це лише частка національного буття, а отже – інтерсу, або ж готуймося до «нового» 1654 року. **Інших шляхів немає: нація не здобуде НІЧОГО, якщо боротиметься за ЩОСЬ, а не за ВСЕ, що їй належить.**

Другий аспект питання про пріоритети – **це проблема суспільних сил** у нинішній боротьбі. Тобто, йдеться про соціальну базу, рушійні сили та інтелектуальний провід народу на цьому відрізку історії. І якщо перед цим мовилося про наше самовизначення в рамках дилеми «соціалізм чи націоналізм?», то в цьому випадку дилема виглядає так: «клас чи нація?»

Питання про соціальну базу нинішнього руху суттєве з двох причин.

По-перше, необхідно осмислити, яке саме суспільне середовище породило, підтримало й розвинуло нашу боротьбу на початковому етапі. Коли йдеться про Галичину, де все й починалося, то тут масовий рух розвинувся з боротьби за легалізацію УГКЦ. Він моментально охопив буквально всі села й міста, став виявом національно-визвольних прагнень, чітко розмежував ті сили, які потім зійшлися вже у політичному двобої. Трохи пізніше почалася боротьба за державність української мови. Вона практично не змінила співвідношення сил, але надала рухові організаційних форм, без чого був би неможливим успіх на виборах до місцевих Рад. І конфесійний рух, і відстоювання прав української мови, і передвиборна боротьба не мали чітко визначеної соціальної бази, а відразу набрали характеру всенародного, а точніше – виразно національного. Двоподіл суспільних сил точно відповідав головному протиріччю часу: очолювані проімперською партноменклатурою сили реакції, які уособлювали систему гноблення, – і сили, зацікавлені у здійсненні національно-визвольної революції. На решті територій України боротьба почалася дещо пізніше, під впливом, за участю й підтримкою галичан, і повели її національно свідоміші люди різних соціальних станів. Отже, нинішня боротьба починалася не як соціальна – за інтереси якогось класу, а як національно-визвольна, покликана реалізувати інтереси всієї української нації. То потім це весняне національно-творче водопілля, що так швидко напоювало життєдайною вологою випалений національний ґрунт на все нових обширах, було штучно спрямоване у вузьке річище боротьби за демократію – з усіма політичними наслідками.

По-друге, питання соціальної бази важливе для усвідомлення того, на які сили опираються нині політичні об'єднання демократів. Звувивши проблематику і завдання боротьби, вони тим самим втратили всенародну підтримку, і політична пасивність народу – яскраве тому підтвердження. Більше того – неухильне зростання національної свідомості суспільства позбавляє їх будь-яких перспектив на відчутне зростання політичної ваги. Власної ж соціальної бази вони не витворили – навіть там,

де здобули владу. І фермер, готовий битися за здобуте, – явище настільки поодиноке, що політичної погоди робити не може. А той «третій клас», що розростається зараз в економічній сфері, є породженням та опорою не наших демократів, а зовсім інших «кратів»...

То ж коли йдеться про соціальну базу нового витка боротьби, то слід врахувати, що нею була й залишається національно свідомою частина українського суспільства – в усіх його соціальних групах. Опозиційні щодо посткомуністичної влади сили позбавлені економічних, а тому й демократичних засобів зміцнення й розширення своєї соціальної бази. **Вони можуть розраховувати на успіх у боротьбі за владу тільки за умови переорієнтації своїх програм на боротьбу за національні інтереси українського народу і скерування всіх своїх сил і можливостей на прирощення національної свідомості в народі.**

Це ж стосується й проблеми наявності й нарощування рушійних сил боротьби за реальну і повну свободу України та в Україні. Ні саме селянство, ні робітничий клас, ні тільки інтелігенція, ні національні меншини – ніхто з них зокрема не зможе послужити тою силою, яка забезпечить успіх у цій боротьбі і стане гарантом української державності. Усі вони розділені між собою і в собі, соціальні інтереси кожного стратуму часто суперечать інтересам інших, а тому не можуть послужити об'єднуючим фактором. Такою силою досі був і залишається тільки український національно свідомий елемент – безвідносно до своєї стратифікаційної приналежності. Досвід показав, що ефективність його діяльності значною мірою залежить від участі, сприяння, нейтралітету чи опору представників інших народів, що проживають в Україні. Мобілізувати ж національні сили тільки демократичними лозунгами більше не вдасться – навіть на захист демократії, бо громадянство розчароване в ній. Люди переконалися, що навіть досягнення демократичних прав, але без реальної можливості ними скористатися нічого доброго їм не несе. **Реалізувати демократію в наших умовах може тільки перемога в ході національно-визвольної боротьби за владу,**

за національну державу. Нинішня спроба використати для мобілізації народу чисто соціалістичні лозунги про необхідність задоволення соціальних потреб населення обертається проти самих же демократів та української державності. Перше: бо можливість задовольняти ці потреби – не в руках демократів, а їх противників. Друге: бо така пропаганда соціалізму неминуче призводить до поширення групового егоїзму і підштовхує ту чи іншу групу населення якомога скоріше заявити про свої потреби і домагатися їх задоволення – питання про збереження демократії та державності, рівно ж як і економічної незалежності, відступають на задній план. Зрештою, наростаючий вал економічний страйків – страйків «за потреби» – переконує в цьому куди сильніше, ніж цей текст. Кого не переконає написане, того переконає життя. Не було б тільки запізно.

Якщо ж говорити про те, як наші демократи вирішують проблему інтелектуального забезпечення і проводу нинішньої політичної боротьби, то відзначимо наступне. Керівники демократичного руху, його об'єднань з самого початку повели себе як вожді, яким достеменно відомо, що саме і як саме треба робити, а не як лідери тої чи іншої частини народу, що піднявся на боротьбу за свої групові та національні інтереси. Вони йшли від власної концепції, а не від національної проблематики, яку треба вивчати, узагальнювати, робити боротьбу за часткові інтереси фактором у боротьбі за втілення національної ідеї. Саме тому їм потрібні були не інтелектуали, а передусім віддані виконавці їхніх задумів. І досі на демократичних «верхах» ми часто спостерігаємо не боротьбу ідей, а гризню характерів та амбіцій. Тому при визначенні ними програми дій перемагає не найпродуктивніша ідея, лиш авторитет того чи іншого лідера. Коли ж обставини життя змушують їх до компромісів, то іноді це набирає характеру безпринципності. Бо тільки так можна оцінити вирішення проблеми керівництва Рухом, і нинішній його керівний «тризуб» («Молода Галичина») – яскраве підтвердження цього.

Усе це позначилось і на демократичних об'єднаннях (Рух, партії, товариства тощо). Виконавські за своєю суттю

і функціями, вони об'єднують людей не на основі ідеї, ідеології (ідейний комплекс у них практично тотожний), а на основі симпатій до якогось лідера чи лідерів. Звідси – така люта гризня між «соратниками» в момент зіткнення інтересів (кого висунути, кого підтримати, кому довірити керівництво тощо). Низові ланки цих організацій тим більше не відчували і не відчувають потреби в нагромадженні інтелектуальних сил. Адже їх завдання – не вироблення, а реалізація вже готової концепції та забезпечення підтримки «своєму» лідерові. Як така інтелектуальна неспроможність позначається на їх пропагандистській, організаційній та суспільній діяльності, розповідати немає потреби.

Масовість і колосальне розмаїття нинішніх проблем робить нашу боротьбу всезагальною, справді тотальною. Зрозуміло, що кілька тисяч партійців, та ще й поділених на окремі організації-клани, не в стані в таких умовах забезпечити навіть політичний провід у ній. Тому особливо зростає роль інтелігенції, яка й так здійснює інтелектуальний провід в усіх сферах життя. Вирвати її з-під впливу «вчорашніх», дбати про зростання її національної свідомості, зробити її спільником і учасником нинішньої боротьби з реакцією – першочергове завдання. І почати треба із захисту інтелігенції. Необхідно підтримувати боротьбу інтелігенції за її інтереси і надавати цій боротьбі загальнонаціонального характеру і значимості. Коли багатомільйонна інтелігенція побачить, що боротьба, до якої її залучають, є водночас змаганням за поліпшення її становища і за якісну зміну її статусу в суспільстві, вона обов'язково підтримає її і легко справиться з тим, що зараз непосильне для наших партій та інших об'єднань. Інтелігенція – інтелектуальний потенціал нації. І якщо про нього не дбає і його не мобілізує влада, то це просто зобов'язані зробити опозиційні політичні сили.

А поки що спостерігаємо дивні дії демократів щодо інтелігенції. Передусім у ній і далі хочуть бачити лише виконавця волі «зверху». Усяка її спроба заявити про свої потреби, права і бід чи захиститися від хамства і сваволі чиновного мурла чомусь представниками демократичної влади (часто вони ж – лідери

демократичних об'єднань) сприймається однозначно – як провокація. Інтелігенції постійно вказують на її «вину» і дають зрозуміти її «другосортність». Це особливо виразно проявляється в тому, що їй лише в крайніх випадках і завжди – в останню чергу та в мікроскопічних дозах перепадає з тих «благ», які «потіхи ради» бандократія, бувало, підкине для потреб населення. А такі речі ображають куди більше, ніж глобальні політичні звинувачення... Зрозуміло, що при такому ставленні до інтелігенції марно сподіватися як на інтелектуалізацію боротьби, так і політичного проводу.

Участь в організації і участь у боротьбі – різні речі. І якщо наші політики ігнорують інтелігенцію в першому випадку, то все одно будуть змушені рахуватися з нею в другому. Ми ще дуже далекі від того, щоб наші політичні проблеми вирішувалися лише на партійних форумах чи в сесійних залах. На прикладі Галичини за останні три роки ми бачили, до чого приводить пасивність інтелігенції і як реакція використовувала й використовує досі авторитет і можливості повністю залежних від неї інтелігентів, особливо в селах...

До сказаного слід додати й те, що в ході нинішньої боротьби демократи виявили цілковиту неспроможність в організації масового молодіжного руху: роль слухняних хлопчиків на побігеньках у «батьків народу» молодь не приваблює. Чомусь. Зрештою, як і куца політична програма демократів з її соціалістичними ідеалами. Між тим для справжнього політика навіть одного цього факту було б досить, щоб ґрунтовно переглянути свою ідеологію.

А вибір у напрямках удосконалення своїх програм у демократів не такий уже й великий. Він фактично зводиться до альтернативи: або назад до класової теорії, до пошуків класу-гегемона і проголошення його диктатури, або ж – до опори на всезростаючий кількісно і якісно національно свідомий елемент. Тільки останній на демократичні й соціалістичні лозунги вже не «кляне». А страусяче «ні клас, ні нація, а народ» не врятує: надто вже нерівно і несправедливо поділене населення України

за національними ознаками і можливостями, надто суперечливі інтереси різних соціальних груп. Але про це – далі. А зараз лише запитаємо: невже лідери демократів не усвідомлюють, що народ уже давно охолов до їх боротьби? Що на поверхні політичного виру їх тримає сила інерції і якраз отой національно свідомий елемент, організований і неорганізований, якому затісно в прокрустовому ложі їхньої ідеології, але який ще вірить у своїх лідерів – за їх колишні вияви мудрості й мужності і сподівається на їх національно-творчу діяльність?

Проблема форм і методів боротьби

Ще одна політична проблема постійної уваги, осмислення і вирішення – проблема форм і методів боротьби. Нинішній етап національно-визвольних змагань українського народу почався у мирний час, що само собою є рідкісним і незвичним випадком у нашій історії і що безпосередньо вплинуло на характер політичного двобою. Усі наші перемоги і здобутки досягнуті без збройних виступів, без кровопролиття, мирними способами. До зброї не закликала жодна з політичних течій, хоч від Галичини партократія дуже і дуже сподівалася цього і провокувала це (масові побоїща, знищення пам'ятників керівникам ОУН – УПА, «загадкові» автокатастрофи тощо). Однак усі розуміли, що прийняти цей виклик – це розв'язати руки партбандократії і дати їй можливість перевести боротьбу з народом на звичний і виграшний для неї рівень.

Зраз тим більше нема підстав закликати народ до зброї: усі наші проблеми можна і тому треба вирішити мирним шляхом – найдоцільнішим і найефективнішим. Про ці само собою зрозумілі речі можна б і не говорити, якби не кілька тривожних фактів. Мирним шляхом досягти успіху в політиці можна тільки при активній підтримці політичної акції широкими масами населення, а якраз цього зараз нема. По-друге, наявна крайня радикалізація національно-визвольного руху, передусім молодіжного, причому і на сході, і на заході України. По-третє, мирний

шлях чомусь наполегливо ототожнюється з демократично-парламентським, хоч останній – лише одна з його форм.

Про причини зниження політичної активності громадян ми вже говорили. До сказаного додамо наступне. Здобувши місця депутатів у Радах, лідери демократів відмовились від попередніх форм і методів боротьби і звели її до парламентської форми. Але вона виявилася неефективною, оскільки ні у Верховній Раді, ні в абсолютній більшості місцевих Рад демократи не мають кількісної переваги. Більше того, консервативно-реакційні сили успішно побивають демократів якраз у цілком демократичний спосіб, з приємністю переконавшись, що він набагато кращий, ніж застосовувані ними до цього каральні методи. Демократи ж чи то роблять вигляд, чи й справді вважають, що існуючий зараз лад – цілком демократичний, а тому можна обмежитись парламентськими формами відстоювання інтересів народу.

Між тим боротьба тільки тоді й ефективна, коли її форми і методи відповідають ситуації. І якщо не ця адекватність, то й досі демократи не прийшли б до влади у збунтованій Галичині... Мирні способи – не обов'язково парламентські, а галицький досвід політичних баталій кінця 80-х – початку 90-х років ще заскоро вважати тільки історією. І це неправда, що тоді все вирішувала мітингова стихія: мітингам передувала кропітка й багатогранна діяльність – до нелегальної включно. Море людей на площах міст і на сільських майданах – це була демонстрація сил і моменти ідейного єднання пробудженого народу. А обмежити поневолену й досі націю, що рветься до свободи, у виборі засобів і форм боротьби тільки до демократично-парламентських – це зробити її жертвою політичних маніпуляцій у руках реакції та різних кон'юнктурників.

Наші лідери люблять посилатися на досвід демократичного Заходу. Але при цьому намагаються не помічати, що там демократія розглядається як засіб, від якого легко відмовляються, коли він не забезпечує національних інтересів. Так, проблему Гренати Рейган вирішив чомусь не голосуванням, Фолклендські острови Англія повернула собі не парламентським красномовством,

Саддам Хусейн звільнив Кувейт не внаслідок референдуму. Про те, що в деяких демократичних країнах національне питання вирішується чомусь не за столом переговорів, а мовою зброї, наші демократи могли б дізнатися з газет, радіо й телебачення. Але ніхто не такий глухий, як той, що не хоче нічого чути...

У суспільстві, де реальна влада належить не народові, а тим, що паразитують на його шії, абсолютизація й універсалізація демократії приводить до дуже сумних наслідків.

Веління часу і життя

Живемо в таку епоху, у такий історичний момент, коли люди, що беруться за політичну діяльність, мусять усвідомити: Україна ще дуже і дуже далека від такого стану її суспільства, за якого можна буде йти в політику для самоутвердження і реалізації власних оригінальних задумів. Поки що той, хто приходить в українську політику, мусить братися за пекельно важку і невдячну справу, розв'язуючи гордієві вузли українських проблем – наплутані історією і продиктовані часом нинішнім.

Власне, у цьому й різниця між двома способами політичного мислення: справді націоналістичним і тим, що його демонструють лідери демократів та солідарні з ними «теж-націоналісти». Націоналіст не видумує проблематику: він іде в політику виконувати ті завдання, які століттями намагається вирішити українська нація, які випливають з історії та нинішнього стану нації, щоб уможливити їй вільний шлях у достойне майбутнє. Лідери демократів (маю на увазі ту їх частину, сумніватися у високій порядності, безсумнівній чесності, патріотизмі й жертвовності яких не доводиться) у нинішню політику прийшли, щоб реалізувати свої власні задуми, виплекані в умовах героїчного протистояння цих гордих одинаків потворній системі і скристалізовані під високим – камерним тиском радянської репресивної системи. І якщо перші вірять у щастя нації через розв'язання за давних і назрілих проблем її буття, то другі переконані, що можна ошчасливити народ, відкинувши й зігнувши національні проблеми і втілюючи в життя їхні власні, сконструйовані

за кращими зарубіжними зразками концепції. І тому є щось трагічно величне в долі цих людей, у їх політичному самоспаленні в ім'я дорогої їм ідеї. Жаль, що в наших реаліях ця трагедія набирає вигляду політичного фарсу...

Однак політика не терпить сентиментів, а час велить – вирішувати ті завдання, які він поставив і ставить.

Якщо хочемо досягти бажаного, то напрямні нашої боротьби мусять впливати з постійного аналізу реального стану нації і стану суспільства, відповідати історичним, актуальним і перспективним прагненням народу. Їх реалізація має не просто поліпшити його нинішнє становище, а створити передумови і надійні гарантії його всебічного розвитку.

Вище ми в загальних рисах окреслили нинішній стан нації. Мовилося про ті кривди і болі, рани та деформації, з якими українська нація підійшла до державотворчого етапу своєї історії. Однак нація являє собою конкретне суспільство – зі складною стратифікацією і розмаїттям інтересів кожної соціальної групи. Тому замало апелювати до національної свідомості загалу, щоб мобілізувати його на виконання загальнонаціональних завдань. Необхідно, щоб завдання і заклики цієї боротьби резонували також з інтересами і прагненнями кожної соціальної групи. Їх не треба видумувати – їх треба знати.

Ми звикли до марксистської – спрощеної і давно неадекватної схеми суспільного поділу на класи: селяни, робітники, експлуататори та ще «прошарок» – інтелігенція. Більшовики пообіцяли привести суспільство Російської імперії у повну відповідність до вчення класиків і вилучити з нього «зайве». Захопивши владу, приступили до реалізації сатанинських задумів своїх вождів: щоб розчистити дорогу народам до комуністичного раю, а собі – до скромної ролі слуг народу в цьому раю. Експлуататорів (аристократію, дворянство, буржуазію) вимордували до ноги. Інтелігенцію розстріляли Ненависне для марксистів селянство – оту «дрібнобуржуазну стихію» – переполовили: заможну, свідому й непокірну частину виморозили по сибірах, решту ограбували, спролетаризували і закріпачили в колгоспах.

Складніше було з робітництвом, але якось справились і тут: частину знищили як «робітничу аристократію», частину розстріляли за лозунг «Ради, але без комуністів», частину вимордували за участь у різних опозиціях та ухилах, решта впала на фронтах братовбивчої війни чи вимерла з голоду, а ті що вижили в «робітничій» державі, були настільки нечисельні та здеморалізовані, що легко розчинилися в чисто пролетарській масі вчорашніх селян – рабів індустріалізації.

Так у результаті невтихаючої понад сім десятиріч запеклої війни комуністичної партії з власним народом було сформоване радянське суспільство, яке нібито склали колгоспне селянство, робітничий клас і трудова інтелігенція – як прошарок. Від назви «пролетаріат» довелось відмовитися: Хрущов заявив, що так не випадає називати тих, кому, власне, і нележить у державі все, крім колгоспної власності... Правда, уже в державно-правових документах цей класичний поділ був трохи іншим (згадаймо анкети і трудові книжки): колгоспник – від їздового до голови колгоспу і парторга, робітник – але вже чомусь без адміністрації та ІТП, а також... службовець – навіть тоді, коли був на «творчих хлібах», як-от: письменник чи художник, вчений чи мистецтвознавець. Куди поділася інтелігенція – «сіє тайна великая єсть». Зате відомо, що в такий спосіб вдавалося скривати наявність численного класу сільських паразитів, що й досі живуть за рахунок грабежу закріпачених селян, класу торгмафії, класу управлінської бюрократії і всесильного класу партійно-радянської номенклатури. Усі вони – і зараз при кориті і владі, до того ж позбулися васальної залежності від московського центру і стали палкими прихильниками незалежності України. Але пожертвують нею негайно, щоб тільки зберегти своє становище в суспільстві.

Однак ця стратифікація була б суттєво неповною, якщо не врахувати наступного. Сучасне село не тільки в абсолютній більшості випадків ділиться на згадані вище три стратуми: колгоспно-радянська бандократія; її родичі, приятелі та холуї; повністю залежна від двох перших частина селян, яким нікуди

діватися. Тут є ще й фактор міжконфесійного протистояння, який дуже ефективно використовують реакційні сили. І якщо проблематика нашої боротьби не впливатиме і з наявних тут кривд, диспропорцій, беззаконня, то село й надалі зі злобним роздратуванням спостерігатиме за словесними телеправами демократичних керівників.

Далеко не однорідна й інтелігенція – багатомільйонна частина суспільства, яка неухильно зростає разом із зростанням рівня інтелектуалізації праці. Люди з вищою освітою зведені до рангу службовця, тобто повністю узалежнені від держави, від волі «начальства». Але є велика різниця між статусом, можливостями та інтересами тих, що «служать» в інтелектуальних сферах, і тих, що задіяні в системі управління, влади. Є велика різниця між становищем учительства і, наприклад, лікарів. І вже зовсім смішно було б ототожнювати становище юристів та інженерно-технічних працівників – як, наприклад, робітників ливарного цеху і м'ясокомбінату...

Крім того, українці – не єдині на своїй землі: тут проживає 27 відсотків неукраїнського населення. І поки що тільки наші росіяни – єдиний народ в Україні, який має всі умови для повноцінного національного життя: школи, вузи, заклади культури, засоби масової інформації, Церкву, дитячі садки, культурно-просвітні та громадські об'єднання, тощо. Що з названого і неназваного мають українці, читач знає сам. Як знає і те, що в українській державі донині продовжується масова русифікація українців – під керівництвом уже української влади і під надійним прикриттям демократією і правами людини. Тому й у випадку з національними меншинами маємо різний стан кожної з них і різні, отже, проблеми та інтереси. І вихід не в тому, щоб позбавити необхідного росіян, а в тому, щоб створити належні умови для інших. От тільки за демократично-інтернаціональними клопотами не забути б про найбільш упосліджену в Україні частину населення – українців. Донедавна тільки українців і євреїв переслідували тут за спробу культивувати свою мову, звичаї, віру, культуру. Євреям, здається, таки полегшало, а як ставляться до

спроб українців заявити про свої національні права в багатьох регіонах української держави, читач знає.

Сказане потрібне було нам, щоб ще раз показати, що формулювання завдань у політиці на основі загальників – справа безнадійна. Потрібно мати чітке уявлення про стратифікацію суспільства і виходити з життєвих інтересів конкретних людей і окремих груп, а найголовніше – уміти постійно зводити їх до спільного знаменника: національної ідеї. Бо в умовах нинішньої України, її стану і статусу наперед приречена кожна політична спроба змінити щось на краще без сприймання, аналізу й оцінки реалій життя з позицій цієї ідеї. Це стосується проблематики на всіх рівнях і в усіх сферах. Як і методики виявлення, формулювання і вирішення завдань політичної боротьби. До речі, навіть там, де, здавалося б, усе вже вирішено.

Так, державність України – великий здобуток, необхідність її зміцнення – найголовніше завдання. Але, по-перше, це ще не держава українського народу, а постімперське утворення для збереження панування над українським народом тих самих сил, однак уже без їх підлеглості московському центрові. По-друге, як її зміцнювати? Державу уособлюють структури законодавчо-представницької та виконавчої влади всіх рівнів. І тут є два шляхи для дій політичних об'єднань опозиції.

Перший – це всебічна підтримка цієї влади, співпраця з нею, уникнення політичних акцій, що можуть ослабити цю владу, а отже, і державу, заклики до сумлінної праці – «тепер уже в нашій, незалежній державі». Що й роблять лідери демократичних сил. У всякому разі, УРП та Рух заклики до співпраці з існуючою владою від своїх керівників уже почули.

Однак такий шлях неминуче приведе до державної руїни. Український народ не тільки не демонструє трудового ентузіазму у відповідь на подібні заклики. Більше того, виявами свого розчарування й незадоволення він постійно загрожує змести і цю нашвидкуруч перефарбовану з червоного владу, і її ненависні структури, і тих, хто цю владу уособлює. Не стануть винятком

і ті, що закликають її підтримувати. Усе це може остаточно розчистити шлях новим імперським «визволителям».

Нинішній владний, адміністративний та управлінський апарат створений для реалізації інтересів імперії та тих паразитичних класів, про які мовилося вище. Від того, що відпала його імперська функція, не змінилася його сутність: він і далі діє не в інтересах народу. Політика вдосконалення і часткових змін тут нічого не дасть. Не змінить ситуації й боротьба за «хороші» закони: надто мало прогресивно мислячих людей у представницьких органах. Крім того, щоб якесь рішення було втілене в життя, необхідно, щоб спрацював весь виконавчий структурно-ієрархічний ланцюг, заблокувати ж його виконання можна на будь-якому рівні. Що й робиться. Не змінить ситуації й інститут представників президента. Наділення його функціями, які мали б виконувати Ради, різко обмежило вплив волевиявлення народу на діяльність та еволюцію влади через тих, кого народ обирав і на кого надіявся. Видно, не дуже наші демократи вірили у всесилля демократії, коли так легко погодились з цим антидемократичним заходом і активно включилися в боротьбу за «хорошого» представника-намісника. А може, вони більше вірять Президентові, ніж власному народові? І як назвати демократів, які борються не за владу народу (демократію), а за владу Президента (автократію)? Не ризикну робити цього: думаю, «хрестини» влаштує сам народ...

Зміцнювати нашу державу треба, але гріхом перед народом було б брати участь у зміцненні існуючого антинародного режиму. Тому для політичних об'єднань, які прагнуть діяти в інтересах народу, тут єдино можливий і перспективний інший шлях: шлях революційної боротьби з цією владою з позицій українського націоналізму за створення української національної держави.

Уявляю, як підстрибнули на цьому місці деякі читачі: «Ага, попався!.. Він за революційну боротьбу! Бандерівець! Крові прагне!..» Мушу їх розчарувати і заспокоїти нервових: *ідеється якраз про єдину можливість уникнути кровопролиття,*

до якого нас ведуть і можуть привести ті «тихі та тверезі, богобоязливі» народолюбці, які на кожному кроці «продають або у карти програють людей... не негрів, а таких таки хрещених... но простих».

Про те, чого праг і прагне український націоналізм, скажемо нижче, а зараз відзначимо наступне.

По-перше, революційна боротьба – не обов'язково збройна, не обов'язково кровопролитна, але обов'язково має за мету **якісні** зміни в суспільстві. По-друге, автор цих рядків був і залишається твердо переконаним, що неможливо еволюційним шляхом змінити сутність нашої радянсько-комуністичної системи. Ніякими структурними вдосконаленнями та поступовим наповненням її людьми некомуністичного світогляду не вдасться переорієнтувати цю систему з функціонування в інтересах антинародних реакційних сил на діяльність в інтересах грабованого ними народу. «Ефективність» дотеперішніх спроб красномовно підтверджує це. По-третє, підняти народ на боротьбу за представницьку і виконавчу владу лозунгами демократії більше не вдасться. Зробити це можна тільки в один спосіб: розкриваючи виразно антинаціональний, антиукраїнський характер нинішньої влади, який проявляється в різних формах – від зневаги української мови до паралізування всіх національно-творчих зусиль українців у більшості регіонів України.

Зміцнити українську державу – це означає зробити її державою української нації. Це – в інтересах усіх українців: і в краю, і поза ним. Але це – і в інтересах громадян України інших національностей, які вже зараз одержали певні можливості для свого національного відродження, а в українській національній державі матимуть їх ще більше. Усі ми – українці і неукраїнці – вибороти поки що дуже мало, значно менше, ніж необхідно для нормального життя. Але втратити здобуте не маємо права: цим ми переклали б вирішення життєво важливих проблем на плечі наших дітей і внуків, які, можливо, ще в меншій мірі будуть готові до двобою із «лихом давнім і сьогочасним», ніж ми, нинішнє покоління. А загроза такої втрати реальна. Бо

держава, яка байдужа до інтересів найбільшої нації і в якій народ не бачить виразника й захисника своїх національних інтересів, – приречена. От тільки як пояснити впливовим поки що лідерам демократії, що вони дуже помиляються, коли думають, ніби єдине, чого українцям ще бракує, – це зниження цін або підвищення зарплати...

Звідси випливає ще одне фундаментальне і принципове завдання: необхідно зняти дилему «українська держава чи держава української нації?» Понад 90 відсотків «так» за незалежність України на референдумі свідчать, що в свідомості представників національних меншин в Україні наступив важливий перелом. Чому, наприклад, кримські татари одноставно висловилися за українську незалежність? Та тому, що й вони, і свідома частина інших народів розуміють: забезпечити їм усі умови для нормального національного життя може тільки незалежна від Москви українська держава. Їх національна свобода буде тривати лише доти, допоки існуватиме незалежна Україна. А незалежна українська держава захистить себе і їх, якщо буде міцною у всіх відношеннях. Міцною ж вона може бути лише за умови, що в інтересах її зміцнення працюватиме і діятиме українська нація, тобто, коли українська держава буде державою української нації. Наївно, небезпечно і злочинно думати, що на території України може бути взагалі, а тим більше – міцною і стабільною якась інша держава.

Такою ж «вирішеною» є проблема нашої незалежності. Тривогу тут викликають два моменти. Враховуючи синдром імперіалізму й шовінізму, на які в Росії так тяжко і масово хворіють навіть демократи, Україна мусить виробити цілий комплекс гарантій від настирливих зазіхань «старшого брата». Зовнішньополітичні акції нашого Президента, зустрінуті громадськістю України зі здивуванням та ентузіазмом, справді сприяють витворенню таких гарантій. Але ще залишається на нашій території гігантська «армія СНД», командуючий якої чомусь їздить з Єльциним за кордон у ролі його підлеглого, насторожує діяльність нашого уряду, шастають по Україні емісари

проімперських сил, безборонно діють «інтернаціональні», а насправді створені компартапаратом російські економічні структури... На жаль, якоїсь реальної протидії цьому з боку наших політичних партій не видно.

І все ж організувати народ на спротив імперським зазіханням Москви набагато легше: надто очевидним у нашій історії є географічний детермінізм української неволі. Складніше з іншим. Складається враження, що наші політичні об'єднання зводять незалежність України до незалежності від Росії. А як бути з незалежністю від Заходу? Невже вони не усвідомлюють, що цілковита безконтрольність утвердження в Україні західних інтересів – при повній беззахисності національних – може дуже дорого обійтися і нам, і нащадкам нашим? То були «зачаровані на Схід», тепер – «зачаровані на Захід»...

Цікаво виходить із соборністю. Пригадується, починали ми із закликів до боротьби за Українську Соборну Самостійну Державу. Зараз же наші демократи роблять вигляд, що проблема вирішена, соборність утверджена. Якби ж то! Нинішня українська держава виникла на власній території, але в тих вузьких межах, до яких імперія звела етнічно-історичний простір України. Сотні тисяч українців живуть на рідній землі, яка належить тепер іншим державам. Мільйони розкидані по колишніх республіках Союзу. Мільйони інших – у країнах Західної та Східної Європи, на американському та австралійському континентах. Починати боротьбу за історичні території, за перегляд кордонів – це означає вчинити політичне самогубство. Та є другий варіант: **забезпечення духовно-культурної соборності всіх українців та їх участі в національно-творчому процесі на базі української державності.** Але марно сподіватися тут необхідних дій від байдужого до національних проблем уряду. Зрештою, ніхто й не ставить перед ним відповідних вимог. А наші політичні об'єднання набагато більше уваги приділяють виборюванню посад для своїх лідерів та міжусобицям... Це добре, що відбувся український конгрес у Києві. Жаль тільки, що такі заходи мають більше парадний і принагідний, а не діловий і системний характер. Дуже

добре, що на цьому форумі виступив Президент. Жаль тільки, що тут не було зачитано конкретної державної програми об'єднаної роботи серед українців зарубіжжя, їх підтримки, захисту і використання у справі українського державного будівництва. А тому й надалі справа зв'язків з українською діаспорою залишається на аматорському рівні. Що боляче, але не дивно, якщо врахувати, що герої й мученики боротьби за соборну і самостійну Україну й досі офіційно вважаються державними злочинцями і ворогами народу...

Зараз лідери й ідеологи демократів постійно закликають: «Досить мітингувати, треба зайнятися економікою і працювати!» В'їлися ж їм ці мітинги!.. Цей демократичний заклик – абсолютний відповідник комуністичного і пам'ятного всім: «Нічого мітингувати, треба працювати!» Ефективність їх однакова. Бо марно сподіватися економічного чуда і трудового ентузіазму вчорашніх рабів без сутнісних змін в економічній політиці. А поки що **економічна політика в Україні залишається принципово незмінною: вона спрямована на захист інтересів паразитичної верхівки, а не народу.**

За останні роки було створено чимало програм економічних реформ. Можливо, їх реалізація справді сприяла б підвищенню ефективності економіки колишнього Союзу. Але всі вони були заблоковані. Мотиви висувалися різні, а причина цього бачиться одна. І **не економічна, а політична:** жодна з цих програм не відповідала на запитання про вигоду і місце в майбутній економіці тих мільйонів начальників, що творять політичну систему, без якої ці реформи не можуть бути реалізовані.

Тільки за даними тодішньої статистики, схильної в таких випадках до літоги, до художнього применшення, у кінці 80-х років у СРСР було самих цивільних начальників і начальничків 18 мільйонів. Тобто, ними можна було заселити майже шість (!) таких республік, як Вірменія. Додайте до цього їх сім'ї, родичів, приятелів... Ясно, що через цю згуртовану спільним інтересом масу – без політичної перемоги над нею – не зможе пробитися жодна зміна, яка б загрожувала її пануванню.

Чи стало їх менше? Чи відібрано в них усі важелі управління? І що тепер вибирати: сумлінну працю на них чи боротьбу за ці самі важелі?..

Під час збройних революцій ця проблема вирішується простим, але жорстоким способом: старий апарат влади руйнується, власність експропріюється, представники панівної верхівки знищуються, репресуються, обмежуються в правах тощо. Кривавий це шлях... Та ми ще маємо можливість вирішити цю проблему мирним чином. Але її треба вирішувати, а не висувати нові економічні проєкти і не закликати обдертий до нитки, голодний і озлоблений народ до посилення трудової дисципліни та підвищення ефективності праці.

Без нової політики не буде нової економіки. Комуністичному партапаратові, згадаймо, дуже не хотілося покидати затишні керівні кабінети. Але пішов – під тиском організованого народу. **Можна і треба організувати громадськість на боротьбу за створення політичних передумов для економічних перетворень в інтересах нації, усього населення.** І ця боротьба тільки тоді буде ефективна і переможна, якщо буде масова. А масовості вона набере лиш тоді, коли почнеться «знизу», на місцях, за цілком конкретні і зрозумілі людям їх власні інтереси, поставлені в контекст загальнонаціональних, То, може, не гріх і помітингувати трохи?..

Зараз усі розуміють, що найближчим часом майбутнє України розвиватиметься в залежності від того, як підуть справи на селі, чи зуміє і захоче осідлане «вчорашніми» село нагодувати місто. Ясно також, що приріст колгоспної товарної продукції в сучасних умовах – річ аж надто проблематична. Не допоможе і зміна вивісок та перейменувань колгоспів у кооперативи, агрофірми тощо, поки всім цим і надалі заправляють «вчорашні». Надії на масове фермерство виявилися ілюзорними – для його появи не створено необхідних передумов. (До речі, доцільність переведення сільського господарства густонаселеної і малоземельної Галичини на фермерство викликає великі сумніви). Сільська бандократія жирує, як ніколи: старих

господарів – райкомів КППС позбулася, а нових, навіть у наскрізь «демократичній» Галичині, просто ігнорує. Кожна спроба похитнути колгоспну систему зустрічає глухий, але дружний опір громади. Усі спроби демократів включити село в свою політичну систему потерпіли цілковите фіаско. Причини: **демократи виявилися чудовими критиками комуністичної ідеології, але нікудишніми, бо непослідовними, руйнівниками комуністичної системи.** По-перше, їх трактування цієї системи виявилось якесь звужене і звелось до боротьби з парткоммами. По-друге, систему радянських органів вони розглядали як жертву комуністичної сваволі і диктату. Саме тому їх метою стало не ліквідувати її, а оволодіти нею, вдосконалити її і використати її краще, ніж це робила КППС. Нічого цього досягти не вдалося, а час упущено. І тепер починати політичну боротьбу, зокрема в селі, треба наново, до того ж при наявності дефіциту довіри.

Крім того, на селі вже не можна досягти політичного успіху самою антикомуністичною (тим більше, як це було спочатку, – антипартійною) пропагандою. І колгоспна бандократія, й очолювана нею громада давно махнули рукою на комуністичну ідеологію. Легко було боротися на ідейному ґрунті з парторганами та секретарями райкомів, міськомів, обкомів. А яку ідеологію та методику боротьби випрацювали наші політичні об'єднання, коли йдеться про таких захисників колгоспної системи, як, наприклад, алкоголік-їздовий, якому люди набивають кишені грішми і якого спуюють за право скористатися «його» кіньми для своїх потреб, чи та доярка, яка на колгоспних зборах з риданням благає голову не розпускати колгосп, бо що ж вона робитиме сама з трьома малими дітьми?..

У містах простіше: економічні перетворення тут ідуть доволі інтенсивно, оскільки колишня партократія та її підручні з великою вигодою для себе включилися в бізнес, маючи колосальні стартові переваги і користуючись повною безконтрольністю. Дещо попри них вдається зробити й іншим. Складніше в селі, де в існуванні колгоспів ще зацікавлені і селяни, і ті, що паразитують на колгоспному виробництві. Без приватизації землі, без

створення політичних, економічних та матеріально-технічних передумов для розвитку нових форм господарювання, які б відповідали інтересам селянина і нації в цілому, марно сподіватися на зникнення цієї бандитської господарки. А це означає, що і в місті, і на селі політикам ще заскоро займатися економікою. Необхідно-таки зайнятися політикою, але такою, без якої економіка й надалі буде засобом визиску, а не основою розвитку нації.

Поки писалася ця книжка, 24.01.92 року в газеті «За Вільну Україну» під рубрикою «Студії державного мислення» з'явилася програмна праця В'ячеслава Чорновола «Що далі?» Уже сама назва підказує, що ця праця має водночас і підсумковий, і прогностично-програмний характер, а тому оминати її, не включити в контекст нашої розмови неможливо. Тим більше, що йдеться про думку найавторитетнішого із демократичних лідерів, який, до того ж, має дворічний досвід керівної роботи в державних структурах.

У першій частині своєї праці В.Чорновіл у загальних рисах окреслює нинішню політичну ситуацію та обґрунтовує необхідність формування політичної опозиції. Проблематика справді надзвичайно актуальна, і від її вирішення у значній мірі залежатиме доля України, кожного її громадянина зокрема. Зрозуміло також, що бачення, осмислення політичного життя і висновки, зроблені В.Чорноволом, – це не принагідні вправи публіциста, а етапний твір визнаного ідеолога і політичного діяча: сказане ним стане світоглядною базою багатьох демократів та їхніх об'єднань і визначить характер їх політичної практики.

Однак уже перший абзац насторожує якоюсь силуваною патетикою і дивною розмитістю понять: «Суть нашого часу: до українського народу повернулася його історія... Прийшла свобода, повернулася історія». Залишмо двозначність виразу «повернулася історія». Але вдумаймося у твердження «прийшла свобода». Це справді так? Автор – борець, ідеолог і політик серйозно вважає, що «свобода від» прямого диктату КПРС і є тою свободою, якої праг, за яку віками боровся і гинув український

народ? Під пером політика – це дуже тривожне і небезпечне звуження поняття. Але, можливо, це лише так собі – риторика для розгону перед серйозною розмовою?

Читаємо в наступному абзаці: «Доводиться, однак, констатувати, що історія випередила людей». Отакої: не тільки повернулася, але й пішла далі, а люди залишилися... знову без історії? А може, не історія випередила людей, а деякі політичні лідери та спрямовувані ними політичні об'єднання відстали від історичних завдань і процесів? Здається, так буде дещо точніше.

Далі автор розмірковує про потребу повноцінної політичної структури суспільства як підвалини нашої незалежності та державності, – думка правильна, хоч і не нова. А ось дещо нове в теорії української державності: «Наша незалежність і наша державність стануть аксіомою тільки тоді, коли генератором державницької ідеї буде суспільство, реорганізоване внаслідок комплексної соціально-економічної реформи». Досі таким «генератором» було прагнення поневоленої української нації до свободи, усвідомлення того, що тільки «В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля». Ще не було ні недорозвинутого, ні розвинутого соціалізму, ні його нинішнього замітника – «комплексної соціально-економічної реформи», але вже була ідеологія боротьби української нації за власну незалежність і державність. І нікому – навіть голові чи экс-голові Львівської обласної Ради **не вдасться підмінити національну основу української державницької ідеї соціалістичною**, як не вдасться звести потреби, і прагнення нації тільки до бажання ситості. «Чисті» марксистичні в цьому вже переконалися...

«Сьогодні Україна хвора на важку хворобу недорозвиненості внутрідержавного політичного життя», – ставить діагноз В.Чорновіл. На жаль, він не розвиває цієї думки, не вияснює причин такого стану. А вони очевидні. Яке ж може бути нормальне і розвинуте політичне життя нації без партій, що виражають її інтереси?

Систематичне винищування за комуністичного режиму національно свідомої частини суспільства, позбавлення народу його історичної пам'яті, залякування націоналізмом цілих

покоління українців – усе це дало сумні наслідки. І тому на нинішньому витку своєї історії Україна не змогла, не встигла розвинути теорію націоналізму і нову, адекватну часові й обставинам, методологію визволення і національного державотворення – основу для творення привабливих для різних груп населення ідеологій націоналістичних партій. От і витворилися в нас націоналістичні, переважно молодіжні, партії та об'єднання, які пробують самотужки, своїми інтелектуальними силами виробити і таку методологію, і власну ідеологію, а найчастіше – просто копіюють програми й гасла півстолітньої давності. Не дивно, що їх пропаганда і дії не завжди викликають бажаний резонанс у суспільній свідомості. А без цього неможливо об'єднати навколо себе і пропагованих ідей ту «критичну масу» громадянства, яка перетворює політичне об'єднання із факту у вагомий фактор політичного життя. Тому не на них лежить вина за оту «важку хворобу», про яку пише В.Чорновіл.

Причини хвороби треба шукати деінде. Характер і стан нашого політичного життя визначає поки що провід демократичних сил. А його утворили люди зі складною еволюцією свідомості. Вона йшла від виховання в дусі сталінізму – через націонал-комунізм раннього шістдесятництва – до ліберального соціал-демократизму і гуманізму. Здолати виховане з дитинства упередження до націоналізму більшість із демократичних лідерів так і не змогла: розвиток зупинився перед бар'єром, з якого починається повне підпорядкування себе служінню нації, її захисту, утвердженню і процвітанню.

Констатую це для увиразнення ситуації, а не для докору чи приниження: дисидентство було таким, як було, а з історії українського опору системі гноблення їхні імена не вдасться викреслити нікому, навіть якби хтось і захотів це зробити. Крім того, серед дисидентів є люди, які не пішли в політичні організації, але які в інтелектуальній сфері роблять для України куди більше, ніж багато їхніх табірних побратимів – у політиці. Пригляньтеся до цілеспрямованої діяльності українських мислителів типу Мирослава Мариновича. Вони з усіх сил намагаються підняти

рівень українського інтелектуалізму та духовності, скорелювати горизонталь національного поступу з вертикаллю духовних цінностей, розвіяти в світі упередження щодо характеру нашого національного відродження. Жаль, що найменший вплив вони мають, здається, якраз на своїх табірних друзів – політиків.

Та повернемося до названої В.Чорноволом «хвороби». Оця первинна, особистісна «недорозвиненість» спричинила наступну – організаційну. Саме вона зумовила вторинну, ідеологічну «недорозвиненість» демократичних об'єднань, їх ідейний розрив як з віковичними, так і актуальними прагненнями нації. А оскільки демократичному проводу через свої організації вдалося трансформувати національно-визвольний рух у демократичний, а «вчорашнім» – їхні знамена і гасла, ми й маємо те, про що пише В.Чорновіл: оцю наслідкову, третинну «недорозвиненість внутрідержавного політичного життя».

Задуматися б над цим, кинути б виклик самому собі – нинішньому: ще не все втрачено!..

А поки що – перемоги не здобуто, противник контратакує, демократи залишились сам на сам з посткомуністичною бандократією. А народ? Він давно збагнув суть їх «недорозвиненої» ідеології та егоїстичний характер і національну «недорозвиненість» їх політичної практики. Тим більше, що все це дуже впізнаване, бо вже не раз було, і геніально окреслене ще Шевченком – до «туристських» деталей включно:

*Нема не світі України,
Немає другого Дніпра.
А ви претесь на чужину
Шукати доброго добра,
Добра святого. Волі! Волі!
Братерства братнього! Найшли,
Несли, несли з чужого поля
І в Україну принесли
Великих слов велику силу,
Та й більш нічого...*

Носили й носять: то слов'янофільство, то москвофільство, то гуманізм, то соціалізм, то марксизм, то ленінізм, то демократизм... А воно не приживається! Хоч дещо так щедро поливали українською кров'ю!..

Небезпечність нинішньої нашої ситуації бачиться В.Чорнову в тому, що «першого грудня не було покінчено з головним політичним протистоянням України – протистоянням борців за незалежність України і противників цієї незалежності». Нам же видається набагато небезпечнішим те, що ще задовго перед референдумом зусиллями лідерів демократії з поняття «**незалежність України**» було вихолощено його національну сутність. Демократи, як і «вчорашні», відстоювали першого грудня і відстоюють тепер під виглядом незалежності України щось географічно-адміністративне і космополітично-«народне», а не державну незалежність української нації.

І якщо, як пише В.Чорновіл, «зараз немає політичної сили в Україні, яка відверто виступала б проти нашої незалежності», то це стосується саме отієї – «*вашої*» незалежності. Зате проти *нашої*, національної незалежності і державності, які б гарантували українцям на їх рідній землі їхнє національне відродження і впевненість у майбутньому, – дружно виступають і прихильники збереження «суверенного номенклатурного раю», як їх називає В.Чорновіл, і прихильники «демократичного раю», у якому українцям гарантована доля аборигенів Америки чи Австралії. Тут воістину, як зазначає сам В.Чорновіл, «вся справа в тому, як хто розуміє незалежність і що вкладається в цей термін».

Повністю поділяємо тривогу автора, який бачить небезпеку в нинішнім співвідношенні політичних сил, коли Президент змушений опиратися не на прихильників, а на противників радикальних реформ. Це справді небезпечно: вони здатні в будь-який момент продати незалежність України. Але такий масштабний політик, як В.Чорновіл, не може не розуміти, що **державна будується на силі, а не на політичній немочі**. Звузивши національно-визвольний рух до демократичного і розділивши демократичні сили на клани демократичних лідерів, вожді

демократії тим самим позбулися масової підтримки народу, єдності і політичної перспективи. Розумію, хоч і не поділяю, бажання вколоти недавнього суперника, але ж треба залишатися об'єктивним і визнати, що опиратися на таку «силу» – з боку Президента було б необачно.

Треба стати сильними, а не нарікати жалібно на вчорашню компартократію, яка «перехопила у нас гасла і знамена». До речі, чи задумувалися демократи, чому ця нечисть поцупила саме їхні гасла і знамена? Наші були там же – у гущі боротьби, але якось обійшлося...

І дарма В.Чорновіл вважає, що «Демократія для них – загроза чи не більша, ніж державна незалежність України». Ні денационалізована незалежність, ні космополітична демократія нічим, ні в найменшій мірі спадкоємцям імперії не загрожує, як не завадили їх сімдесятилітньому пануванню лозунги свободи, рівності й братерства чи ідеї соціалізму. **Справжня загроза для них – отой «дух одвічної стихії», що піднімає народи на національно-визвольну боротьбу і надає значення категоричного імперативу ідеї створення національної держави.** І тільки на цьому шляху й можлива в нас «рішуча декомунізація суспільства», про необхідність якої пише В. Чорновіл. Але нагадаємо, що на Львівщині декомунізація йшла повним ходом саме доти, доки національно-визвольний рух тут не був /після виборів/ трансформований у демократичний. А з тих пір, як голова Львівської обласної Ради почав при кожній нагоді хвалитися тим, що жодного комуніста, який на той час залишився в КППС, не усунуто з управлінських структур усіх рівнів, з декомунізацією як політичною лінією демократичної влади на Львівщині було покінчено.

Характеризуючи стан демократичних об'єднань, В.Чорновіл відзначає, що 1 грудня вони домоглися «торжества головних своїх програмних принципів, виправдали своє існування, довели на практиці **життєздатність та конструктивність національної державницької ідеї**». Ми не випадково підкреслили ці слова, бо в них – свята правда: і про життєздатність та

конструктивність цієї ідеї, і про те, що в цей грудневий день українці довели, наскільки дорога їм ідея національної державності. Бо за демократію вони могли виступати і в Союзі – разом не тільки з лідерами українських демократів, а й з такими борцями за демократію, як М.Горбачов, А.Собчак, О.Солженіцин чи Б.Єльцин. Тим більше, що перші три, як ми чули від них, теж «трохи українці». Але в мисленні наших людей перемогла не ідея імперської рівності чи космополітичного «демократичного раю», а національна державницька ідея. На жаль, увесь наступний текст переконує, що для В.Чорновола написана ним самим фраза – не більше, як чисто риторична фігура, з якої не випливають жодні політичні висновки.

Далі автор відзначає, що «1 грудня водночас стало і днем фатальної поразки демократичних сил». Але причину цього бачить не в ущербній звуженості їх ідейної бази, а в іншому. По-перше, вони «дозволили» (?) партократії «позичити» (?) свої знамена, і тепер під ними зібрався чортзна-хто. По-друге, не було єдності, бо лідери демократів перегризлися в тисняві до президентського крісла. Ні першого, ні другого вже не виправити: та загребуца наволоч «позичене» навряд чи колись віддасть, а змирити і згуртувати керівну верхівку практично не можливо. За словами В.Чорновола, провід одної партії з борців за демократію «перетворюється в борців за напівкерівні пости», «завершується більшовизація іншої», а Рух «дезорганізований внутрішніми суперечностями та бездіяльністю частини керівництва». Тричі автор з боєм згадує про вкрадені знамена... Хай знову дарує читач цей неповноважний тон, але коли читаєш це «тригубе» скигління за вкраденими знаменами, цей демократичний «плач на ріках вавілонських», то стає смішно. Хоч, звичайно, не весело.

І ось ці окрадені, пересварені й зарюмсані «сили», які, здавалося б, одержали перемогу, змушені нагально формувати політичну опозицію. Якою ж вона буде? Проти кого і чого спрямують свої зусилля опозиціонери? Проти своїх же знамен і гасел, які «позичила» партократія? Лідери демократів

запевняють, що будуть боротися, аби «їх» демократія, державність, економіка, знамена і гасла ефективно діяли в чужих руках. Що на це сказати?

...Згадується, як уже після війни дехто з селян, у яких та ж партократія під час тотальної колективізації в Галичині «позичила» коней, довго мучився цим. Потай, як стемніло, той чи інший виводив з колгоспної конюшні (вона була метрів за тридцять від нашої хати) «свого» коня і цілу ніч годував чи пас його, щоб не охляв. Підгодовували так «своїх» коней роками... Я був тоді дитиною, і мені було до сліз шкода і цих дядьків, і їх виснажених, сухоребрих коней. А от тепер чомусь не плачеться: чи то тому, що я вже не дитина, чи тому, що знамена і гасла – не коні. А може тому, що, признаюся, я більше люблю коней, ніж багатьох політичних лідерів...

Але повернемося в авгієві конюшні нашої політики.

Яку ж позицію відстоюватиме опозиція: свою власну чи національну? Виходитиме вона при цьому зі своїх концептуальних побудов чи орієнтуватиметься на прагнення нації? Зрештою, чи збираються лідери й ідеологи демократії врахувати помилки минулого й уроки референдуму, який так переконливо засвідчив торжество національної державницької ідеї? Судіть самі: «Політична опозиція, яка формуватиметься сьогодні, – пише В.Чорновіл, – зможе зорганізуватися тільки на основі абсолютно демократичних принципів». У народі в таких випадках кажуть: знов за рибу гроші...

І як пояснити цим людям, що демократія – частковий елемент, складова частина національного буття? Злочинно вдаватися до підміни і навіть протиставлення цих понять, підмінювати загальне – частковим, у тіні якого залишаються при цьому куди сутніші для повноцінного функціонування нації речі.

У своєму неприйнятті націоналізму в будь-яких формах автор йде далі. Так, у другій частині своєї праці, обґрунтовуючи неспроможність демократичних партій і необхідність у зв'язку з цим перетворити Рух у масову громадсько-політичну організацію партійного типу, він не проминає нагоди «розправитись»

із націоналістичними партіями і тенденціями до зближення з національними інтересами деяких демократичних об'єднань. Він не називає їх націоналістичними: таких слів, як нація, національний, націоналізм, націоналістичний, національно-визвольний тощо наші демократи послідовно уникають. Виняток В.Чорновіл двічі зробив у своїй праці для слова «національний». Ці партії і тенденції він послідовно іменує «більшовицькими». Нагадаємо, що його попередники і спільники по ненависті до них з такою ж послідовністю називали й називають їх «фашистськими»: з тим же розрахунком на негативний психологічний стереотип масової свідомості... Автор робить вигляд, що йому не подобається їхня «ідеологічність» (закид дивовижний щодо політичної організації). Але ж творені ним самим УГС – УРП якраз належали до цього типу утворень, тобто теж задумувалися як організації «ідеологічні». А може, тоді він просто розумів, що характер політичної партії повинен зумовлюватися не благими намірами, а обставинами і завданнями політичної боротьби?

Є тут ще кілька висловлювань В.Чорновола, на яких слід зупинитися.

«Демократії неможливо добитися завідомо (може, явно? – В.І.) недемократичними засобами». Якби це написав цитований вище п.Лось, то це ще можна було б зрозуміти і навіть виправдати: учила клята большевія погано, учила «брехати, красти, лицемірити, зневажати свої святині», а не думати, – що й позначилось на рівні мислення ідеолога демократичного націоналізму... Але ж В.Чорновіл!.. Звичайно, він знає, як утверджувалася демократія в Англії, Франції, США... Знає, як відбувалася демократизація післявоєнних Німеччини, Італії, Японії. Знає, що кляті-перекляті всіма ворогами українського народу ОУН–УПА вели дуже «недемократично» боротьбу під гаслом «Свобода народам і людям!»

Знає, що «недемократичне» припинення діяльності КПРС і випуску кількох її газет сприяло утвердженню демократії... В.Чорновіл сповна пізнав, що означала боротьба з комуністичною системою демократичними методами за демократію. І все

ж уважав за можливе допустити, щоб з-під його (!) пера вийшло те, що з точки зору історії є нісенітницею, а з політичної – дешевою демагогією. Навіщо? За що і з ким розплачується В.Чорновіл щирим золотом свого дисидентсько-в'язничого авторитету, розмінюючи його на такі мідяки – чужі й фальшиві?..

А от ще один аналогічний вираз: «методи – в кінцевому підсумку – і є метою». Якщо так, то необхідно безапеляційно засудити передусім козаччину, гайдамаччину, опишківство, а заодно всіх тих, що ці вияви опору поневоленого народу оспівали. І першого серед них – Т. Шевченка: щоб знав... Далі треба осудити всіх тих, що боролися за свободу не шляхом голосування. Звідси логічним буде зробити й такий висновок: якщо хтось (наприклад, В. Чорновіл) свого часу вдався до такого методу, як голодівка, то його кінцевою метою було влаштування голодомору для цілого народу, – адже, за В. Чорноволом, метод і є метою. Хай вибачить читач цей прийом абсурдизації, але як інакше показати безглуздість такого твердження? І ще. Для тих, хто знайомий з реаліями політичного життя на Львівщині, хто знає стосунки обласного керівництва з молоддю і пресою, його реакцію на критику, хто, зрештою, дивився телетрансляції з сесійного залу, коли головував сам голова, – для тих це ототожнення В.Чорноволом мети з методами могло стати підставою цікавих висновків...

Т. Масарик, один із творців і президент такої національної і демократичної держави, як міжвоєнна Чехословаччина, писав: «Для кожної мислячої людини право на революцію є незаперечне». На щастя для чехів, він не мав можливості читати і слухати наших демократів. А тому ніколи не звертався до свого народу, що праг свободи і власної держави, з такими-от нісенітницями: «Дорога, за яку доводиться платити обмеженням хоч одного з основних прав людини, не може вести до храму». Але що нам якийсь там Масарик! Та й ми, зрештою, не чехи. Ми – українці, а значить, нас треба кликати не до боротьби за національну ідею, а тримати в покорі: чим завгодно – від кайданів до смиренно-фарисейської демагогії.

Бо в цьому контексті ця фраза є не більше, ніж дешева і лукава демагогія. В.Чорновіл прекрасно знає, що жодна з існуючих в Україні демократичних і націоналістичних партій не ставить собі за мету обмежувати права людини. **Ідеться про обмеження можливості імперських і прокомуністич, антиукраїнських і реакційних сил безкарно діяти на цілій території держави, а в окремих її регіонах буквально тероризувати прогресивно-патріотичні сили.** Недопустимо робити із захисту прав людини політичну ширму для прикриття кричущих порушень, часто – повного позбавлення бандократією національних прав і можливостей представників того народу, чийм іменем називається держава. А їх якраз і позбавлені мільйони (!) українців в Україні. Відомо щось про це на тих політичних верховинах, де витає В.Чорновіл? Хоч, якщо бути справедливим, то претензій тут бути не може: В.Чорновіл не націоналіст, щоб захищати права нації, – він демократ, а тому вважає достатнім захист прав людини...

Гірко за колись блискучого політичного аналітика В.Чорновола, коли читаєш у нього таке: «І, що характерно, несприйняття більшовизму будь-якого гатунку стало аксіомою масової свідомості посткомуністичного періоду, народ вчиться розпізнавати більшовизм у будь-якій упаковці – і реагує на нього негативно». Але ж щойно, кількома абзацами вище автор писав про наростання сили неокомуністів, готових скористатися **настроями невдоволеного народу!** Щойно він писав про більшовізацію навіть деяких демократичних (!) партій!.. Нестатки, злидні, голод позбавляють людей імунітету до більшовизму, а соціал-демократична демагогія, – з чиїх би вуст вона не виходила (комуністів, соціалістів, демократів), – переорієнтовує людей із проблематики національно-визвольної на соціально-економічну. Цим самим прокладається шлях ідеології, а за нею, розуміється, і практиці більшовизму. **Соціальні проблеми українського народу в принципі не можуть бути вирішені без вирішення його національних проблем.** Історія довела це настільки переконливо, що далі просто нікуди. В.Чорновіл це знає. Але, виявляється, знати і визнати – різні речі. Звідси й плутанина в аргументах.

І вже просто не віриш власним очам, коли читаєш: «Суспільство, по суті, ще недиференційоване... По суті, на більшій території України збереглась попередня соціальна структура – правлячий клас перефарбованої комуністичної номенклатури і соціально майже однорідна гноблена маса». І це з такими спрощено-примітивними уявленнями про реальну стратифікацію суспільства людина виробляє ідеологію демократичного руху і планує політичні заходи для цілої України?! Вище ми трохи торкнулися цієї теми, а зараз відзначимо наступне. Політика – це, крім усього іншого, постійна «гра на інтерсах». А яка вже тут «гра», коли політикові, до того ж ідеологові, усе зливається в єдину «масу»!..

Однак було б помилковим вважати ці твердження наслідками аналітичної чи політичної безпорадності – не той чоловік. Вони – закономірний результат авторитарно-месіанського підходу до політики. Тобто, коли людина приходить у політику не для того, щоб допомогти народові роз'язати його болючі проблеми, реалізувати його прагнення самореалізуватися, а для того, щоб утвердити себе чи ошчасливити цей народ втіленням власного задуму (іноді – і не власного).

При першому підході скрупульозне врахування реального поділу суспільства, стану, можливостей та інтересів різних соціальних груп необхідне. При другому – воно бажане, але не обов'язкове: вождь-месія думає за всіх і про всіх. І вже бай-дуже, що то за крики, стогони, волення долинають знизу: головне – вслухатися у глас, вопіючий з політичного Олімпу, – він ошчасливить всіх... Але це шанований Шевченком поет міг дозволити собі іноді витати в емпіреях (даруйте, знаю тільки російський переклад):

*Когда меня восхитит вдохновенье,
Мои глаза уже не различат,
Кто там, внизу, достоин сожаленья:
Царь или раб, сам маршал или солдат...*

Та що дозволено Беранже, не дозволено політичному лідерові: на його слова орієнтуються тисячі людей, які вже цілу п'ятирічку не виходять із політичного бою, і дезорієнтувати їх – гріх...

І все це – тільки для того, щоб довести: «Специфіка сучасної української суспільно-політичної ситуації полягає в тому, що у нас зараз немає об'єктивних передумов для організації політичного життя як процесу взаємодії політичних партій і немає таких структурних змін у суспільстві, які б створили широку соціальну опору для нових політичних партій, забезпечили їхню масовість». (А якщо вдасться у цьому переконати рухівців, то логічним буде й висновок: існуючі партії нежиттєздатні і неперспективні, бо для них нема соціальної бази; Рух такої бази не потребує, бо він – організація масова, загальнонародна; ставши партією, Рух стане базою опозиції, а вже не важко здогадатися, хто повинен стати лідером зреформованого руху і водночас – лідером опозиції. А там...).

Отака «теорія», що впливає із згаданої «стратифікації»; отака мета, яку ця «теорія» мала обґрунтувати. Що з цього вийшло, ми вже бачили. І ще побачимо...

Однак ця «теорія» може негативно позначитися не тільки на долі Руху, тому – два слова про неї. Процитоване вище твердження, даруйте, цілковита нісенітниця – як з історичного, так і політологічного погляду. Бо хай буде дозволено запитати шановного автора: а перед першою світовою війною в Україні ці «об'єктивні передумови» і «структурні зміни» були? А в 1917 – 1920 роках? А в міжвоєнній Галичині? Але ж партій – ідеологічних, функціональних та ідеологічно-функціональних не бракувало. По-друге, після референдуму в Україні склалися **ідеальні умови для створення різних партій двох протилежних за метою типів: прокомуністичних і націоналістичних. Не створено ще умов і бази тільки для демократичних партій.** Той «третій клас», який зараз активно формується, буде соціальною базою не демократичних, а прокомуністичних партій, оскільки його формує колишня партократія. Вона використовує для

цього владу, економіку, фінанси, які й до того були в її руках, а також засоби демократії та ринкові механізми. Підняти народ демократичними гаслами на боротьбу з цією «демократією» наші демократи не можуть і не зможуть ніколи. Демократія – це ще й політичні відношення між рівними в правах і можливостях суб'єктами політики. А нас ще чекає важка боротьба за цю рівність – з національними і соціальними гнобителями. Україна ж стане демократичною і здобуде умови для створення і функціонування демократичних партій тільки в ході і в результаті своєї національно-визвольної боротьби. **Бо демократію не можна привнести чи декларувати: її треба вибороти.**

Оминаю такий вираз В.Чорновола, як «розбігання по партійних помешканнях», – він не його. Але невже демократ М.Горбачов настільки вплинув на демократа В.Чорновола – аж до запозичення пропагандистських кліше?

Зате не можна оминати таке: «... свій потенціал вичерпали масові громадські об'єднання типу Народних фронтів», вони «довели свою ефективність як інструмента боротьби за владу, але сьогодні, на новому етапі, через аморфність, некерованість, відсутність повноцінної організаційної структури вичерпали свій політичний потенціал».

І це такі «студії державного мислення»? Виходить, щоб звалити такого монстра, як комуністичний режим, політична організація може бути така-сяка, а от щоб брати участь у державному будівництві – уже зась!.. Але ж для кожного аналітика очевидно, що, наприклад, прибалтійські Народні фронти не «вичерпали свій потенціал», а реалізували його повністю. Вловлюється різниця? Вони привели до влади свої, **національні** сили, створили **національні** держави і **національні** структури влади, які тепер – уже на державному рівні втілюють у життя **національну** ідею кожної з трьох **н а ц і й**. І захист **н а ц і о н а л ь н и х** інтерсів для влади кожної з цих держав – на першому місці. А наділяти демократичними свободами своїх гнобителів та окупантів і пропагувати ідеали соціалізму вони, на відміну від українських демократів, чомусь не квапляться. Видно, в них

нема таких лідерів-месій, яких маємо ми. Відомо ж: «У нас Брути! і Коклеси!...»

І якщо в нас (це вже ми перейшли до третьої частини праці В.Чорновола) «Рух попередньої редакції на сьогодні вже вичерпав себе», то це сталося зовсім не з тої причини, що прибалтійські Народні фронти. Вони, повторимось, виконали своє надзавдання.

У нас ситуація якісно інша, і Рух своїх завдань ще не виконав. А щоб він став спроможним на це, справді «необхідно розширити його ідейну та програмну бази». Так, але за рахунок чого? «Вважаю, що в новій Програмі абсолютний пріоритет має бути відданий моментам соціальним. Програма повинна бути націлена на демократизацію суспільства та комплексне радикальне реформування його».

Ось так. У чистому вигляді – звична соціал-демократія (яка, як відомо, з часом плавно переростає в пам'ятну ВКП/б/, а та – в «рідну» КППС). І – ніяких уроків з поразки. Ніяких висновків з того, що «перефарбована партноменклатура» не просто «позичила» демократичні гасла і знамена, але й повернула їх на свою користь, а тому **наші державність, незалежність, економіка, ринок служать їм, а не народові**. Точно те саме буде з соціально-економічними прожектами демократів: їм украли знамена, украдуть і програму. Тобто – використовують у власних інтересах.

Але якби ж то потерпілими виявлялися кожного разу тільки демократи! У кінцевому підсумку терпить весь народ України, а передусім українська нація, яка ніяк не дочекається вирішення її застарілих і сьогочасних проблем. А наші лідери, яким украли знамена демократії і які, як вогню, бояться звинувачення в націоналізмі, вирішили зробити ставку на знамена соціалізму – розуміється, «з людським обличчям». Щось за принципом «око за око, зуб за зуб»: ви нам украли знамена демократії, а ми вам украдемо рішення ХХІІ з'їзду КППС...

Пересмикую? Згущую фарби? То прошу ще: «Рух повинен стати захисником інтересів трудящих України... Рух повинен стати партією правди (чиєї? – В.І.), партією соціальної

справедливості». Розуміється, що соціальної, але не національної!.. Інакше читачі могли б засумніватися в класовій позиції автора... Преса повідомила, що коли лідер українських неокомуністів почув ці тези на з'їзді Руху, то заявив: «На наступному з'їзді Рух буде оголошено розумом, честю і совістю нашої епохи». Кажуть, демократи ображалися. А дарма: вірний лєнінець просто вловив марксистську спрямованість таких програмних настанов.

Так що «вчення демократів всесильне, бо воно вірне», а тому – хай живе соціалізм, геть лютих ворогів українського народу – українських буржуазних націоналістів!.. «Що, звичайно, – заспокоює В.Чорновіл, – не означає ігнорування моменту національного». Дякувати їй за це. Правда, небіжка КПРС теж не ігнорувала...

Не знати, як вирішить В.Чорновіл наявний у демтаборі після комкрадіжки дефіцит знамен, але замість украдених гасел пропонує такі:

«Нам мало України незалежної, нам потрібна Україна демократична!»

«Державна Україна – східний форпост демократичної Європи!»

Що сказати про цю ідеологічну неміч? Прикро бути свідком політичної самодискредитації такої авторитетної людини. Щось дуже сутнісне мусить залишатися поза увагою політика із реалій життя, щоб він серйозно сподівався на ентузіазм народу, викликаний цими анемічними апеляціями: абстрактною у першому випадку і холуйською – у другому. З першим усе ясно, його неспроможності присвячена вся розмова. А про другий лозунг кажу так, бо деякі наші політики ніяк не позбудуться комплексів меншовартості та прислужництва: їх так і тягне в чийсь лакеї та покоївки, форпости та аванпости чужих інтересів. Не диво, коли таке проявляється на рівні масової свідомості: 650 літ неволі не могли минути безслідно. Але лакейський вигин хребта того чи іншого українського політика – шокує. Стає соромно і боляче: «О Україно, о доле злая!..»

В.Чорновіл написав цю працю, щоб висловити свої міркування про подальшу долю Руху, демократичного табору в цілому. Не треба бути пророком, щоб передбачити: якщо запропоноване ним увійде в їхні програми, то нинішня криза демократичного руху переросте в його катастрофу. І тоді нічого не допоможуть ні зміна статусу Руху, ні структурні зміни, ні подвійне членство, ні потрійне керівництво...

На завершення цього розділу хочеться подарувати нашим демократам кілька думок О.Герцена, якого так шанував Т. Шевченко. Їх нещодавно нагадала своїм читачам газета «Аргументы и факты». Може, і нашим не зашкодить. У «Листах у майбутнє» Герцен писав:

«Демократія – переважно сучасне; це боротьба, заперечення ієрархії, суспільної неправди, що розвинулась у минулому, очищаючий вогонь, який спалить віджилі форми і, розуміється, погасне, коли спалюване закінчиться. Демократія не може нічого створити, це не її справа, вона буде безглуздя після смерті останнього ворога, демократи тільки знають (кажучи словами Кромвеля), чого вони не хочуть, чого вони хочуть, вони не знають.

Демократія... у ній страшна потуга руйнування, але, як візьметься творити, вона розгублюється в учнівських спробах, у політичних етюдах. Звичайно, руйнування творить, воно розчищає місце, і це вже творення, воно усуває цілу низку брехні, і це вже істина. Але справжньої творчості в демократії нема – і тому вона не майбутнє. Майбутнє поза політикою, майбутнє носить над хаосом усіх політичних і соціальних устремлінь, і візьме від них нитки у свою нову тканину, з якої вийдуть саван минулому і пелюшки новонародженому».

Додамо: творить не демократія – творить національна ідея. І нинішня політична карта світу – результат не демократичного, а національного утвердження народів. Демократія – найкращий із досі винайдених **засобів** погодження інтересів рівних. **Наше майбутнє – у реалізації української національної ідеї, завдання нашої політики – визволити націю з багатівікового**

закріпачення, створити передумови для її відродження, відтворення і розвитку. А решту зробить творчий дух українського народу. І тоді Україна постане перед світом не жебрущою калікою і не в потворній космополітичній безлико́сті «теж-демократа», а такою, якою вимріяв її український народ, якою бачив її у своїх пристрасних візіях духовний батько української нації Тарас Шевченко.

Нація і націоналізм

Ми вже не раз підкресливали, що той ідеологічний вибір, перед яким поставило життя нинішній політичний рух, не такий уже й широкий. Вибирати доводиться одне з трьох: комунізм, демократизм чи націоналізм. Зараз у світі, особливо мусульманському, велику притягальну силу здобув релігійний фундаменталізм, але в умовах України він, із зрозумілих причин, послідовників не має.

Мусять робити свій вибір і демократи. Оскільки ж їх ідеологія входить у названу вище тріаду, то їхній вибір ще вужчий і зводиться фактично до дилеми: комунізм або націоналізм. Процедура це вимушена і болісна, але необхідна, бо нинішня криза демократичного руху викликана не дією зовнішніх чинників тільки, а передусім обмеженістю його ідейної бази. Це визнають самі лідери демократів, вони ж підкреслюють необхідність цю базу розширити, щоб зробити свій рух масовим, бажано всенародним.

І вони свій вибір роблять. Він не завжди свідомий чи зловмисний, але дуже небезпечний. Бо численні виступи демократичних лідерів – представників керівної верхівки переконливо засвідчують їх орієнтацію на ті цінності, на той шлях, з яких починається кривава дорога народу до «світлого комуністичного завтра».

Ідеї націоналізму їм чужі, часто – ворожі, і ці люди роблять усе, щоб відмежуватися від усього «націоналістичного», відвернути від націоналізму очолювані ними політичні об'єднання і громадськість. Не усвідомлюючи суті націоналізму, ігноруючи

страшні уроки історії, не вдаючись до аналізу того, що ж саме зумовило масовість та успіх першого етапу нинішньої боротьби, вони щиро (сподіваюся!) вірять – і часто підкреслюють це, – що виходять із здорового глузду, тоді як націоналізм, мовляв, – «романтична химера». Їх приклад – демократичний Захід, їх аргумент – справді реальне зубожіння народу. І перше, і друге – очевидне. Але саме очевидність іноді зле жартує зі здорового глузду і робить його висновки безглуздым. З цього приводу дозволю собі процитувати російського поета:

*«Движенья нет!» – сказал мудрец брадатый.
Другой смолчал и стал пред ним ходить.
Сильнее бы не мог он возразить!
Хвалили все ответ замысловатый.
Но, господа, забавный случай сей
Другой пример на ум приводит:
Ведь каждый день пред нами солнце всходит,
Однако прав упрямый Галилей!*

У політиці ж подібний «здоровий глузд» часто – не тільки безглуздя, а й перспектива цілком реального безголов'я. А нинішні заклики демократів зайнятися не політикою, а економікою, їх орієнтація на соціальні потреби та інтереси, ілюзорні надії на створювані компартократією ринок і «третій клас», відмова від національно-визвольної боротьби і віра в притягальну силу космополітичного демократизму – яскраві і не перші в нашій історії приклади такого політично безглузлого «здорового глузду».

Усе це вже було і було: і опора на «здоровий глузд», і апеляції до «твердого хлопського розуму». Згадаймо: навіть молодий І. Франко не зміг опертися цьому масовому психозу і мало не став правовірним марксистом – так його спокусило «соціальне». І тільки потім цей могутній і чесний розум дійшов до знаменитого «Не пора», до націоналізму. Але що там Франко! Теперішні мудріші!...

Український парадокс у цьому випадку полягає в тому, що ці люди, – хто був, хто став, – рішучі противники, навіть вороги комуністичної ідеології та практики і такі українські патріоти (сумніватися в чиємусь патріотизмі вважаю дикунством, поки людина своїми діями не довела протилежного). Але ні перше, ні друге ще не дають гарантії від помилкових кроків у політиці. Мало бути патріотом і антикомуністом чи навіть некомуністом: «на Україні милій» ґрунт для утвердження більшовизму кілька десятиліть готували якраз такі люди. Вони щиро вірили в очевидний, здавалося б, примат соціального над національним і відповідно діяли, твердо переконані, що прокладають своєму народові шлях до кращого майбутнього. А в результаті? Розколота нація, ослаблений табір націоналістів, ідеологічна неспроможність у боротьбі з більшовизмом, поневолення і загибель і націоналістів, і некомуністів, і українських комуністів...

Тому нинішні українські політики мусять усвідомити: відкидаючи філософію націоналізму при переосмисленні і розширенні своїх політичних програм, вони неминуче зближать їх із таким ненависним для них комунізмом, – не навмисно, а просто тому, що третього не дано. А відповідний результат не забариться: закони історії не роблять винятку ні для кого. І вкрай необхідні соціально-економічні реформи, політичну настанову на які зараз роблять демократи, тільки тоді будуть суттєвими і підуть на користь цілому українському народові, якщо стануть складовою частиною в системі політичних дій національно-визвольної боротьби і державотворчої практики української нації.

Українській націоналізм був, є і залишається ненависним світоглядним, ідеологічним і політичним витвором українського народу для всіх тих, хто «не мислить собі без України» реалізації своїх явних чи замаскованих імперіалістичних задумів, та їх добровільних чи мимовільних прислужників. Націоналізм – «регулятивна ідея» /І.Кант/ української нації, яка допомогла народові вижити в історичних катаклізмах, зберегти свою ідентичність, незважаючи на цілі століття цілеспрямованої і нелюдської у своїй жорстокості денаціоналізації, і прийти в сучасність

із глибоко вкоріненою ідеєю національної свободи і державності. Саме тому для ворогів української нації він і християнство – головні й найперші об'єкти нападу, нищення, викорінення, фальсифікації. І українські холоуї всіх часів здобували собі отой «шмат гнилої ковбаси» із рук чергового господаря не тільки вихвалянням чужого і вірним прислужництвом: цього завжди було замало. Треба було обов'язково явно, якомога брутальніше паплюжити і нищити котрусь із цих двох духовних опор українського народу, а в радянські часи – обидві. Християнство, навіть такий визнаний носій української національної ідеї, як УГКЦ, поволі повертається в життя, у свідомість і душу народу. А от націоналізм... Невже наші вороги нічому не навчили нас?..

Для багатьох демократичних лідерів, як і для більшості українців нинішнього покоління, націоналізм – це щось таке, чим лякають дітей. У всякому разі – неприйнятне і навіть непристойне для «серйозного», «тверезого» політика. Уявлення про нього формувалося в отруйних міазмах атмосфери комуністичного виховання, – до речі, з використанням антинаціоналістичних висловлювань зорієнтованих на «соціальне» українських діячів минулого: далекого і не дуже... То ж не дивуймося частим випадкам неприйняття багатьма українцями ідеології українського націоналізму: не вина, а біда нашого народу, що формуванням його світогляду століттями займалися чужі «благодійники» і «просвітители».

Якраз саме в цьому – головна причина того, що націоналізм ще не став для більшості українців світоглядною базою і детермінатором їх соціальної поведінки, а не в його нібито «минулості», «неспроможності», «атавізмі», «анахронізмі» тощо. Друга – у тому, що за пропаганду націоналізму часто беруться люди, які або не розуміють його суті, або не вміють цього робити, або використовують його у своїх амбітно-особистих чи вузькопартиїтних інтересах, які не збігаються з інтересами нації, а отже – із сутністю націоналізму. Третя причина – інформаційний голод: відсутність націоналістичної літератури попередніх епох, нових праць, досліджень з проблем націоналізму, популяризації через

засоби масової інформації, художню літературу та мистецтво тощо. Тому часто трапляються дивні випадки: людина рішуче заперечує націоналізм, а з подальшої розмови виявляється, що вона не має про нього уявлення, – як той суддя, що засудив І.Франка за соціалізм, а потім за чашкою кави розпитував прокурора, що ж це, власне, таке...

Не ставлячи собі за мету дати вичерпну характеристику такого багатогранного і складного явища, як український націоналізм, спробуємо вказати на низку суттєвих моментів, важливих для усвідомлення суті цього явища. Постараємось також вказати на його основні конститутивні ознаки, які складають смисловий простір цього поняття і які постійно замовчуються, спотворюються, фальсифікуються його противниками. При цьому нам доведеться вдаватися до проблем генези, історії, організаційних форм та політичної практики українського націоналізму. Кожен із цих аспектів заслуговує на окрему працю. Ми ж змушені жертвувати послідовністю і повнотою викладу, оскільки наші завдання – не науково-теоретичні чи історіографічні: ідеться про місце, роль і перспективи націоналізму в нинішній політичній боротьбі в Україні.

Почнемо з того, що **націоналізм – поняття структуризоване**, зі складною ієрархією рівнів формування, вияву і функціонування, повнота і викінченість якої залежить від стану нації – підневільного чи державного. Так, якщо для підневільної нації характерні зорієнтованість на боротьбу і, отже, культивування всього, що скероване на протиставлення гнобленню, на виживання, захист, виборювання прав і свобод, зрештою – на деструкцію колоніальної системи і своє звільнення, то для державної нації характерний націоналізм конструктивно-творчого характеру в усіх виявах суспільного життя,

Український націоналізм виник, формувався і досі реалізувався майже виключно в умовах підневільності нації, – як теорія і практика національно-визвольної боротьби українського народу. Свої колосальні творчі потенції йому тільки належить виявити, і **на нинішнє покоління українських націоналістів лягає**

історична відповідальність і величезна робота, пов'язана з перспективною зміною статусу і функцій національну, – у сфері філософсько-теоретичній та ідеологічній, структурно-організаційній та суспільно-практичній.

Коріння, походження, генезис національну – в історичному досвіді народу, а не в соціологічних теоріях. У цьому – його надзвичайна живучість і регенеративність, тобто здатність до відновлення, відтворення, часто – спонтанна, без цілеспрямованого наукового чи політичного втручання в суспільну свідомість. Саме тому націоналізм по-різному виявляється на різних рівнях: суб'єктивно-психологічному, раціональному, політичному тощо.

Так, на масово-побутовому рівні націоналізм – це вияв патріотизму з яскраво вираженою любов'ю до свого, рідного, успадкованого від предків і культивованого в народі.

На особистісному – це таке відношення індивіда до свого народу, при якому інтереси загалу свідомо ставляться ним вище власних; індивід відчуває себе відповідальним за долю нації, а тому діє не за логікою самозбереження, а часто всупереч їй – за логікою жертвності в ім'я інтересів нації.

Тобто, на суб'єктивно-психологічному рівні націоналізм проявляється як сутність ірраціональна, а тому часто немотивована і незаперечна з позицій логіки і виступає як форма свідомості патріота, яка опирається на одвічне внутрішнє відчуття ірреального зв'язку людини з містично-сакральною субстанцією – духом нації / «духом одвічної стихії»/, верифікується для підтвердження своєї істинності з історичним досвідом нації і надає жертвності індивіда в ім'я свободи та волевиявлення нації значення категоричного імперативу.

На суспільному рівні націоналізм – це самоусвідомлення себе народом як суб'єкта політики: зі своєю визвольною метою та спільним державницьким інтересом, – при якому суспільство стає готовим до сьогочасних особистих і групових жертв в ім'я досягнення бажаного загального блага і згуртовується вже не тільки як народ – на основі своїх етнічних ознак, а як

нація – навколо своєї національної ідеї: захисної, визвольної, державотворчої.

На раціональному рівні націоналізм – це філософія буття нації в часі; це методологія виживання, державотворення і взаємодії нації з іншими народами; це теорія боротьби нації за реалізацію національної ідеї в конкретних історичних умовах.

На філософському рівні – це світоглядна система, в якій онтологічно нація розглядається як найвищий природний ступінь організації людської спільноти, а соціологічно – як суб'єкт і рушійна сила історії.

На ідейно-концептуальному рівні націоналізм – це ідеологія національного життя, тобто система політичних, економічних, етичних /моральних і правових/, естетичних, релігійних і філософських поглядів та ідей різних громадських і політичних об'єднань, кожен зі структурних елементів якої підпорядкований завданням реалізації національної ідеї і спрямований на забезпечення виживання, відтворення і розвитку нації в конкретних умовах дійсності;

– це ідеологія національно-визвольної боротьби, національного державотворення чи національно-державного функціонування, яка побудована на приматі національної ідеї в житті народу і яка задоволення індивідуальних та групових інтересів і соціальних потреб громадян ставить у залежність від повноти реалізації ідеї національного визволення, державотворення, незалежності.

На державному рівні націоналізм – це політика забезпечення індивідуальних і групових потреб та інтересів членів суспільства через реалізацію загальнонаціональних інтересів; це політика державних гарантій захисту, умов відтворення і розвитку нації,

На громадському рівні націоналізм проявляється як культурницький і політичний рух, спрямований на національне відродження і державне самоутвердження нації.

Класики та ідеологи марксизму-ленінізму або помилялися, або фальшивили, розвиваючи своє вчення про два види

націоналізму: націоналізм пригнобленої нації і націоналізм гнобленої нації – шовінізм. Насправді це явища різні за своєю генозою, суттю і функціями.

Націоналізм – це філософія виживання і буття нації, тоді як шовінізм – це філософія поневолення і гноблення інших націй. В основі націоналізму – національна ідея, в основі шовінізму – великодержавно-імперський інтерес. Націоналізм починається з любові до свого, шовінізм – із ненависті до чужого. Мета націоналізму – свобода своєї нації, мета шовінізму – поневолення іншої. Націоналізм трактує інтернаціоналізм як міжнаціональні взаємини на засадах рівності націй, шовінізм перетворює інтернаціоналізм у засіб денационалізації народів і підпорядкування їх імперській чи великодержавницькій ідеї. Для націоналіста національні ознаки інших, їхні сятини, символи, традиції, тощо – об'єкт поваги й пошанування; для шовініста – це те, що необхідно негайно знищити, викорінити і замінити своїм. Націоналізм облагороджує членів своєї нації, шовінізм веде свій народ до морального звиродніння. Націоналізм породжує подвижників, мучеників і героїв; шовінізм – убивць, грабіжників, яничарів, холуїв. Опора націоналізму – найбільш свідомі, чесні й порядні люди; опора шовінізму – людська підлота. Націоналіст завжди бореться, щоб відстояти своє; шовініст – щоб загарбати чуже. Націоналізм зацікавлений у зростанні добробуту своїх громадян – це зміцнює національну державу; шовініст зацікавлений у протилежному, бо ситих важче нацькувати на інші народи, а без цього послабиться диктат держави, розпадеться імперія. Націоналізм породжує демократію – стосунки рівних; шовінізм веде до диктатури, бо ділить суспільство на гнобителів і гноблених. Відсутність чи брак націоналізму губить націю; відсутність чи хоч послаблення шовінізму розкріпачує народи...

Лозунг «Борис, заставь хохлов накормить Россию!» ніколи не написав би російський націоналіст: він принизливий передусім для самих росіян. Його сотворив російський шовініст. І не вина, а біда російського народу і пов'язаних із Росією народів, що в Росії ніколи не культивувався націоналізм, а століттями

плекалися великодержавний шовінізм та імперіалізм. Вони й лягли в основу російського патріотизму, що виразно проявляється не просто на рівні масової свідомості, а й у словах і діях лідерів російської демократії. Рідкісні винятки цього не заперечать і не змінять, але обнадіюють. І коли першорядний інтелігент Росії Д.Ліхачов заявляє, що не треба повертати народам колишнього Союзу награвовані в них імперією і вивезені в Росію національні цінності, реліквії та святині, бо це, мовляв, приведе до розпорошення культури, то це промовляє в ньому не культуролог і не естет, а російський шовініст. Зате передрукована багатьма українськими виданнями стаття В.Новодворської «О национальной подлости великороссов» – це твір, що міг вийти тільки з-під пера російського націоналіста.

Націоналізм не можна видумати: він – «дух одвічної стихії», який об'єднує людей одного народу в соціальний моноліт ідеєю національної свободи, незалежності, державності. Він передається з покоління в покоління крізь віки не у вигляді теорії, а всіма набутками духовної й матеріальної культури народу, рятує націю в критичні моменти і стимулює її розвиток у час політичного затишшя.

Націоналізм – не доктрина, привнесена ззовні: це ідеологічний відбиток, відтиск, матрицею якого є сутнісне з буття нації. І цей відбиток твориться щоденно, постійно, невпинно. Тому націоналізм як духовний зріз буття нації незнищений: він існуватиме доти, допоки існуватиме нація. І саме в цьому сенсі слід розуміти твердження про те, що він і був завжди. Те, що український націоналізм як філософія буття нації та ідеологія національно-визвольної боротьби був оформлений у XIX–XX століттях, зовсім не означає, що націоналізму як духовно-ідейного відбитка національного буття не було перед тим.

Ми вже раз скористалися інженерною термінологією, вживши слово «матриця». Для увиразнення наступної думки запозичимо звідти ж назву другої робочої частини штампа – «пуансон» і нагадаємо технологію штампування. Шматок металу просовують між матрицею і пуансоном, останній під тиском вдавлює

метал у матрицю – і рельєфний відбиток готовий. Усяке порівняння кульгає, але цей приклад унаочнює механізм відтворення нації. Бо з перших секунд існування людина потрапляє між дві формотворчі сили, де матрицею є національне буття, а пуансоном – адекватне матриці національне самоусвідомлення, тобто націоналізм. І якщо ми хочемо виховати національно свідому особистість, то мусимо привести «пуансон» – ідеологію націоналізму в точну відповідність із «матрицею». Інакше – «брак», деформація деталей або й поломка штампа – політична криза.

Прошу пробачення в шановних читачів за цю «залізну логіку», але так чіткіше видно помилку тих, що пробують у нинішніх умовах використати для формування масової націоналістичної свідомості ідеологію /»пуансон»/ півстолітньої давності, яка тільки в загальних рисах відповідає нинішнім реаліям украї понівеченої «матриці» – національного життя. А це недопустимо з двох причин: по-перше, даремно, без користі для національної справи, витрачається час та енергія; по-друге, це дискредитує націоналізм як щось застаріле, мало-ефективне, політично неспроможне. А націоналізм тут ні при чому: просто треба привести ідеологію у відповідність до особливостей та вимог часу і життя.

Сумна особливість теперішнього стану національної справи полягає в тому, що нинішня нагода звільнення і державного самоутвердження застала націю в стані руїни: надзвичайно понівечене національне життя, відсутня відповідна часові ідеологія національно-визвольної боротьби, деформована національна свідомість українців.

Наприклад, за роки комуністичного режиму українське село було піддане масовому знищенню державним терором, трьома голодоморами і жахливими війнами, сімдесятирічній тотальній агресивній денационалізації та русифікації, переведене насильно на новий, дикунський спосіб господарювання, названий колгоспним, який повністю заперечував тисячолітній селянський досвід і ставив селянина в умови незрівнянно гірші за панщизняні чи кріпацькі. Внаслідок цього на більшості

територій України село перестало бути носієм і хоронителем генетичного коду відтворення нації, гарантом її збереження і продовження в часі. Тепер воно само потребує всебічного національного відродження в усіх сферах життя.

Як молекула ДНК, у якій запрограмовано весь організм, є в кожній його клітині, так і генетичний код нації наявний не тільки в бутті нації, але й у її свідомості. Яскраве свідчення цьому – понад столітнє існування української діаспори в країнах Заходу. Там, хоч і з певними втратами, українці «по пам'яті» в якісно нових умовах і фактично в повній ізоляції від матірньої землі створили надійну і повноцінну систему національного відтворення. Набагато гірша ситуація в Україні, оскільки тут національна свідомість українців так цілеспрямовано спотворювалася, що в нинішньому своєму стані уже не спроможна масово формувати українського патріота, а хіба такі мутантні типи, які були вигідні для імперії і не становили для неї жодної небезпеки.

Отже, ми не можемо залишатися бездіяльними і спокійно чекати на те, що зараз, у постімперський час, в умовах денационалізованої державності станеться чудо: або саме національне буття витворить повноцінну національну свідомість і забезпечить повне відтворення української нації, або ж нинішня національна свідомість оздоровить національне буття, відновить той складний суспільний механізм, безперешкодна дія якого формуватиме з українців таки українців, а не потворних мутантів чи «чистих» росіян. Ні першого, ні другого не буде. Такого чуда не станеться. Усе це ілюзії, самообман. Нація у страшній небезпеці, яка була і залишається і яку не усунути демократичними гаслами і на основі космополітизованих політичних програм наших демократів.

У зв'язку з цим до рівня життєвої необхідності зростає значимість українського націоналізму як філософської, методологічної та ідеологічної основи нинішнього етапу національного відродження, національно-визвольної боротьби та національного державотворення. Однак стати ідейною базою і могутнім фактором політичного життя сучасної України націоналізм не

зміг ще й досі з двох причин. Це, по-перше, його теоретична неадаптованість до конкретних умов нашої дійсності. Тому потрібно, не змінюючи його суті, із врахуванням найновіших досягнень науки оновити філософію українського націоналізму, розвинути національно-екзистенціальну методологію, доповнити й конкретизувати відповідно до реалій сьогодення його ідейно-програмну базу. По-друге, в Україні не вщухає антинаціоналістична кампанія. Спадкоємцями нещадної боротьби КПРС з будь-якими проявами націоналізму виступили в наш час більшість лідерів – ідеологів демократичного табору.

Один із основних прийомів цієї боротьби – залякування націоналізмом через ототожнення його із вченням Дмитра Донцова, практикою терору ОУН та «бандерівщиною» – збройною боротьбою ОУН–УПА. При цьому самі «борці» виявляють таке розуміння інтегрального націоналізму, до якого епіграфом можуть бути слова В.Винниченка про Д. Донцова, якого паплюжив, не в силі змиритися з його славою духовного батька української революційної молоді: «Я через цілий ряд обставин ніколи ні одної статті Д. Донцова не читав. Я тільки чув про його вплив серед галицької молоді й жалів її, бідну...» (В.Винниченко, Заповіт борцям за визволення. – Київ, «Криниця», 1991, с.68). Вам це не нагадує знаменитого: «Я, конечно, Пастернака не читал, но считаю, что это сволочь!»?

«Рятуючи» український народ від згубного, на їх думку, націоналізму, купаючись у теплих посмішках, якими винагороджують їх за це західні політики та ідеологи, наші демократи не підозрівають про дві речі. По-перше, що інтегральний націоналізм – це один із конкретних виявів українського націоналізму. Він виявився найбільш адекватний часові і набув найбільшого поширення у свідомості борців за волю України, але це ще не весь український націоналізм. По-друге, що основоположником українського націоналізму був не Д. Донцов, а Т. Шевченко. І «євангеліє» націоналізму – не «Націоналізм» Д. Донцова, а «Кобзар» Т. Шевченка. Тому заперечувати націоналізм – це значить виступати в першу чергу проти ідейної спрямованості,

самого духу цієї святині української нації, а лише в другу чергу – проти вчення Д. Донцова.

Тут не місце займатися інтерпретацією художньої спадщини генія. Тому – лише кілька зауваг.

Т. Шевченко створив у художній формі цілісну **філософію національного буття українського народу**, тобто на рівні поетичного узагальнення відтворив ту повністю відповідну, адекватну українській дійсності систему сутностей, цінностей та закономірностей, які за цілі тисячоліття витворені українським народом, якими зумовлене і на яких тримається віками буття української нації, її суспільна свідомість і свідомість українського патріота – борця за інтереси нації.

В основі цієї системи – три абсолютні константи: Бог, Україна, Свобода. І кожне намагання усунути їх із життя або зігнорувати при моделюванні шляху нації до свободи, кожне відхилення від котрогось із них, кожна спроба їх роз'єднання в життєвій практиці (моральній, соціальній, політичній, міжнаціональній, церковній, тощо) неминуче обертається бідою, а то й трагедією – окремої людини чи цілої нації,

У творчості Шевченка закодована і потребує лише логічного перекодування, наукової експлікації довершена **національно-екзистенціальна методологія** мислення, тобто мислення в категоріях захисту, розвитку і процвітання нації, особистого і суспільного чину в ім'я її свободи й утвердження.

Ефективність застосування цієї методології у справі служіння своїй нації та повноти самореалізації особистості підтверджена найпереконливіше самим Шевченком: усе життя і ціла його творчість мають безумовний національно-захисний, національно-творчий і національно-жертвний характер. До речі, у значній мірі цю шевченківську методологію експлікував і на ній будував своє вчення Д. Донцов.

Будь-яка українська політична програма, що ігнорує цю національно-екзистенціальну методологію або, тим більше, суперечить їй, – ідейно неспроможна і шкідлива для української

нації, для України. Саме тому народ більше вірить Шевченкові, ніж нашим політикам.

Водночас творчість Шевченка визначила також **ідеологію національно-визвольної боротьби** українського народу того часу. Шевченко чітко визначає мету, пріоритети, рушійні сили та якості проводу. Діапазон можливих форм і методів боротьби за свободу бачиться йому, до речі, гранично широким: від легальних до нелегальних, від культурно-просвітницьких до, за термінологією сучасних демократів, ультрарадикальних – залежно від умов та обставин. Згадаймо, що, наприклад, його «Буквар» і «Я не нездужаю нівроку...» (із закликком «громадою обух стались») писалися практично водночас: нація мусить бути готова до різних способів боротьби за свободу і вільна у їх виборі...

Згадати б ще один урок Шевченка наступним поколінням. Він почав з ідейного озброєння народу – із пробудження національної свідомості і гідності: спочатку дав народові національну ідею, а вже потім вкладав йому до рук повстанську сокиру. Бо знав: озброєний сокирою, шаблею чи гвинтівкою але не озброєний ідеєю національної свободи народ дуже легко може стати жертвою політичної демагогії і бути перенаціленим із чужинецьких тронів на сусідову комору...

Геній Шевченка називають наскрізь народним, національним. Крізь зуби, сторожко оглядаючись на кислу міну «старшобратських» ідеологічних церберів, видушувало це із себе і продажне радянське шевченкознавство, кожного разу покvapливо додаючи: «...і водночас інтернаціональний!». Не збираємося заперечувати ці тези. Навпаки! Але треба бути невігласом чи шахраєм від літературознавства, щоб сприйняти і їхнє фальсифікаторське обґрунтування. Бо шевченківський інтернаціоналізм не має нічого спільного з імперсько-шовіністичним «пролетарським інтернаціоналізмом» КПРС: він наповнений у «Кобзарі» не шовіністичним, а християнським змістом. А поет він наскрізь народний і національний далеко не тому, що «змальовував тяжке життя трудящих», «творчо наслідував народні

пісні» і «широко використовував фольклорні елементи – образи, прислів'я, приказки тощо». Справа в іншому.

Шевченко у природний для себе як поета спосіб і в найдоступніший для цілого народу художній формі **сформулював, розвинув та обґрунтував національну ідею українського народу: законність і необхідність, можливість і реальність національної державності і незалежності**. Він пробудив народ, дав йому вчення боротьби за свободу і вдихнув у нього віру в перемогу. Шевченко не запозичував і не видумував свого вчення. Його геній скристалізував те, що було сутнісним в історії, сучасності і мріях народу. «Державна незалежність здобувається революційним способом думання, яке пригтовляється цілими поколіннями», – писав Т.Масарик. Шевченко й дав нації отой «революційний спосіб думання» – якісно відмінний від рабського і підготовлений цілими поколіннями українського народу. Тому й сприйняв народ «Кобзар» (маю на увазі весь поетичний доробок митця) як щось своє, власне, рідне. І вже відтоді він став для народу джерелом, орієнтиром і критерієм національної свідомості, духовності і поведінки. **Українцям можна відібрати все, але допоки вони пам'ятають Святе Письмо і «Кобзар» – українська нація незнищенна, бо незнищений наш націоналізм, в основі якого – ці дві святі книги**. Добре було б, якби це усвідомили ті українські етнографічно – географічні патріоти, яких спокусили демократизмом і штовхають /зі Сходу і Заходу/ на боротьбу з націоналізмом. **Боротися треба не з українським націоналізмом, а за український націоналізм, – якщо справді дорожимо свободою України, а не панською ласкою**.

Шевченко зафіксував найважливіші сутнісні, інваріантні, конститутивні характеристики українського націоналізму: його волелюбність, глибинну і всеосяжну народність, державницьку суть, національну честь і гідність, християнську релігійність, жертвний патріотизм, творчу заданість, віру у свій народ, опору на власні сили, толерантність до інших, солідарність із поневоленими, антиімперську та антишовіністичну спрямованість, які випливають з неімперського і нешовіністичного характеру

нації та її історичного досвіду. **Шевченків націоналізм, тобто націоналізм українського народу**, впливає з Любові, а тому він в основі своїй людяний і добрий: до своїх і чужих – до всіх, хто визнає за українцями право на вільне і державне існування. Усіх інших він або переконує у своїй правоті, або ж бореться з ними – незалежно від того, хто саме виступає ворогом: окрема людина чи політична група, держава чи армія, якийсь із нацькованих на нас народів чи й міжнародне об'єднання...

Вчення Шевченка з часу своєї появи виступає як **ідеологічний інваріант** – неодмінне джерело і критерій усіх модифікацій українського націоналізму, пристосованих до конкретних умов та актуальних завдань національно-визвольних змагань українського народу. І кожна з історичних трансформ українського націоналізму ідейним ядром мала, має і мусить мати в майбутньому націоналізм Шевченка. **А все те в програмах українських політичних об'єднань, що не стикається з Шевченковим або суперечить йому, – уже не націоналізм.**

Розумію, що ломлюся у відчинені двері, доводячи противникам націоналізму, що батьком українського націоналізму був Т. Шевченко: вони прекрасно це знають. Але виступати проти націоналізму Шевченка – це виступати і проти самого Шевченка, що означало б політичне самогубство в очах народу. Тому робиться вигляд, що, мовляв, націоналізм – взагалі порождення часів пізніших, аж ХХ ст., а батько українського націоналізму – Дмитро Донцов. З Донцовим воювати легше, особливо «заочно» – як В.Винниченко, бо Шевченка народ знає, а його духовного спадкоємця Донцова – ні. Але виникає два запитання. Як це так, що націоналізму до ХХ ст. не було, а майже всі українські письменники та інші діячі другої половини ХІХ – початку ХХ ст., за рідким винятком, цілком справедливо були після революції оголошені українськими націоналістами і на цій підставі – уже явно несправедливо – заборонені тими, хто приніс українському народові «свободу, рівність і братерство» та пекельний комуністичний рай? І друге: куди діватимуть очі нинішні «заперечувальники» Донцова, коли народ

таки прочитає і зрозуміє його твори, дізнається про їх роль у боротьбі за українську свободу і державність?

Український націоналізм живучий, як ієрихонська троянда. І наша нація, так цілеспрямовано й наполегливо нищена різними зайдами впродовж століть, усе ж періодично здобувалася на масштабні, колосальні постаті в царстві духа, засвідчуючи невичерпні потенції народу. Ці особистості з'являються завжди несподівано, завжди – усупереч обставинам і завжди – із чітко вираженою народорятувною місією. Змінювалися епохи, змінювалися пріоритети і домінанти у проблематиці боротьби за виживання нації, а тому змінювалися ідеї та концепції, дороговкази і гасла, із якими являлися вони народові, «що був запертий в лъох». Але незмінним і невід'ємним у творчості духовних провідників українського народу були і є три фундаментальні поняття: Бог, Україна, Свобода – як три світоглядні презумпції та ціннісні орієнтири української духовності і боротьби, як основа основ українського націоналізму.

Живі люди, породження свого часу, вони далеко не завжди просто і легко приходили до усвідомлення активізуючої сили і життєвої необхідності морального максималізму Христового вчення, їм не завжди відразу відкривалася Україна як сутність їхнього єства, як знак, символ і матриця відтворення і продовження в часі чисельного, доброго, позбавленого імперської захланності і нищої злобності народу – носія цілого комплексу чогось ірраціонального, трансцендентного, але потенційно важливого й суттєвого не тільки для власного існування, але й у вселенський світобудові.

Та раз відкривши для себе справжнього Христа і рідну Україну, вони ставали на найнадійніший для досягнення істинної об'єктивності фундамент національно-екзистенціального світогляду, з позицій якого все життя, творчість, діяння особистості набирають справді народозахисного характеру, стають необхідними народові, бо спрямовані на порятунок, виживання і розвиток своєї нації. Тепер, у наш час, різні рабодухі кон'юнктурники на ниві національного відродження їх часто

протиставляють як антиподів (наприклад, Липинського – Донцову). Дарма! Тут нема суперечності в головному, як нема її між стежкою і дорогою, між початком і серединою шляху: у них одна – велика і свята мета.

Різний же – ступінь досягнутої внутрішньої свободи і розкованості волі до життя і боротьби. А тому – різне бачення шляхів і способів досягнення свободи нації. І тому – одні говорили про бажане, інші – про необхідне, а значить – можливе і допустиме. Одні сподівалися зробити нищих духом героями боротьби за Україну, інші – рішуче поривали з рабським духом провансальства і своїм словом настали волю лицарів Ідеї і Чину в ім'я самоутвердження нації.

Їм не просто було абстрагуватися від трубних голосів фальшивих лжепророків, щоб почути в собі голос духа України і прийти до усвідомлення примату національної ідеї пригнобленого чужинцями народу над соціальними інтересами, як не відразу вдавалося наповнити привабливе, але оманливе слово «воля» високим змістом Свободи. Бо перше – мрія слуг і рабів (аби завтра було дозволено – кимось! – більше, ніж можна сьогодні), тоді як Свобода – мета поневолених, але не скорених: тих, що не зреклися свого святого права бути повновладними господарями на рідній землі.

Не відразу, не просто, не легко... Життя кожного з духовних провідників українського народу, від Шевченка починаючи, – це напружена драма боротьби на два фронти: і проти чужих – поневолювачів, і проти своїх – тих «тверезих», «реалістичних», «об'єктивно-поміrkованих», у яких ксеноманія, звичка стояти на задніх лапках чи інстинкт самозбереження набагато сильніші від їхнього «теж-патріотизму» – з його егоїзмом, кар'єризмом і користолобством, Патріот не мислить себе без нації, а «теж-патріот» – нації без себе.

У найбільш драматичному в нашій історії ХХ столітті у плеяді українських мислителів, зроджених – хто словом, хто духом Шевченка, з'явилася ще одна яскрава і немеркнуча зірка – Дмитро Донцов /1883–1973/. Йому судилося бути свідком і

учасником, літописцем і аналітиком подій, які гранично увиразнили безплідність і крах багатьох ілюзій минулого, побудованих на піску особистої, кланової чи класової вигоди, благих, але нічим не забезпечених намірів, розрахунку на чуже благородство і допомогу, а не зведених на крицевій скалі опори на власні сили могутнього народу з пробудженим національним духом і об'єднаного пасіонарною ідеєю національного державотворення.

Донцов не був винятком із загального правила формування духовних вождів нації, і пройшов тернистий шлях сумнівів, спроб і помилок. Бо ж і дорога була складна і довга: від тремкого відчуття себе частинкою народу до усвідомлення власної відповідальності за долю нації, від активної партійної праці до орденського мислення і творення – такого необхідного для компенсації відсутності національної еліти, від конкретики діяльності національного революціонера до національного мислителя першорядної величини...

У судженнях про Донцова утвердився стійкий і хибний стереотип: він – основоположник і теоретик українського націоналізму. Це не так: перше твердження хибне, а друге – це очевидне звуження і спрощення. Основоположником українського націоналізму був Т. Шевченко, а Донцов – творець однієї з історичних модифікацій українського націоналізму: інтегрального націоналізму. Що ж до другого твердження, то він був чимось значно більшим, ніж просто теоретиком: протягом кількох десятиліть він був справжнім духовним батьком революційної частини української нації. І ті, що з місця кинуться заперечувати це твердження, мусять спочатку заперечити два інших, самоочевидних. Перше: більшого політичного мислителя в першій половині ХХ ст., який би так позначився на історії народу, Україна, як виявилось, не мала. Друге: чомусь саме Донцов був духовним батьком того героїчного і трагічного покоління, яке своєю кров'ю, пролитою в нерівній, але святій боротьбі за свободу нації в 30-х – 50-х роках, виписало найславніші сторінки нашої недавньої історії. Воно загинуло, але не дало вмерти в

душі народу українській національній ідеї, що, зокрема, показав приклад збунтованої Галичини часів «перебудови».

Немає нічого легшого, як заперечувати Донцову – мислителів: досить вдати, що не розумієш його, а ще краще – зовсім не читаючи. Особливо просто робити це з позицій страусячої «реальної» політики, яка завжди діє всупереч націоналізмові і завжди закінчується неволею народу. Годяться й інші «платформи». Їх безліч. Антинаціоналістичний «здоровий глузд», який потім виявляється безглуздом амбітних політиканів чи шахрайством політичних спекулянтів. Прикритий гучними псевдогеройськими фразами інстинкт самозбереження, який іноді рятує самих крикунів, але губить народ. Той інтернаціоналізм, якого українців завжди вчили іноземні шовіністи та імперіалісти. Той раціоналізм, який пробував замінити собою віру і волю до життя й боротьби, а тепер хоче замінити Любов – християнську і національну. Той демократизм, який заміняє ідею – інтересом, національне – космополітичним, справедливість – статистикою, боротьбу за народовладдя (демократію) – боротьбою за посади президентських намісників та за дипломатичні паспорти. Той гуманізм, який Бога замінив людиною, а Божу волю – людською ницістю і в основі якого – вилучені зі Святого Письма, але позбавлені священного й облагороджуючого релігійного змісту «загальнолюдські» цінності, ніби вони не складова Христового вчення, а витвір якихось загадкових «загальнолюдів»... І все це та багато іншого – проти Донцова, усе це використовується як засіб боротьби з націоналізмом, як замакуфльована й витончена форма ідейного роззброєння національної свідомості поневоленого народу.

І Донцова заперечували – чужі й свої. І всі мали рацію у своїх логічних конструкціях і вправно змонтованих силогізмах. Читаючи публіка, особливо з інтелігентних людей «на посадах», залюбки приєднувалася до їхніх щедро ілюстрованих аргументів і висновків. Але змінювалися часи, історія топила в крові українські ілюзії, помилки та холуйство «завжди правильних»,

поміркованих, розвіювався дурман позиченої мудрості, і Донцову залишалося з гіркотою кинути вцілілим: «Не казав я вам?..»

Донцов-ідеаліст виявився найбільшим прагматиком і реалістом у час, коли український народ був загнаний більшовицькою Москвою і шовіністичною міжвоєнною Польщею у політичний глухий кут, коли пробуджена українська національна свідомість гарячково шукала шляхів державної самореалізації чи хоч елементарного захисту нації. На підкомуністичній Україні носії цієї свідомості або були знищені фізично ще в ході більшовицької інтервенції, або ж полізли в пастку націонал-комунізму і були ліквідовані аж тоді, коли завершили чорну справу повного підпорядкування рідного народу оновленій московській імперії. Польські шовіністи мали замало сил для такої ж тотальної розправи, до того ж мушили про людське око рахуватися з продажним політичним Заходом. Він не менше від них боявся навіть натяку на українську самостійну державність, але з остороги перед своїми народами не міг допустити повної легалізації польського політичного канібальства. Так, англійська місія навіть допомогла інтернованому поляками митрополитові УГКЦ А.Шептицькому домогтися звільнення 400 заарештованих і мучених греко-католицьких священиків – це із 1000 ув'язнених!... Що ж, зовнішнє дотримання форм пристойності – закон для фарисеїв, у тому числі від релігії, культури, демократії...

І тому українська національна свідомість того часу, маючи формальну можливість творити політичні партії, об'єднання тощо, але не маючи жодних можливостей політичного самозахисту і парламентської самореалізації, до якої звикла за Австрії, змушена була радикалізуватися до того ступеня, коли невільник озлоблюється і починає бути небезпечним. Витворилися політичні об'єднання, які смертельну в цих умовах справу захисту національної гідності і прав нації, а також політичний провід народу на шляху до свободи взяли на себе. Загриміли постріли, земля в Галичині почала горіти під ногами окупантів. Народ ожив – з'явилася надія... Теоретиком та ідеологом цього процесу в умовах політичної безвиході і був Дмитро Донцов.

То ж не гріхом, а величезною заслугою Донцова перед нацією є те, що він створив учення інтегрального націоналізму – **філософію виживання нації, поставленої на край могили.**

Інтегральний націоналізм з'явився в час, коли водночас відбувалися три страшні для нації процеси.

По-перше, виявилася повна ідейна вичерпаність та цілковита ідеологічна неспроможність українських державницьких концепцій, побудованих на дотеперішньому, ще з XIX ст., способі політичного мислення.

По-друге, набрав страхітливих, катастрофічних масштабів антиукраїнський геноцид, що буквально мільйонами змітав з лиця землі українців, а решту прирікав на повну денационалізацію.

По-третє, назріває протистояння між імперіалістичними хижакками Сходу і Заходу вело до неминучого воєнного удару на терені України, що грозило повною загладою ослабленій та зневірній українській нації.

Так, на схід від Збруча більшовицький державний терор не тільки фізично винищив увесь хоч більш-менш національно свідомий елемент, не тільки повністю знищив усі складові української духовності і замінив їх російськими, – він зруйнував тут сам механізм національного відтворення. «Сталінських» українців чекала одна доля: повна русифікація і звиродніння. У Західній Україні польський державний терор проти українців набрав масового характеру і звирячих форм. Паралізування будь-яких спроб українського політичного і культурного життя, колонізація освіти, брутальне нищення українських греко-католицької та православної Церков, масова колонізація «кресів», підступ, підкуп і примус для стимулювання зміни українцями конфесії (на римо – католицьку) і національності (на польську) – усе це в умовах духовної депресії після краху української державності загрожувало українцям цілковитим національним небуттям.

Надії на рятівне втручання Заходу розвіялися. Захід використовував українські землі разом з українським населенням як розмінну монету, якою розплачувався за свої інтереси

з політичними партнерами і противниками. Він був сліпий і глухий, коли йшлося про українську трагедію. Більше того: давав повний карт-бланш нашим катам, найбільш ганебною ілюстрацією чого було визнання СРСР Сполученими Штатами саме в 1933 році – коли преса цілого світу була на сполох з приводу страшного голодомору, влаштованого більшовиками на Україні.

Наближення другої світової війни, якого не помічали тільки кремлівські «ясновидці», грозило українцям опинитися безборонними між двома вогнями і канути в небуття. Українські політичні сили були в більшості дезорієнтовані і тягли кожен у свій бік: хто до Польщі, хто до Москви чи Берліна, хто мріяв про якийсь «нейтралітет» серед зграї світових хижаків...

І серед цих реалій, які в більшості українських інтелігентів викликали зневіру, апатію чи розпач, Донцов у ХХ ст. зробив те, що в ХІХ ст – Шевченко. **Він створив якісно нову філософію виживання нації, яка формувала новий, революційний спосіб національного думання при осмисленні минулого, аналізі й оцінці сучасного та плануванні політичного майбутнього. Вона викликала оптимізм, повертала віру, кликала до дії.**

Основна проблема, яку вирішував Донцов, зводилася до питання: як перетворити поневолену націю в націю господарів, володарів своєї ж рідної країни? Відповідь була однозначна: шляхом тотальної, безкомпромісної боротьби, опертої на власні сили.

Але боротися може тільки людина з душею воїна, а не раба, слуги чи лакея. Тому необхідно покінчити з рабською психологією і поведінкою – у всіх формах, в усіх проявах життя, передусім інтелектуальних. Підпорядкувати справі національно-визвольної боротьби і виховання борців усі ресурси нації, усі форми впливу на свідомість і навіть підсвідомість українця. Здолати століттями насаджуваний рабський інстинкт самозбереження і протиставити йому інстинкт волі до боротьби й перемог – інстинкт свободи. Необхідно **інтегрувати** мільйони індивідуальних воль і сил в єдину волю і силу нації, «бо плач не дав свободи ще нікому, а хто борець, той здобуває світ.»

Донцов учив: у цій страшній борні за свободу українці мусять виступити як національний моноліт. А це можливо тільки тоді, коли її провід очолить когорта справжніх лицарів Ідеї і Чину, а не схильна до поступок і компромісів з усім і всіма політична неміч. Поки є неволя, нація має бути в стані воєнного поготів'я і жити не за законами мирного часу, а за вимогами воєнного стану. «Свобода або смерть!» – цим має керуватися як окремих індивідів, так і ціла нація.

Він витворив цілісну ідеологію національно-визвольної боротьби: конкретну, максимально відповідну реаліям життя, міцно оперту на історичний досвід народу, на спадщину борців, митців і мислителів, що плекали ідею національної свободи. Ця ідеологія враховувала і використовувала досвід інших народів, теорію і практику всіх без винятку переможних партій і рухів, навіть ворожих, – до фашистських і більшовицьких включно.

Його філософія стала основою світогляду мільйонів українців. Його ідеологія національно-визвольної боротьби послужила теоретичною базою для політичної практики ОУН, якій вдалося на цій основі виховати і поставити під знамена нещадної боротьби сотні тисяч патріотів, що без вагань жертвували собою в ім'я свободи України. Його вчення і досі не втратило свого значення як основа для витворення національно-екзистенціальної методології нашого часу і як можливий варіант національної дії в умовах не виключеної політичної безвиході.

Кажуть, Донцов хотів витворити якийсь новий тип українця, він, мовляв, як і більшовики, хотів прищепити українцям нові, чужі їм якості й ознаки, а отже, робив насильство над світоглядом, психологією, мораллю і ментальністю народу. Це неправда. На відміну від більшовиків, Донцов жодної з якостей, які він хотів бачити у своєму народі, не видумував і не привносив ззовні. Характерологічний діапазон нації надзвичайно широкий. Конкретні історичні обставини приглушують одні якості та схильності і гіперболізують інші. Донцов акцентував на тих, які перетворюють покірного невільника у відчайдушного воїна, характеризують безкомпромісного борця. Він нагадував

українцям у цей критичний час про ті якості, які вони колись мали (особливо часто він посилається при цьому на людей XVII ст.), а потім, за віки неволі, розгубили, утратили. У їх відродженні бачилась йому запорука успіху в боротьбі. Подивіться, апелював він до сучасників, ось такими рисами були наділені ваші предки в часи героїчних звершень, ось такі якості були властиві кращим людям нашого народу, якими ви гордитесь, якими захоплюєтеся, яких, зрештою, пам'ятаєте. Відродімо в собі ці якості, ці риси, ці ознаки. Відродімо, бо згинемо... Ось такі «гріхи» Донцова у сфері етнопсихології.

Максималізмом позначений і його підхід до християнства: ***сприймати Христа таким, як він був, а не таким, яким його показували невірникам слуги володарів цих невірників; плекати послух Богові, але не сатані.*** Вдумайтесь у ці слова Донцова:

«В добу, подібну до нашої, казали: «Скоріться Богові і протиставтеся дияволу, і втече від вас «/Ап. Яків, IV, 7/. Не раз двоєдушні чинять перше, та не мають відваги на друге. Або мають останню, та не приймають того першого. Тому й не можуть відігнати від себе диявола, ані від країни своєї».

Живемо в час другого приходу творів Донцова в Україну і нових нападок на його вчення. Он зневажливо відмахується від самої згадки про Донцова зарозумілий панок «звідти», який поняття не має про реалії нашої боротьби, за Україну звик боротися по західноєвропейських «клюбах», а сюди приїхав як Міклухо-Маклай до папуасів... А он вигукує щось «антидонцовське» уже наш «борець», останньою повністю прочитаною книжкою якого була «Читанка» для другого класу і який ще не видушив із себе жодної власної фрази, як не тужився, але от випадково прочитав якусь брошуру – і бореться... А ось злегка деформує у зневажливій гримасі приклеєну телепосмішку демократичний златоуст, «розправляючись» із Донцовим не стільки з переконань, як із принципу: усе те нічого не варте, що вийшло з-під чийогось, а не його, златоуста, пера...

Дарма стараються! Дмитро Донцов – лицар волі і думки, духа і чину, це колосальна особистість: живий приклад, живий докір, живий пострах. Він манить багатьох, але багатьох і відлякує. Одні буквально впиваються густим конденсатом його думок і шукають у його творах готових політичних рецептів для вирішення насущних проблем нашого часу, але при цьому якимось не помічають, які великі завдання ставив він у сфері духа – як необхідну передумову всіх подальших кроків у національно-визвольній боротьбі. А без цього... Слепе наслідування лозунгів і виявів героїчної боротьби 30-х – 50-х років нічого доброго не дасть: плагіат тут не допоможе – не можна двічі увійти в ту саму річку. З таким же успіхом можна запозичити методику часів Коліївщини. Правда, з косами і рогачами зараз трохи складно...

А є й такі, що криком кричать: нащо зараз видавати Донцова?! Що про нас подумає Захід?!

Що про них подумає їх власний народ, від якого, як від нерозумної дитини, вони пропонують сховати Донцова, таких ніколи не цікавило і не цікавить: для холюя головне – догодити панові, хай і чужому.

А Захід? Та біда його знає, що він подумає. А що, питається, думав про нас політичний Захід, поки ми не друкували Донцова? Тільки й того, що клопотався, як би нас втримати у горбачовському «оновленому» Союзі... Зрештою, ми будемо Україну для себе чи для Заходу? Для життя чи напоказ? Та що питати в тих, хто мислить собі Україну як стару діву, якій треба зробити відповідний макіяж, щоб обов'язково видати заміж за багатий Захід...

А друкувати справді є що. Усвідомлюємо й те, що твори Донцова – як спирт для слабкої голови: і захмеліти може. Але й від сірників трапляються пожежі. І лезом бритви можна не тільки голитися. То що – будемо послідовними і заборонимо те й те? Дико? Спрощено? А подібні пропозиції – не дикі, не спрощені? Не ставте націю на край могили, дайте українцям можливість національної самореалізації, то й не хапатиметься молодь за

твори Донцова, як за рятівне коло в каламутних хвилях імперіалізму і шовінізму, лакейства і продажності.

Цікава виходить ситуація. Спершу від творів Донцова нас пильно оберігали опікуни зі Сходу: для нашого ж блага – щоб ми не стали бандерівцями. Допомогали їм у цьому і місцеві доброхоти. Тепер від Донцова застерігають нас добродії із Заходу: щоб ми, боронь Боже, не стали націоналістами, бо це не гарно для чемних хлопчиків... І знову тут як тут – «рідні» доброхоти, тільки в іншому кадровому складі. Щастить Україні на «доброчинців»! У подібних випадках один мій знайомий вигукує: «Хай того чорти вхоплять, хто мені добра хоче!»

Пощезнуть!.. А Донцов залишиться. І ще й тому, що під його пером українська думка сягла таких глибин, висот і обширів, зазвучала в такій інкантації та смисловій тональності, які доступні тільки надзвичайно талановитій і внутрішньо вільній людині і до яких ніколи не підніметься мовлення холюя чи раба за покликанням.

Усвідомлюємо, що дискусивними в наш час можуть бути оцінки, судження, навіть концептуальні побудови Донцова. Це природно, бо вони впливали з наявної на той час суми знань, характеру і співвідношення сил та конкретних умов, у яких вирішувалося надзавдання – перетворення невірників у борців. Час у все вніс свої корективи. Але незмінним залишиться виняткове місце Донцова в українській історії. І безсумнівною є його безкорислива любов до України, подвижницька праця і жертвність, з якою прокладав він шляхи до її свободи крізь хащі угодовсько-ренегатських чи бездумно скопійованих з чужого проєктів. Знаємо, якого типу людей формували його твори і яку роль в історії нації їм судилося відіграти. Заплатили кров'ю? Так. Але ж не честю!..

Те, що його вихованці, рятуючи плюндровану польським шовінізмом, гітлерівським фашизмом і сталінським більшовизмом Україну, змушені були пустити в хід зброю, не може ні принизити, ні, тим більше, заперечити Донцова. Бо своїми творами він виховував не дріб'язкову злобу, а праведний гнів, не

бездумних різунів, а свідомих борців за свободу України. Він переконав їх, а тепер апелює до нас: не може бути на рідній землі свободи людини, її людських прав без якісного переродження невільника у національно свідому особистість, без свободи нації, без її державності.

Донцов помер на чужині, цькований з усіх сторін. Але ось знову й знову тягнуться до його мудрих, відвертих і пристрасних творів, сповнених болю, гіркоти і – віри у волелюбний дух народу, нові покоління, інстинктивно відчуваючи в них справжнє, сутнісне, екзистенціальне. А кого надихнули на особисту жертву твори його противників – ідеологів і теоретиків угодовства, націонал-комунізму, фарисейської «вселюдськості», облудно-шовіністичного космополітизму, паралізуючого рух до свободи фальшивого демократизму?..

Творчість Донцова – не політичний посібник. Тому й не старіє. Це горнило національної духовності України, яке здатне переплавити руду в крицю, але також спроможне спелелити трухляву деревину, розфарбовану під благородний метал. Тому й сахаються від нього деякі «борці»...

Своїми творами Донцов прищеплює і плекає в душах велику, ширю й осмислену любов до України. Гостро актуальною була і є його ідея відродження в українському народі світовідчуття вільної людини і національно-державницького мислення. Вражає його капітальна ерудиція і послідовність у реалізації ним своїх національно-творчих ідей і принципів на різноматеріалі – від інтерпретації філософських концепцій до аналізу пейзажної лірики включно. Його твори вчать неординарності мислення, показують несподівані сторони звичних тем, знайомлять із багатшою проблематикою при висвітленні ним питань національного буття, виживання і творення. У них приваблює гранична ширість і безоглядна відвертість, благородний пафос і лицарська пристрасність, самовідданість і жертвовність автора у служінні нації. Донцов ніколи не хворів на графоманію і балакостів'я, кожне його слово несе максимальне змістове та емоційне навантаження, у нього – виняткова стилістична майстерність

публіциста, завдяки якій навіть складні філософські абстракції постають у свідомості читача життєво конкретними, до краю драматизованими і пекуче злободенними.

Кажуть: Донцов суперечливий. Таким для багатьох був і Шевченко. Але суперечливі не Шевченко і Донцов: шукайте причину не в них, а в роздвоєнні власної душі...

Ще одним свідченням значимості й постійної актуальності Донцова є те, що радянські ідеологи так і не наважилися полемізувати з ним: його тільки лаяли. Бо ж полемізувати – означало б опосередковано знайомити читачів з його думками, ідеями, оцінками, висновками тощо. А це для Системи було смертельно небезпечним. І тому проти нього було вжито найстрашнішого засобу: замовчування – цілковитого й абсолютного.

Зараз Донцов повертається своїми творами на рідну землю – спорадично, принагідно, окремими працями і збірниками. До повного видання й осмислення його спадщини ще далеко. Але й у такому вигляді його доробок украй необхідний нам.. Бо своїми творами він, як ніхто інший, і далі насталоє волю і будить думку, гартує дух і спонукає до чину – він, Дмитро Донцов, упродовж цілого свого життя невтомний борець «за Україну, за її волю, за честь і славу, за народ».

Щоб принизити націоналізм, викликати до нього негативне ставлення, його звинувачують у розв'язанні терору Української Військової Організації (УВО) та Організації Українських Націоналістів (ОУН), який мав місце у 20-х – 30-х роках. У контексті того, що знає про історію УВО–ОУН сучасне покоління і яку славу має нинішній політичний тероризм у світі, таке звинувачення справді відлякує обивателя від українського націоналізму. На щастя, зараз усе більше з'являється об'єктивних публікацій на цю тему, і той, хто хоче, може переконатися, наскільки обгрунтовані ці закиди. Ми ж додамо наступне.

УВО–ОУН справді вдавалися і до політичного терору, спрямованого проти конкретних діячів міжвоєнної Польщі, винних у важких злочинах проти українського народу.

Польща, одержавши благословення від країн Антанти на окупацію Західної України, почала її з такого масового і brutального державного терору, який поступався тільки більшовицькому. Старе гасло «знищення Русі» стало стержнем і метою державної політики на «кресах» – окупованих українських землях. Усі мирні, демократичні, парламентські, правові, міжнародні способи захисту людських прав українців і тих євреїв, що свого часу підтримали ЗУНР–УНР, були надійно заблоковані урядом. Повна безкарність і навіть державне стимулювання польських шовіністів на місцях породжували дику, нічим не обмежену сваволю. Крики протестів глохли за товстими мурами катівень і в'язниць і топилися в крові пацифікацій («умиротворень») – з використанням великих сил поліції та війська.

У цих умовах, коли були вичерпані всі мирні можливості самозахисту, УВО–ОУН вдалися до фізичного знищення окремих польських чиновників і політичних діячів, що відзначилися особливо лютою шовіністичною діяльністю, – аж до відповідального за криваву пацифікацію міністра внутрішніх справ Перацького включно. Допомогло. Шовіністи переконалися, що мають справу не з безмовними й покірними рабами: народ, загнаний у політичну безвихідь, виявляється, чинить опір. І при цьому не збирається консультуватися зі своїми катами та їхніми адвокатами, які форми і методи для цього застосовувати...

Вимушений терор УВО–ОУН не розв'язував і не міг розв'язати проблеми свободи нації. Але він мав виразний національно-захисний характер, йому не було альтернативи, а тому він був доцільний, виправданий і позитивно вплинув на політичне життя в Галичині. Відтепер кожен польський шовініст уже не почувався безкарним і безпечним. Народ побачив у націоналістах своїх реальних захисників, для яких справа оборони і свободи нації – не патріотичні ігри і не святочні декламації. А молодь масово потяглася до національно-визвольної діяльності...

Цей терор був відповіддю на державний терор і помстою за нього. Тому злочинно ототожнювати його із нинішнім тероризмом у світі, який є засобом досягнення тої чи іншої політичної

мети. Крім того, акції українських націоналістів завжди мали строго вибіркового характеру, спрямовувалися виключно проти конкретної особи і ніколи не загрожували іншим, безвинним людям. Про такі дикунства, як вибухи на багатолюдних вокзалах, у поїздах, магазинах, літаках, на вулицях тощо, коли гинуть десятки невинних людей, – не могло бути й мови, жодного такого факту не було. Як не було вживано й такої варварської форми сучасного політичного тероризму, як захоплення і навіть знищення заложників.

За терор УВО–ОУН український націоналізм не потребує виправдання, бо не підлягає осуду. Не український націоналізм, а польський шовінізм породив його. А кожен окупант повинен усвідомлювати, що приречений ним на загибель народ сам обирає спосіб самозахисту. Хто сіє вітер – пожне бурю...

Тому торкнулися ми цієї теми зовсім не з метою апології терору чи виправдання українського націоналізму – є інша причина.

Ще 1990 року в агітпоїздках по східноукраїнських областях довелося зустрітися з промовистим і тривожним фактом. Після низки публічних виступів, під час розмови у вузькому колі з «неформалами» не раз можна було почути наступне. Демократія – це, мовляв, добре, і ми підтримуємо боротьбу за неї. Але в наших умовах її утвердження – справа безнадійна: так ми не переможемо тут і за десять років. Тому залишайтеся тут хоч на тиждень-другий або пришліть нам когось із галичан, щоб навчити нас, як творити підпільні структури, як використати досвід терору ОУН 30-х років. Ну, й допоможіть дістати «те, що для цього треба»... У цих проханнях – і переконаність, що ОУН – це неодмінно терор, і віра в те, що кожен галичанин – бандерівець і бойовик, і повне розчарування в демократії, і крайня радикалізація національно пробудженої молоді, загнаної компартократією в політичний глухий кут... Розуміється, що за якихось півтора року ці настрої не змінилися, бо незмінними залишилися там умови політичної безвиході. А це – тривожний симптом

готовності вирішувати політичні проблеми сумлінно змаченим пістолетом...

Не будемо окремо спинятися на історії героїчного понад десятилітнього збройного опору ОУН–УПА відразу двом імперіям – гітлерівській і сталінській, – праця наша не історіографічна. Зрештою, про це вже багато опубліковано, і хоч тема далеко не вичерпана, але зараз лише ті, кому брехня потрібна для полагодження своїх брудних політичних справ, або вперто продовжують твердити про те, що УПА воювала на боці фашистів, а потім боролася з власним народом, або ж багатозначно й «об’єктивно» натякають на «неоднозначність» цього процесу. Сотні і сотні урочистих перепоховань, нових хрестів на відновлених і пам’ятних могилах, якими народ вшановує нині жертвний подвиг борців за свою свободу, – найвагоміше заперечення всіх фальсифікацій.

Проблематика нинішнього політичного життя в Україні, протікання політичної кризи, спад національно-визвольної боротьби у значній мірі зумовлені ситуацією в націоналістичному таборі. На нашу думку, вона має всі ознаки якщо не кризової, то принаймні застійної.

Почати б з того, що відбуваються парадоксальні речі. Ось лише два приклади – взаємопов’язані і взаємозумовлені. Із відстороненням від політичної влади КПРС компартійна періодика та офіційні видавництва перестали продукувати брудні пасквілі на ОУН, особливо в західних областях. Однак паплюження ОУН тут зовсім не припинилося, навіть навпаки. Змінилися тільки автори й суттєво оновилася аргументація. Який же ворог націоналізму цим займається? Що протиставити черговому спалаху антиоунівської кампанії?.. А ворога, виявляється, ніби й нема: це ОУН сама, так би мовити, перейшла на «самообслуговування»! З’являється ціла низка зарубіжних видань, у яких один відлам ОУН паплюжить інші і навпаки. З’являються дивні «історії», в яких цілком справедливо віддається належне діяльності свого відламу, але замовчується, а то й заперечується зроблене іншими. У результаті облитими брудом виявляються всі – ціла ОУН.

«Что и требовалось доказать!» – із превеликим задоволенням констатують ті, хто виконував цю роботу донедавна.

А ось друга ситуація. Береш у руки націоналістичну газету, видану вже тут, в Україні, котроюсь із місцевих націоналістичних організацій. (До речі, жодна з них не має стійкої і розгалуженої кольпортерської сітки, тобто структури, яка була б периферійним продовженням організації, забезпечувала б регулярність адресного надходження газети, системність ідеологічного впливу і зворотний зв'язок між організацією, місцевими осередками чи симпатиками і масовим читачем. Іде видання «всліпу» – більше з комерційною, ніж організаційно-пропагандистською метою.) Читаєш. Десь коло 80 рядків – про нашу боротьбу, усе решта – паплюження «чужого» відламу... Усе правильно: хто платить, той і замовляє музику. От хлопці і включилися – у боротьбу за кількість листків у лавровім вінку і за висоту пам'ятника для «своїх». Та й які в них підстави не вірити «спадкоємцям»? То потім, і то не до всіх, прийде усвідомлення, що патріотом і націоналістом роблять людину не партійні програми, а жертовна Любов до народу, до України...

Беру в цьому випадку слово «спадкоємці» в лапки, бо твердо переконаний: така діяльність шкідлива для національної справи. І ті, що повертаються на рідну землю, щоб зробити її ареною старих і нових чвар, а не з метою примножити наші сили в національно-визвольній боротьбі, виступають насправді не спадкоємцями героїчної ОУН, а тим більше – ідеології націоналізму, а спадкоємцями старих партійних амбіцій, розбрату і гризні.

Наскільки ж ближчими до націоналізму та ідеології ОУН виявилися сотні тисяч їх земляків у краю! Наражаючись, особливо на початку нинішнього руху, на нерозуміння, на скриту і явну ненависть, на опір і переслідування, вони відкопували й відкопують досі брутално звалені ворогом в ями тлінні останки борців і мучеників за Україну, насипають високі могили, зводять прибраний смерековим віттям чи зеленим барвінком високий хрест і вголос моляться за їхні душі, за єдність народу, за свободу України. І в голову нікому не приходять запитати, де

тут кістки бандерівця, а де – мельниківця. Тут, у цій чистій атмосфері патріотичної єдності, національного братерства, щирої печалі й законної гордості спроба такого поділу цілком правомірно була б сприйнята як злобна провокація...

Ще одне свідчення цього – практично одночасне спорудження пам'ятних знаків на честь Степана Бандери, Андрія Мельника, дивізійників. Наших противників цей факт вжахнув, як вжахнули їх свого часу масове паломництво у зв'язку з Грушівським чудом, продемонстрована сімсоттисячною маніфестацією у Львові відданість галичан своїй Українській Греко-Католицькій Церкві, маєво синьо-жовтих прапорів і золотий блиск тризубів на перших мітингах, неповторний ланцюг єдності від Карпат до Києва... «Та не довго сонце гріло...» Віруючих вдалося розколоти на прихильників різних конфесій, національно-визвольний рух трансформувати в демократичний, національно-патріотичні сили поділити на ворогуючі клани демократичних лідерів, а пропагування ідей націоналізму підмінити затятими суперечками про заслуги і переваги партійних програм того чи іншого відламу ОУН. З гіркотою доводиться констатувати: не так ті вороги, як добрі люди...

Звичайно, розколи і роздори в ОУН – справа членів ОУН. Та біда в тому, що все це аж надто боляче зачіпає і ще більш відчутно може зачепити всіх нас, в Україні і поза Україною сучасних. Бо б'ють по ОУН, а мітять в націоналізм, щоб знехитити й обезголовити націю і знов уярмити Україну, – ось така парадигма задуму. То чи варто «правдомовцям» з того чи іншого відламу так запопадливо сприяти його реалізації? І як нам – тим, що успадкували від батьків ставлення до ОУН–УПА як до національної гордості і святині, ставитися до цих людей, до їх нищих і злобних напів-«правд»?

З дива не можеш зійти, коли перечитуєш націоналістичну літературу, що тепер приходить в Україну. І справа не тільки в дріб'язковій злобності полемічних матеріалів, хоч і це суттєво: люди якось не помітили, що з патетичного тону праведного гніву поступово перейшли на крикливі модуляції примітивної

сварки, – явна, до речі, ознака дефіциту ідейної переконаності і компенсування її агресивною емоційністю. Дивує передусім те, що за стільки десятиліть і в нормальних умовах розумні, часто дуже високо освічені люди не змогли й досі ні осмислити належним чином власної історії, ні збагнути власної ідеології, ні розплутати гордієві вузли організаційних протиріч. Дивує, що їх і досі засліплюють історичні очевидності – явища, в яких насправді, як казав І.Кант, «нема розрізнення дійсності», а тому марно в них шукати історичну правду з позицій фактографії. Її можна знайти тільки з позицій національно-екзистенціальних. Але вони далі шукають, а що нічого нового не знаходять, то роками вперто перебирають камені чужих гріхів і власних кривд. І замість покласти їх у підмурівок спільної праці й боротьби в ім'я свободи України, викладають із них щораз нові фігури звинувачення «тих» чи апології «своїх». Дивує, що вони й досі не змогли переступити через особисті й вузькопартійні амбіції, щоб повернутися в Україну фактором об'єднавчо-конструктивним, а не руйнівнo-роз'єднуючим. Майстрів відділення нам тут і так ніколи не бракувало, як і тих правд, що розчленовують націю...

Вражає й убогий інтелектуально-історіософічний рівень осмислення минулого ОУН, який засвідчено навіть у кращих із цих праць. Бо як інакше оцінити таку, наприклад, фразу про причини розколу: «Щось мусило бути вже в самій природі ОУН, що не витримало проби часу»? Це все одно, що глибокодумно заявити над труною дев'яностолітнього старця: було, мовляв, уже від самого народження щось у цьому тілі, що спричинило цей сумний кінець... Слід, очевидно, так розуміти автора цієї фрази, що коли б він сам творив ОУН, то, річ ясна, про оте «щось» не могло б бути й мови...

Процитовані слова належать д-ру Р. Борковському і взяті нами з його «Вступу» до книжки Р.Кричевського «ОУН в Україні, ОУНЗ і ЗЧ ОУН», Нью-Йорк – Торонто, 1962. Не знаю мотивів, які спонукали керівництво Львівського «Меморіалу» в 1991 році перевидати її 20-тисячним тиражем. Якщо цим виданням

хотіли спричинитися до зростання національної свідомості в краю, то помилилися. Але якщо був намір показати себе достойними спадкоємцями «Політвидаву», то це вдалося. «То, что отцы не допели, – мы допоем»? Одні в той час руйнували пам'ятник С. Бандері, а інші – світлу пам'ять про нього. Гарно йде! За ще австрійським гаслом: «Об'єднаними силами!» А може, усе простіше? Писав же поет:

*Олексо – братку, вже твої пістолі
В чужих коморах поржавіли досі.
Тепер у нас за мірку бараболі
Співати буде навіть безголосий...*

Є.Титикайло

Особливо, коли ця «бараболя» – всесильні долари. От і процвітає безпринципний «холуйвидав»...

Якось так воно виходить, що з часу своєї появи на політичній арені України завжди головним об'єктом критики і нападок, паплюження і цькування був і залишається Степан Бандера та витворене ним і його соратниками та послідовниками середовище. Так було за польської, фашистської та більшовицької окупацій. Своїм «ворогом № 1» серед українців кожен із цих режимів мав саме Бандеру, його побратимів та обрану ними політичну лінію. За це польські шовіністи тримали його в тюрмі, фашисти – у концтаборі, а позбавлені такої можливості і насолоди більшовики – цілком у своєму дусі, тобто по-бандитськи, його просто вбили, наївно сподіваючись, що «нет человека – нет проблемы».

Ну, з ворогами все зрозуміло: вони усували загрозу своєму пануванню в Україні, а тому завжди мітили передусім туди, звідки йшла найбільша небезпека. Але як зрозуміти своїх?

Ось і в згаданій книжці...

Не маємо можливості тут детально рецензувати її, але зупинитися на деяких моментах необхідно.

У «Вступі» д-р Р.Борковський взагалі не згадує про С.Бандеру – ні злим, ні добрим словом. Таке враження, ніби книжки

Р.Кричевського він взагалі не читав і що спочатку була написана передмова – «Вступ», а лише потім – твір Р.Кричевського. А тому шановний доктор і не мав підстави висловлювати свого особистого ставлення до Провідника і до того факту, що за Польщі галицька молодь складала і співала про Бандеру пісні, під час війни масово йшла за цим символом в УПА, а потім понад десятиріччя вела «кривавий тан» і гинула, але не здавалася в нещадній боротьбі з окупантами, залишившись у пам'яті і народу, і ворогів саме як бандерівці.

Якщо ж підсумувати зміст «Вступу», то висновок може бути тільки такий: якісь недоумки створили ОУН з такими «ідеологічними й організаційно-концепційними дефектами» (с.5)/, що їх уже інші, розумні люди донині змушені виправляти. Головними з цих «дефектів» є «авторитарний і монопартійний характер вождівського типу організації», який «відограв вирішальну роль у всіх розколах, що потім заіснували в організації» (с.6). Уся біда, таким чином, у тому, що ОУН не була організацією демократичною. Що й намагалися і намагаються зараз виправити противники С.Бандери, який послідовно відстоював ці «дефекти» ОУН.

«Треба ствердити, – усе ж визнає автор, – що ОУН свою місію виконувала, по змозі своїх сил і спроможностей, задовільно» (с.5). Визнання, як бачимо, таке собі, крізь зуби, немов на звітно-виборних зборах хронічно нерентабельного колгоспу, але дякувати їй за це. Жаль тільки, що він не вияснює, як же це їй вдалося: адже, якщо повірити автору, то така «дефективна» організація приречена була на повний організаційний параліч, на політичну неміч, а вона, між тим, зуміла підняти сотні тисяч людей до зтяжної збройної боротьби за свободу нації. Випадок? Чудо? Чи закономірність, зумовлена саме цими «дефектами»?

Д-р Борковський називає три «причини того факту, що ОУН прийняла форму авторитарної організації» (с.7).

Перша: «розчарування з демократичних методів організації наших визвольних сил. Багато учасників визвольних змагань (1918–1920 рр. – В.І.) повірило в те, що між основними причинами програної наших визвольних змагань був також помилковий

метод нашої самоорганізації. Поширюючи ці погляди, вони витворили опінію, що головними нашими недоліками в часі визвольної боротьби були: соціалізм і демократизм нашого народу».

Сам доктор, слід думати, ні в що таке не повірив, а цим «вони» явно відмежувався від усякої критики соціалізму та демократизму...

Друга: «виникнення та зріст комуністичної тоталітарної системи, що перемогла, опираючись на авторитарну большевицьку партію» (с.7). Третя: авторитарні партії перемогли на той час в Росії, Італії, Німеччині, Японії, Угорщині, Румунії... У зв'язку з цим «націоналістичні рухи в Європі, що перейняли цей метод, стали для нас готовим дороговказом та захоотою» (с.8). Зауважимо, що в 1962 році вже було ясно, наскільки ці партії були «націоналістичні», але нехай...

А решта все так, і сперечатися тут нема про що: усі три причини справді мали вплив на визначення характеру ОУН. Але все це далеко не вичерпує теми. Крім того, автор впадає в ту ж помилку, що й усі інші критики Бандери в цьому пункті: вони помічають авторитаризм, але не хочуть визнати, що не всупереч, а саме завдяки йому ОУН зуміла очолити визвольний рух і вписати в історію України найславніші сторінки. Тому дещо додамо.

ОУН не стала – вона завжди була організацією авторитарною, бо такою задумувалася. Тільки такою вона й могла виконати свою історичну місію і тільки як така зберігає своє значення зараз, бо інакше втратить свою суть. Відламів, партій тощо можна натворити скільки завгодно, але ОУН – неповторна.

ОУН справді згуртувала різні націоналістичні об'єднання, але не на партійній основі: не в партію, а в Організацію, яка не була і не збиралася ставати партією, бо була чимось зовсім, якісно іншим. У партію її члени об'єднуються на основі спільності інтересів (групових, кланових, класових, національних, загальнонародних, транснаціональних тощо). Партії не витворюють ідеї, ідеології, вчення. Вони приймають їх готовими і творяться саме для їхньої реалізації. На цій ідейній основі партії,

відповідно до своїх сил, потенцій, а також, враховуючи умови боротьби, складають свої програми, визначають свою стратегію і тактику, форми і методи діяльності. У суспільстві рівних можливостей, до того ж в умовах парламентаризму, великого значення набирає демократичність внутрішньої організації партії. Для її членів – це сприятливі умови самовираження і самоутвердження. Для самої партії внутрішня демократія – запорука від догматизму, широка можливість спільних пошуків оптимальних шляхів і форм досягнення її мети на кожному етапі.

Однак творці ОУН піти цим шляхом не могли. І не тільки в силу названих д-ром Борковським причин. І не тільки тому, що задумали не ще одну патріотичну говорильню, а організацію ідеї і чину. І навіть не тому, що з моменту свого народження ОУН була не тільки на нелегальному становищі, а в стані воєнному і вела безперервні активні бойові дії – індивідуально-терористичні, партизанські, повстанські, диверсійні: інших можливостей не було ніяких, а націю треба було захищати вже, негайно, бо її зводили зі світу обабіч Збруча. І тому дивно і боляче натрапити в праці націоналіста на твердження, що «спадщина, яку ОУН перейняла після УВО, тобто спадщина військово-терористичної організації, відбилася негативно на її можливостях пристосування і дії в нових, змінених умовах» (с.6).

Але ж, по-перше, ОУН творилася не для пристосуванців і не для того, щоб пристосовувати свої ідеї до існуючих окупаційних реалій, а для того, щоб ці реалії змінити і «пристосувати» світ до своїх ідей. По-друге, УВО була такою не від вродженої кровожадності, а через політичну безвихідь, у яку загнали українців польські шовіністи та більшовики. По-третє, те, що УВО влилась в ОУН, забезпечило новій організації спадкоємність поколінь, поєднання воєнного і політичного досвіду з національним ентузіазмом, завзяттям та жертовністю молоді. По-четверте, саме ця спадкоємність національно-захисної діяльності УВО підняла авторитет ОУН у народі, зробила Організацію необхідною цьому народові, і він пішов не за УНДО, не за демократами, соціал-демократами, радикалами чи комуністами, а таки за

ОУН. Хто з тодішніх лідерів ОУН уособлював цю необхідну і популярну в народі лінію, кому за це грозила смертна кара, замінена довготривалим ув'язненням, кого відтоді народ визнав не просто партійним функціонером, що прагне особистої влади, а національним мучеником, героєм і вождем, – це, сподіваюсь, читачам аж надто відомо. Бодай тому, що це ім'я нам ніколи не давали і не дають забути передусім наші вороги...

ОУН задумувалася не як партія, а як національний орден, покликаний компенсувати структурну неповноту українського суспільства. У нас не було ні своєї аристократії, шляхти, ні класу промисловців, фінансистів, бізнесменів, ні масової національної інтелігенції – народ «попув і хлопув», як собі кпили з українців поляки. Тобто, не було в Україні жодної соціальної групи, головною функцією, справою життя якої було б плекання української національної ідеї. А це робило націю сліпою іграшкою історичних завірюх, завжди не готовою до того, щоб скористатися нагодою звільнення: кожного разу українці фатально запізнювалися з боротьбою, бо надто довго доводилося переконувати їх у необхідності і можливості власної держави...

Єдиною стабілізуючою національною структурою, яку мали українці, була УГКЦ. Але, по-перше, під ударами російського самодержавства та української «грязі Москви» і «варшавського сміття» всеукраїнська Києво-Галицька митрополія була знищена і вціліла лише в Західній Україні, точніше – у Галичині. А вже тут поляки зробили все, щоб не допустити поширення «націоналістичної» УГКЦ на інші землі, щедро подаровані Польщі безпринципними західними фарисеями від демократії. По-друге, УГКЦ століттями і в неймовірно складних умовах об'єднувала українців і витворювала все нові й нові форми їхнього конфесійного і національного самозахисту, але, як і всяка інша Церква, вона не могла піднімати народ на активну боротьбу за свободу і власну державність: Церква не вчить змінювати політичний світ, а вчить, як вижити в ньому, залишаючись людиною, християнином, часткою свого народу, – завжди, за будь-яких обставин.

ОУН і повинна була стати своєрідним орденом – становим хребтом нації. У партію, як відзначалося, людей об'єднує спільність інтересів. Партійна ідейність полягає в тому, що партія згуртовує тих, у чиїх інтересах є цю ідею реалізувати, втілити в життя: хай поступово, поетапно, із балансуванням на межі бажаного і можливого. В орден приводить і об'єднує людей сама ідея і готовність присвятити своє життя справі її культивування, поширення та реалізації. Наприклад, той чи інший монаший орден не ставить собі за мету змінити Христове вчення: його ціль – донести Христову науку в її чистоті й повноті до якомога більшої кількості людей. В ордені плачуть ідею постійно, завжди, за будь-яких обставин, а не пристосовують до обставин, умов, можливостей. Тут бережуть її цілісність і повноту, тут людина служить ідеї, а не ідеї людині. Бо ця ідея – для всіх, вона – ключ до сили, слави і безсмертя нації. Узгодженням ідеї з інтересами людей, втіленням частковостей, що наближають людей до ідеї, адаптуванням ідеї через відповідну ідеологію до рівня свідомості, до умов і можливостей займається не орден, а утворені на його основі партії, громадські організації чи влада, якщо її пощастить здобути. Звідси – і своєрідна організація ордену, відмінна від партійної чи державної, його авторитарний і надпартійний характер і навіть «кастовість». Та донцовська кастовість, яка так лякала і досі відлякує наших демократів, вихованих на засадах казарменної «рівності». Того, що наше суспільство так поділене на касти, що в Індії й не снилося нікому (найновіша, за словами самих демократів, – каста «демократичної аристократії»), вони не помічають. А того, що «касти» Донцова – об'єднання людей з різним ступенем і повнотою засвоєння ідеї свободи нації, – не розуміють. От і паплюжать і кастовість, і Донцова, і авторитарність – в ім'я рівності, ревно пантруючи за тим, щоб зберегти за собою самими статус «найрівніших». І це було...

ОУН задумувалася як орден, до кінця 30-х років фактично була ним – у своїй цілості. Цю її сутність до сьогоднішнього дня намагаються зберігати ті, що метою свого життя зробили служіння ідеї ОУН і намагаються змінити не ОУН, а життя

українців в Україні на засадах, культивованих Організацією з часу її заснування. До речі, саме звідси – живучість у практиці основної (не-«відламної») частини ОУН фундаментальна і чисто орденська засада, така немила д-ру Борковському. Вона сформульована ще на Віденському Конгресі українських націоналістів: «Першим зав'язком та переємником завдань українського націоналізму є покликана до життя Конгресом українських націоналістів ОУН, побудована на засадах: всеукраїнства, надпартійності і монархізму» (с.8). Зауважимо для заспокоєння переляканих, що надпартійність – це далеко не те саме, що «однопартійність» (монопартійність), а «монархізм» означає підпорядкування влади одній ідеї, одному центрові керівництва національно-визвольною боротьбою, а не партійний вождизм. Нагадаю: ОУН завжди була в стані війни з ворогами українського народу, а не просто в політичній опозиції до них. Звідси й монархізм.

Історія не дала можливості ОУН розвинути в нормальних умовах свою чисто орденську суть. Вона не встигла витворити свої дочірні партії та інші структури, кожна з яких діяла б за власною програмою і відповідно до конкретних завдань та умов боротьби, реалізуючи ідеологію, культивовану Організацією (така можливість з'явилася перед ОУН щойно тепер). Навпаки, історія зробила ОУН поліфункціональною, а тому вона змушена була і розробляти, і культивувати, і реалізувати ідеологію української національно-визвольної боротьби, виконувати одночасно й орденські, і партійні функції, а з початком війни – навіть державотворчі.

То ж якщо ми широко хочемо збагнути причини розколів в ОУН, то не шукаймо тут лише злої волі, обмеженості та інших недоліків окремих людей. Не вони, а історія зумовила ці розколи. Люди були тільки уособленням історичних закономірностей, тих об'єктивних причин, які не завжди були відчутні і зримі для учасників цих драматичних колізій, але виразно проглядаються тепер, з висоти десятиліть. І те «щось», якого в цьому випадку шукають автор передмови і автор книжки, – не «в самій природі

ОУН», а в тому, що історія змусила її бути для українців справді «всім для всіх»: захистом і опорою, ідеєю і чином, надією і провідником... Не усвідомлюючи цього, наші автори приймають і видають за причину те, що насправді було наслідком.

Поліфункціональність, багатоаспектність діяльності зумовили формування в середовищі ОУН трьох типів мислення: орденський, партійний і державницький.

Орденський тип мислення домінував, був визначальним в Організації у 20-х – 30-х роках. Ті, чия політична діяльність почалася в юності і чий світогляд формувався виключно в цій, орденській атмосфері, стали справжніми лицарями цього орденського духу, жили ним і для нього й не уявляли собі ОУН чимось іншим. Лідером цієї частини став Степан Бандера.

Одночасно в ОУН була інша група людей, політичний світогляд яких формувався в умовах австрійської конституційної монархії, стрілецтва і в полум'ї визвольних змагань 1918 – 1920 років. Була також певна частина молоді, яка прийшла в ОУН, пройнялася її духом дещо пізніше, після громоподібних акцій Організації і для якої вже було нормальним багатопартійне галицьке життя. Ці молоді люди сприйняли ОУН як найвищий витвір і вияв українського політичного мислення і дії. Однак, віддаючи належне орденській суті ОУН, вони почувалися затісно в її структурі, відчували потребу змінити, пом'якшити дещо в ригористичних засадах Організації, щоб таким чином поширити її вплив на якомога більшу частину населення, втягнути його в національно-визвольну боротьбу і готувати до державотворчої діяльності. Лідером цієї частини був Андрій Мельник.

І вже перший розкол ОУН був передусім наслідком зіткнення цих двох підходів, двох типів мислення – орденського і партійного. Чи можна вважати А. Мельника мало не відступником, якщо не більше, тільки тому, що він відчував потребу чисто партійної діяльності Організації, якої справді вимагало життя і яка була необхідна? Чи можна вважати С.Бандеру відступником, якщо не більше, тільки тому, що він вважав недопустимим змінювати на угоду моментів орденську ідейно-філософську

та організаційну сутності ОУН, які так блискуче витримали випробування часом, довели свою національно-захисну та національно-творчу спроможність, а отже – необхідність для подальшого існування, боротьби і розвитку нації?

Звичайно, це було б дуже виграшно в той час: перетворити Організацію в партію, яка б усією своєю могутньою силою взялася за вирішення актуальних проблем. Для цього треба було лиш дещо скоригувати, зредувати її орденський максималізм, ідейні настанови, гасла, демократизувати внутрішній устрій тощо. Тим більше, що часу на створення такої партії поза Організацією не було (о, цей фатальний фактор часу в українській політиці!), ідея така ще не визріла, а жоден з учасників цієї драми не мислив себе без ОУН, поза нею. Але прийняти таку – партійну програму означало, що не стало б ОУН – ордену. Не стало б організації, яка мала основним завданням плекати саме неперехідні, інваріантні, сутнісні для буття нації ідеї та принципи. А значить – знову «політична коломийка», хаос політичного життя, розпорошення сил і пошуки покровителів, втрата довір'я нації... Легко перетворити орден у партію, але неможливо зробити навпаки. Як у церковному житті: можна розіслати монахів по парафіях для душпастирської діяльності, але неможливо створити монастир, зігнавши туди побільше священників. Тому стримаймо гостре перо, зціпімо уста, задумаймось, перш ніж з'явиться від нас слово осуду на адресу того чи іншого лідера – А. Мельника чи С. Бандери: обидва боролися не за посади, а за життєво важливі для нації справи. Усе інше: гризня, розбрат, навіть кровопролиття – це насправді не історія, а живі люди в жорстоких лабетах історії. То ж не судіте, да не осужденні будете...

Наслідки першого розколу тому й були і залишаються такими болісними, що не було своєчасно визначено і визнано саме такий його характер. Але це ми тепер знаємо, що й орден Бандери, і партія Мельника виправдали своє існування в найдраматичніший час української історії. За ними нема історичної вини: ці люди в принципі не могли діяти на шкоду українському народові. Тому не намагаймося настоящим на жовчі чорнилом заляпати

кров героїв, велич Провідників і славу їхніх соратників. Тоді, у час світової війни, усе це сприймалося набагато драматичніше, а тому кожна з обидвох частин взаємно вважала за ОУН – тільки себе, а іншу – за «відлам» від Органзації. З усіма витікаючими звідси наслідками... Та ще небезпечнішим виявилось намагання надати партійній ідеології значимості інваріантної, орденської, що різко знижувало поріг, рівень національної свідомості, зближувало тим самим з ворожою ідеологією, зневиразнювало ідейні орієнтири в боротьбі. Але про це – нижче.

Перший розкол не розв'язав проблеми «орден – партія», бо з відходом мельниківців ОУН і далі залишалася поліфункціональною організацією: їй і надалі треба було займатися одночасно і орденськими, і партійними, і державотворчими справами. До того ж кожна з них гранично ускладнила небувала в історії людства війна. Тому й у середовищі бандерівців знову почався опозиційний рух.

На Третньому Великому Зборі в 1943 році, коли Провідник і чільні представники середовища були в концтаборах, явно взяв верх партійно-державницький підхід до формування ідеології та практики ОУН. І знову марно шукати тут вини на рівні персоналій.

Хто, скажіть, винен у тому, наприклад, що наелектризована інтегральним націоналізмом ідеологія ОУН, яка була так зрозуміла і близька галичанам і яку понесли в час війни похідні групи на схід, більше відлякувала, ніж стимулювала людей, затероризованих більшовицькою системою й отруєних комуністичною пропагандою? Чи означало це, що ідейний комплекс ОУН був неправильний, шкідливий, неефективний? Неефективною виявилася система його пропагування. І тут знову були два шляхи: змінити пропаганду, адаптувавши її відповідно до рівня свідомості населення, або ж змінювати ідеологію ОУН, знову ж таки відмовляючись від сутнісно-інваріантних (орденських) її ідей, принципів, гасел, – усе заради ширшого впливу ОУН на розгортання боротьби українського народу з окупантами і за українську державу.

ОУН у час війни змушена була зайнятися й чисто державними справами: творення армії, місцевої самооборони і самоврядування в регіонах свого впливу, творення сільських станиць, районних і вищих структур управління, господарська діяльність... Виявилось, що державницький підхід теж вимагає власної ідеології. Бо одна справа – ідеал, держава, якою вона повинна бути в Україні (орденська ідеологія), і зовсім інша – держава, яка можлива поки що, у цей час, творена з того життєвого матеріалу, який є, а не з того, який буде потім, зокрема, коли ідеологія ОУН стане світоглядною базою кожного українця. А з другого боку – чи правильно, чи доцільно і перспективно видавати досягнуте і можливе зараз за єдино можливе і вимріяне народом взагалі?..

Очевидності – лукава річ. Очевидно, що вища математика набагато складніша за арифметику, що спорт доступний небагатьом, а фізкультура – всім, що гра в шахи не така приступна для всіх, як гра в шашки... Є такі очевидності і в політиці та ідеології. І біда, коли вони стають аргументами в політичній діяльності...

До речі, з чимось подібним у сфері ідеології зіткнулися й ми в своїй агітаційно-пропагандистській роботі на сході України: те, що сприймалося як само собою зрозуміле вдома, у Галичині, лякало своєю незвичністю і радикалізмом місцеве населення. Чи треба було у зв'язку з цим відмовлятися нам від своїх ідеалів, навіть від тризуба і синьо-жовтого прапора, що часто викликали там шок? Але хтось адаптував свої пропагандистські виступи відповідно до психології та світогляду аудиторії, а хтось починав битися в груди, публічно відмежовуючись від націоналістів, «мазепинців», «петлюрівців», «бандерівців»...

Конфлікт С.Бандери з опозицією в Закордонних Частинах ОУН та керівництвом ОУН у краю – це конфлікт між орденським і державницько-партійним підходом до формування програми ОУН. Визнаючи доцільність та ефективність поправок крайового проводу, Бандера водночас відстоював необхідність подальшого культивування тих ідеалів, які покликали ОУН до життя і були її кінцевою метою.

Причини і попереднього (мельниківці) і цього («двійкарі») конфліктів в ОУН – це, повторимось, наслідок протиріччя між орденською суттю Організації та необхідністю її партійного чи державницького функціонування, а не двобій між «чортами» і «ангелами» націоналізму. Він був неминучий. Правда, навряд чи неминучим було саме таке його розв'язання, як він одержав...

А тепер спробуємо все сказане проілюструвати конкретними прикладами, тим більше, що книжка Р.Кричевського, на якій ми побудували свою розмову, дає для цього добру можливість.

До сьогоднішнього дня надзвичайно драстичним є сформульований ще Міхновським лозунг ОУН «Україна для українців!» Він дуже суттєвий в ідеологічній системі націоналізму і водночас служить для противників націоналізму чудовим прикладом його реакційності, національної обмеженості, ксенофобії – ворожості до представників інших народів, що проживають в Україні. Розвиваючи тезу про необхідність ревізії та реформування ідеології й організаційних принципів ОУН, д-р Борковський нагадує про появу на Другому Великому Зборі в квітні 1941 року нового гасла: «За свободу народів і людини» (с. 10 – 11).

Лозунг «Україна для українців!» з часу свого виникнення означав і означає одне: «Україна без окупантів». Вище ми вже говорили про те, що в умовах колоніальної залежності поневолений народ терпить не тільки від держави, її апарату, не тільки від колоністів – представників панівної нації, – усе це було. Але в таких випадках завжди було і є й досі ще одне: використання в ролі структурних елементів системи поневолення місцевого населення представників інших народів. Ці люди не були окупантами, нічого не завойовували, не відбирали, жили з власної праці, намагалися не озлоблювати проти себе корінне населення. Але скрізь, де була хоч мінімальна влада чи вигода, хоч якесь полегшення в житті чи праці, – скрізь українець натикався якщо не на поляка, то на іншого чужинця і не міг конкурувати з ними у своїх намірах і претензіях. Тому гасло «Україна без окупантів» не покривало проблеми, не давало ключа до її вирішення. Гасло

«Україна для українців!» це протиріччя знімало: ми боремся за свої права і можливості на своїй рідній землі і кожного, хто нам у цьому заважає, трактуємо як окупанта, – незалежно від його національності. Отже, справа тут не в антипольській, антиросійській, антисемітській тощо заданості українського націоналізму. Нічого подібного в ньому ніколи не було, нема і не буде. І свідчення цього – мирне співжиття українців з тими чужинцями, які не включені в систему їх гноблення, а також воістину інтернаціональний характер УСС, УГА та УПА, де за свободу України пліч-о-пліч билися люди багатьох національностей.

Гасло «За свободу народів і людини» (його пропагандистський варіант: «Воля народам! Воля людині!») – це не заміна попереднього, не відступ від нього: це свідоме розширення, розвиток програми боротьби – за принципом доповнення і на основі філософії націоналізму. Бо сутнісним у націоналізмі завжди було і є те, що він несе свободу не тільки своїй нації, кожному її представникові, але й іншим народам: націоналізм – не шовінізм, не імперіалізм. І ще: боротьба за свободу народів і людини аж ніяк не означає відмови від боротьби за свободу своєї нації. А саме таке трактування цього гасла чуємо від частини демократів та з середовища «відламно»-партійного націоналізму.

Гасло «Україна для українців!» має не реакційний і не ксенофобський, а національно-захисний характер. Інша річ, що, на думку багатьох великих «інтернаціоналістів» і «демократів», українці не мають ніякого права захищати свої національні інтереси, бо це може спричинити певні труднощі для тих, що звикли розглядати їх як покірну робочу худобину, котра має право жити і їсти, щоб могла працювати на чергового «благодійника», але ж не більше!.. Українці, бач, – не шведи, швейцарці, американці чи німці, які можуть на державному рівні приймати ухвали про те, кого і скільки саме пускати в свою країну, кому і за яких умов давати права громадянства, кому дозволяти лише тимчасову, а кому – і постійну працю тощо, і це сприймається світом не як націоналізм (хоч якраз ним і є – як вияв національно-захисної політики уряду). Але, виявляється, право

на націоналізм мають усі, але ні в якому разі – не українці. Що дозволено Юпітеру, те не дозволене біку?..

Усе мусимо враховувати: і необхідність плекання цієї орденської засади націоналізму в свідомості українців і неукраїнців, і необхідність інтелектуальної та психологічної підготовки людей до сприйняття цього національно-захисного гасла. Бо самих добрих намірів і відчуття своєї правоти замало. Недотримання цих умов спричиняє зло: відштовхує від націоналізму людей, дає нашим ворогам козири у грі проти нас, множить число противників української національної ідеї.

Ось як характеризує Р. Кричевський ситуацію в ЗЧ ОУН після війни та позиції С.Бандери і його послідовників: «Просидівши (мало не «пробайдикувавши!» – *В.І.*) весь час війни в концентраційному таборі, вони хотіли повернутися до такої ОУН, якою вони її залишили в 1941 році, отже до ОУН авторитарної, з одним провідником на чолі, наділеним абсолютними повноваженнями, без контролю над ним його співробітників і членства. Вони хотіли, щоб і політична програма ОУН була такою, як її сформульовано на Другому Великому Зборі в Кракові в 1941 році. Перехід на позиції демократії вони схвалювали тільки в сенсі тактичного маневру, продиктованого особливими обставинами воєнного часу» (с.19).

Як бачимо – ні найменшого розуміння позиції С.Бандери, ніякого усвідомлення сутності протиріч («орден – партія»), а чисто партійне трактування й ОУН, і її програми. Холод відчуження, підозрливість, ворожість...

Що ж насправді відстоював Бандера і його соратники? Вони залишили ОУН орденем, а застали партією. Правда, поки що – тільки на верхньому, керівному рівні. Перед ОУН постала дилема: перетворитися в демократичну партію чи залишитися національним орденем?

Ось кілька прикладів принципових розходжень між Провідником та опозицією, з яких однозначно випливає безсумнівний висновок: Бандера боровся за збереження ОУН як національного ордену, опозиція – за перетворення Організації в модерну

націоналістичну партію демократичного типу. Таке враження, ніби опозиція готувалася не до смертельного двобою з найбільшою і найжорстокішою імперією світу, а до законотворчих дискусій у котромусь із європейських парламентів...

Чи не бачив Бандера потреби в націоналістично-партійній діяльності ОУН? Бачив, підтримував і навіть теоретично обґрунтував її. Але бачив він і життєву необхідність збереження первісної ідеології Організації як інваріантно-сутнісної для українського націоналізму та української нації взагалі. Важко зрозуміти, чому він не оперує при цьому термінами «орден» і «партія», хоч поняття ці в його аргументах чітко окреслені. Ось перший «камінь спотикання»:

«ОПОЗИЦІЯ: Еволюція, яку пройшла ОУН під час війни, була здоровою і її треба поглибити!

БАНДЕРА: Ідеологія і програма ОУН не потребують змін ні доповнень!» (с.25. Тут і далі підкреслення Р.Кричевського. – В.І.).

Суть аргументів опозиції зводиться до того, що спроба прямого використання на східних теренах ідеології ОУН, якою вона була до 1941 року, давала негативний результат. Тільки зміна ідеологічно-пропагандистських настанов принесла успіх. Тому правомірним було проголошення їх програмними в 1943 році і доцільним є зробити їх ідеологічною базою ОУН на майбутнє. Тобто, були намагання зробити населення східних областей переконаними націоналістами-бандерівцями, що не вдалося. А от підняти їх на боротьбу з коричневими і червоними окупантами, проти будь-якої диктатури і за власну державність, де буде гарантована свобода народам і людині, виявилось справою по-сильною. Це все одно, що вимога місіонера після повернення в метрополію позакривати монастирі, бо всі його спроби повернути язичників до християнства шляхом пропаганди чернечого чину та монастирської аскези успіху не мали. А заодно – і виправити дещо в Христовій науці, бо неофіти не можуть відразу сприйняти її і не хочуть ставати святими...

«Опозиція в ЗЧ ОУН твердила, що всі ті перемини треба вітати, затвердити і широко популяризувати серед членства» (с.26).

«Бандера заперечив її погляди як невірні і на тому тлі розвинув теорію подвійної політичної програмовості ОУН – одна програма... мала б бути призначена для членства і прихильників націоналізму, а друга для сторонніх чинників. Перша повинна бути основним вірую Руху і базою для виховання кадрів та в основному мала б залишитися незмінною незалежно від зовнішніх обставин. Бандера уважав, що таку програму ОУН вже створила...» (с.27 – 28).

Що приваблює у книжці Р. Кричевського, так це її чесний характер, який проявляється в намаганні якомога точніше передати позиції супротивної сторони і в щедрому цитуванні, зокрема праць С.Бандери, – явище рідкісне в подібній літературі. Ось як аргументує свою позицію сам С.Бандера: «...Процес збирання, плекання, формування й вирощування власної сили визвольної революції мусить відбуватися на правильних засадах українського революційного націоналізму, на його ідеологічних, програмових істинах... Наші основні засади мусять бути не тільки збережені й розвиті (підкр. наше. – В.І.), але й з'ясовані у власному середовищі в повній чистоті, без жадних викривлень під впливом різних тактичних міркувань. Тільки на такій основі, в такому дусі можна формувати ряди борців за визволення, які не піддадуться жадним атакам ворога...» (с.28).

Чи це не орденська позиція? До речі, звернімо увагу на підкреслені нами слова: враховуючи їх, не зовсім точним було б вважати Провідника фанатичним догматиком, який не допускав ніяких ідеологічних і програмних уточнень і доповнень, тобто розвитку ідеології націоналізму.

А ось його позиція щодо партійно-функціональної діяльності ОУН:

«Натомість в усій політичній пропагандивній роботі на чужому ґрунті й супроти ворожого середовища єдино моменти тактичної доцільності рішають про те, які сторони

й цілі української визвольної боротьби підносити, в якому освітленні» (с.29).

Що виходить, коли відбувається звуження власної ідейної бази на догоду моментові, ми мали самі нагоду переконатися уже в наш час, коли наші лідери відмовилися від популярних у Галичині, але передчасних і тому непопулярних на сході України лозунгів національно-визвольної боротьби. Їх зредукували, звузили до демократичних і соціальних, а в результаті – і схід не підняли, і захід остудили. Як у воду дивився Бандера:

«Натомість, якщо би ставити як програмові цілі для власного табору, перед українським народом тільки ті кличі, обмежитися тільки до них, – то це замість мобілізувати, вносило б тільки баламутство, розгублення» (с.29).

Що й маємо зараз. Переконатися в цьому міг кожен, хто слідкував хоча б за перебігом дискусій про майбутнє Руху в лютому–березні 1992 року: цілковите баламутство і розгублення. І не знати, чого більше.

Підсумовуючи, Бандера наголошує на різниці між орденською і партійною функціями ОУН:

«Великого значення набирає розрізнення поміж властивою, повною програмою, на якій мобілізується й формується власні сили, і політично-пропагандивною тактикою на окремих відтинках» (с.29 – 30).

Автор книжки закінчує: «Як пізніше побачимо, Провід ОУН такі погляди Бандери рішуче заперечив як цілком невірні й чужі та далекі від ОУН» (с.30).

І дарма. Пізніше те, що відстоював Провідник, виправдала історія. Вона ж довела, що «далекі від ОУН» були погляди Проводу.

«ОПОЗИЦІЯ: Замінити авторитарний устрій на демократичний!

БАНДЕРА: Демократія в ОУН – підлабузництво Заходіві» (с.30).

Р.Кричевський зазначає: «Зокрема, опозиція щиро вітала перехід ОУН від програмового авторитаризму до демократії...

Всякі сумніви щодо того, чи ОУН справді перейшла на позиції демократизму, опозиція відкинула як цілком необосновані, відкликаючись при тому на постанови Третього НВЗ, де сказано, що ОУН гарантує свободу слова, сумління, друку, зборів і політичних зібрань» (с.30).

Постанови постановами, але під час і після війни ОУН вславилася зовсім не своїм винятковим демократизмом...

Бандера виступив проти ідеї демократизації з трьох причин. По-перше, це неминуче привело б до перетворення ОУН у партію з усіма негативними наслідками. Передусім спричинило б розмивання її ідеології. По-друге, пише він, «зміна прапорів, зміна провідної ідеї визвольних змагань має дуже істотне негативне значення для розвитку й успішності цих змагань» (с.32). По-третє, «на еміграційному ґрунті виринають намагання накинути як прапорне гасло визвольній боротьбі гасло «за демократію». Під ним провадити революцію, ним мобілізувати маси до найтяжчої боротьби, на життя або смерть, проти большевизму. Це значить позбавити визвольну революцію власного, чіткого ідейного обличчя, своїх питомих чоловічих кличів, прапорів, а прислонити їх такими, які ворог виставив як свої...» (с.32 – 33).

У С.Бандери не було, бо не могло бути, тих аргументів проти зміни гасел, проти «демократизації» національно-визвольної боротьби, які історія дала нам. Нашим «демократизаторам», за їх же свідчення, їхні прапори і гасла клята необольшевія просто вкрала, та й усе. Ті, що й досьогодні намагаються демократизувати і ОУН, і національно-визвольну боротьбу, мають зараз золоту нагоду переконатися, до чого приводить така заміна націоналізму демократизмом, у що обертається для народу демократія без політичної перемоги національно-визвольних ідей, культивованих ОУН.

Ото – спеціально для них – кілька штрихів.

Свобода слова? Та скільки завгодно! То за кожне слово тягли до цюпи, а тепер говори, що хочеш. А колись компартійний, а тепер демократичний Васько слухає та їсть...

Свобода сумління? Господи!.. Та в Галичині, яка вже так демократизована, що далі просто нікуди, з цієї свободи користає, хто хоче, особливо в селах. Не буду далеко ходити за прикладами. Он у моїй батьківській хаті за більшовиків років тридцять відправлялися греко-католицькі Богослужіння. Нелегальні, ясна річ, із суворим дотриманням конспірації. Тепер, за демократів, з підпіллям покінчено: моляться віруючі славно-явно. До церкви, їм, правда, зась, зате вже можна під час відправ відкрити вікна-двері, щоб було чим дихати. Як у відомій пісні, що й далі залишається актуальною: «Я другой такой страны не знаю, где так вольно дышит человек!» От і дихають... Або взяти колишню сільську парт-, а тепер – демноменклатуру. Вона від свободи сумління скористала чи не найбільше. Подекуди за останні три роки ці керівні комсільгосптрударі з атеїстів стали віруючими РПЦ, потім – УПЦ, а як припекло, бо реальним стало відновлення УГКЦ, то стали завзятими парафіянами нашвидкуруч створеної колишнім єпископом РПЦ І.Боднарчуком галицької УАПЦ. Прошу тільки не плутати з УАПЦ на чолі з патріархом Мстиславом, бо це далеко не одне і те ж. Боднарчукова «Церква» – наскрізь українська і цілком козацька, фактично шевченківська, як постійно наголошує владика і його клір. Свого патріарха, правда, ігнорує (така вже, бач, козацька традиція – не дуже шапкувати перед начальством), зате до української символіки далеко не байдужа. З червоними прапорами, правда, ще не ходить, зате синьо-жовтими її священики не раз обіцяли у світлому майбутньому витирати чоботи, а заодно – і змусити греко-католиків гризти свій, тобто греко-католицький, тризуб зубами. Дуже люблять повторювати слова Д.Павличка «Москва нам не мати, а Рим нам не батько». Із клятими (усіма ворогами українського народу) уніатами традиційно строгі: до їхніх же храмів їх не пускають і на поріг, навіть мертвих. А найдемократичніша з найбільш демократичних демократій – Львівська обласна Рада, наприклад? А Рух, партії? Як у Шевченка: «А братія мовчить собі, витріщивши

очі! як ягнята: «Нехай, каже, може, так і треба». Демократія ж! Свобода сумління від будь-яких зобов'язань...

Свобода друку? Є така. І теж – скільки завгодно. Наприклад, періодики мають право видавати всі. Але ми поки що маємо тільки право, а колишня партократія – і право, і гроші, і папір, і абсолютну більшість друкарень, тобто – ще й можливості. А що демократи і націоналісти бідні, як церковні миші, та ще й, на свою біду, україномовні, то нічого дивуватися, що українські видання тануть, як роса на сонці. Зате російських в Україні – повно. Але тут уже нічого не скажеш: з одного боку – демократія, з іншого – ринок. Для України місця нема: третій зайвий.

Свобода зборів і політичних зібрань? Свобода є – зібрань демократичних щораз менше: люди не збираються. Приходять, але рідко і мало. Лідери демократів пояснюють це тим, що народ втомився, а самі люди кажуть, що їм набридо: такий-от плюралізм. Правда, статистику зібрань рятують вчорашні комуністи: ті збираються щораз частіше, коли і де хочуть. Так що в сумі кількість зібрань на спад не йде (у нас на Львівщині, як дізнаємося з виступів керівників, взагалі все падає трохи повільніше, ніж в інших областях, – навіть дощ). Може, ми навіть і випередили б у цьому інших, та заважає якийсь молодий депутат обласної Ради. Щастя, що його не знаю, бо кажуть, що страшні речі чинить. То розжене компартійну демонстрацію, то соціалісти (ті самі, тільки інакше називаються) мусять від нього і його хлопців ховатися, то російським козакам не дасть створити недалеко від обласної Ради свою станицю... Один мій знайомий письменник – теж депутат, але, на відміну від згаданого, не націоналіст, а щирий демократ, – як його згадає, то тяжко нервується і відразу кричить: «Фашист!» Таке, знаєте, враження, ніби гітлерівці вже на передмістю, а він – той римський гусак, що врятував вічне місто від нічного нападу. І я його розумію: раз, що чоловік ще за більшовиків звик так називати націоналістів, а друге – дуже косує на того депутата обласне начальство. А то, самі знаєте, не жарт...

...Ось так виглядають нинішні демократичні свободи українців, куплені ціною відмови від національно-визвольної боротьби. Хай знову дарує читач цей тон, але він – не від злорадства. Просто залишатися байдужим до цього не можна, а до «професійного кодла плакальниць» (П.Скунць) над долею України не належу. Звідси й сарказм...

«ОПОЗИЦІЯ: Забрати ворогові ті вартості з його світу ідей, які він взяв з загальнолюдської скарбниці цінностей!

БАНДЕРА: Ідейну зброю ворога – відкинути тотально!»
(с.34).

Бідні загальнолюди: і їх, як і наших демократів, ота клята большевія теж обікрала. То вже таке: звук вовк по овець ходити, то й по козу прийде...

Про що ж мовиться? Опозиція якось спостерегла, що серед арсеналу марксизму-ленінізму є «брутальні засади», але трапляються і «високі, гуманні ідеї і принципи» – розуміється, украдені. І вирішила не «резигнувати з вартостей», які так привабливо блищать: «демократія, зрівняння людей незалежно від їх національного походження, раси і релігії, співпраця між народами, боротьба за мир, соціальна справедливість тощо». Тут би ще можна додати пролетарський інтернаціоналізм, міжнародну солідарність трудящих, рівноправність жінок, хімізацію, квадратно-гніздовий спосіб, меліорацію, суцільну дератизацію та інше, але все це, очевидно, за отим «тощо».

Усі ці аж надто знайомі нам «цінності» і, очевидно, те, що за ними скривалося, опозиція вирішила зробити ідейним надбанням ОУН і ними надихати українців на... уже не знаю що: напевне, «на бой кровавий, святой и правый».

Уявляєте, якою була б реакція, якби хтось взявся нині прилюдно оголосити таку програму боротьби? Люди подумали б, що їх розважають черговою гуморескою Жванецького чи Задорнова.

Бандеру пропозиція вкрасти оті вже раз украдені «цінності» не привабила: це був би ідеологічний параліч ОУН і цілого національно-визвольного руху.

«ОПОЗИЦІЯ: Боремося проти російського імперіалізму, а не проти російського народу.

БАНДЕРА: Боремося не тільки з імперіалізмом, але й з російським народом» (с.35).

Перебіг дискусії і з цього питання знову ж таки показує два підходи: орденський і державницько-партійний. Україна і Росія приречені жити поруч і, отже, взаємодіяти. Будувати політику української держави на постулаті боротьби з російським народом – безумство. На щастя, ніхто цього не робив і не збирається. Тому в цьому випадку опозиція, так би мовити, ломилася у відчинені двері.

Однак опозиціонери хотіли зробити свій постулат принциповим пунктом ідеології ОУН, а тому всі їхні аргументи умотивували – цілком логічно і справедливо – саме міждержавні взаємини двох народів, але були неспроможні, коли йшлося про ідеологію ОУН як формотворчу базу націоналістичного світогляду. Крім того, опозиціонери якось забували про наявну нерівність: український народ був поневоленним, а російський виступав як уособлення цього поневолення.

Ідеологія ОУН – це ідеологія національно-визвольної боротьби української нації: послідовна, безкомпромісна в питаннях свободи, тотальна. Вона вчить і зобов'язує боротися з усім, що стоїть на заваді українській свободі, з усіма, хто уособлює собою уярмлення українців або виступає проти їхнього права на свободу, власну державність і незалежність. Ці «всі» – це можуть бути окремі люди (у тому числі й українці), групи людей, партії, класи, держави, народи. Це утопія або фарисейство – переконувати себе чи когось, ніби в політиці можливо боротися з явищем без боротьби з носіями цього явища. Як, наприклад, боротися з окупацією, щоб при цьому не зачепити окупантів?

Політика Росії щодо України стереотипна, а тому відома аж надто добре. І століттями російський народ був слухняним знаряддям імперії та російської окупаційної політики в Україні. Вихований на засадах не російського націоналізму, а російського імперіалізму і шовінізму, він без вагань, масово і не завжди

за наказом приходив до нас (і не тільки) саме як окупант, як ворог нашої свободи, як брутальний руйнівник усього нашого національного життя. Так було за самодержавства, так було за комуністичного режиму, нічого не змінилося у ставленні до України і в Росії демократичній. Отже, справа тут не тільки в режимах. І згаданий вище заклик змусити українців віддати росіянам те, на що вони не мають ніяких прав, але яке їм потрібне, ішов не від уряду, а з низів («Борис, заставь хохлов накормить Россию!»). Чому ні президент, ні уряд, ні Верховна Рада Росії, ні жодна з численних політичних партій чи громадських організацій – ніхто не виступив з осудом цього заклику і подібних йому? Та зрозуміло чому: цього осуду не сприйняв би російський народ, бо антиукраїнські настрої ще домінують у свідомості російського суспільства, як домінували вони й раніше. Питається: як має ставитися до цього не тільки український націоналіст, але й кожен українець, у якому хоча б жевріє іскра національної свідомості?

Є й інший аспект цієї проблеми, не менш драстичний. На нашій землі проживають представники багатьох народів, у тому числі й особливо масово – росіяни. Усвідомлення ними того, що українці боротимуться з будь-яким ворогом своєї свободи, повинно пробудити в них якщо не почуття солідарності з нами, то бодай почуття відповідальності кожного за дії своїх земляків – в Україні і поза нею і стимулювати до відмежування від антиукраїнських заяв і дій. Бо хочемо ми цього чи не хочемо, але антиукраїнський виступ одиниці чи групи кидає тінь на всіх і викликає, особливо на побутовому рівні, відповідне ставлення українців до них. І навпаки: згадаймо, який ентузіазм викликали виступи солідарності росіян на наших мітингах. Національно-визвольна боротьба – справа серйозна, крута і жорстка, тут практично неможливий нейтралітет. Тому кожен мусить визначити в ній своє місце, свою позицію. Не хочеш – залиш нас самих із нашими проблемами.

Відрадно, що лінія поділу на прихильників і противників свободи України, як показав референдум, пролягає не через

національне розмежування. Усе це ми пам'ятаємо, цінуємо, як пам'ятаємо дружню підтримку національно-культурних об'єднань росіян, поляків, євреїв, вірменів та інших народів на початку нинішньої боротьби. І забути про це не дамо нікому. Але якщо якийсь народ – в Україні чи поза нею – виступить проти нашої свободи, дасть втягнути себе в антиукраїнські дії, то невже хтось сподівається, що ми залишимося бездіяльними, бо це – народ?

До речі, жодного народу, який з'являвся в Україні в ролі окупанта, не приганяв сюди націоналізм. Кожного разу це був або шовінізм, або імперіалізм, або фашизм, або комунізм. І українські націоналісти ніколи не вели свій народ завойовувати й окупувати інші. І це закономірно: загарбувати чуже вчить не націоналізм – така правда історії. Тому підступну і підлу справу роблять засоби масової інформації Росії, Європи, Америки, називаючи «патриотические силы России» націоналістичними. Не сумніваюся: їм прекрасно відомо, що «Пам'ять», Жириновський, Руцкой та ін. – це російський великодержавний шовінізм та імперіалізм. А називають їх націоналістичними з далекосяжною метою: щоб ототожнити їх з націоналізмом народів колишніх республік Союзу і таким чином настроїти і їхню громадськість, і громадськість своїх країн проти національно-визвольних сил і рухів. Бо улюбленець їхніх господарів – СРСР помер безславно, демократи не стануть на заваді їхнім інтересам, а от націоналісти вже сплутали всі карти: подекуди, наприклад, у Прибалтиці, самі прийшли до влади, подекуди – підштовхнули демократів до утворення незалежних держав, тому й комуністичні режими в деяких республіках змушені були піти тим же шляхом, а в майбутньому вперті націоналісти можуть скрізь прийти до влади і повести свої країни не шляхом неоколоніалізму, а дорогою самостійності...

Що ж до російського народу, то він тільки тоді стане на шлях процвітання, тільки тоді здобуде довір'я і пошану сусідів, коли з позицій імперіалізму і шовінізму перейде на природні для кожного народу позиції націоналізму.

І тоді полеміка між опозицією і Бандерою щодо ставлення до російського народу стане тільки надбанням та уроком історії...

«ОПОЗИЦІЯ: Ми за безклясове суспільство!

БАНДЕРА: Безклясове суспільство – це ухил в бік большевизму!» (с.37).

Дискусія з цього питання дуже повчальна під різним оглядом.

До війни ОУН, яка виникла в умовах капіталізму та окупації, мало уваги приділяла питанням соціальним та економічним. Головне своє завдання Організація вбачала в тому, щоб підняти свій народ на боротьбу за свободу, створити Українську Соборну Самостійну Державу, бо тільки так можна було створити й гарантувати українській нації умови вільного і всебічного розвитку. Решту мали зробити приватна власність, ринок, працьовитість та ініціатива народу і зорієнтована на захист національних інтересів економічна політика уряду. ОУН ніколи не вважала завданням політичної організації ні займатися економікою (В.Чорновіл), ні сівбою чи забутими під снігом буряками (Мих.Горинь).

Тобто, ОУН в цьому випадку враховувала те, що було і чого бракувало на західноукраїнських землях. Похід на схід України виявив: «Тоді, як на ЗУЗ (західноукраїнських землях) вистачали тільки самі патріотичні кличі, самий відклик до національного інстинкту, до ображеної чести народу, – на СУЗ (східноукраїнських землях) треба було аргументів, логічних доказів і знання соціальних та політичних справ» (с.38).

Виявилось також, що тут «український народ хоч глибоко ненавидить большевицьку систему, то ще через те не прагне до повороту капіталізму. Народ шукає за чимсь новим, за новою соціальною правдою. ОУН визначила те соціальне шукання як синтезу деяких додатніх прикмет капіталізму (приватна ініціатива) і деяких досягнень соціалізму. Цю синтезу ОУН охрестила назвою «безклясового суспільства». Хоч назва ця була

запозичена від Маркса, то по своєму змісту вона нічого марксівського не мала» (с,38).

Звичайно, треба було враховувати рівень національної свідомості народу після двох десятиліть жахливого антинаціонального державного терору, а також поширення люмпенсько-наймитської психології внаслідок відчуження людей від землі, від будь-якої власності, до того ж супроводжуваного демагогічною більшовицькою пропагандою.

Але опозиція жорстко помилялася, вважаючи, що в концепції «безкласового суспільства» нічого марксівського не було. Якраз було, причому багато, і Провідник дуже точно вловив це, а тому й виступив проти нововведення.

По-перше, ідеєю «безкласового суспільства» виправдовувалося, хоч і не прямо, класову боротьбу в СРСР, звірства більшовиків проти «поганих» класів, проти всіх неугодних більшовикам, приречених на загибель з класових позицій. По-друге, національні орієнтири визвольних змагань українського народу замінювалися соціальними, а національно-визвольна боротьба – класовою. Бо який же смисл у національних пріоритетах, якщо поділ суспільства на класи визнається наслідком чиеїс злої волі – злом, яке можна і треба викоринити? По- третє, і рушійною силою боротьби, і суб'єктом історії взагалі в такому випадку визнається не нація, а клас, а тому й намагання створити національну державу виглядає чимось несуттєвим, зайвим – забаганкою людей, що прагнуть особистої влади.

Між тим поділ на класи – природний наслідок розвитку суспільства і поділу праці. І клас тих, від кого залежить організація та функціонування виробництва, такий же необхідний, як і робітничий клас. В СРСР знищили клас організаторів виробництва, який, звичайно був і панівним, й експлуататорським. Його місце зайняла партійно-люмпенська номенклатура, ставши панівною та експлуатуючою силою. А от із функціями організатора виробництва справилася так, що довела і всіх нас, і своїх сателітів до жебрацтва. У тих країнах, де класи не нищили, а в ім'я процвітання нації налагоджували їх співпрацю, гармонізацію

інтересів і соціальний захист експлуатованих і невключених у систему суспільного виробництва, – результат очевидний.

Тому теорія «безклясового суспільства» була не тільки хибним і чужерідним включенням в ідеологію ОУН – вона була шкідливою, небезпечною, убивчою...

Історія і тут довела правоту Бандери у відстоюванні ним чистоти ідеології ОУН, орденської суті Організації взагалі.

«ОПОЗИЦІЯ: ОУН не зв'язує себе ніякими філософськими доктринами!

БАНДЕРА: До ОУН мусять належати тільки люди одного філософського світогляду!» (с.39).

Партія справді може бути витворена з людей різних поглядів, хоч, звичайно, не кожна: це залежить від мети об'єднання. Наприклад, чи обов'язкова світоглядна єдність у партії «зелених»? Партія, наголосимо, – об'єднання людей на основі спільності інтересів. Так, на нинішньому витку української історії в інтересах і націоналістів, і демократів, і комуністів було реалізувати незалежність України. Інтерес був спільним, а мета – різна... ОУН – не партія, а організація орденського типу, яку складають люди ідеї. Тому спільність світогляду тут не тільки бажана, але й необхідна. Інакше культивування ідеї стане неможливим: люди різного світогляду будуть по-різному розуміти, інтерпретувати, оцінювати ідею, ідеологію організації. Що ми й бачили на прикладах, викладених вище.

Бандера перетворювати ОУН у партію чи щось подібне до клубу лисих або до нашого Руху не хотів.

«ОПОЗИЦІЯ: Писання Донцова мали поганий вплив на мораль націоналістів!

БАНДЕРА: Донцов залишається і далі авторитетом в питаннях ідеології» (с.40).

Цікаво, чи при цьому опозиціонери використовували такий сильний аргумент, як посилення на власну моральність, спустошену читанням Донцова? От, мовляв, ви пам'ятаєте, якими порядними людьми ми були до читання Донцова, а тепер подивіться, якими негідниками зробили нас його твори!.. Адже

не може того бути, щоб вони судили про нього, як В.Винниченко, – не читаючи. Але якщо знайомство із вченням цього великого мислителя не зашкодило їх власній моральності, то чому саме його вони вважали винним і відповідальним за прояви аморальності, що траплялися в середовищі, яке було під впливом ОУН? Якщо ж вони так пояснювали Донцова своїм підлеглим, як розуміли його, то не дивно, що траплялися ці «прояви». Але при чому тут Донцов?

Вище ми виклали своє розуміння Д. Донцова, а тому для нас природним є те, що «Бандера не бачив за Донцовим ніяких прогріхів» (с.41).

Цим ми закінчили короткий огляд принципів розходжень між Бандерою та опозицією, а ширше – між орденським мисленням і партійним чи партійно-державницьким. Чи не кожна з цих проблем і далі залишається об'єктом полеміки та ідеологічним аргументом. При цьому іноді виграють «відламно»-партійні інтереси, але від цього програють ОУН, націоналізм, нація. В Україні сутність цих протиріч мало відома широкому загалу, а це робить людей безборонними перед хибними напівправами, шкодить нашій спільній справі. Автор тішить себе надією, що хоч у якійсь мірі викладене ним допоможе запобігти цьому, розчистить шлях ідеології націоналізму до свідомості нинішнього покоління українців.

І ще. У центрі нашої уваги була книжка Р.Кричевського, а вона не давала приводу зачепити ще одне явище в нашій історії, яке мало і має принципове значення: проголошення акта про відновлення української державності в 1941 році. Не будемо розглядати аргументи тих, що засуджують цю акцію: вони не витримують жодної критики, є скоріше чистими виявами ображеного честолюбства, ніж політичної мудрості. Обмежимося тільки наступним.

Спроба відновлення державності, поява уряду Я.Стецька не тільки засвідчили політичну зрілість Організації: вони врятували в очах народу честь ОУН та українського націоналізму в цілому. Цим було унеможливлено будь-які німецькі спекуляції

щодо української державності. Відчайдушна і жертвна спроба бандерівців розвіяла наявні тоді ілюзії на визволення з допомогою німецького фашизму, як і всякої іншої сторонньої сили, врятувала тисячі людей від колабораціонізму. Вона визначила подальший розвиток подій, у ході яких ОУН не тільки вписала в нашу історію найславніші сторінки національно-визвольних змагань, але й заклала основи майбутнього використання ідеології націоналізму для організації боротьби українського народу за свою свободу, державність і незалежність.

Короткий аналіз принципів розходжень у середовищі ОУН ще раз переконує, що пережиті Організацією розколи – не наслідок чієїсь злої волі: вони – нормальна річ, що відбувалася в ненормальних, екстремальних обставинах. І орденське, і партійне, і державницьке мислення, вироблені в середовищі ОУН, – не трагедія і зло, а здобуток і дороге, часто кров'ю оплачений досвід українського націоналізму. У зло їх перетворюють нерозуміння, підозрливість, амбітність, нетерпимість до думки побратима. Зараз, із висоти десятиліть, історія ОУН, діяльність усіх її складових частин бачиться й трактується нинішнім поколінням національно свідомих українців як доцільна і національно рятівна, жертвна і героїчна. Позиція кожного з відламів, що доведено ціною власної крові, – це була не спроба ухилитися від боротьби за свободу нації, а намагання зробити цю боротьбу якомога ефективнішою. То чи розумно нести зараз в Україну ті дріб'язкові самоїдські «правди», які сіють розбрат, ненависть, розпорошують наші сили? ОУН задумувалася як носій найбільш суттєвої і великої української Правди: Правди націоналізму, Правди боротьби за свободу нації. І якщо в наш час не ОУН виступить в Україні носієм цієї об'єднуючої Правди, то хто має це зробити на нашій сплюндрованій землі?

...Якщо дозволено буде автору зловжити увагою читачів для ліричного відступу, то хотілося б використати цю нагоду для висловлення мрії, успадкованої від батька. А мріється про Об'єднавчий Великий Збір усіх складових частин ОУН – і зарубіжних, і крайових, усіх українських націоналістичних об'єднань. І щоб

відбувся він тут, на рідній землі. І щоб на цьому форумі носіїв української національної ідеї і борців за неї було визнано й узаконено доцільність і необхідність існування ОУН у всіх трьох її виявах: орденському, партійному, державницькому. І щоб головним у діяльності кожного самостійного відламу ОУН і їхніх дочірніх об'єднань було визнано спільне для нас усіх – побудову української національної держави. І щоб було усвідомлено: зовсім не обов'язково, щоб усі українські націоналісти були об'єднані в одній формальній структурі, але вкрай необхідно, щоб їх єднала спільність ідейна. І щоб приналежність до ордену, партії чи іншого функціонального вияву ОУН була не злочином, а правом, яке впливає зі схильності та можливостей індивіда, його уподобань і якостей, – бо де б він не був, він діятиме в ім'я свободи і процвітання нації. І щоб у націоналістичному середовищі панував закон: усі допомагають усім (орден – партіям і громадським об'єднанням, вони – ордену і одне одному тощо), – бо вони не суперники і не конкуренти, а соратники в боротьбі, кожен з яких виконує свою частку роботи в загальній справі. І щоб імена Є.Коновальця, А.Мельника, С.Бандери, Р.Шухевича, Л.Ребета, Я.Стецька і всіх інших провідників, керівників і рядових членів Організації, які присвятили і віддали своє життя національно-визвольній боротьбі, були пам'ятні й шановані в кожному середовищі. І щоб...

Таке-от мариться. Бридня? Хоча... Не знаю, як сприймуть цю мрію закордонні та наші узалеженні від них націоналістичні об'єднання в краю. Але впевнений: таку акцію підтримали б ті, чий кості розкидані по лісах і полях України та чужини, у сибірській тайзі чи під полярним сяйвом, та їх побратими, що чудом вижили, дожили до наших днів і досі не виходять з бою. Бо **вони не ділили славу ОУН – вони її множили**. І тому віриться: буде зроблено все, щоб колосальний потенціал ОУН і націоналізму використовувався за прямим призначенням – в інтересах нації.

Україну не врятував імперський комунізм, не врятує й космополітичний демократизм. Тільки реалізація ідей українського націоналізму витягне націю з кризи і забезпечить їй гідне

майбутнє. Це не ворожба. І не пророцтво. Це – політична аксіома. І її треба враховувати всім.

«В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля». Тут – ціла програма. Довірмось Правді «Кобзаря» – Правді українського націоналізму. Культивуємо і поширюємо її. Тільки ця українська Правда дасть нам Силу об'єднаного національною ідеєю народу. І тільки власною Силою просвітленого духом Правди народу виберемо Волю – омріяну свободу української нації.

Ми довго слухали чужих і власних лжепророків. Послухаймося Кобзаря – голосу духа й совісті України. І переможемо, яко з нами Бог!

З цим – переможеш!

Перед усіма нами – тисячі завдань. І всі – невідкладні. Та чи не найголовніше з них – пізнання і засвоєння націоналізму, пошуки і згуртування однодумців (організація множить сили!). Врахуймо при цьому досвід останніх літ: це об'єднання мусить відбуватися не тільки на основі симпатії до ідеології націоналізму, але обов'язково – через спільну участь у національно значимій дії. **Ідея і Чин – лише в цьому силовому полі проявляється особистість.** Інакше – демагогія і фарисейство, пустопорожня бравада і безмістовне самовираження, кар'єризм і шкурництво. Націоналізмом не бавляться – це небезпечно і для суспільства, і для «гравця»: націоналізмом треба жити.

Наш заклик до націоналізму зумовлений не тільки особистими симпатіями до цього вчення і родовими традиціями. Усім нам необхідно усвідомити, що нинішня боротьба розпочалася і мусить продовжитися як національно-визвольна, що тільки цей шлях веде і виведе націю зі стану підневільного до державного, від рабства – до перемоги, що тільки на цьому шляху, у цій боротьбі – місце патріота. Але національно-визвольному рухові завжди передуює і його супроводжує загальна політична та економічна криза, соціальні біди, тотальне зубожіння, загроза голоду й агресії, відсутність соціальних гарантій. За цих умов окремі люди і цілі соціальні групи, класи намагаються якось забезпечити

себе, вибороти для себе хоч щось в ослабленій держави. І тому людей і цілий народ у такий момент легко спокусити обіцянками земного раю, задурити подачками і завернути з магістрального шляху нації: найчастіше – гаслами зі сфери демократії та соціалізму (згадаймо практику більшовиків!). Перешкодити цьому може висока національна свідомість, той національно-захисний і національно-рятівний тип мислення, в основі якого – ідеологія українського націоналізму. Націоналізм – не якась чужерідна доктрина: це історичний досвід і мудрість нації, прагнення і мрії кожного з нас, акумульовані у вченні, кожне намагання реалізувати яке приносило надію і славу нації і смертельний жах нашим ворогам. Націоналізм не переміг досі і не привів до перемоги націю тільки тому, що історія відводила йому надто короткий час і надто несприятливі умови для того, щоб він став світоглядом мільйонів українців і об'єднав їх у ту потугу, яка зможе протиставитись ворогові і здолати його. Зараз створилися для цього сприятливі умови. То ж не прогайнуймо історичний шанс нації.

Наша неволя від віків мала, крім усякої іншої, ще й природну зумовленість. Багатство, щедрість і незахищеність нашої землі робили Україну привабливим, ласим і доступним об'єктом агресії та окупації. Цьому географічному детермінізмові неволі ми мусимо і можемо протиставити **високу внутрішню відпорність нації**, забезпечити яку може тільки реалізація в нашому суспільстві ідей націоналізму.

Великі надії ми всі покладаємо на українську армію. Вона необхідна, про це першими заговорили саме націоналісти, і її творенню слід приділити максимум уваги. Але при цьому слід пам'ятати, що свобода країни тільки тоді надійно забезпечена, коли її гарантом виступає не лише армія, а постійна готовність згуртованого національною ідеєю народу одностайно і негайно виступити на смертельний бій проти будь-якої спроби поневолення, піти на будь-які жертви заради своєї свободи, незалежності, державності. Цей високий духовний стан нації виховує тільки націоналізм.

Наша боротьба ще далеко не закінчена, наші перемоги або часткові, або ж ілюзорні, та ідеологія, яка обіцяла привести народ до свободи, вичерпала себе. А тим часом «вчорашні» готують нам нове, вже ринкове ярмо, користуючись тим, що і влада, й економіка, і фінанси, і кадри, а отже, і ринок – усе в їх руках. Підняти народ проти них і довести до переможного кінця на користь нації національно-визвольну боротьбу, розробити концепцію національного державотворення в сучасних умовах і обставинах мирного часу, виробити національно-захисну ідеологію державного функціонування – усе це можна зробити лише з позицій українського націоналізму.

Наша нація травмована, покалічена окупантами і яничарами, досі уполіуджена і принижувана. Вона потребує негайного захисту – на всіх рівнях: від уряду до громади. Демократи про національні права і свободи українців і думати забули – за турботами про «загальнолюдське». Повести негайну боротьбу за честь і гідність, за свободу і повноту національного самовираження українців на їх рідній землі можна тільки з позицій українського націоналізму: іншої ідеології для цього нема.

Прискорити процес національного прозріння і самоусвідомлення, викликати в суспільстві ту «критичну масу» національно-творчої енергії, завдяки якій почнеться відродження і розквіт України, – завдання всіх, чию духовність живить патріотизм.

Передусім – націоналістів. У нас є філософія, ідеологія та досвід національно-визвольної боротьби; зараз гостро актуальна потреба у філософії державотворення та державного функціонування нації. То ж необхідно удосконалювати перше, доповнювати друге, розробляти третє. А головне – **нести націоналізм людям не лише у вигляді національно-захисної ідеї, але передусім – у вигляді національно-захисної дії**. Тільки так ідея і чин націоналізму завжди ставали національним надбанням, і тільки такою мусить бути методика поширення націоналізму зараз.

Великі надії ми покладаємо на національну Церкву. Під національною Церквою ми розуміємо передусім релігійне

об'єднання, духовенство та ієрархія якої бере на себе відповідальність перед Богом і людьми за те, щоб дорогою Христа вести і привести до Бога довірений їм народ таким, яким хоче його бачити і яким сотворив його Бог, а не таким, яким хотіли зробити його різні окупанти, часто – явні слуги сатани. **Бог створив нас українцями, і да святиться воля Його на віки віків.** Саме на цьому століттями будує свою душпастирську і національно-захисну діяльність УГКЦ. Цього ж чекаємо від УАПЦ, розуміючи, як не просто стати на ноги цій Церкві. Вона, пріснувавши 90 років з 1596 року, була проковтнута московською патріархією спочатку на 235, а після одного десятиліття – уже за більшовиків, – ще на шістьдесят років. Відродившись до нового життя в 1989 році у Львові, УАПЦ ще не повернула собі своєї канонічної території – на сході України. Зуміє вона очиститися від усякої нечисті, так масово напханої в неї антихристиянськими й антинаціональними силами, чи вони й далі під її прикриттям вершитимуть свої чорні справи, сіятимуть чвари і розбрат між українцями? З ким перш за все піде на зближення ця Церква: чи в ім'я заповіданої Христом єдності Вселенської Церкви і вимолюваної народом єдності нації об'єднається з національною УГКЦ, яка за тисячу років жодного разу не відступила від церковних канонів і національного обов'язку, чи з тою, яка віками русифікувала українців і досі імперським осколком стримить у тілі України?

400 років тому два єпископи – предтечі нинішньої УАПЦ порушили принцип соборності і вирішили, що вигідніше послухати грецького патріарха, князя Острозького та московських «доброзичливців», ніж Христа, і що царське православ'я важливіше від національного патріотизму. Це привело в кінцевому рахунку до загальнонародної катастрофи 1654 року, а в 1686 році погубило й українське православ'я, у муках відроджене аж у 1921 році – на одне десятиліття. Чи буде враховано усе це зараз?

Проблема церковної єдності настільки актуальна і гостра, від її вирішення залежить так багато в сучасному і майбутньому України, що обминути її не вдасться. Поставала вона й перед урядом УНР у час національно-визвольних змагань 1918 – 1920

років. Тому дозволю собі запропонувати читачам свою публіковану в пресі ще в 1990 році невеличку замітку «Церковні плани Винниченка». На жаль, вона не застаріла.

«У час національного відродження України і нав'язаної Галичині міжконфесійної боротьби нашим читачам, очевидно, буде не зайвим і цікавим ознайомитися з поглядами голови Директорії УНР В.Винниченка на унію та православ'я, на вирішення проблеми церковної єдності України. Для цього процитуємо одну, 76-у сторінку із брудного пасквілю С.Даниленка «Дорогою ганьби і зради». Історична хроніка. Видання друге, доповнене» /»Наукова думка», Київ, 1972/.

Але перед тим відзначимо два моменти. По-перше, усі зацікавлені у збереженні колоніальної залежності України і в духовному спустошенні бунтівливої Галичини завжди виступали передусім проти унії, проти УГКЦ, приписуючи їй зловорожі щодо народу цілі, зокрема ополячення. Що ж, їх можна зрозуміти: поки в Галичині жива УГКЦ, колоніальне поневолення галичан не могло і не може бути ні повним, ні остаточним. Важче зрозуміти нинішніх активістів УАПЦ в Галичині, які не тільки не відмежовуються від імперських «соратників» у боротьбі з УГКЦ, але й самі щедро черпають свої аргументи з подібних каламутних джерел, хоч добре знають їм ціну.

По-друге, для даниленків та їх нинішніх однодумців – противників УГКЦ – православ'я виглядає більш привабливим, ніж унія, бо вона, бач, вела український народ «дорогою ганьби і зради». А як бути з тим, що за 400 років УГКЦ привела народ у наш час із збереженою в сорокарічному підпіллі національною Церквою, рідною мовою, високою національною свідомістю і духом непокори гнобителям усіх мастей? І як жаль, що ті, кого повели тоді іншими дорогами, денационалізувалися, мільйонами спольщувалися або русифікувалися..

Але повернемось до обіцяної цитати:

«Майже через двадцять років у своєму панегірику Шептицькому, виданому у 1937 році у Філадельфії, Лонгин Цегельський зробив цінне визнання: «Українські державні провідники

думали над введенням унії згори, з уряду, по всій Україні та над покликанням Митрополита Андрея (Шептицького) на патріарха всієї України. Унією вони думали раз і назавжди відгородити Україну від Москви й азійства, наблизити її до Заходу і до його культури». Це ж, але вже більш докладно, повторює Цегельський в іншому панегірику Шептицькому під назвою «Український патріарх». Як повідомляв щотижневик василіян «Світло», який видається в канадському місті Торонто, після смерті Цегельського його спомини передано до друку. В розділі 57-му споминів Цегельський наводить запис своєї розмови з головою Директорії, що відбулася 19 грудня 1918 року. Ось витяг з цього діалогу: «А що там поробляє наш Шептицький? – звернув Винниченко нагло на іншу тему, Я розповів, що Митрополита Шептицького інтернували поляки в святім Юрі.

– Ми його визволимо, – zareагував Винниченко. Я чекав на те, як собі Винниченко уявляє це визволення, але він був настільки реальний, що волів на цю тему мовчати.

– Біда, – продовжував по хвилі Винниченко, – що ми не маємо такої людини, як Шептицький, щоб поставити її на чолі української православної Церкви. Є владика Платон у Сибіру, щирий українець, але, мабуть, оженився з якоюсь учителькою. Та є ще Димитрій у Чернігові. Також щира українська душа, але надто любить вихилити лишню чарку. А що ви сказали б на те, якби ми забрали Шептицького до Києва на Митрополита всієї України?

– Шептицький на православного Митрополита не піде, – відказав я.

– На якого там православного!.. Очевидно, що на уніатського. Православ'я скасуємо. Це ж воно завело нас під царя східного, православного, то воно проводило обмосковлення України. Православ'я завжди буде гравітувати до Москви. Ваша унія добра для відрізнення і від Польщі і від Москви. Уніат із природи стає українцем. Скличемо синод єпископів, архімандритів та представників мирян з України і порадимо їм прийняти унію, а Шептицького поставимо на чоло. Ще й порозуміємося з Римом,

щоб його зробив патріархом України. Чи не добре це звучить?.. Ви думаєте, я жартую?

У душі я радів цьому планові, – продовжує Цегельський, – та все-таки висловив побоювання щодо труднощів із православним духовенством та з протиуніатським наставленням, створеним і культивованим Москвою.

– Єрунда! (Дрібниця!) – гарячився Винниченко. – Це – революція, і все старе ломиться. А хто незгідний, нехай посміє... Заарештуємо яких два-три десятки старозаконників, збавимо парафії (парохії) і хліба цього чи того, то решта присяде. А український сантимент доконає решти. Відгородимо Україну муром унії від Москви раз на завжди».

Ось така цитата. Тут кожна репліка Винниченка значима і вимагає глибинного осмислення. Є тут і твереза оцінка, і водночас революційний романтизм з його виразним креном в екстремізм. Можна тільки уявити собі, які катастрофічні наслідки для України і самої ідеї релігійної єдності мало б державне впровадження унії у східному регіоні – серед зрусифікованого духовенства, денационалізованого населення, в атмосфері класової та міжнаціональної ненависті...

Однак до реалізації плану Винниченка не дійшло: у Митрополита Андрея Шептицького були інші, далекі від революційного радикалізму погляди на шляхи досягнення церковної єдності. Як відомо, він був за поетапне створення українського патріархату. І першим етапом мало бути проголошення на Східній Україні УАПЦ – для досягнення незалежності від московського патріархату, виховання національної свідомості східних українців та культивування серед них ідеї релігійної єдності. Наступний етап – обрядове зближення УГКЦ та УАПЦ на ґрунті старокиївської традиції: збереженої УГКЦ, але повністю знищеної російським православ'ям на Східній Україні після 1686 року. Далі – повернення східноукраїнського православ'я до статусу Володимирівської Церкви, який передбачав (до 1054 року) єдність із Вселенською Церквою. А вже на цій основі мало відбутися об'єднання двох українських національних

Церков – УГКЦ та ЦАПЦ, яке повинно було увінчатися всеукраїнським патріархатом.

Дійсність перекреслила започатковане в 1919 році здійснення цього плану: греко-католицька Галичина була окупована Польщею, православна Україна – більшовицькою Росією. УАПЦ в муках проіснувала з 1921 до 1930 року і була розстріляна Сталіним.

Удруге А.Шептицький повернувся до цього плану в 1943 році. Не вийшло: проти об'єднання українців виступили фашисти.

У наш час проти нього ополчились партократи, РПЦ і ті галицькі псевдоавтокефалісти – «патріоти», які міцно стоять на платформі КПУ. То ж віз і нині там...»

Український націоналізм ніколи не був і не може бути байдужим до релігійних і церковних проблем. Наш обов'язок – домогтися, щоб національні Церкви в національній державі перестали бути об'єктом цькування і сваволі прокомуністичних, проімперських сил, а тим більше – знаряддям розбрату в їхніх руках. Підтримувати національні Церкви, сприяти їх розвитку, порозумінню і єднанню – святий обов'язок християн і патріотів. Греко-католики вже – у буквальному розумінні – билися пліч-о-пліч зі своїми братами-православними проти слуг Москви за поверненням вірним УАПЦ святої Софії. Важко сказати, коли українці-православні стануть плече в плече з греко-католиками українського сходу, виборюючи для них право жити вільним і повним релігійно-церковним життям. Але день, коли це буде, стане Днем християнської Любові, національного прозріння і єднання.

Неоціненну роль у культивуванні й поширенні націоналізму може і повинна відіграти українська інтелігенція. Але зараз вона сама гостро потребує допомоги. І завдання націоналістів – включити інтелігенцію в систему національно-визвольних змагань, сприяти їй у відстоюванні своїх прав, у захисті її інтересів. Інтелігенція – носій інтелекту нації. Доки буде підневільною чи упослідженою нація, доти в наймах антинаціональних сил буде

й інтелігенція. З другого боку, сила нації – не тільки в насталеній волі, але й у її інтелекті, – як і людини: тигр чи лев фізично сильніші за людину, але людина долає їх... І ще: легко закликати до боротьби і вести за собою однодумців: набагато складніше виконати іншу необхідність – зробити своїми однодумцями тих, що, може, уперше чують про твої ідеї...

Ми ще не спинили деградації нації у найважливішому пункті і сприймаємо відчуження молоді від проблем національного відродження як природну різницю інтересів. Між тим ідеться не про конфлікт поколінь, а про конфлікт на рівні світоглядів, на рівні сутнісних для життя нації ідей. Майбутнє ж за тим, кого підтримає молодь. А ми й далі влаштуємо мітинги, збори та імпрези для людей пенсійного віку і тішимося їх багатолюддям, не помічаючи, що молоді на них іноді нема зовсім... Націоналізм – ідеологія молодих. Він же – запорука їх людського майбутнього.

Наші партії, Рух, ТУМ «Просвіта» та інші об'єднання склали національно пробуджені і національно свідомі українці. Протиприродним є те, що згуртованим для національно-визвольних змагань підсунули ідеологію, дуже далеку від проблем національного відродження і самоутвердження. Розколи, гризня, недієздатність цих об'єднань – яскраве свідчення суперечності між національними устремліннями їхніх членів та пропонованою їм космополітичною ідеологією. Саме ці люди, які зараз складають демократичні об'єднання, забезпечили успіх першого, національно-визвольного етапу нинішньої боротьби, і їх національно-творчий потенціал далеко не вичерпаний. Для них природною є ідеологія українського націоналізму, і тільки з його позицій вони зможуть реалізувати і себе, і національну ідею українського народу. Вороги і противники українського національного самоутвердження ще настільки сильні, що **тільки червоно-чорний прапор боротьби нас приведе під синьо-жовтий стяг свободи**. Людей залякали націоналізмом, і їм треба допомогти зрозуміти: націоналізм кличе не до крові, а до перемоги.

У своїй праці ми кинули багато критичних зауважень на адресу лідерів демократичного табору. Однак наша мета полягала не в тому, щоб усунути їх від політичної діяльності. Навпаки! Серед них є чимало авторитетних і патріотично настроєних людей, які зараз лише в силу корпоративних чи кланових інтересів тримаються за ідеологію демократизму, хоч давно відчувають її неперспективність. Частина з них уже стала на позиції націоналізму, частина – на шляху до цього. Чим скоріше націоналізм стане регулятивною ідеєю їх політичної діяльності, тим скоріше відбудеться зміцнення нашої державності і незалежності, тим скоріше наш народ «гляне, як хазяїн домовитий по своїй хаті і по своїм полі» (І. Франко).

То ж якщо в когось створилося враження, що автор виступає, наприклад, проти В.Чорновола, – то він помиляється. Просто Чорновіл займає таке становище в українському житті, що зараз не можна зблизити націю з націоналізмом, не піддавши обґрунтованій критиці політичну практику, позицію та ідеологію демократів, яку у значній мірі творить і яку уособлює передусім В.Чорновіл. Виступаю, отже, не проти Чорновола, а проти слабкостей Чорновола. Вважаю, що найбільший противник Чорновола зараз – не автор цих рядків, а сам Чорновіл. Біда його і багатьох інших лідерів у тому, що за останні два роки вони чують тільки похвали і лайки на свою адресу. Мені ж ішлося про те, щоб показати їм об'єктивний зріз та аналіз писаного, говореного і робленого ними. Бо їхні політичні можливості – великі. Мріється, щоб вони використали їх на добро тої нації, чиїми силами вважають себе.

Нинішній націоналізм в Україні мусить ще багато зробити для політичної всеохопності всіх сфер українського життя, щоб бути самостійним варіантом, а не стилізованою варіацією націоналізму попередньої епохи. А життя само розчищає шлях націоналізмові до свідомості і серцець людей.

Наприклад, одним із застережень демократів щодо нашої ідеології було те, що націоналізм допускав різні форми державного устрою, у тому числі авторитарні, якщо це відповідатиме

історичному моментові і гарантуватиме виникнення і збереження національної держави та незалежності. А зараз час підтвердив і цю позицію філософії націоналізму. І ми бачимо, як легко відмовилися демократи від демократії і з ентузіазмом підтримали введення посад представників Президента на місцях, коли побачили, що **демократія в наших умовах не спроможна здолати опір постімперських структур і повний параліч виконавської влади, а отже – гарантувати збереження держави.** Те, що закидали націоналізмові як можливість, самі здійснюють на практиці. Жаль, що ніхто з них при цій нагоді не вибачився публічно перед націоналізмом за попередні інвективи, а перед народом – за підтримку політики обмеження народовладдя...

А як же нам ставитися до цього нововведення? Та з позицій національної ідеї. Якщо інститут представників у цілому чи дії окремих його представників сприятимуть зміцненню української держави і трансформації її в національну, ми підтримаємо їх усіма силами. Якщо ж усе це задумано і проводиться для зміцнення влади «вчорашніх» і збереження теперішнього упослідженого стану української нації, то ми поставимося до «нишніх» так, як і до «вчорашніх».

Два слова про опозицію. Цей політичний термін – із практики парламентаризму, якого в нас, до речі, ще нема. Зате опозиція вже є. І не одна. Опозицією у Верховній Раді слід вважати ті сили, які очолює «соціаліст» Мороз. І уряд, і опозиція мають спільну мету – захист інтересів тих, хто привів їх до влади і є їх опорою. Але вони по-різному уявляють собі цей захист. Звідси й намагання опозиції зайняти «позицію», тобто місце нинішніх керівників: щоб краще справитись із цим завданням. Якщо наші демократи мають ту ж мету, але свої погляди на її втілення, відмінні від урядових і Морозових, то, зрозуміло, їхнє місце в опозиції. Яку вони зараз, до речі, активно організують. Ось такі метаморфози відбуваються з демократією, яка відмовилася від політичної боротьби народу із реакційними силами і вважає можливим нормальне політичне життя без перемоги над ними. Наша ж боротьба продовжується і мусить тривати до повної

перемоги. Але є ще Президент, обраний народом. Чи можуть націоналісти бути в опозиції до Президента? Так, якщо в нас буде спільна мета. Позиція націоналістів йому напевно відома. Зате націоналісти про позицію Президента можуть тільки здогадуватися – по його діях. А тому ні цілковитої підтримки, ні опозиції, ні прямої конфронтації зараз бути не може. А є те, що є: позитивна чи негативна реакція на ту чи іншу дію Президента. До речі, це досить небезпечна ситуація, бо деякі політичні дії мають скриту мотивацію – цілком виправдану, але не завжди зрозумілу, іноді просто тривожну. А це може викликати протидію якраз тих, у чиїх інтересах проводиться ця дія...

Що ж до постімперських і прокомуністичних сил та їхніх владних структур, то націоналізм має іншу мету – протилежну їхній, а тому бачить своє місце **не в опозиції до них, а в боротьбі з ними**. Так було завжди. Ніхто ж не скаже, що Є.Коновалець, А.Мельник, С.Бандера чи Л.Ребет були в опозиції до Сталіна і його спадкоємців, – вони боролися з цими катами українського народу...

Націоналізм набирає силу. Він стає надбанням, опорою і детермінатором суспільної поведінки все більшої кількості українців. Він повертає віру, наставляє волю, гартує дух. Він привчає звіряти свій шлях за трьома немеркнучими орієнтирами: Бог, Україна, Свобода.

З ним – переможемо!

І хай допоможе нам Бог!

1992 р.

УКРАЇНСЬКА ІДЕЯ І ПЕРСПЕКТИВИ НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО РУХУ

Завершення президентської виборчої кампанії, результати і прогнозовані наслідки виборів-99 просто зобов'язують нас підбити підсумки своєї дотеперішньої діяльності і визначити напрямні наших зусиль на найближче майбутнє.

Чому саме вибори-99 служать для нас певним рубежем і точкою відліку? Адже, на думку багатьох, нічого особливого не сталося, усе залишилось по-старому: Л.Кучма вдруге здобув посаду Президента, при владі залишилась та ж команда, хто жирував в умовах кризи, той жирує, а хто бідував, той і далі бідує. А Україна як балансувала на грані економічного і політичного банкрутства, так і балансує. Усе, отже, залишилось таким, як і до виборів.

Але це глибоко помилковий висновок, до того ж шкідливий: він породжує зневіру й апатію, виправдовує ідеологічну імпотенцію політичних банкрутів, затуманює перспективи. Насправді зміни відбулися, до того ж значні. Інша справа, чи є серед них корисні, перспективні для громади, для нації, для України.

Назвемо ті з них, які вважаємо найсуттєвішими і які слід враховувати і нам, і цілому націоналістичному рухові у подальшій діяльності.

І. На виборах-99 уперше за три роки існування Держави Україна східноукраїнський виборець мав реальний вибір: голосувати за збереження української держави чи за її фактичну ліквідацію. Результат виборів відомі: більшість проголосувала за державну суверенність України. Розвіяно міф про абсолютний вплив імперкомуністичних ідей і сил на свідомість східних українців. По-друге, уперше електорат сходу України виступав не як єдина сіра маса, що послухно голосує, як начальники з колишньої партноменклатури накажуть, а розділився на два табори, кожен з яких відстоював те, що йому ближче.

Чи можна не помічати, недооцінювати того, чого так прагли всі національно свідомі українці, але чого – через свою роздрібленість! – не спромоглися зробити? Зрештою, наші національно-патріотичні об'єднання не дуже й старалися... Але – сталося. І якщо в 1991 році схід України однозначно висловився за незалежність України, то на виборах-99 більшість східних українців зробила другий суттєвий крок до реалізації української національної ідеї: проголосувала за українську державність.

А це зобов'язує нас, націоналістів, кинути всі сили на те, щоб невдовзі там було зроблено третій, вирішальний крок, тобто, щоб схід України був готовий висловитися за українську національну державу: за Українську Соборну Самостійну Державу.

«Тризубу», його Центральному Проводу варто негайно вступити в переговори з державницькими партіями і громадськими об'єднаннями з пропозицією забезпечити реальну альтернативу на майбутніх виборах: ми готові підтримати там кожного кандидата в депутати, який виступить з національно-державницькою програмою, незалежно від його партійної приналежності.

II. Ідея державності стала (особливо в другому турі) вирішальним фактором на виборах-99. На старті виборчої кампанії вона не існувала – її просто не було в програмних заготовках претендентів на булаву. Були натяки на можливий «російський варіант» виборів, але це були тільки такі собі кулуарні розмови. Усі кандидати йшли з двома десятками соціально-економічних проблем, тобто з обіцянками колись видати зарплату, якщо будуть гроші, колись дати пенсії, стипендії тощо. Усі вони обмежувалися саме цим, ніби розмовляли не з народом, а з голодною худобою.

Навіть Президент-кандидат вважав своїм головним противником тільки соціально-економічний стан суспільства. Але – не жахливий духовний стан покаліченої різними окупаціями української нації, не наростаючі процеси денаціоналізації українців, не ганебний для чисельної і корінної нації суспільно-політичний статус грабованого, голодного і безправного раба на рідній землі... Чому? Та через те, що **жоден** його суперник,

жодна партія з табору «опозиції» теж не вважали ці проблеми суттєвими, не йшли з ними до виборців, не використовували їх як головний аргумент у боротьбі за президентське крісло. Але припекло – і команда Президента (але – не суперників!) зорієнтувалася, почала апелювати до державницької свідомості українців, а Президент якось у розмові про якогось керівника навіть заявив: «Для мене головне, щоб він був українцем».

Так ідея української державності таки стала фактором на виборах, а в другому турі вже домінувала.

Навіть комуністи – учорашні і нинішні – у ході передвиборної кампанії почали бити себе в груди, що вони «теж державники». Першим – О.Мороз після того «гарячого» прийому, який він мав на Тернопільщині та в Дніпропетровську. Потім нерви здали в О.Ткаченка і він почав нарікати, що його просто не зрозуміли і тому закидали машину яйцями, а насправді він і є найбільший державник, бо це він – Голова Верховної Ради. Третім був П.Симоненко: коли його речники потяглися до нього з областей усі в тухлих яйцях і гнилих помідорах, він почав заявляти, що він теж державник, теж за суверенітет, просто ми, мовляв, трохи по-іншому бачимо союз з російськими братами. Останньою заявила, що вона теж державник, Н.Вітренко. Просто-таки біблейні часи: масовий рух на шляху від імперкомуністичного Савла до національно свідомого Павла!..

А, повторюю, починалося все зовсім не з цього. Але змушені були поступитися антиукраїнськими принципами. Причин було дві. По-перше, комуністи і комуноїди помітили, що ідеї реваншу вже не сприймаються в Україні більшістю населення; по-друге, Л.Кучма на захисті української державності набирає голоси, а в них летять тухлі яйця і гнилі помідори – під улюлюкання і захоплені вигуки трудящих.

«Тризуб» може і повинен підтримати, поширити і поглибити процес прирощення державницької свідомості, особливо на сході України. У нас є достатній ідеологічний та інтелектуальний потенціал, щоб розкрити привабливий зміст поняття «національна держава», зняти наявні ще побоювання (особливо

неукраїнців), показати невідворотність і перспективність національного державного будівництва для всіх громадян України.

Тож не вичікуймо і не тішмо себе ілюзіями, що цю роботу візьметься виконувати хтось інший. Вибори-99 черговий раз довели, що ніякі нинішні центристи, правоцентристи, «теж-державники» і «теж-націоналісти» цим займатися не хочуть і не будуть. У них свої, виключно кон'юнктурні, кар'єристично-амбіційні плани. Носіями української національної ідеї, організаторами боротьби за реалізацію її політичного змісту – утвердження української національної держави були і залишаються тільки українські націоналісти. Нам і здійснювати це.

III. Вибори-99 з усією очевидністю показали цілковиту ідеологічну вбогість і неспроможність наших партій, зокрема національно-патріотичних. Усі вони були агітаторами за «свого» кандидата, але жодна не була пропагандистом власних ідей, програм, жодна не зробила «свого» кандидата речником своїх ідей. І це надзвичайно сумний факт і надзвичайно прикра особливість нинішніх виборів. Партії повністю підпорядкувалися своїм кандидатам. Вони пішли в найми до кандидатів у розрахунку, що потім, колись, після перемоги, то все-таки і їхні ідеї будуть оцінені, будуть реалізовані...

Так не можна політикувати. Так не можна увиразнити себе перед громадою, не можна стати привабливим для неї, не можна повести її за собою. Так не можна зробити чогось доброго для народу. Не обов'язково виграти на виборах, але під час виборчої кампанії можна було провести потужну пропаганду державотворчих, націозахисних і націотворчих ідей і програм, до яких, як виявили вибори-99, давно дозріло українське суспільство.

На превеликий жаль, не було цих ідей, не було таких програм, не було і їх пропаганди. Залишається сподіватись, що після виборів зміни обов'язково настануть – при перегляді партійних програм і плануванні участі в майбутніх виборах.

IV. Жодне з національно-патріотичних середовищ не змогло запропонувати власного кандидата на посаду Президента

України. З одного боку, це добре: бодай мала дрібка здорового глузду, проявлена у самооцінці, до того постійно завищуваний. З другого – це надзвичайно сумний і промовистий факт. Власне, це публічне оголошення про своє політичне банкрутство.

За вісім років жодне з національно-патріотичних об'єднань не зуміло сформувавши такого лідера, якого можна було б запропонувати громаді як перспективного політичного і державного діяча. Чому?

А дуже просто. Пояснення мало приємне, і звучить воно так: виявляється, що насправді цими середовищами вісім років велася не боротьба, а імітація політичної боротьби. А внаслідок імітації з'являється не борець, а імітатор – талановитий чи не дуже. Привабливий для народу лідер, суспільно значима особистість взагалі формуються не на партійних зборах, не в кулуарах чи курільнях, а в завзятій боротьбі за обнадійливу для народу ідею. Оскільки не було такої боротьби, то й не було такого лідера.

Є ще один аспект цієї проблеми. Вісім років тому ми теж мали стільки «своїх» кандидатів у президенти, що стало очевидним: якщо не протиставити Л.Кравчуку єдиного, то справа буде програна ще до виборів. І що? Чи хоч один із «непомильних» демократичних «батьків народу» поступився тоді власними амбіціями заради інтересів громади, заради її єдності?

На виборах-99 ця згубна традиція, започаткована цими маніакально самозакоханими політмудрецькими, була свято збережена їх духовними спадкоємцями – сучасними політмудрецькими. «Ми підемо до кінця!» – волали вони хором. І прийшли – до кінця довіри з боку виборців. Добре хоч, що не до кінця української державності. Така небезпека була дуже реальною. Але нашим «народолюбцям» завжди було і є байдуже до того, що буде з народом.

V. Жодна з національно-патріотичних партій на цих виборах, як виявилось, не мала ніякого впливу на виборців. Кажуть, що в перемоги завжди багато батьків. Але навіть перемогу

Л.Кучми забезпечили зовсім не партії та інші об'єднання. Та вони й не могли цього зробити. Причин кілька.

Перша. Хто буде вірити партії, яка запевняє, що її кандидат в депутати ошчасливить громаду, а потім виявляється, що ошчасливленим став тільки сам депутат?

Друга. Як зорієнтуватися, кого справді партія хоче бачити Президентом, якщо її члени агітують за двох (були випадки, що агітували й за трьох) різних кандидатів?

Третя. Люди давно помітили, що жодна з наявних партій не є виразником їх інтересів (якими навіть не цікавиться), а кожна тільки нав'язує громаді власні ідеї та своїх людей у ролі керманичів.

Четверта. Усі партії пропагували фактично той самий програмовий набір, але різних кандидатів.

Тому виборці орієнтувалися не на заклинання партій, а намагалися за тою чи іншою особою кандидата вловити певну політичну тенденцію, за яку й проголосували. Здебільшого – за принципом «Аби не було ще гірше».

Чи не зроблять із цього наші партії належні висновки? Чи зуміють повернути собі авторитет і вплив у суспільстві до наступних виборів?

А це необхідно. Без партій, як свідчить досвід історії, можна зруйнувати суспільний лад, навіть державу, але не можна організувати нове, краще політичне життя. **Перед нами – подвійне завдання: провести якісні, революційні перетворення в інтересах української нації, але при цьому не ослабити і не поставити під загрозу саме існування української державності.** Зробити це цілком реально через українські партії, сконсолідовані українською національною ідеєю.

VI. Вибори-99 – це продовження політичної школярщини: ставка на особу, а не на ідею. З цього можна починати, і з цього переважно починається всякий значимий суспільний, зокрема національно-визвольний рух – з орієнтації на того, хто перший почав, запротестував, підняв прапор тощо. Пам'ятаєте, як це було в кінці 80-х? Ішли за тими, хто перший вставав і казав:

«Хлопці, підемо, а зробимо ось так!» Це потім виявлялося, чи були ті перші належно підготовлені до такої діяльності, чи туди вели, чи у всьому мали рацію і т.ін. Це було потім. А тоді йшли за тим, хто перший крикнув, коли всі мовчали.

Об'єднання навколо особи – це природно, але не можна тільки на цьому будувати політичну діяльність. У нас же це політичне штабцтво триває вже багато років. Уже понад десятиліття український політикум тупцює на місці: і в організаційному будівництві, і в справі міжорганізаційної консолідації, і на всіх виборах робить ставку на особу, а не на ідею. Звідси – розколи й отаманщина, дроблення сил і катастрофічне зменшення політичного впливу – і на громаду, і на владу.

Зараз, після виборів, усвідомивши свою політичну неміч, наші політики намагаються якось зміцнитися. Методика до оскоми звична: об'єднуватися. На практиці це означає: розколювати існуючі організації, щоб створити чергову мильну бульку – короткотривалий політичний блок або нову (91-у, 92-у?) партію. І знову – довкола особи, а не ідеї: для втримання на політичній поверхні жменьки шахраюватих лідерчуків, а не для прирощення політичної свідомості суспільства й утвердження національних інтересів. І це природно: без нових ідей не залучиш нових людей. От і доводиться перетрясати кадровий склад існуючих об'єднань. Що це дає? Ще більше роздроблення і, отже, ослаблення державницького табору, який через це слабне від виборів до виборі. Бо коли ми з вами були сильніші: у 91-му чи в 99-му?..

Безідейність згубна для політичного об'єднання. Як згубна й ідеологічна еkleктика: коли політичні платформи монтуються з ідейного чортополоху, насмиканого з чужого поля.

Єдине, що може по-справжньому зміцнити наші партії, – це перехід на національно-захисні та національно-державотворчі позиції. Тільки в ідеології українського націоналізму вони знайдуть ті народорятивні й продуктивні ідеї, концепції, аргументи, які зацікавлять й активізують нові верстви громадян, збільшать їх членство, зроблять їх критику влади

переконливою і конструктивною, привабливою для виборців і перспективною для України.

Звичайно, «Тризуб» просто зобов'язаний сприяти поширенню та утвердженню наших світоглядних засад в українському політикумі. А для цього слід постійно шукати нові форми, методи, засоби.

VII. Вибори-99 дають підстави говорити про кардинальні зміни у взаєминах влади і партій – не на користь останніх. Проблема ця багатоаспектна, але зараз ідеться про найбільш три-вожне і небезпечне для суспільства: таке порушення балансу сил між владою і партіями, яке зримо наближається до критичної межі. У всякому разі, у президентській виборчій кампанії явно домінувала адміністративна вертикаль, а не партії, штаби кандидатів, а не політичні блоки. Чому? Бо, як каже Святе Письмо, «слів слабких ніхто не слухає»...

Чи вдасться нашим партіям згуртувати достатні сили, щоб реалізувати свої сподівання на наступних виборах до рад?

Якщо вони будуть і надалі виступати з тих же ідейно-програмових засад, що й досі, то їх чекає цілковитий крах: депутатський корпус буде сформований адміністрацією, а не ними.

І навпаки. Більше того, тоді виявиться, що й «невирішима» проблема консолідації політичних сил таки вирішима. Так, на виборах-99 «Тризуб» успішно демонстрував це, пропонуючи партіям, громадським та релігійним об'єднанням і владі конкретні суспільно значимі націоналістичні ідеї і справи. Нас підтримували, бо знали, що політичний капітал з цього дістанеться не нам: ми не йдемо до влади, а тому ні в кого не відберемо голосів. Ми й надалі будемо діяти так. Така консолідація вигідна всім, вона оздоровлює міжорганізаційні стосунки, піднімає авторитет кожного об'єднання, веде до реального зближення і згуртування політичних сил.

VIII. На виборах-99 була зовсім відсутня проблема стану і розширення демократії. Бо ж не можна вважати боротьбою за демократію скигання чотирнадцяти претендентів на булаву з

приводе «інформаційної блокади»: у підпорядкованих їм ЗМІ вони теж демонстрували не турботу про політичну обізнаність виборців, а той «плюралізм», що від слова «плювати». То ж грамада не дуже й переймалася цим.

Але те, що всі фігуранти виборів, наче змовившись, повністю **проігнорували роль народовладдя в українському державотворенні**, – це дуже цікава, промовиста і навіть шокуюча особливість нинішніх виборів.

Зважте: у нас так багато демократичних партій і тьма демократів, але ніхто навіть не заїкнувся про стан і розширення народовладдя. І це при тому, що в Україні вся демократія зводиться до участі повністю відстороненого від щоденної політики і державотворення народу в голосуванні – на виборах депутатів і Президента. Усе! Більше ніяких форм волевиявлення і влади народу, виявляється, і не треба.

В Україні йде постійне згортання демократії, але чомусь наші політики-народолюбці мовчать, як риби.

Ще можна зрозуміти (але не виправдати!) партійців-націоналістів. Для націоналістів, чия ідеологія творилася в умовах жорстких окупацій і кривавого державного терору, головним було здобути свободу, незалежність і державність української нації. Націоналісти боролися за Українську Державу, а не за якусь конкретну форму влади, а тому в революційно-повстанський і перехідний періоди готові були прийняти навіть авторитаризм чи диктатуру, лиш би вони були спрямовані на реалізацію української національної ідеї – на створення й утвердження УССД. А вже в своїй державі народ сам вибере собі такий устрій, який забезпечить йому найповніший розвиток у всіх сферах національного життя.

Так писали наші попередники, таке ж ставлення **до форм влади** і в нас: не так суттєво, чи вона буде парламентською, чи президентською, чи президентсько-парламентською і т.ін. Головне – чи буде вона українською за своєю суттю, намірами і діями. А якщо врахувати, що задекларована в Конституції України космополітична, а тому виразно антиукраїнська «демократія»

аж ніяк не ошчасливила українців, а галас демократів про їх мнімі успіхи й перемоги привів до того, що слово «демократія» стало в народі новою лайкою, то й не дивно, що серед партійців-націоналістів до боротьби за неї ставляться без ентузіазму. Тому, повторимо, можна зрозуміти членство партій, що називають себе націоналістичними, але не можна виправдати подібної настанови з боку їх проводів: вона не націоналістична і шкідлива.

Але про це – трохи нижче, а зараз повернемося до позиції наших демократів. На початку 90-х років лідери демократії з числа дисидентів і письменників зуміли переконати народ, що боротися треба не за українську національну державу («Що про нас подумає Захід?!»), а за демократію. Компратноменклатура спочатку злякалася, почала давити волевиявлення народу гумовими «демократизаторами» міліції та «омону», але швидко зрозуміла, який могутній (і цивілізаційний!) засіб маніпуляції народом дарують їм демократи у вигляді космополітичної демократії. І приєдналися. Спільно – перемогли. Досі гордяться «конституційною ніччю», внаслідок якої з'явилася «демократична» Конституція, що закріпила за українцями статус населення неокolonії, а не господарів своєї країни.

Але так чи інакше, демократи виникли в боротьбі за демократію. Чому ж вони так спокійно дивляться на те, що робиться в нас із їх дітищем? **Ми повним ходом ідемо до бюрократичного авторитаризму, коли джерелом і носієм влади стає не народ, а чиновник**, а «братія мовчить собі, витріщивши очі, як ягнята»!..

Почалося це згортання демократії з дуже простого ходу. Л.Кравчук переконав Верховну Раду, що необхідно ввести інститут намісників Президента. Інакше, мовляв, нам загрожує сепаратизм у східних областях і в Криму. Про інші, **небюрократичні** способи подолання цього явища навіть не йшлося. Демократи погодились, хоч це було явне і дуже значне згортання демократії: люди вибирали собі одних, а керувати будуть інші, призначені «зверху». Більше того, вони кинулись, як публічно визнав перед своєю загибеллю В.Чорновіл, «вижебрувати губернії, посади, мандати». Усе: з тих пір почалася боротьба

демократів за теплі місця, а не за демократію. Методику випрацювали просту, як дишло: народ залякувати комуністами, а владу – націоналістами. До речі, найбільш явно й ефективно вона була застосована на виборах-98.

Отже, ситуація з демократією після виборів-99 така. Ні законодавча, ні виконавча вертикалі не зацікавлені в демократії, бо не хочуть ні ділитися владою з народом, ні узалежнювати себе від волі народу. Демоліберали профітькали свій вплив на громаду і тепер більше надіються на подачки влади, ніж на підтримку народом їх космополітичної «демократії», вигідної всім, крім самого народу. Проводи «теж-націоналістичних» об'єднань за демократію не борються, бо це не їх мета, а зі своєю метою (УССД) не дуже носяться, бо «нас не підтримає Схід».

«Тризуб» – організація націоналістична, а тому наше ставлення до демократії (як і до всіх інших явищ суспільно-політичного життя) впливає з життєвих потреб нації, з української національної ідеї, з ідеології українського націоналізму, з революційної практики ОУН, з аналізу внутріполітичних і геополітичних реалій, у яких перебуває Україна.

Ми чітко розрізняємо два поняття: нинішня космополітична демократія і реальне українське національне народоправство.

Перше – це фіговий листок, який надійно прикриває антинародну, антиукраїнську суть законодавства і, отже, політики нинішньої держави, як щит на фасаді одного з урядових будинків прикриває національним гербом (тризубом) герб більшовицької імперії. Таку ж декоративну-«фігову» роль відведено й нашому національному прапору. Але хіба це означає, що наші тризуб і стяг погані і від них треба відмовитись? Хіба це означає, що Україні не треба національного (а не неоколоніального) парламенту? Хіба це означає, що українці повинні відмовитись від свого святого права на вільне волевиявлення і національне державотворення?

Про друге – національне народоправство (народовладдя) Степан Бандера висловився чітко і однозначно. Так, ще в 1950

році на запитання «До якого державного ладу змагає ОУН?» він заявив: «До народоправства і соціальної справедливості... В українській державі український народ свobodною волею має вирішувати сам про її державний і суспільний устрій. Українська держава запевнить свobodний розвиток усіх ділянок життя – релігії культури, господарства, забезпечить всебічну особисту свobоду і справедливість усім громадянам України, свobоду індивідуальної і збірної діяльності громадян на суспільно-політичній, господарській, культурній та інших ділянках».

Що «запевнила» українцям у їх власній країні нинішня держава, бачимо на власні очі, відчуваємо на кожному кроці. І не запевнить ніякого добра, допоки сваволі знахабнілих чиновників і ворожих Україні зовнішніх сил не буде протиставлено монолітну, а тому незламну волю нації, а куцїй космополітичній «демократії» – українське національне народоправство.

З появою незалежної української держави ОУН проголосила перехід на **мирні форми революційної боротьби за УССД**. А це означає, що зростає необхідність у всіх сферах суспільного життя протиставляти неукраїнським і антиукраїнським силам організовану волю об'єднаних українською національною ідеєю громадян. У нас нема зараз іншого способу захисту й утвердження національних інтересів у загальнодержавних масштабах, як через національне волевиявлення, через демократичні інституції та владні структури. Тож нашою **метою** була і є державність української нації – УССД, а одним із ключових **завдань** на шляху до неї – боротьба за реальне національне народоправство.

Є багато таких, що зі шкури пнуться, аби показати націоналістів противниками демократії. Не вийде! Ми боремося не з демократією, а якраз із тими «захисниками» демократії, які або самі нищать останні демократичні завоювання народу, або бездіяльно спостерігають за процесом перетворення українців із вільних громадян у безправних рабів.

Ми категоричні противники тої космополітичної «демократії» американського зразка, яка повністю ігнорує інтереси української нації і в кінцевому рахунку має привести українців

не до власної державності, а до резервації – як американських індіців чи австралійських аборигенів. Викривати таку «демократію», боротися з нею, організувати всенародний спротив їй – наше завдання.

Ми категоричні противники нинішньої тенденції до згортання права українського народу на власне волевиявлення, на його участь у процесах формування, функціонування і контролювання влади. А всі обіцянки дати народу добробут і щастя, але без гарантій Свободи народу – це brutальне політичне шахрайство. Боротися з ним – наше завдання.

Ми категоричні противники наївної і безоглядної віри в невідконтрольних народів «доброго царя», «доброго прем'єра». «доброго депутата», «доброго чиновника». Тому ніколи не творимо собі політичних кумирів, які мали б «ощасливити» народ без самого народу, а виступаємо за право народу реально вибирати і контролювати всіх людей влади – за національне народовладдя. До цього закликаємо й інших.

Оскільки ні законодавча і виконавча влада, ні демократи, ні «теж-націоналісти» нічого не пропонують для захисту, розширення і трансформації нинішньої «демократії» в національне народоправство, доводиться ініціювати заходи в цьому напрямі нам. Ось, для прикладу, кілька пропозицій, які б суттєво збагатили програми і влади, й «опозиції» і реалізація яких відчутно демократизувала б наше суспільне життя.

1. Навіть гордість влади і наших демократів – Конституція України передбачає розподіл влади на три гілки: законодавчу, виконавчу та судову. Де ж наш незалежний від двох інших гілок влади суд? І як він може бути в принципі незалежний від них, коли тільки від них залежить призначення суддів та убоге матеріально-фінансове забезпечення судових інстанцій? І депутати Верховної Ради, і Президент є взаємно незалежними, оскільки «єдиним джерелом влади в Україні є народ» (стаття 5), який їх обрав. Тобто, ці дві гілки влади є незалежними одна від одної, але узалежені від волі народу, який наділяє їх владою. А от судді – призначаються: уперше Президентом,

вдруге – Верховною Радою. Догадуєтесь, від кого вони незалежні? Правильно, від народу.

Тому не треба фарисейського базікання про диктатуру закону: за нинішнього становища судів і суддів її не було, нема і не буде. Змінити ситуацію в інтересах народу можна тільки через вибори суддів усіх рівнів. І вибирати їх має народ – у чітко визначених і постійних округах, на окремих виборах. **Диктатуру закону можуть здійснювати тільки уповноважені для цього народом судді і суди, не узалеженені від двох інших гілок влади.**

2. Тільки в «демократичній» Україні може продовжуватися така практика, коли областями і районами керують не обрані народом люди, а призначені «зверху» і відповідальні тільки перед цим «верхом» чиновники. Залякування сепаратизмом східних областей більше не спрацьовує: вибори-99 показали, що ці страхи перебільшені, що там більшість людей за українську державність, отже, ніякий сепаратизм нам не загрожує. А якщо ці показники неправдиві і потрібно зберегти практику призначення головних керівників областей, то, значить, вибори там сфальшовані. Хочеться вірити, що це не так. До речі, у Росії губернаторів теж спочатку призначали, а тепер вибирають. Між тим проблема сепаратизму була і є в Росії набагато гострішою, ніж у нас.

Крім того, реальністю стає референдум, внаслідок якого має з'явитися двопалатний парламент. Його другу, «верхню» частину мають скласти саме регіональні керівники. Тобто нинішні призначені Президентом чиновники, а не обранці народу? І це демократія? Але щось не видно «посполитого рушення» демократів у народ з метою домогтися права самим обирати собі цих керівників. А треба.

3. Вибори керівників і працівників тих структур, які в щоденній діяльності уособлюють закон. Наприклад, чому ми не практикуємо вибори на такі посади, як начальники міліції? Ми не можемо усіх міліціонерів ні змінити, ні замінити. Та й безглуздо міняти кадри, не змінивши системи, в якій вони діють. Усі дотеперішні «реорганізації» органів правопорядку особливого

ефекту не дали. Спробуймо **піти іншим шляхом – не бюрократичним, а демократичним**. Хай народ вибере собі з кількох людей, які можуть бути начальниками міліції (районної, міської, обласної) того, кого вважає найкращим. Достроково позбутися своєї посади такий керівник може тільки тоді, коли не справляється зі своїми обов'язками або коли порушить закон. Тоді він буде узалежнений тільки від закону і від виборців, а не так, як зараз – тільки від «верху».

Однак це лише половина справи, бо сам він не багато зможе. Йому треба допомогти затиснути в кліщі законності і відповідальності решту міліцейського складу. А для цього треба обов'язково вибирати нинішніх дільничих міліціонерів, яких теж уже начальник не звільнить, допоки котрийсь із них не порушить закон. Чому наші демократи цього не пропонують? Адже «найгірше», що тут може статися, це переорієнтація міліції – із дотеперішнього захисту інтересів влади на захист інтересів громади, народу, із служби людям влади на службу закону.

4. Повернення автономії вузам. Наявна зараз відсутність академічної свободи вищих навчальних закладів уже має страшні наслідки для суспільства, але попереду – ще гірші: корупція, моральний розклад академічної молоді, зниження інтелектуального потенціалу, педагогічний брак, торжество й утвердження посередності, девальвація дипломів, виродження інтелектуального проводу суспільства – інтелігенції, науково-технічна відсталість країни, прогресуюча економічна залежність держави, беззахисність народу перед культурологічним імперіалізмом тощо.

Від часу виникнення вищої школи і аж до Горбачова включно вузи користувалися академічною свободою. Навіть у сталінські часи, коли творилися всі можливі страхіття, влада не пішла на формальне знищення автономії вузів: діяла конкурсна система добору кадрів, виборність усіх посад, вибори членів Вченої Ради і ректора тощо. Інша річ, що всесильна компартія повністю контролювала механізм вузівської демократії і використовувала його у своїх інтересах. Але він був. У незалежній Україні з цим

покінчено: ректор призначається, добір кадрів – на контрактній основі, професорсько-викладацький склад – це збиранниця повністю залежних від начальства службовців (але без вигідного у всіх відношеннях означення «державний» – навіть у державних вузах). Додайте до цього жебрацьке фінансування всієї ситеми народної освіти, масове безробіття, й увиразниться суть процесу: за всяку ціну знищити інтелектуальний потенціал України, бо це вигідно і Сходу, і Заходу, і «рідному» злодію-чиновнику.

І все це діється в час, коли у світі давно, ще після Другої світової війни зрозуміли: світова економіка вступила в епоху, коли вартість товару визначається уже не за кількістю витраченої на нього сировини і праці, а за новизною ідеї, закладеної в ньому. Першими це усвідомили і зробили практичні висновки японці. Національний інтелект – їх практично єдиний невичерпний ресурс, постійним прирощенням якого займається їх система народної освіти, вища школа, академічні та науково-дослідні заклади. Подібним шляхом ідуть інші розвинуті країни. А українська влада завзято руйнує навіть те, що ще маємо: як не фінансовими, то бюрократичними методами.

Де ж наша «непримиренна опозиція»? Де наші «народолюбні» партії? Де наші «демократи в законі»? Чи хтось із них почне реальну боротьбу під гаслом: **«Від бюрократизації – до демократизації вузів!»**? Не знаю. Але впевнений: партія, яка відважиться на це, одержить безумовну підтримку найбільш інтелектуальної частини суспільства і зробить корисну для України справу.

5. Розділення виборів до Верховної Ради і виборів до місцевих рад. Бо якщо знову будемо обирати разом депутатів до всіх рад, то про ніяке місцеве самоврядування, про реальне представництво громади і про її вплив на функціонування влади нічого й говорити. Знову буде політична «каша», істерія «борців» за мандат депутатів Верховної Ради, холуйський скавуляж партій на підтримку «свого» обіцяльника, вибори депутатів місцевих рад відійдуть на останній план. У результаті – знову випадкові

люди, неміч цих рад, а виборцєві знову нема до кого звернутися: «верховний» депутат далеко, а місцеві нічого не можуть...

Розділення цих виборів було б корисне і для партій, особливо тих, що не мають надій провести свого депутата до Верховної Ради. Боротьба на місцях, закорінення в життя громад, конкретна політична робота в селах, містах, районах, областях, збільшення членства і прирощення авторитету – усе це зміцнило б їх, підвищило б їх шанси і можливості на наступних виборах, збільшило б їх вагу (і вигоду!) при різних блокуваннях з іншими об'єднаннями.

Але це – зі сфери майбутнього. А сучасна практика **«то-тальних» виборів до всіх рад однозначно шкідлива**. Її обов'язково треба змінити – шляхом розділення виборів до Верховної Ради і виборів до місцевих рад.

Ми назвали лише кілька пропозицій, реалізація яких сприяла б розширенню участі народу у здійсненні влади в державі. Було б добре, якби наші партії суттєво доповнили цей перелік. Але було б ще краще, якби хоч одна з них взялася реалізовувати ці пропозиції. Дочекаємось?

Але продовжимо перелік того, що виявили вибори-99 і що слід враховувати вже зараз.

ІХ. Тривожно нікчемною була роль (і вплив!) депутатів Верховної Ради на президентських виборах. Виявилося, що фактично вони не мають жодного впливу на своїх виборців, часто – навіть на свої партії. Як, зрештою, і навпаки. Бо яка партія зараз контролює діяльність своїх депутатів? Хто з депутатів став фактором організації своїх виборців на боротьбу за їхні інтереси, за зближення політики влади з національною ідеєю та національними інтересами? Хто може назвати хоч один округ, де таке чудо відбулося?

Немає таких чудес. Є інше: життя і виборців, і партій, і депутатів у якихось абсолютно різних паралельних світах, котрі ніяк не пересікаються і ніяк не взаємодіють, – на радість нахабному і злодійкуватому чиновникові. У них різні способи існування, різні проблеми, різні інтереси. Налагодити і гармонізувати їх

взаємини нікому, ідеї, яка б їх об'єднувала і реалізація якої була б корисною для кожної з цих груп, вони не мають. От і «борються» – хто за пенсії чи зарплати, хто за землю чи завод, хто за посади чи мандати, хто за пільги чи привілеї, хто за соціалістичну демократію чи демократичний соціалізм... Результати відомі.

Така реальність. Є ще одна. Вибори-99 до краю увиразнили суть нинішнього законотворення. Воно має явно неоколоніальний і антинародний, антинаціональний, антиукраїнський характер, бо здійснюється або в інтересах Росії, або Заходу, завжди – на користь якихось кланів, але ніколи – не на добро народові. А це, у свою чергу, зумовлює політику виконавчої влади, яка діє в силовому полі цього законодавства. У програші залишається народ, бо всі реформи, закони і постанови тільки погіршують його становище. І кінця-краю цьому не видно. Який же за цих умов може бути авторитет і вплив таких «захисників» народу, як наші депутати-законотворці?

А ще – наших «народних улюбленців» з Верховної Ради (усіх скликать!) так захопила боротьба за власні привілеї, що вони не підмітили найсуттєвішого: у них, відповідно до Конституції, є чимало обов'язків, вони своїми рішеннями наділили себе всіма мислимими привілеями, але в них поза сесійним залом немає **жодних** конституційних прав! Це неймовірно, але факт. Хто не вірить, хай уважно прочитає розділ IV Конституції України.

Бо ж не є насправді правом депутатська недоторканність, яка фактично виводить людину поза правове поле взагалі, – це привілей, про який мріють усі злочинці світу, починаючи з Каїна, але який мають у такому абсолютному вимірі тільки наші депутати. Сумнівним є і право звертатися з депутатським запитом у різні інстанції (стаття 86 – єдина, до речі, із словосполученням «народний депутат України має право»). По-перше, здебільшого на нього можна одержати хіба формальну відписку. По-друге, навіть це куце «право» обмежене волею більшості Верховної Ради – цього реліктового бастиону радянської влади, що за своєю суттю і функціонуванням скоріше нагадує правління політичного «колгоспу», ніж демократичний

парламент, і вже зовсім не має нічого спільного із найвищим органом державного народовладдя.

Зараз «верховні» депутати опинилися в ситуації вовка з байки. Який не має де шукати захисту, бо всім насолив. На них «наїжджає» Президент, їх штурхає виконавча влада, кусають партії... Природним було б апелювати до своїх виборців, кликати їх на підмогу. Та ба!.. І Верховна Рада в цілому, і депутати зокрема добре знають, якою буде реакція «ощасливлених» ними виборців...

Але, як справедливо повчає прислів'я, говоримо про вовка, скажімо і за вовка. Чисто по-людськи депутатів можна зрозуміти і навіть пожаліти.

Занедбали обов'язки перед народом? Але ж депутати – передусім люди, а більшість людей так легко забуває про свої обов'язки, якщо нікому контролювати їх виконання...

Привілеї? Але ж усе – на законних підставах! А ви б не хотіли? Зрештою, хоч чиясь праця в цій державі має винагороджуватись належним чином...

Недоторканість? Так самі ж нарікаємо на наші закони, на правову систему. Але ми змушені жити в цьому правовому полі, а в депутатів був вибір: жити як усі чи відгородити себе від дії Закону. От вони й вибрали. Хто ж собі ворог?..

Права? А нащо вони? Щоб потім виборці вимагали від свого депутата конкретних дій (і результатів!) на захист їх інтересів від того чи іншого чиновника? Зараз можна заховатися за «колективне рішення», звалити вину на виконавчу владу. А якщо народний обранець матиме ще й права діяти від імені і в ім'я народу? Так можна мати чимало клопоту і нажити масу ворогів. А яка від цього йому вигода? Тому чим менше в окремого депутата прав, тим краще для нього. А ви кажете!..

Даруйте дещо неповажний тон, як пише поет Петро Скунць, але є речі, про які важко говорити серйозно. Коли ж мова про Верховну Раду, то тут уже давно, кажучи словами геніальної Ліни Костенко, «Душа пройшла всі стадії печалі. Тепер уже – сміятися пора». Бо від спостережень за діяльністю цього органу

справді стає смішно. Але – не весело: народ вибирає цей «парламент», але насправді його не має...

Нинішній контрнаступ Президента на Верховну Раду – справедливий і виправданий: ніяких партизанських загонів на захист цього релікта радянської влади і самих «недоторканих» не передбачається. Ще не відбувся референдум, ще далеко до розпуску Верховної Ради, а вже все частіше чується серед людей: «Так їм, гадам сорокатим, і треба. Щоб знали!..» Отже, момент атаки вибрано правильно, настрої виборців враховано, «час розплати настав».

Але гарантована перемога – це ще не гарантоване добро: є перемоги, яких не варто одержувати. І чи стане перемога Президента перемогою народу?

Зрозуміло, чого домагається Президент. Йому потрібна організована й дисциплінована депутатська більшість, яка б підтримувала президентський курс і сприяла б реалізації урядових програм.

А народові? Хіба йому не потрібні залежні від своїх виборців депутати і парламент, який діяв би виключно в інтересах народу і здійснював би ефективний контроль за діяльністю виконавчої влади в цілому, кожного урядовця зокрема?

Зараз Україна переживає парламентську кризу, яку спричинили самі депутати. Президент вдається до рішучих заходів, щоб подолати її. Це нормально, і так повинно бути.

Але знову виникає низка запитань.

Нинішня боротьба Президента з Верховною Радою веде до розширення чи до згортання демократії? Ця боротьба з депутатською сваволею має за мету тільки посилення влади Президента чи й утвердження права народу мати власний законодавчий і контролюючий виконавчу владу орган? Пропоновані Президентом заходи посилять вплив виборців на Верховну Раду чи вплив виконавчої влади на неї? І, нарешті, основне: чи перемога Президента у цій боротьбі стане хоч малим кроком народу до власної держави, до зближення політики влади з українською національною ідеєю?

Ми – націоналісти. І головним для нас було, є і буде саме питання державності української нації, а не форма чи перерозподіл влади. Тому всяка політична діяльність і боротьба, усі політичні проекти і перемоги оцінюються нами за оцим визначальним критерієм: ведуть вони до української державності, до утвердження українського народу господарем своєї долі на своїй рідній землі чи лише видозмінюють наше безправ'я.

«Тризуб» має власну концепцію формування і суспільно-політичного функціонування депутатського корпусу всіх рівнів. Ми не видумували її, а зчитували з реалій і потреб українського життя. В її основі – низка принципових для нас положень. Ось лише деякі – з тих, що стосуються передусім вищого законодавчого органу.

1. Концепція депутатської діяльності має бути суттєвою частиною відомої народу і схваленої ним ідеології державного будівництва.

Від ідеології національного державотворення наші депутати всіх скликань і виконавча влада сахаються, як чорт від святої водиці.

Яка ж ідея сучасного державного будівництва в Україні? Хто, де, коли (Верховна Рада? Президент? Уряд?) оприлюднив хоч якусь ідеологію нинішнього державотворення? Вибори-99 показали, що наші державотворці або не знають, що це таке, або старанно скривають це від народу. Чому?

А тому, що треба приховати, що Держава Україна – це витвір не українського народу, а колишньої компартноменклатури (Згадайте, як це було і хто мав гарантовану більшість у Верховній Раді – аж до січня 2000 року). Треба приховати, що весь державний механізм, кожна структура і посада використовуються в інтересах усіх, крім українського народу. Треба приховати неокolonіальний характер і держави, і державотворення. Нинішня Конституція не передбачає за українцями права бути творцем і господарем своєї держави – вона закріпила за українським народом статус населення неокolonії.

Саме тому наші депутати мають чимало повноважень парламентського характеру, але (і це дуже промовисто!) не мають **жодного конституційного обов'язку перед своїми виборцями**, перед громадою, яка їх вибирала і чийм єдиним повноважним представником в усіх органах влади мав би бути кожен депутат.

Владі вигідна ситуація невизначеності – коли ніхто не знає, яку ж насправді державу ми будуємо, як ті чи інші її рішення і дії співвідносяться з метою. Бо як **нема мети – нема й критеріїв діяльності**. А відсутність всеохопної ідеології державного будівництва легко маскувати все новими продиктованими зовні соціально-економічними програмами, від реалізації яких народу стає все гірше – у всіх сферах життя. Чого аж ніяк не скажеш про людей влади і дотичних до них. І ніхто не втручається, не заважає.

2. Представницька роль народного депутата має бути зафіксована й окреслена в Основному Законі держави.

Тобто, у Конституції має бути перелік законодавчо-парламентських повноважень окремого депутата, перелік його конституційних обов'язків перед громадою, яка його вибрала, перелік його прав щодо інших гілок влади та окремих посадових осіб.

Нічого подібного в нинішній Конституції нема: у ній **депутат взагалі не мислиться як повноважний представник народу**, який через депутата бере участь у творенні законів, у формуванні інших гілок влади. Наприклад, чи може зараз депутат накласти вето на призначення скомпрометованої людини на якусь державну посаду – хоча б у своєму окрузі? Не може. Бо це порушило б основу основ нашої держави: рішення чиновника важливіші за народне волевиявлення, домінувати має чиновник, а не народний обранець.

3. Контрольними функціями у Конституції – законі прямої дії має бути наділена не тільки Верховна Рада, але й окремий депутат як представник конституційно повноважної частини народу (1/450 від усіх виборців!).

Зараз виконавча влада сама себе формує і сама ж себе контролює. Тому кожен службовець залежний виключно від «верху», але аж ніяк не від «низу», від громади. Скаржитись нікому, шукати правди ніде: скрізь – кругова оборона чиновництва.

А тепер уявіть собі, що народний депутат мав би право призупиняти на певний термін виконання антизаконних рішень і навіть посадових обов'язків того чи іншого чиновника – до вирішення справи компетентною комісією. Уявіть собі, що аналогічні права мали б у своїх округах депутати обласних рад (яких, до речі – чи не з метою відриву від виборців? – обирають зараз не в спеціальних округах!). Уявіть собі, що депутати мали б право за певних обставин опечатувати сейфи і кабінети окремих урядовців... Правда, жах? Особливо для чиновників, схильних до хамства, зловживань, злодійства, хабарництва тощо.

Ось тоді можна б говорити про ефективний контроль громади над владою, про ефективність діяльності депутата, зрештою, про відповідальність виборців за власний вибір.

4. Механізм відкликання депутата має бути реальним і зафіксованим як конституційна норма – ясна і відома всім. Допокі його нема (а зараз його таки нема), громада не владна над своїм обранцем – як і партії, які його рекомендували і підтримували. Ось чого треба домагатися як законного права народу. А нам **замість цього** пропонують позбавити депутатів недоторканості. Це звичайна бюрократична хитрість, якщо не політичне шахрайство. Адже **сама відміна депутатської недоторканості негайно узалежнює депутата від виконавчої влади, але аж ніяк – не від його виборців.**

5. Вибори депутатів мають бути прямі, безпосередні, а не опосередковані.

Життя показує, що **в наших умовах нинішня практика «змішаних» виборів шкідлива і згубна для суспільства і держави.** Кого репрезентують у Верховній Раді і як відповідальні перед конкретним виборцем і громадою депутати, що здобули мандати через партійні списки? Українська демократія вже «виборола» собі і народові цілком незалежну від цього народу

виконавчу владу, такий же «незалежний» від волі народу суд (про «незалежність» преси як «четвертої влади» нічого й згадувати), а тепер ще й домоглася абсолютної незалежності від суспільства половини депутатського корпусу у Верховній Раді. Ну й демократи! Їм би Ленін, Сталін і Гітлер позаздрили. Цікаво, що при цьому і вони самі, і їх покровителі з шахрайсько-фарисейського політичного Заходу аж хрипнуть, застерігаючи всіх від антидемократизму націоналістів...

Наша позиція однозначна: депутата мають обирати самі виборці, саме їх волю він зобов'язаний виконувати, саме перед ними він має бути відповідальним за свою законодавчу, представницьку і контролюючу діяльність. Бо не партії, а народ є «єдиним джерелом влади».

6. Україні потрібен національний парламент, а не Верховна Рада – ця арена злодіянь антиукраїнських п'ятих колон Москви і Заходу. Частина перших легко розпізнати за демонстративною зневагою до української мови. З іншими складніше. Але Христос залишив нам непомильну методику розпізнавання різних «вовків в овечих шкурах»: «По плодах їхніх упізнаєте їх». А ці «плоди» такі, що в критичну для себе мить під час кризи у Верховній Раді наші «улюбленці народу» притьмом кинулись за підтримкою хто до Європи, хто до Москви, але – не до своїх виборців. Знає кішка, чие сало з'їла?..

Національний парламент – це найвищий законодавчий орган держави, який є носієм національної ідеї свого народу і послідовним захисником його національних інтересів. Так є у цілому цивілізованому світі, чудові зразки саме такого вирішення проблеми парламенту демонструють наші недавні «співкамерники» по тюрмі народів прибалтійські держави, а також наші найближчі сусіди – поляки. А от українцям навіть мріяти про власний національний парламент не можна, бо це – фашизм!..

Саме тому Україна і Білорусь – останні в Європі держави, де влада (законодавча, виконавча, судова) ставиться до всього

українського, національного як до ворожого. І навпаки: усе антиукраїнське влада леліє, як рідне.

Прикладів – безліч. А щоб не йти за ними далеко, то порівняйте хоча б ставлення влади до нашої Організації і до різних імперкомуністичних об'єднань. Пригадайте всі «профілактики», затримання, арешти, катування, обшуки, слідства, грандіозні судилища над членами «Тризуба». А хтось може назвати щось подібне в діях влади щодо тих, які закликають до ліквідації незалежності України, її державності, до перетворення її в колонію Москви? Звичайно, ні. Чому? Бо ми для влади чужі, а вони – свої, рідні. Ми націоналісти, а тому – «фашисти» і вороги, а вони – просто опозиція...

Так було. Так є. І допоки так буде, марно надіятись, що нинішня Верховна Рада, де, як зараз пояснюють самі депутати, характер законотворення насправді визначають голова цього «політколгоспу» та його заступники і «бригадири» – голови комісій, раптом з антинародної «жаби» перетвориться в націозахисну «царівну». Не допоможе і нова більшість, сформована не на основі ідеї, а на принципі «ПРОТИ» (проти конкурентів – комуністів і комуноїдів). Чуда не буде. Бо **більшість на підтримку курсу Президента і більшість для реалізації української національної ідеї – поки що речі абсолютно різні.**

Але ситуація в державі таки зміниться на користь народу: коли в суспільстві визріє, сформується й активно включиться в політику та більшість, для якої нестерпними стануть національне безправ'я, щоденні приниження національної честі та гідності, brutальне нищення національної культури і нахабне нав'язування чужого, безпардонний грабіж і наростаючі злидні, сваволя хапуг-чиновників і безкарність мафії. Тоді народ, об'єднаний українською національною ідеєю, не чакаючи ласки «зверху», сам змінить своє становище на краще і відкриє перед собою нові, привабливі перспективи. **Як показали вибори-99, ця національна «критична маса» таки наростає.** Прискорювати цей процес – обов'язок кожного українця, завдання кожного націоналіста.

7. Політики, які виступають за знищення держави, – це не опозиція, а вороги.

Криза у Верховній Раді знову загострила проблему опозиції. Нинішня більшість, що протиставилась «червоним» – це тимчасове утворення з ідейно чужорідних елементів. Само воно довго існувати не може. Бо не можна створити магніт з одним полюсом: як не діли його, двополюсності не уникнути. Нинішня Верховна Рада – це все-таки інституція парламентського типу, а ніякий парламент без опозиції немислимий. Хіба що утворимо структуру, аналогічну до комуністичних рад чи лукашенківського «парламенту». Але це – структурні елементи тоталітарних систем, які до парламенту, до народовладдя взагалі не мають ніякого відношення.

Щоб зберегти нинішню парламентську більшість, її творці зараз роблять спроби закріпити статус опозиції за меншістю – комуністами і комуноїдами. На виборах-99 ці «кандидати в опозиціонери» виступали явно як п'ята колона Російської імперії. Під час кризи кинулися за підтримкою до Москви. Але і депутати-«більшовики», й адміністрація воліють цього не помічати і вперто називають цю імперкомуністичну, відверто антиукраїнську і явно антидержавну зграю «лівою опозицією». Чому?

Одне з двох: або вони не знають, що таке опозиція, або справді мають із «червоними» спільну мету.

Бо опозиція – це та частина політикуму, яка не представлена у виконавчій владі, має із владою спільну мету, але по-іншому бачить шлях до цієї мети.

Мета наших «червоних», які тільки маскуються під «лівих», – ліквідація української державності і незалежності, відновлення сатанинського комуністичного режиму і повернення України в ярмо московської імперії. Цього вони ніколи не скривали, це є в їх програмах, саме з цим вони виступали на виборах-99.

Якщо у нинішньої депутатської більшості і виконавчої влади така ж мета, то тоді, звичайно, усе правильно, тоді «червоні» у Верховній Раді і поза нею – це справді опозиція.

Ясно, що ні перші, ні другі цього не визнають. Але й від того, щоб явних ворогів української нації, державності і незалежності вважати за опозицію, теж не відмовляться. Їм набагато вигідніше мати за «опозицію» ослаблених «червоних», ніж ризикувати розвалом пропрезидентської більшості або, ще гірше, появою у Верховній Раді об'єднаної групи депутатів, які з метою оздоровлення і зміцнення держави, стануть виступати з національно-захисних позицій. «А що скаже Захід?»

У всіх цивілізованих державах світу люди, які закликають до знищення держави, вважаються злочинцями, ворогами цієї держави. В Україні таких прийнято вважати опозицією. Так і Москву не роздратуєш, і депутатів-некомуністів згуртуєш довкола особи, інтересу, а не національної ідеї, і, отже, догодиш багатому, але ревнивому антиукраїнському Заходу. А як же «червоні» злочини – колишні і теперішні – перед українським народом? Як бути з цілком реальною комуністичною загрозою, якою на кожних виборах обгрунтовано лякають народ? Це для наших «батьків народу» не проблема: «А що народ? Він нас вибрав, тепер мусить нас слухати!..»

Євреї своїх нищителів невтомно добивають по цілому світу за Голокост уже 55 років. Українці, яких комуністи знищили мінімум удесятеро більше, мусять вважати своїх смертельних ворогів і катів та їх спадкоємців опозицією, а їх ідолів і символіку – своїми святинями. Так вимагає українська влада. Чомусь.

А це означає, що всі антиукраїнські сили в Україні й надалі будуть перебувати під надійним захистом закону і влади, «демократи» і «теж-націоналісти» будуть вижебрувати і викомбінувати собі посади і мандати, а нас, націоналістів, будуть і надалі «розпрацьовувати» всі «лівоохоронні» органи держави, характер яких і досі визначає антиукраїнська п'ята колона.

Нічого! Вистоїмо – нам не звикати. А перемога все одно буде за нами: позиція більшості народу на виборах-99 вселяє оптимізм. **Спинити українську націю на її шляху до Свободи вже не вдасться нікому.** Наше завдання – поглиблювати,

поширювати і прискорювати цей процес, надавати йому організованих, а тому більш ефективних форм.

Х. На виборах-99 черговий раз проявилася принципова відмінність «тризуба» від інших організацій у взаєминах із владою. Тут наші партії визнають і практикують тільки два підходи: безтямне паплюження або принципове холуйство. Тобто: або виступають проти влади, піддаючи всі без винятку її дії та її людей тотальній і нищівній критиці, щоб так розчистити шлях для себе, або ж вислужують собі посади і мандати, впадаючи в тотальний «одобрямс» і йдучи на блокування з владою не під гарантії спільної реалізації партійних ідей і програм, а виключно «за шмат гнилої ковбаси» у вигляді тих же мандатів і посад. За цим же принципом визначали своє ставлення до інших і громадські організації: «Хто не підтримує того, кого й ми, той проти нас!» Часто подібний підхід демонстрували і люди влади, особливо на місцях: «Якщо ти не агітуєш за «нашого», значить, ти проти нас!»

Ми на таке «мислення» без думки, без ідеї, без ідеалів і принципів наразилися і мали з цим неабиякі клопоти.

«Тризуб» імені Степана Бандери – організація орденського типу, створена не для того, щоб іти до влади, а щоб культивувати, нести й утверджувати в суспільстві українську національну ідею, ідеологію українського націоналізму. Тому нам не треба ні виборювати, ні вислужувати собі владу: нас цікавлять не посади чи мандати – ми прагнемо зближення політики влади з українською національною ідеєю та національними інтересами українського народу. І саме це визначає і нашу позицію, і наше ставлення до всіх політичних явищ, і нашу суспільну поведінку.

Більше того, ми розуміємо складність функціонування державного механізму, з повагою ставимось до порядних і компетентних урядовців і знаємо, як не просто в наших умовах забезпечувати життєдіяльність тої чи іншої державної структури, а національно свідомих людей влади з досвідом практичного державотворення вважаємо золотим фондом нації. Усвідомлюємо також, що не все із запропонованого нами може бути негайно

реалізоване владою, бо тут є дилема: ми виступаємо з позицій бажаного, а влада – ще й з позицій можливого. Усвідомлюємо й те, що живемо в перехідний період, а це означає, що зараз у жодній державній структурі нема світоглядної своєрідності: їх складають люди, одні з яких до наших ідеалів і дій ставляться вороже, а інші є нашими однодумцями.

Тому ні беззастережної підтримки, ні тотального паплюження, ні істерії від того, що нас не послухали чи хтось скривдив, ні мстивого і корисливого бажання замінити всіх урядовців за принципом «аби наш» у стосунках із владою в нас нема. І якщо ми критикуємо владу чи окрему людину влади, то завжди за щось конкретне, керуючись при цьому виключно інтересами нації, а не прагненням самим прийти до влади.

Проблема (і велика!) в іншому: як би це втовкмачити в голови людям із клановим і партійницьким мисленням?

Під час виборчої кампанії ми ні не паплюжили владу, ні не служили їй: ми співпрацювали з владою (центральною і в областях) для організації відсічі силам червоного реваншу. Як, до речі, і з іншими державницькими середовищами – політичними, громадськими, церковними.

«Тризубу» варто й надалі дотримуватися цієї тактики: вона ефективна, продуктивна і, отже, правильна. Зрештою, хтось має показувати людям, що Україну можна і треба любити по-синівськи, задарма, а не обов'язково за посади і мандати – теперішні чи майбутні...

Вибори-99 внесли певні уточнення і корективи в наші організаційні завдання: вишкільно-виховні, пропагандивні, націоналістичні.

Вишкільно-виховна діяльність.

Наша вишкільно-виховна робота виправдала себе. Вона зорієнтована на виховний ідеал – образ націоналіста як воїна української національно-визвольної революції, що залишився навіки в народній пам'яті під іменем «бандерівець». Формування

саме такої особистості є одним із трьох постійних завдань «Тризуба» імені Степана Бандери.

Ідейна переконаність, висока духовність і культивування спорту, морально-психологічна і фізична готовність до боротьби за свободу і незалежність, державність і процвітання українського народу, нерозривна єдність Ідеї і Чину в ім'я нації – ось невід'ємні складові нашої системи формування національних кадрів. І на виборах-99 черговий раз і з особливою переконливістю стали очевидними доцільність і перевага саме такого підходу до кадрового питання.

Згадайте: коли в інших організаціях вибори стали справжньою драмою, коли їх членство подекуди пересварилося назавжди і той чи інший кандидат виявлявся дорожчим за побратима по боротьбі та організації, – у «Тризубі» нічого подібного не було. Наше членство мало чітку і реальну картину розкладу сил та інтересів на виборах, ми мали вмотивовану державницьку позицію і національно значимий фронт боротьби. Ми не витали в хмарах дурману облудних ілюзій, то й не гризлися між собою, а боролися з ворогами України. І тому знайшли підтримку багатьох патріотично настроєних людей влади, двадцяти п'яти партій, чисельних громадських організацій і всіх трьох українських Церков. **А найголовніше – зміст і форми нашої боротьби були з ентузіазмом підтримані широкими верствами населення.**

Під час виборчої кампанії десятки наших хлопців були затримувані міліцією, були залякування і навіть побої, – діяла антиукраїнська п'ята колона та її яничари у владних структурах. Але жоден член «Тризуба» не відступив, не зламався. Наша виховна система підтвердила свою ефективність і доцільність.

Однак вибори-99 показали гострий дефіцит кадрів для керівної та агітаційно-пропагандивної роботи, особливо в низових структурах Організації. Тому залучення до Організації та вишкіл інтелектуальної молоді певного характеру – невідкладне завдання кожного члена «Тризуба».

Пропагандивна діяльність

Вибори-99 показали і переваги нашої концепції пропагандивної роботи. В її основі – орієнтація на найвищі ідеали (Бог, Україна, Свобода), на ідею (українська національна ідея, державність нації, УССД), на єдність українського національно-визвольного і державотворчого руху (ОУН як єдино можливий для українців фактор політичної консолідації та державотворення), неодмінна настанова на боротьбу «ЗА».

Як і завжди до цього, на цих виборах «Тризуб» вів пропаганду саме такого змісту і характеру. Усі наші виступи і звернення, прес-конференції та агітки були спрямовані на поширення саме цих ідей. Таким був зміст і нашої всеукраїнської пропагандивної акції, коли за одну добу ми розповсюдили свої агітматеріали у всіх областях України.

А що і як пропагували інші організації, зокрема «теж-націоналістичні», ви знаєте. Знаєте також, який політичний «капітал» нажили вони собі цим у суспільстві...

Розширювати і нарощувати наші пропагандивні можливості та акції – це необхідність, продиктована самим життям.

Вибори-99 показали, що особливу увагу слід приділити наступним проблемам.

1. Необхідно якомога ширше пропагувати в суспільстві народорятівну українську національну ідею – ідею державності української нації. Людям треба не втомно роз'яснювати, що **допоки не вирішене головне політичне питання – створення української національної держави (УССД), – доти жодна інша (соціальна, економічна, політична, освітня, культурна, релігійна тощо) проблема ніколи не буде вирішуватися «нічийно»-безідейною владою на користь народу.** Чи останні вісім років дали замало підтверджень цього?

Національна держава – це не видумка чи забаганка «українських буржуазних (?) націоналістів», а природне прагнення кожного політично розвинутого народу.

І справа тут не лише в окупації, поневоленні, утисках чи бідності. Бо чого, якщо дивитися на речі з точки зору українських злиднів, русифікації та безправ'я, бракує шотландцям у Великобританії, валонам чи фламандцям у Бельгії, баскам в Іспанії, французам у Канаді, корсіканцям у Франції, туркам на Кіпрі?.. Адже їх становище ніяк не зрівняти з упослідженням, наприклад, тибетців у Китаю, курдів у Туреччині, національних меншин у Росії, українців і кримських татар в Україні... Але борються – і ті, і ті. І борються не за комунізм, соціалізм, соціал-демократію, ринкові реформи, права людини, демократію тощо, а за власні, національні держави. Бо – тільки «в своїй хаті своя й правда, і сила, і воля».

Національна держава – це завершення політичного самоутвердження народу, внаслідок якого він стає повноправним і єдиним господарем своєї доля на своїй землі, своєї держави і влади в ній, своєї країни і всіх її ресурсів.

Як «самоутверджуються» українці в Україні, хто і як господарює в українській державі, відомо. Як відомо й інше: завжди так не буде. Бо надовго неоколоніалізм в Україні не вдасться замаскувати ні національним прапором, ні національним гербом – тризубом...

Національна держава – це політичне утворення корінного народу на його власній території для державного забезпечення своїх інтересів у всіх сферах життя і з метою гарантованого відродження і розвитку, процвітання і буття нації в часі.

Як нас «відроджують» і «розвивають», знаємо. А «процвітаємо» так, що бодай наші вороги так «процвітали». Звідси не важко здогадатися, яке майбутнє нам готують: як американським індіанцям чи австралійським аборигенам. Тому український націоналізм вчить, що **боротися треба не за ЩОСЬ** (пенсії, зарплати, стипендії, соціальні блага, реформи, мандати, посади тощо), **а за ВСЕ** – за національну державу.

Національна держава – це політична система, у якій влада (усі її гілки, структури, посадові особи) є носієм національної

ідеї і послідовним захисником національних інтересів свого народу – як у самій країні, так і на міжнародній арені.

Носієм яких і чийх ідей є нинішня влада в Україні? Чиї інтереси вона захищає, якщо від усіх її дій гірше стає тільки народові? Чому в Прибалтиці народи багатіють, а наш – бідніє? Бо вони мають національні держави, а ми – ще ні.

Національна держава – це держава, де головним і визначальним критерієм оцінки діяльності кожної владної структури, кожного урядовця, службовця, політика, громадського чи релігійного діяча, господарника, промисловця, бізнесмена, кожного громадянина є добро нації: на користь чи на шкоду їй зроблене, роблене або заплановане ними.

Уявляєте, що було б, якби цей критерій застосувати, наприклад, до наших чиновників чи великого бізнесу? А приїде час і на це. Он наші сусіди поляки, як тільки вирвалися з ведмежих обіймів «старшого брата», відразу почали судити своїх «доброчинців» саме за цим критерієм – і за вбивства, і за катування, і за розкрадання народного добра. Досі судять. Бо в національній державі діяти на шкоду своєму народові – не тільки гріх, але й злочин.

Національна держава – це та держава, яка діє в ім'я нації: у нашому випадку – в ім'я всіх «мертвих, живих і ненароджених, в Україні і не в Україні» суцільних українців, тобто діє, пам'ятаючи і виконуючи заповіді предків, задовольняючи інтереси сучасників і дбаючи про долю майбутніх поколінь – на рідній землі і поза нею (не забуваймо: третина українців живе в інших державах).

Заповіді чийх предків реалізовує нинішня влада? Як в українській державі задовольняються інтереси українців, ми вже говорили. Для наших нащадків «наша не своя» держава явно готує долю наймитів, і вони прокленуть нас, якщо ми пропустимо нагоду і не виборемо для них кращої долі. Правда, є й інший варіант: якщо збережуться тенденції нинішньої державної національної політики, то через два-три покоління ніяких українців

в Україні не буде: буде «русскоязычное население» – без історичної пам'яті, без претензій, без національних устремлень.

Величезний потенціал має Україна у вигляді двох діаспор: західної і східної. І що зроблено владою за останні вісім років, щоб ця третина нашого народу стала суттєвим фактором у державотворчому, політичному, економічному, культурному житті ограбованої і покаліченої української нації? Дещо зроблено: західну діаспору дурили і обкрадали, особливо до виборів-98, усі, хто не лінувався, а найбільше – чиновники і шахраї-«політики»; на східну просто махнули рукою, бо вона нічого не має. Усе правильно: яка держава, така й національна політика...

Національна держава – це держава, в якій громадяни інших національностей визнають корінний народ господарем країни, мають не тільки рівні з ним права, але й обов'язки, знають і поважають його мову, закони та історію, мають необхідні умови для свого національного збереження і розвитку, виступають повноважними представниками культури свого народу, а не п'ятою колоною чужих держав.

Так є в усіх нормальних, цивілізованих держав. В Україні – навпаки. Тут українець, щоб проникнути у владне чи бізнесове середовище і втриматись у ньому, мусить постійно доводити, що своє, національне для нього несуттєве, байдуже, чуже.

А високопосадові чиновники? А невідомо якої національності «національне» телебачення України?

Що говорити про них, коли навіть Президент – гарант Конституції України! – під час поїздок по східних та південних регіонах відразу переходить із державної на російську мову: рефлекс виявляється сильнішим за свідомість та обов'язок.

Воно й не дивно: яка Конституція, такі й гарантії... Адже в Основному Законі України українська нація з її проблемами не згадується жодним словом. Права національних меншин і обов'язки держави щодо них у ній окреслені, а українців – ні. Але говорити про це в Україні, а тим більше згадувати про якісь обов'язки національних меншин ризиковано: відразу це буде розцінено як фашизм, шовінізм, ксенофобія тощо.

Тому нічого дивуватися, що торік, коли Президент надіслав привітання першому з'їздові росіян України, урядовець, який спробував його зачитати, мало не розшматували: якийсь нахаба, бач, написав це привітання українського Президента українською мовою!..

А що ж влада? А нічого: промовчала, як лакей, якому пан за щось дав копняка. Отак у нас «Україну правлять». Чи щось подібне можливе в національній державі?

Національна держава – це держава, соціально-економічна політика якої здійснюється за формулою: «Від створення і зміцнення національної держави – через захист економічних інтересів нації – до заможності кожного громадянина».

Усе соціально-економічне життя в Україні поки що (?) розвивається за іншою формулою: від створення держави колишньої колоніальної компартноменклатури – через забезпечення економічних інтересів влади і мафії – до збагачення кожного чиновника і мафіозі. А народові – час від часу крихти з панського столу, щоб не бунтував і не заважав.

Наше завдання – пояснювати це людям і ставити їх перед вибором: розбудовувати і зміцнювати цей режим грабежу чи домагатися перетворення нинішньої чиновницької держави в українську національну державу – УССД.

2. Ми мусимо нарощувати зусилля в пропаганді націоналізму. На це є три причини.

По-перше, український націоналізм – єдина природна, народорятівна і націотворча ідеологія, бо впливає не з видуманої чи запозиченої політичної доктрини, а з глибин буття, духовності та життєвих інтересів нації. Саме тому всі вороги і грабіжники, які всідалися на шию українцям, цілком обґрунтовано своїм головним ворогом вважали українських націоналістів, переконували в цьому народ, націоналістів винищували, а націоналізм паплюжили і замість нього пропонували народові якусь доктрину: комунізм, соціалізм, інтернаціоналізм, права людини, націонал-соціалізм, соціал-націоналізм, демократію, соціал-демократизм тощо.

По-друге, усі українські біди мають одне пояснення: бракує націоналізму. Цей брак націоналізму гостро відчувається серед людей влади, в українському політикумі, у суспільстві. І тому навіть по-українськи настроєні люди в цих середовищах діють виключно на основі патріотичних емоцій і власних уявлень, бо не мають національного світогляду. Звідси так багато патріотичних заяв, гвалту і крику, але так мало національно-захисних і національно-державотворчих дій; так багато політичного угодовства і безпринципних компромісів, але так мало якісних, революційних змін у становищі українського народу.

По-третє, пропагувати націоналізм більше нікому: для комуністів це вороже, для соціал-демократів і демократів – чуже, а для «теж-націоналістів» – зайве. Вони пропагують себе і свої сектярські «націоналізми», в яких можна знайти все, крім українського націоналізму.

Хто, крім «Тризуба», постійно, послідовно і неухильно пропагує серед свого членства і громадянства ідеологію українського націоналізму – націоналізм Т. Шевченка і М. Міхновського, Д. Донцова і Є. Коновальця, С. Бандери і Р. Шухевича, націоналізм ОУН і УПА? Ми пропагуємо не власні видумки, а той **націоналізм, який ніколи не застаріє, бо завжди актуальний, як Святе Письмо і «Кобзар», що визначають його дух, зміст і мету.**

Націоналізм – це не лише героїчне і славне минуле.

Націоналізм – це природна тенденція політичного розвитку людства, внаслідок якої в ХХ столітті розпалися могутні імперії і коло півтори сотні народів стали на шлях самостійного розвитку.

Цей стрімкий і животворний потік підхопив і Україну. І вже ніякі класові, інтернаціоналістські та імперські теорії, ніякі марксистські і фашистські, комуністичні і расистські «вчення», ніякі доктрини соціалізму – типу московського інтернаціонал-соціалізму, німецького націонал-соціалізму, сучасних соціал-націоналізму чи космополітичного соціал-демократизму не зможуть зупинити цей спонтанний рух народів до Свободи і власної державності, як не зупинили його дві світові війни,

численні класові революції та окупації, усі геноциди, голокості і голодомори.

Націоналізм – це ідеологія і практика свободи народів і людини. Український націоналізм – це ідеологія вільного, державного і гідного майбутнього української нації. І той, хто не розуміє цього, хто протиставляється цьому, – марнує час і сили, сам стирає своє ім'я зі сторінок історії свого народу. Бо націоналізм – неминуче завтра України.

3. Слід постійно протиставляти розгулу отаманщини і політичного примітивного штабцтва, які розшматовують національно-патріотичний табір і від виборів до виборів роблять його все слабшим.

Сподіватися на консолідуючу роль якоїсь особи більше не доводиться: дрібні справи здрибнили наших політичних лідерів, а відсутність реальної політичної боротьби не дає можливості партійним середовищам виконувати суспільно значимі кадри.

Надії на об'єднавчу роль котроїсь із наших партій – нікчемні. Ніяка партія не зможе об'єднати навколо себе інші партії, бо всі вони – утворення кон'юнктурно-особистісні, а не ідейні. За цю ілюзію дорого заплатив покійний В.Чорновіл, який марно намагався об'єднати національно-патріотичні партії довкола партії Рух. Чим це закінчилось, відомо. Бо це в принципі не можливо зробити: партія може інші партії або поглинути, або ще більше пересварити. Що й бачимо.

Консолідувати національно-державницькі сили можна тільки довкола української національної ідеї – ідеї державності української нації, ідеї УССД. Це дало б нашим партіям міцний ідеологічно-програмовий фундамент, чітко визначило б їх позицію і взаємини із владою, збагатило б новим членством, зробило б їх із конкурентів соратниками, яким взаємно вигідно скоординувати свої дії.

Цю консолідуючу роль не тільки в партійному середовищі, але в суспільстві взагалі може виконати на ідейній основі тільки високоідейна й авторитетна організація, яка сама не йде

до влади, членство якої не може в політичних змаганнях скористатися авторитетом своєї організації для здобуття собі посад і мандатів, але яка зацікавлена у розширенні і поглибленні національно-державницького руху і, отже, зміцненні та успіхах усіх його учасників. Ми переконані в цьому, бо наша Організація завжди діє з цих позицій, а особливо успішними були наші консолідуючі зусилля під час президентських виборів. Але «Тризуб» – це лише вузькофункціональна націоналістична структура орденського типу, а не самодостатня всеохопна організація, якій був би під силу складний і багатогранний об'єднавчий процес.

Виконати таку консолідуючу і спрямовуючу роль у сучасному політикумі України може тільки національний орден – ОУН. З усіх відомих державотворчих чинників (монархи, аристократія, шляхта-дворянство, буржуазія, інтелігенція, армія, Церква), які ставали ядром і проводом державотворення в країнах Європи, ми не маємо жодного. Але є ще один: це незримий, але дієвий політичний орден. І саме він є в розпорядженні української нації: з народорятівною ідеологією, ефективною організаційною структурою, з колосальним досвідом політичної боротьби, зі славною історією, зі своїми героями і мучениками борні за свободу і державність України.

Хто, крім «Тризуба», постійно, з першого дня свого створення веде активну пропаганду ОУН? Ніхто. Бо ж не пропагандою ОУН спекуляція на її славі і створення все нових карикатурних об'єднань під цієї назвою (уже є їх щось із шість). Насправді ОУН була, є і буде завжди одна: та ОУН, чий світлий образ залишився навіки у вдячній пам'яті народу, та ОУН, яка разом зі своїм народом у важкій боротьбі спливала кров'ю на карпатських схилах і по волинських пущах. Але не зрадила, не відступила. І вписала найяскравіші сторінки в історію українського народу. Досить сказати, що під керівництвом ОУН уперше за тисячу років українці боролися за свою свободу і державу без отаманщини і тому без будь-якої зовнішньої допомоги півтора десятка літ вели безкомпромісну збройну боротьбу, що є неперевершеним досі рекордом.

Нам кажуть: «Усе це так. Але це – минуле. А от сучасна ОУН: це що – КУН? Ну, тоді, знаєте...»

Ні, КУН – це не ОУН. Це створена з ініціативи Проводу ОУН політична партія зі спільною для всіх націоналістів та їх об'єднань метою: створення держави української нації – УССД. Діє вона в межах закону і на партійних засадах. Час від часу ця партія вступає в якісь об'єднання з іншими, але, як і вони, стати консолідуючим чинником, а тим більше – стати якимось заміником ОУН, – не може.

ОУН – це не принагідний чи штучний витвір жменьки фанатиків-націоналістів. Вона виникла в усвідомленій історичній необхідності, що сама партійно-парламентська діяльність – навіть дуже патріотичних об'єднань! – неспроможна суттєво вплинути на становище українського народу, докорінно, якісно, революційно змінити його.

Тодішні українські партії були приречені на легальність, на діяння в рамках окупаційних антиукраїнських законів, на відкритість для державного контролю і впливу, на добровільну чи вимушену обмеженість програм і мети, а отже, на неможливість формувати кадри для непідконтрольних владі інших, позапарламентських, а тому більш ефективних форм і методів національно-визвольних змагань. Усе це і багато іншого змусило шукати нові, адекватні обставини жорстоких окупацій організаційні форми та ідеологію безкомпромісної революційної боротьби.

Вони були знайдені і втілені в життя під назвою ОУН. Рівно десять років поважні українські політики-патріоти глибокодумно доводили, що ОУН зайва і навіть шкідлива. Особливо драгувало їх те, що під вплив Організації потрапила практично вся політично активна молодь – передусім академічна і сільська. Вони переконували, що ОУН заважає їм викомбінувати і випрошувати в польських органах влади якісь «полегші» для українців.

У 1939 році замовкли. З приходом уже нових – «червоних» московських окупантів ці об'єднання саморозпустилися або

були розпущені владою, їх членство або втекло за кордон, або стало на шлях колаборації, або було знищене. З народом залишилась тільки невловима для ворогів, постійно активна і авторитетна для народу ОУН.

Сьогодні ситуація повторюється. Безмежна віра в «харизматичних» лідерів розвіяна самими лідерами. Надії на народозахисну і державотворчу спроможність українських партій пішли прахом: їх стає все більше, а користі від них народові – усе менше. **ОУН знову стає політичною необхідністю.** І чим скоріше це усвідомлять і націоналісти, і ненаціоналісти, політики і громада, тим швидше ОУН стане визначальним фактором національного державотворення, а український народ – господарем своєї долі на своїй землі.

І хай нікого – ні друзів, ні недругів – не вводять в оману ті чи інші імена і ситуації: люди і ситуації в Організації – категорія змінна, ОУН – постійна. Вона була, є і буде неодмінним фактором ефективності національних устремлінь до свободи і власної державності. **І жорстко помиляються ті, хто мислить кращу долю України без ОУН.** Це ілюзія, за яку українці вже заплатили десятиріччям втрачених можливостей. Може, годі?

Без кожного з нас ОУН може обійтися, хоч кожного з нас чекає. Але ніхто з нас не зможе ніколи без неї зробити для своєї нації того, що зміг би зробити через ОУН.

Тільки з ОУН подолаємо нинішню роздрібленість і політичне безсилля. З нею обнадіємо народ і зміцніємо. З нею – переможемо.

4. Вибори-99 показали що владі вигідна наявність комуністів і комуноїдів різних мастей: є чим лякати виборців, є постійна можливість бути кращим – навіть за умови повної бездіяльності чи неспроможності. Але не вигідно це громаді, бо при наявності постійного ворога (а це цілком реальний ворог – жорстокий і безоглядний!) кожного разу, замість вибирати кращого з кращих, доводиться вибирати за принципом «аби не було ще гірше». І тому вибори в нас не відіграють тої ролі, яку вони могли б відіграти.

Сподіватися на послідовний антикомунізм і влади, і нашого політикуму, у тому числі «теж-націоналістичного», не доводиться: факти не дозволяють.

Факт 1. Під час виборів наші незалежні від нікого, крім грошей і влади, ЗМІ вели активну антиреваншистську, антикомуністичну пропаганду. Це була масована, добре продумана і корисна для духовного здоров'я народу кампанія.

Але чим вона була викликана? Може, переконаннями? На жаль, ні. Просто «червоні» різних відтінків – від морозорожевого до вітрокоричневого – галасливою ватагою пішли на штурм Маріїнського палацу (далися ж їм ці палаци!). Їм треба було дати відкоша. Свята справа, і «Тризуб» брав щонайактивнішу участь у цій акції по цілій Україні, не зважаючи на «лівоохоронні» кордони, затримання, побої і крики незламних патріотів і «теж-націоналістів»: «Не боріться з червоними, бо це вигідно Кучмі!» Вигоди для України (чи для себе?) вони в цьому не бачили. Тоді.

Факт 2. Закінчилися вибори, пропав і державний антикомунізм. Чому? А була надія, що й частина «червоних» візьме участь у творенні пропрезидентської більшості. Не взяла. Тому почався другий приступ офіційного антикомунізму, який ми, звичайно, від душі вітаємо. Але чи довго він триватиме?

Факт 3. Деякі «червоні» депутати не склали й досі присяги, але чомусь це стало суттєвим для депутатів-патріотів і влади щойно тепер. А якби вони підтримали Президента, то могли б і далі чхати на «вірність народів»? І якщо котрийсь підтримає Президента, але відмовиться присягати, то що переважить?

Факт 4. Виправдати референдум можуть допомогти тільки «червоні»: без них нинішньої **парламентської** більшості замало для прийняття поправок до Конституції, де потрібна **конституційна** більшість, тобто дві третини усіх голосів.

Факт 5. Усі ці демократи в законі, незламні патріоти напоказ і «теж-націоналісти» під час виборів обливали одними поміями і Л.Кучму – суперника «їхніх» кандидатів, і нас – за нашу антикомуністичну пропаганду і антиреваншистські дії, вигідні, звичайно, і Президенту.

Тепер вони ж не можуть нахвалитися «своїми» перемогами над «червоними» за допомогою пропрезидентської більшості і тяжко обурюються, якщо їх запитати, чи це, бува, часом не вигідно і Президенту. Воістину, Бог знав, що творить: без холуїв людям було би нудно жити...

Тож надіятись на цей холуйсько-ситуативний антикомунізм теж не доводиться.

Факт 6. І влада, і депутатська більшість буквально силоміць накидають «червоним» статус захищеної законом парламентської опозиції. Тобто від тих, кого, як і їх організації, цілком резонно вважають явними ворогами українського народу і держави, вимагають, щоб вони не сміли ухилитися від можливості і далі вести свою антиукраїнську й антидержавну діяльність у Верховній Раді. Усе: приїхали!..

Отже, і цей – антиреваншистський, антикомуністичний пропагандистський напрям залишається нашим обов'язком і постійним завданням.

5. Ми ще дуже далеко від декомунізації суспільства і ліквідації страшних наслідків імперкомуністичного панування в Україні, особливо – у національно-духовній сфері. На жаль, цей процес якщо й відбувається, то виключно на громадських засадах. Бо уряди і ради змінюються, але не змінюється ситуація.

Вісім років влада (і законодавча, і виконавча) ігнорувала проблеми українського національного відродження. Ігнорує і зараз. А промосковська п'ята колона в структурах влади безкарно використовує свої посади і мандати для максимального знищення нашої культури, освіти, науки, релігії, мови. Інаугураційна промова Президента Л.Кучми свідчить, що справа збереження українців як нації і надалі буде ігноруватися владою. У всякому разі, там про це – ні слова. Таке враження, що про наявність українців в Україні йому ще не доповідали. І це дуже насторожує: невже не одержали ніяких уроків із виборчої кампанії?

А що робиться для зміни цієї ситуації нашими народолюбними партіями, передусім тими, що виникли саме на хвилі

боротьби за українське національне відродження? Нічого. Тепер вони навіть цього словосполучення уникають...

Між тим з'явилася і з великим прискоренням наростає ще одна небезпека – менш помітна від червоного терору, але не менш руйнівна. Це продумана, витончена, науково обгрунтована і прекрасно забезпечена матеріально система денационалізації та обездуховлення українців. Вона йде із Заходу, прокладаючи собі шлях уже не наганом, не «штыками и картечью», а могутнім долларом, убиваючи у свідомості нашої молоді національне вже не інтернаціонально-шовіністичним, а космополітично-«загальнолюдським». Але з тими ж намірами і наслідками: убити в українцях українське.

Із цією загрозою денационалізації ледве справляються багаті, розвинуті країни Європи. І це при тому, що влада в них є послідовним носієм національної ідеї і ще послідовнішим захисником національних інтересів.

А що чекає Україну?

Яку боротьбу з духовним спустошенням, космополітичною денационалізацією і деморалізуючою американізацією ведуть наші владні структури, наші політичні і громадські об'єднання?

Зрештою, а з яких таких ідейних позицій вони можуть це зробити? З позицій їх улюбленої соціал-демократії? Адже «українство» в їх платформах у кращому разі вичерпується патріотизмом. Але ж **патріотизм – це почуття** (любові до батьківщини), **а не світогляд**. В ідейно-світоглядній боротьбі самого почуття замало. А єдиного в українців національно-захисного світогляду, тобто націоналізму, вони уникають, як чорт ладану. У всякому разі, на виборах-99 жодне об'єднання не виступило з націоналістичних позицій, а всі – виключно із соціал-демократичних. Бо в даному випадку є всі підстави ототожнювати позицію тої чи іншої партії з позицією кандидата, якого вона підтримувала. І котрий із них виступав із національно-захисною проблематикою? Жоден. Тільки команда Л.Кучми вчасно зорієнтувалася після невдалого старту, терміново включила на повну потужність

ідею української державності і вже цим забезпечила собі гарантований успіх. На жаль, це був початок без продовження...

Ми усвідомлюємо цю нову, космополітичну загрозу, яка в різних формах іде до нас із Заходу. Численні наукові та науково-практичні конференції «Тризуба» в Києві та в обласних і районних містах України показали, що нашим хлопцям і дівчатам є що протиставити деструктивним антинаціональним ідеям. Так було з обговоренням проблем політики, мови, методології, літератури, політичного змісту української національної ідеї, постмодернізму... Наші молоді науковці і пропагандисти з позицій націоналізму буквально трощили всі до єдиного аргументи платних, добровільних і збанізованих адептів космополітичного «прогресу» і речників антиукраїнських «загальнолюдських вартостей». І це завжди знаходило і знаходить підтримку аудиторії, передусім молодіжної.

Тому зусилля «Тризуба» в цьому напрямку слід нарощувати. Сподіватись нема на кого.

6. На виборах-98 уперше було застосоване масове використання у виборчих технологіях соціал-демократичної демагогії як ідеології українського державотворення. А на виборах-99 уже всі п'ятнадцять претендентів на булаву дружно виступали як соціал-демократи. Комуністи і комуноїди на ці позиції відступили, а решта за пріоритетність соціально-економічної проблематики вхопилася, як рибалка за черв'яка: з метою приманки для голодного електорату.

Навіть Л.Кучма десь на старті виборчої кампанії на якійсь зустрічі з соціал-демократами заявив, що, мовляв. після виборів, тобто після перемоги, він, можливо, теж вступить у соціал-демократичну партію. Отже, психоз, як бачимо, був масовим. У своєму меморандумі ми застерігали Л.Кучму від соціал-демократичних ілюзій, переконували, що такі заяви шкідливі для України і для нього особисто, що, зрештою, Президентіві більше підходить позиція гаранта державності, а не якогось політичного доктринерства. Слід визнати, що команда Л.Кучми зреагувала миттєво і терміново, «на ходу» змінила образ

Президента-партійного доктринера на образ Президента-державника. Від цього виграв не тільки Л.Кучма – від цього виграли всі ми, ціла Україна.

Соціал-демократична маячня дорого обійшлася українському народові двічі. Так, у 1917-1920 роках, коли довкола нас усі народи боролися за свої національні держави (прибалти, фіни, поляки, чехи, угорці та ін.), українці під впливом своїх вождів соціал-демократів проміняли українську національну ідею на торжество соціалізму в Україні. Наслідки аж надто добре відомі.

І не шукаймо пояснень і морального виправдання української національної ганьби і сімдесятилітнього рабства лише в загребузості комуно-імперської Москви. Більшовицька наволоч ніколи не змогла б такими мізерними силами окупувати й уярмити Україну. Їй підготували ґрунт усі ті, що задовго до 1917 року цілі десятиліття «несли, несли з чужого поля і в Україну принесли великих слов велику силу, та й більш нічого», ті, що з місця відкидали українську національну ідею як утопію чи «буржуазну» провокацію, ті, що своєю модно-«прогресивною» соціал-демократичною демагогією порізли українців і переорієнтували їх із боротьби за власну державу на сусідове поле і комору...

Усіх знали, усіх цитували, усім вірили. Але – не Шевченкові, не старому Франкові, не Міхновському. Для рабодухих «нема пророка у своїй вітчизні».

І коли інші народи дружно йшли за своїми Масариками і Пілсудськими в своє державне майбутнє, в Україні розігрувався черговий безтямно-амбіційний водевіль з традиційним кривавим фіналом. Українські демократи, соціалісти, соціал-демократи, комуністи, націонал-комуністи, есери праві, есери ліві, «боротьбисти», «укапісти», анархісти... Зачмелені соціал-демократичним дурманом усіх гатунків грушевські, винниченки, махни, скрипники, блакитні, кулики, чумаки, хвильові, довженки, ірчани... Духовно обеззброїли народ. Розшматували фронт національної єдності. Допомогли катам України поневолити народ.

«По своїй по землі свою кров розлили і зарізали брата. Крові брата впились і отут полягли у могилі заклятій...»

Уявляю, як вжалить цей абзац високопатріотичну і. розуміється, «елітну» інтелектуально-світоглядну каліч, яка зараз за-попадливо глорифікує і нав'язує народові на роль українських святих якраз згаданих вище «батьків» і «діячів». Але – ні в якому разі! – не тих, що боролися і віддали своє життя за свободу і національну державність України.

Та біс із ними – «елітно-расовими» покручами! З ними усе ясно: вони з ентузіазмом славлять чужі гріхи перед народом, щоб так виправдати власні.

Не для них, а для людей – три наступні пояснення застереження, з яких стане зрозуміло, чому сказане вище сказано саме так.

1. Історія, це не те, що комусь подобається, а те, що було.

2. Не біймося Франкової методики оцінювання. Згадаймо його слова про щиро шанованого ним Стефаніка: письменника – «абсолютний пан форми»; політика – «Зате в ролі посла до парламенту зарекомендував себе Василь Стефанік як цілковите зеро» (нуль – В.І.).

3. Пам'ятаймо Христове: «По плодах їхніх пізнаєте їх».

Удруге космополітична демократія і соціально-економічна проблематика були на повну потужність використані в Україні на початку 90-х років.

Національно-визвольний рух стрімко наростав, національна українська держава от-от могла стати реальністю – за прикладом прибалтійських держав. Уже за три роки, як передбачали політексперти Заходу, потенційно найперспективніша і найбагатша з усіх колоній імперії Україна могла з'явитися на міжнародній арені як потужна, економічно самодостатня, політично незалежна і до того ж ядерна держава. Гвалт! Новий конкурент!..

Усі спроби зупинити цей процес зовні не вдалося – ні Москві, ні Заходу. (Згадаймо – таке забувати не можна! – як лідер «країни свободи і демократії» президент США Буш переконував

українців в українському парламенті залишитися в московському ярмі...) Треба було знайти інші способи упокорення і неоколонізації України. І вони були знайдені і застосовані.

Національну ідею було замовчано, а трохи пізніше – у «Маніфесті Конгресу української інтелігенції» – з неї було видалено її політичний зміст: створення національної держави. Єдиною панацеєю від усіх українських бід і найвищою метою всенародного руху було проголошено демократію і ринкові реформи. А що Україна справді потребувала і першого і другого, то й **злочинна підміна мети** залишалась помітною для небагатьох. Та й приклад успіхів соціал-демократичних урядів країн Європи сліпив голодні очі переповненими вітринами.

Що в цих країнах держави національні, замовчувалося, а от, що уряди їхні соціал-демократичні – утовкмачується в голови українцям і досі.

Речниками ідей демократії та соціально-економічних пріоритетів державотворення стали передусім колишні в'язні радянських концтаборів дисиденти, далі – колишні найбільш заслужені бійці ідеологічного фронту компартії проти власного народу письменники, за ними – колишня колоніальна партноменклатура, яка в соціал-демократії побачила для себе рятівний шанс.

Спільними зусиллями перемогли: всенародний рух до Свободи вдалося перенацілити з української національної ідеї на соціал-демократичні ілюзії. Результат: тепер не маємо ні національної держави, ні демократії, ні надій на добробут.

Чуда не сталося: вирішити соціально-економічні проблеми (як і всі інші) на користь народу без вирішення основної політичної проблеми цього народу – створення власної національної держави ще нікому не вдавалося і не вдасться.

Тому, коли з найвищих державних трибун чуєш, що «національна ідея не спрацювала», неодмінно задумуєшся, що це. Політичний ідіотизм? Гірка констатація втомленого марними спробами борця за українську державність? А може, просто

скромний звіт перед всіма противниками і ворогами України про успішно виконану роботу?..

Замовчування, фальсифікація, паплюження української національної ідеї, заперечення її як мети українського державотворення, підміна цієї мети соціал-демократичними пріоритетами, від чого виграють усі, крім народу, – продовжується. Виглядає так, що наші «гілки» влади готові скоріше всохнути, ніж стати національними, українськими.

Тому «Тризубу» слід здійснювати самому та стимулювати інші політичні об'єднання до нищівних контрпропагандивних заходів щодо згубних для України соціал-демократичних ілюзій – цих марних спроб поховати в такий спосіб ідею української національної держави.

І ще. Деякі «книжники» від націоналізму докоряють нам за антисоціалізм, бо зробили для себе сенсаційне «відкриття»: виявляється, у програмних документах ОУН і навіть у творах С.Бандери і Я.Стецька є чимало соціально-економічних тез. Є. І зрозуміло, чому саме. Ні ОУН, ні С.Бандера і Я.Стецько не заперечували важливості соціально-економічної проблематики для народу. Бо тоді вони б не були політиками. Але вони ж **ніколи не вважали ці проблеми пріоритетними і визначальними для національно-визвольного руху, а тим більше – його метою.** Бо тоді вони були б соціалістами й організаторами класової боротьби.

Вони ж були націоналістами, а **націоналісти відрізняються від соціалістів, зокрема, ще й тим, що пріоритетом і метою визвольного руху вважають створення національної держави** – для вирішення всіх, у тому числі й соціально-економічних, проблем нації на її користь, а не лише на користь якоїсь групи, класу, партії чи інших держав.

Соціалісти (як і комуністи, імперіалісти, фашисти, націонал-соціалісти, соціал-націоналісти, космополіти, демократи, демоліберали тощо) **вірять**, що забезпечити всебічний вільний розвиток українського народу можна і без національної держави. Націоналісти **знають** (історія переконала), що досягти цього можна тільки в національній державі. За що й боремось.

Інші, набагато «прогресивніші» від нас, бандерівців, «націоналісти» намагаються «осучаснити» націоналізм соціалізмом, використовуючи... Я.Стецька, зокрема, його думку: «Національна революція не мислима без революції соціальної».

Вирвані з контексту, ці слова Я.Стецька для таких «новаторів» стали підставою для виправдання ідеології соціалізму (а отже, і класової боротьби?), для теоретичного «зрівнювання» національного і соціального і навіть для витворення окремої партії, що має пропагувати цей соціалістично-націоналістичний ідеологічний симбіоз.

Я. Стецько має рацію, але зовсім в іншому сенсі: українська національна революція для того й задумувалася, щоб вирішити через неї всі наболілі проблеми народу, у тому числі й соціальні. Тут є два моменти, необхідні для усвідомлення. 1. **Національна революція підневільного народу щонайрадикальнішим чином вирішує і соціальні проблеми народу**, бо усуває антинародне панування, формує національну владу, поневолених робить повноправними господарями, перерозподіляє суспільну власність на користь народу, забезпечує йому можливість економічного розвитку і т.ін. 2. Зате **соціальна революція не ставить собі за мету і не вирішує найголовнішої, найсуттєвішої в житті нації проблеми – створення національної держави**, без якої ніякі проблеми, а передусім соціально-економічні, ніколи не будуть вирішуватися на користь нації.

Мета, пріоритети, рушійні сили і наслідки здійснення цих двох типів революції цілком відмінні. Саме в цьому – принципова різниця між соціалістами і націоналістами. Соціалісти хочуть (чи вдають, що хочуть) вирішити тільки соціальні проблеми українського народу – без створення національної держави, без ліквідації страшних наслідків окупацій і терору, без утвердження української нації в статусі господаря країни і держави. Націоналісти закликають до національної революції, щоб створити національну державу і через неї вирішувати **всі** проблеми народу на його користь, а не лише соціальні.

Мета національної революції – реалізація української національної ідеї, створення держави української нації (УССД). Її завдання – забезпечити державний статус, захист, відродження і всебічний (у тому числі соціально-економічний) розвиток української нації, її продовження в часі. Рушійною силою національної революції є не якась соціальна група чи клас, а українська нація – народ, об'єднаний національною ідеєю.

Соціальна революція має за мету цілі значно вужчі: досягнення соціальної справедливості в розподілі національних багатств шляхом повалення і заміни влади, державного устрою, суспільного ладу. Її метод – класова боротьба, її рушійна сила – покривджений клас чи класи. Яскравим прикладом соціальної революції було те, що нам так гарно розмалювали під назвою «Велика Жовтнева соціалістична революція», а також соціальні революції в країнах т.зв. соціалістичного табору і радянського впливу. Соціальними були й «буржуазні» революції в країнах Європи, які виникали не тому, що буржуазія в них була найбільш покривджена, а тому, що вона була достатньо сильна, щоб претендувати на роль господаря в країні. Умови «справедливості» після соціальної революції диктує клас-переможець, а точніше – політична група, яка виступає від імені цього класу.

Ми ще повернемося до цих двох типів революції – при розгляді проблем національної безпеки.

А зараз прошу вибачення в читачів, але змушений процитувати два місця із своєї книжки «Нація. Державність. Націоналізм» (1992), де аналізується ставлення С.Бандери й «опозиції» (двійкарів) до чужих для націоналізму ідей. Цифри в дужках вказують сторінки книжки Р.Кричевського «ОУН в Україні, ОУНЗ і ЗЧ ОУН» (Торонто, 1962), у якій висвітлюється дискусія в ОУН з цього приводу.

«ОПОЗИЦІЯ: Забрати ворогові ті вартості з його світу ідей, які він взяв із загальнолюдської скарбниці цінностей!

БАНДЕРА: Ідейну зброю ворога – відкинути тотально!»
(34).

Бідні загальнолюди: і їх, як і наших демократів, ота клята большевія теж обікрала. То вже таке: звик вовк по овець ходити, то й по козу прийде...

Про що ж мовиться? Опозиція якось спостерегла, що серед арсеналу марксизму-ленінізму є «брутальні засади», але трапляються і «високі, гуманні ідеї і принципи» – розуміється, украдені. І вирішила не «ризигнувати з вартостей», які так привабливо блищать: «демократія, зрівняння людей незалежно від їх національного походження, раси і релігії, співпраця між народами, боротьба за мир, соціальна справедливість тощо». Тут би ще можна додати пролетарський інтернаціоналізм, міжнародну солідарність трудящих, рівноправність жінок, хімізацію, квадратно-гніздовий спосіб, меліорацію, суцільну дератизацію та інше, але все це, очевидно, за отим «тощо».

Усі ці аж надто знайомі нам «цінності» і, очевидно, те, що за ними скривалося, опозиція вирішила зробити ідейним надбанням ОУН і ними надихати українців на... уже не знаю що: напевно, «на бой кровавий, святой и правый».

Бандеру пропозиція вкрасти оті вже раз украдені «цінності» не привабила: це був би ідеологічний параліч ОУН і цілого національно-визвольного руху.

«ОПОЗИЦІЯ: Ми за безкласове суспільство!

БАНДЕРА: Безкласове суспільство – це ухил в бік большевизму!» (37).

Дискусія з цього питання дуже повчальна під різним оглядом.

До війни ОУН, яка виникла в умовах капіталізму та окупації, мало уваги приділяла питанням соціальним та економічним. Головне своє завдання Організація вбачала в тому, щоб підняти свій народ на боротьбу за свободу, створити Українську Соборну Самостійну Державу, бо тільки так можна було створити й гарантувати українській нації умови вільного і всебічного розвитку. Решту мали зробити приватна власність, ринок, працьовитість та ініціатива народу і зорієнтована на захист національних інтересів економічна політика уряду: ОУН ніколи не

вважала завданням політичної організації ні займатися економікою (В.Чорновіл), ні сівбою чи покинутими під снігом буряками (Мих.Горинь).

Тобто, ОУН в даному випадку врахувала те, що було і чого бракувало на західноукраїнських землях (ЗУЗ). Похід на схід України виявив: «Тоді, як на ЗУЗ вистачали тільки самі патріотичні кличі, самий відклик до національного інстинкту, до ображеної честі народу, – на СУЗ (східноукраїнських землях) треба було аргументів, логічних доказів і знання соціальних та політичних справ» (38).

Виявилось також, що тут «український народ хоч глибоко ненавидить большевицьку систему, то ще через те не прагне до повороту капіталізму. Народ шукає за чимось новим, за новою соціальною правдою. ОУН визначила те соціальне шукання як синтезу деяких додатніх прикмет капіталізму (приватна ініціатива) і деяких досягнень соціалізму. Цю синтезу ОУН охрестила назвою «безкласового суспільства». Хоч назва ця була запозичена від Маркса, то по своєму змісту вона нічого марксівського не мала» (38).

Звичайно, треба було враховувати рівень національної свідомості народу після двох десятиліть жахливого антинаціонального державного терору, а також поширення люмпенсько-наймитської психології внаслідок відчуження людей від землі, від будь-якої власності, до того ж супроводжуваного демагогічною більшовицькою пропагандою.

Але опозиція жорстко помилялася, вважаючи, що в концепції «безкласового» суспільства нічого марксівського не було. Якраз було, причому багато, і Провідник дуже точно вловив це, а тому й виступив проти нововведення.

По-перше, ідеєю «безкласового суспільства» виправдовувалося, хоч і не прямо, класову боротьбу в СРСР, звірства більшовиків проти «поганих» класів, проти всіх неугодних більшовикам, приречених на загибель з класових позицій.

По-друге, національні орієнтири визвольних змагань українського народу замінялися соціальними, а

національно-визвольна боротьба – класовою. Бо який же смисл у національних пріоритетах, якщо поділ суспільства на класи визначається наслідком чиеїсь злої волі – злом, яке можна і треба викоринити.

По-третє, і рушійною силою боротьби, і суб'єктом історії взагалі в такому випадку визнається не нація, а клас, а тому й намагання створити національну державу виглядає чимось несуттєвим, зайвим – забаганкою людей, що прагнуть особистої влади.

Між тим поділ на класи – природний наслідок розвитку суспільства і поділу праці. І клас тих, від кого залежить організація та функціонування виробництва, економіки, такий же необхідний, як і робітничий клас. В СРСР знищили клас організаторів виробництва, який, звичайно, був і панівним, й експлуататорським. Його місце зайняла партійно-люмпенська номенклатура, ставши панівною та експлуатуючою силою. А от з функціями організатора виробництва справилася так, що довела і всіх нас, і своїх сателітів до жебрацтва. У тих країнах, де класи не нищили, а в ім'я процвітання нації налагоджували їх співпрацю, гармонізацію інтересів і соціальний захист експлуатованих і не включених у систему суспільного виробництва, – результат очевидний.

Тому теорія «безкласового суспільства» (додамо: які нинішня соціал-національна) була не тільки хибним і чужерідним включенням в ідеологію ОУН – вона була шкідливою, небезпечною, убивчою...

Історія і тут довела правоту Бандери у відстоюванні ним чистоти ідеології ОУН, орденської суті Організації взагалі».

Тому згадана фраза Я.Стецька «Національна революція не мислима без революції соціальної» означала й означає неминучі якісні, революційні перетворення, внаслідок національної революції, яка, за Т. Шевченком, зробить наймита Ярему козаком Галайдою, а український народ із раба – господарем своєї держави.

І вже аж ніяк ця фраза не свідчить, що Я.Стецько зрівнював соціальні та національні пріоритети визвольної боротьби чи

вважав необхідним проведення спочатку соціальної, а лише потім – національної революції.

Хочеться вірити, що такі трактування ідеологом націоналізму – тільки теоретичні похибки неофітів нашої ідеології.

Бо життя підказує й інші висновки. Переважно до таких «вільних» трактувань вдаються ті, що в такий спосіб хочуть виправдати свій відступ від націоналізму. Або ж – сфальшувати, спотворити націоналізм в очах народу. Бо подібне було і з іншими нашими ідеологемами. Так, гасло «Україна для українців» трактувалося провокаторами як свідчення ксенофобії націоналістів, які, мовляв, збираються вирізати всіх неукраїнців. А гасло «Україна понад усе» використовувалось ними ж на доказ безбожництва націоналістів...

Пощезнуть!..

А наш обов'язок – пам'ятати самим і пояснювати людям наступне. У 1917-1920 роках приманку соціал-демократії було використано, щоб відвернути українців від національної ідеї і заманити назад у московське ярмо. У 90-х роках знову було застосовано цей же прийом, щоб паралізувати національно-визвольний рух, розграбувати багатющу Україну і не допустити появи на карті світу української національної держави – конкурента. Зараз, після виборів-99, як свідчать державні програми і заходи, народорятівна українська національна ідея знов ігнорується (чи відкидається?) владою і продажними політиками, а соціал-демократія стає мало не офіційною ідеологією українського державотворення. Чому? На вроджений чи набутий ідіотизм ця паталогія політичного мислення дуже схожа, але це не те. Справа в іншому: на наших очах відбувається свідоме і злочинне перетворення України з колишньої колонії Москви у неоколонію, псевдодержавну «бананову республіку» – безборонний об'єкт визиску для «рідної» бюрократії та мафії, для чужих держав і транснаціональних монолітів.

Націозахисна діяльність

Сказане вище входить, звичайно, і в сферу наших націозахисних дій. Однак вибори-99 поставили національно-захисну проблематику на перше місце, оскільки Україні реально загрожував червоний реванш, а наша «непримиренна опозиція» навіть не збиралася протидіяти «червоним», «бо це вигідно Кучмі». Ми ж вважали і вважаємо, що поборювання комунізму вигідне передусім Україні, і здійснювалося воно «Тризубом» у широкому діапазоні форм і методів.

Це застало зненацька наших «червоних», бо вони звикли до пустопорожніх, чисто ритуальних антикомуністичних фраз, виступів і заяв, а тут раптом у них полетіли тухлі яйця і гнілі помідори, були пошматовані їх імперські транспаранти і прапори. Не допомогли і «лівоохоронні» сили, яких ще так багато у наших органах правопорядку.

Дії «Тризуба» були схвально зустрінуті і підтримані громадою, але різко осуджені демолібералами: «Як же так?! У нас же демократія!»,» Дивне розуміння демократії! Антиукраїнські сили закликають до знищення держави, до повернення України в московське ярмо, погрожують нам тюрмами, сибірами, концтаборами, а ми повинні «толерантно» мовчати. НЕ діждуться!

Кривилися на нас і «законники»: це, знаєте, протизаконно... Тобто одні вороги України видають антиукраїнські закони, інші їх активно використовують, а треті їх захищають, бо «закон понад усе». Але і це фарисейство вже не пройде! Ми знаємо інші формули – із правової свідомості українського націоналізму.

Ось кілька з них. Горе державі і народові, де закон суперечить національній ідеї. Національна ідея вища за закон. Національна ідея – категорія постійна, закон – категорія змінна. Національна ідея – мета нації: усіх мертвих, живих і ненароджених українців в Україні і поза нею; закон – засіб реалізації національної ідеї через юридичну норму, адекватну сучасним обставинам життя народу. Закон не може суперечити національній ідеї і праву нації на повноцінне життя, бо інакше це вже не закон, а

правила поведінки для рабів. Громадянин чинить злочин, якщо виконує закон, який спрямований проти держави, народу, людяності. Україна – понад усе, а тому для націоналіста вищі від національних тільки закони Божі. Поки що досить.

Цікаво, що знаходяться кретини, які впевнені, що своїми «законами» і репресіями зуміють захистити комунізм в Україні від людей із таким способом думання...

Якби наші «червоні» виступали тільки як «ліві», тобто як речники соціально-економічних пріоритетів державотворення і соціального захисту населення, – ми б полемізували з ними, вели проти них контрпропаганду, переконували б громаду в їх неправоті тощо. Але вони виступають виключно як імперкомуністи, як московська п'ята колона, як вороги, замасковані під «лівих» Звідси і наше ставлення до них – тепер і надалі.

Усе, що має початок, має й кінець. І ніщо не вбереже катів українського народу від заслуженого ними. Не допоможе їм ні самомаскування під «лівих», ні владно-«верховнорадне» гримування їх під «опозицію»: по плодах їхніх пізнаємо антиукраїнських вовків в овечих шкурах «захисників трудящих».

І ще цікавинка в позиції влади: для неї визнання ОУН-УПА, їх героїчної боротьби за Україну проти нацистських і більшовицьких окупантів – «це, знаєте, неоднозначно», а от «червоні», які вимордували десятки мільйонів українців, а зараз виступають за знищення української держави, – це однозначно лише «ліві» й «опозиція».

Скажи мені, хто твій друг, і я скажу, хто ти...

Комунізм в усіх його формах і носіях був і залишається вогнем і загрозою безпеки України (навіть якщо вони дорогі друзі нинішньої влади). Тому всі розмови про заборону компартії і навіть сама заборона, але без суду над комунізмом, його організаційними структурами і заплямованими кров'ю виконавцями – більше насторожують, ніж тішать: це не той бур'ян, щоб залишати цілим його коріння в українському ґрунті. І як бути з іншими комуноїдними організаціями, які мають ту ж антиукраїнську мету, ту ж сатанинську ідеологію, але інакше називається?

Тож антикомунізм був і залишається пріоритетом нашої націоналістичної діяльності.

Далеко не безневинними є і соціалістичні релікти, рецедиви і новотвори сучасного політичного мислення.

Нинішня концентрація і владою, і політикумом суспільного мислення виключно на соціально-економічній проблематиці політично недалекоглядна, національно безперспективна і загрозлива для безпеки нації і держави.

По-перше, вона недоцільна, оскільки вирішити ці проблеми з допомогою нинішньої наскрізь скорумпованої бюрократичної системи і без рішучого утвердження національних пріоритетів державотворення ніякій владі не вдасться.

По-друге, вона шкідлива, бо відсуває на задній план українську національну ідею, національну проблематику й національні пріоритети, хоч тільки вони й можуть об'єднати народ, надихнути його, згуртувати його довкола носія національної ідеї (влади чи політичного об'єднання), спонукати народ до необхідних самообмежень і навіть добровільних жертв в ім'я добра нації і держави, – як це бачимо, наприклад, у суспільній поведінці литовців, латвійців, естонців.

По-третє, вона згубна для держави, бо розпалює груповий і класовий егоїзм, бажання негайно і за всяку ціну вирвати з рук влади хоч якісь матеріальні блага вже зараз, не рахуючись із можливостями і планами влади чи національним інтересом, що може привести до неконтрольованих і руйнівних для держави соціальних процесів.

Чи нинішня наростаюча хвиля страйків, пікетів та інших форм протесту не стимулюється, бува, саме цим? І що тут допоможуть високопрофесійні пояснення прем'єра і заклики потерпіти – невідомо доки і в ім'я чого?..

Вихід в іншому, але його чомусь уникає нинішній політичний провід України, заляканий націоналізмом. Тому наша влада і політикум, на відміну від російських, яких в іншому часто копіюють, постійно апелюють виключно до соціально-економічних **інтересів** народу (задовольнити яких не можуть – навіть тоді,

коли хочуть), але ніколи – не до його національно-патріотичних **настроїв** (виняток – державницька передвиборна агітація Л.Кучми). Що дозволено російському Юпітеру – Путіну, те не дозволено бикові?..

А саме тут слід шукати вихід із зачарованого кола українських бід. І національна революція – це якраз єдиний спосіб вирватись за це коло, обнадіяти народ, зробити його активним учасником державотворення і тим самим уникнути назриваючих соціальних бунтів і революцій, розв'язуючи соціально-економічні вузли в широкому контексті завдань національного державного будівництва за формулою: **«Від створення і зміцнення національної держави – через забезпечення економічних інтересів нації – до заможності кожного громадянина».**

Соціальну революцію викликати легко: тут до дії спонукають злидні, голод і холод; тут «не довго стати правдою юрби. Довести голодним, що вони голодні, донести горбатим, що у них горби, й умлівати з віри, що з тобою згодні» (П.Скунць).

З національною революцією складніше. Вона є результатом дії високої ідейності, національної і політичної свідомості політичного проводу народу і значної частини суспільства. А їх треба формувати. Бажано – не лише так, як досі: тільки на громадському рівні і всупереч українському політикуму і владі.

І ще: соціальна революція здійснюється, щоб **ділити** народне добро, а національна – щоб його **примножувати**: для всіх і кожного.

Отже, **перед нашою владою, політикумом і громадою є альтернатива**: або своїми діями, бездіяльністю і соціал-демократичною демагогією сприяти назріванню руйнівної і кривавої соціальної революції чи бунту, або піти шляхом безкровної і творчої української національної революції.

Відсидітись, перечекати – не вдасться нікому: життя не дасть.

Ми свій вибір зробили при вступі в Організацію: українська національна революція. Бо сказано: «Здобудеш Українську

Державу або згинеш у боротьбі за неї». І в обидвох випадках ми матимемо всі підстави щиро дякувати Богу.

Постійну тривогу з погляду національної безпеки викликає Крим. Нинішня Автономна Республіка Крим – це міна сповільненої дії під українською державою. І здетонувати вона може в будь-яку мить, тим більше, що має мінімум три детонатори: російсько-імперський, національний кримсько-татарський і мусульмансько-фундаменталістський.

Вдумаймося, що таке автономія Криму. Це автономія когочого? від когочого? для кого? для чого? Кому вона вигідна: Україні? українцям Криму? кримським татарам? росіянам? іншим меншинам?

Це автономія імперкомуністичної п'ятої колони, замаскована інтересами росіян Криму.

Українці в Криму – це упосліджена меншина, якій не можна мати навіть своїх шкіл, а не те, що претендувати на якийсь політичний чи економічний вплив.

Росіяни Криму підтримують нинішню автономію як засіб відгородження від України, але всі свої біди пояснюють якраз автономією Криму і поліпшення свого становища бачать у тому, щоб Крим був не автономною часткою України, а губернією Росії.

Кримські татари змушені вести нерівну битву з ворожою до них владою автономії за місце під сонцем у своїй батьківщині. Нинішньої автономії вони не визнають, бо хочуть своєї, кримсько-татарської. Але проти цього – кримські власті, росіяни й українці, Київ і Росія. І все ж кримські татари поки що послідовно займають виразну проукраїнську позицію й орієнтуються на Київ. Але терпець їм явно вривається. І вже є ознаки того, що дехто з них починає орієнтуватися на інші столиці...

Отакі місиво інтересів, бід, взаємозвинувачень і ненависті.

А тепер додайте до цього активне зондування настроїв кримських татарів мусульмансько-фундаменталістськими центрами. Додайте також всезростаючу в умовах західного потурання імперську агресивність нинішнього керівництва Росії.

Додайте сюди «пробні кулі» психологічного тиску у вигляді антиукраїнських заяв різних Лужкових і Жириновських та економічного – типу роз'єднання російської та української електро-систем, закручування кранів нафтопроводів...

Це ще далеко не все, але й цього достатньо, щоб зрозуміти: **кримські проблеми – це гримуча суміш, яка загрожує існуванню України як держави.**

Не запитую, що зроблено нашою владою і політикумом, щоб розрядити цю міну або хоч один з її детонаторів. Марно цікавитись, що зроблено, щоб Крим став органічною часткою української держави.

У «Тризуба» є концепція вирішення проблеми Криму. Вона апробована в Криму і зацікавлено сприймається там антиімперськими елементами. Ми готові до співпраці і з владою, і з партіями щодо її реалізації. Однак відповідь затягується.

А час не жде. Тому ми мусимо знайти можливість для самостійних дій у цьому напрямі. Соратники знайдуться.

У справі захисту нації є два аспекти, які постійно треба враховувати.

1. Народ – не отара, захист якої – справа тільки пастухів-охоронців. Саме так розглядала цю проблему комуністична влада. На жаль, саме так бачить її і влада нинішня (досить згадати безтямне збільшення кількості особового складу міліції – до критичної межі фінансування). Інших способів вона або не знає, або боїться. І тому не допомагає народові виробляти імунітет до згубних впливів і не допускає появи громадських самозахисних ініціатив і структур.

А звідси випливає наступне.

2. Наші люди, виховані в умовах тоталітарно-репресивного комуністичного режиму і дезорієнтовані обіцяльною владно-депутатсько-партійною демагогією, не вміють боротися за свої права, захищати свої інтереси, утверджувати свою волю.

Помилка перша. Наївна віра в те, що своє нестерпне матеріальне становище в наших умовах ограбовані можуть поліпшити, висуваючи лише економічні вимоги й уникаючи вимог

політичних. Одні чинять так, бо вірять, що «влада не знає», «владу обдурюють», «влада зглянеться», «влада їх покарає» тощо. Інші – бо знають, що політичні вимоги можуть владу роздратувати, а це небезпечно: їх вона покарає, а економічних вимог не задовольнить.

Але ж хтось створив нинішню систему грабежу народу. Хтось видавав і видає закони, які уможливають відкритий грабіж. Хтось видає дозволи, ліцензії, кредити, пільги, здійснює правовий і фінансовий контроль за діяльністю грабіжників. Усе це роблять структури і люди влади. А влада – категорія передусім політична.

Протести, які носять чисто економічний характер, нічим не загрожують скорумпованим людям влади, і тому не спонукають владу до якісних змін. Лише політичні вимоги по-справжньому лякають владу. І тоді вона починає діяти відповідно до ступеня свого переляку: або просто гасить конфлікт якимись подачками, або ще й шукає в своїх лавах і карає того, хто підставив її під удар, або навіть змінює свою економічну політику на користь народу.

І ще. Рівень переляку влади і масштаб її дії залежить не стільки від радикальності вимог і заяв, скільки від масовості протесту, його організованості і суспільного резонансу. У нас же здебільшого протестують отарою, натовпом, до того ж пенсіонерам байдуже до страйку шахтарів, учителям – до протестів робітників і т.ін.

До речі, сама влада чудово розуміє, що без політики не вплинути на економіку. І тепер вона робить цілу низку саме **політичних** заходів, щоб мати змогу реалізувати свої **економічні** програми.

Масовий грабіж здійснює не окрема людина чи групка людей, а ціла система – завдяки грабіжницькій економічній політиці держави. Тому **висувати тільки економічні вимоги – це означає самим зберігати систему грабежу.**

Помилка друга. Рабські форми протесту: і групові, й індивідуальні.

Відсутність в українців нинішнього покоління державницького досвіду зумовила численні запозичення, наслідування і мавпування чужого, зокрема у взаєминах громади з владою чи працедавцем.

Так прийшли до нас і форми протесту – дієві в цивілізованих, національних державах, але зовсім неефективні в нас. Але – безпечні для протестуючих. І саме рабський страх спонукає вдаватися до них, хоч результативність їх у наших умовах здебільшого нікчемна.

Влада ставиться до всіх цих страйків, походів, пікетів, голодувань дуже демократично – толерантно і спокійно: по-перше, звикла, а по-друге, зробила все, щоб зберегти ще радянську норму, за якою можна було знайти вину, але ніколи – винного номенклатурника.

Але така «рівновага» насправді дуже і дуже нестійка, а тим більше – не вічна.

А що буде, коли, наприклад, наші шахтарі, здійснивши виснажливий піший похід до столиці, замість безтямно і марно стукати касками по київських тротуарах, вдадуться до досвіду своїх румунських колег, які під час свого першого походу вчинили такий погром у Бухаресті, що їм досить було тільки розпочати другий, як їх вимоги відразу задовольнили?

Місцеві керівники мають звичку кивати на Київ, коли до них звертаються «протестанти», – ми б мовляв і раді, але все залежить від столиці, домагайтеся там. І люди слухають, їдуть до Києва – безрезультатно тиняться по кабінетах, пікетувати, голодувати...

А що буде, коли вони організуються, зберуть цих керівників, начальників, депутатів, вишикують їх у колону, обставлять хлопцями з киями (щоб когось собаки не покусали) і поведуть цю братію пішки до Києва – домагатися справедливості для своїх земляків?

Що буде, коли «протестанти» перестануть марно знемагати від спеки чи тремтіти від холоду в наметах і голодувати перед адмінкорпусом підприємства чи урядовим будинком, а заблокують

його? Що буде, коли вони або не впусять туди своїх улюблених начальників, або змусять їх провести там кілька днів без світла, їжі і води в глибоких роздумах над скрутним матеріальним становищем дорученої їм громади?

Гриць Летючий із новели В.Стефаніка «Новина» вирішив утопити своїх дітей: прогледувати не мав можливості, а дивитися в їх голодні очі більше не міг. І йому й на думку не спало протилежне: покінчити самогубством, а їх залишити напризволяще. Але Гриць не жив за комуністичного режиму: його страх перед владою ще не був абсолютним...

У наш час усе інакше – спрацьовує десятиліттями насаджувана рабодухість.

Наші сучасники, доведені злиднями і безнадією «до ручки», вішаються, самоспалюються, по-іншому накладають на себе руки, прирікаючи свої сім'ї на ще більшу біду і не усвідомлюючи марності своєї страшною і гріховною жертви. Адже їх самогубство – це апеляція до совісті. А є вона в керівних грабіжників?..

Що буде, коли зрозпачені усвідомлять, що є, крім Грицевого і їхнього, ще й інший шлях, і почнуть поодиночі, але масово діяти із зовсім іншого кінця – уже далеко не рабського, але такого ж крайнього?

Зрештою, що буде, коли ограбовані почнуть діяти під нашим гаслом: **«Ви не даєте нам жити – ми не дамо вам панувати!»?**

А до цього йдеться.

Адже **суттєво змінити на краще матеріальне становище народу, зменшити соціальну напругу, підняти настрій людей самими соціально-економічними програмами не вдасться.** Зрештою, реалізувати їх не дозволять ні мафія, ні Захід, ні Росія.

Не вирішує проблеми й інше.

Зараз влада робить заходи, щоб приборкати високопосадове злочинство. ЗМІ повідомляють про 125 кримінальних справ проти керівництва шахт, про 160 таких справ у сфері енергетики і т.ін. Дай, Боже, нашому теляті вовка з'їсти – довести ці справи до очікуваного народом кінця!..

Але навіть тоді виникають два великі АЛЕ. По-перше, що людей і державу грабують, було ясно давно, а кримінальні справи чомусь почали відкривати щойно. Що це має означати? По-друге, ще І.Кант застерігав: «У явищі нема розрізнення дійсності». І ми не знаємо, що за цим стоїть: бажання захистити державу і народ від злочинців у соціально-економічній сфері чи переділ власності на користь переможців у недавніх політичних баталіях?

Отже, і цей аспект вирішення соціально-економічних проблем теж не надихає.

І в цих умовах наша улюблена влада вперто, з фанатизмом приреченого відкидає рятівну і для неї, і для народу українську національну ідею і розмахує соціально-економічною проблематикою, щоб відвернути увагу народу від проблематики національної. Фантастика!..

Поставлені вище питання і мужня відповідь на них мали б переконати і владу, і наш такий же зачмелений соціал-демократизмом політикум, що така «шлункова» **пріоритетність державотворення – це гра з вогнем на відкритій пороховій бочці.** Передусім – для влади. На жаль – і для держави. А в кінцевому рахунку – для народу.

Біда, коли небезпеку для держави створює якраз політика влади. А особливо, коли стільки інших підстав для тривоги за долю нації.

Тому **наша націозахисна діяльність повинна реалізовуватись не тільки в широкому діапазоні форм і методів, але й проблематики:** усе, що шкодить нації, загрожує їй і державі, має бути об'єктом нашої уваги і дії. Щось із цього ми можемо вирішувати самі, щось – спільно з іншими об'єднаннями, десь – спонукати владу до зміни своєї політики, з чимось – іти до громади...

Вибори-99 викликали значні зміни в суспільному житті України. А найголовніше – вони спонукали владу, передусім Президента, до наведення елементарного порядку у функціонуванні державного механізму.

Для політичних і громадських об'єднань це створює чудову нагоду домагатися суттєвих змін на користь народу.

Є й інший аспект. Розграбована, внутрішньо аморфна Україна балансує на грані політичного «бути – не бути». Особливу небезпеку для нас становить імперський синдром Росії.

Не можна сказати, що влада нічого не робить, щоб забезпечити, гарантувати збереження української держави. Але до відчуття впевненості за безпеку України ще дуже далеко. І ось чому.

Влада бачить такі гарантії в міжнародному визнанні української держави, і її членстві в європейських структурах, у партнерстві з НАТО тощо.

Усе це добре, але це дуже і дуже сумнівні гарантії. Подібні, навіть більші, мала довоєнна Польща. Допомогли?

Живемо в час, коли політична безоглядність сильних держав стала міжнародною нормою. Її демонструють США, Ізраїль, НАТО. З особливою брутальністю і нахабством здійснює свою агресивну політику нинішня «демократична» Росія, що для нас аж надто значимо.

Україні сподіватись на підтримку, захист, на якісь жертви Заходу заради нас не доводиться. Бо для Заходу аксіомою є те, **що Росія мусить бути – як імперія, тоді як Україна може бути – але лише як державоподібна неоколонія, а не як повноцінна національна держава.**

Російські правителі це ставлення Заходу до себе знають, але постійно перевіряють. Про це свідчить, зокрема, знищення Чесні і планомірне винищування чеченського народу. Остання перевірка Заходу Росією – це ганебна історія із затриманням, «обміном» і зникненням кореспондента радіо «Свобода» Андрія Бабицького. А що Захід? Фактично, нічого. Тобто звичний набір дозованого обурення? Щоб і лице зберегти, і російську владу не роздратувати. Тобто, поведінка хитрого, але полохливого крамаря перед бандитом. Чи у випадку з Україною було б інакше, ніж у випадку з Чечнею?

Гарантувати безпеку України може тільки сам український народ, об'єднаний українською національною ідеєю. У випадку, якщо б прапор цієї ідеї підняла влада і приступила до її реалізації – до національного державотворення, – тоді українська держава стала б недосяжна для чужих зазіхань і маніпуляцій, здобула б повагу, довір'я і голос у світі, стала б не тільки малопомітним фактом, суттєвим фактором на міжнародній арені.

І владі, і політикам хочеться черговий раз сказати: «Не бійтеся української національної ідеї і свого народу: тільки в них – джерело вашої майбутньої сили і слави, тільки в них – достойне майбутнє України!»

Українського націоналізму вони не знають. Хай!..

Але чи знають вони український народ?

Останні десять років – це суцільні розчарування в нашому політичному проводі.

Але для кожної нормальної людини, передусім націоналіста, – це час гордого, вдячно-радісного відчуття свого духовного і кровного зв'язку з українським народом.

650 літ бездержавності, денаціоналізації, полонізації та русифікації. Довгі десятиліття голодоморів і нещадного терору. Найстрашніші війни і найжорстокіші окупації. Цілеспрямоване і тотальне винищування політичного, інтелектуального і духовного проводу нації. Наполегливе насаджування чужих мов і культур, нікчемних вартостей і згубних ідей. Культивування пияцтва і яничарства, холуйства і аморальності. Наркотизація свідомості, викорінення традицій, розпорошення по чужині. Смертоносні Чорнобилі...

А народ є! І як тільки слабне кістлява рука окупанта на його горлі, він хрипить: «Ще не вмерла Україна...» Воістину, живий наш Бог і ще не вмерла козацька мати! Це Він створив нас саме українцями, і да святиться воля Його на віки віків!

Усього десять років життя без нагана біля скроні – а вже навіть не народ, а лише його сучасне покоління, щойно пробуджене до свідомого політичного буття, виявило набагато вищий рівень політичного мислення, ніж наші політики.

І на виборах-99 воно пішло не за тими, що заманювали його назад – у сите і звичне московське ярмо. І не за тими, що обіцяли народові шмат соціал-демократичної ковбаси, але – нічого поза тим. Вибір впав на того, кого люди вважали найбільш винним у своїх матеріальних бідах, але передусім – гарантом незалежності і державності України. **Патріотичне взяло верх над матеріальним.** Якого ще уроку треба нашим речникам соціал-демократії?..

Не йдеться про те, хто кращий: Л.Кучма чи його суперники на виборах. Ідеться про суть вибору. Тому є **всі підстави гордитися народом: це не політики, а саме він зберіг державу.** І не його вина, що єдиною реальною альтернативою цій «нашій не своїй» державі була не краща – національна держава, а московський хлів. Цієї іншої альтернативи наші політики народові не дали – побоялися...

Коли ж і вони, і влада, і Президент своєю політикою дадуть українцям підстави гордитися ними?

А така можливість є. Ось і референдум...

Якщо він потрібний Президенту і буде використаний ним лише для зміцнення своєї особистої влади, – це одне. Але якщо б це мало за мету зробити ефективним процес утвердження української національної ідеї, національного державотворення, захисту національних інтересів українського народу, – це треба було б оцінювати зовсім по-іншому.

Повторюю ще раз: нам, націоналістам, не йдеться про саму **форму** правління, а про **суть** державної політики. Примара авторитаризму нас не лякає – на відміну від демократів (і «соц», і «нац», і «народних»). Тим більше, що в нас є досвід боротьби за українську національну державу не тільки з дотеперішньою українською демократією і «демократичною» владою, але й із такими диктатурами, перед якими мели демократичними хвостиками мюнхенські, ялтинські і потсдамські підлоги самовпевнені Чемберлени, Рузвельти, Черчілі... Для націоналістів страшна не боротьба «За Україну, за її волю, за честь і славу, за народ», а якраз відсутність такої боротьби.

Марно лякати авторитаризмом і народ, який уже давно мріє не про українського «Вашінгтона з святим і праведним законом», а про Піночета. Від першого відбили охоту наші демократичні «вашінгтони», а до другого штовхає політична безвихідь. А от переконувати людей, що тільки «в своїй хаті своя й правда, і сила, і воля», демократи й досі не наважуються, «бо нас не сприймає схід» (можна подумати, що без цього він їх сприймає!). Жаль, бо якраз із цих позицій можна б висунути вагомі аргументи проти референдуму пропонованого змісту.

Референдум – закономірне явище у планах Президента.

Вибори-99 підвели ризик під одним етапом правління Л.Кучми, започаткували другий і водночас відкрили реальну можливість для якісно нового.

Так, перші п'ять років свого керівництва Л.Кучма сприймався і насправді був тільки **Президентом адміністрації**: далі його вплив не сягав. Перемога на виборах-99, її механізм і характер зробили його безсумнівним **Президентом держави**, правда, розграбованої і заборгованої, політично й економічно неспроможної і нестабільної.

Звідси – дві однаково реальні, але суттєво різні можливості, які відкриваються перед ним.

1. Активно використовуючи позірний антикомунізм, злидні народу і його зневагу до нинішньої Верховної Ради, соціал-демократичну демагогію і цілком демократичний механізм (референдум), – стати повновладним, авторитарним, але легітимним **Президентом неокolonії** – «бананової республіки» Україна.

2. Враховуючи результати виборів, зокрема зміни в ментальності електорату, підтримку ним української державності, засвідчене і підкріплене в ході виборів прирощення патріотизму і державницької свідомості в суспільстві, – підняти прапор української національної ідеї, приступити до її рішучої реалізації і таким чином стати **першим** справжнім, а не номінально-вдаваним **Президентом України** і розпочати якісно новий, сотні років очікуваний виток і відлік нашої історії. І квітневий референдум може стати першим кроком у цьому напрямі.

Наша «демократична опозиція», виступаючи проти референдуму, критикує Л.Кучму за перше, але боїться другого, тому намагається зберегти нинішнє. Але дарма, бо ми приречені на зміни. І названі дві можливості відкриваються не тільки перед Президентом, але й перед Україною. Іншого шляху просто нема і не буде. Або-або: безкінечне скочування в бездонну прірву неоколоніалізму чи крутий шлях до вершин національної державності. Третього не дано.

До речі, такий же драматичний вибір стояв перед політиками і керівництвом Японії після нищівної поразки, капітуляції і спустошливих репарацій. Вони справились, почавши серед руїн, голоду і холоду із пропаганди і культивування японського націоналізму. Результат відомий.

Але це японці. А в нас?

«Соціальна (а не національна) держава», «громадянське суспільство», «ліберальна цивілізація», «європейська (а не українська) орієнтація», «вселюдські (а не національні) вартості», «права людини (але не нації)»... Чим ще вони будуть задурювати українців, щоб відвернути їх від національної ідеї?

Перед «Тризубом» стоять важливі і складні завдання. Це пояснюється як їх змістом, так і станом націоналістичного руху в цілому, у якому нам доводиться діяти і який вийшов з виборів, на жаль, не сильнішим і згуртованішим.

Ми далекі від того, щоб кинутись на підтримку тої чи іншої частини в братніх організаціях. Правильнішим буде звертатися до всіх побратимів із закликом підтримати наші починання, активно включатися в роботу і боротьбу за реалізацію національно значимих ідей.

З цим же треба йти до національно-патріотичних організацій з інших середовищ. Тільки причетність до справді великих справ відкриє перед нами бажану перспективу. Інакше вони так і залишаться політичними сектами, «товариствами для взаємного вшанування» і трамплінами для політичних кон'юнктурників.

Нам легше. «Тризуб» вийшов із виборів сильнішим, бо ми діяли, орієнтуючись на ідеологію, приклад і дух ОУН. «Тризуб» – не замітник ОУН, бо ніяка організація не могла і зможе ніколи замінити собою цей національний політичний орден. Але кожна організація може, а націоналістичні об'єднання зобов'язані здійснювати програмові засади ОУН. «Тризуб» дотримується цього неухильно. До цього закликаємо й інших. Україна чекає.

Ми хочемо перемогти, ми можемо перемогти, ми переможемо!

І хай допоможе нам Бог!

Слава Україні!

Героям Слава!

2000 р.

НЕПРОЧИТАНИЙ ШЕВЧЕНКО

Від упорядника

Широкому загалу Василь Іванишин відомий як талановитий літератор-публіцист, політолог, викладач університету, громадський діяч, автор відомих і потрібних Україні книжок, що завжди з'являлися в моменти найбільшої необхідності. Ішла боротьба за Церкву – і понад мільйонним тиражем розійшлася по світу його «Українська Церква і процес національного відродження» (1990). Проголошення незалежності, викликана цим ідейно-програмовою криза національно-демократичного руху і проблеми українського державотворення покликали до життя книжку «Нація. Державність. Націоналізм», яка двома виданнями вийшла в 1992 році. Тривала затяжна боротьба за утвердження української мови – і чотирма виданнями виходила написана ним у співавторстві з Я.Радевичем-Винницьким «Мова і нація» (1990, 1991, 1992, 1994). Десять років триває словоблуддя влади і політикуму про те, яку ж державу будувати, а Василь Іванишин у відповідь розвінчував їх політичні спекуляції і формував з націоналістичних позицій мету, концепцію і програму українського державотворення у праці «Українська ідея і перспективи націоналістичного руху» (2000).

Але для нас Василь Іванишин – перш за все Провідник: людина, за якою йдуть у боротьбу не за наказом і не в порядку організаційної дисципліни, а за велінням серця.

Це він зі своїми побратимами за дорученням ОУН створив Всеукраїнську Організацію «Тризуб» ім. С.Бандери. Створив не для задоволення власних потреб чи амбіцій, бо вже через два з половиною роки підготував цілу когорту випробуваних керівників і наполог, щоб Організацію очолив наймолодший з них – двадцятичотирьохрічний наддніпрянець Дмитро Ярош. А зробив це, бо відчував гостру потребу націоналістичного руху, потребу України саме в такій – орденського типу організації, яка, не будучи

нікому політичним конкурентом, буде жертовно утверджувати українську національну ідею, культивувати ідеологію українського націоналізму і традиції тої ОУН, яка очолила боротьбу нації за власну державу і не покинула народ, не зрадила, а разом з повстанцями спливала кров'ю на карпатських схилах, по волинських пущах і в степах України.

І в основу світогляду «Тризуба» він вклав не принесену «з чужого поля» доктрину, не власну видумку, а успадковану від наших великих і славних попередників незаперечну і випробовану історією ідеологію українського націоналізму – ідеологію ідеї та чину в ім'я Бога, України, Свободи. Наш Провідник закликає і вчить у всіх ситуаціях орієнтуватися на думки і приклад велетнів духу української нації: кожен свій крок звіряти за Т. Шевченком, М. Міхновським, Є. Коновальцем, С. Бандерою, Р. Шухевичем... У них шукати відповіді на запити життя і формули вирішення найскладніших національних проблем.

«Непрочитаний Шевченко» не випадково з'явився саме тепер. Бо лише в Шевченка, у «прочитаного» Шевченка, у реалізації його ідей – шлях до здобуття справді української держави: держави української нації на українській землі. І кожне нове слово правди про Шевченка, пропаганда його ідей і заповітів непомірно ведуть до цієї мети. Тому для «Тризуба» ця праця важлива й у вишкільно-виховному, і пропагандивному, і в націоналістичному аспектах.

Але безперечно, що найважливішим для нас є націоналістичне значення цього твору. Непомічена чи бездумно і злочинно ігнорована нашими політиками Шевченкова «сокира» таки мусить бути взята до рук: щоб помститися за нинішній глум над Україною-Катериною, щоб збудити в кожному затурканому Яремі – відчайдушного Галайду, щоб зробити з приспаної нації – нинішнього «виборчого електорату» для шахраїв і злодіїв – націю-борця і господаря своєї долі на своїй землі...

У своїй праці Провідник пропонує національно-екзистенціальну методологію пізнання, яка спонукає аналізувати й оцінювати будь-яке явище суспільного життя не поверхово-формально і не безсторонньо-байдуже, а буквально крізь серце і душу українця. На

нашу думку, якраз із позицій такої методології слід розглядати всі політичні явища і проблеми нашого національного життя.

Із цією книжкою можна робити цікавий експеримент. Якщо дати сотні людей розглянути картину «Катерина» і запропонувати поділитися враженнями, то виявиться, що в сумі вони побачили більш-менш те, що писали всі дотеперішні видання про неї. Але після прочитання праці Провідника бачення суттєво зміниться, бо структурно-функціональний метод і національно-екзистенціальна методологія Василя Іванишина допомагають помітити непомічене і за зовнішньою формою побачити справжній зміст Шевченкового твору. Що ж буде, коли українці використають цю методологію для зчитування політичної ситуації в Україні? Це дасть змогу не тільки правильно бачити і розуміти події, але й змусить діяти з позиції борця, націоналіста, господаря цієї землі, активно втручатися, впливати й переломлювати хід подій на користь української нації і держави.

Дивіться і читайте, думайте і дійте.

Голова Центрального Проводу
ВО «Тризуб» ім. С.Бандери
полковник Євген ФІЛЬ.

Продовження розмови

Прочитання Василем Іванишиним Шевченкової «Катерини» – живописного полотна, поруч з тим і поеми, а разом з тим і всього Шевченка – варто було б назвати продовженням розмови чи власне розмовою з Автором. Звичайно ж, ми не знаємо, що саме хотів сказати нам Тарас Шевченко з того чи іншого проводу. Проте спілкуючись з його творами, кожний з яких живе власним життям і у свою чергу створює свою ідейно-естетичну ауру, володіючи сталим методологічним інструментарієм, критик, а подеколи й вдумливий читач, може продовжити розмову, розпочату людиною, якої давно вже немає серед нас. Для цього необхідною є ще одна обов'язкова передумова: гідна твору

особистість читача. Комусь твір відкриється, а хтось, через власну нікчемність, витлумачить лишень себе-«великого», як зрадливий мистець на схилі років у гоголівському «Портреті». Це буде потвора, відбита у кривому дзеркалі зарозумілості – якщо нема особистості, немає й справжньої критики.

«Художній твір невичерпний для інтерпретації», – твердить Василь Іванишин, пропонуючи нам долучитися до екзистенційного прочитання Шевченкової спадщини, що на стільки ж філософська, як і художня, настільки ж сучасна, як історична. Романтичне втілення української сутності, втямлене з «Кобзаря», допоможе розібратися у надзвичайно складному, для когось «постмодерному», сьогоденні. Насправді все нове є ніщо інше, як по-новому назване старе. В усякому разі в усьому, пов'язаному з людиною. Художник глибше відчуває ці закони й закономірності. Читаючи і прочитуючи Тараса Шевченка, приходиш до заперечення тези Богдана-Ігоря Антонича про те, що українським є все, створене українськими мистцями. Авторів обох «Катерин» вдалося чітко, хоч і по-мистецьки ефемерно, виокремити український світ. Такі речі важче пояснити, вони інтимніше відчуються з власного прочитання.

На жаль, так дуже часто трапляється у шевченкознавстві, – мовляв, Тарас Григорович все витерпить, також тих дурних «слів велику силу – і більш нічого». Василь Іванишин закликає читати твори Шевченка як щось дуже потрібне українцеві. Можна припустити, що автор оцінюваної у книжці живописної «Катерини» саме так ставився до власної творчості – як до чогось дуже потрібного собі і своєму народові. Він писав не по паризьких кав'ярнях для вузького кола шанувальників, розраховуючи на декадентську славу, якою пізніше смакуватиме ще вужчий гурт збоченців, а звертався до всіх українців, «мертвих, живих і ненароджених», до їхнього замріяного степу, до Бога, до того ж чистого мистецтва через пошанування пристрасного професіоналізму. Тобто Василь Іванишин пропонує нам розкрити Шевченкову пристрась, пояснивши мотивацію його творчості.

Малозрозумілість цих аспектів для чужинців свідчить про сильну заангажованість Тараса Шевченка в український світ, що його, як не дивно, найлегше пояснити словами самого Шевченка. Мені вже доводилося чути міркування у цьому напрямку, що належали видатному скульптору Леонідові Молодожанину, благообразній літній людині, яка також все життя прожила у мистецтві: «Шевченка неможливо зрозуміти поза поемою «Гайдамаки». Це метафора і ключ до всієї його творчості». Так і в прочитанні Кобзаря Василем Іванишином мова йде про українську гідність. Про видиме і дійсне. Про меланхолію, яка враз перетворюється на праведний гнів. Тоді відразу всім стає зрозумілим, що на цій землі все наше – вітчизняна юстиція в навітленні Гонти і Залізняка. І як же воно колись могло бути інакше?

Сергій КВІТ

Т. Шевченко. «КАТЕРИНА»

(полотно, олія).

Спроба структурно-функціонального прочитання з позицій національно-екзистенціальної методології.

*Подивіться лишень добре,
Прочитайте знову
Тую славу. Та читайте
Од слова до слова,
Не минайте ані титли,
Ніже тії коми,
Все розберіть...*

Т. Шевченко

Перед нами – живописне полотно геніального майстра пензля.

Що на ньому зображено? Для чого? Що сказав ним художник? Чому воно хвилює вже стільки поколінь українців? Як

збагнути сенс цього послання крізь віки? І чому ніщо із написаного про цей твір не може втамувати цю жадобу його пізнання?

На перший погляд, це ніби просто автоілюстрація до поеми «Катерина». Але не поспішаймо з таким висновком: він сумнівний, бо Шевченко – геній. А геніям ніколи не бракує тем – їм завжди бракує життя для втілення задумів...

Тому не вгадуймо, а спробуймо **прочитати** це живописне послання. Бо ж відомо: письменник **малює**, художник **пише**. Письменник *малює* словом у нашій свідомості свій, тільки ним бачений і пережитий світ, а художник *пише* свою картину, закодовуючи в її образах якийсь смисл, прагнучи через них передати щось важливе своїм майбутнім глядачам. І марно відшукувати зміст і сенс літературного твору в окремих рядках і фразах тексту – не уявивши і не переживши цього складного малюнка. Так само марно розглядати живописне полотно, не намагаючись його *прочитати*.

То ж прочитаймо Шевченкову «Катерину».

Але як? Який *метод* із багатьох наявних вибрати? Яку *методологію* дослідження застосувати? Адже саме від цього залежить результат.

Зробити цей вибір допомагає (і зобов'язує!) *сам твір*. На ньому – образи людей, тварин, речей, природи. Отже, це *олюднена картина*, на якій виписана певна *сцена*. Тому доцільно вибрати такий інструментарій і тактику дослідження (*метод*) і таку світоглядну позицію, систему вартостей /аксіологію/ та стратегію пізнання (*методологію*), які дадуть можливість проникнути в художній світ твору через його будову (структуру), проїнятися його пристрастю, виявити значимі частини цієї картини (образи, художні деталі), встановити їх зв'язки (відношення) та їх роль (функції) і зчитати з них інформацію, яку вони несуть. А вже з неї спробувати скласти аргументовану, переконливу відповідь на питання, з яких ми почали розмову про цей і досі загадковий твір.

Як найбільш природний, доступний і водночас такий, що найповніше відповідає цим вимогам, пропонуємо для цього

випрацюваний нами **структурно-функціональний метод**. Бо саме таким він задумувався – для зручності передусім учителів, студентів-філологів, учнів, але й усіх читачів-непрофесіоналів. Його й застосуємо.

Немає проблем і з вибором стратегії, аксіології та методологічної домінанти – *методології* дослідження, яка мусить співвідноситись, корелюватися зі світоглядом автора, щоб у цьому силовому полі виявити, пізнати й об'єктивно оцінити і пафос, і зміст, і смисл (сенса) його твору.

Це буде **національно-екзистенціальна методологія**. Причин її вибору три. По-перше, це універсальна гуманітарна методологія, що впливає з національного імперативу і зобов'язує до осмислення всіх явищ суспільного життя (у тому числі й художньої дійсності) в категоріях захисту, утвердження і розвитку нації. По-друге, у цьому випадку немає жодних проблем зі згадуваною кореляцією, оскільки основоположником такого способу мислення, цієї методології був якраз Т. Шевченко – ми тільки дали їй дефініцію та сучасну наукову експлікацію. По-третє, усі спроби інтерпретації творів і творчості Т. Шевченка з інших світоглядних позицій часто більше затуманюють, ніж прояснюють їхній зміст і сенс, а то й просто спотворюють їх.

Ось короткий тезаурус (необхідне передзнання) структурно-функціонального методу.

1. **Художній твір** – це складна *естетична система*, яка є втіленням авторського задуму і через яку митець *спілкується* з нами – тими, що сприймають твір (реципієнтами).

2. Як і кожна система, твір чітко **структурований**: має свої **елементи** різних рівнів, їх **ієрархію**, між ними наявні певні **відношення**.

3. **Елементами** художнього твору як системи виступають *мікрообрази* та *макрообрази*, які складають єдине ціле – *мегаобраз* твору. Саме вони, ці образи трьох рівнів, є носіями ідейно-естетичного змісту, а отже, і смислу (сенсу) твору.

4. Елементи системи перебувають у строгій **ієрархічній взаємозалежності**: одиниці нижчого рівня (мікро- та макрообрази)

є **конструктивно-композиційними елементами** одиниць вищого рівня (макро- та мегаобразу), а ті, своєю чергою, надають **функціональної значимості** елементам нижчого рівня (мікро- та макрообразам).

5. Елементи системи перебувають у **відношеннях взаємозв'язку і взаємозумовленості**.

6. Кожен, навіть найменший елемент художнього твору **строго функціональний**, часто – **поліфункціональний**: кожен «працює» – і на творення образів, і на стимулювання уяви, розкриття теми, вираження ідеї, пробудження певних емоцій та думок тощо, а тому серед них нема «зайвого», «непотрібного».

7. Мовні ресурси і прийоми в літературі чи малярські засоби (лінії, кольори тощо) в живописі служать **не для прямого спілкування, а для творення образів різного рівня, через які й здійснюється акт естетичної комунікації** автора з реципієнтом.

Тому треба завжди чітко усвідомлювати, що саме нас цікавить, що саме аналізуємо, пізнаємо: текст чи твір, **когезійний** (формотворчий) чи **когерентний** (змістовий) аспект твору, специфіку образотворення чи суть художньої комунікації. І вже зовсім недопустимо підміняти аналізом чи, тим більше, описом **форми** (зовнішньої чи внутрішньої) потребу в аналізі **змісту і смислу** (сенсу) твору.

Оскільки **основною одиницею естетичної комунікації (художнього спілкування) є образ**, спробуймо передусім в'яснити, з яких образів складається, компонується **мегаобраз** Шевченкового твору. Попри все розмаїття зображеного, тут насправді маємо лише п'ять **макрообразів**: *дівчина (Катерина), селянин, вершник (москаль на коні), собака, пейзаж*. Є ще кілька **самостійних мікрообразів** – окремих художніх деталей, які не є компонентами котрогось із п'яти макрообразів, а відіграють самостійну роль у композиції мегаобразу. До речі, як показує практика, на них рідко звертають увагу, їх переважно навіть не помічають, хоч їхня роль у творі, як побачимо, дуже важлива,

а в окремих випадках – ключова для зрозуміння змісту і сенсу твору. Але про них – потім.

Що ж зображено на цьому полотні?

Усі образи тут явно пов'язані між собою: опустивши очі, іде Катерина, услід їй осудливо дивиться селянин, холодно зиркає на неї москаль, тьвккає собачка навздогін вершникові, а все це – на тлі чудового осонценого краєвиду. Отже, перед нами – жанрова, точніше – побутова сцена з життя українського села першої половини XIX ст. У цьому переконує і одяг селян, і типовий пейзаж із характерними деталями – вітряком на могилі та силуетом ще однієї могили в степу. Ми навіть можемо доволі істотно уточнити час дії – за одягом москаля. На ньому офіцерський мундир царської армії – уже не такий оздоблений, як за часів наполеонівської війни, але ще не спрощений так, як під час кримської кампанії. То ж дія відбувається десь у 20 – 30 роках XIX ст. І вже ніяк не пізніше 1842 року, яким сам автор датував картину.

Але чому таким драматизмом і тривогою віє від цього пронизаного сонцем полотна з його яскравими барвами? Що ж саме діється з персонажами твору? Що сталося? Чому таке безживне обличчя в Катерини? Яку вину бачить за нею селянин?..

І на ці питання картина дає вичерпні відповіді – досить тільки вдивитись у неї, у дії і взаємодію персонажів.

І Катерина, і москаль рухаються з одного пункту в різні боки: Катерина іде, а точніше – бредє, убита горем, повертаючись у село; москаль верхи скаче в безвість. Він вирушає в далекий похід, про що інформує така деталь у його образі, як *порожні ніхви*: для зручності офіцера важка шабля в такому випадку знаходилась у похідних саквах денщика.

Отже, щойно тут, під дубом за селом (у селі ніхто куреня не ставить), вони попрощалися, а точніше – розлучились назавжди. Ми навіть знаємо, як відбулося це розставання – без ніжних слів і запевнень, без палких обіймів, без сліз... Той, хто відразу пустив коня з місця в кар'єр і кидає спідлоба такий колючий

погляд вслід дівчині, навряд чи спромігся, прощаючись, бодай на тепле слово для неї. А Катерина? Вона навіть не плакала – усі сльози потай виплакано в розпачі безсонними ночами ще до того. Бо ж вона (дівчина!) – при надії... Про це знає вона, знає він, знає вже і громада, а такий *жест*, як наївне намагання за ледь піднятою запаскою заховати вже зримі сліди *вагітності* – це безпорадна спроба прикрити свій сором і відтягти час неминучої і страшної розплати за спільний гріх... А звідси – і похилена в безнадії *голова*, і помертвіле *обличчя*, й опущені долу *очі* – уже несила глянути людям у вічі...

Але, може, не все так безнадійно? Може, станеться якесь чудо, і Катерина уникне своєї трагічної долі?

Не уникне. Пригляньмося уважніше до картини – вона переконає нас у цьому.

Дія відбувається у звичайний, трудовий день. Це підказують наступні художні деталі (мікрообрази). Он на кілку *мотузка* для прив'язування врубеля (щоб снопи по дорозі не падали) та *вила* і *граблі*, сперті на курінь, щоб були напохваті. Адже жнива: іде возовиця – зведення урожаю з поля. Он і свіжі, ще не запилені пшеничні *колоски* на дорозі, а поруч них – така ж *гілка*, яку зачепив і обламав високий віз зі снопами. А он *сокира* коло селянина в широкому *брилі* та білій буденній *одежі*, який в одній руці тримає гачкуватий *різець*, а в другій – недостругану *ложку*. Це вже потім, за новітнього – колгоспного кріпацтва, і зняряддя праці могли валятися де-небудь, і свята неділя стала просто «вихідним» від щоденної панщини днем, коли можна було зробити щось і для себе (якщо власті не перетворювали і цей день у робочий, влаштовуючи черговий «недільник» чи «суботник»). А тоді ще у свята ложок не стругали, кожне господарське знаряддя мало своє місце у клуні, а люди одягали святкове і йшли до церкви, потім – у гості до родичів тощо.

Отже, дія відбувається в будень, а *одяг* на Катерині святковий. І це вмотивовано двома причинами. По-перше, якби вона була в буденному, то взагалі важко було б зрозуміти, що відбувається (може, вона просто повертається з поля, а по дорозі

розминулася з москалем?). По-друге, якраз цей святковий одяг і посилює драматизм твору, навіює гіркі роздуми над її долею, не дає підстав сподіватися на чудо.

«Якби мені черевики, то пішла б я на музики...» Та нема у Катерини черевичків. І кольорових чобіток-сап'янцив нема. Вона – *боса*, бо бідна. Наступна промовиста художня деталь – червона *запаска* – із пофарбованого тонкого домотканого полотна. А міг би бути вишитий квітками фартушок, та ще з мережкою, та ще з китицями-«френзелями»... Ото б усі приглядались!.. Але немає фартушка – ця розкіш не для убогих. То хоч яскрава запаска прикрасить одяг. На Катерині – біла *сорочка*. Але – без вишивання: дорого... І тільки контрастом до *сполотнілого* обличчя – червона *стрічечка* на грудях: усе ж якась прикраса. «Якби мені, мамо, намисто...» На *шиї* в дівчини мали б бути червоні коралі чи намисто з дукатів. Так де ж їх узяти? Позичила б у котроїсь із подруг, але їм матері вже давно заборонили водитися з «такою»... У *вухах* могли б бути сережки... А голова... Молодиці носять хустку, бабусі – ще й очіпок під хусткою. А дівчата за тепла – з непокритою головою. Так і пишну косу видно, і куплений на ярмарку віночок з маленьких воскованих квіток, і сім чи дванадцять яскравих різнокольорових стрічок, що барвистою веселкою звисають аж до колін... Та нема у Катерини ні віночка, ні стрічок (соро й коси не буде – обріжуть у шинку під п'яний гвалт, вимажуть голову дьогтем, посиплять пір'ям, покрийють драною хустиною – покритка ж! – і проведуть із музикою по селі: щоб усім наука була!). І зав'язує Катерина червону *стрічку* (ще один контраст до блілого обличчя!), свіжими *польовими квітками* закосичує свою нещасну голову – це ж її останній вихід на люди в дівочому!.. Може, ворухнеться його кам'яне серце, може, зглянеться, може...

Ніякого рятівного «може» не буде. Якби Шевченко створив образ багаті дівчини, її теж було б шкода, але драматизм картини неминуче послабився б: а раптом трапиться якийсь убогий наймит чи вдівець, одружиться хоч і з «такою», але багатою, то воно якось і владається. Не буде цього: Катерина бідна, скоріш

за все – кріпачка (нечисленні вільні селяни були набагато заможніші), і її святковий одяг аж кричить про це своїми деталями, убиваючи всяку надію на щасливий кінець.

Драматизм картини посилюється ще й тим, що Катерина – далеко не красуня. Її *обличчя, стан* – усе свідчить, що це звичайна дівчина, уся привабливість якої – у її юності, свіжості, «добрій славі». І все це принесено в жертву розпусному москалеві. Красуню теж було б шкода, але автор відкидає навіть думку про те, що зовнішність Катерини-покритки може звабити когось і таким чином врятувати її від трагічної розв'язки. Чуда, отже, не буде.

А що ж буде? Що чекає Катерину?

Інші образи (передусім мікрообрази) – уже згадувані і ще не згадувані – несуть інформацію і про це.

Он у правому верхньому кутку картини видніється така художня деталь (мікрообраз) пейзажу, як віття розлогого дуба. Він дає людям захист від спеки чи буревію, і не випадково курінь селянина – у його тіні. Але зараз він буквально нависає, як грозова хмара, над персонажами картини – усіма, за винятком москаля. Це саме від цього дуба відламалась *вітка* й відірвався *листочок*, на який, можливо, щойно мимохіть наступила Катерина, не звернувши уваги на цей символ своєї долі... Ця вітка й листочок ще зелені, не понівечені. Але проїдуть підводи, пройде череда, випадуть дощі, і не важко здогадатися, що буде з ними. Так, вони ще зеленіють, але їхня доля вирішена, бо вони – відчахнуті випадком від свого дерева, як Катерина своїм гріховним зв'язком із ворогом – від свого родового дерева: сім'ї, роду, громади, народу. «Мов одірвалось од гіллі...»

А поруч із віткою в поросі – *колоски*. Хтось вирощував їх, лелівав, сподівався на них. Вони могли стати часткою рятівного, благословенного хліба чи довгожданого майбутнього врожаю. Уже не стануть. І навіть як проклянуться всупереч усьому якийсь паросток, то і його чекає така ж доля, як і відламану вітку. Бо – не там, не так, не тоді... Наперед приречена й дитина Катерини. Бо, знову ж таки, не так, *не по-людськи*,

не по-божому... «Для мене нічого кращого немає, як тая мати молодая з своїм дитяточком малим...» Але це – мати: джерело і символ життя, мірило добра і краси в українській кордоцентричній духовності. А от покритка уособлювала для людей щось зовсім інше: непослух, розпусту, відступництво, а в нашому випадку – ще й зраду, – з усіма для неї та її дитини страшними наслідками. І далеко не кожен міг у праведному гніві розгледіти в покритці матір, а в байстрюкові – дитя...

А що ж *москаль*? Яку частку гріха і відповідальності понесе він? А ніяку. Відкараскався без скандалу від наївної «простушки» – і добре. Тепер спокійно можна доганяти безлику *колону москалів із червоними значками* на піках, яка найжаченою гадиною виповзає за село. Совісті ж нема, то й мучити не буде. Друзі-офіцери і підлеглі не осудять – навпаки, похвалять: «Ай да наши! Кого не надують!» Начальство? Так для того й придумали таке превентивне покарання і засіб залякування селян, як військові «постої» по селах, щоб клятві хохли сповна – у кожнім селі й кожній хаті! – пізнали, хто тут всевладний господар і чия тут і правда, і сила, і воля... А громада? Та чхати йому на осуд громади, як і на тявкання того *собачати*, що кинулося вслід, – наковтається пилюки, то й замовкне і повернеться на своє місце, підібгавши хвостик...

Шевченко і тут не дає найменшої підстави для послаблення драматичної напруги твору. А вона б неодмінно зменшилась, якби вслід за вершником кинулась не «собачка поганенька», як пише він у листі до Г.Тарновського, а, наприклад, поширена тоді в наших степах люта українська вівчарка-вовкодав: може, злякається *кінь*, скине вершника, то хоч потовчеться поганець *москаль*... Не буде навіть цього. Бо вже (і ще!) нема на московських вовків наших вовкодавів: вони масово й організовано вийдуть на сцену української історії рівно через сто років після написання цього полона... То ж нема їх аналогу і на цій картині.

Вище ми говорили про те, що чекає Катерину. І каратиме її саме громада. Он і на картині *селянин* – частка й уособлення громади – саме дівчині, а не москалеві осудливо дивиться вслід. Бо

за тодішньою мораллю в таких випадках *зріх* був спільним, але головна *вина* і відповідальність падали на дівчину. І кара буде жорстока. Її не тільки зганьблять перед усім селом: батьки неминуче виженуть її з дому, а громада – із села. І побреде Катерина слідом за москалями – шукати «у Москві свекрухи». Бо вина покритки поширювалась, як кола по воді. Ще коли б зі своїм... А то ж чужинець, ворог!.. І батьки мусили прогнати таку дочку, бо інакше гнів громади впав би і на них (їм і так вимажуть дьогтем ворота, повалять тин, витопчуть грядки, перекинуть воза...). Та й як не вигнати, особливо, якщо в хаті ще кілька дівчат? Хто ж пустить сина женитися в «таку» сім'ю?.. А є ж іще рід, на який теж впала ганьба. Зрештою, покритка робила лиху славу цілій громаді, і хлопці з сусідніх сіл уникали свататись у «такім» селі. То ж чим жорстокіша була кара, тим менш болісними для всіх були наслідки появи «паршивої вівці», тим більшою була гарантія, що «такого» вже не трапиться:

*Щоб про неї люди знали,
Дітей своїх научали,
Щоб навчалися дівчата,
Коли не вчить батько, мати.*

(«Титарівна»)

Але виникає інше питання: чому за таких суворих моральних засад і звичаїв покритки стали таким масовим явищем в Україні з останньої чверті XVIII ст.?

На картині є відповідь і на це. Огляньмо ще раз *пейзаж*, мікрообрази, які його складають. *Дуб* зелений, висока *могила*, *вітряк* на могилі, а далі – *степ* широкий, розлогий, як *небо* над ним. Ніби все. І все це своє, рідне – і Богом дане, і рукотворне...

Усе, та не все.

Є тут ще один мікрообраз, немов устромлений у цей ідилічний пейзаж: *смугастий верстовий стовп* – неприродний і чужий у цьому українському світі, як і той москаль на коні. Їх казенна однотипність і схожість підкреслюється ще й спільністю

кольорів – у малюнку стовпа та в одязі офіцера. Але є між ними, між причинами їхньої появи в Україні і більш глибокий зв'язок.

Ці стовпи з'явилися за Катерини II, яка після знищення Гетьманщини наказала переміряти шляхи України, оскільки це мало важливе економічне та військове значення. У часі це збіглося з остаточним закріпаченням українських селян, для яких ці дорожні знаки стали символами поневолення України і ненависного кріпацтва. Відомі випадки, коли селяни, інстинктивно вловлюючи тут певну причинну взаємозалежність, потай сплилювали, звалювали, викрадали ці стовпи, наївно сподіваючись, що з ними зникне і московська неволя.

Тоді ж окупаційні власті стали широко практикувати такий засіб залякування і покарання цілих громад, як «постій» війська в селі. По кілька місяців селяни змушені були ділити хату з одним чи кількома москалями, годувати і поїти їх, догоджати їм, забезпечувати фуражем їхніх коней, терпіти хамство, брутальність, побої. А ще – Катерини... Це тільки в наших водевілях веселили публіку такі собі дотепні «москалі-чарівники». Дійсність була дещо іншою. Якою? Для цього навіть нема потреби нишпорити в архівах. Розпитайте старих людей у Західній Україні, де енкаведистські «старші брати» після війни роками стояли гарнізонами по селах і містечках, поцікавтесь, як зараз поводять себе російські солдати в Чечні. Ви одержите доволі точну картину того, чим завжди була і є російська армія на окупованій території, збагнете причину масової поява покриток в Україні в описуваний період, простежите витоки висловлених Кобзарем народних мрій про час, коли –

*Оживуть степи, озера,
І не верстовії,
А вольнії, широкії
Скрізь шляхи святії
Простеляться...*

Отож, головна причина всіх українських бід – неволя на своїй же землі, московська окупація. І забувати про неї не

можна – нікому, ніколи, ні на мить. Навіть – у справах інтимних. Катерина забула...

Цим закінчується тематична схожість картини «Катерина» з однойменною поемою Т. Шевченка. Але – тільки *схожість*: спільна тема, деякі образи, мотив розлуки. Але все це ще не дає підстав ні вважати це полотно ілюстрацією якось епізоду поетичного твору, ні, тим більше, обмежувати ідейний зміст картини тільки до викривального пафосу поеми. Тут Шевченко-художник, як побачимо, творить за добре відомим у мистецтві принципом увиразнення «у подібному – різне».

Щойно ми сказали про спільність мотиву розлуки в обох творах. Але це – ілюзорна схожість.

Так, мотив *розлуки*, кінцевого, безповоротного розриву зв'язків із людьми і світом – наскрізний у поемі. А звідси – і відповідні сцени, які могли б бути сюжетами живописних полотен.

Про перше прощання Катерина тільки згадує: «Обіцявся чорнобривий, Коли не загине, Обіцявся вернутися». Уявити цю сцену допомагає й пізніше її дорікання москалеві: «А ти ж присягався!» Отже, це було, сказати б, типове розставання двох закоханих: з обіймами, поцілунками, сльозами, обіцянками, клятвами, надією (з тою різницею, що вона справді кохала, а він тільки вдавав – але ще вдавав! – закоханого). Подібних картин – маса в образотворчому мистецтві різних жанрів, і Шевченко не вважав за потрібне додавати до них ще й свою.

Друга сцена розлуки Катерини (уже покритки з дитиною) зі зрадливим москалем становить кульмінацію поеми і виписана вже в усіх деталях. Але й вона не привабила Шевченка-художника.

Є в поемі сповнені трагізму сцени прощання Катерини з батьками, із садком вишневим, де вона бере грудку землі – перед далекою дорогою без вороття, із рідним селом, із сином, зі світом білим – з життям.

Є тут і сцена розставання московського зайди з сином-сиротою...

І все це – аж проситься на полотно. Але жодна з цих сцен не привабила Шевченка-художника: він створив цілком нову – з іншим сюжетом, хронотопом, характером, образами. Отже, задумуючи картину «Катерина», він не збирався ілюструвати свою поему і вже не шукав у межах теми, а робив прорив до якоїсь нової ідеї. І тому в цьому живописному творі є те, чого ще немає в поемі і що в поетичній творчості буде остаточно сформульовано значно пізніше – аж через шістнадцять років. А зовнішня подібність двох образних систем – поеми і картини – якраз і покликає уважити їхню ідейну відмінність.

Спробуймо прочитати і це.

У кожного виду мистецтва – свої ресурси і прийоми образотворення, вираження, актуалізації, акцентування, експресії. У малярстві одним із найважливіших із них є *світло*. Так, перший план аналізованої нами картини буквально залитий сонцем. У його промінні – дві постаті. Передусім це Катерина – центральний персонаж і цього полотна, і поеми, що передувала картині. Але світлом залитий і другий, *новий* персонаж – *селянин*, образ якого відсутній у поемі (1838) і з'являється щойно в живописному творі (1842). Це – новація в розвитку теми, а отже, варта особливої уваги.

Пригляньмося до гри світла на цьому полотні: вона дуже промовиста.

Відразу впадає у вічі, що осончений не тільки перший, але й третій план картини: *небо, хмаринки, степ*. Так об'єднуються в одне ціле образи, що складають наш, український світ, якому протиставлено темний світ московсько-імперського зла, знаками якого виступають макрообраз *офіцера* і мікрообрази *верстового стовпа* та похідної *колони москалів*.

Ми вже відзначили, що найбільш опромінені сонцем постаті Катерини та селянина. І в обох – затінені обличчя: частково – у Катерини, повністю – у селянина. Але є тут і значима відмінність. Образ дівчини *освітлений* сонцем, буквально пронизаний ним, чим досягається максимальна експресивність і кожної деталі, й образу в цілому. До речі, створюється таке

враження, що ще крок – і Катерина вийде за межі світла: кане у власну *тінь*, у п'ятьму, у прірву... Цього ніяк не скажеш про постать селянина. У його випадку світло відіграє іншу роль. Тут сонце *висвітлює* – виділяє й акцентує цей образ. Він перебуває немовби в ореолі світла. Затінене брилем обличчя, тінь від дуба на солом'яній покрівлі, темний лаз до куреня – це ті контрастні деталі, які увиразнюють світлу, воістину іконну ауру і значимість цього образу, а статична поза – його постійно-присутність в осонченому українському світі.

Чому автор так виділяє саме цей персонаж? Чому так наполегливо привертає нашу увагу до нього, неначе образ селянина є для нього головним у цьому творі? А може, так воно і є?

Вище ми вже мали нагоду переконатися, наскільки осмислений малюнок Шевченка, яке смислове навантаження несе тут навіть найменший мікрообраз, проявляючи в різних аналітичних контекстах усе нові значення. І коли такий художник вводить у розвиток теми новий персонаж, то це свідчить, що ідейно тема для нього вже вичерпана, що новим образом він збирається оновити її ідейно-естетичний потенціал, що через цей макрообраз він намагається сказати нам щось таке, чого не було в попередньому творі і що передати відтворенням лише наявних у поемі образів не можна було.

То ж пригляньмось уважніше до образу селянина. Це чоловік середнього віку, років йому коло сорока. Він худорлявий, але в нього широкі плечі і міцні натруджені руки, не звиклі дармувати. Ось і зараз, у возовицю, коли видалась вільна хвилина, він не сидить без діла, а вистругує нову ложку.

Солом'яний бриль з опущеними крисами, похилена голова, зсутулена спина, натомлені руки – навхрест на колінах, а в руках – недостругана ложка та куций різець... Хоч би ніж якийсь порядний, а то... Це сидить задавлений нестатками і виснажливою панщиною невільник, покірний кріпак, усі помисли якого – про хліб насущний: як сім'ю прогодувати. І – ні натяку на особистість: спрацьований, затурканий, зневірений, знеособлений... Навіть одежина – без жодної характерної деталі: аби голим тілом

не світити. Тільки й слави чоловічої, що козацькі вуса. І *волосся* ще не сиве, ні *брови*, ні *вуса*, і сила ще відчувається, а так глянеш мимоходом – дід старий та й годі...

Тінь на обличчі (як і в образі Катерини) виконує ще одну функцію: скриває індивідуальні риси. Так треба, бо в цьому образі – *не індивід, а тип*: таких – мільйони. І це *не недолік* зображення, а *прийом* вираження. Бо саме як поширений, найбільш масовий соціальний *тип* у національному середовищі висвітлює, виділяє його Шевченко в ролі *головного персонажа* нової, живописної «Катерини». Чому? Бо в ній, на відміну від поеми, є *принципова, фундаментальна новизна* – відповідь на основне питання: «**Чи довго ще на сім світі катам панувати?**» І носієм цього нового змісту, цієї нової смислової конотації вже широко відомого з поеми мегаобразу, зрештою, виразником головної думки – ідеї цього твору є саме цей образ-тип.

Так, зараз цей селянин осудливо дивиться вслід саме Катерині. Як і громада в цілому, він ще вважає, що зло можна зупинити суворою карою «відступниць». Однак є в цьому образі щось, що обнадіює, змушує вірити, що Україну поневолили хоч на цілі віки, але таки – не навіки!

Погляньмо ще раз на *позу* цього персонажа – як він сидить. Це – підсвідоме, успадковане, генетичне. Адже так сідали в степу на пожухлу траву славні предки нинішніх кріпаків: і безстрашні вої князя Святослава, і невмируща краса і гордість цих безкраїх степів козаки, і незабутні лицарі святої помсти гайдамаки... Поза воїна-степовика. Поза народного героя козака Мамає... Тіло ще пам'ятає те, що неволя вже фактично вибила зі свідомості.

І не тільки тіло. В Україні кожна п'ядь землі напоєна кров'ю її оборонців, захисників її честі та гідності. І знаки цього – скрізь і всюди: земля говорить – лиш відчуйте серцем. Он і на картині – аж *дві могили*, два «свідки слави дідівщини»: одна, з вітряком, тут же, на околиці села, а інша ледь мріє «серед степу широкого», – чим підкреслюється повсюдність і постійна присутність славного минулого України в її ганебній сучасності:

...На всій Україні
 Високі могили. Дивися, дитино,
 Усі ті могили – усі отакі.
 Начинені нашим благородним трупом.
 Начинені туго. Отам воля спить!
 («Буває, в неволі іноді згадаю...»)

Забули, не помічають цього засліплені неволею люди, та пам'ятає все свята українська земля. А Шевченко нагадує. Бо вірить: згадають!..

І як залле окупант українському селянину ще більше сала за шкуру, трапиться подібне з його похресницею, родичкою, дочкою – пробудиться він із рабської летаргії, побачить істинну причину наших бід, переведе погляд на справжніх носіїв зла, задумається над тим, «що ми? Чії сини? яких батьків? Ким? за що закуті?...» І вже *не сидітиме, склавши руки*, у терпінні й покорі, а відкине геть недостругану ложку, а з нею й усі щоденні клопоти-п'явки, схопить *сокиру* з переднього, найближчого до глядача плану (вона й лежить так зручно: буквально під рукою, топорищем на березовому оцупку – лиш бери!) і зведеться на повен зріст. А з ним – «Встане правда! встане воля!» І перетвориться кожен затурканий Ярема в безстрашного і страшного для ворогів уже національно свідомого Галайду. І до цурки знищить прозрілий люд, об'єднаний великою ідеєю-мрією, усі сліди імперського панування в Україні – знаки свого рабства і ганьби народу: так починається Свобода! «І потече сторіками кров у сине море дітей ваших...» Тільки тоді «забудеться срамотна давня година, і оживе добра слава, слава України...» Так буде – потрібні лиш привід і провід. Мусить бути, бо інакше «сонце стане і оскверненню землю спалить» – терпіння Боже і людське не безмежне...

І так було. І не раз...

І ще буде...

А поки що отруйним, паралізуючим жалом стримить у тілі України символ неволі – чужинецький верстовий стовп, чорною

хмарою суне під червоними значками (візія пророка?) понура колона москалів, щоб знову голодною і захланною сараною впасти вже на якийсь інше село, скаже до нових пригод і Катерин типовий (теж не індивідуалізований!) московський офіцер, тьвакає вслід йому «собачка поганенька», бреде назустріч своїй погибелі Катерина, кидає їй у спину докірливий погляд селянин. А на високій могилі – цій святині предків! – меле поставлений знетямленими нащадками вітряк, мов символ підневільного життя, що неустанно і невблаганно перемелює людські долі. А їхні правнуки будуть покійно складувати вже у їхніх святинях мінеральні добрива... «І на Січі мудрий німець картопельку садить...»

Але вічно так не буде «на нашій, не своїй землі». Не завжди шастатимуть по Україні московські опричники і яничари з червоним ганчір'ям. І вже надією і пересторогою виблискує гострим лезом на передньому плані Шевченкова селянська сокира. До неї близько не тільки селянинові, а й кожному з нас, кого вогнем пече біль за Катерину – гнів за Україну...

Це потім у поетичних творах Кобзаря буде виведено формулу нації як нерозривної єдності «мертвих, живих і ненароджених» і буде сформульовано українську національну ідею – ідею державності української нації, актуальну в усі часи: «В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля» («І мертвим, і живим, і ненародженим...», 1845). Це потім буде й досі до кінця не виконаний заповіт своїм сучасникам і нам – нащадкам: «Вставайте, кайдани порвіте і вражою злою кров'ю волю окропіте» («Як умру, то поховайте...», 1845). Це потім громовий голос уже беззаперечного національного пророка провістить нації незмінну концепцію організованої і всенародної національно-визвольної боротьби:

...А щоб збудить
Хиренну волю, треба миром,
Громадою обух сталить;
Та добре вигострить **сокиру** –
Та й заходиться вже будить.

(«Я не нездужаю, нівроку...», 1858)

Усе це в поезії буде потім. Але сама **ідея** національно-визвольної революції як неодмінної передумови звільнення, державності і вільного розвитку нації та **концепція** реалізації цієї ідеї силами організованого селянства вперше виражені Т. Шевченком через **образ-концепт селянина** та мікрообраз **сокири** ще в 1842 році у картині «Катерина». Так почався перший і необхідний – духовно-світоглядний – етап української національно-визвольної революції, не довершеної й досі.

Була виражена, висловлена – так зримо виписана на полотні... Та чи була вона прочитана?

Нижче скажемо і про це. Але спочатку – короткі зауваги.

Отже, картина Т. Шевченка «Катерина» – не автоілюстрація до однойменної поеми і не варіація на вже освоєну в поезії тему. Незначні, здавалося б, зміни у змістоформі (новий персонаж, трохи зміщений від поемного хронотоп – час і місце дії, малопомітна корекція сюжету, дещо інші смислові акценти) – а в результаті маємо цілком *новий твір* із власним, суттєво відмінним від поетичного, ідейним змістом.

Цей **новий зміст** виступає **знаком** цілком нового на той час у всій творчості Шевченка **смислу (сенсу)** твору: уже не тільки викривального, а виразно ідейно-програмового – національно-революційного. І якщо художній (творчий) метод поеми «Катерина» є всі підстави окреслити як **метод критичного реалізму**, основоположником якого став Шевченко, то не менше підстав є для того, щоб вважати картину «Катерина» першим в українському (і не тільки!) мистецтві твором того **«заангажованого», «ідейного», «тенденційного» мистецтва**, теоретиком, практиком і популяризатором якого в літературі стане потім І. Франко. З одним уточненням: Шевченків метод передбачає якісну, революційну зміну і внутрішнього світу особистості, і психології мас у процесі національно-визвольної боротьби.

А це означає: а) що картина «Катерина» за *темою* близька до однойменної поеми, за *ідеєю* – до «Заповіту», а за концептуальністю, *сенсом* – до «Я не нездужаю, нівроку...»; б) що кристалізація політичних і теоретико-естетичних поглядів Шевченка

відбувалася не тільки в поетичній, але й живописній творчості митця; в) що вона була більш динамічною, ніж вважалося досі, і відбулася значно скоріше: ще до періоду «трьох літ» – до його поїздки в Україну.

У цьому контексті писанина імперкомуністичних фальсифікаторів про «вплив на Шевченка російських революційних демократів М.Чернишевського та М.Добролюбова» сприймається вже як анекдот: першому в 1842 році було чотирнадцять, а другому – шість років... Обидва, звичайно, Богу духа винні: їм і на думку не спадало, що колись їхнє захоплення Шевченком буде витлумачено «з точністю до навпаки» і використано проти нього ж.

Творчість Т. Шевченка – це цілий світ. Ми знаємо цей світ, знаємо його реалії, його націозахисну і націотворчу **інтенціональність**. Відома нам і Шевченкова **аксіологія** – система вартостей та ідеалів, крізь призму яких він сприймає й оцінює дійсність (минуле, сучасне, майбутнє) і на яких творить для нас свій власний художній світ, утверджуючи у свідомості нації три найвищі ідеали-імперативи: **Бог, Україна, Свобода**. Картина «Катерина» – органічна частка цього художнього світу, і саме в цьому контексті її слід розглядати передусім.

А тепер про те, як же була **прочитана** живописна «Катерина», що саме побачили в ній шевченкознавці самі і що розповіли про неї своїм читачам «в Україні і не в Україні».

Обмежимося тільки двома прикладами. І не через лінощі, а тому, що обидва приклади – із широко відомих підсумкових праць, кожна з яких є узагальненням і висновком з усіх тогочасних досліджень творчості Т. Шевченка.

Перша цитата – із двотомника «**Шевченківський словник**», який був підготовлений Інститутом літератури ім. Т.Г.Шевченка Академії наук Української РСР та Головною редакцією Української радянської енциклопедії і виданий у Києві в 1978 році тиражем у 50 000 екз.:

«**КАТЕРИНА**» (полотно, олія; 93 x 72,3) – картина, що її намалював Шевченко влітку 1842 в Петербурзі. Праворуч унизу

чорною фарбою авторський підпис і дата: «1842. Т. Шевченко». Нижче – такий же підпис і дата червоною фарбою. Картину виконано на тему однойменної поеми (див. «Катерина»), яка на той час була вже широко відомою. В живописному полотні художник не прагнув ілюструвати свій власний поетичний твір, а дав темі нове ідейно-образне трактування. Про створення картини і її сюжет він повідомляв у листі до Г.Тарновського 25.I 1843. В цьому ж листі на третій сторінці є начерк композиції картини, зроблений пером та олівцем (25,2 x 20).

Використавши сюжет поеми, Шевченко намалював видатний твір побутового жанру, вперше в українському образотворчому мистецтві наповнивши його соціально-викривальним змістом. Спираючись на досягнення в живопису брюлловської школи, зокрема перебуваючи ще під впливом романтичних захоплень свого вчителя, він і темою соціальної несправедливості, і утвердженням моральної краси й чистоти простої української дівчини-селянки, й елементами правдивої, предметно переконливої зображальної мови (особливо у трактуванні колоритної фігури діда-ложкаря біля куреня) закладав основи критичного реалізму в українському мистецтві. Картина сповнена глибокого ліризму, палких почуттів і любові до простої людини, співчуття до її страждань. З великою майстерністю в ній відтворено характерний український пейзаж, холоднувате тло якого в контрасті зі світлими і яскравими акцентами в одягу дівчини (білосніжна сорочка, барвиста плахта й червоні фартух і стрічки) посилюють емоційний лад твору. Картина стала одним з найпопулярніших творів українського живопису. Зберігається в ДМШ. Іл. табл. XXII.

Лит.: Паламарчук Г.П. «Катерина». – «Робітничка газета», 1964, 7 січня; Селиванов І. До питання про композицію картини Т.Г.Шевченка «Катерина». «Образотворче мистецтво», 1971, № 2.

К.П.Дорошенко.»

Оце й усе, що мав побачити в цьому геніальному творі підрадянський українець. Шкода, звичайно, що Шевченко не

намалював більше стрічок – це, очевидно, ще більше посилювало б «емоційний лад твору». А біля «діда-ложкаря» варто було посадити ще й заплакану бабу-ложкарку: у цьому можна було б побачити і турботу про ріст валової продукції, і зародки соцзмагання на селі, і взагалі було б більше «палких почуттів»...

Але «Шевченківський словник» – явище колоніальної, імперкомуністичної дійсності. Його творили і такі, що прагнули використати кожен нагоду, щоб хоч якусь правду про Кобзаря донести до свого народу, і такі, що своє завдання бачили у втисканні Шевченка у прокрустове ложе «старшобратських» та комуністичних догм і стереотипів. На жаль, сили були нерівними – перевага других була абсолютною. І цензурували та редагували написане саме вони.

Тому з надією відкриваємо XI том іншої, віднедавна доступної і в Україні фундаментальної праці: **Тарас Шевченко. Твори. У 14-ти томах. Повне видання творів Тараса Шевченка. – Чикаго, 1961-1963.** Тут уміщена велика праця Д.Антоновича «Шевченко – маляр». До читання «студії» цього «видатного українського історика мистецтва і театру, автора виданої ще в 1914 р. праці п.н. «Тарас Шевченко як маляр», заохочує в передмові письменник Б.Кравців: «Хоч і написана ще в половині 1930-их років... праця проф. Дмитра Антоновича своїм насвітленням окремих моментів і періодів біографії Т. Шевченка, як мистця, й інтерпретацією його мистецьких прямувань і засобів не втратила своєї вартості й актуальності й досі. З кожного погляду заслуговує вона на якнайширше розповсюдження...»

Ось розлога цитата із цієї праці – без будь-яких виправлень і скорочень:

«Найбільшим і, так би мовити, найцентральношим образом, на підставі якого мусимо формулювати погляд на Шевченка, як на жанриста, автора олійних жанрових образів, зостається великий образ «Катерина». Історію цього образу досить висвітлено у спеціальних розвідках та завдяки опублікуванню супровідного листа Шевченка до Г.Тарновського.

Новицький у своєму каталозі малярських творів Шевченка зачисляє її до рубрики ілюстрацій. Це зовсім невірно. Цей образ, щоправда, представляє героїню відомої поеми Шевченка, але ніякого уступу з тої поеми не ілюструє. Поема Шевченка «Катерина», як відомо, побудована так, що власне ціла присвячена горю покинутої дівчини. Тільки коротенький вступ для пояснення сюжету лаконічно оповідає про самий роман. Сцени розлуки в поемі зовсім немає. Тим часом образ «Катерина» представляє цю сцену, чи точніше, як Катерина, попрощавшись із москалем, вертається в село. Таким чином образ не є ілюстрацією тексту, а швидше доповненням до нього – так би мовити – вписаним епізодом до раніше написаного твору. Образ Шевченко малював років через три після написання поеми і в кожному разі через два роки після її видрукування, бо на ньому зазначений у підписі 1842 рік, а з листа Шевченка до Гр. Тарновського знаємо, що Шевченко малював цей образ уліті 1842 року. Отже, доводиться констатувати, що після написання й після видрукування своєї поеми «Катерина» Шевченко все не міг з цим образом розлучитися, далі носив його у душі. Це – явище, що його в мистецькій творчості поетів зустрічаємо нерідко: поет так зживається з образом, що його створив, що, опрацювавши й опублікувавши свій твір, все до нього вертається, накреслює додатки, які, власне кажучи, до викінчення твору непотрібні, а артистично-літературна вартість їх здебільшого невелика або ніяка, і значення їх обмежується хіба до ролі матеріалу для зрозуміння творчості самого поета. Так не доводиться говорити про самостійне мистецьке значення додатків до «Ревізора» у Гоголя, додатків до «Фавста» у Гете або до «Онегіна» у Пушкіна. Шевченко мав ту перевагу, що володіючи не тільки пером, але й пензлем, і не маючи сили розлучитися з образом Катерини, вирвати його із своєї душі, а разом із тим розуміючи, що всякі вставки і дописки будуть тільки псувати викінчену поему, переніс цей образ із словесного втілення в пластичне і в пластичній формі дав цьому образу нові втілення, опрацювавши епізоди, у поемі зовсім не описані. Поема зосталася непорушеною, а пластично Шевченко

оповів цим своїм образом про ще одну пригоду і то може найкритичнішу, так би мовити – переломову в історії своєї улюбленої героїні. Отже, ілюстрацією цього образу назвати не можна навіть формально. Він не виплинув паралельно й одночасно з творенням поеми, а появився, як зовсім самостійний твір, кілька років пізніше після написання та видрукування поеми. Але, хоч ми повинні трактувати поему й картину Шевченка, як два самостійні твори, мусимо проте признати, що аналогія між ними повна, засоби творчості, вияв індивідуальності й відношення автора до твору – ті самі. Як у поемі Катерина – центральна постать, її доля, її горе творять цілий зміст поеми, а все інше – тільки епізодичні, потрібні для опрацювання сюжету додатки, так і на картині центральна постать Катерини домінує над цілим полотном образу, а всі інші персонажі – лише другорядне оточення. Коли головний чар поеми полягає, помимо всіх літературних і мистецьких прикмет поеми, мабуть у гарячій любові, у світлості почуття автора до головної постаті своєї поеми, і це почуття зогріває і опромінює цілу поему, то те саме почуття свіжо й безпосередньо овіває центральну постать також і на картині. Можливо, що саме сила й напруженість цього почуття й не дозволили авторові розстатися із Катериною після викінчення й видрукування самої поеми. Бо з якою ж справді любов'ю вирисована на полотні постать Катерини! З делікатною ніжністю окреслено груди, плечі і руки, а поверх їх натурально та з надзвичайним смаком розміщено складки широкої білої сорочки; стовщення стану виведено з грацією дерев'яних швабських скульптур, рельєфна голова із засмученим обличчям – без найменшого підкреслення. Лише невеликий нахил голови вперед, очі спущені та ледве помітний перебіг усміху на устах віддають горе покинутої дівчини з тонкою мистецькою правдою, без домішки найменшої мелодраматичної ефектації. Одне гармонійне ціле з виразом обличчя складає непевний, тонко відчутий рух, що нерішуче підіймають кінці запаски. Рух голови й рук – пов'язані з рухом цілої постаті; від голови розвіваються по вітру нервовим тремтінням дві стяжки, третю зав'язано на грудях. При

всій витонченості і грації постаті Катерини вона зовсім вільна від рис рожевих, підсолоджених «пейзанок». Досить великою стопою Катерина твердо ступає по землі, хоч у ході її відчувається також природна грація і м'який ритм. Повну мистецької правди постать Катерини, розуміється, міг утворити тільки автор поеми «Катерина», як, зрештою, і поему міг написати тільки художник, автор цієї картини. Додатковими постатями й аксесуарами композицію безперечно переобтяжено. Надто близько до центральної постаті збоку сидить на землі царинний дід, що стругає дерев'яні ложки; з погляду композиційного не зрівноважує цієї постаті непропорційно малий собачка, хоч його силуета мальовничо робить дуже гарну пляму; в глибині скаче москаль у позі підкреслено-романтичного «злочинця». Стиснутий пейзаж збільшує вражіння переобтяженості композиції: з одного боку – могила з вітряком на ній, з другого – солом'яний курінь царинного діда, мальований стовп, і тяжкою темною кулісою звисають дерева. Але ця переобтяженість не випадкова, не обдумана, а навпаки, вона потрібна, щоб, стиснувши з усіх боків центральну постать Катерини, зробити її при всій її елегантності, монументальною, – такою, щоб вона справді домінувала над цілою композицією. Смуга сонячного світла скоса опромінює постать Катерини, цікаво вирисовуючи одні частини постаті й затемнюючи інші, і ці самі промені мають дати ефектовну пляму на білій одежі чоловіка з ложками, його брилі, що затемнює обличчя, і нарешті цей самий сніп світла має розбиватися яскравою плямою об курінь. Задумано світляні ефекти надзвичайно вдало, але тільки задумано: на перешкоді виконанню знову стали Шевченкові олійні фарби з їх олеографічним пригаслим кольоритом, і вражіння справжнього сонця на картині не чувається» (стор.84-88).

Це все. Твір генія вивчено, осмислено, оцінено. Навіть по-блажливо покритиковано. Тепер ідеться тільки про «якнайширше розповсюдження» цих висмоктаних з пальця «навітлень», які переконують тільки в тому, що аналітичну віртуозність автора можна порівняти хіба з його стилістичною вправністю...

Не будемо коментувати цю «студію» шанувальника «ефектовних плям»: віриться, що шановні читачі успішно справляться з цим і самі.

Важливіше зосередитись на тому, що спільне для обох цитованих праць – писаних різними людьми, в інший час і за якісно відмінних умов.

1. Обидві праці (особливо друга) – це результат *опису* вигляду полотна, але не *аналізу* картини: наче перед ними не сповнений драматизму художній твір, а якийсь декоративний орнамент.

2. В обох випадках висновки щодо художньої суті і вартості твору чисто суб'єктивні, не аргументовані, не впливають із самої фактури твору.

3. Обидва автори повністю ігнорують системність твору і функціональність (особливо змістову, когерентну) його елементів.

4. Обидва вони описують явно не те, що бачать: зокрема, селянина на картині одностайно називають «дідом» («дід-ложкар», «царинний дід»).

Цей феномен потребує в'яснення. Важко повірити, що два вчених мужі не можуть відрізнити чоловіка середніх літ від старого діда. Ну хай уже Д.Антонович: той взагалі зміст поеми забув, мотиву і численних сцен розлуки в ній не помітив, сплутав різець у правій руці селянина з ложкою, і вийшло, що чоловік на картині чи то так приготувався до інтенсивного харчування, чи збирається щось зіграти ложками. Але щоб зір однаково підвів обох?.. А справа в тому, що вони й не приглядалися до цього образу – як і до всього іншого. Люди книжні, вони більше повірили чужим текстам, ніж власним очам. А в цих текстах уже півтора літ кочує цей самий «дід». І «винен» у цьому... сам Шевченко: це з його легкої руки тотальна сліпота вразила українське шевченкознавство – «в Україні і не в Україні».

А було так. У листі до Григорія Тарновського 25 січня 1843 року Шевченко серед іншого пише: «Ще ось що: намалював я се літо дві картини і сховав, – думав, що Ви приїдете; бо картини,

бачте, наші, то я їх кацапам і не показував, але Скобелев таки пронишпорив і одну вимантачив, а друга ще в мене, а щоб і ця не помандрувала за яким-небудь москалем (бо це, бачте, моя «Катерина»), то я думаю послать її до Вас. А що вона буде коштувати, то це вже Ваше діло, – хоч кусок сала, то й це добре на чужині. Я намалював Катерину в той час, як вона попросилася з своїм москаликом і вертається в село; у царині під куренем *дідусь* (виділ. нами. – В.І.) сидить, ложечки собі струже і сумно дивиться на Катерину, а вона, сердешна, тіль не плаче та підіймає передню червону запашину, бо вже, знаєте, трошки тее... а москаль дере собі за своїми, тілько курява ляга; собачка ще поганенька доганя його та нібито гавкає. По однім боці могила, на могилі вітряк, а там уже степ тільки мріє. Отака моя картина».

І цей *камуфлюючий опис* вчені мужі сприйняли всерйоз і розцінили як *авторський синтез*. А звідси – і ковзання по поверхні змістоформи геніального твору, і підміна аналізу інвентаризацією, і «дід-ложкар», і «царинний дід», і дві ложки в «студії» Д. Антоновича, і все інше. Вони не врахували наступного.

По-перше, треба бути обережним із Шевченковою самооцінкою та оцінкою власних творів: вона майже завжди занижена, часто просто самознищувальна («скомпонував», «намалював», «уклав», «надрюкував», «на біса я пишу», «марно трачу папір і чорнило», «я ніколи не був справжнім малярем» тощо).

По-друге, слід враховувати, *кому* пише Шевченко. Так, поміщик Г. Тарновський цікавився живописом, мав власну картинну галерею. Але водночас це той самий Тарновський, якого в повісті «Музикант» Шевченко на засланні так нещадно змалював в образі поміщика Арновського. Це, а також згадка в листі про «кусок сала» не залишають сумніву, що Шевченко усвідомлював, до якого «цінителя» звертається і що саме про картину йому варто написати.

По-третє, якби Шевченко у цьому листі розкрив істинний задум і зміст своєї картини, то не виключено, що в казематі він опинився б на п'ять літ скоріше. Тому його опис більше скриває, ніж розкриває. Звідси й «дідусь»...

Але є й четверте – головне: авторські висловлювання про власний твір не можуть замінити потреби в його науковому дослідженні. Чи треба це доводити?

Якби обидва цитовані вище автори не переказували чуже, а робили самостійний аналіз цього твору, якби вони не *описували* його, а спробували *прочитати*, – то й результати були б, по-перше, різними, а по-друге – напевно кращими.

Але перший не міг цього робити – у його ситуації за «еретичне» наближення до суті Шевченкового твору можна було втратити не тільки посаду чи свободу, а й голову. І за менше втрачали...

Другий автор теж не міг – ні забивати собі голову якимись методиками, методами чи методологіями дослідження, ні сумніватись у власній аналітичній спроможності: заважали хвороблива самовпевненість і агресивний апломб. А що йшлося про самого Шевченка... Ну й що? Шевченко, як на те пішло, навіть не був професором. А от автор «студії» – був!.. Звідси й судження за принципом *asinus ad lira* (осел про ліру). Є, правда, ще один варіант: на діаспорному безриб'ї і тотальній демолібералізації навіть «студія» Д. Антоновича могла сприйматися як шедевр мистецтвознавчої аналітики. Навіть у 60-х роках. Навіть Б.Кравцівим...

Загостро? А що робити з наступним?

Часто чути нарікання, що молодь замало цікавиться творчістю Т. Шевченка. А якщо зацікавиться, то що із шевченкознавства порадите їй рекомендувати: те, підсумком чого є «Шевченківський словник», чи таке, як несе цитований чотирнадцятитомник? Інше ж для масового читача практично недоступне. Ото ж бо...

А щоб перевидавати масовим, загальнодоступним тиражем справді наукові шевченкознавчі праці, немає грошей. А фінансувати нові дослідження нікому. Олігархам різного калібру і проби наш Шевченко – «без надобності». А бізнесу в нас – тільки дві різновидності: або грошовитий, або український. А керівним злодіям – не до цього. А керівні не-злодії – або не українці,

або зманкуртизовані, або не мають грошей. А наша клептократична держава вже десять років будується без будь-якої – хоч би про людське око! – національно зорієнтованої ідеології державотворення. А через це майбутнє та фінанси України плануються, здається, де завгодно і ким завгодно – навіть паханами на «сходняках», але – не українською національною владою в українській національній державі. А тому на національні справи українців, на «якесь» українське літературознавство чи мистецтвознавство у «нічийно»-безнаціональній владі ніколи немає ні часу, ні коштів. І не буде – доки не послухаємо Шевченка і не створимо власної, української національної держави.

А от така ж ожебрачена, але й надалі імперська Росія щедро фінансує продовження своєї понад трьохсотлітньої нищівної практики культурологічного імперіалізму щодо України. А хтось інший – не менш щедро обсипає доларами антиукраїнську п'яту колону вже нового, але такого ж агресивно-антинаціонального космополітично-демоліберального культурологічного імперіалізму.

От і гарцюють по забур'яненій шевченкознавчій ниві постмодерні «міфотворці» та «десакралізатори» – різні грабовичі, бузини, забужки та іже з ними, паплюжачи українські святині і витолочуючи до решти те, чого знищити не наслідились, не зуміли чи не встигли їхні імперкомуністичні попередники. «А братія мовчить собі, витріщивши очі, як ягнята...» Правда, «знайшовсь таки один козак із мільона свинопасів» і нам'яв яничарське рило одному такому «знавцеві»: зробив, що міг. Але кулак не може замінити науки, а потреба бити не усуває потреби вивчати...

І на завершення – таке. Ми зробили спробу структурно-функціонального *прочитання* картини Т. Шевченка «Катерина» з позицій національно-екзистенціальної методології. І ми справді *читали* цей твір, виявляючи і беручи до уваги навіть найменші носії та генератори інформації в ньому. Бо ж відомо: форма, кожен її елемент – змістовні, а зміст формується. І, як могли переконатися читачі, жоден образ, найдрібніша художня деталь на картині і виявлені зв'язки між ними та численні

аналітичні контексти не були «порожніми», німими, зайвими. Бо в справді художньому творі не буває зайвини – усе працює на розкриття теми і вираження ідеї твору. А твори Шевченка – не просто художні: вони високохудожні.

На перший погляд може видатись, що ми помітили все, прочитали все, сказали все про цей твір. Але так тільки здається: художній твір невичерпний для інтерпретації. Ми, наприклад, лише торкнулися чисто живописної специфіки образотворення й експресії та її реалізації в цьому творі. А вона теж дуже промовиста. Багато нової інформації дало б, приміром, архетипне, екзистенційне чи семіотичне прочитання цього твору. Ми дізналися б значно більше про картину та її автора, якби розглянули її в різних контекстах – усїєї малярської спадщини Шевченка, школи К.П.Брюллова, модного тоді караваджизму і т. ін. Але це – завдання для фахівців-мистецтвознавців. Наша мета була значно скромнішою – як і наші можливості.

На початку цієї розмови ми висловили кілька тез, які мали допомогти нам у прочитанні твору Т. Шевченка. Підтвердити їх методичну і методологічну доцільність та ефективність мала наша коротенька розвідка. Завданням її було, отже, не «сказати все» про аналізований твір, а передусім ознайомити читача зі структурно-функціональним методом пізнання художніх явищ, показати його природність, простоту і практичність, заохотити до його засвоєння та використання.

Автор буде приємно вражений, якщо дізнається, що хоч комусь ця розвідка відкрила щось нове у цьому добре знайомому творі або допомогла глибше пізнати якийсь інший живописний чи літературний твір. І мріється, щоб у шкільних програмах поруч із реченням «Опис художньої картини» з'явилось продовження: «Прочитання художньої картини». Але як мріяти, то мріяти!.. А мріється, щоб шевченкознавство в Україні процвітало і щоб розвивалося воно на науковій основі, таки з національних позицій і несло людям неспотвореними і думки, й образ, і славу Шевченка.

СЕЛО І ВИБОРИ

Багатосотлітня бездержавність української нації завдала страшних ран нашому народові. Особливо постраждало українське село. Під час усіх окупацій України наше селянство було безправним кріпаком чи наймитом, об'єктом безкарного грабежу та постачальником дешевої робочої сили для завойовників і вже обов'язково – примусовим годувальником поневолювачів. У той же час воно єдине зберігало і культивувало українські національні цінності: віру, духовність, волелюбність, традиції, мову... За що найбільше поплатилося під час більшовицької окупації, особливо в час голодоморів початку 20-х, 1932-1933 та 40-х років.

Із проголошенням незалежності України сам підхід до цієї проблеми вже нібито української влади не змінився: **село й надалі розглядається виключно як якийсь кормоцех держави**, який має право на існування лише доти, доки служить джерелом казкового збагачення владних шахраїв і плацдармом політичного утвердження різних пройдисвітів.

Двічі дощенту ограбоване (за бандитської колективізації та в наш час злодійської вдаваної «деколективізації»), зражене вождями демократії, залишене напризволяще «нічийно»-космополітичною владою і псевдо-«національно-демократичним» політикумом, **українське село опинилося перед загрозою цілковитого знищення**. Не ошчасливили його ні сертифікація землі, ні земельний кодекс, ні рекордний урожай: система грабежу виявилася сильнішою і за солодкаві запевнення лукавих обіцяльників, і за безпідставні надії наївних простаків. Масова втеча із села працездатних людей, передусім молоді, зростання кількості «неперспективних» сіл, наростаючі процеси фізичної і духовної, інтелектуальної і моральної деградації сільської людності – це прямий результат антинародної і виразно антинаціональної аграрної політики влади: і попередньої, і нинішньої.

Про хоч якусь іманентність, самодостатність села, його право на відродження і збереження своєї національної та народногосподарської сутності і самотності навіть не йдеться і в програмах наших чисельних партій та громадських організацій – навіть дуже «селянських». **Вони теж розглядають проблеми села з чисто споживацьких позицій, турбуючись, у кращому випадку, лише про здатність села бути ефективним виробником сільськогосподарської продукції.** Тому далі ідеї фермерства як єдиної альтернативи малоефективної і грабіжницької колгоспної системи не пішли. Між тим фермерство, особливо великоземельне, справді може бути ефективним товаровиробником, але що при цьому буде з рештою селян, особливо – у малоземельній Західній Україні? Два-три фермери на село, яким «Котляревський без надобності», а решті – крихти з панського столу («плата» за пай), перманентні злидні і безнадія, доля наймитів і жебраків? І як фермерство, до того ж нещадно грабоване надвисокими податками і свавільними цінами на техніку та пальне, має зупинити нинішню тенденцію до перетворення українського села в забуте владою і суспільством, часто відрізане бездоріжжям від світу місце поселення перестарілих, пияків і наркоманів?

Між тим село – це не тільки продуцент товарного хліба і не лише виробник сировини для міської харчової промисловості. Це щось значно важливіше для нації. І тому в Японії держава щедро дотує своє село, хоч, наприклад, вартість японського рису при цьому у вісім разів вища за світову. Економічно не вигідно? Так. Але японці йдуть на це, бо розуміють роль села у збереженні національної самотності і хочуть бути не просто ситим населенням Японії, а саме японцями... Справжня політична битва за збереження села відбувається зараз у сусідній нам Польщі: поляки хочуть, щоб і в європейському котлі народів Польща залишилася національною країною, а не тільки економічною територією...

Українське село – це сформована за цілі тисячоліття ефективна й унікальна система всебічного матеріального і

духовного життєзабезпечення, національного людинотворення і націозбереження.

Не завжди і не кожне українське село могло продавати місту надлишок своєї продукції, але кожне забезпечувало себе (якщо не піддавалося грабунку), кожне було носієм сутнісних національних вартостей, кожне формувало позитивну особистість – працюовиту, чесну, віруючу людину, з якою легко вживатися, на яку можна розраховувати у скрутні і яка не чинить зла не тому, що боїться кари, а тому, що остерігається гріха.

На шкалі вартостей у цій системі явно превалювала орієнтація на **духовне** («Будь хоч бідний, але гідний»), тут ніколи не було байдужості до формування і поведінки особистості, про що свідчить і сільська колективна педагогіка, яка турботу про виховання підростаючого покоління робила справою всіх дорослих, і строга селянська етика – аж до прискіпливості в оцінці поведінки земляка. Шанобливе ставлення до старших, повага до людей освічених і талановитих, культ матері, гостинність і щедрість, шанування релігійності і традицій інших – усе це було закодоване в цій системі і формувалося нею. Так само культивувалися в ній потреба в спілкуванні (вечорниці, сходини), безкорислива взаємодопомога («толока»), звичка вирішувати важливі проблеми громадою (віче) та інші якості, які завжди так вигідно вирізняли українців і викликали повагу, а часто – навіть захоплення чужинців.

Цей особливий людинотворчий і націозберігаючий потенціал українського села як системи переконливо розкривається на прикладі української діаспори. Масово емігрувавши, наприклад, до Канади і США понад сто років тому, українці, на здивування американських етнологів, не розчинилися в чужомовному середовищі, а збереглися там і досі як найбільш чисельна і стійка, високодуховна і патріотична національна меншина. Секрет простий: організація життя української спільноти в місцях розселення здійснювалась за закодованою у їхній свідомості моделлю українського села. Першоеlementи цієї системи – українська сім'я та родина з їх ієрархією і традиціями,

церква, читальня, школа. Незмірно важче було виселеним і переселеним українцям у задушливій і отруйній великодержавно-шовіністичній атмосфері імперської Росії, але й там мільйони наших земляків, особливо в місцях компактного проживання, збереглися саме як українці, організувавши своє життя за збереженою у свідомості сільською моделлю.

Україна – це передусім село, бо, власне, тільки село й було завжди Україною. І тому не може бути «неперспективних» сіл: кожне з них необхідне – і для людей, що живуть у ньому, і для нації, і для національної держави, яку нам ще належить вибороти. І відроджувати, розвивати та зберігати село треба не лише як виробничу одиницю, а як живу клітину національного організму.

Зараз в Україні спостерігаємо тривожне явище руїни: надзвичайно понівечене національне буття, деформована національна свідомість значної частини українців. Цей процес поглиблюється буквально з кожним днем – і через згубну у всіх відношеннях політику влади (передусім щодо села), яка розглядає село як кормоцех, а економіку – як засіб визиску, а не як матеріальну основу розвитку нації, і через зростаючий тиск російського та західного економічного та культурологічного імперіалізму. І марно сподіватися, що за умов нашої космополітичної державності або саме національне буття витворить повноцінну національну свідомість, або нинішня національна свідомість оздоровить національне буття, відновить той складний суспільний механізм, який зможе формувати з українців таки українців, а не онтологічно дефективних і потворних мутантів (хохлів, малоросів, перекинчиків, яничарів тощо), денационалізованих манкуртів та «чистих» росіян.

Коли народ опиняється в подібній ситуації, зростає роль партій, які можуть запропонувати привабливу концепцію, надихаючу ідеологію, перспективну програму виходу з кризи.

Що ж зроблено нашими партіями для відродження села саме як людинотворчої та націозберігаючої системи? Що зроблено для того, щоб оновити і доповнити цю систему новими,

сучасними елементами? Котра партія влади має програму відродження українського села? Скільки сіл хоч одна з них взяла під свою опіку і відродила? Яка законодавча і матеріальна база підведена партіями влади під програму (де вона?) відродження села? Котра опозиційна партія запропонувала натомість щодо цього щось своє і краще?..

Зрештою, що зроблено і владою, і опозицією, щоб саме село усвідомило свою національну сутність та призначення і набуло здатності ставити ці питання перед зайжджими шахраюватими мисливцями за голосами? Адже поки що наше село – ограбоване, обезлюднене і внутрішньо розчленоване – не усвідомлює необхідності національної держави, а тому ще не здатне боротися за неї, тобто за своє майбутнє. Поки що двічі на рік село традиційно влазить у борги за солярку – щоб уникнути голоду і забезпечити «наваром» хмару різних хижаків...

Почитаймо програми наших партій, програми всіх суб'єктів виборів. Сказане там про село, якщо таке є, скоріше нагадує план облаштування польового стану, а не програму всебічного відродження села. Більше того: суб'єктами цих виборів є навіть партії, що оголошують себе спадкоємцями КПРС, яка тричі за минуле століття влаштовувала українцям, передусім українським селянам, масові голодомори. Чого ж іще чекати українцям від держави, де такі речі можливі?

Українське село як система національного людинотворення і націозбереження стане необхідністю та об'єктом постійної турботи влади лише у власній національній державі. Тільки в цьому його порятунок і перспектива. А тому на всіх виборах саме питання утвердження у практиці державотворення української національної ідеї, національно зорієнтованої ідеології державного будівництва, українського національного відродження повинні бути першочерговими критеріями вибору між претендентами на голоси селян.

Село має шанс докорінно змінити своє нинішнє жалюгідне становище, якщо віддасть свої голоси за тих, хто на всіх рівнях

законодавчо-представницької влади береться відстоювати наступне:

1. **Українська національна ідея мусить стати метою, прапором і постійним фактором нашого державотворення.** Якщо замість ідеї створення української національної держави кандидат, партія чи блок пропонує якусь політичну доктрину (комунізм, соціалізм, соціал-демократизм, лібералізм, ринкові та аграрні реформи, громадянське суспільство без національної громади, права людини без прав нації, соціальний захист, матеріальні блага тощо), то насправді пропонує законсервувати нинішній стан народу або й погіршити його. **Бо допоки український народ не матиме власної національної держави, доти жодна інша (політична, соціальна, економічна, аграрна, правова, культурна, освітня, релігійна тощо) проблема не буде вирішена на користь народу.**

2. Кандидат у депутати, партія чи блок ідуть до влади, щоб домогтися негайного витворення й законодавчого утвердження національно зорієнтованої ідеології державотворення – із чітким формулюванням мети, концепції, програми українського державного будівництва. Народ має право знати, яку державу, як і для кого будуюмо. Відсутність такої ідеології – це свідчення або політичного шахрайства, або політичної недорозвинутості наших державотворців.

3. Майбутні обранці мають зобов'язатись **боротися за перехід від нинішньої космополітичної демократії та клановості до українського національного народовладдя у практиці формування всіх гілок влади і за суттєве і постійне розширення сфер виборності.** У незалежній національній державі творити закони, керувати і судити можуть тільки обранці народу – із числа носіїв національної ідеї цього народу. Це тільки підневільним народом, його добром і його майбутнім розпоряджається меншість, призначена узурпатором чи окупантом.

4. Претендент на голоси селян повинен **уже під час виборчої кампанії створити у своєму окрузі з людей, яким довір'яє громада, сітку власного представництва і взаємодії з виборцями,**

щоб громада мала довкола кого об'єднуватися для щоденного захисту своїх прав і свобод, для реальної участі в процесі державотворення та для усування керівників, чия діяльність шкодить інтересам громади, нації, держави. Марно сподіватися, що він це зробить після виборів.

5. Обирати треба тих, хто хоче і може запропонувати **реальну програму всебічного відродження українського села** і готовий боротися за її узаконення й у Верховній Раді, і непарламентськими методами – якщо там не знайде підтримки.

6. Одним із пунктів у програмах претендентів на депутатський мандат має бути зобов'язання домагатися **прийняття закону про пільгове, у кілька разів нижче, ніж у великих містах, оподаткування малих підприємств, які створюються у селі**, – для заохочення інвесторів, стимулювання сільського підприємництва і кооперування. Має бути узаконений принцип: чим більш віддалене і запущене село – тим менший податок з підприємства.

7. Програми претендентів повинні передбачати і негайне прийняття закону, за яким **державою зобов'язується закуповувати від селян надлишок товарної продукції за наперед встановленою ціною**, яка має окупити затрати на її виробництво і унеможливити щорічний грабіж селян різними посередниками.

8. Ще один закон, якого слід вимагати від майбутніх депутатів, це **закон про економічну диверсію і кримінальну відповідальність тих, хто штучно завищує ціни на паливно-мастильні матеріали перед посівною та збиральною кампаніями**.

9. Майбутні депутати зобов'язуються взяти під свій контроль **налагодження випуску сучасної, особливо малої техніки для села, засобів захисту рослин тощо та пільгового кредитування їх закупівлі**.

10. У Верховну Раду треба обирати лише тих, які зобов'язуються **допомогтися, щоб у державному бюджеті були передбачені суттєві витрати на всебічне відродження села**.

Неправда, що рядові виборці, зокрема сільські, не зможуть вплинути на результати виборів: якби це було так, то не

витрачались би мільйони на підкуп і обман виборців, не було б такої лютої гризні між претендентами за вплив на електорат.

Неправда, що колись нам вдасться обрати до влади святих, які самі, без нашого впливу і тиску, ошчасливлять нас. Такий підхід веде до того, що обираємо не найбільш святого, а найбільш шахраюватого, який найкраще зумів прикинутися безгрішним. **Обираймо тих, чиї провини перед суспільством не набирають розміру непростених гріхів перед Богом і котрі вже дозріли до того, що задоволення своїх особистих інтересів готові досягати не політичним шахрайством, а реальною боротьбою за реалізацію української національної ідеї та за наші національні ідеали, права та інтереси.**

Неправда, що окремих депутат, партія чи блок не можуть нічого зробити для реалізації наказів виборців. Можуть! Бо за ними – маси виборців. Підняти, згуртувати, повести їх на боротьбу за інтереси громади, нації, держави – обов'язок тих, кого обрав народ. Не захочуть – домагатися всіма засобами їх негайного усунення й обрання інших. Реальна загроза проведення операції «відрізання рила від корита» миттю стимулює їх до боротьби за народні інтереси.

Наша доля – у наших руках. Бо незмінними правдами є Шевченкове: «**Борітеся – поборете!..**» та «**В своїй хаті своя й правда, і сила, воля**». З цим – переможемо.

І хай допоможе нам Бог!

2001 – 2006

ВИБІР НАЦІЇ-2002: ГОЛОСУЄМО ЗА ОСОБУ ЧИ ЗА ІДЕЮ?

Не претендуючи на повноту аналізу і непомильність суджень, спробую окреслити власне бачення політичної ситуації перед виборами-2002. Роблю це в надії якщо й не допомогти людям визначитися з їх вибором, то хоч пояснити власну позицію; якщо й не переконати когось, то хоч поставити перед ним низку проблем для осмислення й особистісного вирішення. Бо переконаний: без цього людина ніколи не перетвориться з обмеженого і пасивного обивателя – у свідомого й активного громадянина, з безвольної маріонетки в руках влади, шахраюватих політиків і політичних авантюристів – у цілеспрямованого суб'єкта процесу державотворення, з безправного, грабованого і слухняного наймита – у повноправного господаря своєї долі на своїй рідній землі. Громадянин – не той, хто голосує, а той, хто робить це свідомо і за власною волею.

Нинішня політична ситуація є прямим наслідком закономірностей, породжених президентськими виборами-99, січневою парламентською «революцією» 2000 року та політичною кризою кінця 2000 – початку 2001 року, викликаною «касетним скандалом». Звичайно, що й інші – внутрішні і міжнародні – події відіграли свою роль і були формантами дня нинішнього, але визначальними й етапними стали саме ці три події. **Кожна з них була доленосною і давала можливість кардинально змінити на користь народу вектор розвитку країни, але замість цього кожна з них була упущеним шансом і тільки ставила державність і незалежність України на грань «бути – не бути», не розв'язувала жодної кардинальної державотворчої проблеми, а тільки породжувала нові, розчаровувала, зневірювала й ослаблювала національно-патріотичний табір.**

Так, на **виборах-99**, коли влада готова була на значні поступки – передусім у сфері ідеології державотворення, цей

момент було змарновано. Національно-патріотичний табір (демократи і націоналісти) в особі своїх лідерів не тільки не зміг висунути єдиного кандидата загальнонаціонального масштабу, бо такого не підготував, не тільки не звернувся до народу з власною програмою перетворення нинішньої «нічийної» держави в українську національну державу, але навіть не спробував запропонувати щось подібне владі. І коли керівництво ВО «Тризуб» ім. С. Бандери, вказуючи на очевидне і значне прирощення в суспільстві українського патріотизму, державницької та національної свідомості, запропонувало команді Президента (як перед тим іншим кандидатам) виступити на виборах під прапором української національної ідеї і з національно зорієнтованою ідеологією державного будівництва, нас вислухали зацікавлено і з розумінням. Але ми тут же наткнулися на два закономірні питання: «Чому зі 120 партій і майже тисячі громадських організацій з такою пропозицією виступає тільки «Тризуб?» і «Чи розумним було б з боку влади під час виборів протиставлятися в такий спосіб цілому політикуму?» То на кого передусім падає вина, що в 1999 році українці так і не зробили рішучого кроку до власної національної держави?

Внаслідок «парламентської революції» в січні 2000 року комуністи, нарешті, втратили свої панівні позиції у Верховній Раді. Це був приголомшливий удар по антиукраїнському табору імперкомуністичного реваншу. **З'явилася реальна можливість створити не просто некомуністичну ситуативну більшість на основі тимчасового інтересу, а стабільну більшість на основі національно зорієнтованої ідеології державотворення.** На цій же основі можна було дефініціювати «червоних» як очевидних ворогів державності і незалежності України та елімінувати їх із процесу державного будівництва. Можна було визнати нарешті ОУН-УПА воюючою стороною. Можна було... В ім'я збереження вкрай необхідної їм більшості ініціатори й організатори цієї «революції зверху» неминуче пішли б на прийняття такої ідеології. Тим більше, що на її підтримку легко було організувати потужний тиск «знизу» – з боку громади. Запропонував хтось

із наших «правих» українолюбців таку ідеологію? Що, крім хронічної ідейно-програмової імпотенції та політичного ідіотизму, перешкодило їм? Варто нагадувати, хто тоді виграв? Ще один втрачений шанс...

До речі, якраз усі ті, що на виборах-99 на всі лади лаяли Президента Л. Кучму, уже в січні 2002 року навперебій хвалилися своїм внеском у створення пропрезидентської більшості. Отака «принциповість»...

Справа Г. Гонгадзе, «**касетний скандал**» викликали ганебну і шкідливу для України політичну кризу, у ході якої сформувалися два ворогуючі табори: «прокурорів» («Україна без Кучми!») і «адвокатів» влади («Україна за Кучму!»). Вона черговий раз розкрила за давню болячку українського державного будівництва – відсутність ідеології державотворення. **А якщо нема такої ідеології – нема мети державотворення, немає сутнісної політичної структуризації, немає державницької політики, нема перспективи, нема поняття про політичне добро і зло, а також нема об'єктивних критеріїв оцінки діяльності і громадян, і політикуму, і всіх гілок та структур влади, і Президента.** Саме тому вся політика «опозиції» звелась до безпринципних блокувань і торгу «соратників» за шмат шкури ще не вбитого ведмедя, а вся боротьба між «прокурорами» і «адвокатами» – до брутальної гризні за владу та істеричної лайки за принципом «Від такого чую...» І що така боротьба чи перемога котроїсь із сторін конфлікту могла принести народові? У цих умовах «Тризуб» уже вкотре пропонував обидвом сторонам підняти прапор української національної ідеї, запропонувати народові національно зорієнтовану ідеологію державотворення і приступити до найголовнішого завдання, від вирішення якого залежить подальша доля нації й України, – перетворення нинішньої «нічийної» держави в українську національну державу. Але влада вважала за краще не ризикувати. А нашим народолюбцям було не до того...

Відразу після президентських виборів-99, підсумовуючи їх наслідки (див. «Українська ідея і перспективи націоналістичного руху», Дрогобич, 2000), ми писали, звертаючись до керівництва і

членства наших партій: **«Якщо вони будуть і надалі виступати з тих же ідейно-програмових засад, що й досі, то їх чекає цілковитий крах: депутатський корпус буде сформований адміністрацією, а не ними»** (стор. 25).

І ось вибори-2002. Чи треба пояснювати, хто планує склад майбутнього депутатського корпусу? І де тут провідна роль наших партій? А звідси – і **три визначальні особливості нинішніх виборів.**

1. Це перші за десять років вибори, у яких наші **демократичні та націоналістичні партії не виступають самостійними суб'єктами.** Вони пішли в чужі «іменні» блоки, але не для реалізації через них власних ідей, а для втілення планів лідера, до якого примкнули – у розрахунок на прохідні місця у списку блоку. Одне з двох: або власних ідей у них насправді ніколи не було, або депутатські мандати їм набагато дорожчі, ніж ці ідеї. Цікаво, що й з боку їх членства ніякого бунту не помічено: звикли. Правда, частина обидвох Рухів збунтувалася і пішла у третій – блок «Народний рух України» Б. Бойка: згадали все-таки, для чого творився і що зробив колись Рух?

2. **Вибори-2002 набрали характеру змагання між людьми влади (нинішніми і колишніми) і бізнесу (тими, що при владі, і тими, що до неї прагнуть).** Причому всі чотири «інгредієнти»-складники так старанно перемішані творцями, що знайти суттєву різницю за персональним складом між численними блоками і партіями – суб'єктами виборів – майже неможливо. Крім того, за цією зовнішньою, формальною структурізацією криється справжня і визначальна – кланова, про яку можна тільки здогадуватися.

3. Нарешті ляльководам української політики на цих виборах вдалося досягти неможливого: **створити політичний магніт з одним ідейним полюсом.** До такого висновку спонукає цілковита безідейність суб'єктів нинішніх виборів, закамупльована в їх програмах, з одного боку, ідеологічною електикою, а з іншого – соціал-демократичною демагогією. Але про це скажемо нижче.

А зараз – про те, що ж впливає із сказаного вище.

Вибори – це визначальний етап державного будівництва. А державу творять (мали б творити) **три суб'єкти державотворення: громада, політикум, влада**. Не говоримо тут про такі фактори, як вплив криміналітету, тіньової економіки чи зарубіжних сил (чужих держав і транснаціональних об'єднань) – не тому, що вони не суттєві, а тому, що вони не визначальні і їх наміри перші три можуть легко перекреслити, передусім апеляцією до народу, – як німічна бабуся своїм криком тривоги може зруйнувати плани кількох здоровенних грабіжників, що вночі копирсаються біля замка сусідової комори: не тому, що вона сильніша, а тому що діяти успішно вони можуть тільки потай.

Що ж являють собою зараз, на виборах-2002, ці **три суб'єкти державотворення?**

I. Громада, ширше – суспільство, насправді – населення. Хитрість у тому, що в політичному розумінні ні першого, ні другого в Україні насправді немає. Більше того, за останні десять років різними силами зроблено і робиться дуже багато, щоб їх і не було. Бо громада – це не просто сукупність людей: це група людей, *об'єднаних* спільністю становища, ідей, інтересів, завдань тощо. Чи варто тут розповідати про те, як зараз навіть у маленьких селах громада буквально розшматована за конфесійними, майновими, партійними та іншими ознаками? Погодьтеся, що це суттєво знижує, якщо не перекреслює політичну дієздатність громади. **За відсутності консолідуючих факторів громада в політичному розумінні перестає бути громадою. Аналогічно – і з суспільством**, у цьому випадку – українським. Тільки тут треба додати ще й такі диференціюючі чинники, як мовний, етнічний, ідеологічний, соціальний, регіональний тощо. Бо суспільство – це не просто сукупність людей певної країни, а структурована сукупність людей, *об'єднаних* чимось більшим, ніж фактом проживання на одній території. Для прикладу: чи можна говорити про афганське суспільство? Так, афганське населення є, але воно почленоване за племінними, конфесійними та політичними ознаками на ворогуючі групи, а тому афганського суспільства як

політичного суб'єкта такої немає. Немає його і в Україні – з названих вище причин і при цілковитій відсутності факторів консолідуючих.

Так, українські *політики* вже понад десятиліття *не тільки ігнорують, але й свідомо відкидають такий могутній і природний для бездержавного народу консолідуючий фактор, як українська національна ідея – ідея державності української нації на українській землі*. А саме ця ідея (і тільки вона!) об'єднала б в одному державотворчому пориві і ті дві третини українців, які складають три четверти населення України, і ту третину українців, які живуть за межами України: на українських землях, але в чужих державах, а також у західній та східній діаспорі. А це мінімум 60 мільйонів індивідуальних волю, інтегрованих у єдину національну державницьку волю. І тільки на основі цієї ідеї можлива консолідація державотворчих зусиль влади, політичному і суспільства.

Але **пропагувати, поширювати, культивувати українську національну ідею і консолідувати довкола неї українське суспільство в наш час виявилось нікому. Причина – брак націоналізму.**

Дисиденти і письменники, які очолили з кінця 80-х років національно-визвольний рух, були дуже далекі від ідеології українського націоналізму, який, починаючи від Т. Шевченка, був носієм національної ідеї і послідовним борцем за її реалізацію. А тому вони були здатні, у кращому разі, на «наслідувальну» політику, бездумно копіюючи приклад західних країн, захоплені їх демократизмом, але «не помічаючи», що це держави передусім національні, а лише потім – демократичні. Звідси і лозунги демократії та соціал-демократії, за допомогою яких українців було переорієнтовано з боротьби за свою національну державу на боротьбу за демократію і капіталістичний ринок, а українське суспільство, цілком закономірно, було розшматоване на ворогуючі групи.

Не став фактором консолідації суспільства під прапором ідеї національного державотворення і *націоналістичний*

табір – ідейно дезорієнтований, організаційно розчленований і політично паралізований. Передусім він був зорієнтований на боротьбу за незалежність України, бо відсутність окупації – необхідна передумова національного державотворення. Коли ж незалежність України стала реальністю, необхідно було запропонувати своєму членству і суспільству нову ідеологію державотворення – з усім комплексом ідей, спрямованих на реалізацію української національної ідеї. Терміново виконати це завдання було нікому. Крім того, цей табір був зорієнтований на провідну роль Організації українських націоналістів. Однак, по-перше, із Заходу прибули не один, а декілька проводів ОУН, які почали гарячково ділити нечисленний ще націоналістичний табір на «своїх» і «чужих»; по-друге, перестарілий і лібералізований кадровий склад цих проводів, як виявилось, в ідеологічному плані нічого, крім історії визвольних змагань і власних спогадів, запропонувати не зміг. Але було ще й третє, найголовніше. Ці люди вважали самі і переконували інших, що «українці вже мають свою державу», що перша точка Декалогу «Здобудеш Українську Державу або згинеш у боротьбі за Неї» вже не актуальна, бо тепер «треба тільки наповнити нинішню державу українським змістом». Жаль, що там, на Заході, так ніхто й не пояснив їм, що зміст формується, а форма змістовна... А звідси – і їх дії: замість розбудовувати ОУН, вони кинули всі сили на розбудову ще однієї конкуруючої партії (КУН). До того ж без чіткої мети – реалізації національної ідеї, без концепції боротьби, без програми національного державотворення. Наслідки відомі.

Внесла свою «лепту» в дезінтеграцію українського суспільства і **влада, передусім законодавча**. Бо саме завдяки їй в основу українського державотворення були закладені й узаконені як пріоритетні запозичені доктрини (демократія, соціал-демократизм, лібералізм, капіталістичний ринок), а не ідея державності української нації – не українська національна ідея, від якої творці і законодавці держави сахалися всі ці роки, як чорт від ладану. А тому вже десять років Україна переживає повторну патологію державотворення: комуно-реваншисти хочуть

зробити нинішню державу російською, національно-патріотичні сили – українською, Москва – своєю колонією, Захід – космополітичною неоколонією, а **виконавча влада** намагається знайти тут компроміс і догодити всім, а тому будує невідомо що, але подібне відразу до всього, через те реальної підтримки не має нізвідки, зате штурхани одержує зусебіч.

Говорити, отже, про українське суспільство як про якусь єдність, здатну на спільні дії в ім'я загальнонаціональної мети, особливо на виборах, не доводиться. Усе закономірно: **населення, об'єднане спільною національною ідеєю, перетворюється в націю. І навпаки: народ, позбавлений національної ідеї, перетворюється в розшматоване особистими і груповими інтересами населення, яким легко маніпулювати.** Що й бачимо. А тому й результат виборів у такому разі буде наслідком цілеспрямованої комбінації групових інтересів, а не волі нації.

До такої ж думки схиляє й стан другого суб'єкта українського державотворення.

II. Політикум. Це передусім коло 130 партій – реальних і віртуальних. Але сюди ж треба зарахувати і коло тисячі громадських, релігійних, професійних об'єднань, які активно використовуються у політиці, зокрема на виборах. Оскільки основними суб'єктами політичного життя виступають передусім партії, то зупинимось саме на їх характеристиці.

Перше, що слід відзначити: вступаючи у світ української політики, знайомлячись із його суб'єктами – партіями та їх об'єднаннями (блоками), ми покидаємо сферу класичної політології, формальної логіки та здорового глузду і поринаємо в якесь політичне задзеркалля, де панують гротеск і сюрреалізм, де помінялися місцями ліве і праве, де ніщо не є тим, чим називається і за що себе видає.

Оскільки партій дуже багато й охарактеризувати всі нема ніякої можливості, то спробуємо хоча б окреслити структуру нашого політикуму, згрупувавши найбільш помітні з них – за політично значимими відношеннями та ознаками.

У цивілізованих країнах визначальним у характеристиці політичних об'єднань є їх ставлення до національної ідеї, конкретизованої в ідеології державотворення, яку пропонує влада (переможна партія чи їх коаліція). Бо **тільки тоді, коли чітко окреслена мета, концепція і програма державного будівництва, відбувається політична структуризація, тобто оздоровчі інтеграційні та диференційні політичні процеси в політикумі та суспільстві в цілому**. Ті партії, які входять у правлячу коаліцію і, отже, підтримують мету, концепцію і програму державотворення, – це **партії влади, або правлячі партії**. Партії, які поділяють цю мету, часом – і концепцію державного будівництва, але пропонують іншу, ефективнішу, на їх погляд, програму – це **політична опозиція** (права і ліва – у залежності від того, національні чи соціальні пріоритети домінують у їх програмах). Переважно є ще так зване **центристське «болото»** – із партій, які у програмовому відношенні слабо виражені і здобули небагато парламентських місць, а тому ведуть себе ситуативно, підтримуючи у різний час то партії влади, то опозицію – залежно від обставин. Усі ж об'єднання, які виступають проти узаконеної мети державотворення, – це **вороги**, від перемоги над якими залежить саме існування держави.

Нічого цього в Україні немає, бо **в нас відсутня будь-яка ідеологія державотворення**: ніхто в країні не знає, що, як і для кого будуємо. Зате, як неминучий наслідок, є інше. Так, **партії людей влади**, створені виключно для вирішення особистих чи кланових завдань, чомусь називаються **партіями влади**. Відверто **кон'юнктурні об'єднання**, далекі не тільки від національно зорієнтованої, а будь-якої ідеології державотворення, уся мета яких вичерпується бажанням прорватися до керма влади і корита вигоди, – присвоїли собі звання **політичної опозиції**. А явних **ворогів** української нації, незалежності і державності – імперкомуністична п'яту колону – політичні фарисеї чи невігласи охрестили **лівою опозицією**.

А все це в цілому називають демократією і плюралізмом – замість назвати безголів'ям, шахрайством і державною зрадою. Бо

коли до участі у виборах допускаються об'єднання типу КПРС, яка ставить собі за мету шляхом цих виборів прийти до влади і ліквідувати Конституцію, незалежність і державність України, то виникає питання: хто писав і приймав закон, який уможливує такий ідіотизм, що межує з державною зрадою? А відповідь проста: приймали нормальні люди в ненормальній державі, яка вже десять років тяжко хворіє на ідіотизм державотворення – відсутність національно зорієнтованої ідеології державного будівництва, без якої законодавець (і не тільки) не розрізняє політичного добра і зла.

І саме тому і в нашому державотворенні взагалі, і в нинішніх виборах зокрема беруть активну участь різні «червоні» – комуністи, соціалісти, прогресивні соціалісти тощо, для яких їх «лівизна», тобто соціальний захист – це лише засіб маскування і здобування голосів, а мета – спільна з КПРС: повернення України в імперське московське ярмо, а українців – у комуністичний «рай». Конституція, бач, дозволяє.

Але, по-перше, ми пам'ятаємо, які сили домінували у Верховній Раді, коли приймалася ця Конституція. По-друге, Конституція – це лише закон: основний, але тільки закон. А є речі, вищі від державних законів: наприклад, закони Божі. А звідси – і наше, націоналістичне бачення проблеми «національна ідея – і закон»:

«Горе державі і народові, де закон суперечить національній ідеї. Національна ідея вища за закон. Національна ідея – категорія постійна, закон – категорія змінна. Національна ідея – генеральна мета нації: усіх мертвих, живих і ненароджених українців в Україні і поза нею; закон – це засіб реалізації національної ідеї через юридичну норму, адекватну сучасним обставинам життя народу. Закон не може суперечити національній ідеї і праву нації на повноцінне життя, бо інакше це вже не закон, а правила поведінки для рабів. Громадянин чинить зло, якщо виконує закон, який спрямований проти держави, народу, людяності...»

Власне, саме цим і пояснюється участь «Тризуба» у виборах і наше ставлення до суб'єктів виборів. Ми не йдемо до

влади, не виборюємо посад і мандатів для свого членства і керівництва. Але нам не все одно, хто і як керуватиме державою. Ми прагнемо і діємо, щоб українська політика і закони творилися тільки у відповідності із українською національною ідеєю та національними інтересами.

Цікаво складається ситуація з КПУ. Ця партія, очолювана П. Симоненком, має доволі значний і стабільний електорат із числа «вічно вчорашніх». На виборах – це ласий шматок для політичних шакалів, до того ж і влада не зацікавлена у надто сильній комуністичній фракції у Верховній Раді. І якщо на зорі української державності чимало вчорашніх комуністів пішли у соцпартію О. Мороза, то на цей раз «скубнути» електорат П.Симоненка вирішили атакою зліва – через появу КПРС, яка з ортодоксальних позицій напала на «ренегата». Прийом не новий, але доволі ефективний: точно так Н.Вітренко зі своєю ПСП свого часу атакувала (і досі атакує) О. Мороза, переконуючи його членство та електорат у явних відхиленнях О. Мороза від ідеалів імперського соціалізму.

Але суттєво важливим тут є інше. Чомусь досі ніхто не зробив спроби **перетворити наших «червоних» у справді «лівих»**, тобто вивести їх із табору ворогів української нації та держави в український державницький політикум. А для цього їм треба тільки відмовитись від ролі московської п'ятої колони, від імперської ідеї, стати на позиції української державності і зайнятися природною для «лівих» соціальною проблематикою. Саме цим шляхом пішла більшість їх колег у Прибалтиці, саме так зробили колишні комуністи Польщі. Але, очевидно, Україна – не Прибалтика і не Польща, і ляльководи українських «червоних» поки що (?) не передбачають зміни їх суті і функцій.

Між тим перетворення «червоних» у «лівих» – не така вже й фантастика. Пам'ятаєте, як під час виборів-99 Симоненко, Ткаченко, Мороз і Вітренко раптом одне за одним стали заявляти з телеекрана, що вони – державники, – після того, як їх і їх агітаторів почали закидати яйцями і помідорами? А нинішнє засудження П.Симоненком з державницьких позицій спроби кримського

комуніста Грача ініціювати референдум про приєднання Криму до Росії? А врахування фактора українського патріотизму? Наприклад, «червона» Н.Вітренко вже давно маскується «Досвітніми огнями» Лесі Українки, «червона» КПУ(о) взяла своїм гаслом слова Т. Шевченка «Борітеся – поборете!..», а невідомо якої «масті» «Яблуко» Бродського використовує як свій гімн вірш В. Симоненка «Ти знаєш, що ти – людина...»

У політиці ніщо не відбувається просто так: усе має свої причини, мету і наслідки. Згадані вище факти – теж. Тому проблема трансформації «червоних» у «лівих» – це не фантастика, а реальна політична проблема. Жаль тільки, що наш політикум і наша влада ні самі не займаються нею, ні не ставлять її перед українським суспільством. Чи не тому, що вони в цьому не зацікавлені?

Але якщо наші «червоні» ще не відчують необхідності в цьому і не хочуть ставати «лівими», то це зовсім не означає, що «лівих» у нас немає. Таки є. І на цих виборах вони представлені, крім дрібних політичних утворень, аж двома потужними об'єднаннями.

По-перше, це Соціал-демократична партія (об'єднана). У лідерів цієї партії слово не розходиться з ділом. Пообіцяли підняти життєвий рівень народу – і вже багато зробили: досить глянути на заможність самих соціал-демократів, передусім їх провodu й активу – жодного бідного. Турбуються становищем знедолених – і щедро фінансують різні програми, виділяють значні кошти на суспільні потреби, надають допомогу бідним і жертвам стихійних лих. Членство інших партій аж їжиться з жаху, коли вгадує, які величезні членські внески сплачують соціал-демократи, що на все це вистачає. Бо ж які інші прибутки можуть бути в чесних і принципових сповідників соціальної рівності і справедливості, захисників трудящих і непримиренних ворогів усіляких експлуататорів та розкрадачів народного добра?

Лідери СДПУ(о) люблять похвалитися своїми законотворчими успіхами. Але цих успіхів так багато, що, перераховуючи їх, наші есдеки ніколи, на жаль, не встигають розповісти, кому ж від цих законів стало краще, кого ж насправді збагатили вони. Але

на зустрічах люди й так аплодують, то ж є надія, що ще й проголосують за СДПУ(о)...

Виборці собі не вороги, і коли чують, що в більшості найбагатших країн Європи правлять соціал-демократи, то починають вірити, що й у нас СДПУ(о) ошасливить їх.

Не ошасливить. І ось чому.

1. Згадані країни виникли не внаслідок класової боротьби, а як результат боротьби за реалізацію національної ідеї кожного з цих народів. Ніколи і ніде в світі соціал-демократи ще не ошасливили жодного бездержавного народу – такого, яким на своїй рідній землі був і залишається український народ.

2. Європейські країни – це національні держави, де влада, політикум і суспільство об'єднані спільною національною ідеєю-метою і спільними національними інтересами і де влада, усі її гілки, структури і функціонери є носіями національної ідеї і захисниками національних інтересів свого народу. Саме тому, наприклад, у Швеції вже два століття немає жебраків: діє створена понад двісті років тому національна програма соціального захисту. Реалізована, до речі, творцями шведської національної держави (тобто шведськими націоналістами) – задовго до виникнення соціал-демократії.

3. Соціал-демократичні партії в цих країнах перемогли в конкурентній боротьбі й утвердились при владі саме тому, що виявилися найбільш послідовними захисниками національних інтересів.

4. У цих країнах соціально-економічна політика здійснюється за формулою: «Від створення національної держави – через державний захист економічних інтересів нації – до добробуту кожного громадянина». І західні соціал-демократи неухильно дотримуються цієї формули. Найбільш послідовно роблять це, як бачиться, шведські есдеки, які дбають не про те, щоб у Швеції було більше мільярдерів, а щоб не було бідних. І роблять це не по-фарисейськи, не пустопорожніми обіцянками і не партійними подачками з накрадених у народу грошей, а втіленням наведеної вище формули. І коли шведська влада приймає закон, за яким

гонорар за виконання пісні державною мовою оподатковується чисто символічно, а іноземною – у розмірі понад 80 %, то чого тут більше – соціалізму чи націоналізму? Але так вимагає національний інтерес, і тамтешні соціал-демократи роблять це. Бо вони передусім шведи, а лише потім – соціал-демократи.

Що спільного з усім цим мають і наша держава, і наші есдеки? Що спільного із соціалізмом мають ці невідомо як збагачені політики? І коли це вони і де саме боролися за демократію, звужену в нас тільки до участі народу у виборах без вибору? Не випадково одна з наших політ-леді зло пожартувала з цього приводу, провівши аналогію із морською свинкою: та теж не має жодного відношення ні до свиней, ні до моря...

Есдеки використовують як фактор пропаганди спрепаровану історію європейської соціал-демократії. Правда, чомусь не наголошують, що соціал-демократами були Ленін і Сталін, Муссоліні і Гітлер... Але загляньмо в українську історію.

Соціал-демократичні ілюзії, вкорінені в український ґрунт з легкої руки М. Драгоманова, спричинили фатальні для української нації наслідки. У свідомості ще малочисельної в останній чверті XIX ст. української інтелігенції національна проблематика відступила на задній план, а то й зникла зовсім. Почалось тотальне захоплення ідеями соціал-демократії, особливо – в інтерпретації марксистів. З нищівною критикою цієї інтелектуальної пошести виступив колишній активний драгоманівець і популяризатор марксизму І. Франко. Але хто б там слухав старого і хворого поета!.. Не послушали й М. Міхновського. Як не послушали навіть Шевченкового: «В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля»...

То ж нічого дивуватися, що в 1917-1920 роках, коли довкола України всі народи боролися за свої національні держави (прибалти, фіни, поляки, чехи, угорці та ін.), українці під впливом своїх вождів соціал-демократів проміняли українську національну ідею на боротьбу (розуміється, разом із «старшим братом») за торжество соціалізму. **Викликаний соціал-демократизмом параліч політичної свідомості проведу призивів до паралічу національної волі українського суспільства.** І коли інші народи

дружно йшли під прапором національної ідеї за своїми Масариками і Пілсудськими у своє державне майбутнє, в Україні розигрувався черговий безтямно-амбіційний водевіль – на цей раз із соціал-демократичним класовим сюжетом і традиційним для бездержавної нації кривавим фіналом. Зачмелені соціал-демократичним дурманом усіх ґатунків грушевські, винниченки, махни, скрипники, блакитні, кулики, чумаки, хвильові, довженки, ірчани... Духовно обеззброїли народ. Розшматували фронт національної єдності. Допомогли катам України поневолити народ і повернути його в московське ярмо. «По своїй по землі свою кров розлили і зарізали брата. Крові брата впились і отут полягли у могили заклятій...» Така була плата за соціал-демократичні, а не національні пріоритети українського державотворення.

Удруге наступити на соціал-демократичні граблі змусили український народ «вожді нації» на початку 90-х років. Національно-визвольний рух наростав. Національна українська держава от-от могла стати реальністю – за прикладом прибалтійських держав. Уже за три роки, як передбачали всі політексперти Заходу, потенційно найбагатша і найперспективніша з усіх колоній імперії Україна могла з'явитися на міжнародній арені як потужна, економічно самодостатня, політично незалежна і до того ж ядерна держава. Гвалт! Новий конкурент!..

Усі спроби зупинити цей процес зовні не вдалися – ні Москві, ні Заходу. Треба було знайти внутрішні фактори ослаблення, упокорення і неокolonізації України. І вони були знайдені і застосовані. Так, віруючих поділили на ворогуючі конфесії. Національно-патріотичний табір розшматували на ворогуючі партійки непомильних лідерів. Економіку, за інструкціями МВФ, було розкрадено і зруйновано, народ – ограбовано до нитки. Національну ідею було відкинуто, замовчано, а трохи пізніше, у «Маніфесті Конгресу української інтелігенції», її було розчинено в проблематиці національного відродження, а головне – з неї було видалено її політичний зміст: створення національної держави. Національна ідея в такий спосіб перетворювалась на щось абстрактне, розмите, аморфне і ніяк не придатне для політичної практики.

Єдиною панацеєю від усіх українських бід було проголошено демократію, ринкові і соціальні реформи. А що Україна справді потребувала і першого, і другого, і третього, то й **злочинна підміна мети державотворення** залишилась помітною для небагатых. Та й приклад успіхів соціал-демократичних урядів країн Європи сліпив голодні очі переповненими вітринами. Наші партії, навіть національно-патріотичні, після грудневого референдуму 1991 року спішно поповнювали свої програми ідеями з арсеналу соціал-демократії. «Наша політика – передовсім економіка», – проголосив В.Чорновіл («Українське слово», 21.11.91). Із проблематикою національного відродження і державотворення було покінчено – як і з декомунізацією суспільства. Соціал-демократизм став неофіційним, але фактичним прикриттям відсутності національно зорієнтованої ідеології державотворення. Всенародний рух до Свободи вдалося перенацілити з української національної ідеї на соціал-демократичні ілюзії. «Національна ідея в Україні не спрацювала», – констатував Президент Л. Кучма в час своєї першої каденції. Націонал-патріоти обурювалися. А дарма. Він сказав правду: Україна таки не стала національною державою. Передусім – через їх політідіотизм, який кинув їх під ноги соціал-демократів і не дав їм розуму зробити українську національну ідею метою, прапором і фактором українського державотворення.

А в результаті – не маємо ні національної держави, ні демократії, ні добробуту. Зате маємо СДПУ(о) і порожнечу на правому фланзі українського політикуму. І чуда не сталося: **вирішити соціально-економічні (як і всі інші) проблеми на користь народу без вирішення основного завдання цього народу – створення власної національної держави – ще нікому не вдалося. І не вдасться.**

Зараз переживаємо «третє пришествя» соціал-демократії. Воно почалося в 1999 році, перед президентськими виборами, коли всі п'ятнадцять претендентів виступали саме як соціал-демократи. «Червоних» (Симоненка, Ткаченка, Мороза, Вітренко) на позиції соціал-демократії змусили відступити «праві

екстремісти», які за пропаганду імперкомуністичний ідей обкидали їх і їх агітаторів тухлими яйцями і гнилими помідорами в різних регіонах України. «Праві» (передусім Удовенко і Костенко) використовували соціал-демократичні ідеї в ролі черв'ячка, на який, як риба чи курка, мав клюнути голодний електорат. Навіть Президента Л. Кучму пробували зробити соціал-демократичним партійним доктринером, але не вдалося – він виступив з позицій захисту незалежності і державності України. Решта, навіть тодішній міся багатьох нинішніх «ющенківців» і «тимошенківців» Є. Марчук, насмикали у свої програми зо два десятки соціал-демократичних гасел за принципом «бо всі так роблять». **І жодна із національно-патріотичних партій не вимагала від «свого» кандидата, щоб він включив у свою програму національну проблематику, передусім – українську національну ідею.** Соціал-демократичний психоз, отже, став тотальним, а бездержавність української нації, таким чином, мала б стати хронічною.

Бо цей же психоз продовжується й на виборах-2002: при всій розмаїтості суб'єктів виборів насправді маємо партії і блоки або безідейні (прагматично-кон'юнктурні), або соціал-демократичні. А це означає, що **перемога СДПУ(о) та інших носіїв ідеології соціал-демократизму, по-перше, ні на йоту не віддалить Україну від грані «бути – не бути», на якій вона вже десять років балансує; по-друге, не розв'яже жодної проблеми національного відродження, бо таких завдань вони собі й не ставлять; по-третє, не спинить грабежу народу, бо не передбачає ні сутнісних змін системи, ні механізму впливу народу на владу.**

Вище ми писали, що «ліві» у нас представлені двома потужними об'єднаннями. Про перше – партію СДПУ(о) – ми щойно сказали.

Другим «лівим», а точніше – соціал-демократичним об'єднанням виступає «Виборчий блок Віктора Ющенка «Наша Україна». Спокійно сприйняти й оцінити цей факт багатьом прихильникам В. Ющенка і його блоку заважає те, що для них їх лідер – не стільки політичний діяч, як ікона. А ікону не аналізують – на неї моляться...

Для нас же В. Ющенко – тільки політична особа, а його блок – далеко не сонм святих і угодників Божих, а політичне об'єднання. А тому і перше, і друге підлягає аналізу й оцінці – за критеріями аналітика. Оскільки автор цієї праці – націоналіст, то й критерії – з аксіології націоналізму.

Цей блок склали після виборів-99 чотири партії: ПРП (В. Пинзеник), два Рухи (Г. Удовенко та Ю. Костенко) і КУН (С. Стецько). Задумувалось це об'єднання, як потужна «права» сила на виборах-2002. Блок не подавав особливих ознак життя, але після «касетного скандалу» активізувався і повів переговори з В. Ющенком. Вони завершилися успішно. Національно-патріотичний табір ожив: по-перше, здійснилася мрія про єдність національно-демократичних сил; по-друге, на чолі єдиного «правого» блоку став популярний харизматичний лідер. З'явилась надія на реальну і значну перемогу. До штабу В. Ющенка потяглися колони кандидатів у соратники.

Але!..

Скоро стало ясно, що В. Ющенко не збирається допомагати чотирьом партіям-фундаторам реалізовувати щось середньо-арифметичне з їх програм (його й не було). З його обтїчно-гуманних висловлювань у пресі все ж можна було зрозуміти, що визначати характер програми блоку буде він сам і ніякого вільнодумства не потерпить. Бо виявилось також, що своє місце в цьому об'єднанні він визначає за церковним канонічним правом: не єпископ при громаді, а громада при єпископі. Вияснилось також, що квоти у списку він ділитиме за принципом «лев'ячої пайки»: йому – скільки треба, «альянтам» – скільки залишиться. Але ніхто з фундаторів із блоку не вийшов: не відмовлятися ж через якісь-там ідейно-програмові засади від вимріяного місця в прохідній частині списку – навіть якщо воно чомусь (?) одне-єдине (як у КУНу, тобто у С.Стецько)...

А далі були виступи й інтерв'ю В. Ющенка, які поступово увиразнювали, для чого ж створено цей блок. Найважливішими були три тези: 1) про ніяку опозиційність блоку до нинішньої влади не може бути й мови; 2) блок не збирається боротися з

комуністами; 3) друге місце у списку запропоноване профспілковому босу Стояну, бо, як пояснив на телебаченні В. Ющенко, «він соціал-демократ, і в такий спосіб ми хочемо увиразнити соціал-демократичне спрямування нашого блоку».

Отже, **ПРП, НРУ, УНР, КУН та інші, дотепер «праві» об'єднання, дружно стали під прапор соціал-демократії.** Зміна віх? Якщо врахувати, що В. Ющенко обіцяв після виборів створити з цієї збиранці велику партію, то маємо нагоду стати свідками появи серйозного конкурента для В.Медведчука. От тільки важко зрозуміти, чому обрали такий громіздкий спосіб. Адже простіше було відразу записатися в СДПУ(о).

Так чи інакше, а **на правому фланзі українського політикуму виник вакуум:** партії (обидва Рухи, КУН), які традиційно вважалися «правими», у блоці Ющенка-Стояна стали соціал-демократичними, тобто безумовно «лівими». Такий дивний і сумний, але закономірний результат політичної школярщини: настанови на особу, а не на ідею. Ну хай уже ПРП й обидва Рухи – ці партії ніколи не відзначалися чіткими національно-світоглядними засадами. Але ж Конгрес українських *націоналістів!*.. Виходить, що КУН відтепер має боротися не за реалізацію української національної ідеї, не за УССД, а розгортатиме під керівництвом п. Стояна класову боротьбу, готуватиме соціалістичну революцію і боротиметься за торжество соціалізму (хочеться вірити, що хоча б за «соціалізм з людським обличчям»)? От такі метаморфози.

А це вже не криза національно-патріотичного табору – це безпринципне і ганебне переродження, деградація і виродження його проводу. Причина одна: брак націоналізму.

На сумні роздуми наштовхує і список блоку «Наша Україна». Не буду зупиняти уваги читачів на тому, що тут мирно сусідують, наприклад, «борці за інтереси гноблених» соціал-демократи – з тими, кого прийнято називати олігархами, а ті – з націоналістами... Але цікаво було б послухати, як сам В. Ющенко узгоджує свій «панукраїнізм» і повсюдно декларований український патріотизм, зворушливу любов до, як він каже, «малого українця» із кадровим складом майбутньої фракції. Чомусь

вірилось, що улюблених п. Ющенком українців там буде трохи більше, – ідеться все ж таки про *український* законодавчий орган. Та українців за іконою лідера, зокрема у верхній частині списку, не так вже й багато. Але чого тут дивуватися: і держава наша українська чисто територіально, і політики наші українські переважно тільки номінально, то й Верховна Рада українською буде, як і була, чисто умовно...

Хоча заради справедливості слід визнати, що все логічно: адже для соціал-демократії, якою В. Ющенко хоче рятувати Україну, характерний не національний, а класовий підхід, не націоналізм, а інтернаціоналізм. Звідси й принципова космополітична безпринципність при укладанні списку цього блоку...

Ми пропонували В. Ющенку на цих виборах зробити українську національну ідею – ідею державності української нації – метою, прапором і фактором українського державотворення, випрацювати національно зорієнтовану ідеологію державотворення, тобто конкретизувати мету, концепцію і програму державного будівництва, зрештою, запропонувати виборцям механізм постійного впливу громади на владу. Пропонували й цілий комплекс інших державотворчих ідей. Він виявив велике зацікавлення. Але вибрав не прапор української національної ідеї, а прапор соціал-демократизму. Що кому рідніше?

А звідси – і зміст програми блоку «Наша Україна»: беззмістовна політична лірика на патріотичний мотив плюс пустопорожні обіцянки соціального характеру – ні політичних ідей, ні державотворчих концепцій, ні способів зближення політики влади з українською національною ідеєю та національними інтересами, ні механізмів реалізації своїх прожектів та обіцянок чи залучення народу до процесу державного будівництва...

І ще. Під час «касетного скандалу» деякі політики, що тепер входять у блоки В. Ющенка і Ю. Тимошенко, кричали, що «коло Президента – мафія», «Кучма – це мафія». Якщо так, то варто пригадати, а хто ж тоді був банкіром цієї мафії. Як і те, хто був правою рукою П. Лазаренка.

Усвідомлюють прихильники блоку «Наша Україна» – а це якраз найбільш національно свідомі і щиро стурбовані долею України люди, – кого і що їм пропонують, за кого і за що саме вони проголосують? Не сподіваюся, що когось із них сказане вище в чомусь переконає: магія образу харизматичного лідера-патріота заважає. Але впевнений (і час покаже!): **прихильники блоку «Наша Україна» проголосують зовсім не за те, на що сподівалися.** Бо не для підтримки національної ідеї, народодяративних і націозахисних програм згуртовують їх. Для них, заворожених образом-іконою лідера, визначена інша роль: допомогти своїми голосами провести у Верховну Раду якомога більше тих, кого вони ніколи б не обрали, якби ті балотувалися в окремих округах.

Вище ми говорили про той «політичний магніт з одним ідейним полюсом», який на цих виборах витворили організатори нашого політичного життя. Але «природа не терпить пустоти», і вакуум на місці «правого» табору заповнили виконуючі обов'язки «правих»: блок В. Ющенко-Стояна з ідейно-політичною еkleктикою та соціал-демократичною домінантою у програмі блоку і Ю. Тимошенко з її не ідейним, а чисто прагматично-кон'юнктурним блоком. Їх стали вважати «правими», хоч ніякої «правої» ідеї чи ідеології ці блоки не несуть. А відрізняються вони хіба тим, що блок Ющенко-Стояна паразитує передусім на патріотизмі, а блок Ю. Тимошенко – на протестних настроях електорату, передусім національно-патріотичного.

Про **блок Ю. Тимошенко** варто сказати окремо. Він об'єднує так званий протестний електорат – людей, які головною причиною всіх бід вважають нинішню владу, точніше – керівництво держави, а порятунок – у заміні цих людей «своїми»: без будь-якого натяку в програмі на зміну системи влади. І знову – обіцянки ошчасливити народ, але без участі самого народу у функціонуванні держави. Тобто, «опозиційність» блоку Ю. Тимошенко – це опозиція не до системи, а до людей влади. Але персональний склад і цього блоку, як і блоку Ющенко-Стояна, такий, що аж ніяк не віриться ні в державотворчу спроможність, ні навіть у добрі наміри цих лідерів.

У блок Ю. Тимошенко увійшли передусім найбільш зяті «безкучмісти» – недавні учасники блоку «Україна без Кучми». У минулому році, під час «касетного скандалу», вони славно попрацювали! **А який результат, які «плоди»** їх бездумних політичних зусиль?

Це саме вони спровокували і зробили неминучою відставку уряду В. Ющенка, зробивши його – як виявилось, без його відома і згоди – альтернативою Президентові. Це саме завдяки їх безтямним діям і безпринципним блокуванням **політично зміцнили сили «червоних»**, які були розчавлені в січні 2000 року і втратили свої довголітні панівні позиції у Верховній Раді. Це вони, звівши всю боротьбу до усунення Л. Кучми, **укрепили позиції олігархів, їх кланів та об'єднань**, давши їм нагоду виступити в ролі захисників Президента і цим різко посилити свій вплив і в його оточенні, і в керівництві державою взагалі. Це якраз через свою безідейну і безпринципну участь у їх амбіційній і чисто кон'юнктурній афері **національно-патріотичний табір зазнав цілковитого політичного краху**, а його партії вже не змогли стати самостійними суб'єктами нинішніх виборів. **Вони відмовились підняти в цій ситуації прапор української національної ідеї**, і саме тому **народ так і залишився безпорадною жертвою** антинародних та антиукраїнських хижаків внутрішніх, а **державна – беззахисною здобиччю** хижаків зовнішніх... Така, у кількох словах, плата України за політичний ідіотизм та владний апетит лідерів нинішньої «опозиції» – і «протестної», і «патріотичної».

То яка насправді мета нинішньої псевдо-«опозиції»: прийти до влади чи змінити суть державного будівництва на користь громади, нації, України?

Ось характерний приклад – із програмним забезпеченням у цьому об'єднанні Пані Тимошенко «давить» на духовність, знаючи, що виборців це не може залишити байдужими. Ніякого механізму прирощення цієї духовності, звичайно, не передбачено. Але розрахунок правильний. Не всі ж помітять наступне. За комуністичного режиму духовність замінювалася комуністичною ідейністю. Ю. Тимошенко пробує замінити

ідейність у державотворенні духовністю. Для чого це робилося в СРСР, знаємо. А от для чого це робить Ю. Тимошенко? Адже обидва підходи хибні і шкідливі. Потрібне щось зовсім інше: державна політика в сфері української духовності, яка б впливала із національно зорієнтованої ідеології державотворення. Але Ю. Тимошенко, як і В. Ющенко, – не політики: вона бізнесмен, він фінансист – їм можна...

Повторимось: за обома цими утвореннями – ідейно-програмова порожнеча, сумнівний кадровий склад і малопереконливі обіцянки ошчасливити народ: без участі самого народу, без будь-яких системних змін, без механізму впливу громади на владу – лише шляхом зміни кадрового складу влади. Усе це аж надто нагадує політичну гапонівщину.

Проте слід визнати, що з точки зору PR гри вони ведуть безпрограшну, а на випадок перемоги нічим не ризикують. Причин кілька. По-перше, виконувати свої обіцянки ніхто з них не збирається (про це переконливо свідчить відсутність механізму реалізації обіцяного). По-друге, їх обіцянки – зі сфери фантастики, а не політики, оскільки неможливо ошчасливити народ без участі самого народу, а якраз запропонувати механізм залучення народу до процесів державотворення вони або не можуть, або ж не хочуть. По-третє, завжди легко «кинути» своїх виборців, зіславшись на вже традиційне у нашій політичній практиці, передусім «верховнорадній»: «Та ми хотіли зробити вам добре, але нам не дали он ті...»

Точно такий же розрахунок (і на патріотизм, і на протест, і на безвідповідальність) – і в так званих «хороших хлопців», яким не пощастило потрапити в прохідну частину списку в блоках Ю. Тимошенко чи Ющенка-Стояна і які приречені самотужки домогатися любові виборців – у важкій боротьбі з такими ж шукачами політичного щастя. Але тут замало показної щедрості (якщо є достатньо грошей для підкупу виборців), крокодилячих сліз над народними бідами, брутальної лайки на адресу влади, олігархів і конкурентів, принадних обіцянок тощо. На нинішніх виборах

особливо обнадійливим є заручитися підтримкою котрогось із цих двох блоків. Доходить до курйозів.

Наприклад, виступають на телебаченні кандидати до Верховної Ради одного з округів (Не називаю округу й обмежуся ініціалами, бо не всіх цих людей знаю, а тому не хочу завдавати їм прикrostі, наводячи їх прізвища в малоприємному контексті. – В.І.) Кандидат Б. виступає як речник блоку Ю. Тимошенко і «гасить» компроматом кандидата Д., якого підтримує В. Ющенко, а заодно вовком дивиться на кандидата Г., бо цей теж претендує на підтримку Ю. Тимошенко. Підсумкові заклики звучать так: пан Д. – головний конкурент пана Г. – закликає голосувати за блок В. Ющенка, а панове Б. і Г. – відразу і за блок Ю. Тимошенко, і за блок В. Ющенка. Це при тому, що блок Ю. Тимошенко підтримує насправді пана Г., а не пана Б., а сам В. Ющенко – тільки пана Д. Ви щось зрозуміли? Але все правда – аж до ініціалів.

А причина проста, як дишло: очевидно, усі ці панове добре усвідомлюють, що підтримка того чи іншого блоку – це їх єдиний козир, бо жоден із них не прославився як політик, а їх програми – це звичний набір обіцянок, на які виборець навряд чи «кльоне». Тому така «боротьба» – це цілком нормально на їхньому рівні. Ненормальним є те, що, власне, саме такі люди переважно і рвуться в нас у велику політику. А потім, після перемоги, зводять її до рівня свого політичного зросту...

А хіба нормальним є, коли Ю. Тимошенко, яка демонструє свою ненависть до Л. Кучми, агітує водночас ще й за блок В. Ющенка, який публічно виявляє свої синівські почуття до Президента, і за соціаліста О. Мороза, який давно ворогує з Л. Кучмою і не збирається в майбутньому співпрацювати з блоком його «синка» В. Ющенка, тоді як В. Ющенко не агітує за блоки Ю. Тимошенко та О. Мороза, як і О. Мороз – за блоки Ю. Тимошенко та В. Ющенка. Усе зрозуміло?

За два конкуруючі об'єднання відразу – за «лівий» блок Ющенка-Стояна «Наша Україна» і блок «За єдину Україну» – агітують наші старші побратими із Братства ОУН-УПА. І знову рветься із душі Шевченкове: «О Україно, о доле злая!..» Хто

і чим засліпив зірки колись повстанські і каторжанські очі так, що вони не помітили за синьо-жовтим камуфляжем старої червоної пастки?

Або таке. Балотується до Верховної Ради хороший чоловік, справжній патріот. Команду його складають такі ж хороші хлопці, які свого часу теж були активістами національного відродження. Звичайно, їх завдання – забезпечити якомога ширшу підтримку свого кандидата. Але де межа пошуку і критерії відбору соратників? І тут починається. Збираються похвали на адресу свого кандидата, навіть якщо їх дають люди дуже сумнівної політичної репутації. Залучаються якісь організації, навіть якщо за їх назвою – лише трое-п'ятеро чоловік з таким же реноме. Збираються поряд прапори, які не повинні б сусідувати. І – вимога: ми виступаємо як патріоти, а тому підтримуй нас. А хто не підтримує, той сам не патріот!

Запитуеш: а з чим же ви йдете до виборців? які ідеї несете? які механізми їх втілення пропонуєте? Писав блискучий поет П.Скунць: «Там недовго стати правдою юрби: довести голодним, що вони голодні, донести горбатим, що у них горби, й умлівати з віри, що з тобою згодні». Чому обмежуєтеся лише цим? Невже не усвідомлюєте, що ви просто паразитуєте на патріотизмі людей? І що принесе їм ваша перемога? Вони ж уже десять років вибирають за цією метою. Може, годі?

А потім: якщо ви патріоти, то чому не підтримуєте пропагованої «Тризубом» української національної ідеї та цілого комплексу ідей, пов'язаних з нею? Хто ж, як не українські політики-патріоти, має нести ідею державності української нації і вести народ на боротьбу за неї? Мовчання... А за ним – ціла прірва, яка часто відділяє почуття від світогляду, український патріотизм від української національної свідомості, патріота від націоналіста. Бо залежність тут – як між рибами й оселедцями: кожен оселедець – риба, але не кожна риба – оселедець. Звичайно, кожен націоналіст – патріот, але, на жаль, далеко не кожен патріот – націоналіст... А тому й **боротьба за мандати – це далеко не завжди боротьба за Україну**. Когось цікавить тільки перше. Нас – тільки

друге. Тому й **підтримувати ми будемо не осіб, партії чи блоки – навіть дуже патріотичні, а передусім – націорятівні державотворчі ідеї з арсеналу ідеології українського націоналізму.** Ставайте їх носіями, допоможіть нам поширювати їх по цілій Україні – і ми підтримаємо вас, ще й інших закликаємо до цього. Не хочете – воля ваша. Нас це не зупинить: ми звикли покладатися на власні сили...

І ще таке. Згадувані вище хлопці – попри все сказане – усе ж справді хороші люди, хоч і слабенькі політики. Але є й інші: такі, що тільки грають роль «хороших хлопців» – патріотів. Розрахунок тут – на поширену серед людей **ілюзію, ніби хороша влада – це влада, яка складається з хороших людей.** А звідси висновок: досить вибрати до влади хороших людей – і влада буде хорошою. На жаль, це далеко не так. І часто хороші люди, здобувши владу, стають зовсім іншими. Недарма кажуть, що влада псує людину, а абсолютна влада псує людину абсолютно. Сувора дійсність учить: **хороша не та влада, яка складається з хороших людей, а та, яка перебуває під постійним контролем і впливом громади.** Тому одне з першочергових завдань майбутніх депутатів – витворити механізм такої взаємодії влади і громади. Якщо ж вони не роблять і не збираються робити цього, то нема смислу їх вибирати.

Хтось допомагає виборцям усвідомити все це і керуватися цим у своєму виборі? Де ти, на яких манівцях, у чиїх ти руках, учителько нації – наша рідна «Просвіто»?..

А як вам подобається рекомендація В. Ющенко, яку він дав уже згадуваному панові Д.: **«Якщо ви вірите мені, то вірте й П.Д. Це моя людина і я розраховую на неї в парламенті».** Не хочу докоряти відомому політикові за пунктуаційну помилку – пропущену кому: цілком можливо, що пан Ющенко зі справді поважних причин пропустив той урок у школі, на якому вивчалися розділові знаки у складносурядному реченні... Але ж зміст! Таке формулювання було б природним і достатнім, якби В. Ющенко рекомендував пана Д. в якусь шайку, де його самого вже добре знають і мають за свого. Однак ідеться про формування політичної команди, а тому, з поваги до виборців, годилося хоч про

людське око згадати про спільність ідей, концепцій, програм... Не згадав. Розраховує, що заворожені його образом виборці «проковтнуть» і таке?

Напевне, ця самовпевненість небезпідставна: так воно, очевидно, і буде. І це дуже сумно, бо **за таких підходів до кардинальних проблем національного буття перемога цих політиків на виборах ніколи не стане перемогою їх виборців.**

Але ми попереджали, що, вступаючи у світ української політики, треба забути про логіку і здоровий глузд: усе потворно деформує силове поле політичного магніту з одним полюсом...

На щастя, ми – бандерівці. Наші найвищі орієнтири-ідеали – Бог, Україна, Свобода. Наші духовні наставники і провідники – Т. Шевченко, М. Міхновський, Д. Донцов, Є. Коновалець, С. Бандера, Р. Шухевич... Наш незмінний учитель і приклад – одна, єдина, неповторна і незамінна ОУН: та свята у пам'яті нації ОУН, яка в «добу жорстоку, як вовчиця» (О.Ольжич) організувала й очолила героїчну збройну боротьбу українського народу за свою свободу і національну Українську Соборну Самостійну Державу і яка разом із найкращими синами й дочками цього народу спливала кров'ю в цій боротьбі у безмежних степах України, по волинських пущах і на схилах Карпат. І наша віра, ідеологія й історія дають нам можливість бачити світ політики, зокрема виборів, таким, яким він є, а не таким, яким його і себе показують українцям різні політичні кон'юнктурники і пройдисвіти, шахраї і провокатори чи явні та замасковані вороги.

То ж коли нас запитують, як ми ставимось до блоків В. Ющенка і Ю. Тимошенко, відповідаємо: **«Ми, націоналісти, ставимось до них так само сьогодні, як ви будете ставитись до них через рік»**. А коли запитують, чому не підтримуємо і ці блоки, й інших безідейних «наших хлопців-патріотів», відповідаємо: **«Ми не підтримуємо їх тому, що, на відміну від вас, розуміємо: боротьба за владу і боротьба за Україну – різні речі, як би не намагалися ототожнити їх деякі політики, що спекулюють чи паразитують на патріотичній і народозахисній проблематиці»**.

Але продовжимо нашу характеристику суб'єктів державотворення. А заодно і доповнимо наш огляд українського політикуму оцінкою *партій влади*, яким належить далеко не остання роль у будівництві та функціонуванні держави.

III. Влада. Партії влади. Відразу уточнимо: у побутовому розумінні влада – це передусім Президент, адміністрація, уся виконавча вертикаль та органи місцевого самоврядування. У політологічному розумінні поняття влади структуроване за функціями: це законодавча, виконавча і судова гілки влади. Але коли люди лають владу, то мають на увазі саме виконавчу владу. Не пам'ятаю випадку, щоб при цьому представники інших гілок влади виступили проти такого хибного і неправомірного звуження поняття «влада». Та й партіям вигідне таке ототожнення двох понять: влади і виконавчої влади. Адже саме з посадами останньої пов'язані їх солодкі мрії і титанічні політичні зусилля. А те, що при цьому в тіні часто залишаються справжні винуватці народних бід, що так від суспільства скриваються потворні деформації нашого державного механізму, – здається, нікого з численних народолобців не хвилює.

А дарма: усе це теж має пряме відношення до виборів, їх перебігу і наслідків.

Так, проблематичними є незалежність і політична самостійність *судової* гілки влади. Видається, що незалежна вона хіба від народу, який вона судить. Судді у нас призначаються: частина – Верховною Радою, частина Президентом. Її матеріальне становище жалюгідне і залежить від волі чиновників. І якщо ця «гілка» ще не всохла остаточно, то, здається, тільки з двох причин: по-перше, у наш цивілізований час якось не випадає не мати судової влади; по-друге, обом іншим «гілкам» іноді потрібні рішення начебто об'єктивні, не заангажовані... Якщо судова влада фінансується за залишковим принципом, то розраховувати на неї як на реального гаранта законності взагалі, виборчого процесу зокрема не доводиться. А тому й на виборах-2002 цю «гілку» влади можна не брати до уваги – ні як суб'єкта виборів, ні як гаранта їх об'єктивності і законності.

Хто з нинішніх кандидатів у народні депутати, яка партія чи блок мають у своїх програмах конкретні пропозиції щодо того, як усунути цю потворну деформацію у комплектуванні, забезпеченні і функціонуванні нашої судової системи? А вони є – у комплексі ідей, запропонованих «Тризубом». **І якщо ми своїми голосами не підтримаємо тих, що з такими ідеями виступають, то законодавцями стануть або політичні невігласи, або ті, кому це байдуже, або ті, кого нинішній стан влаштує.** Кого тоді будемо звинувачувати?

Законодавча гілка – це ціла вертикаль рад: від Верховної до сільських. Саме цей основний і визначальний у державотворенні орган влади ми й повинні сформувати на виборах-2002.

Але тут варто поставити кілька запитань.

1. Чи усвідомлюємо, що політика і діяльність виконавчої влади (як і судової) визначається тими законами, які приймає Верховна Рада? А саме так воно є. І навіть тоді, коли функціонери виконавчої влади виходять за межі закону і безкарно діють на власний розсуд, то вина падає передусім на законодавців, які не зуміли або не схотіли створити надійну перешкоду такій практиці.

2. Чи задовольняє нас законотворча діяльність депутатських корпусів трьох попередніх скликань? Кого як. Нас, націоналістів, ні. Ми бачимо, що дотеперішнє українське законотворення має явно неоколоніальний і антинародний, антинаціональний, антиукраїнський характер, бо здійснюється або в інтересах Росії, або Заходу, завжди – на користь якихось кланів, але ніколи – не на добро народів. Звідси й наші «гаразди»...

3. Чому наше законодавство є саме таким? До січня 2000 року ми мали у Верховній Раді більшість **прокомуністичну**. Такі ж маємо й закони – до Конституції включно. І коли лаємо владу за погані умови життя, то варто уточнити, яку саме владу і які політичні сили маємо на увазі. Після цього на короткий час виникла більшість **пропрезидентська**. Біда лиш у тому, що таку більшість важко творити, а ще важче – втримати. Та все ж це трохи зрушило справу з місця, були прийняті важливі закони, кодекси, але проблема законодавчого забезпечення якісних змін на краще

у житті нації і держави залишається. Причина: у Верховній Раді ще ніколи не було більшості *проукраїнської*.

4. Чи справді ситуація із нашим законотворенням зміниться на краще від самої зміни дотеперішніх «поганих» депутатів на «хороших» – зразка-2002? Ми вже тричі вибирали нашу Верховну Раду, марно сподіваючись на це. Спробуємо наступити на ці ж граблі вчетверте?

Бо є сотні аргументів, що нинішня влада погана, але немає жодного, який би переконав, що майбутня, основну – законодавчу гілку якої ми з вами маємо сформувати на виборах-2002, буде краща – без ґрунтовних, системних, націоналістичних змін у державотворенні на користь народу

А звідси й висновок: **вибирати треба тільки тих, хто йде до Верховної Ради під прапором української національної ідеї, хто усвідомлює необхідність узаконення національно зорієнтованої ідеології державотворення, хто виступає за розширення сфери виборності і витворення механізму постійної взаємодії громади і влади, впливу народу на владу. І – тільки тих, що виступають за розмежування в часі виборів до Верховної Ради і виборів до місцевих рад.** За нинішньої практики «тотальних» виборів до всіх рад про якісний добір кадрів до органів місцевого самоврядування нічого й говорити (див. детальніше про це у кн.. «Українська ідея...»).

Виконавча влада на виборах-2002 виступає єдиним представником влади взагалі, а блок «За єдину Україну» має не тільки всі переваги об'єднання *партій влади*, але й змушений нести відповідальність за стан справ у державі. Зрозуміло, що конкуренти повною мірою використовують це.

Як не дивно, але лідери цього блоку не тільки не протестують проти такого підходу, але навіть підігрують йому. Так, у Програмі цього об'єднання читаємо: «Блок «За єдину Україну!»... бере на себе відповідальність перед українським народом за зміст та конкретні наслідки державної політики». Така позиція – на межі з політичним мазохізмом, погодьтеся, відважна, благородна і мужня.

Але!..

По-перше, зміст (мету, концепції, напрямні) державної політики визначає не виконавча, а законодавча влада. По-друге, наслідки державної політики впливають передусім зі змісту законів, які приймає Верховна Рада, а лише в другу чергу – із якостей і самої політичної практики виконавчої влади. По-третє, якщо за стан справ у державі відповідальність несе тільки виконавча влада, то нащо нам гігантська законодавча гілка влади, утримання якої дуже дорого обходиться суспільству – і в прямому, і в переносному значеннях? По-четверте, якщо погодитись із процитованим, то виходить, що ніяких принципових змін у функціонування найвищого законодавчого органу вносити і не треба. По-п'яте, самі нинішні вибори тоді втрачають усякий сенс.

Тому, при всьому благородстві, така позиція виконавчої влади та її партій – хибна і шкідлива. І, як бачимо, не тільки для учасників блоку. **Головна вина за нинішній стан справ у державі падає на наших законодавців усіх трьох скликань.** І народ повинен знати, усвідомлювати і враховувати це, щоб своїми вимогами, наказами і голосами на виборах і постійним контролем за діяльністю своїх обранців і тиском на них після виборів усунути чи хоч мінімалізувати цю причину наших бід. Інакше і вибори-2002 стануть виборами без вибору і ще одним втраченим шансом змінити життя народу на краще.

На виконавчу владу зараз сипляться звинувачення зусебіч. Не збираюся бути її адвокатом: просто вважаю, що за критикою однієї гілки влади не повинні приховуватися гріхи іншої. А щодо виконавчої, то спробую назвати ті з них, на які чомусь не звертають уваги ні «опозиціонери», ні «протестанти», ні конкуренти на виборах.

1. Два місяці (у серпні й вересні) минулого року Президент Л. Кучма говорив про українську національну ідею як необхідний фактор нашого державотворення. Дивно, але цього «не помітили» наші «праві» – національно-патріотичні об'єднання. А даремно: це був їх шанс. Якби вони підхопили цю думку Президента, розвинули її, обґрунтували, запропонували концепцію і програму її реалізації, то вперше могли б упевнено йти на

вибори під власними прапорами, а не маскуючись під соціал-демократів. Але не про них мова.

Але ж і партії влади – пропрезидентські! – вчинили так само. Цей факт важко пояснити – як з точки зору політики, так і в рамках звичайної службової етики. Адже не просто так глава держави робить таку надзвичайно важливу політичну заяву. Напевне, за нею – і визнання того, що інші способи досягти політичної консолідації суспільства виявилися неефективними; і врахування постійного і вже політично значимого прирощення в суспільстві українського патріотизму, державницької та національної свідомості; і відчуття того, що постійна концентрація владою і політикумом суспільного мислення виключно на соціально-економічній проблематиці – політично недалекоглядна, національно неперспективна і загрозна для безпеки нації і держави; й усвідомлення того, що пора покінчити з «безідейністю» і «безнаціональністю» влади, яка впливає з її ідеологічної невизначеності...

Правда, зараз, у ході виборчої кампанії, блок «За єдину Україну!» почав розвивати цю думку Президента. Ми вітаємо це, хоч тут ще багато дискусивного: і щодо змісту поняття «національна ідея», і щодо концепції її реалізації. Але вже сам факт обнадійливий. От тільки чи встигнуть помітити його наші виборці?

2. Виконавча влада досі не запропонувала цілісної ідеології державотворення. Так, звичайно, це завдання законодавчої влади. Але якщо депутати Верховної Ради або не знають, що це таке, або не можуть, або не хочуть визначити, нарешті, мету, концепцію і програму нашого державного будівництва, то чому б не проявити ініціативу виконавчій владі? Адже вона не може не бачити згубних наслідків відсутності такого «генерального плану» будівництва держави. До речі, першим українським політиком, який поставив перед Верховною Радою і суспільством питання про мету нашого державотворення, був тодішній прем'єр Л. Кучма. Хто тільки не лаяв його за це!.. Але відповіді від наших законодавців немає й досі.

Зараз чимало кандидатів у народні депутати від блоку «За єдину Україну!» (і, на жаль, тільки вони) виступають за прийняття Верховною Радою національно зорієнтованої ідеології державотворення. А це дає підстави сподіватися, що вона таки буде вироблена й утверджена.

3. Досі і наша влада, у тому числі й виконавча, і політикум розглядали село як якийсь кормоцех країни чи польовий стан, про який згадують тільки під час польових робіт. Між тим українське село – це витворена за цілі тисячоліття унікальна система життєзабезпечення, національного людинотворення і націєзбереження. Відрадно, що вперше на цих виборах блок «За єдину Україну!», зокрема Аграрна партія, пропонує політичну концепцію всебічного відродження і розвитку українського села вже не тільки як виробничої одиниці, а як живої клітини національного організму. А це означає, що такі кроки влади, як сертифікація землі, паювання, земельний кодекс, рекордний урожай – це не тільки рух від старої, колгоспної системи, а й наближення до якісно нового трактування села.

Ми назвали лише три проблеми – із числа тих, які вважаємо визначальними в українській політиці і за які ніхто до нас не критикував виконавчу владу. Подібних проблем чимало. Але зараз – про інше.

Повторимось: «Тризуб» не йде до влади, не виборює посад і мандатів для свого членства і керівництва. Питання про втілення в життя своїх ідей ми вирішуємо в інший спосіб. Ми пропонуємо свої ідеї, пропозиції, критичні зауваження владі, політикуму, суспільству.

Зі своїми пропозиціями ми йшли до лідерів політичних об'єднань, передусім національно-патріотичних. Ми пропонували їм свої ідеологічно-програмові напрацювання, не вимагаючи за це місця у прохідній частині списку, а ставили тільки одну умову: пропагуйте це самі і допоможіть нам ознайомити з цим якомога більше українців у всіх регіонах України. Усі переговори закінчилися безрезультатно. Правда, блок «Народний Рух України»

використав наші вимоги до виборчих блоків як ідейні засади свого блоку. На жаль, це був початок без продовження.

Ми сподівалися, що наші ідеї викличуть зацікавлення в тих патріотично налаштованих кандидатів у депутати, які самотужки виборюють собі мандати. Але таких виявилися одиниці.

По-справжньому зацікавився нашими ідеями і пропозиціями тільки блок «За єдину Україну!» Кандидати від цього блоку до рад різних рівнів активно використовують їх у своїй передвиборчій агітації.

Ми не будемо на цьому ґрунті ніяких ілюзій, але те, що люди влади визнають конструктивність державотворчих ідей, які випливають з нашої ідеології, для нас є фактом промовистим і суттєвим. Це ще раз підтверджує незаперечну для нас істину: націоналізм – остання надія для народу й останній ідеологічний резерв для влади. Він же – єдина перспектива для українського політикуму, який уже десять років ігнорує постійне прирощення в нашому суспільстві українського патріотизму, державницької та національної свідомості, а національно-визвольну боротьбу тільки імітує. Звідси й катастрофічні «успіхи» національно-патріотичних об'єднань – аж до повного розчинення в чужорідних «персональних» блоках.

Тому на цих виборах ми зробили настанову не на особу, партію чи блок, а на національну ідею і цілий комплекс ідей, пов'язаних із її реалізацією. Ми віримо в ці ідеї і знаємо їх силу. За ці ідеї й будемо голосувати. І чим більше їх носіїв потрапить у Верховну Раду чи в інші ради, тим скоріше вони стануть фактом і фактором українського державотворення.

З ними – перемаємо.

Ми хочемо перемогти, ми можемо перемогти, ми перемаємо!

І хай допоможе нам Бог!

«НА РОЗПУТТІ ВЕЛЕЛЮДНИМ» (ВИБОРИ-2004: КОГО, ЩО І ДЛЯ ЧОГО ВИБЕРЕМО?)

*Крізь століття у дерева роду
від вогню і зрад
Ми берегли не віття, а коріння,
тому й живі.*

Петро Скунець

Вступ

Дивна і тривожна ситуація склалася в Україні – «в нашій проблематично незалежній державі» (Л.Костенко) – після виборів-2002: знову всі не задоволені всім. Державотворчий потенціал нинішньої системи вичерпаний, її влада скомпрометована, її антинародна й антинаціональна суть очевидні. Сподіватися на якесь її самооздоровлення і суттєве поліпшення стану справ не доводиться. Бо навіть сам глава держави Президент Л.Кучма виніс їй вирок, заявивши, що «нинішня форма політичного правління себе вичерпала».

Між тим перебування при владі відкриває перед її функціонерами всіх рівнів казкові можливості практично безризикового збагачення – більші, ніж навіть у «народних» депутатів, які наділили самі себе всіма можливими привілеями, а все ж за першої ж нагоди залюбки покидають місце в сесійному залі, щоб усістися на чиновницькому кріслі.

То ж депутати не задоволені тим, що їх можливості народних обранців суттєво менші, ніж у чиновника, якому його місце дісталось тільки внаслідок щасливого збігу обставин, а люди влади не задоволені тим, що не можуть закріпитися на здобутих посадах навечно.

Ті, що перемогли на виборах-2002, не задоволені тим, що карколомні суми, витрачені ними на здобуття депутатських мандатів, і досі не приносять сподіваних дивідендів, оскільки виконавча влада так і залишилася в руках конкурентів. А ті, що на виборах уособлювали виконавчу владу і з тріском програли у змаганні за голоси виборців, але виграли в боротьбі за парламент, не задоволені тим, що доводиться йти на деякі поступки і ділитися здобутим, щоб забезпечити собі ту більшість, яка дає право і можливість і далі безкарно грабувати народ і державу.

Влада дуже не задоволена суспільством, яке весь час нарікає, що йому погано, і готове підтримати кожного, хто виступає проти неї, а народ кляне владу, яка не дає йому жити.

Ті політики, які не змогли роздобути якийсь мандат чи посаду, ображені за це і на владу, яка проігнорувала їх, і на громаду, яка на виборах підтримала інших, поганих, а не їх, хороших. А вкотре обманутий народ, розчарувавшись у політиці нашої «опозиції» і наївно думаючи, що іншої політики і не буває, розчарувався в політиці взагалі. І тепер він у своїй абсолютній більшості тільки з роздратуванням спостерігає за протестними шоу «опозиціонерів», в акціях яких якщо хтось із громади й бере участь, то не стільки з політичних переконань, скільки завдяки своєму характеру і темпераменту. А влада із задоволенням потирає руки: **ігноруючи політику, роз'єднаний народ тим самим позбавляє себе можливості політичним важелем зрушити з мертвої точки й усунути зі свого шляху в майбутнє гігантські каменюки наших численних проблем.**

Така ситуація не задовольняє, отже, нікого, тим більше – національно свідомих і політично активних українців. Але перш ніж шукати виходу, треба врахувати наступне.

1. Що саме потребує якісних змін: тільки влада? сама держава? і влада, і держава? На наше тверде переконання, потрібні докорінні зміни і того, і того.

2. Вина за стан справ у державі падає передусім на владу (про вину політикуму скажемо нижче). Але влада – поняття структуроване. Яку саме гілку влади (принципи її формування, суть

функціонування, кадровий склад) треба змінити для поліпшення стану справ: тільки виконавчу? тільки законодавчу? тільки судову? Ми переконані, що всі три.

3. Оскільки дотеперішні наміри і спроби змінити характер держави і діяльності всіх гілок влади на користь народу шляхом поповнення її структур «нашими» людьми виявилися неефективними, то **як народ може домогтися зміни влади?** (Питання про необхідність докорінної зміни антиукраїнської суті держави досі ніхто ще навіть не ставив. Правда, вже дванадцятий рік наші лідери-патріоти торочать про потребу «наповнити нинішню державу нашим, українським змістом». Не ставмо їм це за вину: звідки їм знати, що форма завжди змістовна, а зміст формується, що нинішня держава – це не тільки політична форма, але й політичний зміст, що два змісти в одній формі не буває... Вони ж «діалектику вивчали не за Гегелем»...).

«Тільки в національній революції може цілий український народ розгорнути визвольну боротьбу за власні цілі, за своїм власним планом, класти в неї всю свою енергію та будувати свій власний лад на місце побороної системи національного і соціального поневолення», – учив С.Бандера (тут і далі – цитати із кн.: Степан Бандера. Перспективи Української Революції. – Мюнхен, 1978. – репринтне видання: Дрогобич, ВФ «Відродження», 1998).

Є два випробувані в історії і сучасності **способи зміни народом влади на свою користь.**

Перший: національна революція у вигляді всенародного повстання, яка повністю руйнує, ліквідує стару систему з її апаратом влади й утверджує нову, відповідну прагненням, потребам та устремлінням нації. Наприклад, політична карта сучасної Західної Європи в основному й сформувалась у процесі саме таких революцій.

Останні протестні акції показали, що Україна в її нинішньому стані не готова не тільки до такої революції, а навіть до серйозного бунту. Отже, зараз піти цим шляхом ми не можемо.

Другий: національна революція через демократичний механізм, коли об'єднаний національною ідеєю народ шляхом виборів змінює відповідно до завдань національного державотворення законодавчо-представницьку гілку влади, яка, своєю чергою, опираючись на постійну підтримку озброєного й організованого національною ідеєю народу, докорінно змінює законодавчими актами саму *суть* держави і відповідно до цього *реформує інші гілки влади*.

Саме такі («оксамитові») національні революції здійснили практично всі європейські країни колишнього «соціалістичного табору» (крім Югославії, де цей процес набрав характеру збройної боротьби) і колишні «республіки»-колонії СРСР – за винятком Білорусі та України. У цих двох країнах політичні проводи національно-патріотичних сил у момент розпаду імперії *переорієнтували свої народи з боротьби за національну державу на боротьбу за космополітичну демократію та інші демоліберальні вартості*. Тобто, замість національної держави народів нав'язали саму «форму-структуру, в яку можна б укласти різний зміст» (С.Бандера). І тим самим – непомітно для українців – уклали саме те, що хотіли: космополітичний, а тому антиукраїнський зміст...

До чого це призвело – бачимо. І ніякої несподіванки в тому, що українці в Державі Україна так і залишилися безправним і грабованим населенням, насправді немає: **це закономірний результат ігнорування українськими політиками української національної ідеї**. І застерігали ми наших «вождів» від цього це в 1992 році у книжці «Нація. Державність. Націоналізм». Однак куці і фальшиві «правди», насмикані на «чужому полі», виявилися їм ближчі, ніж проголошена ще Т.Шевченком велика Істина: **«В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля»**.

Отже, природна і необхідна в бутті українського народу національна революція ще не довершена.

Усі попередні вибори в Україні були безідейними, а тому і вони ні на йоту не наблизили нас до власної національної держави – **головної передумови вирішення всіх інших проблем народу**.

Тому на виборах-2004 насправді будемо не просто обирати президента, а знову голосувати – таємно, кожен в окремій кабінці, наодинці зі своєю совістю – або за збереження нинішньої системи (дещо удосконаленої відповідно до смаку обранця та апетитів його команди), або за програму якісної зміни суті нашого державотворення. При цьому варто повторювати слова Монтеск'є: «Спочатку треба бути поганим громадянином, щоб потім стати хорошим рабом»...

Є ще один варіант. Може статися так, що національно-патріотичним силам не вдасться ні висунути власного кандидата, ні домогтися від інших, щоб вони включили в свої програми національно-державотворчі ідеї. У такому разі проводи патріотичних об'єднань можуть закликати виборців до бойкоту самих виборів. Тому вже зараз перед владою, кандидатами, суспільством треба ставити альтернативу: **«Або національно-державотворчі передвиборчі програми – або бойкот виборів»**. Третього – «безідейних» виборів – в українській політичній практиці більше не повинно бути. Традиційні «вибори без вибору» – згубні для нації, для України. Як і пропонувані щоразу «широкі *демократичні* коаліції».

Отже, наближення президентських виборів ставить перед ВО «Тризуб» ім. С.Бандери, як і перед владою, перед іншими громадськими та політичними об'єднаннями, перед усіма патріотично налаштованими людьми, кілька невідкладних завдань:

1. Проаналізувати нинішню політичну ситуацію в Україні: стан політикуму і суспільства; розклад політичних сил; основні фігуранти на політичній арені, їх ідеологічно-політична спрямованість; закономірності і тенденції, завдання і перспективи політичного життя.
2. Уточнити своє нинішнє місце в суспільному житті взагалі, у політикумі зокрема, свою ідейну платформу, а з неї – свої політичні завдання, своє ставлення до політики влади, до наявних політичних сил, власні можливості.
3. Визначити свою політичну мету і шляхи її реалізації; свої завдання на президентських виборах; комплекс вимог

до претендента на президентський пост і до змісту його програми; можливих соратників; засади, умови і форми спільних дій.

Потреба в цьому зростає, якщо врахувати результати парламентських виборів-2002: вони не вирішили жодної пекучої проблеми суспільного життя, не оздоровили ситуацію в політикумі, не відкрили перед суспільством, нацією, Україною жодних перспектив. **Безумовна настанова виключно на особу, а не на національну ідею виявилася політично непродуктивною і шкідливою.** Для нашого політикуму, передусім національно-патріотичного, продовжувати таку «безідейну» практику – це вже вкотре наступати на ті самі граблі.

А така небезпека існує. **Україна не готова до президентських виборів.** Яскраве свідчення цього – цілковита відсутність у суспільній свідомості і політичній практиці конструктивних державотворчих ідей загальнонаціонального значення. **Зараз більшість народу готова підтримати кожного, хто виступає проти влади і пообіцяє, що після виборів буде краще.** А це відкриває широкі можливості для шахраюватих кон'юнктурників, далеких від інтересів суспільства, нації, України. **Вони можуть прийти до влади, не взявши на себе жодних зобов'язань перед народом і, головне, не давши народові можливості згуртуватися для щоденного відстоювання своїх прав і для свого національного самоутвердження.**

Тому найголовніша проблема сучасного політичного життя – **ЯК ПІДГОТУВАТИ УКРАЇНУ ДО ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ?**

Нижче пропонуємо перелік основних завдань, виконання яких могло б зробити наступні президентські вибори доленосними для України.

Робимо це не тому, що вважаємо себе розумнішими за інших, а тому, що нам легше робити це, ніж іншим: ми націоналісти, а тому в нас є породжена самим духом нації і сформульована ще Т.Шевченком ідея-мета; ми успадкували ідеологію і політичний досвід М.Міхновського, Д.Доцова, Є.Коновальця, С.Бандери,

Р.Шухевича та їх соратників; нас надихає приклад героїчної історії УВО-ОУН-УПА; нас окрилює тверда віра в неминучу перемогу української нації; ми не йдемо до влади, не виборюємо посад і мандатів ні для свого членства, ні для керівництва, отже, не конкуруємо ні з владою, ні з іншими об'єднаннями, а тому в політиці керуємося не шкурними, а національними інтересами.

Через це жодна політична ситуація не застає нас зненацька: кожного разу йдеться тільки про те, щоб ґрунтовно осмислити її, виробити відповідний до нашої генеральної мети план дій і знайти можливості для його реалізації.

Саме це ми і повинні зробити, готуючись до виборів-2004. Тому й пропонована праця задумувалася не як проект організаційної директиви, а як вихідний документ для такої роботи.

І. Сутність організації

Всеукраїнська Організація «Тризуб» ім. С.Бандери – громадська, вузько функціональна організація не партійного, а орденського типу, і нашою метою є не місця у владі, а культивування й утвердження в суспільній свідомості і політичній практиці української національної ідеї. Саме тому «Тризуб» –

1) не брав, не бере і не братиме участі ні в конкурентній міжпартійній боротьбі, ні в бездумному і тотальному паплюженні влади, щоб сподобатись виборцям, ні в намаганні за будь-яку ціну замінити людей влади, аби проштовхнути у владні структури хай і гіршого, але «свого»;

2) може дозволити собі об'єктивність в оцінці дій як опозиції, так і влади і відзначати не тільки негативні, але й позитивні моменти в їх діяльності;

3) зацікавлений не в механічній заміні людей чи структур влади, а в зміні системи і політики влади – у бік її зближення з українською національною ідеєю та українськими національними інтересами;

4) у взаєминах із владою завжди виступає з позицій *бажаного* для народу, пам'ятаючи, що будь-яка влада (нинішня чи

майбутня, «хороша» чи «погана», «наша» чи «не наша») може діяти тільки з позицій *можливого*, тому від ставлення влади до нас і наших пропозицій не впадаємо ні в ейфорію, ні в істеріку;

5) ми переконані, що «хорошою» може бути не влада, яка складається з «хороших» людей, а тільки та влада, яка діє з національно-державницьких позицій і перебуває під постійним впливом, контролем і тиском ідейно озброєної і політично структурованої громади;

6) ми враховуємо, що в нинішній владі немає світоглядної однорідності; що в кожній державній структурі є і такі, що готові з нас шкуру дерти, і такі, яким усе байдуже, крім власних інтересів, і такі, що готові допомогти нам у нашій діяльності;

7) ми знаємо, що змінити політичну систему можна тільки з позицій іншої, досконалішої політичної системи; знаємо, який колосальний системотворчий потенціал має національна ідея; із вчення і досвіду своїх попередників знаємо механіку творення і функціонування системи національного державотворення;

8) ми добре пам'ятаємо науку Провідника: **«В кожному ідеологічному чи політичному русі найважливішу роль відіграють два основні його складники: ідея і людина. Провідні ідеї і світоглядні засади в ідеологічному русі та керівні програмові постанови в політичному – творять «душу», істоту, внутрішній зміст руху. Люди, які визнають, поширюють і здійснюють ідеї та програму і з тією метою беруть активну участь в русі, – творять його живий, діючий організм»** (С.Бандера).

Тому головне для нас – не пошук і політична підтримка «хороших» людей, а утвердження української національної ідеї як фактора української політики і державотворення і витворення надійного механізму впливу громади на владу в цілому і на кожну людину влади зокрема. Цим ми повинні й надалі керуватися у ставленні до різних блоків, партій та їх кандидатів. А тому: **спочатку українська національна ідея, потім – відповідна цій ідеї особа; спочатку реальний механізм впливу на владу (політична система), а лише потім – особа, яка може і зобов'язується діяти в цьому силовому полі.**

До речі, ні влада (за рідкісним винятком), ні офіційні та «опозиційні» політологи і ЗМІ не тільки «не помітили» цієї специфіки нашої Організації, не тільки не зробили спроб культивувати подібне мислення в українському політикумі і суспільстві, але роблять усе можливе, щоб припинити нашу діяльність або хоч мінімізувати її. Чому? І звідки така єдність політичних противників – від комуністів до «теж-націоналістів»?

Тут спрацьовує комплекс причин. Найголовніші з них:

1. Характерна для українського політикуму **політична школярщина**, яка полягає у постійній настанові виключно на особу, але ніколи – не на ідею, а тим більше – на українську національну ідею.
2. **Дилетантизм** українського політикуму: переважно його й досі складають не професійні політики, здатні усвідомлювати політичні проблеми і вирішувати їх політичними методами, а «виконуючі обов'язки політиків» – інженери, економісти, фінансисти, військові, міліціонери, історики, фізики, письменники, виробничники, бізнесмени, чиновники, просто кримінальники тощо, які, змінивши фах, училися, проте, не політики, а політиканства і яким часто тільки здається, що вони мислять і діють на рівні політичних категорій.
3. **Безідейність** нинішніх політиків, які не усвідомлюють ролі національної ідеї в державотворенні і своєї вигоди від її реалізації, до влади йдуть з однією метою – збагатитися, а під політикою розуміють тільки кулуарні інтриги і торги.
4. **Неукраїнський характер** нашого владного і невідного політикуму, який у своїх діях керується не інтересами української нації, а особистими, клановими чи навіть чужинцями інтересами.
5. **Антинаціоналістична налаштованість** значної частини українського політикуму, його лідерів та ідеологів, сформованих на імперкомуністичних стереотипах і заворожених доктринами соціал-демократії та демолібералізму.

6. Неоколонізаторська політика Москви і Заходу, які розглядають Україну як свою вотчину, наших «державотворців» – як своїх маріонеток і для яких проникнення й утвердження ідей українського націоналізму в українську політичну практику було б крахом їх планів.

7. Методологічна, ідеологічна і політична послідовність «Тризуба» в утвердженні націоналізму та української національної ідеї – ідеї державності української нації на українській землі.

Тому все, що пропагує «Тризуб», для багатьох або не зрозуміле, або безвартісне, або вороже. Отже, треба це враховувати і **діяти диференційовано**: одним пояснювати, других переконувати, з третіми – боротися.

І ще. Ми часто буваємо незрозумілі для інших, жертвуємо собою, нашим авторитетом, симпатіями до нас, але ніколи – **не своїми ідеями**. Але це знаємо ми, а для інших це далеко не завжди є очевидним і безсумнівним.

У нас є чітко окреслена **мета**, успадкована від наших попередників: **«Здобути, закріпити і розбудувати Українську Соборну Самостійну Державу – державу української нації на етнічних українських землях, зі своїм власним, відповідним потребам і прагненням усього українського народу суспільним ладом, який би запевнив Українській Нації гарантований розвиток, усім громадянам України – всебічну Свободу, Справедливість, Добробут»**.

Є в нас і **концепція** нашої політичної діяльності: **«Визвольна, революційна, безоглядна і масова боротьба українського народу за УССД, ведена власними силами Нації за всяких умов, усіма доступними методами, на засадах ідеології українського націоналізму в інтерпретації Степана Бандери і під єдиним керівництвом націоналістичного Проводу, створеного на базі Національного Революційного Ордену – Організації Українських Націоналістів»**.

Ми діємо за обставин, які корінним чином відрізняються від тих, у яких боролися наші попередники. Тому постійно

пам'ятаємо наступне: **«Перед нами – подвійне завдання: провести якісні, революційні перетворення в інтересах української нації, але при цьому не ослабити і не поставити під загрозу саме існування української державності і незалежності».**

Саме за цими фундаментальними для нас положеннями ми і визначаємо свої дії, й оцінюємо людей політики. Зокрема, і під час виборів. І якщо хтось включає наші ідеї у свою передвиборну програму, популяризує їх у своєму окрузі і підтримує нашу пропагандивну діяльність в інших регіонах України, то цілком природно, що й ми готові підтримати його. Але **на кожних виборах від нас вимагають протилежного:** підтримувати «нашого», незважаючи на те, що він сахається від пропонованого нами, як чорт від ладану. Вимагали цього навіть тоді, коли цей «наш» на цілу Україну проголосив перед телекамерою, що його блок має, виявляється, не національно-державотворче, а соціал-демократичне спрямування. Неймовірно, але факт: цього вимагають від нас і зараз – після того, як цей же лідер зобов'язався «поборювати прояви націоналізму»!..

Як бачимо, безідейність у політиці породжує іноді дивовижно потворні форми національного звиродніння. І ця хвороба – інфекційна: вона здатна заразити мільйони...

На щастя, «Тризуб» на таке не хворіє – у нас надійний ідейний імунітет.

Ця наша **ідейність, послідовність і непоступливість у головному** для патріотів – приклад, для відступників – докір, для ворогів – виклик. Звідси й ставлення до нас. Переживемо. До ідеології і революційної практики ОУН ставилися теж по-різному, навіть у патріотичному таборі. І навіть у самому організаційному середовищі. Але кого не переконала ОУН, того потім переконала історія. Так буде і цього разу. Не було б тільки запізно.

II. «Тризуб» в українській політиці

Для того, щоб якомога ефективніше використати можливості нашої Організації в ході підготовки до виборів, необхідно

чітко усвідомлювати самим і пояснювати іншим суть, роль і місце «Тризуба» в політикумі, передусім національно-патріотичному, у суспільстві в цілому. Це тим більш важливо, якщо врахувати, що ми не маємо можливості постійно, щоденно, через власні засоби масової інформації самі творити образ нашої Організації у свідомості суспільства, політикуму, влади. Переважно це роблять за нас інші, а ці інші – далеко не завжди є нашими симпатиками. І кожен чинить це за власним – визначальним для нього самого критерієм: зрадники міряють (пояснюють) наші дії зрадою, провокатори – провокативністю, продажні – продажністю, боягузи – боягузством, холоуї – холоуйством, дурні – дурістю... А є закономірність: відвертаючись від носія ідеї, водночас люди часто відвертаються і від самої ідеї. Тому **адекватний образ Організації, розуміння загальнонаціональної доцільності наших дій нам потрібні не для слави, а для справи.**

Відмінність між націоналістичною, конструктивно-державницькою позицією «Тризуба» і безідейним, безтямно-істеричним і чисто кон'юктурним політиканством, до якого тепер зведена українська політика, з усією очевидністю проявилася на президентських виборах 1999, під час «касетного скандалу» та на парламентських виборах 2002 р.

Ми орієнтувалися передусім на ідею, вожді національно-патріотичного табору, як завжди, – виключно на ту чи іншу особу. Ми бачили і небажання, і нездатність чергових «батьків народу» сприйняти, популяризувати і втілювати в життя рятівну для народу українську національну ідею – ідею національної держави українців на українській землі. Вони ж готові були кожного разу редукувати, «обрізати», деформувати будь-яку ідею до куцих, примітивних, а часто – й облудних ідейно-політичних параметрів «свого» лідерчука. Що й робили – аж до повної відмови від своїх ідей, програм і навіть організацій. Нам ішлося про добро нації, їм – про «шмат гнилої ковбаси» у вигляді майбутніх посад, мандатів, вигоди. Ми прагнемо і діємо, щоб українська політика і закони творилися тільки у відповідності з українською національною ідеєю та національними інтересами. Вони ж від

політики чекають одного: задоволення їх особистих, шкурних інтересів. Ми відчиняли перед ними двері в історію, а їх нестримно тягло до корита вигоди...

Тому не дивно, що наші пропозиції та можливості кожного разу були проігноровані як «опозицією» і владою, так і лідерами національно-патріотичного табору – на шкоду і тій же «опозиції», і владі, й Україні. Особливо скандально це виглядало на виборах-2002. Виняток – ставлення до наших ідей і дій небагатьох політиків і керівництва кількох областей. Усі ж розмови у високих партійних та урядових кабінетах у Києві виявилися марними: ті, що нас слухали, нічого не вирішували, а ті, що вирішували, нас просто не чули.

А це – ще одне свідчення політичного дилетантизму наших владних і позавладних політиків: коли **обмеження доступу до них нових людей обертається обмеженням доступу до них нових ідей**. Бо неодмінною ознакою професіоналізму в політичній (як і в будь-якій колективній) діяльності є саме пошук нових ідей і залучення (у різних формах) до своєї справи якомога більшої кількості хай і не завжди «зручних», але мислячих та активних людей. Тому розумний політик (керівник) намагається згуртувати навколо себе побільше таких, що переважають його в тій чи іншій сфері діяльності, а нерозумний – тільки дурніших за себе: щоб випадково не пригріти майбутнього конкурента. Чи треба пояснювати, який із цих підходів домінує в українській державотворчій і політичній практиці?

Враховуючи це, не варто допускати якихось особливих ілюзій щодо наших подальших контактів з українськими політиками. Але контактувати треба: інших немає – є ті, що є.

III. Післявиборні тенденції

«Тризуб» – єдина в Україні організація, яка носить ім'я С.Бандери і яка послідовно дотримується ідеології українського націоналізму і пропонує справді націоналістичні напрямні української політики – рятівної для нації, корисної для держави і потенційно

вигідної для влади. Значимість такої позиції нашої Організації особливо зростає, якщо врахувати наявність двох тенденцій.

Перша. Після виборів-98 і досі спостерігаємо цілковиту безідейність і постійну дискредитацію політичної практики партій націоналістичного і національно-демократичного таборів.

Наприклад, партії УКРП, УРП і КУН тоді створили «Національний фронт» і йшли на вибори-98 під націоналістичними гаслами. Програли. Але їхні лідери невдачу пояснили, звичайно, не своєю політичною неспроможністю, а протидією влади і конкурентів (Руху). Про непривабливість ідеології націоналізму для виборців відверто не говорилося. Але наступні дії керівництва УКРП і УРП мали підвести виборців саме до такого висновку. Очевидно, що націоналізм для них був не більше як прикриттям, привабливою вивіскою. Насправді виборці у кращому випадку чули від них хіба дещо з історії націоналістичного руху, але аж ніяк – не з його ідеології, актуалізувати яку в сучасних умовах ніхто з цих діячів не був (і не є!) спроможний. І в націоналізмі розчарувалися не виборці, а саме керівництво цих об'єднань. Тому вже на виборах-99 ці і подібні до них організації розповзлися по командах різних кандидатів на булаву, а на виборах-2002 просто розчинилися в «іменних» блоках. **Безідейність, настанова не на ідею, а на особу стала абсолютною.**

Тому хоч і дивно, але закономірно, що вже через півроку після виборів-2002 ці партії поставили свої знамена поруч із червоними прапорами. Шлях від ідейного виродження до політичного переродження виявився напрочуд коротким.

Друга. Тенденція до позитивних змін у політичній свідомості.

Так, постійне і вже значне прирощення в суспільстві українського патріотизму, державницької та національної свідомості на виборах-2002 проявилось в масовій підтримці блоків Ю.Тимошенко та В.Ющенка. Національно пробуджені чи просто патріотично настроєні українці **вбачали** в них носіїв якраз тих національно-державотворчих ідей, які випливають з ідеології

українського націоналізму і які пропагує наша Організація. Тому й підтримували ці блоки, незважаючи ні на відсутність таких ідей у їх програмах, ні на відверту заяву В.Ющенка, що його блок має соціал-демократичне спрямування і саме тому він запропонував друге місце у списку соціал-демократів п. Стояну.

Але післявиборна дійсність показала не боротьбу за ці ідеї, за Україну, а звичну гризню за посади. І це при тому, що **зі здобутою кількістю виборців і депутатських мандатів у Верховній Раді та в органах місцевого самоврядування можна було повести таку ідейно-політичну боротьбу, яка в скорому часі докорінно змінила б стан справ у державі і назавжди переломила б на користь української нації процес державотворення в Україні.** На жаль, проводячи цих блоків або не розуміють, що творять, або ж їм насправді йдеться не про якісь там ідеї, а виключно про особисту владу і вигоду. Правда, скандальне голосування у Верховній Раді за визнання ОУН-УПА і за 7 листопада показало, що у формуванні політики цих блоків беруть участь замасковані, але послідовні антиукраїнці. Які, до речі, стали депутатами саме завдяки голосам брутально обдурених виборців-патріотів...

Так чи інакше, але в цій ситуації спостерігаємо не тільки розчарування в такій безідейній політичній практиці, але й **наростаючу радикалізацію свідомої та активної частини членства національно-патріотичних об'єднань.** Для них запропоновані нами ідейно-політичні засади стають все більш зрозумілими і привабливими, бо можуть: а) суттєво зміцнити ці об'єднання, привабити до них людей і відкрити перед ними політичну перспективу, б) виконати роль стабілізуючого і консолідуючого фактора в українському політикумі, в) суттєво вплинути на формування конструктивної позиції зростаючих національно-патріотичних сил і щодо виборів-2004, і щодо подальшого державотворення.

Цю різницю в позиції політичних проводів і настроях їх членства необхідно враховувати і використовувати у нашій пропагандивній діяльності.

IV. Передвиборна ситуація

Вибори-2002 увиразнили тривожну неготовність України до президентських виборів, а особливо – до зміни Президента. Підстави для такого висновку наступні.

1. Україна переживає не тільки протистояння між владою і значною частиною суспільства, але й ледь замасковану вдаваною лояльністю до Президента Л.Кучми кланову гризню у таборі влади і протиборство різних груп у середовищі «опозиції». А це означає, що в боротьбі за президентське крісло **кожен із цих кланів буде відстоювати виключно власні інтереси, не думаючи про інтереси народу, держави, України**. І першою розмінною монетою в цій гризні може стати доля нинішнього Президента, а з ним – і його численної команди. Чи у викликаних цим баталіях за переділ влади і власності залишиться в переможців час і бажання думати про народ і Україну? І де хоч мінімальні ознаки того, що така боротьба за владу буде боротьбою за Україну, за кращу долю нації?

2. Зараз між владою і народом – висока і глуха стіна. Але є й друга, ще вища, – між Президентом і народом. Її поява – це не стільки наслідок політичних дій самого Л.Кучми і не тільки результат дотеперішньої політики влади чи зусиль різних «опозиціонерів». У демонізацію образу Президента Л.Кучми внесли свою лепту передусім люди з оточення Президента – своєю грабіжницькою комерційною діяльністю, антинародною політикою, а особливо – демонстративно-хамським антиукраїнством. Це вони на виборах-99 не допустили, щоб Л.Кучма став реальним **Президентом України**, а його статус **Президента держави**, здобутий після розгрому «червоних» у Верховній Раді в січні 2000 р., уже в 2001 році знову звели до статусу **Президента адміністрації**. Отака парадигма...

3. Яскравим свідченням ставлення «пропрезидентських» політиків до Президента стали вибори-2002, на яких усі партії влади, їхні блоки і лідери фактично відмежувалися від Л.Кучми, демонстрували свою «іншість», навіть боялися зачитувати того, кому в кулуарах клялися у вірності (Парадокс: єдиною організацією, яка у своїх пропагандивних матеріалах неупереджено цитувала Президента, зокрема його висловлювання про мету державотворення і про необхідність національної ідеї, був ненависний для влади, а тому й досі не зареєстрований «Тризуб»).

Ця демонізація Л.Кучми надзвичайно вигідна передусім «опозиціонерам»: не треба буде на виборах-2004 доводити виборцям свою «хорошість» і переваги – досить буде «харизматично» обляяти нинішнього Президента і владу в цілому. Вигідна вона і «спадкоємцям» – кандидатам у президенти від партій влади: на фоні демонізації Л.Кучми легко зайнятися «ангелізацією» власного претендента й уникнути потреби розробляти якусь новаторську програму державотворення.

Тим більше, що в Україні вже давно відбулася **хибно-фальшива персоніфікація вини**: людей таки переконали, ніби **єдиною** причиною всіх українських бід є тільки **виконавча** влада і передусім Президент Л.Кучма. Згадаймо, що першою жертвою такої персоніфікації вини став О.Масол. Згодом – Президент Л.Кравчук. Потім, правда, виявилось, що **причина крилася не в особі, а в ігноруванні національно-ідейних пріоритетів державотворення**. Але збагнути це одиниці.

Тому зараз ситуація повторюється. Контури такої політики майбутніх «спадкоємців» виразно проявилися вже на виборах-2002. То ж на виборах-2004 вони навряд чи встоять перед спокусою пожертвувати Л.Кучмою заради власної перемоги і збереження системи, завдяки якій утвердились, розбагатіли і багатіють. А після виборів це може викликати таку гризню за владу і власність, таку внутрішню нестабільність, яка перекреслить усі надії народу на краще життя і поставить під загрозу саме існування України як незалежної держави.

Тим більше, що «українськість» нашої «еліти» (переважно колишньої компартійної номенклатури) викликає дуже і дуже великі сумніви, підстави для чого дають як її загадковий національний склад, так і те, в чій інтересах вона діє. Як ще три роки тому зауважив у статті «Українська номенклатура: криза волі та її політичні наслідки» філософ І.Лосів: «Ідея незалежності ніколи не була її, номенклатури, ідеєю... Брак національної волі за наявності командних позицій в українському суспільстві перетворює цю соціальну групу на найбільшу загрозу національній безпеці України» (Анамнез, № 10, 21.03.2000).

4. До можливої зміни Президента не готове й українське суспільство: у своєму нинішньому стані воно не здатне сформулювати конкретні вимоги загальнонаціонального характеру і домогтися їх реалізації. Бо **суспільство – це не просто населення країни, а населення, об'єднане спільною метою, завданнями, відповідальністю за долю держави**. Нічого цього немає, бо досі вся українська політика здійснювалась якраз у протилежному напрямі – для членування, дезорієнтації і дезорганізації народу.

5. Майбутні вибори, як і всі попередні, стануть черговим стихійним лихом, мало не катастрофою, бо **Держава Україна від початку свого створення тяжко хворіє на особливу патологію державотворення: у нас відсутня приваблива для народу мета, реалістична концепція і перспективні політичні напрямні державотворення**, – ніхто не знає, що і для кого будемо.

І дивується Л.Костенко: «А де ж наша універсально-державницька теорія? Я не закликаю до троглодитсько-шовіністичних ідеологем, але ж потрібна концептуалізація підвалин, на яких має стояти держава».

Не мають таких теорій і концепцій ні наша влада, ні наші партії.

У такій ситуації будь-які зміни у владі, зміна людей влади, особливо зміна глави держави, здійснювані без глибоких, всеохопних і консолідуючих націю системних змін, не тільки

не розв'язують існуючих проблем, а множать їх і породжують нові, ще більш гострі. І якщо виходити з того, що пропонує і влада, й «опозиція» (права, ліва, патріотична, протестна тощо), то зміна Президента у жодному разі не приведе до якісної зміни системи і не зупинить сповзання України в прірву неоколоніалізму, а лише до краю загострить внутрісуспільні біди і конфронтації. Післявиборна ситуація у Верховній Раді і в суспільстві – переконливе тому підтвердження.

6. **Нинішній** Президент діє, з одного боку, у рамках традицій, закономірностей і тенденцій, які склалися в середині 90-х, коли і суспільство, і політикум ще жили за інерцією, заданою початками державотворення, а з другого – у реаліях, що склалися внаслідок банкрутства політичних ілюзій демократичного табору, цілковитої втрати будь-якого впливу на владу, політикум і суспільство проводу націоналістичного середовища, втрати домінуючих позицій «червоними» та утвердження при владі позбавлених будь-якої ідеології прагматично-космополітичних кланів.

Новий буде керувати в умовах цілковитого політичного паралічу громад, суспільства в цілому і виключно кланової, а не ідейно-політичної структуризації політикуму. **Це буде не президент національної держави, а головний адміністратор космополітичної неоколонії** – почленованої внутрішньо й узалежненої зовнішньо.

А тому **майбутній президент буде приречений діяти не в інтересах народу, нації, держави, а тільки в інтересах свого клану і зовнішніх сил**, тим більше, що **ніякого організованого впливу суспільства на його політику не буде**. Куди це може завести Україну, можна тільки здогадуватись.

І цей процес уже почався. Наприклад, В.Ющенко, у якому дуже багато людей хотіли б бачити майбутнього главу держави, уже зараз **на вимогу російських політиків зобов'язався поборювати прояви націоналізму**. Чому? Навряд чи причиною цього є антинаціоналістичні переконання самого В.Ющенко (комплекс переконань цього політика взагалі важко окреслити).

Причини в іншому. 1) Її ще в 2000 році передбачив уже цитований І.Лосів: «Варто буде новому диктаторові Росії (хто б ним не став) глянути на наших «провідників» спідлоба, як вони побіжать наввипередки здавати Україну...» От наш «харизматичний лідер» і стартував... 2) В.Ющенко розуміє, що прийти до влади і керувати державою можна тільки з опорою на політичну силу – внутрішню чи зовнішню. Витворити таку силу з українського народу він або не вміє, або не хоче, або не має на це дозволу. А тому вже відтепер шукає підтримки й опори в чинниках позаукраїнських.

І справа тут не тільки у холопстві окремого політика. Холопство з його органічною потребою мати над собою пана з канчуком у руках – це не просто хвороба, а ціла пошесть серед нашого безідейно-космополітичного політикуму: не боротись, а скаржитись; не протиставляти, а продатись іншому; не ідейно озброювати свій народ, а плаксиво апелювати до чужих правителів; не самим ставати сильними, а вимолювати ласки в сильного... От і їздять – зі скаргами, доносами, «компрою», чолобитним: і новими маршрутами – до Страсбурга і Вашингтона, і старими, давно наїждженими – до Варшави і Москви. І суть прохань завжди одна: «Наведіть у нас такий порядок, щоб ми, ваші холопи, були зверху» – сучасний неоколоніальний варіант літописного «Прийдіть до нас княжити»...

Такі наслідки настанови на осіб, а не на національну ідею, такі результати безідейних виборів.

Так є зараз. І так буде після виборів-2004, якщо й вони, як і вибори-2002, знову будуть безідейними. І **ніякі особисті якості будь-якого претендента на булаву не зможуть протистояти згубним для української нації закономірностям існування «нічиєї» неокolonії.**

Воістину мудро каже прислів'я: ніколи не буває так зле, щоб не могло бути ще гірше.

То ж дарма нинішні претенденти на булаву та їх прихильники запевняють, що Л.Кучма такий поганий Президент, що новий гіршим бути не може: і може бути, і приречений бути,

й обов'язково буде гіршим (для народу, для України) – **обставини змусять**.

Але це – наше передбачення. А хто б там із «серйозних» політиків рахувався з думкою якихось фанатиків-націоналістів, бандерівців, ультра-радикалів, політичних бандитів тощо.

То ось думка справді самостійної в політичному мисленні і справді симпатичної людини в нашій політиці – **Івана Плюща**. Він має свою, далеко не тотожну нашій, аргументацію, але, відповідаючи на питання кореспондента «Української правди» «Кого ви зараз бачите серед можливих претендентів на третього президента?», заявляє: «Я вже у пресі декілька разів казав: **якщо ми не змінимо політичної системи через внесення змін до Конституції, то я не здивуюся, що третій президент буде гірший, ніж попередні два. Навіть якщо це буде Віктор Ющенко** (підкреслення наше. – *V.I.*). Чому я так кажу? Короля робить свита. Оточення Кучми змогло так зробити. А чому не зможе оточення Ющенка? Зможе» (УП, 12.12.2002).

Ще й як зможе! Уже робить...

Не наша справа – виступати адвокатами чи прокурорами Л.Кучми: і тих, і тих вистачає. Але протиставлятися спробам звести всю українську політику тільки до його усунення з посади президента – наш обов'язок націоналістів. Бо **не в цьому ключ до розв'язання доленосних українських проблем**.

V. Суспільна свідомість

Можна погодитись із тим, що вибори-2002 законсервували дотеперішній стан і тенденції державного будівництва, що дало змогу зберегти ледь намічену економічну стабільність. **Але парламентські вибори були безплідні в головному: вони не відкрили перед Україною жодних перспектив, не розв'язали жодної некучої проблеми національного буття і не створили передумов для глибоких системних змін на користь народу**. І все це – при тому, що в передвиборчому змаганні між владою, зацікавленою у збереженні існуючого стану, і прихильниками якісних змін у

розвитку держави в бік національного самоутвердження перемогли якраз останні (Мовиться не про програми і лідерів, а саме про настанову мільйонів виборців).

На цих виборах вони ще традиційно орієнтувалися не на ідеї, а на осіб, яких помилково вважали носіями народорятувних і національно значимих ідей. Але **післявиборні реалії не тільки ведуть до розчарування в лідерах «опозиції», а й готують маси до переорієнтації з осіб на самі ідеї і до сприйняття й утвердження української національної ідеї** як визначального фактора державотворення.

Якраз тепер, коли не вчені, теоретики, ідеологи, а саме життя довело українцям неспроможність пропонованих і владою, і нашими велемудрими вождями-демократами чужерідних політичних ідей і доктрин і згубність настанови виключно на особу, – усе більше людей починає усвідомлювати роль **національного фактора в державотворенні**, у них починає активно формуватися суто **український світогляд**.

Національний світогляд може сформуватися під дією двох різних факторів: або під впливом національного виховання, або від зіткнення з явищами антиукраїнської дійсності. На жаль, першого як системи у нас немає. Зате другого – через край!..

Так, українці живуть у тому ж законодавчому полі, що й наші національні меншини, але чомусь (!) такі чинники, як незалежність, демократія, лібералізація, ринкові, соціальні, аграрні реформи і т. ін., в Україні, в українській (?) державі виявилися буквально нищівними тільки для українців – як у матеріальній, так і духовній сферах. «Нечуваний тиск русифікації призвів до паталогічних мутацій», – констатує Л.Костенко.

Більше того: **на повну потужність працює політико-економічний механізм витіснення українців з України**, і мільйони з них шукають джерел життєзабезпечення для себе і своїх сімей в інших країнах, прирікаючи себе на животіння з чужої ласки, на приниження, рабство, навіть ризик для життя, а своїх дітей – на сирітство при живих батьках. А ті, що залишаються на рідній землі, приречені не жити, а виживати і дивитися

– у вікно чи через телеекран – на безкінечний «бенкет під час чуми», який на очах ограбованих господарів безпардонно, з нахабним викликом і демонстративним ігноруванням «хохлів-аборигенів» справляють в Україні різні зайдя якоїсь «міжнародної національності» (Я.Радевич-Винницький) та «рідні» злодії – «на нашій, не своїй землі» (Т. Шевченко)...

Підкреслимо: мова йде не про поодинокі випадки, які можна пояснити прислів'ям «риба шукає, де глибше, а людина – де краще»: рахунок іде на мільйони – **діє система і система не просто антинародна, а виразно антиукраїнська.**

Антинародну політику «верхів» можна переламати шляхом економічних вимог і соціально-класової боротьби – для більш справедливого перерозподілу національного багатства між багатими і бідними. У національних державах з цим успішно справляються самі профспілки – часто навіть без участі влади чи політичних об'єднань.

Але тут – інше. Тут маємо справу саме з **етноцидом** – нищенням спільноти за національною ознакою. **Проти українців в Україні діє добре спланована, безперерійно фінансована і всеохопна система етноциду.** З реалій нашого життя легко зчитується її мета: **в Україні має бути населення, скорочене до потреб неукраїнського бізнесу, але не повинно бути ніяких українців – ніякої нації-господаря країни.** Хіба не тому відмінено графу «національність» у паспортах; засекречено національний склад апарату влади; державною таємницею є національний склад Верховної Ради; таємницею за сімома печатами є національний склад щорічної імміграції; на високі державні посади призначаються люди, які підкреслюють свою неукраїнськість; телебачення перетворено в засіб обездуховлення, денационалізації та русифікації українців; старанно підтримується процес русифікації сходу і півдня України; в антиукраїнській пастиці опинилися українці Криму і т. ін.?

І є багато підстав вважати, що влада – лише **частка** цієї антиукраїнської системи. То ж самою соціальною боротьбою проблема не вирішиться: **потрібне продовження української**

національно-визвольної боротьби – з повним обсягом її визвольних і державотворчих завдань.

Наші ж політичні об'єднання, щоб заручитися підтримкою мас у боротьбі за владу, зосереджуються виключно на проблематиці соціально-економічній і повністю ігнорують проблематику національну. Результат відомий: без вирішення головної проблеми – створення власної, української національної держави – вирішити на користь українців жодної соціальної (як і всіх інших) проблеми не вдалося. І не вдасться – нікому і ніколи. Тим більше, що наша влада у вирішенні соціально-економічних проблем не може виступати посередником між власниками і трудівниками. Причин дві.

Перша. У нас відбулося соціально-елітарне зрощення: люди влади безпардонно стають власниками, а власники – не менш безпардонно – людьми влади (депутатами і високопосадовими чиновниками). То з ким має бути така влада у класовому «конфлікті між експлуатованими і експлуаторами»?

Друга. В Україні соціальна (і не тільки) політика влади стала часткою системи антиукраїнського етноциду. Саме тому від соціально-економічних реформ влади терплять перш за все українці. І наївними (якщо не шахрайськими) виглядають обіцянки тої ж влади і наших політиків щось тут змінити на користь народу: **цю систему можна вдосконалити, розбудувати тощо, але ніколи – використати на користь українців.**

Мета її соціально-економічної політики – підриє економічних основ існування української нації. Змінити цю політику влади на користь народу не вдасться – ні новими соціально-економічними програмами, ні заміною ключових людей влади, ні зміною самої влади: усе це лише частинки, елементи всеохопної антиукраїнської системи. **Її можна протиставити тільки іншу систему – систему українського національного державотворення.** Наші ж політики-патріоти чомусь бояться цього більше, як сама влада. Тому й далі одурманюють виборців своїми соціально-економічними прожектами та побрехеньками і настановою на безідейну особу.

Чому змарновано колосальний національно-патріотичний підйом українців на виборах-2002? Бо очолили цей рух люди, які метою політичних зусиль мільйонів зробили соціально-економічну, а не національну проблематику; утвердження при владі окремих осіб, а не узаконення національно-державотворчих ідей; полагодження власних інтересів, а не вирішення доле-носних для народу проблем.

Післявиборні реалії поволі опам'ятовують людей від перед-виборного безідейного психозу. **Розвіюються ілюзії, й українці починають усвідомлювати, що бідують на своїй землі не тому, що не мають при владі В.Ющенко і Ю.Тимошенко, а тому, що не мають власної держави.** А ще – що цим двом лідерам треба було починати у Верховній Раді боротьбу не за посади, а за узаконення української національної ідеї і цілого комплексу ідей, спрямованих на її реалізацію. Тоді вони не профітькали б перемоги мільйонів своїх виборців, не залишились би сам на сам із виконавчою владою, не мусили б рятуватися від неї в обіймах «червоних», не від них, а до них перебігали б депутати: боротьба за ідею дуже швидко вийшла б за парламентські стіни й охопила б цілу Україну. І тоді брататися з «червоними» довелося б уже владі. Або – змагатися з опозицією, хто більше зробить для будівництва української національної держави...

Зараз кількахвилинної розмови вистачає, щоб усе це усвідомила людина, яка перед виборами взагалі нічого чути не хотіла, а тільки повторювала, як зазомбована: «Ні, ви скажіть: ви за Ющенко – чи проти?!» **Саме життя переконує людей, що не можна політикувати тільки на патріотизмі – на самому почутті любові до України: потрібно, щоб кожен ще й мислив як українець. Саме життя вимагає прискороного формування національної свідомості мас. І саме життя й формує цю свідомість у мільйонів українців – нашим політикам, як бачимо, не до того...**

Їх, таких людей, ще не так багато, але з кожним днем стає більше. Невдовзі саме вони визначатимуть долю України. І мінімальні організаційно-пропагандивні зусилля можуть різко збільшити їх кількість. Бо у справі прирощення національної

свідомості спрацьовує не арифметична, а геометрична прогресія. Пам'ятаймо: **Українське суспільство не живе, не керується українським націоналізмом не тому, що він застарів, а тому, що його просто не знає.**

Політики, які усвідомлять, організують і використають це, – або переможуть уже на виборах-2004, або ж відкриють перед собою перспективу неминучих майбутніх перемог.

А звідси – і наші завдання: а) робити все можливе для такої переорієнтації в суспільстві; б) знайти спосіб переконати якомога більше політиків, що такий процес відбувається і що його необхідно використати для прискорення якісної трансформації держави.

VI. «Революція» зверху

Зараз Президент Л.Кучма ошелешив і опозицію, і чиновників, і суспільство заявою про те, що нинішня форма (?) політичного правління себе вичерпала, і пропозицією перетворити Україну з президентсько-парламентської на парламентсько-президентську державу, а також проводити вибори виключно за партійними списками. Чому? Що змінилося в Україні настільки, що Президент підтримав головні вимоги своїх противників, які перед виборами-2002 так переконливо критикував?

А нічого. Просто зміцніли позиції влади у Верховній Раді, а «харизматичні лідери» псевдо-«опозиції» політично збанкрутували. А це породило певні політичні ілюзії, які й підказали впливовій групі в команді Президента задекларовані Л.Кучмою пропозиції. Насправді ж це (у кращому випадку) не більше, як тактичний хід – для паралізування «опозиціонерів», створення ілюзії системних змін та задоволення апетитів нинішнього клану-фаворита.

Така реорганізація аж ніяк не зачіпає основ держави: вона тільки видозмінює систему управління (кланово-бюрократичну на кланово-парламентарну) і допоможе за «колективною безвідповідальністю» глибше заховати від народу винних за

стан справ у державі і за цілком реальну в такому випадку катастрофу української державності і незалежності.

Тобто перше, що мало б відбутися, – це відродження радянської влади. А що далі? Відродити КПУ, бо без тотального компартійного контролю і керівництва система рад була і буде нежиттєздатна? А щоб компартію слухали, стане необхідним КДБ?..

Це якраз той випадок, коли доречно нагадати, що від представлення доданків сума не змінюється. Або, за І.Криловим: «А ви, друзя, как не садитесь, все в музыканты не годитесь».

Від цих «змін без змін» буде не краще, а набагато гірше – і для народу, і для держави. Ризикує і Л.Кучма, віддаючи владу і своє майбутнє своїм дуже ненадійним «спадкоємцям», які, до того ж, матимуть можливість власну підлість щодо нього самого прикрити «колективним рішенням»...

Ніякого добра не обіцяють і вибори за партійними списками. Що таке нинішні партії? Це чисто прагматичні та кланові об'єднання, які діють тільки у власних інтересах і не мають жодного відношення до вираження й утвердження волі народу. Пропозиція вибрати між ними виглядає як знуцання: **в умовах відсутності мети та ідеології державотворення і реальної структуризації політикуму перемагають не кращі, а багатші.**

Наша позиція однозначна: **якщо вибори-2004 пройнуть не під прапором справді системотворчої української національної ідеї, а виключно в межах запропонованих Президентом змін, то вони стануть черговими виборами без вибору, створять політичний хаос і лише прискорять і поглиблять нищівну неоколонізацію України.**

VII. Що за поспіхом?

А. Звідси – і наше ставлення до пропонованої «опозицією» **ідеї дострокових президентських виборів.** Враховуючи сказане вище, є всі підстави сумніватися, чи зможе хтось менш ніж за два роки виконати гігантську роботу, щоб підготувати Україну належним чином до виборів-2004. І вже **цілковитим безголів'ям чи**

політичним шахрайством є намагання зробити ці вибори достроковими. Ті, хто це пропонує, навіть не думають про суспільство, націю, Україну: **вони поспішають, бо збираються в такий спосіб вирішити в нинішній каламутній політичній водичці свої власні, а не національні проблеми.**

То чому ми повинні підігравати їм? Тільки тому, що їм кортить якомога швидше дорватися до корита?

Як казав С.Бандера, «Це не для нас варено, нема що за ложки братись».

Б. У нас є куди важливіші справи, які потребують щонайскорішого вирішення. Здійснити це самотужки, силами однієї організації та ще й до виборів-2004 – практично не можливо. Тому зараз особливо гостро відчувається відсутність єдності націоналістичного середовища. Відрадно, що вже розпочався черговий процес консолідації націоналістичних організацій. І наш обов'язок – не тільки взяти в ньому активну участь, але й зробити все від нас залежне, щоб цього разу він був успішним. Але похвальне бажання прискорити консолідацію не повинно підштовхувати до поспіху і спрощення проблеми. Тому врахуймо самі і звертаймо увагу інших на наступне.

І. Міжорганізаційна єдність націоналістичних організацій необхідна. Ця необхідність мотивується:

а) станом кожного націоналістичного об'єднання – жодна з наших організацій не може самотужки успішно і в повному обсязі вирішувати ті проблеми, які диктують завдання й умови боротьби за УССД;

б) потребами націоналістичного руху – для ефективної діяльності він мусить мати єдиний авторитетний провід чи хоча б координаційний центр;

в) ситуацією в національно-патріотичному таборі – він розпорошений, безідейний, постійно використовується кон'юнктурами, позанаціоналістичними і навіть антиукраїнськими силами;

г) розкладом сил в українському політикумі – у ньому донедавна домінували «червоні», тепер – космополітичні сили: чисто прагматичні («партії влади») й олігархічні (СДПУ(о));

д) характером влади – вона демонстративно антиукраїнська і фактично веде щодо українців політику етноциду;

е) станом суспільства – воно почленоване за різними ознаками, ідейно і політично дезорієнтоване, постійно виступає об'єктом, а не суб'єктом політичних процесів, але останніми виборами підготовлене до сприйняття української національної ідеї і боротьби за неї.

II. Міжорганізаційне єднання може бути **механічним і органічним**. І справа тут не тільки в меті об'єднання, але й у тому, якого типу організації консолідуються. Бо є велика різниця між згуртуванням організацій суто прагматичного типу та об'єднанням організацій ідеологічного типу.

1) **Механічне єднання** – це тимчасове згуртування конкурентів і перетворення їх на певний час у **спільників** на основі сьогочасного **інтересу**. Так єднаються партії, блоки, коаліції, фракції тощо. Наприклад, саме так виник блок «партій влади» на виборах-2002: ці партії відчули небезпеку для своїх інтересів на випадок політичної монополії СДПУ(о), створили блок «За єдину Україну», позбавили адмінресурсу конкурента і виграли боротьбу за парламент. Підкреслимо: це було об'єднання виключно на основі інтересу, а тому і його виникнення, і ліквідація після досягнення мети були цілком закономірними.

2) **Органічне єднання** – це природне об'єднання **соратників** на основі спільної **ідеї**. Для нас, враховуючи спільність історії і мети, тип і суть наших організацій, виправданим і можливим, ефективним і стійким може бути тільки цей вид поєднання.

«Механічне об'єднання, без справжнього узгіднення найважливіших справ нашої визвольної політики, без однієї спільної платформи, яка визначала б один шлях до однієї, спільної мети, – не тільки що не скріплювало б цілості української політичної енергії на шляху визволення, але й гальмувало б акцію складових частин нашої політичної

дійсності та нейтралізувало б досягнення їх позитивної роботи», – застерігав С.Бандера.

І всі попередні спроби консолідації зазнали невдачі саме тому, що не була врахована специфіка націоналістичних організацій: вони ідеологічні дефінітивно, а тому спроби їх поверхового єднання (тільки на основі тимчасового інтересу) завжди були і будуть приречені.

ІІІ. Поєднання націоналістичних організацій можливе тільки як органічне, тільки як поетапне і тільки як таке, що послідовно здійснюється на різних **рівнях**: ідейному, ідеологічному, програмовому, політичному, організаційному, зрештою – на суто особистісному.

- **Ідейний рівень** – перший і визначальний у консолідаційному процесі. Це тільки так здається, що раз усі наші організації називаються націоналістичними, то й ідейний комплекс у них ідентичний. Насправді навіть розуміння української національної ідеї має в різних організаціях такі «нюанси», які фактично ставлять їх у різну політичну позицію (переконатися в цьому буде дуже легко за їх ставленням до інтерпретації української національної ідеї у цій праці). То ж поки не окреслено прийнятний для всіх формат комплексу основоположних ідей і не досягнуто єдиного їх трактування, про об'єднання нічого й говорити. І навпаки. **Досягнення єдності на ідейному рівні знімає масу протиріч, послаблює дезінтеграційний вплив інших відмінностей і відкриває можливість для поглиблення консолідації.**

При цьому слід врахувати, що **на рівні ідей не може бути домовленості, компромісу, частковості**: український націоналізм один, кожна його ідея перевірена часом і вогнем боротьби, за ідейну чистоту і повноту націоналізму заплачено великою кров'ю. **Націоналізм – надбання нації, а не власність якоїсь організації.** Тут діє максималістське **або/або**: або все – або нічого, або націоналізм – або не націоналізм, – бути «трохи націоналістом» не вийде.

Компроміс у сфері ідейності – це не політична мудрість, а ренегатство чи навіть зрада.

- **Ідеологічний рівень** – це наступний етап поступового зближення. Не буде ніякої консолідації між організаціями, які однаково називаються, але вкладають у назву «націоналізм» різний зміст. Організація може бути основною чи фасадною, політичною чи громадською, партійного чи орденського типу, але їх ідеологія мусить бути єдиною. Бо немає, наприклад, політичного чи громадського націоналізму. *І ніщо не втримає разом націоналістичні організації, якщо їх не буде об'єднувати спільна ідеологія українського націоналізму.* Досягти тут єдності зовсім не просто. Але необхідно. Інакше замість вимріяної єдності матимемо стільки «єдиноправильних» «українських націоналізмів», скільки маємо організацій та ідеологів.

Результатом і «вінцем» ідеологічної єдності міг би стати спільний для всіх єдиний ідеологічний центр із визнаним усіма організаціями друкованим органом, де публікувалися б бездискутивні ідеологічні матеріали, схвалені до друку авторитетними для всіх членами редколегії, спільною конференцією чи Збором. Саме так свого часу налагодив процес витворення ідеології організованого націоналізму славної пам'яті полковник Євген Коновалець. Дивно і прикро, що доводиться закликати націоналістів учитися в наших великих Провідників...

І ще. Ідеологічна єдність передбачає й ідеологічну конфронтацію – нетерпимість до свідомих ренегатів, фальсифікаторів, провокаторів, ворогів нашої ідеології. Якщо не берегти і не захищати чистоту нашої ідеології, то вона перестане бути ідеологією, а множення числа псевдонаціоналістичних об'єднань буде продовжуватися.

- **Програмовий рівень** – це єдність концепції національно-визвольної боротьби і державотворення, яка досягаєть-

ся на основі єдності ідейної та ідеологічної. Саме на цьому рівні визначаються **єдині, спільні й обов'язкові для всіх стратегічні напрямні і пріоритети** у боротьбі за державність нації. Інакше – розбрід, розколи, отаманщина. Програмова єдність цементує єдність організацій, різних за типом і формою, дозволяє сповна використати специфічні для них особливості, діяти на добро спільної справи. Ідейно-програмова спорідненість перетворює зовні різні організації в природних соратників: ми не можемо бути конкурентами, бо успіх кожного стає досягненням усіх.

Недоцільно в цьому тексті наводити наявні факти кричущих програмово-концептуальних розходжень: іде консолідаційний процес, то ж не варто різними «правдами» захаращувати шлях до вимріяної єдності. Але й ігнорувати цих розбіжностей не можна: без єдності на програмовому рівні всяке об'єднання втрачає будь-який сенс.

- **Політичний рівень** єднання завжди актуальний, але ефективним у справі консолідації він стає тільки після досягнення єдності ідейної, ідеологічної та концептуально-програмової. Тоді і тільки тоді реальністю, що працює на об'єднання, стануть постійні спільні політичні акції, повсякчасна координація і планування політичних дій – з урахуванням специфіки кожної організації та спільних сил, спільні завдання актуальної політики, творення спільного політичного центру: як мінімум – координаційного.

Результатом такої єдності на політичному рівні перед майбутніми виборами мав би бути єдиний блок націоналістичних організацій – для самостійних дій, для переговорів про можливу консолідацію на основі загальнонаціональних інтересів (в ідеалі – на основі української національної ідеї) з іншими блоками державницького характеру чи для підтримки претендента на пост президента, який іде на вибори під прапором української національної ідеї і готовий до співпраці з нашим середовищем як до, так і після виборів.

Гарантом дотримання домовленостей між таким блоком і кандидатом (майбутнім президентом) стане не тільки об'єднане, дієве і політично активне націоналістичне середовище (а це вже буде чимала сила), але й мільйони тих українських патріотів, які давно чекають на єдність націоналістичних сил, на справді націоналістичну політику, на реальну боротьбу за державність української нації.

Це наша спільна вина, що зараз вони розпорошені по середовищах, політична мета яких часто дуже далека від ідеї української національної держави.

- **Організаційний рівень** може бути актуальним тільки після того, як буде пройдено шлях ідейного, ідеологічного, програмового та політичного єднання. **Ідейно-світоглядна єдність – неодмінна передумова організаційного об'єднання націоналістичного середовища.** Тільки тоді відбудеться його природна структуризація, з'явиться можливість і навіть виникне необхідність створити єдиний провід націоналістичного руху, у якому закономірно займе провідне становище єдина ОУН, у якому нинішні партії або об'єднуються в одну, або буде визнано за доцільне зберегти їх як окремі структури для ефективнішого діяння в різних сферах і стратумах суспільного життя, а численні громадські організації будуть діяти кожна відповідно до своєї специфіки, але за єдиним планом.

«Забігання вперед», намагання негайно, методом «великого стрибка» організаційно поєднати все і всіх – у надії потім, «коли вже будемо разом», директивно і в порядку організаційної дисципліни домогтися єдності на інших рівнях, – зрозумілі, але не виправдані, бо шкідливі. Так ми погубимо саму ідею єдності, створимо передумови для чергового розколу, ще більше розчаруємо і наше членство, і наших симпатиків.

- **Особистісний рівень** – рівень особистих контактів (передусім керівників націоналістичних організацій) – має бути наявний на всіх етапах консолідації і навіть за відсутності такої. Ці контакти можуть бути офіційні і неформальні, регулярні і принагідні, планові і спорадичні, але вони мусять бути. Вони прискорюють процес консолідації або хоча б частково компенсують його відсутність. Особисті зустрічі і приватні розмови знімають напругу конфронтацій, допомагають знайти шлях до міжорганізаційного порозуміння, запобігають організаційним діям «під гарячу руку», після яких порозуміння стає дуже проблематичним.

Сектантська самоізоляція від «грішників» шкідлива для справи, а тому їй не повинно бути місця в нашому середовищі – як і заочним присудам чи забороні членству контактувати з учорашніми побратимами з «еретичної» організації. Так діють тільки слабкі лідери, для яких власний гонор важливіший за добро справи і які не впевнені у переконаннях свого членства.

Нас може різнити дуже багато чого, але визначальним у стосунках націоналістів має бути те, що робить нас націоналістами, що ми найбільше цінуємо в собі, а тому повинні шанувати це в інших.

Для нас, для нашої Організації – це не просто теорія чи добрі побажання: саме через взаємини на особистісному рівні нам вдалося провести низку успішних та значимих акцій і з ОУН-М, і з СНПУ, і з людьми та об'єднаннями з інших середовищ. Якись заходи ініціювали вони, якись – ми, але завжди виграла спільна справа. **Такий закон національно-визвольної боротьби: у ній або всі виграють, або програють теж усі.**

Тому треба визначитися, якого поєднання ми хочемо і як далеко готові зайти в об'єднавчому процесі. Від цього залежатиме, що саме з перерахованого стане об'єднавчою **домінантою**, якої **форми** набере це об'єднання, якою має бути **методика** його

досягнення. Зараз є добра воля до єдності. Тепер вистачило б тільки терпіння і мудрості пройти цей нелегкий шлях до кінця і не бокуючи від проблем. Ми всі від цього виграємо. Тим паче, що кожна організація нагромадила значний досвід практичної політики, яким може суттєво збагатити й посилити весь націоналістичний рух. От тільки не завадили б цьому амбіції та отаманщина, за якими завжди стоїть одне – брак націоналізму в конкретних людях.

Є ще одна проблема на шляху консолідації. Вона виникла давно, але й досі не знята часом. **А за консолідаційним поспіхом можна непомітно впустити в наше середовище те, чому місця в ньому не повинно бути.**

Ось що пише з цього приводу О.Баган: «...Зараз дуже багато політиків видає себе за націоналістів, б'ючись в груди, а своєю невизначеністю, часто навмисним затемненням власних позицій лише дезорієнтує народ, розмиваючи взагалі поняття націоналізму. Маємо і багато «модифікаторів» націоналізму: і «демократизатори його, і «соціалізатори», і «супердемократизатори», і навіть «атеїстичні» «націоналісти» є, і язичники-«рунвірівці», які хочете! Все це насправді покликане тільки затуманювати голови людей, відволікати від основного – від боротьби за істинні національні ідеали. Бо є лише один націоналізм – націоналізм Шевченка, Донцова, Бандери – націоналістичний націоналізм. У 1954 році з приводу подібних інсинуацій навколо святої Національної Ідеї у статті «Фальшування визвольних позицій» С.Бандера писав: «Найшкідливішим для революційного руху, який своїми ідеями мобілізує народ до боротьби, є якраз притуплювання, підмінювання його ідей, створення баламутства щодо його ідеологічних, програмових і політичних позицій. Коли це роблять вороги і політичні противники, то їх намагання завжди мають менший вплив. Але значно більше шкоди може постати, якщо таку роботу проводять такі чинники, які зараховуються до складу самого руху та мають будь-яку легітимацію виступати від його імені» (О.Баган, «Націоналізм і націоналістичний рух», 1994, стор.162).

То ж саме на ідейних засадах треба чітко «визначити формат учасників об'єднання» (І.Гавдида). Інакше не уникнути і «притуплювання», і «підмінювання», і «баламутства».

VIII. Передвиборні завдання

Що означає підготувати Україну до президентських виборів? Ось тільки дванадцять найголовніших, на нашу думку, політичних завдань.

1. Мета нації

Зробити процес державного будівництва осмисленим, суспільство – свідомим своєї спільної і визначальної національної мети, а кожні вибори – етапами на шляху до її досягнення.

Уже дванадцятий рік наша держава будується наосліп, шляхом мавпування чужих (передусім російських) зразків, виконання чужої волі (перш за все МВФ і Росії) і латання дір. Ніхто не знає, що, як і для кого будуємо. **На головне питання державотворення, яке поставив перед українським суспільством ще прем'єр Л.Кучма – «Скажіть, яку державу ми будуємо?» – ніхто, у тому числі й Президент Л.Кучма, і досі не дав відповіді. Чому?**

Бо сказати правду – це означало б публічно визнати, що:

а) ***на цілому пострадянському просторі тільки в Україні та Білорусі проігноровано національну ідею корінного народу;***

б) ***на руїнах московської колонії під національним синьо-жовтим прапором замість української національної держави насправді вже дванадцятий рік бездумно будуємо нове ярмо для нащадків – «нічию» космополітичну неоколонію;***

в) ***в Україні не держава існує для народу, а український народ – для неукраїнської влади;***

г) ***Держава Україна будується не для державного самоутвердження української нації в усіх сферах життя, а виключно для задоволення особистих інтересів наших різноплеми́нних***

державотворців та інтересів Росії, Заходу і транснаціональних монополій.

Саме тому нинішня Україна – це край, де панує монополія виконавчої влади на державу; де хазяйнує хто завгодно, тільки не українці; де безідейна влада, безідейний політикум і пошматоване ними ограбоване суспільство ніяк не поєднані спільною метою; де кожні вибори перетворюються із засобу корекції вибраного шляху, животворного оновлення кадрового складу влади і досягнення мети – у безпринципну і безтямну гризню за безконтрольну владу над народом, за право безкарно грабувати і нищити цей народ.

У такій ситуації дуже легко збитися на пошук конкретних винуватців (а їх – цілі легіони!), звести зусилля мільйонів до боротьби **«проти»** (комуністів, Масола, «групи 239», Табачника, Ткаченка, Кучми, олігархів, Медведчука, мафії тощо). Мобілізувати людей на таку «боротьбу» просто – допомагає «образ ворога». І думати не треба – ні вождям, ні масам: усе і так зрозуміле й очевидне. І ніяких зобов'язань брати на себе не доводиться – досить відважно (маючи депутатський мандат!) клясти «ворога» і час від часу з трагічним пафосом повторювати, що «ми підемо до кінця!» Людей це зворушує...

Саме такого типу мету вже дванадцятий рік ставлять перед українцями різні «харизматичні лідери», саме таку «боротьбу» ведуть. І не можна сказати, що вона нічого не дає: для себе ці лідери таки дещо виборили...

Степан Бандера застерігав: **«Сама ненависть і пасивна ворожість ще не вистачає до визволення».**

Той, хто справді хоче корінним чином змінити стан справ на користь народу, повинен орієнтувати суспільство виключно на боротьбу **«ЗА»**. Навіть під час війни і революції для мобілізації народу використовуються передусім конструктивно-закличні гасла типу «За Україну, за її волю, за честь і славу, за народ!», «Воля народам, воля людині!» чи «За нашу і вашу свободу!»

Для бездержавного і грабованого українського народу сама боротьба «проти» жодних перспектив не відкриває і не може

відкрити: вона не має конструктивної програми, тому перемога в ній народові нічого не несе. Боротьба «проти» має політичний сенс лише тоді, коли вона супроводжує боротьбу «ЗА», є її елементом і виникає у відповідь на опір сил реакції, яка протиставляється волі народу. Має, як завжди, рацію геніальна Ліна Костенко: «Ефективне не те, що заперечує чуже, а те, що утверджує своє».

І те велике «своє» ми маємо: **«Такою ідеєю, яка ставить велику позитивну ціль, яка розбуджує й розпалює те, що в народі постійно живе, з покоління в покоління, що було мотором його наймогутніших піднесень і чого не вдавалось здавити жодному ворогові, ніякими засобами, – є національна ідея свободи, визволення з-під чужого національного й соціального поневолення, вільного життя й всебічного розвитку нації, усіх її сил і громадян у суверенній і соборній державі»** (С.Бандера).

А тому є тільки один спосіб не втрапити ні в тенета чужих доктрин, ні в глухий кут безкінечної і безперспективної боротьби «проти» і кардинально змінити ситуацію: **підняти прапор української національної ідеї – визнати метою державотворення створення української національної держави, а президентські вибори з площини нікчемної боротьби за владу піднести до рівня рятівної для народу боротьби за Україну.**

То за що проголосуємо на виборах-2004: за українську національну ідею чи за продовження окресленої вище згубної тенденції? А голосуватимемо саме так: або – або. Третього не буде.

2. Статус нації

Визначити нинішній статус, стан і права корінної і найбільш чисельної нації України – українців, конкретизувати їх місце і роль у процесі державотворення і запропонувати такі політичні механізми, які державу зроблять такою українською, а українців – господарями своєї долі на своїй землі. Або ж – відверто пояснити українцям, що вони не мають права на власну державу. Чому...

Нинішня Конституція про **українців як націю** згадує лише один раз – у статті 11: «Держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України».

Цікава стаття! Після її прочитання так і хочеться вигукнути: «Господи! Та посприятим, нарешті, так, як вони нам сприяють!..» Але зараз мова не про це. І не про те, що в Україні, виявляється, проживає тьма-тьменна «корінних народів», а ми й не підозрівали про таке вавилонське стовпотворіння «на нашій, не своїй землі» (Т.Шевченко). І навіть не про те, чому в цій статті українців не зараховано ні до «корінних», ні до національних меншин (може, нас вважають якимись «пристяжними» чи «транзитними»?).

Мова про інше. А саме про те, що **Конституція України жодних прав головного суб'єкта державотворення за українцями як нацією не передбачає.**

Тому українці й надалі залишаються на своїй рідній землі безмовним і безправним «населенням» та «електоратом». Національні права передбачені тільки для національних меншин. Оскільки українці в Україні – не меншина, то й ніяких національних прав вони не мали, не мають і не повинні мати. Вистачить з них, мовляв, і прав людини.

І це – великий прогрес! Бо до 1861 року кріпак-українець в царській Росії трактувався на одному рівні з робочою худобиною. Після реформи він був не більше, як «гноєм, тяглом у поїздах їх бистроїзних», кажучи словами І.Франка. В імперкомуністичній Росії він став «коліщатком і гвинтиком загальнопролетарської справи», висловлюючись мовою Леніна. А от нинішні можновладці України – люди набагато прогресивніші, тому хоча б де-юре визнали, що українці фактично люди і за бажання можуть вважати себе такими. Ці «добряги» (Т.Шевченко) навіть допускають, що на українців можуть поширюватися і права людини. Правда, без визнання за ними будь-яких політично-державотворчих і національних прав на рідній землі. Отже, ми вже, на їх думку, можемо

вважати себе людьми, але ще не маємо права бути українцями, можемо бути населенням та електоратом, але – не нацією.

А тому кожен, хто виступає проти денационалізації українців, домагається реального утвердження державного статусу української мови, фінансування програм усебічного національного відродження, пропорційного представництва українців у державних інституціях тощо, – фактично діє всупереч Конституції, виступає як антидемократ, фашист, нацист, шовініст, крайній правий, український буржуазний націоналіст, бандьора, бандит, ультра тощо. Таких у нинішній «українській» державі треба або судити, або не визнавати (як ОУН-УПА), або дев'ять років не реєструвати (як «Тризуб»). А тих, що виступають за ліквідацію української незалежності і державності – вважати «лівою опозицією». А таких, що публічно демонструють свою зневагу до української мови, – призначати міністрами... Бо Україна, як сказано в тій же Конституції, – держава демократична і соціальна. Але – **не національна**. То ж кому належить механізм демократії – той і диктує свої права.

Така ситуація не тільки образлива, нестерпна і загрозлива для українців на їх рідній землі: вона небезпечна для незалежності і державності України, а отже – для всіх її громадян.

Адже **ті, хто користує зараз із української незалежності і державності, не можуть бути їх гарантами** – як через свою малочисельність, так і через свою байдужість і навіть демонстративну ворожість до всього українського. На жодні жертви заради України вони ніколи не йшли, не йдуть і не підуть – якщо їх до цього не змусити.

Гарантом незалежності і державності України може бути тільки український народ. Але українці в нинішній державі можуть бути (і в більшості своїй є!) хіба наймитами новоявлених владомощів-хижаків. Та наймит і гарант – поняття не сумісні: це місія господарів держави. **А українці стануть повноправними господарями тільки у своїй національній державі – через механізм національного народовладдя.**

То чого будемо вимагати від майбутнього президента – удосконалення нинішньої космополітичної «демократії» і злочинських «соціальних реформ» чи утвердження української національної ідеї?

3. Національна ідея як фактор

Обнадіяти й об'єднати народ якісно новими ідеями національного державотворення та всебічного українського національного відродження.

Як досягти цього? Чому **всі** дотеперішні рецепти, пропоновані і владою, і різними партіями, виявилися політично неспроможними? Наші державотворці вже майже півтора десятка літ шастають по закордонах і привозять звідти «великих слов велику силу» (Т.Шевченко), пробують прищепити це на українському ґрунті, а воно чомусь проростає тільки чортополохом нових проблем. Наші політмудреці намагаються втиснути в українську свідомість найрізноманітніші політичні доктрини всіх часів і народів, а процес державотворення і далі здійснюється «в ручному режимі» і шляхом латання дірок. На кожних виборах українців переконують, що пропонований кандидат – якщо не Вашингтон, то вже точно Піночет, якщо й не святий, то зате дуже «наш», а потім ті ж самі люди кричать, що в законодавчій та виконавчій владі повно злочинців. У нас політичним прогнозуванням займалися навіть різні ворожбити, а віз і нині там...

Здається, ми перепробували все: комунізм, соціалізм, соціал-демократію, демолібералізм, космополітизм, капіталізм тощо.

Але так тільки здається. ***Досі в українському державному будівництві послідовно оминалася українська національна ідея як фактор державотворення. А словосполучення «українське національне відродження» взагалі зникло з лексикону наших політиків.*** Саме звідси – усі наші нинішні економічні «гаразди», формування і функціонування влади виключно на засадах

антиукраїнства і клановості, денационалізація і деморалізація народу, відчуття безнадії та озлоблення в суспільстві.

В Україні українська національна ідея не тільки не втілюється в життя, не тільки не популяризується українськими політиками з їх «адаптованим розумом» (Л.Костенко), але навіть не усвідомлюється більшістю з них – що воно таке і для чого. Враховуючи це, пропонуємо кілька елементарних істин із **націоналістичної політології**.

Політична ідея має виникати з узагальнення суспільних проблем та інтересів і бути тою ідеологічною формулою, за якою їх можна окреслити і вирішити, реалізувати на користь народу.

Поняття «користь народу» ніколи не можна зводити тільки до потреб нинішнього покоління (суспільства): воно мусить бути узгоджене із заповітами предків та інтересами нащадків.

Усяка часткова ідея, яка пропонується суспільству як політична, не може суперечити національній ідеї, її реалізація має бути окремим виявом здійснення національної ідеї в тій чи іншій сфері суспільного життя.

Національна ідея – це ідеологічна формула, яка виводиться не тільки з актуальних проблем суспільства, але й із постійних інтересів народу, націлює його на найбільш загальну, головну, визначальну політичну проблему, від вирішення якої залежить і розв'язання поточних проблем, і здійснення всіх прагнень та задумів народу, і саме його збереження і буття в часі.

Національна ідея – основний і визначальний екзистенціал буття нації. Народ, позбавлений національної ідеї, перетворюється в дезорієнтовану масу – легку здобич політичних шахраїв і хижаків, громада – у розділену в собі й озлоблену на все і всіх юрбу, а держава – у вируючий пристрастями вибухонебезпечний котел індивідуальних і групових інтересів. І навпаки. Народ, об'єднаний національною ідеєю, стає політично монолітною нацією і долає будь-які перешкоди і труднощі на своєму

шляху в майбутнє. «Якби українці не були нацією, то вони давно були б уже не українці» (Л.Костенко).

Геніальне поетичне формулювання української національної ідеї дав Т.Шевченко: «В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля».

І доки українці на своїй землі не збудують цієї «своєї хати» – власної національної держави, доки не відбудеться державне самоутвердження української нації, – доти його долю будуть визначати інші, доти жодна суспільна (політична, економічна, міжнаціональна, соціальна, релігійно-конфесійна, освітня, культурна тощо) проблема не буде вирішуватися на його користь, доти над українцями на їх рідній землі пануватимуть чужі правди, чужі сили, чужа воля.

Передумовою утвердження національної ідеї є ідея Свободи – незалежність країни. Саме на ідеї визволення виникли у 1918 році УНР і ЗУНР, які згодом об'єдналися.

Але скоро виявилось, що визволення з-під гніту окупанта-чужинця ще не означає державності нації. Бо наступною умовою є настанова політичного проводу і народу на цілковиту Самостійність державотворення: у чужій державі це в принципі не можливо. Якраз цього і забракло тоді українцям: провід УНР збирався творити не національну, а соціалістичну державу – разом з російськими соціал-демократами; українські націонал-комуністи – комуністичну УРСР «загірних комун» (М.Хвильовий) і теж із російськими «братами», але комуністами; збаламучений і поділений чужими «правдами» народ пішов за тими, що краще брехали...

У 1991 році Україна стала політично і незалежною, і самостійною державою. А от український народ і досі не став ні незалежним від своїх і чужих хижаків, ні самостійним у визначенні своєї долі і свого майбутнього.

Бо незалежність країни і самостійність політичного проводу в державотворенні не завжди гарантують Державності нації. Не гарантує цього і заміна компартійного диктату космополітичною демократією – на що так розраховували тодішні

вожді національно-патріотичного табору. Дехто й досі розраховує...

Для державного самоутвердження українського народу потрібне головне і визначальне: узаконення і послідовна реалізація його Національної Ідеї – створення української національної держави: Української Соборної Самостійної Держави.

Тому, як учив С.Бандера, – «Українська національна революція, а не тільки протирежимний резистанс»!

А тепер задумаймося над наступним.

Для кожного англієця аксіомою є, що його держава має бути англійською, для японця – японською, для німця – німецькою... Але спитайте про це будь-якого українського політичного лідера, урядовця чи відомого журналіста, і ви обов'язково зіткнетеся з патологією, з виразною національно-політичною імбецильністю (слабоумством): він ніколи не витисне з себе, що наша держава має бути передусім українською. У кращому (!) випадку він, як зазомбований, буде бляяти, що вона має бути демократичною, республіканською, плюралістичною, ринковою, соціальною, із громадським суспільством, європейською і т. ін. В іншому – що комуністичною, соціалістичною, соціал-демократичною, демоліберальною... Але – не українською: не національною. І все це «на нашій, не своїй землі» (Т.Шевченко) – «нормально, хоч і дискусивно». Але це не тільки наслідки тривалого рабства: і в наш час підозра в націоналізмі – це негайний крах політичної кар'єри. А кар'єра – це влада, а влада – це гроші... **Комплекс меншовартості і водночас якась маніакальна самозакоханість, лакейство і рабодухість, відсутність національної свідомості і гідності, продажність і шкурництво українських владних і невіддільних політиків стали бар'єром на шляху нації до свого політичного самоутвердження, до власної держави.**

Невже з нинішньої української ситуації немає виходу? Звичайно, є!

Тільки природна для народу українська національна ідея і цілий комплекс ідей, спрямованих на її реалізацію, можуть справді об'єднати й обнадіяти українське суспільство,

мобілізувати його на виконання невідкладних і доленосних загальнонаціональних завдань, спонукати до жертовності в ім'я великої мети, створити передумови для його всебічного національного відродження.

Чи й на виборах-2004 якась особа, з якої політичні недоумки і шахраї знову зроблять для народу ікону, до якої звертаються з мольбами і надіями, **а не вимогами**, має замінити нам нашу національну ідею?

Уже дванадцятий рік заміняє. *Уже дванадцятий рік наш патріотичний політикум змушує народ звертати свій духовний зір не на Бога, Україну, Свободу, не на ідею української національної держави, а на чергового ідола.* А сказано нам: «Не сотвори собі кумира...»

Кого послухаємо на цей раз – Його чи знову їх?

4. Ідеологія державотворення

Задати нові, реальні, об'єктивні і єдині для всіх громадян критерії політичного Добра і Зла, критерії оцінки діяльності Президента, усіх гілок, структур і людей влади, політичних, громадських і релігійних об'єднань та їх діячів, кожного громадянина.

Зараз в українській політиці діє єдиний – клановий критерій: «наш – не наш». До чого це призвело – бачимо, до яких бід призведе – побачимо.

Змінити ситуацію на краще можна тільки в один спосіб: **випрацювати й узаконити національно зорієнтовану ідеологію державотворення**. Бо тільки тоді, коли суспільству буде запропонована приваблива мета, яка впливає з духу, прагнень і потреб нації, коли з'явиться розрахована передусім на власні сили народу **концепція** її досягнення, коли будуть визначені реальні і перспективні для нації **політичні напрямні і пріоритети** державного будівництва, – тільки тоді відбудеться і політична структуризація суспільства, й ідеологізація та консолідація нинішніх

численних «персональних» і кланових політичних об'єднань, і поєднання як між гілками влади, так і між владою і народом. **Такою консолідуючою всі здорові сили українського суспільства може бути тільки одна мета: створення української національної держави.**

І тільки тоді:

- з'являться **об'єктивні критерії**, за якими можна визначати суспільну вартість як окремої особи, так і цілих об'єднань чи владних структур;

- виникне та вимріяна **українська більшість** (у тому числі й у Верховній Раді та інших радах), яка сприйме і мету, і концепцію, і політичні напрямні та пріоритети державотворення;

- виділиться **опозиція** – політичне об'єднання, яке поділяє цю мету та концепцію, але пропонує іншу, на його погляд, – ефективнішу програму державного будівництва: так створюються передумови для продуктивного змагання різних конструктивних політичних сил, а не лише хворобливих амбіцій і грошових мішків;

- увиразниться й образ **ворогів** держави і народу – отої п'ятої колони чужих інтересів, для яких була, є і буде ненависною сама мета українського національного державотворення і з якими необхідно боротися – в ім'я збереження і розвитку держави.

На таких засадах побудовані всі держави цивілізованого світу – усі, крім нашої. **Досі ні виконавча влада, ні Верховна Рада, ні жоден блок, ні одна партія не тільки не запропонували такої ідеології державотворення, але й не виступили за її необхідність.** Правда, Президент Л.Кучма влітку 2001 року кілька разів у свої виступах говорив про необхідність національної ідеї як фактора державного будівництва. Але ці його виступи залишилися непоміченими (!), а фактично – проігнорованими. Із відомих політиків про українську національну ідею висловилися хіба С.Гавриш, В.Литвин та І.Плющ. Із партій влади – ніхто. Із «патріотів у законі» – жоден. Із команди Президента – теж... Цікаво, правда? Адже мовчання іноді буває більш промовистим, ніж слова.

То за що проголосуємо у жовтні 2004 року: за українську національну ідею та національно зорієнтовану ідеологію державотворення чи знову – за «хорошого чоловіка»?

5. Національна держава

Змінити дотеперішні соціально-економічні пріоритети державотворення на ширші і всеохопні – національні, бо тільки так можна відкрити перед народом реальні перспективи, зробити українську націю не рабом, а господарем держави, перетворити економіку із системи грабежу народу в надійну матеріальну базу відродження, розвитку і процвітання нації.

Із самого початку в основу українського державотворення були закладені й узаконені як пріоритетні запозичені доктрини (демократія, соціал-демократизм, лібералізм, космополітизм, капіталістичний ринок), а не ідея державності української нації – не українська національна ідея. Метою державного будівництва було проголошено космополітичну демократію, ринкові та соціальні реформи.

Але за дванадцять років вдалося створити тільки бюрократично-кланову державу і всеохопну систему грабежу народу. Чуда не сталося. Бо ще нікому, ніде і ніколи не вдавалося вирішити будь-які (у тому числі й соціально-економічні) проблеми на користь народу без вирішення головного завдання цього народу – створення власної національної держави. І не вдасться.

Тому нинішня фарисейсько-шахрайська концентрація і владою, і політикумом суспільного мислення виключно на соціально-економічній проблематиці вигідна тільки «своїм» і чужим грабійникам: вона політично недалекоглядна, національно неперспективна і загрозлива для безпеки нації і держави.

І всі наші дванадцятилітні «соціально-економічні реформи» – це або дилетантські проєкти, або ж – і значно частіше – шахрайське удосконалення й узаконення все нових форм і методів грабежу держави і народу. Бо **ефективна і корисна для народу**

тільки економіка в національних державах, де вона будується і розвивається за формулою: «Від створення й утвердження національної держави – через державний захист економічних інтересів нації – до добробуту кожного громадянина».

І якщо справді хочемо досягти економічного зміцнення країни і суттєвого та стабільного прирощення добробуту громадян, то починати треба **не з економіки і не з особи, а таки з політики:** з реалізації української національної ідеї.

Усі інші пропозиції – це або політичний дилетантизм, або політичне шахрайство. Не змінить ситуацію і безсистемна «боротьба» за соціально-економічні частковості: за пенсії, зарплати, борги, за дешевшу солярку, за менші податки тощо.

Такої «боротьби» в нас вистачає. Страйки, пікети, походи на Київ, голодування, навіть самогубства... Людей підштовхують до цього злидні, і це легко зрозуміти. Але є інший аспект цієї проблеми. Нашими людьми керує наївна віра в те, що своє нестерпне матеріальне становище ограбовані можуть поліпшити, **висуваючи тільки економічні вимоги й уникаючи вимог політичних.**

Однак протести, які мають чисто економічний характер, абсолютно нічим не загрожують ні системі грабежу, ні її творцям – законодавцям, ні чиновникам, а тому й не спонукають владу до якісних змін. **Для бездержавного і безправного народу висувати тільки економічні вимоги – це самим оберігати систему грабежу.** Потрібні **політичні** вимоги. А найголовнішою політичною проблемою українців є створення власної національної держави. Без цього ніяка наша проблема ніколи не буде вирішуватися на користь народу.

А наші «вожді» якщо й висувають політичні вимоги, то всю політику зводять тільки до боротьби за мандати і портфелі. Їх тільки під час виборів дуже сердить, що народ так бідує...

Але що тут дивуватися з бездумності **політичного проводу**, коли навіть наші вчені – ядро **інтелектуального проводу** суспільства! – протестують тільки з економічними гаслами. Усе правильно: які провідники, така й боротьба, яка боротьба, такі й результати...

А скільки шахраїв поживилися на захисті малого і середнього бізнесу! Захистили? А якби **українські підприємці (українці і далекоглядні неукраїнці)** активно підтримали реальну українську національно-державницьку боротьбу і пожертвували б на неї хоч десяту частину того, що вони зараз втрачають у вигляді надвисоких податків, хабарів чиновникам, данини рекету і «добровільних внесків» у різні злочинські фонди, то **вже через два роки саме вони, їх ділові інтереси визначали б характер економічної політики держави.** І ніякі антиукраїнські внутрішні і зовнішні сили з їх мільярдами нічоґісінько не змогли б протиставити цьому могутньому українському натиску – як не змогли навіть з допомогою США протистояти прагненню українського народу до незалежності у 1991 році.

Є ще одна важлива економічно-політична проблема: **тіньовий капітал.** *Нинішні спроби його легалізації шляхом немотивованої і безумовної амністії (а фактично – відмивання величезних капіталів, набутих кримінальним шляхом) – це, по-перше, черговий злочин перед ограбованим народом; по-друге – звичайнісіньке шахрайство.* Бо які можуть бути гарантії на перспективу в державі, де влада формується за клановим принципом? А що буде, якщо завтра прийде до влади інший клан і відмінить ці гарантії, щоб «проковтнути» капітали своїх політичних противників чи «нейтралів»? А що буде, якщо до влади придуть справжні виразники інтересів народу, який не збирається прощати своїх грабіжників?

Амністія тіньового капіталу, до того ж – із реальними гарантіями, стане можливою тільки в українській національній державі, тільки за індивідуального підходу до його власників і тільки за умови використання конкретного капіталу для фінансування боротьби за утвердження національної держави. І ніякі інші «благодійництва» ніхто до уваги брати не буде. Так було в історії багатьох країн світу. Так буде і в Україні.

Ми не тільки маємо право на власну державу. Ми не тільки можемо створити власну, національну державу. Ми просто зобов'язані це зробити: «Народ, особливо багаточисельний, **не має**

права бути бездержавним (підкр. наше. – В.І.), бо це приносить шкоду і біду не лише самому цьому народові, а й іншим народам, людству. Це розбещує загарбників, примножує їхні сили і зменшує шанси на здобуття свободи поневоленими народами, порушує не тільки права народів, а й права людини і особи. Не може мати прав людина, яка належить до безправного народу» (Я.Радевич-Винницький. Україна: від мови до нації, 1997).

То за що будемо боротися на наступних виборах: за українську національну державу чи й далі за крихти зі злодійського столу і за «доброго пана»?

Пам'ятаймо: **нація не здобуде НІЧОГО, якщо буде боротися лише за ЩОСЬ, а не за ВСЕ – не за свою національну державу.**

6. Консолідація суспільства

Створити передумови для консолідації кожної громади, цілого суспільства довкола конструктивної і перспективної державотворчої ідеї та її носія – кандидата на пост президента.

Не можна ошчасливити народ без участі самого народу. Це – політична аксіома. На жаль, не доступна для свідомості наших політиків. А тому і її треба доводити. Адже кожного разу вони обіцяють, що всенародне щастя настане без будь-яких зусиль з боку народу – досить, щоб до влади прийшли вони самі чи їх висуванець. Люди вірять. Спрацьовує те, про що говорив знищений більшовиками філософ Іванов-Розумник: «Перевага підляка перед чесною людиною полягає в тому, що чесна людина поводить себе з підляком як із чесною людиною, а підляк із чесною людиною – як із підляком»...

Той, хто обіцяє ошчасливити народ, але не допомагає народові організуватися для щоденного відстоювання свої прав та інтересів, – або політичний невіглас, або політичний шахрай-підляк.

Що ж відбувається з цим у нас?

На кожному конкретно-історичному відрізку часу народ представлений суспільством. Громади – складові частини останнього. Воля громад, інтегрована в єдину волю суспільства, становить могутню політичну силу і є волею народу – головного суб'єкта державотворення у цивілізованій державі.

Але проблема в тому, що **ні громад, ні суспільства у політичному розумінні в Україні насправді немає**. Більше того, за останнє десятиліття різними силами зроблено і робиться дуже багато, щоб їх і не було. Прискореними темпами і цілеспрямовано «відбувається варваризація суспільства» (Л.Костенко). Механіка проста, як дишло: **«...Великі ідеї слугують цементуючою субстанцією суспільства, а за відсутності цих ідей суспільство потрапляє в кризу, оскільки розпадається на суму «малих егоїзмів»»** (О.Пахльовська).

Бо громада – це не будь-яка збиранця людей: це відносно стійка і структурована сукупність людей, **об'єднаних** спільністю становища, ідей, інтересів, завдань тощо. Чи варто тут розповідати про те, як зараз навіть у маленьких селах громада буквально розшматована за конфесійними, майновими, партійними та іншими ознаками? А це суттєво знижує, якщо не перекреслює, політичну дієздатність громади. **За відсутності консолідуючих факторів громада в політичному сенсі перестає бути громадою. Аналогічно – і з суспільством, де диференціюючих чинників набагато більше.**

Усі дотеперішні спроби політичної консолідації громад і суспільства довкола якоїсь чужої доктрини не вдалися. Нема в нас і визнаного цілим суспільством загальнонаціонального лідера, за яким пішов би весь народ. Були надії, що таким стане В.Ющенко. Але не став. І не стане – бо боїться не тільки підняти прапор української національної ідеї, а навіть діткнутися до нього. І, як бачиться, не тому, що не сприймає її, а тому, що не має дозволу на її сприйняття. Такий характер...

Українці складають три чверті населення України. **Згуртувати, об'єднати, політично сконсолідувати цю величезну масу**

бездержавних, підневільних і ограбованих людей можна тільки довкола природної для них ідеї власної національної держави. Бо тільки **«В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля»** (Т.Шевченко). Власне, таке поєднання і українців, і переважної більшості неукраїнців, які живуть в Україні, ми бачили під час грудневого референдуму 1991 року. І хоч **українська національна ідея тоді не була ні ідеологічно оформлена, ні політично задекларована**, люди щиро вірили, що голосують таки за українську державу, і сприймали це як цілком нормальне явище. Виявилось, правда, що проголосували за номенклатурно-зłodійську неоколонію із космополітично-фарисейською псевдодемократією.

То ж врахуймо помилки минулого і внесімо чітку ясність щодо **мети державотворення**. Досить мавпувати чуже, а кон'юнктурно-зłodійські обіцянки сприймати за народорятівні політичні програми. **Нема іншого, крім української національної ідеї, способу об'єднання всіх здорових сил в Україні і чисельної та патріотичної української діаспори для якісного ривка України із замкнутого кола невирішених у нинішній системі проблем.**

Національна ідея надзвичайно ефективно спрацювала у країнах Прибалтики, у Польщі, Словаччині, Угорщині, в інших країнах колишнього «соціалістичного табору». Спрацює вона і в нас, тим більше, якщо її речником стане відомий і впливовий політик. І навпаки. **Настанова тільки на особу – безвідносно до цієї ідеї – це продовження ідеологічної, політичної та економічної вакханалії та зłodіань, підштовхування України до прізви чужих інтересів.**

То як будемо об'єднувати суспільство: під прапором української національної ідеї чи знову, собі на біду, а людям на сміх, – тільки навколо чергового обіцяльника?

7. Політична структуризація

Підвести ідейну базу під якісно нову (ідейну, а не дотеперішню кон'юнктурно-кланову), конструктивну і стійку структуризацію політикуму і формованої ним

законодавчо-представницької влади (передусім – Верховної Ради).

Ще після минулих президентських виборів, підбиваючи їх підсумки, ми писали: **«Вибори-99 з усією очевидністю показали цілковиту ідеологічну вбогість і неспроможність наших партій, зокрема національно-патріотичних.** Усі вони були агітаторами за «свого» кандидата, але жодна не була пропагандистом власних ідей, програм, жодна не зробила «свого» кандидата речником своїх ідей... Партії повністю підпорядкувалися «своїм» кандидатам. Вони пішли в найми до кандидатів у розрахунку, що потім, колись, після перемоги, то все-таки і їхні ідеї будуть оцінені, будуть реалізовані...» («Українська ідея і перспективи націоналістичного руху». – «Відродження», Дрогобич, 2000, с. 17-18).

Перед виборами-2002 ми звертали увагу на тривожну їх особливість: **«Це перші за десять років вибори, у яких наші демократичні та націоналістичні партії не виступають самостійними суб'єктами.** Вони пішли в чужі «іменні» блоки, але не для реалізації через них власних ідей, а для втілення планів лідера, до якого примкнули – у розрахунку на прохідні місця у списку блоку. Одне з двох: або власних ідей у них насправді ніколи не було, або депутатські мандати їм набагато дорожчі, ніж ці ідеї» («Вибір нації-2002». – Івано-Франківськ, 2002, с.6).

То ж закономірно, що вибори-2002 стали черговими «виборами без вибору» і ні на йоту не поліпшили ні стану справ у державі, ні становища України у світі.

Безідейність нашої влади і політикуму, намічена на виборах-99 і абсолютна на виборах-2002, стала нездоланною перешкодою для творення проукраїнської законодавчої більшості після останніх парламентських виборів: за наявності взаємовиключних *інтересів* і за цілковитої відсутності якихось консолідуючих *ідей* створити таку більшість так і не вдалося. А те, що створено – це згрупування людей влади і бізнесу для полагодження власних інтересів. Тому **замість законотворення в ім'я суспільства, нації, України спостерігаємо безпринципну,**

ганебну і нищівну для України гризню за корито вигоди – настільки «патріотичну», як і «харизматичну». Аналогічна ситуація і в місцевих радах.

Такі наслідки традиційної безідейності і «структуризації» нашого політикуму тільки на основі особистих інтересів і довкола «харизматичних лідерів».

Зрештою, законотворчу більшість можна, виявляється, творити і без будь-яких ідей: одних купити, інших залякати, а ще краще – у майбутньому ввести не чотирьох-, а десятивідсотковий поріг чи зробити вибори тільки за партійними списками і в такий бюрократичний спосіб запрограмувати механічну більшість із нинішніх партій, ніяк не пов'язаних з інтересами народу.

Законодавча більшість у Верховній Раді є. Але в ім'я чого вона створена? Адже наперед ясно, що ні реальної політичної структуризації нашого політикуму (понад 130 партій і коло тисячі громадських, релігійних, професійних та інших об'єднань!) і формованих ним структур влади, ні користі для народу від такої «більшості» нема і не буде.

У цивілізованих країнах визначальним у характеристиці політичних об'єднань є їх ставлення до національної мети, конкретизованої в ідеології державотворення, яку пропонує влада (переможна партія чи їх коаліція). Бо, повторимось, **тільки тоді, коли чітко окреслена мета, концепція і програмні напрямні та пріоритети державного будівництва, відбувається політична структуризація, тобто оздоровчі інтеграційні та диференційні політичні процеси і в політикумі, і в творених ним структурах влади, і в суспільстві в цілому.**

А в нас? «Ми б вас ошчасливили, але нам оті не дали...» – таке традиційне виправдання депутатів-патріотів. Брехня! Справа в іншому. А те інше – **українська національна ідея і витворена на її основі національно зорієнтована ідеологія державотворення.** Без цього всі наші наступні (як і попередні) вибори будуть насправді виборами без вибору, з перемог, як завжди, користатимуть тільки переможці, але не їх виборці, а народ і держава і надалі будуть об'єктом грабежу. Бо дати відсіч грабіжникам і створити

якісно нову систему можна тільки об'єднаними зусиллями більшості народу. **А досягти такої більшості без національної ідеї не вдасться – нікому і ніколи.**

А звідси й запитання до патріотів – членів національно-патріотичних об'єднань: що зроблять ваші партії чи інші організації на майбутніх президентських виборах – піднімуть прапор української національної ідеї і сконсолідуються навколо нього для боротьби за кращу долю України чи, за звичкою, тихенько розповзуться по таборах безідейних кандидатів-обіцяльників у надії на тепле місце після перемоги «свого»? І ще. Хтось із вас відважиться поставити це запитання лідерам своєї організації? А собі?..

8. Народ і влада

Ідейно об'єднати устремління більшості народу з державотворчими зусиллями влади, тобто зробити цю більшість активним і відповідальним суб'єктом державотворення.

Навряд чи є потреба в деталях змальовувати ту глибоку прірву, яка розділяє зараз народ і владу. **Дехто переконає суспільство, що причина тільки в тому, що при владі – погані люди.** Отже, досить поміняти цих поганців на хороших (тобто «наших») – і все буде гаразд: суспільна гармонія забезпечена. Нам же проблема видається набагато складнішою.

Ще в січні 2001 року, у розпалі «касетного скандалу», «Тризуб» масовим тиражем видав листівку під назвою «За державність нації». На жаль, вона не застаріла й досі. Ось кілька абзаців із неї. У них – наше бачення і проблеми «народ і влада», і шляхів її вирішення:

«Уже десять років Україна переживає потворну **патологію державотворення**: комуно-реваншисти хочуть зробити нинішню державу російською, національно-патріотичні сили – українською, Москва – своєю колонією, Захід – космополітичною неоколонією, а влада намагається знайти тут компроміс і

догодити всім, а тому буде невідомо що, але подібне відразу до всього, тому реальної підтримки не має нізвідки, зате штурхани одержує зусебіч.

Такий стан веде державу по шляху наростаючої **політичної деградації**. Її суть у тому, що **держава в Україні досі ніяк не поєднана ідейно з народом**: він не знає ні ідеї-мети, ні концепції, ні програми нинішнього державотворення, а тому має єдиний критерій оцінки держави, її структур, керівництва і цілого політикуму – зростаючий рівень власного зuboжіння.

Діяльність **влади**, ніяк не узгоджена з **ідеєю держави**, для народу мало зрозуміла, завжди чужа, а часто – і ворожа (грабіж, денационалізація, безперспективність). Тому здебільшого **люди пов'язують свої надії не з розбудовою держави і не з політикою влади, а з якоюсь конкретною особою**. А через це кожен напад на владу фінансово спроможного кон'юнктурника чи їх групи громадськості сприймає або байдуже, або – як боротьбу Добра зі Злом, хоч часто про ніяке добро для народу навіть не йдеться. Черговим підтвердженням цього є «касетна криза», її ганебний, безтямний і безперспективний для держави і народу розвиток.

Ці події увиразнили за давнину болячку нашого державного будівництва: **відсутність ідеології державотворення**. А якщо **нема ідеології – немає мети державотворення, нема державницької політики, немає перспективи, нема поняття про політичне добро і зло, а також нема об'єктивних критеріїв оцінки діяльності і громадян, і політикуму, і всіх гілок та структур влади, і Президента**.

Саме в цьому – глибинна причина постійної державної нестабільності, ізольованості влади від народу, вразливості становища керівництва, неякісного добору кадрів, процвітання корупції, безкарного грабування держави і народу, гнітюче відчуття небезпеки і безвиході, радикалізація свідомості мас... І все це – на порохівій бочці соціально-економічних проблем і в силовому полі чужих, часто відверто ворожих інтересів.

Держава тільки тоді природна і перспективна, якщо вона є виявом духу і прагнень нації. **Тільки послідовна реалізація**

національної ідеї в усіх сферах життя гарантує взаємодію влади і народу і нормальний процес творення і функціонування держави. Чудові приклади цього демонструють країни Прибалтики, Польща, Чехія...»

Визнаю: запропонований нами шлях подолання прірви між владою і народом – складний і нелегкий. Найнеприємніше в ньому для наших політиків те, що з усім сказаним треба йти до кандидата, переконувати його зробити це основою своєї програми, вимагати, щоб він став речником цих ідей... Так можна і ласку благодійника втратити.

Є спосіб набагато простіший і давно випробуваний нашими політиками: вказати людям на чергового обіцяльника і якомога голосніше кричати, що він і тільки він дбатиме про нас, як батько рідний. Просто, звично, а головне – полатно...

Його й виберемо?

9. Національне народовладдя

Повести рішучу і послідовну боротьбу за національне народовладдя, за постійне розширення сфери виборності на основі ідеології національного державотворення.

Зараз уся «демократія» в Україні зводиться до участі народу в голосуванні, до того ж – тільки на двох виборах: президентських і до рад всіх рівнів. Два рази по дванадцять годин – ось і вся тривалість демократії («влади народу») «на нашій, не своїй землі».

Більше того. Припинити повноваження того, кого самі обрали, виборці не можуть. Уже четвертий склад Верховної Ради виявляється заклопотаним настільки, що ніяк не збереться узаконити реальний механізм «відрізання рила від корита» – відкликання народного обранця, який втратив довір'я своїх виборців. А це означає, що ніякого впливу на «свого» депутата, на його діяльність громада не має.

До формування і щоденної діяльності виконавчої влади громада взагалі жодного стосунку не має: у нас керівників не

вибирають, а номінують (призначають), а тому узалежнені вони не від народу, а від того, хто посадив їх у м'яке крісло.

Із суддями все просто й елегантно: уперше їх призначає Президент, удруге – Верховна Рада. І ніяких тобі клопотів з виборами. І вже жодних – із виборцями. І тому наші суди абсолютно незалежні – від народу, який судять іменем народу. Оригінально, правда?

З виборами до органів місцевого самоврядування ще цікавіше. По-перше, вони проводяться разом із виборами до Верховної Ради – на диво і на сміх цивілізованому світові. Зрозуміло, що поки увага виборців прикована до гризні за головний мандат, вибори до місцевої влади здебільшого проходять «між іншим», про ніяку «**депутатську вертикаль**», **через яку народ міг би впливати і на законотворення, і на політику виконавчої влади**, навіть мріяти не доводиться. По-друге, депутати до обласних рад обираються не кожен у конкретному окрузі, а в єдиному – по кілька чоловік. Тому говорити про якісне формування цих органів влади, про якесь реальне самоврядування громад, про органи самоврядування як автономний, реальний і впливовий фактор у будівництві і функціонуванні держави – це говорити про політичний міф і видавати бажане за дійсне.

Ось такий у нас «розгул демократії». Ось такі у нас форми волевиявлення і влади народу. Ось так на практиці виглядає згадувана вище монополія виконавчої влади на державу.

Але це ще не все. Демократія – це лише політичний механізм: засіб, знаряддя. Сам по собі він не є ні добром, ні злом. Першим чи другим він стає залежно від того, хто і для чого його використовує. Наприклад, сокира у руках лісоруба і в руках бандита – це, погодьтеся, різні речі... Чи треба тут говорити про те, що цей механізм перебуває не в руках українського народу і використовується зовсім не в інтересах українців?

У національних демократичних державах панує не механічно-космополітична більшість, а національне народовладдя. Спробував би хтось у Швеції винести на всенародне обговорення і голосування законопроект про другу, наприклад, російську

мову – на тій підставі, що в Швеції вже багато російськомовних громадян і шведська мова створює для них певні незручності... А в Україні не тільки пробують...

У сучасній Україні механічна, космополітична «демократія» і те, що в політології називається «узаконена номінація» (призначення на керівні посади – без виборів), – повністю перекрили можливість національного волевиявлення українців у розбудові та функціонуванні держави. Так само, як не рятує демократія індіців США чи аборигенів Австралії...

І що тепер думати про тих вождів демократії, які на початку 90-х років метою національно-визвольного руху зробили не українську національну ідею, а механізм, засіб – демократію? І це при тому, що наперед було відомо: ніякої більшості в органах влади і в суспільстві демократи не мають, отже, цей механізм опиниться в чужих руках. Згадайте, як комуністи спочатку боялися демократії і як швидко вони навчилися побивати нею демократів, а з ними – і весь український народ. І тривало це аж до січня 2000 року, коли цей механізм перехопили в них інші, такі ж далекі від української національної ідеї сили. Понад триста мільйонерів, як запевняє П.Симоненко, представляють зараз у Верховній Раді ограбований ними ж народ. Вони нас ошчасливають...

Космополітична демократія стала в руках неукраїнських і антиукраїнських сил таким же потужним засобом нищення української нації, як перед тим були різні окупаційні режими. Така політична реальність.

А звідси – кілька запитань.

1. Яка організація, який кандидат у президенти на виборах-99 пропонували конкретну програму перетворення нинішньої космополітичної демократії в українське національне народовладдя і суттєвого розширення сфери виборності? – Правильно, тільки ВО «Тризуб» ім. С.Бандери.

2. Яка організація, яка партія чи блок пропонували таку програму на виборах-2002? – Так, знову тільки «Тризуб».

3. Хто пропагуватиме і національну ідею, і цю програму і переконуватиме виборців, що без цього вибори втрачають усякий

сенс, бо насправді нічого не змінять на користь народу? – Знову тільки «Триzub»?

4. Чому?

Не марнославаство змушує нас ставити ці запитання. І не розрахунок на голоси виборців – ми не йдемо до влади. Справа в іншому.

Так, комплекс аналогічних ідей ми пропонували команді Президента ще перед виборами-99. Нас вислухали **зацікавлено і з розумінням**. Але ми тут же наткнулися на два цілком закономірні питання: **«Чому зі 120 партій і майже тисячі громадських організацій з такими пропозиціями виступає тільки «Триzub»?»** і **«Чи розумним було б з боку влади під час виборів протиставлятися в такий спосіб цілому політикуму?»** Звичайно, ми щось пояснювали, переконували, наполягали...

А реакція наших опонентів була по-своєму логічна. Адже головне завдання людей влади – втриматись при владі: тільки за цієї умови вони можуть реалізувати всі інші завдання. Вони ж не революціонери. Який їм смисл ініціювати якісні зміни, **яких від них фактично ніхто – ні громада, ні політикум – не вимагає?**

Є й інший аспект. Влада – явище системне. І кожен чиновник – елемент цієї системи: від дрібного клерка до Президента. Звичайно, серед них є й ініціативні люди. Але наша держава – не природно-національна, а штучна, бюрократична. А в бюрократичній системі влади ініціатива, яка виходить за рамки функціональних обов'язків урядовця і приносить додатковий клопіт, – каригідна. У ній ініціатор наштовхується на опір і керівництва, і колег, і підлеглих. Тільки зовнішній тиск змушує цю систему видозмінюватися, адаптуватися, оновлюватися.

А як же патріотизм, національна свідомість урядовців? Трапляються і такі. Але повдяться, як надпоручник Лукаш із «Пригод бравого вояка Швейка» Я.Гашека, який в інтелігентному товаристві однорічників говорив їм на вухо: «Будьмо чехами, але про це ніхто не повинен знати. Я – теж чех». Скільки таких «теж-чехів» перебуло і є в нашій системі влади!.. Юхновський, Пинзеник, Лук'яненко, Павличко, Юценко, Жулинський, Заєць, Ступка,

Драч... Це тільки на рівні міністрів і послів. А на нижчих щаблях!.. І що зробили вони саме в національно-державотворчому плані? А нічогісінько! Має рацію Петро Скунць:

*Верховинці, верховинці,
Чи трембіти – на полом?
До чужинців поодилиці
Ходять тільки у полон.*

(«На границі епох»)

І причина – не лише в якостях характеру і свідомості цих людей, а передусім – у суті держави. Вона – не національна, не українська, а космополітична і демонстративно антиукраїнська (найочевидніші свідчення цього – російськомовні міністри та двомовність у Верховній Раді). І як така не терпить будь-яких проявів національного, українського з боку своїх функціонерів.

Українців у свої лави ця система не допускає. Але є дві причини, що змушують наших правителів відступати від негласного правила «Ніяких українців!» По-перше, у зв'язку з тим, що неукраїнців на всі посади не вистачає, доводиться брати й «туземців». По-друге, час від часу з'являються свідчення масового вияву українського патріотизму, тому виникає потреба показати «українськість» влади, поставивши на помітні пости кількох «аборигенів» (Хіба не цим пояснюється раптова й офіційно ніяк не мотивована поява в уряді відразу п'яťох «наших» – Ющенко, Жулинський, Драч, Ступка, Заєць – після виборів-99, коли схід України однозначно висловився за збереження державності і незалежності України?). Але в обох випадках це обов'язково мають бути українські «теж-чехи». Хоча б для того, щоб, наприклад, українськими вустами тодішнього віце-прем'єра пояснити українцям, що дуже український уряд В.Ющенка не може надати українській книжці такі ж пільги, які має російська, бо »це обурило б російську общину в Україні»...

Звичайно, якби ця влада відчула належний український тиск, то інстинкт самозбереження негайно зробив би її дуже

українською. Тільки постійний, організований і потужний вплив на владу через всеохопний механізм українського національного народовладдя гарантує українцям, що не тільки «хороша», а будь-яка влада – хороша і не зовсім хороша, «наша» і не наша, українська і не дуже – буде діяти в українських національних інтересах. Або – негайно перестане бути владою.

Нинішня ситуація з формуванням і функціонуванням влади в Україні – неприродна і загрозлива: і для нації, і для самої влади, і для держави. Прірву відчуження між народом і владою можна і треба здолати. І зробити це вдасться тільки наступним чином. По-перше, **ідейно об'єднати народ і владу українською національною ідеєю**, про що мовилось у попередньому розділі. По-друге, негайно, на старті передвиборчої кампанії, **започаткувати процес зустрічної інтериоризації**: а) осмисленого і цілеспрямованого вrostання, вживання влади в український національний світ – з його проблемами, завданнями, прагненнями; б) вrostання, вживання століттями бездержавного українського народу в світ влади і державотворення – з їх ідеологією, політикою, законами, механізмами, можливостями тощо.

Тобто влада має ставати сутнісно українською, а українцям має бути зрозумілий світ держави і відкритий шлях до влади.

При цьому слід пам'ятати, що національний характер органів управління визначається не тільки їх персональним складом (національність, патріотичність, свідомість, професіоналізм, працьовитість тощо), а передусім відомчим діянням «в ім'я»: клану чи держави, влади чи суспільства, чужої чи своєї нації. А ця спрямованість діяльності владних структур і кожного урядовця залежить від багатьох чинників, якими виступають: характер держави (колонія, неоколонія, бюрократична держава, національна держава), форма влади (тоталітарна, автократична, космополітично-демократична, національно-народоправна тощо), суть законодавства (антинародне, народозахисне, націоутверджуюче), спосіб утвердження урядовця (вибраний чи номінований), вид узалежнення урядовця (від керівника, від клану, від влади, від

партії, від громади), критерії оцінки його діяльності (особиста вигода, користь «верхів» чи національний інтерес).

Тому не варто вважати злочинцем конкретного чиновника за те, що він на своїй посаді не діє виключно в інтересах нації, – як і самому не варто брехати громаді, що, діставшись до влади, відразу всіх ошчасливиш: система сильніша за елемент... Зате є всі підстави вважати злочинцем кожного урядовця, який діє на шкоду нації, – як би він не виправдовувався, що лише виконував закон чи наказ: у нього був вибір – чинити зло чи покинути службу.

Нинішні стосунки влади і народу мають характер відвертого протистояння. Поки що влада воює з українським народом – передусім на національному та економічному фронтах. Але є підстави сподіватися і на зустрічний процес. Важко передбачити, яким він буде, яких форм набере, як далеко зайде. Але легко передбачити, що в такій війні не виграє ні влада, ні народ – переможцем обов'язково буде третій, чужий... Таке в нашій історії вже було: і за Гетьманщини, і за Скоропадського. Хочемо ще?

Ідемо до чергових – президентських виборів. **А кожні вибори – це реальний шанс переламати хід подій, змінити ситуацію на користь народу й України.** Зробити це без участі самого народу – не можливо. Саме тому ми, націоналісти, і на цих виборах у питанні участі народу в житті держави виступаємо:

- За українську національну ідею: за національне державотворення і національне народовладдя.

- За перетворення Верховної Ради у сутнісно український парламент – носія української національної ідеї та послідовного виразника українських національних інтересів як у законотворчій, так і позапарламентській націозахисній діяльності: депутатів, які в Україні творять не українську, а чиюсь іншу державу, там просто не повинно бути.

- За перехід від нинішньої космополітичної демократії та клановості до українського народоправства у практиці формування всіх гілок і структур влади (законодавчої, виконавчої, судової) та органів самоврядування.

• За розширення і конституційне закріплення **представницької** функції і прав депутата будь-якого рівня у відстоюванні інтересів громади, нації, держави – аж до права тимчасового припинення розпорядження чи посадових обов'язків чиновника, що порушує закон.

• За реальний і конституційний механізм відкликання депутата, який втратив довір'я виборців.

• За **обмеження** депутатської недоторканності, бо ніхто не може бути виведений за межі правового поля, але **проти її відміни**, бо це узалежнить депутата не від народу, а від будь-кого, незадоволеного його діяльністю, передусім – від виконавчої влади.

• За поширення саме такої – обмеженої законом – недоторканності на народних обранців **усіх** рівнів (депутатів, голів сіл і міст): для успішної діяльності і захисту інтересів громади їх статус мусить бути узаконено вищим, ніж рядового громадянина, а особливо – чиновника. Бо сама виборність ще не є гарантією незалежності.

• За утвердження самоврядування як «четвертої влади», як єдиного кадрового резерву для формування інших гілок влади, як обов'язкового початкового етапу в кар'єрі народних депутатів та керівників органів виконавчої влади, як реального і постійно діючого фактора урівноваження між іншими гілками влади, як «школи громадського і державного виховання населення» (Ю.Панейко).

• За проведення окремих виборів до органів місцевого самоврядування.

• За вибори депутатів обласних рад в окремих округах, а не за нинішньою системою.

• За прямі вибори голів обласних і районних адміністрацій.

• За виборність суддів.

• За виборність начальників міліції та дільничих міліціонерів, що є необхідною передумовою перетворення **міліції** (озброєної структури для захисту влади та встановленого нею режиму) у **поліцію** (структуру для підтримання правопорядку і захисту прав громадян).

- За повернення виборності й автономії вузам.
- За вибори голів сільських громад (війтів) у всіх населених пунктах, а не лише тих, де є сільрада.
- За суттєве і постійне розширення виборності в інших сферах суспільного життя.

Ми – за українську національну державу. **А в національній державі творити закони, керувати суспільством і судити громадян можуть тільки обранці народу – з числа носіїв національної ідеї цього народу. І це право українського народу на національне народовладдя, на формування власної, національної влади і національної керівної еліти має бути узаконене.** Так думаємо ми, бандерівці – «тоталітаристи», «авторитаристи», «прихильники диктатури» тощо. А от для наших «демократів у законі» та «незламних борців за демократію» все це видається зайвим: вони вважають, що головне для народу – це привести до влади «свого». І ніяких вимог щодо українського національного народовладдя ще ніколи перед цими «своїми» не ставили.

У вже кілька разів цитованій нами праці Л.Костенко «Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала» читаємо: «Демократія тим і добра, що при демократії не держава руйнує людину, а людина будує державу. І саму себе, і своє гідне життя, і гуманітарну ауру своєї нації». А тепер судіть самі, що саме відстоює Поет: той космополітичний механізм нищення людини і нації в Україні, який у нас називають «демократія», – чи пропаговане нами національне народовладдя, яке і є власне демократією – «владою народу». І якщо у нас усе навпаки, то ці слова Л.Костенко – ще один аргумент, що **ніякої влади народу в нас немає. І не буде – доки не буде української національної держави.**

То за що проголосуємо на виборах-2004: за програму утвердження українського національного народовладдя чи, як завжди, за чергового «батька народу», який нам замінить і національну ідею, і національну державу, і національне народовладдя?

10. Українська діаспора

Українську діаспору, яка переважно виступає мимовільним спонсором різних псевдо-опозиційних об'єднань і політичних шахраїв, зробити надійним соратником влади і всіх національно-патріотичних сил у національному державному будівництві та в політичному й економічному утвердженні України на міжнародній арені.

Третина українців – понад двадцять мільйонів! – живе поза Україною. Частина з них живе на споконвічних українських землях, які в різний час дісталися іншим державам, частина розсіяна по інших країнах. Разом вони складають на диво стійку і патріотичну українську діаспору.

Особливу роль відіграє західна діаспора – структурована в різного типу громадах, консолідована, із розвинутою інфраструктурою національного збереження і відтворення, до того ж, матеріально самодостатня. У другій половині ХХ ст., коли українці на матірній землі, у східній діаспорі та в країнах-сателітах імперкомуністичної Росії опинилися в ситуації, яка грозила їм цілковитою загладою, саме західна діаспора стала гарантом незнищенності українців як нації. Велика її роль у розгортанні національно-визвольного руху кінця 80 – початку 90 років та в міжнародному утвердженні України як незалежної держави.

Після грудневого (1991) референдуму українці обидвох діаспор масово потяглися до Держави Україна, щиро вірячи, що це і буде вимріяна багатьма поколіннями національна держава українців. Одні з них покидали вигідні посади, високооплачувану роботу, обжиті домівки, сподіваючись, що нова – українська! – влада прийме їх і дасть можливість трудитися в ім'я України на рідній землі. Інші влаштовували безкінечні збірки грошей «на українську справу», приймали в себе тих, кого вважали українськими політиками, допомагали встановлювати політичні контакти, вимагали в своїх урядів визнання української держави, віддавали

будинки для українських посольств, консульств і представництв, готові були сприяти економічному розвитку України...

Прозріння було повільним і болісним. Колосальний державотворчий потенціал двадцятимільйонної української діаспори нашою космополітичною владою і безідейним політикумом було проігноровано, усіх – обмануто, а західну діаспору – ще й обкрадено (обібрали б і східну та «соцтабірну», але вони нічого не мали).

Ігнорує наша «українська» влада і проблеми самої діаспори: асиміляційний тиск, труднощі збереження національної культури, неможливість національної освіти в багатьох пострадянських країнах, самотня старість багатьох вигнанців, потреба репатріації... Про українців, які живуть на етнічних українських землях, але в чужих державах, взагалі ніхто не згадує: зідрати з них нічого, а от нарватися на невдоволення сусідів легко. То краще зробити вигляд, що їх взагалі немає...

І природно, що всеукраїнські форуми в Києві, на які з'їжджаються представники українців із цілого світу, стають поступово головним боєм нашої влади: діаспора, особливо західна, починає показувати зуби і вказувати на неукраїнський характер влади в Україні.

Чим можна об'єднати патріотичні зусилля української діаспори з державотворчими процесами в Україні? Ідеями комунізму, соціалізму, соціал-демократії, космополітизму тощо? Адже саме цими доктринами на кожних виборах наші реальні і потенційні державотворці «об'єднують» виборців в Україні. Але українці діаспори на таке не «клянуть».

Тоді залишається випробувати традиційний трюк із «харизматичним лідером». От і сформований в надрах влади В.Ющенко тут як тут. Але після того, як В.Ющенко 14 листопада 2002 року підписав у Києві документ про співпрацю з російським Союзом правих сил (Б.Немцов, І.Хакамада), у якому зобов'язується «поборювати прояви націоналізму», об'єднати навколо себе він може тільки наївних простаків, політичних невігласів і відвертих шахраїв.

Український націоналізм – це ідеологія і практика реалізації української національної ідеї – ідеї національної держави українців на українській землі. З ним боролися польська «двуйка», націонал-соціалістичне гестапо, більшовицький НКВД-КГБ. Його намагалися побороти такі всесильні тирані, як Сталін і Гітлер. Але вони «погибоша, аки обри», а він – живе! То ж маємо в Бозі надію, що якимось переживе і «поборювання» соціал-демократичного «добряги» Ющенка. Навіть якщо боротися з українським націоналізмом йому допомагатимуть його «старші брати» з СПС. І тоді, коли винищувати носіїв української національної ідеї допомагатимуть йому його нинішні побратими – прославлені борці за українську державу П.Симоненко та О.Мороз і принциповий борець із розкраданням державних коштів Ю.Тимошенко. І навіть якщо разом із ним і зграєю його соратників на націоналістів накинуться ті українські патріоти, які проголосували за його блок на виборах-2002 і які й досі бездумно моляться на нього...

Цікаво, з чого він почне свою боротьбу з націоналізмом. Логічним було б провести антинаціоналістичну «зачистку» передусім у лавах «Нашої України». Але Ющенко ніколи не був послідовним...

Політично об'єднати державотворчі зусилля влади, усіх національно-патріотичних сил в Україні та української діаспори можна тільки під прапором української національної ідеї. Але для цього сама влада мусить ідейно визначитися. Допомогти їй у цьому може наш патріотичний політикум. Але для цього і він має вже зараз нарешті покінчити з політичною школярщиною, відкинути чортополох доктрин із чужого поля і або сам підняти цей прапор, або приєднатися до того, хто його підніме. Стимулювати до цього лідерів і проводи наших політичних і громадських об'єднань може, крім національно свідомого членства цих організацій, і сама діаспора. Адже на деякі з них вона має значний вплив. Вагоме її слово і для значної частини українського суспільства. На західну діаспору зважає і влада.

То за що проголосуємо на президентських виборах: за носія консолідуючої української національної ідеї чи тільки за

зміну фігурантів на нинішньому безідейному і розкладеному політичному Олімпі?

11. Національні меншини

Перетворити національні меншини із п'ятої колони чужих, часто антиукраїнських сил у зацікавлених і активних суб'єктів українського національного державотворення.

В Україні четвертину населення складають національні меншини. Це дає підстави нашим державотворцям постійно використовувати цю цифру як найголовніший аргумент, чому Україна не може бути національною державою. А як підтвердження цього використовується той страшний гвалт, яким московська п'ята колони супроводжує кожну спробу українців у терором і підкупом русифікованій Україні (!) створити український дитячий садок, відкрити українську школу чи гімназію, домогтися утвердження української мови тощо.

Тут не місце для детального аналізу демографічної ситуації, національної політики і практики. Обмежимося тим, що стосується означеної в цьому пункті проблеми.

20, від сили 25 % некорінного населення – це, за сучасними європейськими мірками, далеко не критично-кризовий відсоток, за яким настає національне переродження країни. У 1991 році в Латвії латвійці склали тільки 51 %. Не набагато кращою була ситуація в інших країнах Прибалтики. ***Але це не перешикодило їм приступити до творення національних держав, що вони успішно здійснили.*** Правда, у своїх парламентах вони мали абсолютну національну більшість. Українці української більшості у Верховні Раді ще не мали, бо боролися не за українську національну ідею, а за космополітичну – для всіх (у тому числі й ворогів!) – демократію.

Коли прибалти почали приймати закони, які вимагали від претендентів на громадянство знання державної мови, історії та конституції країни, Москва зчинила страшний рейвах, вдалася

до політичного та економічного тиску, організувала міжнародні комісії проти такої політики «націоналюг». Але всі комісії визнали: закони прибалтів цілком відповідають міжнародному праву і практиці цивілізованих країн. І **Москва та її п'ята колона там (як і в Україні!) насправді відстоює права російськомовних колонізаторів, а не громадянські права національних меншин.**

І ніяких міжнаціональних війн у Литві, Латвії та Естонії не відбулося. Незначна частина некорінних мешканців виїхала з різних причин до своїх країн, а решта підпорядкувалися закону, стали повноправними громадянами і з висоти досягнутого в цих країнах добробуту з жалем спостерігають, як різношерста злодійня безпардонно і безкарно обкрадає їх одноплемінників в інших пострадянських державах.

У нас ситуація інша – у тому розумінні, що **держава в Україні щодо корінного населення займає діаметрально протилежну позицію.** У нас є національні меншини, які не тільки не стали активними учасниками державного будівництва, але часто активно використовуються як антиукраїнський фактор і навіть у ролі п'ятої колони. Чому так сталося?

- Головна причина – **Україна так і не стала національною державою, влада в Україні належить не українцям.** А національні меншини завжди тяжіли і будуть тяжіти передусім до влади, тобто до тих, хто має можливість полегшити чи ускладнити їх існування. З якої ж їм рації тяжіти до упосліджених українців?

- **Українці у своїй країні залишилися бездержавною і безправною нацією,** а тому не можуть ні визначати національну політику влади, ні відповідати за неї, ні виступати гарантами збереження держави, ні бути опорою національних меншин, – **вони самі потребують захисту.**

- **У нас не визначена мета державотворення,** тобто немає основного політичного **фактора консолідації** корінної нації та національних меншин як громадян і **об'єктивного критерію** виконання ними своїх громадянських обов'язків. Тому в нас національні меншини формально мають певні зобов'язання перед космополітичною державою з її законами, але жодних – перед

українською нацією. Так в Україні фактично **право громадянства протиставлене національним правам корінного населення.**

• У нас відсутня національно зорієнтована ідеологія державотворення, а тому й структуризація українського суспільства, як і політикуму, відбувається **не на національній, українській, а на клановій основі.** Оскільки ні влада, ні політичні об'єднання не виступають як виразники українських національних інтересів, то й національні меншини не можуть виступити **додатковим** фактором національно-державницького самоутвердження українців.

• **Держава Україна – не національна, влада у ній – космополітична і демонстративно антиукраїнська,** тому головною її опорою є не українці, тим більше – національно свідомі, яких вона остерігається, як злодій – окраденого ним господаря, а виключно національні меншини, які й виступають основним кадровим резервом влади. **А відміна графи «національність» у наших паспортах покликана узаконити національну чужерідність влади і в такий чисто бюрократичний, «демократичний» і «невинний», здавалося б, спосіб скрити, заховати цю неукраїнськість керівної в усіх сферах «еліти» від українців.**

• **Наша «нічия» держава доценту розграбована й економічно німецька, а тому узалежнена від інших,** що робить частину національних меншин бажаними для влади повпредами хай навіть ворожих, але багатих і сильних держав і фактичними господарями України.

• **Влада боїться прирощення національної свідомості українців і неукраїнців,** робить усе можливе для продовження їх денаціоналізації та русифікації і не тільки насторожено ставиться до будь-яких виявів міжнаціональної солідарності, але своєю бездіяльністю, зокрема щодо антиукраїнських проявів, **фактично культивує міжнаціональну ворожнечу.** Саме тому об'єднання національних меншин жодного разу не відмежувалися від антиукраїнських дій своїх одноплемінців в Україні і поза нею.

• Оскільки бути українцем в Україні не вигідно з жодного погляду і самі українці, щоб «вибитися в люди», мусять або бути «теж-чехами», або вдавати таких, то й закономірно, що **більшість представників національних меншин усіяко дистанціюється від усього українського**, передусім – від самих українців і їх мови, виступаючи, таким чином, потужним і постійно діючим **фактором русифікації і відсторонення українців** від влади, фінансів та всіх більш-менш важливих становищ у всіх сферах суспільного життя. Наприклад, наше телебачення не тільки не українське (це зрозуміло: раз ніщо в Україні не належить українцям, то чому телебачення мало б бути винятком?), але й переважно російськомовне, хоч росіяни не становлять більшості ні в країні, ні в кадровому складі телебачення. Але так є. Чомусь... Для чогось...

Але це, і теж цілком закономірно, дає й інший ефект: у відповідь **негативно трансформується** традиційна для кожного поневоленого народу, у тому числі й українського, бінарна опозиція української національної самоідентифікації **свій/інший**, де цим «іншим» завжди був ворог, завойовник, окупант, колонізатор, чужинець... Тобто: **і антиукраїнська політика влади, і злютовані з нею національні меншини (особливо деякі) активно підштовхують українців до негативного сприйняття неукраїнців взагалі** – біном набирає загрозової форми **свій/неукраїнець**.

А 1 грудня 1991 року спрацював інший біном: **ми/вони**, де «ми» складали українці та переважна більшість неукраїнців, а в поняття «вони» входили захисники конаючої імперії... Але тоді в нас була спільна ідея-мета – незалежна Україна. І ми здобули **спільну** перемогу. Та самої незалежності виявилось замало – у тому числі для збереження тодішнього «ми». А нової ідеї з таким же консолідуючим потенціалом ні влада, ні політикум уперто не пропонують. Чомусь...

Так **нас штучно – помимо волі і українців, і абсолютної більшості національних меншин – протиставили і протиставляють**. Так відсутність української національної ідеї у практиці державотворення уможливорює безопірне застосування у

внутрішній міжнаціональній політиці принципу *devide et impera* («поділяй і пануй»). Так українців непомітно (?), але наполегливо підштовхують до того, щоб у гасло «Україна для українців!» – природне для безправного й упослідженого на своїй землі народу – вони вкладали абсолютно чужий і шкідливий для себе ж зміст «Україна без чужинців». Так неукраїнців привчають з тривогою спостерігати за пробудженням в українській масовій свідомості відчуття господарів своєї країни: гряде, мовляв, небезпека націоналізму, то ж згуртовуйтесь навколо антиукраїнської влади – для захисту від «ворогів». **Так формується в українців і неукраїнців погромницький світогляд. Так готуються погроми...**

• **Серед представників національних меншин були і є такі, що визнають за українцями права господарів на рідній землі і переконують своїх одноплеменців підтримати національно-державотворчі зусилля корінного населення і цим закласти надійні підвалини добросусідського життя в майбутній українській національній державі. *На жаль, їх мало і ніякої опори в українських національно-патріотичних об'єднаннях, передусім партіях, вони не мають.***

Найбільше написано об'єктивного і *перспективного* про міжнаціональні взаємини в Україні, здається, євреями. Але хто і коли перевидасть масовим тиражем праці А.Марголіна, С.Гольдемана, Й.Шехтмана, І.Черіковера, В.Жаботинського, І.Клейнера, Ж.Ковби та багатьох інших, яких забули євреї і не знають українці? Пресово-видавнича референтура ВО «Тризуб» ім. С.Бандери – видавнича фірма «Відродження» – видала дві цікаві та змістовні книжки М.Феллера про єврейсько-українські взаємини. Крапля в морі...

Життя в «паралельних світах» на одній землі – неприродне і загрозове. Усе це вже було. Ось – фрагмент історії.

Соломон Гольдельман у своїй книжці «Єврейська автономія в Україні» згадує: «Коли на початку революції 1917 року українці в Петрограді і в Києві вийшли багатотисячними масами на вулицю, то росіяни в Петрограді, а жиди в Києві не вірили своїм очам, просто не могли повірити, що справді існує велика нація, що її

люди звуться українцями, і велика країна, що має назву Україна» (цит за кн. І. Клейнера «Владімір (Зев) Жаботинський і українське питання», 1995, стор. 216).

Треба нагадувати, що було вже восени того ж 1917 року, коли ці невідомі собі «світи» зіткнулися?..

• **Органічно вписати національні меншини в українське суспільне життя можна буде тільки в українській національній державі, а закласти надійні підвалини спільного майбутнього можна і треба вже зараз – у процесі розгортання боротьби за реалізацію української національної ідеї.** Бо тільки національна держава «являє собою тверду форму національної ідеї, є зовнішньою стороною національної єдності» (Л.Ребет) і в усіх сферах життя (у тому числі й міжнаціональній) утверджує націю – онтос, який не тільки єднає людину з її народом, але й поєднує як окремого індивіда, так і цілу націю з іншими народами, націями, людством. **«Національна державність є підвалиною інтеграційних процесів»**, – пише президент Казахстану Нурсултан Назарбаєв у своїй книжці «В потоці історії». (До речі, навіть у гарячці не можна собі уявити, щоб подібний націєутверджуючий твір міг написати (чи хоч підписати!) хтось із наших правителів. Правда, Назарбаєву легше: він, на відміну від наших, знає, до якої нації належить, і гордиться цим...).

То ж **національним меншинам в Україні необхідно вже зараз визначитися передусім у двох пунктах.** 1. Своїм мовчанням і бездіяльністю й далі брати на себе відповідальність перед українцями за грабіжницькі і провокативні дії деяких своїх одноплемінників, бо цей злодій чи провокатор «свій», чи **відмежуватися від таких дій: для захисту доброго імені свого народу і в ім'я збереження добрих стосунків з українцями – єдиними законними господарями цієї землі?** 2. Залишатися й надалі послušним зряддям неоколоніалізму, елементом у системі грабежу та нищення українців як нації – для своєї нинішньої вигоди чи **сприяти національному відродженню українців і підтримати їх боротьбу за свою національну державу – в ім'я національної солідарності та гарантованого майбуття своїх спільнот в Україні?**

А визначатися треба. Бо майбутнє національних меншин в Україні буде зумовлюватися як їх нинішньою роллю в державі і суспільстві, так і їх участю в процесах українського національного державотворення.

Кожен бажаючий легко може доповнити і конкретизувати цей перелік – ми зовсім не претендуємо на його повноту. Нам ішлося про інше: окреслити суть проблеми і виявити ненормальність ситуації. А найголовніше – показати самим українцям, що **вихід – не в тому, щоб позбутися всіх неукраїнців, а в тому, щоб зробити Україну своєю національною державою.** У національній державі, як учив Степан Бандера, «Нам усім тут вистачить місця». У нинішній Україні місця вистачає всім – крім українців і кримських татарів...

То за що ж нам голосувати на президентських виборах: за українську національну ідею чи за такого «свого», який буде цю ідею ігнорувати чи навіть поборювати – на угоду нашими ворогам і («О Україно, о доле злая!.. – Т.Шевченко) силами згуртованих навколо його особи українських патріотів?

12. Узаконення ідеї

Запропонувати таку передвиборчу програму, яка стала б ідейною базою не тільки для передвиборчого об'єднання електорату, але й для майбутніх конституційних змін – не косметичних, не макіяжно-камуфляжних, а сутнісних і доленосних, бо – національно-державотворчих.

Безідейна політична боротьба, безідейні суспільні протести, які не передбачають кардинальних змін у бік національного державотворення, безідейні зміни в системі керівництва державою (заміна президентсько-парламентської на парламентсько-президентську, пропорційні вибори тощо) – це не більше ніж «випускання пари» народного незадоволення заради збереження існуючої системи. ***Від такої «боротьби» може виграти жменька***

політичних кон'юнктурників і злодіїв, але ніколи – гноблений і грабований, бездержавний і безправний народ.

Пригадуєте, як натхненно нам брехали, що з прийняттям Конституції настане рай в Україні? А що прийняли? І що настало? Подібну конституцію, яка мала тільки одну мету – узаконити паразитування чергової групи політичних шахраїв на тілі українського народу, Іван Франко, виходячи з потреб, інтересів та устремлінь нації, справедливо назвав «свинською конституцією». Скільки їх уже було в бездержавній історії українського народу!.. Пережили. Переживемо і нинішню.

І не тільки переживемо. Гноблена і грабована на рідній землі і розсіяна по світах українська нація таки утвердиться як господар своєї долі на своїй землі. Бо з покоління в покоління тримають українці у своїй свідомості образ іншої України, окреслений Петром Скунцем як «країна Україна, де живуть Шевченко і Франко»:

*Там не тоне віра у багнюці,
там проходить чистою душа
крізь болото свинських конституцій,
крізь іржаві промені гроша.*

(«На границі епох»)

І таких українців стає все більше. **Навіть тих, що є зараз, достатньо, щоб забезпечити якісні зміни в державотворенні на користь народу.** Ідеться тільки про те, щоб їх об'єднати навколо цієї високої мети. А для цього **треба вже зараз, негайно творити депутатські, громадські і партійні об'єднання для її активної пропаганди.**

Президентські вибори 2004 року можуть і повинні стати рішучим кроком до реалізації національної ідеї-мети. **Такими вони стануть тільки тоді, коли предметом вибору на них будуть програми перетворення нинішньої «нічиєї» держави в українську національну державу.** Одна з них і об'єднає здорові сили

суспільства, і стане основою майбутніх кардинальних і якісних конституційних змін.

Тобто йдеться про те, щоб вибори-2004:

а) стали першими виборами під прапором української національної ідеї;

б) зняли нинішнє згубне протиставлення «національна ідея – і закон»;

в) підготували передумови для утвердження національної ідеї в Конституції та законодавстві України.

При цьому слід пам'ятати наступне.

Конституція – це закон і не більше: основний, але – тільки закон. І утверджувати національну ідею треба передусім у свідомості народу, а не тільки в Конституції.

Народ може існувати і без Конституції, але він приречений без своєї національної ідеї, яка перетворює його в націю і утверджує як господаря країни.

Національна ідея вища за закон.

Закон творять люди, а національну ідею творить дух нації – той «дух одвічної стихії», який зберіг її «на грані двох світів» упродовж тисячоліть і без якого в неї немає майбутнього.

Закон тільки унормовує життя суспільства, національна ідея надає смислу життю народу.

Закон не може ні ігнорувати, ні замінити, ні відмінити національну ідею – хіба що він свідомо твориться для нищення нації.

Закони творить кожне покоління – для себе, національна ідея – надбання цілої нації: вона належить усім «мертвим, живим і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні» (Т.Шевченко).

Національна ідея – генеральна мета нації, закон – лише засіб реалізації національної ідеї через юридичну норму, адекватну сучасним обставинам життя народу.

Національна ідея – категорія постійна, закон – категорія змінна.

Зміна закону – норма в державотворенні, зміна чи підміна національної ідеї – національний злочин.

Горе народові і державі, де закони влади суперечать національній ідеї.

Якщо закон суперечить національній ідеї, то це вже не закон, а інструкція для наглядців і правила поведінки для рабів.

Громадянин чинить зло, якщо виконує закон, спрямований проти нації, держави, людяності.

Тому від президентських виборів ми чекаємо чогось значно більшого, ніж заміни однієї особи іншою. Програми кандидатів повинні створити передумови для того, щоб українська держава, її політика і закони творилися тільки у відповідності із українською національною ідеєю та українськими національними інтересами.

То за що будемо голосувати: за національну ідею як фактор українського державотворення чи за особу, що пообіцяє нам удосконалення нинішніх «правил поведінки для рабів»?

ІХ. Що в дефіциті?

Комплекс ідей, які повинна б містити передвиборча програма кандидата на посаду Президента України і реалізація яких дала б йому можливість заручитися підтримкою переважної більшості виборців, давно напрацьований «Тризубом» і публікований ще перед президентськими виборами-99 та перед парламентськими виборами-2002. Отже, **справа не в дефіциті ідей – бракує відповідного кандидата, бо нема ідейного середовища, в якому б він сформувався.**

І звідки йому взятися, якщо **в Україні українська національна ідея досі ігнорується і як фактор державотворення, і як фактор політики**, навіть тої, що видає себе за патріотично-опозиційну?

Що це так, переконують осінні протестні акції: «опозиція» мала нагоду пересвідчитись, що без цих ідей перемоги їй не бачити, а хронічно хвора на ідеологічну яловість влада черговий

раз відчуває свою ідейно-пропагандивну неміч перед звинуваченнями справа і зліва.

Як тут не згадати того японця, який на початках нашої незалежності на питання, чого бракує українцям, щоб зробити свою державу процвітаючою, вичерпно відповів одним словом: «Націоналізму!»

Уміє чоловік говорити! Набагато краще, ніж наші політики – думати...

Але трапляються й приємні винятки. У зв'язку з цим – маленький відступ.

Так, за кілька тижнів до виборів-2002 довелось в закарпатському місті Хусті – столиці утопленої в крові Карпатської України – натрапити на дві лаконічні агітки формату візитівки кандидата до якоїсь місцевої ради Миколи Попа. Перша гласила: **«Овець стрижуть тому, що їх захищає баран»**. Друга була ще коротша, але не менш промовиста: **«У чесній боротьбі перемагає жулик»**.

...До речі, у тому ж Хусті увагу привернула магазинна вітрина, суціль заклеєна передвиборними плакатами та агітками різних кандидатів. Верхній ряд займали кольорові плакати з портретами Ю.Тимошенко, В.Медведчука та В.Ющенка. Нижче – листівки з фотографіями кандидатів до обласної ради, внизу – маленькі агітки численних кандидатів до міської та районної рад, але теж із фотографіями. Була нагода ознайомитися з особливостями змісту агітаційно-пропагандивних матеріалів у специфічних умовах Закарпаття. За кілька хвилин поруч зупинилася літня жінка: з усіма ознаками, за якими безпомилково вгадується належність до найбільш упослідженої соціальної групи – бомжів. Спочатку вона уважно оглянула цей «іконостас», потім кілька разів крадькома зиркнула на дивака, який такі речі читає та ще й дещо записує. Нарешті зітхнула і промовила: «Боже, Боже!.. А колись таке можна було побачити хіба на вокзалах». Я повернувся до неї – не збагнув, що вона має на увазі. І жінка додала: «Але там зверху ще писали: «Бережіться злодіїв!» Такого короткого і вичерпного окреслення суті цих виборів я не чув ні до ні після. Але і це ще не

все. На обережну репліку, що, можливо, не всі вони злодії, старенька після короткої задуми відмовила: «Може. Бо не кожен, хто пристає до злодіїв, – злодій. Але хто вступив у шайку – красти мусить: такий порядок».

А я подумав: проклятий порядок, за якого чесні жебракують, а злодії жирують, мудрі бомжують, а невігласи керують!..

І ще: коли ж наші політики піднімуться до рівня мислення наших бомжів?.. Як самі побомжують?

А тепер судить самі, чого в українській політиці забагато, а що в дефіциті.

Х. ПОЛІТИЧНІ ФІГУРАНТИ

Хто може підготувати Україну до президентських виборів-2004? Спробуймо оцінити спроможність тих, хто зараз визначає характер і перспективи української політики.

1. **Виконавча влада** в її нинішньому стані на це не спроможна. Вибори-2002 показали, що її ідеологічний потенціал ніякий, генератори ідей повністю відсутні, пропагандивний апарат нікчемний, а адміністративний ресурс у багатьох випадках працював проти самої влади. На жодну привабливу і продуктивну ідею державотворення нинішня виконавча влада досі так і не спромоглася, а це означає, що вона ніяк не поєднана з народом ідейно. Тому всі її дії (навіть виправдані необхідністю) сприймаються в суспільстві з озлобленням. І нема ніяких підстав сподіватися, що ця ідейно-програмова імпотенція влади буде подолана до президентських виборів. Тим більше, що вона перебуває під потужним зовнішнім тиском і її роз'їдають внутрішні протиріччя чисто шкурного характеру. Не має виконавча влада і привабливого для більшості суспільства спадкоємця Президента.

Усе це обіцяє нищівні післявиборні пертурбації для нинішньої виконавчої влади – із приходом «нової мітли» вцілюють одиниці. Мало підстав сподіватися і на рятівну роль нового прем'єра Віктора Януковича. Те, що від політики нового уряду завчасу відмежувалася не тільки «Наша Україна» Віктора

Ющенко, але й СДПУ(о) Віктора Медведчука, – аж надто симптоматично. А для нинішньої виконавчої влади це означає, що прогнозований «політичною астрологією» на 2004 рік *перехід суспільства з-під «сузір'я Леонідів» до «вікторіанської епохи»* стане фіналом кар'єри для багатьох і багатьох чиновників усіх рівнів. Ця ж «астрологія» обіцяє справжній кадровий тайфун: апетити у «нових» великі, наміри поживитися серйозні, а свита переможця буде чимала...

«Слугам народу» є над чим подумати.

Нам – теж.

З одного боку, посад позбудуться люди, які є елементами чужої і ворожої народої влади, то ж приводу посипати голову попелом на знак жалоби немає. А з другого – радіти теж нічого: внаслідок чергових безідейних виборів до влади прийдуть *не кращі, а інші*. Уже дванадцятий рік формування виконавчої влади відбувається саме за клановим принципом. Просто раніше це не так впадало у вічі, бо частина посад віддавалася «чужим» партіям та іншим кланам, – спрацьовував механізм балансу політичних сил і впливів. Бувало, і демократи-рухівці мали аж три «губернії». Зараз із цим покінчено, торжествує клановість. А це має два негативні наслідки: по-перше, ротація кадрів здійснюється зовсім не в напрямку підвищення професіоналізму посадових осіб; по-друге, у державному апараті не відбувається нагромадження того, що ми називаємо **«золотий фонд нації»**, – національно свідомих людей із практичним досвідом державного будівництва.

Між тим, як показали вибори-2002, у виконавчій владі є значна частина урядовців, готових (із різних, звичайно, міркувань) підтримати національно-державницькі ідеї. І поява перспективного кандидата – носія цих ідей – для них була б обнадійливою. Побічним доказом цього є те, що низове чиновництво не захотіло брати участь у штучній перемозі на виборах-2002 «свого» ж блоку «За єдину Україну».

2. **Законодавча влада** в особі Верховної Ради фактично втратила представницько-політичний характер, її депутати

представляють лише себе, діють виключно у власних і кланових інтересах, а єдині зміни, в яких кожен із них справді зацікавлений, – це зміна власного статусу в плані наближення до розподілу грошових потоків. Витворити з цієї збираниці якусь довготривалу, стійку і конструктивну більшість у принципі неможливо – передусім через відсутність масштабної і перспективної, привабливої і консолідуючої державотворчої ідеї. Яскраво це проявилось після піврічних спроб створити парламентську більшість для реалізації серпневих пропозицій Президента. Узялися до цього негайно і рішуче. Та ба! Виявилось, що витворити таку «ідеологічну» більшість із блоків «За єдину Україну» та «Наша Україна» неможливо: оскільки жодної ідеології вони не мали і не мають, то й неможливе їх ідеологічне зближення. Обидва блоки – утворення суто кланові. А в цих кланів інтереси діаметрально протилежні і взаємовиключні...

Отже, **Верховна Рада сама не готова (ідейно та організаційно) до зміни Президента, а тому аж ніяк не може належним чином підготувати до цього наше ідейно дезорієнтоване і політично пошматоване суспільство.** Породження чисто кланової внутрішньої політики, Верховна Рада не зможе ні запобігти клановому характеру майбутніх виборів, ні підвести під президентські вибори таку ідейну базу, яка б породжувала надію і гарантувала, що вибори Президента стануть одночасно й утвердженням довгоочікуваних позитивних системних змін у нашому державотворенні.

І все ж депутати, для яких не чужа українська національна ідея, у Верховній Раді таки є. От тільки чи вдасться комусь залучити їх до справи її утвердження в українській політичній практиці?

3. Партії влади під час парламентських виборів продемонстрували свою цілковиту пропагандивну безпорадність у впливі на електорат. Ці об'єднання – не ідейно-політичні, а кланово-політичні: чисто кон'юнктурні і паразитарні. Оскільки заради збереження свого місця біля державного корита вони в

майбутніх політичних торгах не зможуть жертвувати якимись своїми ідеями (бо таких ніколи не мали, не мають і витворити не можуть), то єдине, чим вони можуть пожертвувати (і залюбки жертвують) – це нинішній Президент. І якщо на минулих виборах усі вони лише дружно і відверто дистанціювалися від Президента Л.Кучми, то на майбутніх – уже так само дружно його «здадуть». І, здається, уже починають...

Зараз уся політика для лідерів цих партій вичерпується інтенсивною політичною комбінаторикою: інтригами і торгами. Говорити про якісь ідеї та ідеології в цьому середовищі «прагматиків» вважається ознакою поганого тону. А дарма. Вони навіть не підозрівають, які блискучі перспективи при цьому втрачають. Особливо зараз, коли розпалася одіозна «ЗаЄДУ» і партії влади ведуть все більш самостійну політичну гру.

4. Соціал-демократи – СДПУ(о) – на майбутніх виборах можуть бути суттєвим фактом, але аж ніяк – не національно-державотворчим фактором. І навіть її можлива перемога не буде довговічною. Навіть за умови, що фактично весь український політикум (включно із владою і «опозицією») «пасеться» саме на городі соціал-демократії, а насправді – саме тому. Причину своєї невдачі на парламентських виборах есдеки вбачають у тому, що команда Президента їх, мовляв, необачно (!) «кинула» заради блоку «За єдину Україну».

Насправді все набагато складніше. І попередні президентські, і цьогорічні парламентські вибори з усією однозначністю засвідчили: в Україні організована соціал-демократія пострадянського зразка, навіть так прекрасно фінансована і структурована, як СДПУ(о), усе-таки без адмінресурсу не здатна конкурувати в боротьбі за симпатії виборців ні з протестними гаслами, ні з національно-патріотичними почуттями. Аналогічна ситуація і в російських есдеків на чолі з Горбачовим та в демолібералів Явлінського. Отже, ідеться не про випадок, а про певну закономірність. Її не подолати самими грішми, структурою, інтригою.

Дивно, але ідеологічна партія (а саме такою декларує себе СДПУ(о)) і досі не спромоглася на ґрунтовний аналіз глибинних (передусім ідейних) причин краху своїх надій, не виявила кричущих пустот у своїй ідеологічній базі (а для нас вони очевидні). Зокрема, їх передвиборна агітаційна кампанія йшла з явним «перекосом»: пропагувалася тільки партія та її лідер, але – не соціалізм і демократія. Конкурентам було легко «гасити» есдеків, згадуючи історію соціал-демократії і звертаючи увагу виборців на те, що тим насправді йдеться не про соціалізм чи демократію, а тільки про особисту владу. З'явився навіть злий жарт: соціал-демократи, мовляв, нагадують морську свинку – та теж не має ніякого відношення ні до моря, ні до свиней...

Тобто самі есдеки дали виборцям підстави для висновку, що її лідери – добрі апаратники, фінансисти та організатори, але слабенькі політики і ще слабші ідеологи, приречені на майбутні невдачі. І досі цей образ чомусь не змінено. Більше того: зараз СДПУ(о), як бачиться, знову у фаворі і знову повторює попередні помилки ідеологічно-програмового характеру. А дарма: нинішнє посилення есдеків сприймається іншими кланами як дуже реальна і дуже велика загроза, що змушує їх об'єднуватися для захисту. Досвід є – з виборів-2002. Але посилювати себе на ідейно-програмовому фронті соціал-демократи чомусь не збираються. Може, тому, що їх противники теж цього не роблять?

А це означає, що а) з точки зору суспільних та національних інтересів вони самі не будуть належним чином готові до президентських виборів, а тому також не здатні підготувати суспільство до доленосного вибору; б) що вони можуть перемогти у змаганні за президентську посаду таких же безідейних, але фінансово та організаційно слабших конкурентів, але не можуть допомогти народові докорінно змінити на свою користь характер нашого державотворення.

5. «Патріотична опозиція» – це а) багатомільйонний і постійно зростаючий національно-патріотичний *табір*; б) його провідний *актив*; в) сам лідер блоку *В.Ющенко*.

а) Спонтанне, але постійне прирощення в суспільстві українського патріотизму, державницької та національної свідомості робить цей, поза всяким сумнівом, **національно-патріотичний табір** усе більш вагомим політичним фактором. Розділений на слабосилі шматки численними лідерами, він на парламентських виборах об'єднався навколо лідера і відчув свою силу, яку сповна використали далекі від його устремлінь особи.

Зараз цей табір переживає амбівалентні почуття: з одного боку – радість перемоги, з другого – розчарування в політиці лідерів блоку і в самому В.Ющенкові. Оскільки 1) ніякі політичні успіхи В.Ющенка поки що (?) не передбачаються, 2) заміни В.Ющенку в межах блоку немає, а 3) влада до національно-патріотичних устремлінь народу традиційно глуха, як пень, то 4) перед цим табором усе виразніше постає особа Ю.Тимошенко як реального кандидата на президентське крісло. Ситуація тут може суттєво змінитися, якщо хтось (в ідеалі – сам В.Ющенко) зуміє переорієнтувати цей табір з особи на національну ідею. Бо **заволодіти цим електоратом і примножити його можна тільки з національно-державотворчих позицій**. Якщо ж прапор національної ідеї підніме Ю.Тимошенко, цей табір у більшості своїй піде за нею.

б) **Провідний актив** «Нашої України» – це дві різні групи людей. **Перша група** – численні лідери і лідерчуки, які збанкрутували у самостійному політичному плаванні і для яких «Наша Україна» виявилася рятувальним колом. Кон'юнктурники в законі, вони завжди йшли (і підуть) за тим, чий політичний успіх гарантує їм особисту вигоду. В.Ющенко задовольнив багатьох із них, але далеко не всіх. Тепер розчаровані вагаються – між ним, Ю.Тимошенко і владою. **Друга група** – низові керівники. Від В.Ющенка вони сподівалися активних національно-патріотичних дій, але марно. Тепер їм доводиться виправдовуватися перед своїм членством і симпатиками за дії і бездіяльність, за політичну неміч і непослідовність лідера. **Перехід під прапор національної ідеї був би для них порятунком і перспективою**.

в) **В.Ющенко** програв битви за парламент, за уряд, за регіони. Це, а також його безпринципні і неефективні блокування різко понизило його рейтинг. І цей процес поглиблюється. А головне – відсутність політичної перспективи стрімко переорієнтовує його недавніх соратників на енергійну і цілеспрямовану Ю.Тимошенко. Марно розраховувати, що за такої тенденції він зуміє підготувати суспільство чи хоча б свій блок до успішної боротьби за президентську посаду і якісні зміни на користь народу. Сумнівно також, щоб Президент зробив його своїм спадкоємцем: слабохарактерний, але егоцентричний В.Ющенко після виборів, щоб не ризикувати щасливо здобутою посадою, може пожертвувати своїм благодійником.

Отже, як самодостатня, самоцінна і перспективна політична фігура В.Ющенко поки що так і не відбувся. Але *якщо б він підняв прапор української національної ідеї та включив у свою програму цілий комплекс завдань, спрямованих на її реалізацію, він, звичайно, знову став би найперспективнішим кандидатом на керівника держави.* Однак останні події переконують, що такі не підніме: ця ноша, як бачиться, явно не для нього...

6. «Протестна опозиція» поки що (!) політично не визначальна, бо ідеологічно немічна, але її електорат значний і до виборів може бути суттєво збільшений – передусім хибними діями влади і політичною неспроможністю В.Ющенка. Вона групується довкола двох осіб: О.Мороза та Ю.Тимошенко. У кожного з них – різна політична ситуація, а тому різні перспективи.

О.Мороз свій шанс стати Президентом чи хоча б знову спікером уже втратив. Він постійно перебуває у стані політичної блокади: зліва його звично й ефективно атакує Н.Вітренко, справа його електорат прибирає до рук Ю.Тимошенко, з тилу дихає в потилицю П.Симоненко, у центрі конкурує з ним В.Медведчук, зверху давить влада, а знизу – свої ж «соратники» і членство, яким потрібні не красномовство і рація лідера, а реальні політичні успіхи, які весь час віддаляються від цієї партії, як лінія горизонту від мандрівника. Прорвати цю блокаду О.Мороз так і не

зумів – ні непримиренною опозиційністю (насправді до Президента Л.Кучми та його команди, але аж ніяк не до системи, яку сам у поті чола творив, головуючи у Верховній Раді), ні настановою на компромат (з якого, до речі, політично користають усі, крім самого О.Мороза).

Єдине, що допомогло б йому вирватися за межі окресленої вище політичної «геометрії» – це **цілеспрямований ідеологічний ривок**. Але на це О.Мороз не був і не є здатним. І зараз єдиний його політичний козир і поплавець – це «антикучмізм». Тому на президентських виборах він буде суттєвим «антикучмівським» фактом, але не якимось новим системотворчим фактором.

Ю.Тимошенко зараз – безконкурентний лідер протестної опозиції і має всі шанси стати лідером опозиції взагалі. Вона блискуче провела передвиборну кампанію: вистояла перед бездарними атаками влади, витримала конкуренцію з В.Ющенком (який мав можливість, але не зумів поглинути її електорат), здобула славу послідовного, яскравого й успішного, а тому – перспективного політика. І хоч **програма її до оскоми банальна і практично не дуже далеко виходить за рамки традиційного «антикучмізму»**, вона таки набирає політичної ваги. І знову – завдяки тупим у своїй одноманітності атакам влади і політичній безлико́сті та безхребетності В.Ющенка.

У Ю.Тимошенко таки є своя **«ахілсова п'ята»** – **ідейно-програмове забезпечення і, як наслідок, вузькість та гетерогенність, чужерідність складу її команди**. Усе це стримує приплив до неї свіжих і перспективних політичних сил, не дає можливості об'єднати критичну масу електорату. Поки що вона набирає сили виключно завдяки своїй політичній послідовності, прорахункам влади та угодовській політиці В.Ющенка. Тобто, зараз вона виграє, бо вони програють. Але як тільки Ю.Тимошенко усвідомить обмеженість своєї «боротьби проти», відчує потребу в опорі на конструктивну ідеологію, підніме прапор української національної ідеї і поведе «боротьбу за», – ситуація зміниться раптово, кардинально і безповоротно: її конкуренти і вороги будуть і далі програвати, але вже тому, що вона виграватиме – на всіх фронтах,

послідовно і переконливо. А **всі майбутні (як і дотеперішні) спроби побороти Ю.Тимошенко на іншому, не ідеологічному напрямку, будуть тільки посилювати її політично.**

Важко сказати, чи Ю.Тимошенко усвідомлює це. Але її літня поїздка на Львівщину показала виразне зміщення напрямних її пропаганди у бік національно-патріотичної проблематики. Ефективність такої корекції посилюється двома факторами. По-перше, її позиція вигідно відрізняється від позиції влади, яка послідовно трактує Україну як великий виробничий колектив, а не суспільство, абсолютно не усвідомлюючи різниці між колективом і суспільством, між населенням і нацією. А тому і в планах влади, наповнених соціально-економічними проєктами, ніколи не було й, очевидно, не буде нічого з того, чого прагне пробуджена і зростаюча кількісно та якісно національна суспільна свідомість. По-друге, В.Ющенко через низку причин фактично відійшов від національно-патріотичної проблематики, безнадійно загруз у суто кон'юнктурній гризні за посади, а тому приречений на протестну риторіку, де аж ніяк не може конкурувати зі справді харизматичною Ю.Тимошенко.

Отже, у політичній платформі обох лідерів відбуваються суттєві **ідеологічні зрушення і зміни ідейних домінант**: у В.Ющенка спостерігається звуження початкової патріотично-протестної бази до суто протестної – за рахунок втрати патріотичної домінанти, тоді як у Ю.Тимошенко, навпаки, суто протестна настанова доповнюється національно-патріотичною. Її політична платформа може стати патріотично-протестною – з явною тенденцією до утвердження в ній саме національно-патріотичної домінанти.

Не відомо, чи піде цим шляхом Ю.Тимошенко і як далеко готова зайти. На виборах-2002 ні її команда, ні вона, як і В.Ющенко та всі решта, не прислухались до закликів «Тризуба» підняти прапор української національної ідеї – ідеї творення української національної держави. Але те, що зараз із усіх реальних суб'єктів української політики тільки вона у своїх політичних зусиллях впритул підійшла до того, щоб діяти в руслі загальносвітової і

української тенденції до національного державотворення, – це реальний факт. Їй досить зробити один крок (ідейно визначитися) – і ця тенденція, і внутріполітична українська ситуація, і час будуть працювати на неї.

Є тут і застереження. Перше. Ю.Тимошенко зараз у такій ситуації, коли вона не може бути перебірливою в доборі соратників. Тому команда її надзвичайно строката, а поповнення – суто принагідне, не каліброване за критеріями іншими, ніж «антикучмізм» і визнання лідера. Прихід до влади такої команди приведе тільки до зміни політичних фігурантів, не відкриє перед Україною жодних перспектив, до краю загострить кон'юнктурно-коритну гризню, яка є суттю нинішнього політичного життя в Україні. Чи зможе ця збираниця згуртуватися під прапором української національної ідеї, від якої всі роки незалежності вони сахалися навсібіч самі і тягли за собою своїх симпатиків під зовсім інші знамена? Чи достатнім виявиться авторитет і вплив лідера, щоб ці маніакально самозакохані і «непомильні» лідери самовіддано впряглися у чужий їм «віз»? Чи підуть маси за такими глашатаями національної ідеї? Чи зможе Ю.Тимошенко здолати їх опір у справі доступу до неї свіжих ідей і людей? Чи зуміє вона черговий раз відбитися від кримінальних справ? І найголовніше: чи захоче піти цим шляхом сама Ю.Тимошенко?..

Застереження друге. Слабкість власного блоку змусила її консолідуватися з О.Морозом та П.Симоненком. Зараз Ю.Тимошенко робить вигляд, що це вона використовує їх. Насправді все якраз навпаки. Тому якщо таке партнерство і виправдане, то тільки для протестних акцій проти Л.Кучми. Але з наближенням виборів усе стане на свої місця, тріо таки мусить розпастися, а самій Ю.Тимошенко спілка з «червоними», особливо з комуністами, може дорого коштувати в боротьбі за президентське крісло.

Застереження третє. Без термінового поповнення платформи блоку національно-державотворчими ідеями фактор часу буде працювати (уже працює!) проти Ю.Тимошенко. Але така ідейно-політична визначеність негайно відкине від неї нинішніх соратників – «червоних». Тому Ю.Тимошенко є над чим думати.

7. Президент Л.Кучма діє в ситуації, коли **система політичних ваг і противаг у державі фактично відсутня – є тільки кланові**. А тому має дуже реальні можливості привести до влади власне «свого» наступника. Цього бояться «опозиціонери», на це сподіваються численні «спадкоємці». Більше того: клановість нашої влади робить імовірним не тільки варіант зі «спадкоємцем». І що б там не говорили різні аналітики, **у Л.Кучми – саме як у чинного Президента! – є ще одна і не менш реальна можливість: самому залишитись на третій термін**. Істеричні крики про те, що це неможливо, що народ цього не підтримає, що цього не сприйме Захід, що в цьому не зацікавлена Москва тощо, – це тільки свідчення того, що «опозиція» усвідомлює і таку можливість, і її реальність, і власну неспроможність запобігти цьому.

Тому в осмисленні проблеми виборів-2004 треба виходити з того, що в Президента Л.Кучми є таки не один, а два варіанти. Зуміє «опозиція» підготуватися до передвиборних дій так, щоб жоден із них не заскочив її зненацька? Шок від серпневих пропозицій Л.Кучми свідчить, що навряд...

Однак і для Президента тут є одне «але». Якщо він і реалізує котрийсь із двох варіантів, але, за традицією, зробить це лише на рівні суто кон'юнктурно-політичної комбінаторики, то його перемога не буде ні переконливою, ні, що для нього дуже суттєво, тривалою.

І навпаки. Уявімо, що Л.Кучма вирішить ще й підняти прапор української національної ідеї. (Нервових прошу заспокоїтись: історія і політика знають і не такі повороти і метаморфози – «Париж вартий меси»!.. А сигнали про можливість цього з боку Л.Кучми вже були неодноразово.) Що тоді? А тоді твориться фактично нова – національна держава, дві попередні каденції цілком закономірно не беруться до уваги, він або сам стає **першим** не номінальним, а реальним **Президентом України** (із перспективою ще двох каденцій) і таким увійде в історію України, або ж робить таким свого спадкоємця і знову ж таки ввійде в історію – як ініціатор реальної трансформації нинішнього державоподібного космополітично-неоколоніального утворення в нормальну

українську національну державу. І зробити це йому хай і не просто, але набагато легше, ніж будь-кому із можливих претендентів на цю посаду.

Чи повинні наші політики враховувати цю можливість? Думається, що так – якщо вони політики.

Тому поки що *і характер майбутніх виборів, і можливі дії його конкурентів та опонентів, і доля України залежать передусім від того, яким шляхом піде Президент Л.Кучма.* Але якщо він занадто затримається із визначенням своєї позиції, ініціатива може перейти до суперників. І тоді шанс буде безповоротно втрачено.

Чи можна стимулювати Л.Кучму до цього доленосного вибору української національної ідеї і прискорити цей процес? Можна! Чи можуть опозиційні до Л.Кучми сили запобігти таким його намірам? Так. Але **і в першому, і в другому випадку для цього потрібна чітка ідейно-національна визначеність і згуртованість цілого патріотичного табору і його політикуму.** Адже в політиці і опираються, і зважають тільки на силу, а не на політичну неміч.

Якщо ж і далі головною для нас буде особа, а не ідея, особиста вигода, а не національний інтерес, – то в результаті матимемо тільки «своє минуле й майбутнє, яке дадуть» (П.Скунць).

XI. Кого чи що?

Отже, ВО «Тризуб» ім. С.Бандери знову опиняється в ситуації, коли не можна завчасу однозначно схилитися самому до якогось ідейно найближчого табору чи претендента та ще й закликати до цього інших. Становище ускладнюється ще й тим, що нам доводиться діяти за умови тимчасової відсутності директивних матеріалів Проводу ОУН і визначитися самим. Тому Центральному Проводу необхідно ґрунтовно проаналізувати ситуацію і чітко визначитися – і зі своєю позицією, і з комплексом вимог до кандидата, і зі своїми симпатіями.

Ідеальним було б підтримати і привести до влади «нашого» – послідовного націоналіста. Але зараз це лише мрія. І хай береже нас Бог від того, щоб сприйняти бажане за дійсне, приписати неіснуючі ідейні якості якомусь політичному авантюристові і безоглядно та безумовно підтримати його, гублячи і справу, й Організацію. Не маємо ми і права «пливти за течією», тобто піддатися масовому психозу і разом з іншими підтримати якогось безідейного «добрягу» тільки на тій підставі, що «його всі підтримують». Історія переконує, що і в першому, і в другому випадку це веде тільки до компрометації ідеї, ідеології та організації і до розчарування і зневіри суспільства.

Логічним і природним для нас є випрацюваний і випробуваний нами наш власний, націоналістичний «третій шлях», який є прямим продовженням у сучасних умовах багатовікової національно-визвольної боротьби українського народу. І на виборах-2004 ми можемо і повинні зробити те, що робили і на виборах-99, і під час «касетного скандалу», і на виборах-2002:

- 1) пропагувати українську національну ідею і цілий комплекс ідей, спрямованих на її реалізацію;
- 2) підтримати тільки того претендента, який
 - а) включить ці ідеї у свою програму,
 - б) сприятиме нашій пропагандивній діяльності в усіх регіонах України;
- 3) протиставлятися силам імперкомуністичного реваншу.

Головне зараз – не допустити, щоб вибори-2004 стали черговими безідейними виборами без вибору. Наступні вибори мусять стати не тільки боротьбою за президентську посаду, а передусім – боротьбою за Україну: за українську національну державу. А тому, як і на виборах-2002, знову маємо докласти всіх зусиль, щоб робити українську національну ідею фактом і фактором української політики, прапором об'єднання національно-патріотичних сил і основою українського державотворення.

І вже *навіть не другорядним, а треторядним* є питання про те, хто саме з кандидатів це очолить, а після перемоги – зробить, з якого він середовища, щиро чи не щиро він це робитиме, з

вигодою для себе чи безкорисливо і т. ін. Має рацію Б. Червак: «Не суттєво, хто буде чинником консолідації: Президент, парламент, прем'єр-міністр чи лідер опозиції. Важливо інше – український народ має відчутти себе єдиним» (див. його кн. «Уроки націоналізму», 2002, с. 69).

Однак для масової свідомості є тут одне суттєве застереження, підказане гірким досвідом: **«А якщо він (кандидат) перед виборами підніме цей прапор, наобіцяє нам усього, щоб перемогти, а після виборів забуде про свої обіцянки? Хіба це не буде компрометація ідеї і не призведе до розчарування і зневіри народу?»**

Ігнорувати такі побоювання не можна: вони виправдані, бо після всіх попередніх виборів саме так і було. Але **чому** було (і зараз є!)?

Є мінімум дві відповіді на це фундаментальне і визначальне запитання.

Відповідь перша. Вона має два варіанти. 1) «Наш обранець хороший, він чесно старався виконати свої обіцянки, але йому не дали он ті, погані. Якби так не вороги, то він би гахнув!...» 2) «Так було тому, що ми вибирали не таких, як треба. От якби вибрали справді хорошого, чесного чоловіка, то він би не обманув і таки ошчасливив би нас. А так... І кому тепер вірити, якщо всі брешуть?»

Тобто, за обома варіантами, причину, мовляв, слід шукати на рівні персоналій – осіб, які або не змогли, або не захотіли ошчасливити своїх виборців. Такі пояснення – **наслідок деформації суспільної свідомості** тою політичною школярщиною, яку всі роки незалежності демонструє український політикум: настановою виключно на особу – при цілковитому ігноруванні ідейно-програмових засад політичного вибору.

За такого підходу завжди губиться **головне**: а що саме обіцяли ці кандидати? На що саме «клянули» виборці? А це кожного разу були передусім якісь соціально-економічні частковості, які переважно стосуються окремої групи людей: погасити заборгованість щодо зарплати, збільшити пенсію, підвищити зарплату окремим категоріям бюджетників, збудувати дорогу, провести до села газ, спорудити храм, відремонтувати школу, оживити збанкрутілий

завод чи шахту, забезпечити посівну соляркою тощо. Тобто відбувся явний підкуп виборців, яких потім «кидали». Або ж – якісь загальники, які не відомо як мають бути втілені в життя: покінчити з корупцією, повернути вивезені капітали (щоб їх в Україні повторно вкрали і знову вивезли вже інші злодії?), віддати вкрадені на початку 90-х заощадження, покінчити зі злочинністю, забезпечити всіх роботою, підняти суспільну мораль і духовність, залатати озонову діру над Антарктидою і т.ін.

Прикро бачити, як на кожних виборах явні шахраї розкидають подачки й облудні обіцянки довірливим людям, а ті «купаються» на них. Але ще більш прикро і боляче, коли нездійсненими обіцянками сиплять справді чесні люди, які щиро прагнуть змінити на краще гірку долю свого ограбованого «електорату». **Вони, як і їх виборці, теж жертви традиційної в нас політичної школярщини** і вірять, що до них просто ніхто з попередніх обранців не проявив належної наполегливості, щоб ошчасливити народ. Ці політики (?) не тільки не усвідомлюють, але навіть не підозрюють, що на поставлене вище питання «чому?» є зовсім інша відповідь – незбагненна для них, але об'єктивна і вичерпна.

Відповідь друга. Вона не має і не може мати варіантів і в повному вигляді звучить так: **«Після всіх попередніх виборів обіцянки народних обранців у переважній більшості випадків не виконувалися не тільки через шахрайство політиків, а передусім тому, що жодна важлива суспільна проблема в Україні ніколи не може бути і не буде вирішена на користь народу доти, доки не буде вирішена головна проблема українського народу – створення власної національної держави, іншими словами – доки не буде узаконена і реалізована українська національна ідея».**

Але цієї ідеї на жодних виборах наші політики народові ще не пропонували. І за цю ідею українці ще не голосували. **І ніхто не організував їх для боротьби за її узаконення.** А тому всі надії постійно розвіюються після підрахунку голосів: завершуються вибори – обривається зв'язок із депутатом, закінчується єдність і боротьба, народ залишається наодинці зі своїми проблемами і... з надією чекає наступних виборів... Має цілковиту рацію вже двічі

цитований І.Лосів: **«Найстрашніше і найганебніше, коли нація програв битву ще до її початку».**

Це відбувається тому, що наші люди в більшості своїй ще не усвідомлюють зв'язку між національною ідеєю і своїм становищем, а пояснювати нікому: і наша «рідна» влада, і наші політичні та громадські об'єднання, навіть «дуже націоналістичні», займатися цим ні не можуть, ні не хочуть.

Між тим закономірність тут пряма: **хочемо достойно жити – голосуймо за тих, хто на виборах іде під прапором української національної ідеї.** Але є вже згадане застереження: а якщо обмануть і ці? Як бути з цим? Невже особисті якості носія ідеї не мають жодного значення для її утвердження?

Звичайно, мають, до того ж – велике. Але – не визначальне і не першорядне: як було сказано вище, **навіть не другорядне, а третьорядне.**

Бо **першим** за значенням у політиці взагалі і в якостях політика-лідера зокрема, а тим більше – у національному державотворенні є (мав би бути!) **ідейний комплекс: національна ідея, яка для мільйонів стає метою державного будівництва, та національно зорієнтована ідеологія державотворення, яка стає для них основою політичного мислення і детермінатором політичних дій.** А для того, щоб розраховувати на перемогу під прапором національної ідеї, треба якомога ширше пропагувати її та весь комплекс ідей, спрямованих на її реалізацію, – без цього вона не буде ні відомою виборцям, ні, тим більше, переконливою для них. Необхідно також утверджувати в суспільній свідомості національно зорієнтовану ідеологію державотворення, щоб люди глибше прониклися національною ідеєю, навчилися мислити в націоналістичних категоріях, мали імунітет до чужих політичних доктрин, звикали діяти з позицій господаря своєї країни. Бо **тільки висока мета робить людей духовно вищими.**

Виконати цю роботу ніхто самотужки не зможе – потрібні величезні колективні зусилля.

Однак історія вчить: національно пробудити і запалити народ – необхідно, але замало для перемоги в національному

державотворенні. У 1917 році національно пробуджений український народ вимагав створення власної держави. А що зробив тодішній високоінтелектуальний, але зачмелений соціал-демократизмом провід? У 1991 році народ проголосував за власну державу. А що одержав – з рук компартійної номенклатури і під захоплені крики своїх лідерів-демократів, зачмелених на цей раз уже демолібералізмом?

Тому **другою** за значимістю є **політична система національного державотворення**, інфраструктура якої об'єднує, упорядковує і забезпечує державотворчу дієздатність національно-патріотичних сил, які прагнуть реалізації національної ідеї. Тобто **ідейне об'єднання мусить бути оформлене організаційно**.

Це означає, що під прапором української національної ідеї необхідно передусім **згуртувати національно свідомий актив суспільства**: партії, громадські, професійні та інші об'єднання, залучити до справи якомога більше депутатів, керівників і службовців усіх рівнів, духовенство і світську інтелігенцію, підприємців і бізнесменів, просто авторитетних і впливових у своєму середовищі людей. Саме вони – національно свідомі представники всіх станів, класів і стратумів суспільства – можуть стати ядром і становим хребтом всеохопного національного руху.

Паралельно з їх залученням має відбуватися інший процес – **структуризація цього руху**: творення координуючої і керівної вертикалі із проводів усіх рівнів, розбудова своїх представництв у всіх населених пунктах і великих колективах, організаційне проникнення в усі громади і навіть найменші колективи. Тільки так національна ідея матеріалізується в живу силу, тільки так можна забезпечити надійний двосторонній зв'язок між низами і керівництвом, наростаюче кількісне і якісне прирощення рядів цього всенародного руху і постійне виявлення й утвердження на більш впливових становищах морально стійких, ідейно зрілих і політично перспективних людей.

При цьому слід пам'ятати про належну **повноту інфраструктури**: обов'язкову наявність аналітичних, ідеологічних,

вишкільних, пропагандивних, контрпропагандивних, захисних, фінансових, комунікаційних та ін. структур.

Україна і дуже різноманітна, і штучно порізнена – регіонально, політично, економічно, соціально, етнічно, конфесійно, ментально тощо. Тому необхідно вести **диференційовану пропаганду і конкретизовану відповідно до місцевих умов наступальну політичну практику**: і перша і друга мають здійснюватися із врахування цієї різноманітності – самі всеукраїнські звернення і заклики будуть малоефективні, особливо на початкових етапах руху.

Національний масовий рух наростає, якщо його провідники й активісти діють у силовому полі **максималістських альтернатив** – наступних та аналогічних: **не хтось, а я; не для себе, а для нації; не просити, а вимагати; не згладжувати, а загострювати; не скаржитись, а боротися; не наосліп, а осмислено; не тому, що можливо, а тому, що необхідно; не вичікувати, а виборювати; не колись, а зараз; не мінімум, а максимум; не ЩОСЬ, а ВСЕ...**

І в жодному разі **не можна допускати організаційного паралелізму**, який на попередніх президентських виборах найяскравіше і нищівно проявився в команді Є.Марчука: проводи різних рівнів складали лідери політичних і громадських об'єднань, що підтримували його, а штаби – його колишні підлеглі; очолювали їх різні люди; при цьому проводи не мали впливу на формовані і фінансовані не ними штаби, а незалежні від них штаби продукували таке, чого не підтримували проводи...

Проблема національного державотворення постала перед українцями в той історичний момент, коли в розпорядженні нації не було жодного традиційного в європейській історії **фактора державотворення**. Ми не мали ні свого монарха, ні аристократії, ні дворянства, ні єдиної Церкви, ні своєї армії, ні національної інтелігенції, ні українського «третього стану» – буржуазії... Усе це ми втратили за 650 літ бездержавності і цілих століть нищівних окупацій. Правда, були великі надії на **ще один чинник**: на національно-революційний орден – Організацію Українських Націоналістів (ОУН), яка в 30-50 роках минулого століття переконливо засвідчила свою провідницьку і державотворчу спроможність. На жаль, за останні

дванадцять років керівництво обох частин цієї організації, маючи у своєму розпорядженні досконалу філософію, методологію та ідеологію націоналізму і діючи в небувало сприятливих умовах, так і не змогло подолати програмову та організаційну кризу, об'єднати ОУН, згуртувати навколо неї всі націоналістичні сили і зробити ОУН практично безконкурентним фактором української політики.

У такій ситуації закономірно зростає роль **особи політичного лідера**. В ідеалі, це саме він мав би першим підняти прапор української національної ідеї, бути промотором витворення ідейно-програмового комплексу національного державотворення, надати національному рухові системно-організаційного характеру й очолити його. **Лідер може дуже суттєво вплинути на формування і функціонування всенародного руху – якщо він виступає в ньому саме як системотворчий фактор.**

Але *ніякий лідер ніколи не зможе замінити своїми особистими якостями ні національну ідею, ні національно зорієнтовану ідеологію державотворення, ні потребу в його системній організованості – адекватній ідеї-меті, завданням та умовам боротьби*. Так, масовий антигетьманський рух породив цілу плеяду блискучих ватажків-отаманів, які проявили виняткові організаційні та військові здібності, внесли чимало новацій у світову практику ведення маневреної війни, передусім партизанської. Але компенсувати цим відсутність перерахованого вище не змогли, бо це в принципі не можливо.

І навпаки. Українська історія знає часи, коли **наявність системи** компенсувала **відсутність лідера**.

Так, митрополит Андрей Шептицький в умовах австрійської окупації роками розбудовував систему українського державотворення. У 1914 році нові – російські окупанти його заарештували, вивезли вглиб Росії й ув'язнили в монастирі. За підказкою москвофілів були заарештовані й вивезені сотні священників і тисячі політично активних українських патріотів. І все ж у 1918 році галичани зуміли створити свою державу (ЗУНР): не було лідера – творця системи, але з'явилися інші – спрацювала витворена ним система державотворення.

Інший яскравий приклад – історія українських визвольних змагань 20-50-х років. Організаційний геній лідерів УВО, ОУН, УПА та їх побратимів проявився найбільшою мірою в тому, що вони розбудовували національно-визвольний рух не «під себе», а надавали йому строго ідейного і системного характеру. І ця система ефективно діяла і навіть удосконалювалася, незважаючи на вбивство Є.Коновальця, на ув'язнення в німецькому концтаборі С.Бандери, потім – А.Мельника, на героїчну смерть Р.Шухевича, на арешти та загибель тих, що приходили їм на зміну. Провідники гинули, але боротьба тривала – спрацьовувала витворена ними **система реалізації ідеї**.

Зараз характер української політики визначає цілком інший тип людей. Здебільшого це політики, яким ідею замінює інтерес, світогляд – якась дика суміш марксизму і демолібералізму, політичну програму – еkleктична січка з чужих доктрин і власної брехні, національну гідність – рафіноване холуйство, самовідданість і жертовність – ненаситна захлапність... За ставленням до національної ідеї їх можна поділити на три групи: 1) ті, що бачать прапор української національної ідеї на смітнику; 2) ті, що раді б віддати цей прапор у музей; 3) ті, що цим прапором намагаються як-так прикрити свою особистісну і політичну мізерність. А які лідери, такі й «системи», які вони творять...

Є й інші. Але не вони поки що визначають характер української політики. І тільки в надзвичайно потужному силовому полі національної Ідеї та Чину ці люди зможуть піднятися над собою – нинішніми, вирватися з нікчемного і безперспективного безідейного політиканства і стати історичними людьми – такими, що реалізують національну ідею і цим творять історію свого народу.

Щоб спинилася політична деградація національного активу, щоб нація прогресувала в усіх сферах життя, необхідно витворити власну, національну політичну систему. А всяка політична система – це органічна єдність ідеї, світогляду та організації. Тому національну політичну систему неможливо витворити без української національної ідеї, без культивування національного світогляду в суспільній свідомості, без продуманої системи

національного об'єднання на ідейних засадах. І жодна особа не замінить цих складників – формантів правди, волі і сили нації.

Так, політика здійснюється людьми. Особистість політика суттєво впливає на характер і результативність політики. Але жоден *політик не замінить своїми якостями сили ідеї і сили політичної системи.* Крім того, політик – це завжди елемент політичної системи: системоутворений чи системотворчий. І якщо він хоче перемогти, то мусить або вписатися в готову систему, або витворити нову, бо системі можна ефективно протиставити тільки іншу систему. І якщо він після перемоги спробує протиставитись власній системі, вона відкине і замінить його. Бо система завжди сильніша за кожен свій елемент – навіть системотворчий.

Тому *немає підстав боятися, що той, хто переможе під прапором української національної ідеї, може обманути і потім зрадити цю ідею.* Щоб перемогти, він мусить зробити цю ідею провідною для мільйонів і на її основі об'єднати цю національно свідому масу в стійку і могутню політичну систему реалізації української національної ідеї – систему національного самоутвердження.

Саме це – ідейна й організована єдність нації, а не тільки посада президента – уже стане нашою перемогою: великою, епохальною і визначальною. А ідейно озброєний, національно свідомий і політично організований народ зуміє здолати наслідки можливого відступництва лідера – зуміє і витворити надійну систему національного народовладдя, і відстояти свої національні інтереси перед будь-ким, і поставити на місце будь-яку посадову особу в державі...

Степан Бандера вчив: «Наша перемога – це перемога нашої ідеї, повне її здійснення. Другорядною справою є те, яку частину реалізуємо ми самі, яку – інші, а яку – спільно. Наш обов'язок – зробити самим найбільше, скільки стане наших сил, одночасно докласти старань, щоб інші робили якнайбільше». І ще: «Наш шлях до визволення – це власна революційна боротьба і спрямування до неї всіх сил, які тільки можливо в ній активізувати».

Ніколи не виграє той, хто не бореться, тому що боїться програти...

Повторимось: **головне зараз – не допустити, щоб майбутні президентські вибори стали черговими безідейними виборами без вибору.** Наступні вибори мусять стати не тільки боротьбою за президентську посаду, а передусім – боротьбою за Україну: за українську національну державу. Якби такими були попередні – парламентські вибори-2002 (а вони могли такими бути!), ми мали б зараз проукраїнську більшість у парламенті та ідейно об'єднану більшість у суспільстві. І в цьому силовому полі уже з квітня минулого року відбувалося б інтенсивне реформування держави на користь народу. Але гору взяла настанова на особу, а не на ідею.

Вибори-2004 дають нам ще один шанс. Якщо на президентські вибори національно-патріотичні сили підуть під прапором української національної ідеї, то **відбудеться одне з двох.**

Варіант перший. Кандидат від національно-патріотичного табору перемагає, стає главою держави і, спираючись на підтримку цього табору, змушує Верховну Раду узаконювати, а виконавчу владу – виконувати доленосні для народу пропозиції Президента, паралельно готуючи Україну до нових парламентських виборів.

Варіант другий. Здобути президентську посаду не вдалося, зате в ході виборів вдалося досягти іншого, **значно важливішого:** створити потужний багатомільйонний національно-патріотичний табір – ідейно озброєний, системно організований і очолений єдиним проводом ідейно-політичних однодумців. А це якраз те, що дає можливість негайно протиставлятися антинародній та антиукраїнській політиці влади і що створює надійні передумови для неминучої і переконливої перемоги на майбутніх виборах – планових чи дострокових, парламентських чи президентських.

І в першому, і в другому випадку вибори під прапором української національної ідеї відкривають перед Україною шлях у гідне великої нації майбутнє.

Тому ще раз підкреслимо: на виборах-2004 будемо не просто вибирати ту чи іншу особу.

Вибір буде складнішим і полягатиме в іншому:

- 1) кожен із нас вибере або позицію господаря-громадянина, або позицію духовного раба;
- 2) ми або будемо вибирати єдину чи кращу з програм національного державотворення, або послухною отарою мовчки побредемо на безідейні вибори;
- 3) усі разом ми або виберемо того, хто запропонує програму трансформації нинішньої держави в українську національну, або насправді виберемо не Президента України, а безправного адміністратора безправної неоколонії.

Така суть наших поглядів на майбутні президентські вибори та їх завдання. Ми чекаємо від людей влади і політики, від усіх політично активних людей реакції на запропоноване нами. Розуміємо складність проблем, а тому готові до дискусії та визначення спільних позицій.

Для нас дискусивним у викладеному може бути *все, крім наступного*:

- а) право українців на власну державу на своїй землі не підлягає ні обговоренню, ні голосуванню, а тільки реалізації;
- б) президентські вибори мають стати етапом на шляху до здійснення цього права.

Інакше навіщо українцям ці вибори без вибору, зміни без змін, лідери без ідей і політиканство без політики?

XII. Якщо треба – значить, можливо

Але повернімось до варіантів дій «Тризуба» на виборах-2004.

Враховуючи сказане вище, проблематичним для нас є хіба другий пункт – і то тільки тому, що не відомо, чи з'явиться такий претендент, який включить українську національну ідею у свою програму і сприятиме нашій діяльності. Але виконання сказаного у пунктах першому і третьому – пропаганда української національної ідеї та цілого комплексу ідей, спрямованих на її реалізацію, і протиставлення спробам імперкомуністичного реваншу – це наш обов'язок. Тим більше, що ніхто інший, як показали

вибори 1999 і 2002 років, цього не робив, то ж нема гарантій і на найближче майбутнє.

А робити це необхідно.

По-перше, те, що ми, бандерівці, вносимо в українську суспільну свідомість і політику, потрібне, рятівне і перспективне для нації, для України. Усе інше, як переконаємось уже дванадцять років, веде українців на манівці, а Україну – у прірву неоколоніалізму.

По-друге, це потрібне для націоналістичного руху. За останні роки від національно-патріотичних організацій відійшло чимало політично активних людей. Цей процес триває. Одні виправдовуються тим, що розчарувалися в політиці своїх проводів. Це ще можна зрозуміти. Інші, особливо ті, що переходять у далекі від української національної ідеї організації, кажуть, що причина – «застарілість», анахронізм і політична неспроможність ідеології українського націоналізму. А от із цим погодитись ніяк не можна. Ті політичні напрямні, які впливають з ідеології націоналізму і які пропагує «Тризуб», – найпереконливіше заперечення цього. Кожна політична криза, кожен вибори підтверджують і нашу правоту, і політичну ефективність ідеології українського націоналізму. То ж не втручатися в політику, виправдовуючись тим, що «Тризуб» – не політична організація, не можна: це була б із нашого боку зрада націоналізму.

Так, наша Організація вузькофункціональна і створювалася для здійснення вишкільно-виховних, пропагандивних і націоналістичних завдань. Причому вишколювали ми людей не для політичного балакання, пропаганду здійснювали, руйнуючи стереотипи колишніх і нинішніх антинаціоналістів, передусім самим фактом появи монолітних бандерівських загонів у тризубівських одностроях і, зокрема, у тих регіонах України, де до цього ніхто бандерівця ще не бачив, а націоналістичну діяльність теж вели не шляхом глибокодумних дискусій із ворогами. І хоч давалося нам це далеко не просто, хоч при цьому нас постійно супроводжували «розпрацювання», переслідування, затримання, арешти, суди, катування, каліцтва, хоч доводилося жертвувати своїм добробутом, сім'ями і здоров'ям, умиватися кров'ю і навіть хоронити

своїх побратимів, – усе це не тільки не спиноло нашої діяльності, а тільки зміцнило і загартувало кожного з нас. Ми знаємо, для чого стали в стрій, знаємо, на що прирекли себе, і будемо завжди вдячні Богу за надану нам можливість продовжити святу справу своїх попередників. Така форма боротьби відповідає і нашим переконанням, і нашим характерам, і нашим можливостям.

Донедавна, отже, для нас усе було хоч і важко, але просто і ясно. Але умови боротьби за Українську Соборну Самостійну Державу змінилися. Найдошкульніше, що затягнулася кризова ситуація в проводі націоналістичного середовища. До речі, вона і на нашій совісті – ми зробили замало, виконуючи науку С.Бандери: **«...Безоглядно треба викорінювати всі ті лиха в українському політичному житті, які дають змогу діяти в його нутрі ворогові й які самі без ворога роз'їдають українські сили, відтягують їх від визвольної справи».**

Ця криза поставила нашу Організацію перед необхідністю самим з націоналістичних позицій зайнятися актуальними проблемами української політики і державотворення – відповідно до проігнорованих іншими мети, традицій і духу ОУН. Тому, сподіваючись на оздоровчі процеси в націоналістичному середовищі і докладаючи всіх зусиль для досягнення його політичної дієздатності, маємо, проте, подбати, щоб наша Організація була здатна виконувати свій націоналістичний обов'язок за будь-яких умов.

Так, здійснення політичних завдань вимагає іншого досвіду, навиків, характерів. Тому політична практика дається нам важко і створює чимало додаткових проблем. Особливо багато їх виникає у зв'язку з наступними президентськими виборами. Але мусимо іти на це. Мусимо і зберегти «Тризуб» у його первісній суті, і робити його здатним виконувати ці незвичні і невластиві для нього функції. Мусимо доводити ідеологічну і політичну спроможність українського націоналізму. Бо ми перш за все українські націоналісти, бандерівці, а лише потім – тризубівці. А за останні кілька років ми мали не одну нагоду переконатися, що й ці завдання нам під силу.

І якщо ми не збилися з магістрального шляху служіння нації, не заблукали в гушавині українських проблем і не загрузли в баговинні міжорганізаційної гризні, то тільки тому, що пам'ятаємо слова Степана Бандери: **«...Не зіб'ється з дороги той, хто кожний свій крок орієнтує на головну мету – визволення України, хто в кожній справі, в усякій ситуації кермується однією міркою: що і наскільки корисне визвольній справі».**

Ми створені ОУН для боротьби, і тільки в ній – виправдання нашого існування. Тому мусимо враховувати наступне.

Ніколи в національно-визвольних і державотворчих змаганнях Організація не може робити кінцеву настанову на якусь часткову перемогу, а завжди – на боротьбу нації за своє самоутвердження.

Та організація, яка робить настанову на такі перемоги, приречена: вона впадає в розслабляючу ейфорію від кожного успіху і в деморалізуюче розчарування, песимізм і розпач після кожної невдачі.

Настанова на боротьбу під час перемоги окрилює, стимулює до нових дій, а під час поразок мобілізує, спонукає до пошуків нових форм, методів, можливостей продовження боротьби.

Для нас боротьба – стан душі і стан буття Організації, неспинний і цілеспрямований процес; успіхи – тільки етапи на шляху служіння нації.

Партія живе для своєї перемоги і своєю перемогою.

Орден живе для боротьби нації і боротьбою за перемогу нації.

Так, «Триzub» – не орден. Але ми – націоналістична організація орденського типу. І саме цим визначаються наші завдання.

Прорвемося! І запорука цьому – високий ідейно-світоглядний рівень провідного активу «Тризуба».

Ми хочемо перемогти. Ми можемо перемогти. Ми – переможемо!

І хай допоможе нам Бог!

Слава Україні!

Героям Слава!

30.01.2003

ЖЕРЦІ ІМПРЕЗИ

МАЙЖЕ НАУКОВИЙ ТРАКТАТ ЗІ СФЕРИ ПОЛІТИЧНОЇ ПАТОЛОГІЇ*

...Вступаючи у світ української політики, знайомлячись із його суб'єктами... ми покидаємо сферу класичної політології, формальної логіки та здорового глузду і поринаємо в якийсь політичне задзеркалля, де панують гротеск і сюрреалізм, де помінялися місцями ліве і праве, де ніщо не є тим, чим називається і за що себе видає.

«Вибір нації-2002»

У нинішньому політичному словнику явно бракує двох термінів на позначення давно сформованих понять. Пропонований текст – скромна спроба заповнити цю суспільствознавчу і політологічну прогалину.

* У 2004 році білоруське видавництво «ГОЛАС КРАЮ» видало цю працю білоруською мовою із наступною анотацією: «Твір Василя Іванишина – духовного лідера української організації «Тризуб» імені Степана Бандери, який пропонує видавництво «Голос Краю», являє собою оригінальний погляд на політику. Автор, можна сказати, відкриває нову сторінку, нову тему в політології. І хоч книжка відомого ідеолога українського націоналізму описує ситуацію в політичному житті наших сусідів, уважний читач помітить чимало подібного з Білоруссю.

Політичний лідер – це особа, яка є виразником Ідеї, позиції, носієм характеру. На великий жаль, імітатори та «імпрезіоністи» (термін В. Іванишина) майже цілком визначають напрями політичного розвитку нашої Батьківщини, так само, як і України. Це і є причиною того, що Білорусь сьогодні в такій глибокій системній кризі. Але так буде не завжди...

«Жерці імпрези» – твір майстра живої мови, книжка справді приємна для читання й осмислення» (прим. упорядн.).

І відразу – одне застереження: хай не збиває читача з пантелику звукова і графічна подібність слів, зміст яких розкривається нижче, із мистецтвознавчими термінами «імпресіонізм» та «імпресіоністи». За цю ненавмисну і цілком випадкову параномазію автор наперед просить вибачення у представників і шанувальників цього напрямку в малярстві та літературі, знаного всім, хто не пропустив той урок у школі, на якому вивчалася новела М. Коцюбинського «Intermezzo».

Імпрезіонізм (від *імпреза* – урочистість, святкування) – надзвичайно поширена в українському громадському і політичному житті практика, суть якої полягає в тому, щоб 1) виявлення, осмислення і розв’язання будь-якої проблеми підмінити святкуваннями; 2) не бути кимось, а видавати себе за такого; 3) не діяти, а робити враження, створювати ілюзію діяльності; 4) формувати громадську думку за допомогою *імпрезіоністів*.

Іноді імпрезіонізм виявляється як хвороба, що може вразити і звичайну людину – суспільно активну, але надмірно честолюбну. Симптоми: виникає нестримний потяг до імпрез, патологічна жадоба уваги, оплесків, похвал та слави і руйнівне узалежнення від них. Рекомендовані запобіжно-профілактичні засоби: критика, самокритика, самоіронія (дехто пропонує ще й такий радикальний засіб, як регулярне самобичування). На жаль, ефективні вони тільки за наявності розуму, великої сили волі та бажання не заразитися. Оберігання інфікованого імпрезіонізмом іншими способами (наприклад, механічним викресленням такого зі списку залучених до імпреди), часто призводить до катастрофічних наслідків (неврози, психози, депресії, інсульту, інфаркти тощо). Бували і летальні наслідки.

Імпрезіонізм, отже, вражаючи передусім психіку, тим самим творить специфічний параноїдальний тип людей – *імпрезіоністів*.

Імпрезіоністи (від *імпреза* – урочистість, святкування) – категорія істот, без яких не обходиться жоден публічний захід, жодне святкування і покликання чи завдання яких є робити

потрібне враження, імітувати діяльність та скеровувати громадську думку з головного на другорядне.

Іноді це так звані «**коли**» (наголос на першому складі), або ж «**колики**» чи «**кілки**» (від «**колишні**») – особи, які колись у той чи інший спосіб виявили себе у боротьбі з комуністичним режимом. Зараз вони успішно промишляють колишніми заслугами, про які невтомно нагадують громаді. Деякі з них справді постраждали за ідею, деякі видумали собі героїчні і мученицькі біографії борців, декому такі життєписи написали спецслужби, але всіх їх об'єднує і відрізняє від справжніх борців і трудівників, героїв і мучеників те, що терновий вінець вони носять хвацько, як російську пілотку, — трохи набакир. За банку майонезу, зеленого гороху і кілограм гречки до свят вони готові легітимізувати як борця за національні інтереси будь-якого злодія.

Іншу категорію імпрезійоністів складають «**гери**» («**героїчні родичі**»): ті, що самі не брали участі у визвольних змаганнях 40-50-х років, але є реальними або вдаваними нащадками таких. Найбільш численні серед них – «небожі». Виділяються частим повторенням фрази «Моя тітка була зв'язковою УПА». Ця фраза ні до чого не зобов'язує самих «небожів», але виголошується ними, щоб присутні відчули обов'язок поважати (висувати, обирати, призначати на якусь посаду тощо) такого «породистого» колегу.

Численні серед нинішніх імпрезійоністів «**відуни**» (від «**відати**»), серед яких можна розрізнити два види: «**читачі**» і «**знавці**». Переважно це колишні активні «бійці ідеологічного фронту», які вчасно зіскочили з комуністичної платформи і стали «демократами» або прилаштувалися в команді когось із лідерів та лідерчуків «демократії». За свою незаперечну заслугу і патріотичну винятковість мають те, що колись щось «таке» читали (переважно «Історію...» М. Грушевського), — це «читачі»; або когось із відомих дисидентів чи хоча б їх родичів знали (часто – стежили за ними за дорученням КГБ), — це «знавці».

Інший різновид імпрезійоністів – «**небувісти**» (від «**не був**»). Це колишні холуї та донощики різних радянських начальників

і парторгів. Вони роками вислужували собі право вступити в КПРС, навіть стояли на негласній черзі, але з різних причин (процентна норма для службовців, хронічний алкоголізм, цілковитий моральний розклад, абсолютна і компрометуюча особиста і фахова нікчемність тощо) так і не змогли цього зробити. Оскільки ніяких інших заслуг приписати собі вони не можуть, то зараз їм нічого не залишається, як із гордістю виголошувати: «Я ніколи не був у комуністичній партії!» Але ця фраза – тільки для публічного використання: у середовищі самих імпрезюністів жодного ентузіазму вона не викликає, бо сприймається багатьма як зловорожий натяк. Якщо ж якийсь підпилий небувіст безтактно ляпне таке на імпрезі самих імпрезюністів, то це псує настрої усім: вони знають, що зараз замість звичного обміну компліментами будуть змушені вкотре вислуховувати плутані пояснення-виправдання своїх колег – колишніх комуністів.

Ще один різновид – «*шміраки*» (від галицького «*шмір*» – мазь для коліс). У 40-50 роках ХХ ст. так називали енкаведистів-облачників, що тероризували західноукраїнські села, як це роблять зараз їхні спадкоємці в Чечні. Тепер це слово знов у вжитку. «Шміраки» – це дві підгрупи імпрезюністів. Перша – «*ляпаки*» (від *ляпати* язиком, *заяпувати*). Її складають цілковиті нікчеми, яким через це ніяк не вдається вибитись вище. Для пояснення своїх невдач і для того, щоб здаватися вищими від інших, вони роблять те, на що тільки й спроможні: мажуть дьогтем усе і всіх з метою принизити. Друга – це «*златоусту*»: імпрезюністи-інтелектуали, для яких приналежність до українського народу – це справжня кара Божа. Тим більше, що часто це напівукраїнці, які старанно маскують своє походження.

Упізнати обидві підгрупи шміраків легко за їхніми улюбленими словесними формулами: «А хто він (вона) такий (така)?», «Я особисто проти нього нічого не маю, але люди кажуть...», «От його хвалять, а насправді...», «Що тут зробиш, як наш народ такий...», «Бо ми, українці, такі є...», «У нас, українців, такий менталітет...» Люблять перебирати чужу брудну білизну. Люблять руйнувати авторитети українських діячів минулого. Залюбки

приписують цілому народові ті недоліки окремих людей, які сформовані в умовах неволі, але аж ніяк не є органічними і невід'ємними рисами національного характеру. Різні антиукраїнські сили залюбки використовують обидві ці підгрупи для реалізації своїх денаціоналізаторських проектів в Україні. Основне завдання шміраків – формування в українців комплексу меншовартості. Але між цими підгрупами є велика різниця: златоусти своє антиукраїнське підступно-фарисейське шмірацтво здійснюють свідомо, із далекосяжного розрахунку, а ляпаки – здуру, через своє національно-духовне каліцтво; златоустам за їхнє шмірацтво платять (долари, візи, нагороди, посади, запрошення на різні імпрези тощо), а ляпаків – тільки поблажливо похваляють.

Численні серед імпрезіоністів **«нудисти»** (від *нудьгувати*). Це ті, що знудьгувалися на імпрезах і зібраннях самих імпрезіоністів, стомилися від політичної бездіяльності, але самі не можуть придумати чогось такого, що допомогло б їм заволодіти увагою людей. При зустрічах начебто мимохідь кидають фразу: «Знаєте, добре б якось зустрітися, поговорити. Бо треба би щось робити». Звичайно, робити що-небудь їм зовсім не хочеться, а от поговорити про потребу якоїсь діяльності вони завжди готові. Крім того, це чудова нагода прозондувати настрої і вивідати плани політично активного співрозмовника. Може пригодиться...

Особливу категорію складає нечисленна, але криклива група **«ябунів»** і **«ябистів»**. Очевидно, це така кара Бога на самих імпрезіоністів. Вони всім готові виписувати наряди на роботу, до всіх мають гострі претензії за відсутність радикалізму. Самі, звичайно, нічого не роблять, зате завжди незадоволені всім і всіма і час від часу голосно кричать: ябуни – **«Як буде необхідність, то я й автомат візьму!»**; ябисти – **«Я би стріляв всіх підряд!»** Полохливі імпрезіоністи умлівають від жаху і намагаються ябунів та ябистів не дратувати.

Ми назвали лише деякі групи імпрезіоністів. Дехто з поліпатологів виділяє серед них ще й такі типи, як «лизуни», «прилипали», «санчо-панси», «шашелі», «трутні», «хвости», «шістки», «шакали», «пердуни», «фарисеї» тощо. Однак у зв'язку з тим, що

ознаки, які ці вчені використовують у своїй класифікації як диференційні, властиві майже всім імпрезюністам і тому є насправді атрибутивними для цілого класу, то більшість учених схильна вважати перелічені лексеми не назвами окремих типів, а варіантами та метафоризованими прикладками основної, інваріантної назви – «імпрезюністи».

Як бачимо, вичерпна систематизація і класифікація імпрезюністів – справа майбутнього. Сподіваємось – близького...

Безсумнівним є те, що імпрезюністи – дуже різні. Але є низка характерних ознак, які властиві їм усім і які виділяють їх в окреме суспільне явище.

Так, усі імпрезюністи надзвичайно діяльні, постійно заклопотані, завжди зайняті. Дуже квапляться, ніколи не мають часу, — про що можуть годинами розповідати кожному зустрічному. Люблять ділитися тим, що вони робили і роблять, рідше – що зробили. Але кожну спробу з'ясувати, які ж наслідки-плоди їхньої діяльності, завжди сприймають як особисту образу.

Палкі прихильники теорії «малих діл». Але якщо творці і послідовники цієї теорії з XIX ст. через дрібні, малопомітні справи намагалися утверджувати велику ідею національного відродження і визволення, то для наших імпрезюністів малі справи – це за сіб ухилитися від боротьби за реалізацію української національної ідеї, створюючи, проте, враження, ніби вони (і тільки вони!) якраз саме цим і займаються.

Імпрезюністи політично різношерсті, але дуже активні. Усі вони – члени. Тобто перебувають у різних партіях, громадських об'єднаннях, комітетах тощо. Відмінні організатори традиційних у нашій історії ТВВ – товариств для взаємного вшанування. Усі без винятку належать до таємного неформального ордену (колись, на межі XIX і XX ст., партії) КВД – Куди Вітер Дме. Деякі дослідники твердять, що існують якісь таємні знаки, за якими імпрезюністи різних регіонів безпомилково впізнають один одного. Правда, є також прихильники біологічної версії, які стверджують, що тут справа у специфічному запаку, що йде від імпрезюністів, — вони, мовляв, нюхом чують свого.

Обожнюють титули – теперішні або хоч колишні: аби тільки були якомога довші. І не тільки власні. Якщо імпрезюніст надає слово навіть нормальній людині, яку присутні добре знають, то все ж сумлінно перераховує всі її посади, заняття, заслуги, нагороди і чесноти. Для імпрезюніста – це і спосіб сподобатись рекомендованому, і нагода задекларувати позитивне ставлення свого середовища (керівництва) до нього, і засіб продемонструвати присутнім власну поінформованість, ерудицію та компліментарну спроможність. Інші імпрезюністи уважно і ревниво вслухаються в такий перелік: що довший титул виголосить їхній колега, то більша ймовірність, що саме йому, а не їм буде доручено рекомендувати на наступному зібранні якогось керівника чи заїжджого імпрезюніста.

Постійно підкреслюють, що вони – патріоти. Чомусь вважають, що патріотизм (любов до батьківщини) – це така заслуга, не підозрюючи, що це природна якість і святий обов'язок кожної нормальної людини. Прагнуть закріпити за собою монополію на патріотизм і навіть думки не допускають, що це почуття може бути властиве людям з інших середовищ. Тому намагаються неімпрезюністів до патріотичних імпрез і справ не допускати. Свого часу імпрезюністи гвалтом кричали, що вони демократи. Докричалися до того, що слово «демократ» стало новою лайкою. Щось подібне тепер відбувається із терміном «патріот»: його узурпація імпрезюністами спричиняє негативне сприйняття цього слова в суспільстві, бо люди починають ототожнювати патріотизм із імпрезюнізмом. Не відрізняють почуття (патріотизм) від світогляду (націоналізм), а тому або заявляють, що це те саме, або протиставляють ці поняття, — навіть постійно пропонують замінити негативний для них термін «націоналізм» на «патріотизм» (ще – традиціоналізм, консерватизм, солідаризм тощо). А подібність і відмінність тут – як між рибами та оселедцями: кожен оселедець – риба, але не кожна риба – оселедець; кожен націоналіст – патріот, але далеко не кожен патріот – націоналіст...

Улюблена самоназва імпрезюністів – «еліта» (інші, вужчі самоназви – «чолові діячі», «видатні громадські діячі», для

дрібноти – «скромні трудівники на громадській ниві» тощо). У народі за ними закріпилися назви «професійні патріоти», «демократи в законі» та ще ціла низка більш точних означень, але, на жаль, утворених із ненормативної лексики, що не дає нам можливості включити їх у цей текст.

У більшості імпрезюністів хворий зір. Їм постійно двоїться в очах, а тому багато що для них якесь двоїсте, «неоднозначне»: і Т. Шевченко, і Д. Донцов, і С. Бандера, і ОУН, і УПА, і «Тризуб» ім. С. Бандери, і волинська різня, і націоналізм, і національна ідея, і комуністичний режим, і «червоні»... Деякі навіть Святе Письмо сприймають лише частково. Те, чого не розуміють, вважають хибним і навіть шкідливим.

Часто хворіють на манію величі, що, зрештою, властиве не тільки їм, а й багатьом іншим духовним карликам.

Схильні до графоманії. Зокрема, залюбки пишуть (або погрожують, що пишуть) щоденники, спогади, історії, мемуари, що використовують із потрійною метою: а) щоб увійти в історію – до того ж у вигідному світлі; б) для підвищення свого авторитету серед неписучих колег; в) для шантажу своїх реальних чи потенційних критиків та опонентів: от ти, мовляв, мене критикуєш, а я про тебе таке напишу!..

Імпрезюністи ідейно-політично безплідні, як мули, а тому діють за принципом омели: паразитують на чужих їм ідеях та славі патріотичних об'єднань. У кожному з цих середовищ, як і в громаді, дуже виділяються своєю агресивною активністю – як омела у кроні дерева своєю зеленню. На кожного, хто може затьмарити їхню «зеленість», накидаються разом і спільно його з'їдають чи витісняють.

Імпрезюністи двомовні: одне говорять людині у вічі, але зовсім інше кажуть про неї поза очі.

Ідейність імпрезюністів виражається в тому, що вони здатні заковтнути, звести до свого рівня, спримітивізувати і продати (до того ж – дуже вигідно!) будь-яку ідею, її носія і навіть цілу організацію. Алергію у них викликає тільки ідея державності української нації – українська національна ідея, тому вони її уникають.

Мають дуже розвинений нюх на кон'юнктуру, а тому вони – незмінні сподвижники кожного діяча (найкраще – імпрезюніста), дотичність до якого дає їм можливість утвердитись у ролі політиків і з яким вони будуть доти, доки їм це вигідно. Імпрезюністи, завдяки своїй специфічній ідейності і такій же моральності, легко долають дистанцію «від неділі до п'ятниці», тобто від «Слава Тобі!» до «Розпни Його!»

На цій підставі імпрезюністів часто звинувачують у зрадничстві, що вони обурено відкидають. І мають рацію. Посудіть самі.

По-перше, ніякої ідеї імпрезюністи ще не зраджували, бо ніколи в жодну не вірили. Ідеї вони вибирають і змінюють, як люди одяг, — відповідно до політичного сезону (кон'юнктури). Так, на ідеях вони розуміються, віддають перевагу імпортованим, знають валютний курс кожної і вміло торгують ними. Де ж тут зрада? Тут скоріше йдеться про бізнес.

По-друге, саме поняття зради стосовно них недоречно: у ставленні до ідей і людей імпрезюністи керуються не засадами моралі, яка для них не істотна і їм загалом не властива, а меркантилізму. Тому в їхньому середовищі виправданими є будь-яке відступництво і зміна ідей та людей, якщо внаслідок цього імпрезюніст одержує якийсь зиск. Треба брати до уваги, що вони ж не борці за ідею, а борці за вигоду і в політику прийшли утверджувати не якісь ідеї, а самих себе. До речі, під вигодою тут не слід розуміти лише матеріальне. Вигода для імпрезюністів – це і гроші, і посади, і мандати, а головне – визнання, похвали, оплески, слава, вплив, заздрість колег тощо. Зради цього головного вони навіть ідуть часом на суттєві матеріальні жертви.

Імпрезюністам властивий сильний стадний інстинкт і комплекс полпентача. Вони затяті демократи, тому діють завжди спільно, зграєю і панічно бояться залишитися в меншості. Не здатні ні усвідомити ідею, ні запалитися нею, ні згуртуватися навколо неї, вони з тугою виглядають такого ж безідейного лідера і з радісним меканням плентаються за ним, коли він уже з'явиться. Лідера люблять передусім за те, що ніяких вимог до них він не ставить: аби тільки агітували та голосували за нього і терпляче чекали, коли

він їх ошчасливить – без будь яких зусиль з їхнього боку. Імпрезіоністи віддячують йому тою ж монетою і жодних вимог перед своїми вождями ще ніколи не ставили і не ставлять – аби тільки справно платив (їхнім лідерам), давав можливість грітися в промінні своєї слави (їм усім) і своїм авторитетом допоміг посісти якусь посаду чи мандат (хоч декому).

За здобуті посади, становища тримаються міцно, як воші кожуха; пильно стежать, щоб їх не підсидів якийсь «побратим»-конкурент; мають у зв'язку з цим алергію на появу молоді у своєму середовищі.

Їхня улюблена справа – святкові заходи: річниці, похорони, дев'ятини, сороковини, роковини, ювілеї. Бояться живих, зате дуже люблять мертвих, залюбки влаштовують різні імпрези на їхню честь і вихваляють їх за відданість ідеям. Цікаво, що це зовсім не заважає їм із таким же завзяттям невтомно паплюжити нишніші носіїв цих ідей.

Їхні улюблені заняття – наради, засідання, зустрічі із заїжджими імпрезіоністами, колективні скавуління, колективні оплески, колективні гавкання, колективні заяви, колективні поїздки по історичних місцях, колективні фото (знають, що самі вони – ніщо, тому фотографуються завжди біля чогось чи з кимось). А ще – страшенно люблять творити різні штаби, координаційні ради, комітети, блоки, круглі столи тощо, — щоб здаватися суспільно і політично значущими. Місцеві імпрезіоністи щасливі, якщо отримують запрошення на імпрези в область чи столицю; обласні і столичні – якщо вдається потрапити на імпрези з участю влади, яку вони нібито так ненавидять, чи хоча б лідерів опозиції, яких вони буцім так люблять. Насправді ж імпрезіоністи щиро, самовіддано і навіть жертовно люблять тільки себе, а ненавидять усіх і все, хто чи що не дає їм можливості чи заважає бути імпрезіоністами.

На публічних заходах мріють потрапити в президію або хоч бути згаданим у доповіді. Щасливі, якщо вдається виступити. Ніколи не лізуть у кишеню за словом: якщо не мають що сказати, то з пафосом говорять про те, які молодці ті, що цей захід

влаштували, — не забуваючи згадати і про свою дуже активну участь у цьому подвигу. Якщо зал повний, то відзначають це як чудо, як символічний знак, що віщує близьку перемогу. Якщо ж людей мало, то обов'язково хвалять тих, що прийшли на цей захід, — як подвижників національної справи, навіть якщо ті забре-ли в зал випадково, ховаючись від дощу. Пізніше докладно перелічують усі стовпи, стіни, стенди, храми і ЗМІ, де розміщали оголошення про захід, і нещадно картають тих, що його зігну-вали, — як відступників. Кожен з них любить ставити запитання, а якщо такої нагоди не трапиться, то розповідати потім, яке дуже розумне запитання хотів поставити, з яких незмірних аналітич-них глибин воно випливало і який величезний сенс мало.

Їхня справжня стихія – банкетні і заключні фуршети: є золота нагода виговоритися і похвалити себе й один одного. Тут вони – віртуози: за кілька хвилин їм вдається розхвалити як святого навіть закінченого негідника. Їхні тости – це справжні шедеври компліментарної лірики. Хоч пити імпрезійоністи теж люблять і вмюють. П'ють за все – навіть за найскоріше подолання пияцтва. Тому пісня «Не пийте, хлопці» (слова С. Пушика) у їхньому серед-овищі популярності не набула.

Дуже ображаються на наших ворогів і завжди нарікають, що нам, українцям, на відміну від інших народів, дісталися лише під-лі, підступні, зрадливі, жорстокі, загребущі, хамовиті, несправед-ливі тощо, — просто погань якась, а не вороги.

Дуже люблять «волю» (яку завжди вижебрують у того, хто править і може їм щось дозволити) і панічно бояться Свободи, за яку треба боротися.

Сумлінно облікують свої заслуги. В автобіографічних ви-ступах імпрезійоністи схильні до поетизації – із використанням засобів гіперболізації, драматизації, героїзації. Тому їхні звіти (особливо, якщо вони керівники чи депутати) – це справжні поеми в прозі, перед якими бліднуть «Іліада» й «Одіссея»; це героїчний епос про безкомпромісну боротьбу Добра і Зла; це інтригуюча повість про нездоланні, але подолані перешкоди на тернистім шляху служіння народів; це романтичний твір про

Самотнього Звитяжця-Змієборця, що невтомно стоїть на сторожі... І люди аплодують злодієві! Очевидно – за художність безпардонної брехні.

У справах особистих імпрезій – винятково злопам'ятні і мстиві, але – обережні. Нападають тільки з-за рогу і ззаду або зграєю. Ніколи публічно не виступають проти ідей, концепцій, програм, а намагаються перевести мову на особисті якості того, хто з цим виступив. Улюблений прийом компрометації противника – поширення чуток, головний аргумент на потвердження власних видумок – посилення на ВТК («Всі так кажуть!»). Шкодують, що в наш час різко звузилася сфера застосування та знизилась ефективність використання їхніх улюблених жанрів – доносів, «сигналів», доповідних, рапортів, анонімок. Засуди, присуди, наліпки і вирокі своїм противникам видають тільки заочно.

Зате на громадсько-політичному рівні – палкі адепти всепрощення та милосердя щодо катів України. Змагаються із владою у справі вибачення від імені України за те, що колись українці дозволили собі знищити на своїй же землі багато агресорів, окупантів та колонізаторів. Уже вибачилися перед Польщею за Волинь, але зопалу забули попросити прощення за міністра внутрішніх справ генерала Перацького та інших. На черзі – вибачення перед Німеччиною та Росією: і за дії тих же ОУН і УПА, і за більш давні справи. Готують вибачальну делегацію до Монголії. Планують також вибачення перед обрами, печенігами, хазарами і половцями, але ніяк не можуть відшукати їхніх нащадків.

Принципові прихильники безпринципної єдності, яка замінює їм ідейність. Їхня улюблена пісня – «Боже, нам єдність подай», улюблене слово – «злагода». У справі консолідації вони – сповідники кількісного, а не якісного підходу, а тому єднатися готові з ким-завгодно, навіть із явними слугами сатани, — аби було більше, а вони – зверху. Останнім часом демонстрували зворушливе публічне братання з комуністами і соціалістами, запевняючи всіх, що «червоні тепер уже не такі».

Рабодухі з переконання, імпрезій в принципі не здатні до боротьби «на вертикалі»: за ідеї, за високі ідеали, за права

господаря країни для нації, за національну сутність держави, за народоправну систему влади тощо, — на таке спроможні тільки борці-революціонери, тобто націоналісти. Для імпрезійоністів доступна тільки боротьба «у площині», на їхньому політично-карликуватому рівні: за посади і мандати, за якісь соціально-економічні крихти з панського столу, за частковості та дрібні поступки влади, які ніяк не змінюють бездержавного і підневільного стану нації. Ця хронічна ідейно-політична імпотентність імпрезійоністів виключає саму можливість їхньої політичної творчості, зокрема у сфері державного будівництва: замість існуючої системи вони можуть запропонувати щось інше (передусім себе і змавповані з чужого або висмоктані з пальця власні прожекти), але ніколи – не краще (націотворче).

Звідси і своєрідні взаємини імпрезійоністів із владою – виключно з позицій холопського страху, заздрості та святого для них принципу особистої вигоди: вони її або безтямно проклинають (якщо знають, що їм за це нічого не буде), або безтямно хвалять (якщо сподіваються, що їм за це щось перепаде). Іноді вони – за зміну влади. Але під зміною влади мають на увазі тільки заміну людей влади: із «чужих» – на «своїх» (тобто на них, імпрезійоністів). Тому будь-яка політична перемога під керівництвом імпрезійоністів не тільки не приносить громаді і нації нічого доброго, але й шкодить, бо розчаровує і знеохочує народ до боротьби. Особливо багато про це могли б розповісти галичани, чії грандіозні перемоги на початку 90-х років і на виборах 2002 року імпрезійоністи з великою вигодою для себе розпродали оптом і вроздріб...

Кожна влада (навіть із самих імпрезійоністів) позавладних імпрезійоністів глибоко зневажає й остерігається їх, але кожна їх терпить, голубить і зрідка підгодовує: обдурити, наркотизувати чи збранізувати громаду без них практично неможливо.

Засоби масової інформації (ЗМІ) імпрезійоністи ділять на дві категорії: на «солідні» (на шпальти чи екрани яких їм вдається проникнути для самореклами) і «ворожі» (усі інші). За цим же принципом поділяють і журналістів.

Майже всі імпрезюністи ходять до церкви – особливо на святкові Богослужіння (імпреза!), практично кожен із них – обов'язково православний чи греко-католик, що вони постійно підкреслюють. Це дуже цікавий феномен, особливо якщо взяти до уваги, що досі ще нікому не вдалося виявити серед них християнина.

Мають своєрідне розуміння Бога і Божих можливостей. Зокрема, їх неможливо переконати, що Бог всюдисущий і всевидящий: вони глибоко вірують у те, що Він бачить на Богослужінні тільки передніх, а тому завжди з усіх сил протискаються ближче до священика.

Дуже люблять судитися, переважно – за образу честі та гідності. Кожного разу це заганяє суддів у глухий кут і вони починають сприймати звинуваченого як чудотворця: йому вдалося принизити те, чого в імпрезюніста-позивача ніколи не було. Але в імпрезюністів свій розрахунок. Суди потрібні їм із трьох причин: по-перше, можна одержати документальне підтвердження, що честь і гідність у них таки є; по-друге, можна розжитися на матеріальну компенсацію; по-третє (і це головне!), уже завдяки самому факту суду імпрезюніст привертає до себе увагу громади. А негативний результат позову можна досить переконливо списати на суддю: «Ну, ви ж знаєте, який у нас суд!..»

Деякі вчені-паразитологи звернули увагу на те, що традиційне вивчення імпрезюністів у класі *homo sapiens* – помилкове і непродуктивне. Бо, на їхню думку, за біологічними ознаками імпрезюністи справді дуже подібні до людей, що збиває з пантелику багатьох класифікаторів, але за функціональними – повинні однозначно трактуватися як паразити (на рівні з хвороботворними мікробами, вошами, гнидами, кліщами тощо) і вивчатися та класифікуватися саме як такі (за шкідливістю для громади, суспільства), а не як люди. Несподівану підтримку ці вчені одержали від деяких теологів – із нечисленної групи тих, які ще не втратили своєї національно-духовної ідентичності. Останні вважають, що було б кощунством ототожнювати ці карикатури на людей із вінцем Божого творіння – людиною. Зараз важко сказати, чия думка

переважить і чим закінчиться дискусія. Але проблема поставлена, і її треба вирішувати.

Імпрезіоністи – всеїдні. Але живляться переважно чужою славою, взаємними похвалами, чутками, плітками, підозрами, обмовами, інсинуаціями. Авторитет керівника, до якого прилипли, — з’їдають моментально.

За статтю імпрезіоністи – чомусь переважно самці. Не маючи відповідних знань з біології, ми не можемо переконливо пояснити причин такої закономірності – просто звертаємо увагу шановних читачів на цей цікавий феномен: самки-імпрезіоністки – завжди якісь пожмакані, з фальшивим усміхом, злобно-агресивні, з нездоровим блиском в очах і явно сексуально виголоднілі – невідомо чому трапляються значно рідше. Може, українські жінки генетично, психологічно і світоглядом значно стійкіші і більш відпорні до цієї зарази і патологічної трансмутації, ніж чоловіки? Наукове пояснення поки що відсутнє.

За національністю імпрезіоністи – малороси: перехідний тип свідомого відступництва від українства і лакейського уподібнення до чужого, переважно – до панівної нації. Оскільки на найбільшій частині українських земель і найдовше панувала Росія – колишня Московія, яка за Петра I вкрала собі в нас назву Русь, а Україну нарекла своєю колонією Малоросією, то звідси й національне окреслення Євгеном Маланюком цих маргіналів як малоросів. У Галичині Іван Франко подібний тип називав ботокудами.

Генетично, за походженням, малороси-ботокуди – це колишні і теперішні українці та напівукраїнці з числа таких соціальних типів, як «татарські люди»; потурнаки; перекинчики; яничари; христородавці; австрофіли; москвофіли; германофіли; полонофіли; русофіли; советофіли; юдофіли і юдофоби; східноукраїнські хохли; галицькі рутенці, хруні і сабатгої (суботні наймити-неєвреї); закарпатські мадярони і русини; буковинські румунофіли; федералісти; драгоманивці; соціал-демократи; анархісти; «боротьбисти»; укапісти; комуністи; капезеушники; доробкевичі; стрибки («яструбки»); сексоты; манкурти; «радянські

люди»; імперінтернаціоналісти; імперкосмополіти; «загальнолюди»; «демократи»; «теж-націоналісти»; «панслависти»; «панукраїністи»; «солідаристи», «червоні»; «центристи»; демоліберали; імітат-патріоти; вроджені холуї; «добряги» і «кирпогнучкошиєнкови» (образи-терміни Т. Шевченка); «шашелі» і «партачі життя» (образи-терміни Д. Донцова); «пічні патріоти» (образ-термін В. Самійленка); «мухоморчики» і «метушлива бездарність» (образи-терміни Л. Костенко); «патріоти-іскаріоти» (образ-термін П. Скуня) тощо.

Отже, імпрезіоністи – це еліта кожного з названих типів малоросійства-ботокудизму, їхня рафінована і провідна верства. І саме ця верства творить у різних сферах українського суспільного життя (найчастіше – у громадському і політичному житті) нинішню «еліту» – те, що ми називаємо імпрезіонізмом. Тобто, імпрезіоністи – це еліта еліт маргінальних типів, а ніяка не еліта нації, за яку вони себе наполегливо видають.

До слова, про еліту. Імпрезіоністи дуже люблять говорити про свою роль і зусилля у формуванні національної еліти. Коронна їхня фраза: «Ми повинні творити нашу українську еліту». Це допомагає їм одним пострілом убити двох зайців. По-перше, злітає вверх авторитет ініціаторів такої шляхетної справи, тобто імпрезіоністів, які це виголошують. По-друге, якимось само собою розуміється, що той, хто формує майбутню еліту (або збирається це робити), — безсумнівно, сам уже належить до еліти. Що імпрезіоністам і треба було довести...

Звичайно, ніякої еліти нації імпрезіоністи витворити не можуть: еліта бездержавної і підневільної на рідній землі нації твориться тільки в боротьбі за визначальні інтереси цієї нації, а не шляхом псевдопатріотичного базікання. Але чимало дітей і молоді, які потрапляють до їхніх рук, вони таки духовно калічать, витворюючи з них самозакоханих і зарозумілих підпанків, жоден з яких ще палець об палець не вдарив в інтересах нації, а щоб домогтися хоч якимось визнання, то з апломбом виголошує: «Я вчився в гімназії!» або ж «Я закінчив Києво-Могилянську академію!» (варіант – якийсь інший престижний навчальний заклад).

І часто – це їхня єдина заслуга і найвище досягнення. Серед них трапляються навіть інтелектуали (ясна річ, суттєво денационалізовані і відчутно космополітизовані). Але українські інтелігенти серед них – рідкісний виняток: явище не завдяки, а всупереч «елітотворчим» зусиллям імпрезіоністів та їхніх хлібодавців.

Однак було б великою помилкою шукати корені малоросійства-ботокудизму та імпрезіонізму в національному характері українців. Насправді вони – результат української бездержавності, підневільності, цілеспрямованого чужинецького впливу та багатосотлітньої антиукраїнської селекції.

Малоросійство-ботокудизм, як і його суспільно-політичний вияв імпрезіонізм, — явище всеукраїнське: поширене як на всіх українських землях, так і в місцях розселення українців по цілому світі. Закономірно, що цей тип – «національно-дефективний, скалічений психічно, духово» (Є. Маланюк) – зосереджений переважно в Україні.

Імпрезіоністів-малоросів зустрічаємо, отже, на всіх рівнях – від села до столиці. Найбільш помітні та влізливі – містечкові та районні, однак – тільки в місцевому середовищі. Найвпливовіші – столичні. А найбільш «розкручені» – імпрезіоністи обласного рівня (столичних для цього просто забагато). Їх знають не тільки в обласних центрах, де вони – незмінні учасники всіх імпрез, але, завдяки телебаченню, — і в селах та райцентрах. Низові імпрезіоністи орієнтуються на обласних, пишуться особистим знайомством із ними, чорно заздять їм, між собою залюбки перемивають їм кістки, але масово збігаються на зустрічі з ними (така імпреза і можливість погрітися в променях чужої слави!). Обласні імпрезіоністи глибоко зневажають низових, але не показують цього, а навпаки – навіть потрапивши у Київ, намагаються постійно тримати їх у полі свого зору, часом похвалювати, бо для них «низовики» – підпора їхнього авторитету і надійний канал впливу на громади. Аналогічно столичні імпрезіоністи ставляться до обласних і районних.

У суспільній поведінці для імпрезіоністів, як і для багатьох інших біологічно нижчих істот у природі (наприклад, мікробів,

комах, земноводних чи навіть деяких ссавців), властива сезонність, що часто набирає характеру інтермітенції (періодичного сплеску активності): вони особливо активізуються з наближенням виборів. Тут їхнє завдання – роздути чергову безідейну жабу до розмірів високопатріотичного трудяги-вола. Основний агітаційний метод імпрезюністів – катастрофізм («Як не виберете мене /нашого/, то все: кінець світу, Україна пропаде негайно!»). Під чию тільки дудку вони не співали!.. Яких тільки пройдисвітів вони не нав'язували громаді в ролі кандидатів!.. Головне – щоб не йшов під прапором української національної ідеї (від таких імпрезюністи сахаються, як чорт від кадила). Бажано також, щоб був здалека – чужий. Логіка тут така. По-перше, місцевий знає, що вони за птиці, а перед «варягом» можна виставити себе ким хочеш, а отже – отримати більше. По-друге, свого громада знає і, якщо кандидат справді порядна людина, може проголосувати за нього і без імпрезюністів, а якщо свій – поганець, то агітація може бути безуспішною. Що ж тут заробиш (заслужиш)? А от чужого, навіть пройдисвіта чи просто політичного нікчому, і розкручувати легше, і заробити можна, й у випадку перемоги в нього можна більше вициганити...

То ж вибори для імпрезюністів – це пора і жнив, і надій.

Крім того, вибори переконують, що наші імпрезюністи – непомильні. У цілій Вселенській Церкві непомільним визнаний тільки Папа Римський, до того ж – тільки *ex cathedra* («з кафедри»: коли оголошує висновки Церкви з приводу віровчення). Зате наші імпрезюністи непомильні завжди, скрізь і в усьому, передусім – на виборах. У разі невдачі (а за тринадцять років усі вибори, крім перших, були невдачею для українців) вони завжди легко знаходять винного і невтомно переконують і самих себе, і громаду, що все лихо – саме від когось, поганого, а не від них, хороших. І мають успіх. Адже після жодних виборів обмануті виборці не тільки не гнали гоном імпрезюністів-агітаторів під три чорти, але навіть не нам'яли жодному з них його продажно-брехливе рило. Бо – вірять імпрезюністам-малоросам. Ще...

Є різні наукові і практичні рекомендації щодо взаємин із імпрезійоністами. Більшість фахівців із політпатології радять уникати контактів із цими типами. Однак це не завжди вдається. Тому поміркованіші рекомендують просто ігнорувати їх. Але і це не завжди можливо. То ж радикальніші єдиною панацеєю проти пошесті імпрезійонізму вважають сумлінне і систематичне биття імпрезійоністів – за давньою методикою «нам'яти рило».

Аргументи радикалів видаються таки більш переконливими і привабливими. Але – з деякими застереженнями.

Так, практика показала, що далеко не кожен нам'яторилий імпрезійоніст внаслідок сеансу інтенсивної п'ястукотерапії припиняє свою шкідливу для нації холуйсько-імітаторську діяльність. Навпаки! Зафіксовано випадки, коли після цієї процедури дехто з них ще більше активізувався. Це спричинило затяту полеміку між сучасними науковцями-політпатологами і практиками з п'ястукотерапії: перші закидали другим, що ті не так б'ють, а другі першим – що ті не те радять.

Скоро сумніви почали роздирати і середовище самих політпатологів – прихильників методики «нам'яти рило». Дехто навіть став на шлях капітулянтства і почав схилитися до відмови від самої методики – як архаїчної, а тому непродуктивної. Інші причину неефективності цього способу боротьби з імпрезійоністами вбачали в тому, що нинішні імпрезійоністи, мовляв, сформовані в суворих умовах комуністичного режиму, а тому більш стійкі до фізичного впливу. Виникла навіть невелика група так званих «антирилівців». Вони дійшли висновку, що оскільки фігуральний вислів «нам'яти рило» насправді означає «бити в лице», то ця методика в принципі не може бути ефективною в боротьбі з імпрезійоністами, бо в тих, мовляв, взагалі відсутнє лице. Їхній головний аргумент: якби імпрезійоністи мали хоч якесь лице, то не були б імпрезійоністами. Однак широкої підтримки цей нігілістичний підхід не отримав: історія переконливо доводить ефективність методики «нам'яти рило».

Вивести ситуацію з глухого кута допоміг випадок. Один із людей розумової праці (із числа тих, що вправляють антиукраїнські

мізки методом п'ястукотерапії) якось розговорився зі своїм сусідом – колись соціальним психологом і підпільним біхевіористом, а тепер – легальним професійним пияком. Той якраз у цей момент перебував у рубіжному стані: був не те, щоб аж дуже тверезий, і не так, щоб аж зовсім п'яний, – іти рівно, правда, уже не міг, але, на щастя, ще все розумів.

П'ястукотерапевт коротко окреслив йому суть проблеми. Біхевіорист, привчений зосереджуватися не так на свідомості, як на поведінці людини, узяв за робочу гіпотезу припущення, що біологічно імпрезіоністи фактично теж люди, подумав і заявив, що знає, як повернути методиці «нам'яти рило» її колишню ефективність. Але задарма, мовляв, секрету не розкриє – потрібен дуже серйозний гонорар. При цьому загнув суму, непосильну для фінансово малоспрможного п'ястукотерапевта: аж півлітра горілки і літрову пляшку пива! До того ж твердо наполягав на передоплаті.

Почалися винятково складні переговори. П'ястукотерапевт вивернув усі кишені, підрахував наявну в нього готівку і заявив, що ще міг би погодитись на окреслену кількість пива, але щодо першої частини, то мова може йти максимум про чвертку. Це принципово, бо, по-перше, він віднедавна (точніше – від ранку) переконаний противник алкоголю, оскільки вчора був на хрестинах, а по-друге – грошей на все не вистачає: бракує цілих 50 копійок. Додатковим пунктом він увів контрвимогу, що пиво вони вип'ють удвох, бо в нього від хвилювання дуже пересохло в роті. Біхевіорист після деяких вагань у принципі припустив можливість спільної реалізації пива, але задекларував, що він теж людина із засадами, а тому про чвертку не може бути й мови – це, мовляв, принижує його професійну гідність і світлу пам'ять батьків-засновників сповідуваного ним вчення Дж. Ватсона, К. Лешлі, а також, хто б там що не казав, і А. Вейса. Ситуація створилась патова.

Тут втрутився один пенсіонер-собачник, який славився своїм красномовством і принципово ніколи не пропуслав навіть

найменшої нагоди випити «на дурняк». Після короткого вступу він заявив високим договірним сторонам наступне.

З одного боку, йому, мовляв, цілком зрозуміла настанова пана біхевіориста на півлітру: це стандартна, загальноприйнята й узвичаєна одиниця розрахунків, і в цьому разі вона цілком правомірно заявлена як складова стартової ціни. Однак шановному біхевіористу слід враховувати, що країна переживає затяжну економічну кризу, над чим невтомно працює влада, а тому не варто обурюватися, що протилежна договірна сторона грає на пониження і намагається названу ціну денонсувати у бік мінімалізації: до цього спонукають суворі реалії життя в перехідний період – від дуже поганого до ще гіршого.

З другого боку, цілковите несприйняття шановним п'ястукотерапевтом півлітри ще могло бути зрозумілим і навіть частково виправданим, але тільки до моменту його, собачника, появи: усе ж таки півлітра на двох – це, погодьтеся, уже майже розкіш. Тепер же, коли з'явився він, третій, ситуація стає класичною («зметикувати на трьох»), а тому, з огляду на це і для культивування духу здорового традиціоналізму, панові п'ястукотерапевту слід би послабити свій опір.

Крім того, пропонуване шановним п'ястукотерапевтом вирішення проблема пива теж, м'яко кажучи, не викликає ентузіазму: фактично воно йде врозріз із визначальним вектором нашої зовнішньої політики. Якщо вже справді прагнемо в Європу, то не відкладаймо цього на колись і на когось, а намагаймося – кожен зокрема і всі разом – уподібнюватися до європейців уже зараз, негайно, при кожній нагоді! Тому пропозицію розпити літр пива на двох – і це в той час, коли європейський стандарт одноразового вжитку становить 300 грамів! – він особисто вважає поспішною, непередуманою, а головне – політично короткозорою і навіть шкідливою. Такими екстремістськими діями ми бездумно принижуємо в очах цивілізованого світу і себе, і державу. Яка ж Європа чи Америка сяде після цього за стіл переговорів із такими нецивілізованими людьми? І хоч сам він, собачник, традиційний опозиціонер у законі і голосував чи то за «Нашу Україну», чи

за «БЮТ» – уже не пам’ятає, але не хотів би своїм невтручанням сприяти компрометації зовнішньої політики влади, хай і Кучминої. Ми, кінець кінцем, патріоти чи ні? Тому вносить пропозицію: діяти як справжні європейці і пиво теж розпити на трьох, а залишкові 50 грамів горілки і 100 грамів пива не ділити, а в дусі гуманізму офірувати їхньому колезі двірникові, якого після вчорашнього дуже трясє. Зробити це можна он у тій підворітні. Тим більше, що він, собачник, готовий інвестувати в обговорюваний проект потрібні 50 копійок.

Його толерантна, політично виважена і патріотична промова справила на присутніх європейців велике враження. Двірник, що хильцем стояв неподалік і з останніх сил тримався за мітлу, просльозився. Зворушений біхевіорист погодився за всіма пунктами. Присоромлений п’ястукотерапевт – теж, тільки категорично відкинув вимогу передоплати. Тому, щоб не затягувати процес реалізації тепер привабливого для всіх проекту, біхевіорист скоромовкою виклав свої міркування щодо реабілітації методики «нам’яти рило».

Їх суть була така.

1. Усі закиди насправді стосуються не самої випробуваної століттями методики під назвою «нам’яти рило», а спрощеного трактування цієї назви. Бо надто прямолінійне ототожнення назви методики з вибором місця для биття, як виявилось, суттєво знижує ефективність самої методики.

2. Більшість нам’яторилих імпрезюністів активізувалися після п’ястукотерапії саме тому, що їх били якраз у рило (у зуби, ніс, вухо, око). При цьому не було взято до уваги наступне:

а) що методика «нам’яти рило» виникла десь у середньовіччі – у часи, коли в суспільстві ще культивувалися честь, гідність, сором, а тому тоді побиті імпрезюністи ховалися від ганьби;

б) що ми живемо в інформаційному суспільстві, яке має зовсім іншу ціннісну орієнтацію: у ньому визнання здобуває не той, хто наділений якимись чеснотами, а той, кого частіше згадують ЗМІ;

в) що імпрезюністи паталогічно славолюбні і заради популярності залюбки біжать з розбитим носом чи підбитим оком або

до людей, або до спраглих сенсації редакцій газет, або до завжди інформаційно зголодованого телебачення, для якого заюшене імпрезіоністичне рило – справжня знахідка;

г) що «нам'яти рило» передусім означає «набити за свинство», а лише в другу чергу – «побити лице».

3. Звідси висновок біхевіориста: методика «нам'яти рило» залишається ефективною і в наш час, але в інформаційному суспільстві імпрезіоністів, на його думку, слід бити не в лице, а по зовсім інших місцях, бажано – по діагонально протилежній до лица частині тіла. І не обов'язково – методом п'ястукотерапії. Це – хибна генералізація методу. Таке вже було з діалектичним матеріалізмом і закінчилося дуже погано. Є й інші і не менш ефективні способи, про які не будемо зараз багато говорити. Але є, наприклад, ременотерапія і різкотерапія, колись широко застосовувані в народній педагогіці: перша переважно в сімейному, друга – у шкільному вихованні. Чому б не використати їх і їхні аналоги? І тоді ніякої активізації ні, можливо, навіть продовження діяльності атентованих таким чином імпрезіоністів не буде. Бо знімати штани на людях чи перед об'єктивом імпрезіоністи, нам'яторили, наприклад, шляхом букотерапії, не стануть – таке не додає популярності.

Біхевіорист навіть давав 99-відсоткову гарантію такого застосування традиційної методики в його інтерпретації. Логіка його аргументів була настільки переконлива, що йому повірили на слово. Зрештою, завершив біхевіорист, кожен може поекспериментувати і переконатися сам: імпрезіоністи довкола так і шастають, то ж проблем із експериментальним матеріалом немає – було б бажання. Усі: п'ястукотерапевт, собачник і навіть частково протверезілий від розумового напруження двірник – заявили, що обов'язково опрацюють хоча б по одному імпрезіоністу. І не тому, що сумніваються у геніальних висновках та аргументованій прогностиці шановного біхевіориста, а щоб підвести під них солідну і переконливу статистичну базу.

Так колективними зусиллями було збережено для сучасників і нащадків цінний спадок предків.

Не заперечуючи його ефективності, ми все ж далекі від того, щоб цю методика вважати панацеєю. Звичайно, мінімалізувати у такий спосіб шкідливу діяльність імпрезіоністів, як обіцяють фахівці з політпатології, паразитології, п'ястукотерапії та букотерапії, — можна і треба. Але викоринити саме явище імпрезіонізму – ні. Для цього треба постійно виробляти в українців ідейний імунітет проти цієї зарази, формуючи світогляд нації у потужному силовому полі національно значущих Ідеї і Чину.

Всебічне дослідження імпрезіонізму і написання його історії продовжується. Тут – широке поле діяльності для представників різних наук. Наш текст – лише скромна спроба коротко викласти шановним читачам саму суть явища імпрезіонізму і драматичну та повчальну історію вживання в нашу епоху давньої і випробуваної методики боротьби з ним. Може, комусь пригодиться: як не в практиці, то хоч у науці.

Для майбутніх дослідників, істориків та читачів – два застереження.

По-перше, про діяльність імпрезіоністів легко збирати матеріали – вони самі лізуть в очі. Але писати про них важко: комп'ютери чомусь не терплять імпрезіонізму, а тому вперто виправляють «З» на «С». Доводиться постійно долати цей перманентний кібернетичний бунт. То ж якщо в цьому тексті (крім другого абзацу) зустрінете інше написання, знайте: винен антиімпрезіоністично налаштований комп'ютер, а не автор, редакція чи коректор.

По-друге, наведені в цьому тексті диференційні ознаки імпрезіонізму слід застосовувати комплексно, у повному обсязі, щоб випадково не зарахувати до імпрезіоністів справді діяльних, заслужених і шанованих людей.

Автор не має ілюзій з приводу того, якого саме характеру будуть відгуки на цю його працю: імпрезіоністи постараються... А от за матеріали, які б допомогли розширити і поглибити характеристику імпрезіонізму, буде справді вдячний.

1.08.03

КРИМСЬКИЙ ВУЗОЛ

За нашу і вашу свободу!

Крим у своєму нинішньому стані є міною сповільненої дії під суверенітетом і навіть самою державністю України. Дестабілізуючими тут є фактори **зовнішні** (передусім російська імперська політика та мусульманський фундаменталізм) і **внутрішні** (відсутність конструктивної політики центральної влади, свавілля місцевої влади, діяльність проросійської п'ятої колони, законна радикалізація кримських татарів, підневільний статус українців, змішування прав росіян Криму як національної меншини з їхніми колишніми правами колонізаторів, цілковита узалежненість інших національних меншин від промосковських олігархічно-кримінальних сил тощо).

Після виборів-2004 підкреслено неукраїнська кадрова політика нової влади, збереження антиукраїнської (денаціоналізаторської та космополітичної) політики в сфері освіти, культури, масової інформації тощо і численні заяви керівництва держави з реверансами в бік російської общини та Москви активізували антиукраїнські сили в цілій Україні. Різкий сплеск у діяльності російської п'ятої колони спостерігається останнім часом у Криму, що, у поєднанні з економічним тиском Росії, свідчить про посилення імперської політики Москви щодо України. Не виключений намір поставити Україну перед доконаним фактом кримського сепаратизму за зразком Придністров'я, Абхазії, Південної Осетії тощо. Потім «братня» Москва буде «допомагати» Україні вирішити цю проблему...

А поки що правляча в Криму антиукраїнська кліка переконливо продемонструвала, що Крим є українським тільки де-юре, але аж ніяк не де-факто, що ніякого втручання у справи своєї вотчини вона не потерпить, що російська колонізація Криму продовжується. Брутально витіснивши призначеного

Президентом В. Ющенком прем'єра, який, до того ж, проявив цілковиту державотворчу неспроможність, вдавшись не до політичних, а виключно до адміністративних заходів, спрямованих на перерозподіл власності, вона сформувала уряд автономії на власний розсуд і цим самим дала зрозуміти керівництву України, хто насправді є повновладним господарем Криму. А організацією масованого протесту «громади» проти відкриття в Криму української школи і широкомасштабною акцією знищення українських написів на дорожніх знаках російська п'ята колона показала і свою силу, і свій вплив на місцеву російську та українську общину, і цілковиту відсутність у Криму організованих державницьких сил, які б могли бути опорою якоїсь проукраїнської політики Києва (якщо б така раптом з'явилася).

Не може заспокоювати і нинішня нечисельність та політична пасивність фундаменталістських структур у Криму: їхня активізація неминуха – за умови затягування з вирішенням проблем кримських татарів і відсутності перспективної програми політичного самоутвердження цього народу в рамках української державності. Тому питання стоїть так: або кримські татари відкриють для себе історичну перспективу через негайне включення в процес українського національного державотворення, або їх неминуче втягнуть у політику мусульманського фундаменталізму.

Однак визначальними все ж є внутрішні дестабілізуючі фактори, і саме на них у першу чергу має бути зосереджена увага українських політиків, оскільки, по-перше, ми не можемо впливати на політику Москви чи фундаменталістів, зате можемо впливати на ситуацію в Криму; по-друге, тільки ефективна українська внутрішня політика може і повинна паралізувати згубні зовнішньополітичні впливи.

Основним дестабілізуючим фактором у Криму є становище кримських татарів.

Досі кримська політика Києва зводилась до завжди запізненого і завжди половинчастого вирішення проблем, пов'язаних із **репатріацією** кримсько-татарського народу (місця

поселення, помешкання, повернення майна, земля тощо). При цьому керівництво держави або свідомо ігнорує, або справді не усвідомлює, що проблеми репатріації в принципі не можуть бути вирішені поза контекстом трьох інших і цілком ігнорованих проблем кримських татарів: їхнього **національного відродження, державного самоутвердження й органічного виживання в українське суспільство**. І саме це є детонатором політичної міни сповільненої дії під стабільністю і державним суверенітетом України.

Однак за всі роки незалежності України офіційний Київ так і не зумів чи не схотів випрацювати програму вирішення кримських проблем, зокрема проблеми кримсько-татарського народу.

Марно сподіватися такої програми і від позбавленої будь-яких державотворчих та політичних ідей нової влади. Причини наступні. По-перше, у складі владної команди немає жодного політика, а є тільки виконуючі обов'язки політиків вузькі спеціалісти, однаково далекі і від продукування політичних ідей та програм, і від усвідомлення необхідності таких, і від методики використання наявних і творення відповідних політичних ситуацій для реалізації власних задумів. По-друге, вона поглинута виключно проблемами власного виживання, оскільки приречена безнадійно смикатися в тенетах успадкованої від попередників і власної передвиборчої соціально-економічної демагогії та корупційних скандалів, до того ж над нею нависає дамоклів меч шахрайської політреформи. По-третє, сама влада розв'язати кримський вузол не здатна, а стати консолідуючим фактором для зацікавлених конструктивних політичних сил не може, бо своєю звичкою виконувати власні обіцянки і зобов'язання «з точністю до навпаки» довела свою ненадійність.

Наші «червоні» всіх відтінків кровно зацікавлені у збереженні Криму як промосковсько-реваншистського заповідника, оскільки мають тут надійну політичну опору і стабільну електоральну базу – на відміну від решти території України, де вони відступають під натиском не кращих від них, але іншої «масті»

конкурентів, які набагато ефективніше від них використовують методику творення ілюзії «соціального захисту трудящих».

Очікувати якогось конструктиву від наших «центристів» не доводиться: вони ніколи не мали і не можуть мати якихось перспективних політичних ідей, а якби мали, то не були б центристами. Суть центризму (у Європі його ще називають «політичне болото») якраз у тому й полягає, щоб, враховуючи відсутність власних ідей та програм, виживати на протистоянні «лівих» і «правих», яких центристи поперемінно підтримують. Причому ця підтримка завжди часткова: якщо підтримується ідея, то робляться застереження щодо шляхів її реалізації; якщо підтримується певний проект, то критикується його кадрове забезпечення; якщо вигідно підтримати якогось лідера, то наголошується не на його програмі, а на позитивних особистих якостях тощо. Тобто завжди залишається місце для маневру, щоб ухилитися від можливої критики та відповідальності. Зоряним часом для наших центристів була «оранжева революція», коли вони «конструктивно» зацитували фаворитів і відверто підігрували сильнішому, висловлюючи сердечні співчуття слабшому. Їхня кримська «політика», як і українська в цілому, зводиться до публічних пошуків компромісу між грабіжниками та ограбованими. Правда, голосують вони таки за ті закони, які вигідні грабіжникам.

Національно-демократичний політикум успішно спекулює всі роки незалежності на бідах кримських татарів, вибравши не дуже оригінальну, але дієву тактику «хочеться-не можеється». Перед кожними виборами вони демонструють свою неабияку стурбованість проблемами кримсько-татарського народу і готовність таки вирішити їх, а після виборів розводять руками: хотіли, мовляв, але он ті, погані, не дали... І це спрацьовує: кожного разу кримські татари голосують таки за них.

Звичайно, кримсько-татарські політики не в захваті від такої «політики»: адже це саме їм доводиться після кожних виборів виправдовуватися за обмануті надії перед своїми одноплемінниками. Однак інших політичних партнерів в українському

політикумі в них немає, то ж вибрати не доводиться: на безриб'ї і рак – риба... Ця неефективність і безперспективність такого типу проукраїнської орієнтації створює сприятливий ґрунт для радикалізації кримсько-татарського середовища і поширення в ньому фундаменталістських ідей.

Ситуація ускладнюється тим, що ні влада, ні український політикум досі не зробили нічого для організації й активізації української общини в Криму. Більше того, частина українців півострова перебуває під впливом промосковської п'ятої колони і солідаризується з явно антиукраїнськими силами у їхній протидії справедливим і законним вимогам кримських татарів.

Свою позицію щодо кримської політики України ми, Всеукраїнська організація «Тризуб» імені Степана Бандери, виклали у нашій «Програмі реалізації української національної ідеї у процесі державотворення» (2003, 2005), зокрема у розділі 20 під назвою **«Кримські татари»**:

«Невідкладного й особливого вирішення потребує проблема репатріації, національного відродження, державного самоутвердження і вживання в українське суспільство кримсько-татарського народу.

Для нас, українських націоналістів, вихідними і визначальними у цій справі є наступні положення. Кримські татари поза Україною не мають своєї національної метрополії. Українська земля – їхня єдина і рідна земля, з якої вони були насильно депортовані імперкомуністичним режимом, а тому мають право на повернення у рідний край. В Україні кримські татари – не національна меншина, а корінне населення цієї частки української землі, на якій вони стали нацією. Тільки в Україні кримські татари можуть зосередитись як народ і подбати про своє всебічне національне відродження, державне самоутвердження і гарантування свого майбутнього.

Для нас національні права кримсько-татарського народу, його прагнення до власної національної державності є природними, незаперечними і бездискутивними. Це прагнення може бути реалізоване: а) тільки на території України; б) тільки під

прапором української національної ідеї та в рамках української національної держави; в) тільки з участю і допомогою української нації; г) тільки у формі **Кримської татаро-української автономії**.

Усякі спроби зігнорувати чи відкласти кримсько-татарську проблему або вирішувати її без українців чи всупереч українським національним інтересам неминуче обернуться новими бідами – і для українців, і для кримських татарів, і для представників національних меншин, передусім тих, які проживають у Криму.

Невідкладним вважаємо:

1. Всебічно сприяти на державному та місцевому рівні репатріації кримських татарів на рідну землю.
2. Домагатися від Російської Федерації, яка оголосила себе спадкоємицею СРСР, відшкодувати кримським татарам матеріальні та моральні збитки, завдані депортацією.
3. Створити постійно діючу повноважну комісію з депутатів Верховної Ради, представників Уряду, місцевої влади в Криму та органів самоврядування кримсько-татарського народу, яка не рідше одного разу в місяць відбувала б засідання в Криму й оперативно вирішувала проблеми, які виникають у зв'язку з репатріацією.
4. Визнати кримських татарів корінним народом України.
5. Ліквідувати антиконституційну територіальну Автономну Республіку Крим.
6. Створити **Кримську татаро-українську автономію**.
7. Посада глави автономії має бути конституційно закріплена за представником кримсько-татарського народу, одного його заступника – за представником української громади, іншого – за представником від координаційної ради об'єднань національних меншин у Криму.
8. Третина місць у законодавчо-представницькому органі автономії має бути закріплена за обранцями від кримських татарів, третина – за українцями, третина – за пред-

ставниками національних меншин, які стоять на позиціях української державності та незалежності. Так само мають бути поділені мандати депутатів Верховної Ради від Криму.

9. Одним із заступників Голови Верховної Ради, Голови Верховно Суду, Прем'єр-міністра та Голови Конституційного Суду України мають бути кримські татари.
10. Державною мовою в Криму має бути українська мова.
11. Мовами офіційного спілкування в Автономії мають бути українська і кримсько-татарська. Державні службовці та службовці місцевих органів самоврядування повинні володіти українською і кримсько-татарською мовами.
12. Викладання у вищих та середніх спеціальних закладах Криму має вестися українською мовою. На факультетах та відділеннях, де готуються спеціалісти з кримсько-татарської мови, літератури, історії, культури тощо, викладання цих предметів ведеться кримсько-татарською мовою.
13. У вищих навчальних закладах Криму та академічних установах України мають бути створені кафедри, відділення, аспірантури та докторантури для наукового дослідження кримсько-татарської мови, літератури, історії, культури тощо і факультети для готування відповідних спеціалістів вищої кваліфікації.
14. У Криму не може бути інших середніх шкіл, крім українських і українсько-татарських. Для представників національних меншин у місцях їхнього компактного проживання і за їхнім бажанням мають бути створені початкові школи (класи) з викладанням рідною мовою, обов'язковим вивченням державної мови та добровільні факультативи для оволодіння кримсько-татарською мовою. У середніх школах можуть створюватися класи для поглибленого вивчення учнями з національних меншин рідної мови.
15. Міжнародні контакти Кримська татаро-українська автономія здійснює через МЗС України».

Однак політичний зондаж української суспільної думки і контакти з різними об'єднаннями кримських татарів показали, що є потреба в додаткових поясненнях позиції і планів нашої Організації щодо кримсько-татарського народу і кримських проблем у цілому.

Ми розглядаємо кримські проблеми виключно з позицій українського націоналізму. І не тому, що не хочемо, не можемо чи не маємо права аналізувати їх по-іншому. Нам відомі різні точки зору на проблеми Криму, але тільки націоналістичний підхід, ґрунтований на національно-екзистенціальній методології політичного аналізу і прогнозування, дає й об'єктивну картину нинішньої ситуації, і її реальну генезу, і такі адекватні та відповідальні рішення, які, розв'язуючи нинішні проблеми, не породжують нових, ще складніших. З інших – не націоналістичних – позицій знайти такі рішення просто неможливо.

Так, фундаментальним і для кримських татарів, і для українців є питання про визначення статусу кримських татарів: це корінний народ чи просто одна з національних меншин в Україні? Відповідь на це питання зумовлює і спосіб вирішення всіх інших проблем.

Чимало українців хотіли б бачити в кримських татарах тільки національну меншину. Їхній головний аргумент: татари – це кочівники, які колись війною прийшли в Крим зі східних степів й осіли на території України (Крим і Північне Причорномор'я). А раз так, то вони тут – національна меншина. І їхні проблеми слід вирішувати в контексті прав інших національних меншин. Визнавши їх корінним народом, ми, мовляв, тим самим провокуємо на таке ж визнання своїх росіян, поляків, мадярів, румунів, греків та ін.

У такій позиції чимало патріотизму, тобто національних почуттів, але мало розуміння, національної свідомості, тобто націоналізму. Стати на таку точку зору – це означає відмовитись від принципу історичної справедливості, заперечити невід'ємне право кримських татарів бути нацією, провокувати їх

на сепаратизм, підштовхувати їх до пошуку союзників у позаукраїнських і навіть антиукраїнських центрах.

Повчальною тут є аналогія з євреями та палестинцями. Чому євреї в 40-х роках ХХ ст. творили свою державу саме в Палестині – через два тисячоліття після розсіяння по світах? Адже вони з'явилися тут кочівниками, поділеними на племена (дванадцять колін), їхнім ареалом була Аравійська пустеля, а тому дивним видається, на перший погляд, їхній потяг саме до Палестини (колишнього Ханаану). Але до появи в Ханаані євреї мали тільки біографії, родоводи і минуле племен. У Ханаані ж вони відбулися як народ: закоренилися в цю землю, осіли, створили постійні поселення і свою першу державу, саме тут починається їхня історія. І тому тільки в Палестині вони – корінний народ. Ситуація на Близькому Сході ускладнюється якраз тим, що на одній території є два корінні семітські народи – євреї та араби-палестинці, які теж стали народом і започаткували свою історію саме тут. І будь-яка спроба заперечити чи зігнувати це, відібрати в котрогось із них природне право корінного народу на створення власної держави на цій землі неминуче веде до різкого спротиву, до затяжної боротьби, навіть до крові. Що й бачимо.

Так само і для кримських татарів Україна є тим єдиним місцем у світі, де вони можуть розраховувати на власну державність.

А от посилення на можливі державницькі претензії національних меншин в Україні – безпідставні: і росіяни, і поляки, й інші мають поза Україною свої держави, які гарантують своїм народам історичну перспективу. А це означає, що національні меншини не можуть претендувати на створення в Україні своїх державницьких утворень.

Не може бути аргументом проти визнання кримських татарів і той факт, що в минулому вони століттями воювали з українцями. З поляками ми воювали не менше і теж – не на території Польщі. Але якраз ці ріки пролитої крові – це той гіркий спадок наших предків, який і застерігає від повторення минулого,

і повчає, що ворожнеча між народами-сусідами ніколи не йде на користь їм, а тільки третій стороні. І нинішні добросусідські взаємини між Україною та Польщею – це заслуга не тільки теперішнього покоління, але й наших предків, чия кров застерігає нас від хибного шляху. Але не тільки кров. Згадаймо далеко не винятковий факт: чомусь навіть завзятий, непереможний і безпощадний не тільки до ворогів, але й до національних відступників кошовий Іван Сірко не використав сприятливий момент, щоб напасти на знесилений страшною посухою Крим, а послав туди цілі валки з продуктами та фуражем. Це була допомога не ворогам, а сусідам: чоловік думав про майбутнє...

Ми, націоналісти, не тільки беззастережно визнаємо кримських татарів корінним народом України – ми вважаємо своїм обов'язком послідовно відстоювати їхні права, що впливають із цього. Бо не можна бути націоналістом «тільки для себе»: право кожної нації на повноцінне існування для націоналіста – священне. Воно ніколи не було і не може бути для нас предметом дискусії: дискутувати можна і треба тільки про шляхи, форми і методи реалізації цього права. Тим більше, що водночас ідеться про майбутнє України.

Ще один постулат, який мусить бути утверджений у суспільній свідомості: **розв'язати кримський вузол можна тільки спільними силами українців і кримських татарів у рамках української національної держави.** Кримські татари не доможуться нічого, якщо будуть діяти самотужки чи, тим більше, всупереч українським національним інтересам. Українці ніколи не зможуть зробити Крим органічною частиною України, якщо зігнорують проблематику кримських татарів чи, тим більше, будуть протидіяти її справедливому вирішенню. Історія і вимагає, і водночас дає нам унікальний шанс – стати народами-побратимами, і ми не можемо по-страусячому ухилитися від цього виклику історії, не сміємо змарнувати цей шанс.

Зараз кримські татари і кримські українці перебувають у тому ж статусі в Криму, що й українці в Державі Україна: їхні державницькі права корінного народу не узаконені, вони не мають права

на державні гарантії свого національного збереження, на рідній землі ними керують чужинці, до того ж не обрані, а призначені, демократією вони можуть користуватися тільки в таких межах, як аборигени США чи Австралії, тобто можуть брати участь у виборах і вибирати кращих чи гірших, але це ніяк не може вплинути на їхнє становище, бо ці обранці – або чужі, або денаціоналізовані, або безправні у вирішенні проблем свого народу.

Якісно змінити ситуацію на користь обох народів можна тільки шляхом реалізації української національної ідеї – тобто в українській національній державі зі всеохопною системою національного народовладдя. Поза цим доленосні проблеми українців і кримських татарів не мають вирішення: насаджувана в Україні вже півтора десятиліття космополітична «демократія» американського зразка гарантує цим двом народам на їхній рідній землі тільки перспективу більш-менш цивілізованої резервації. І це – не просто риторична фігура залякування. Українцям, наприклад, уже встановили «оптимальний» ліміт чисельності: селян вистачить і 2 мільйони, а всього населення «достатньо» (достатньо для чого?) 30 мільйонів...

Тому українці і кримські татари просто приречені на спільну боротьбу за українську національну державу. І гасла «За нашу і вашу свободу!», «Свобода або смерть!», «В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля!», «Ви не даєте нам жити – ми не дамо вам панувати!» мають стати категоричними імперативами мислення, моралі і суспільної поведінки кожного українця і кожного кримського татарина. На наш погляд, ці спільні дії мають конкретизуватися в боротьбі за **Кримську татаро-українську автономію**.

Ця фундаментальна в нашій концепції теза сприймається неоднозначно, а тому потребує уточнення.

Влада – і центральна, і кримська – не збирається змінювати status quo: у нас, мовляв, уже є кримська автономія, і всі проблеми слід вирішувати в її рамках, а ваша пропозиція – це роздмухування вогню національних протистоянь у Криму.

Частину українців насторожує, по-перше, сама автономія, по-друге, чому «татаро-українська», а не навпаки.

Деякі кримсько-татарські політики вважають, що ідея татари-української автономії суперечить декларації про державний суверенітет, проголошений кримськими татарами ще за імператорсько-комуністичного режиму в 1991 році, а деякі українські політики навіть «по-дружньому» радять кримським татарам відкликати цю декларацію як таку, що заважає їм вирішувати кримсько-татарські проблеми.

Наші аргументи наступні.

1. Нинішня Автономна Республіка Крим – це утворення територіальне, антиконституційне, антиукраїнське і провокативне.

По-перше, чому саме Крим має бути автономною територією? Це автономія кого-чого, від кого-чого і для кого-чого? Досі ніхто не дав відповіді на ці запитання, бо ніякої об'єктивно-правової мотивації тут не існує. Жодна держава світу не дозволяє на своїй землі таких територіальних, а фактично – сепаратистських утворень. Це тільки імперська Росія ліквідує зараз національні автономії, перетворюючи їх шляхом об'єднання з російськими областями в чисто територіальні, щоб у такий спосіб унеможливити національно-визвольні рухи.

По-друге, це утворення антиконституційне: державотворчим суб'єктом тут виступає не народ, а територія, що є правовим нон-сенсом. Крім того, створення АРК ніяк не узгоджене з конституційною тезою про унітарність Держави Україна.

По-третє, це утворення явно антиукраїнське, як і антитатарське: українці і кримські татари тут перебувають на становищі безправних національних меншин; влада – у руках промосковської п'ятої колони, для заспокоєння апетитів якої й була створена АРК.

По-четверте, це утворення провокативне, бо стимулює антиукраїнські сили до демонтажу української державності шляхом її територіально-економічної федералізації. І це не просто слова Україна ще не отямилася від хвилі промосковського сепаратизму на виборах-2004, а вже партія регіонів знову збирається розіграти карту федералізму на виборах-2006.

2. Чому **«Кримська»**? Крим – єдиний регіон України, де, по-перше, на одній території проживають відразу два корінні народи з правом своєї державності на ній; по-друге, де українське населення становить меншість. Саме ці два основні фактори виділяють Крим з-поміж інших адміністративно-територіальних одиниць і дають підстави для створення на півострові особливого – «кримського» субдержавного утворення в рамках української держави для вирішення його специфічної проблематики.

3. Чому **«автономія»**? Цей термін не зовсім точно відображає сутність проекту, оскільки має відтінок політичної сепарації, хай і часткової. Тому бажано знайти більш точний відповідник, який підкреслював би політичну єдність двох етносів. Але так чи інакше, а це утворення має бути виділеним з-поміж нинішніх областей із двох причин. По-перше, організація суспільного життя в умовах реалізації державницьких прав двох народів тут буде суттєво відрізнятись від організації суспільного життя на решті території України, де такої проблеми немає. По-друге, є проблеми Криму, які можна і треба вирішити відразу і тепер, але будуть і проблеми співжиття двох корінних народів, до того ж у середовищі чисельних національних меншин, і їхнє оперативне та справедливе вирішення можливе тільки на основі законів України, але в рамках Автономії, коли регіон матиме не просто більші права, ніж нинішні області, а й права інші і специфічно відмінні від загальних.

Застереження, що від цього Україна перестане бути унітарною державою, не витримують критики: вона вже такою не є, бо має АРК. Застереження, що Україна перетвориться у федеративну державу, не витримують критики: вона вже такою є, бо має АРК. Застереження, що створення КТУА викличе хвилю сепаратизму, не витримують критики: хвилю сепаратизму викликав під час виборів-2004 і викликає зараз якраз приклад АРК – саме тому, що це територіальне, а не двонаціональне утворення корінних народів, яким має бути КТУА. Творити державу в будь-якій формі – це право корінних націй, а не територій.

4. Чому «**татаро-українська**», а не навпаки чи просто «татарська»? Назва має відображати суть і мету проекту, а неправильно сформульована назва може перекреслити весь проект. Саме тому ця Автономія не може бути окреслена як «татарська»: це не відповідає суті задуму, суперечить двонаціональному характеру проекту і відразу мобілізує активний і вмотивований опір. Передусім – з боку українців, які вбачатимуть тут сепаратизм, загрозу територіальній цілісності держави, загрозу фундаменталістської експансії тощо. Подарунком це стане і для промосковської п'ятої колони в Криму, якій буде легко мобілізувати російську общину проти спроб створити на півострові татарську державу, якою керуватимуть уже не вони, а самі татари. Проти такої Автономії виступлять Захід та Росія, знову ж таки мотивуючи це загрозою поширення фундаменталізму і вбачаючи в цьому небезпечний прецедент. Самому створювати собі перешкоди, щоб потім їх героїчно долати, — це погана політика.

Ця Автономія не може бути «українсько-татарською», бо це знову ж таки спотворювало б суть проекту, яка полягає якраз у тому, щоб це утворення передусім стало єдиною можливою формою державного самоутвердження кримсько-татарського народу в межах української держави.

Вираз «татаро-українська» підкреслює це. А наявність слова «українська» гарантує українцям, що ця Автономія не є сепаратистською і що вони будуть її співтворцями. Таке окреслення – максимально допустимий компроміс із боку українців: усі інші варіанти назви Автономії не розв'язують проблем нинішніх і генерують нові. Українці у своїй державі можуть ділитися владою, але не можуть відмовлятися від влади, бо інакше втратять не тільки владу, але й державу.

5. Видається недоцільним конкретизувати, хоча б на початковому етапі, і саме поняття «автономія» – область чи республіка. По-перше, це не принципово. По-друге, «область» – це замало, коли мовиться про державницькі прагнення кримських татарів, а «республіка» – це тривожно для українців. По-третє, КТУА має стати якісно новим і за суттю, і за формою, і за функціями

адміністративно-територіальним утворенням – спільним внеском кримських татарів та українців у світовий досвід вирішення подібних державотворчих проблем. І це утворення може не вкладатися в рамки традиційної області чи класичної республіки – це новація, для якої слід шукати нові, але природовідповідні для обох народів форми і назви, а не втискати її в прокрустове ложе існуючих політичних схем і моделей. Увесь смисл КТУА в тому, що це двонаціональне політичне утворення, кримсько-татарська складова якого є єдино можливою формою державності цього народу, а українська складова робить це утворення органічною часткою української держави і цим знімає і загрозу, і саму потребу федералізації України.

Що ж до «порад» відмінити кримсько-татарську декларацію 1991 року про державний суверенітет, спрямовану, до речі, проти тодішніх зазіхань московських імперіалістів на Крим, то тільки політичний дилетант може таке радити і тільки політичний самогубець може таку раду виконувати. Від цієї декларації не треба відмовлятися – її треба негайно втілювати в життя. А з найбільшою повнотою вона може бути реалізована тільки у формі Кримської татаро-української автономії.

Принциповим вважаємо пункт 7 про структуру керівництва Автономії. Тільки конституційне закріплення посади глави КТУА за представником кримсько-татарського народу може бути і знаком, і гарантією того, що це утворення є справді реалізацією державного самоутвердження кримських татарів і виразником їхніх національних інтересів. Посада заступника-українця гарантує, що керівництво Автономії буде діяти в рамках політики української держави і з врахуванням інтересів українців Криму як партнерів і соратників у справі державного будівництва в Криму. Посада заступника – представника від координаційної ради об'єднань національних меншин, які стоять на позиціях української державності, стане гарантією врахування їхніх інтересів в Автономії. Об'єднання, які під виглядом захисту національних інтересів своїх одноплемінників насправді відстоюють свої права окупантів та колонізаторів, мають бути заборонені.

Є суттєва розбіжність у нинішній політиці меджелісу і нашими пропозиціями щодо формування законодавчо-представницької влади в Автономії. Зараз керівництво кримсько-татарського народу домагається **процентного** представництва кримських татарів у Верховній Раді Криму – виходячи з відсотка кримських татарів серед населення Криму (приблизно 17 %).

Така вимога процентного представництва була б виправдана і доцільна, якби йшлося про громадянські права українців в Україні, які становлять тут абсолютну більшість. Відсутність такої вимоги в програмах наших «українських» партій спричинила після виборів-2004 парадоксально-трагікомічну ситуацію: Президент В. Ющенко сформував керівництво держави практично тільки з представників національних меншин, «забувши» про українців. Після відставки уряду Ю. Тимошенко ця ситуація стала просто анекдотичною – через екзотичну для України національність нового Прем'єра. Це справді смішно, але зовсім не весело: зараз Україна – єдина держава в світі (якщо не рахувати поліетнічних, «емігрантських» США, Австралії та Канади), у керівництві котрої фактично не представлений корінний народ, який становить майже 80 % населення країни. Чи потрібні ще якісь аргументи на підтвердження бездержавності, підневільності та безправності української нації на рідній землі?

Процентна ж вимога меджелісу є і справедливою, і законною, і її справді треба домагатися, а не миритися зі злочинною дискримінацією за національною ознакою. Але при цьому слід врахувати, що навіть реалізація цієї вимоги ніяк не вирішує ні проблеми державного самоутвердження кримських татарів, ні належного захисту їхніх інтересів в умовах космополітичної демократії з її абсолютизацією прав механічної більшості.

Саме тому ми пропонуємо якісно інший, **національно-пропорційний** підхід, за яким у законодавчо-представницькому органі майбутньої Автономії третина мандатів має бути закріплена за представниками кримських татарів, третина – за українцями, третина – за представниками національних меншин, які стоять на позиціях української державності. Тільки за такого підходу можна

гарантувати збалансованість інтересів трьох основних груп населення Криму в діяльності цього органу. І тільки за такого підходу кримські татари та українці будуть просто приречені на взаємовигідне щоденне співробітництво. За цим же принципом доцільно розподіляти мандати депутатів Верховної Ради від автономії.

Однак для того, щоб Крим не перетворювався у своєрідну резервацію, щоб кримські проблеми не були тільки проблемами Автономії, щоб кримські татари відчували себе творцями власної державності і співторцями української національної держави, а українці мали тверду гарантію непорушної цілісності своєї держави, — перерахованих вище заходів замало. Потрібне узаконене представництво кримських татарів у найвищих органах держави, що ми в загальному виклали в п. 9. Ми вважаємо за доцільне, щоб одним із заступників Голови Верховної Ради України, Голови Верховного Суду, Прем'єр-міністра, Голови Конституційного Суду, Генерального прокурора, керівників МВС та СБУ, зрештою, кожного міністра були кримські татари.

Тим українським патріотам, для яких ця пропозиція видається надмірною і чимось небезпечною, раджу більш ґрунтовно ознайомитись із нинішнім станом справ. Дивно і підозріло, що фактичну відсутність українців на ключових посадах у державних органах України вони вважають нормальною і не протестують, а перспективу представництва кримських татарів у наших інститутах влади розцінюють як загрозу для України. Якщо вони так панічно бояться надзвичайно перспективного зміцнення українсько-татарських зв'язків, то про чий же інтереси їм насправді йдеться?

А от для частини кримських татарів неприйнятним видається пункт 10: «Державною мовою в Криму має бути українська мова». Те, що фактично державною мовою там є російська, вони сприймають як належне і теж не протестують. А от проти нашої пропозиції протестують. Тут знову маємо справу з дивним проявом бездумного максималізму псевдо-патріотичної логіки.

У якості державної мови в Криму вони пропонують татарську. Цікаво тільки, якими аргументами вони збираються спонукати

українців, росіян і російськомовних представників інших меншин Криму вивчити татарську мову? А може, це має бути тільки «державна» мова якогось татарського гето? Тоді де і як саме вони збираються його створювати і хто на таке погодиться? Чи розуміють ці люди, що такими вимогами вони просто перекреслюють право свого народу на існування?

У наступному, 11-му пункті ми говоримо про те, що в майбутній Автономії мовами офіційного спілкування мають бути українська і кримсько-татарська і що всі службовці повинні володіти обома цими мовами. Ми переконані у справедливості такої вимоги. Українець може не вивчати кримсько-татарської мови, і ніхто не сміє змушувати його до цього. Але якщо він хоче бути урядовцем на території Криму, то мусить знати цю мову. Або – відмовитись від своїх честолюбних планів. Бо ніхто не може керувати кримськими татарами на їх рідній землі, якщо не знає їхньої мови. Це тільки колонізатори в колоніях могли правити, не знаючи мови колонізованих.

Зрозуміло, що не йдеться про негайне впровадження цієї норми: для цього слід підготувати відповідний ґрунт. Але й планувати своє майбутнє в межах ще окупаційних законів і традицій було б ідіотизмом.

Крим – територія України, а на всій території української держави державною може бути тільки українська мова. Це – право корінного народу, іменем якого називається держава, і це – світова практика. І в цій державі українцеві більше не доведеться переходити на чужу мову, заходячи в будь-яку урядову установу, у навчальний заклад, у крамницю тощо. Усі громадяни України, у тому числі й ті, що проживають у Криму, повинні знати українську мову. Зрештою, без такого знання людина не може стати (чи бути) громадянином української держави. Тому виступати проти державності української мови в Криму – безнадійна і шкідлива справа.

Цікаво, що ні з боку кримських татарів, ні з боку українців ми не почули жодного застереження щодо пп. 12 і 13, де мовиться про підведення освітньо-інтелектуальної бази під процеси

національного відродження та розвитку кримсько-татарського народу. І це – добрий та обнадійливий знак.

Зате п. 14 викликав злобну реакцію в деяких газетах промосковської п'ятої колони в Криму. Що ж таке неприйнятне побачили вони в наших пропозиціях?

Ми вважаємо нормальним і необхідним, щоб система освіти, де формується світогляд громадян України, була під державним контролем і впливом. Нинішня практика існування ще окупаційних російськомовних навчальних закладів для русифікації українців і створення на території України новітніх яничарських корпусів, які працюють за програмами держав-спонсорів і готують з українців або кадри для колонізації України, або освічених рабів західної індустрії, є ганебною і злочинною. Школи в Україні повинні бути українськими.

А звідси – і **перша засада** нашої освітньої політики в Криму: «У Криму не може бути інших середніх шкіл, крім українських і українсько-татарських». Це означає, що українці і кримські татари в КТУА повинні мати всі можливості для набуття середньої освіти рідною мовою: це їхня держава, і влада зобов'язана зробити цю можливість реальністю.

Засада друга: «Для представників національних меншин у місцях їхнього компактного проживання і за їхнім бажанням мають бути створені початкові школи (класи) з викладанням рідною мовою, обов'язковим вивченням державної мови та факультативи для оволодіння кримсько-татарською мовою».

Якщо не сплутувати претензії колонізаторів і права національних меншин, то цей підхід до початкової освіти дітей представників національних меншин не повинен викликати псевдо-патріотичної істерики з жодного боку. Бо нормальним і корисним для дітей є початкове навчання рідною мовою. Таким же є й оволодіння державною мовою, яку діти чують з екранів телебачення, по радіо, на вулиці тощо. Таким же є оволодіння ними кримсько-татарською мовою, яку вони чують від своїх друзів, однокласників, друзів по спільних іграх тощо. Звичайно, можна перетворити цю пропозицію в дитячу муку, змушуючи

першокласників зазубрювати десятки невідомих слів, граматику і правила правопису, щоб викликати огиду і ненависть до цих мов: немає такої ідеї, яку б не можна було спаплюжити нерозумним втіленням. Але зараз ми говоримо не про педагогічний ідіотизм, а про державну політику в галузі освіти. А вона має враховувати і права та можливості дітей, й інтереси та можливості держави.

Декого з кримських татарів не задовольняє, що їхня мова в Автономії мала б вивчатися представниками інших етносів не обов'язково, а факультативно. А зараз вона як вивчається?.. Ото ж бо. Але є й вагоміші аргументи. Представники національних меншин у Криму є громадянами України, а не Криму. Як і всі громадяни, вони зобов'язані знати державну мову – без цього держава не може гарантувати їм нормального життя на своїй території, а вони не зможуть належним чином і в повному обсязі виконувати свої громадянські обов'язки. (До речі, якраз останнього ніяк не можуть усвідомити і сприйняти люди з мисленням колонізаторів: їм дикою видається навіть думки про те, що в них, крім звичних прав завойовника, є ще й якісь обов'язки перед «этимими местными» та їхньою державою.) Знання державної, української мови гарантує кожному громадянину вільне спілкування на всій території України, у тому числі – і в Криму. Усякі додаткові мовні вимоги були б і надмірними, і протизаконним. Але якщо представник якоїсь національної меншини планує майбутнє своєї дитини далекоглядно, якщо він допускає для неї перспективу державної служби в Криму, то він, звичайно, подбає, щоб його дитина вивчила і кримсько-татарську мову. Для цього треба створити належні умови і стимули, але до цього не можна змушувати. Такий примус виявиться шкідливим для всіх.

Засада третя: «У середніх школах можуть створюватися класи для поглибленого вивчення учнями з національних меншин рідної мови». Оскільки жодних застережень щодо цього ми не почули, то й коментувати цю пропозицію немає сенсу.

А озлоблення колонізаторів та реваншистів цей пункт викликав тому, що його реалізація поклала б край нинішній системі

денаціоналізації та русифікації українців, кримських татарів та неросійських національних меншин у Криму.

Не викликав застережень і п. 15: «Міжнародні контакти Кримська татаро-українська автономія здійснює через МЗС України».

Однак є низка застережень, які заважають сприйняттю спільної для обох народів ідеології державного будівництва у Криму і які слід розвіяти. Частина з них виникла через те, що наші пропозиції щодо проблем кримських татарів викладені не тільки в розділі «Кримські татари», але і в інших розділах Програми, які залишилися поза увагою наших опонентів, передусім із числа кримських татарів.

Так, у розділі «Релігійно-конфесійна політика» варто звернути увагу на п. 1: «Держава повинна сприяти релігійному вихованню і повноті релігійного життя всіх своїх громадян: страшний не той, що має іншу віру, а той, у кого за душею немає нічого святого». А п. 11 безпосередньо стосується кримських татарів: «Особливу увагу слід приділити духовному відродженню і забезпеченню повноти релігійного життя кримсько-татарського народу. Уцілілі культові споруди мають бути повернені релігійному об'єднанню кримських татарів. Держава повинна фінансувати реставрацію та ремонт існуючих і будівництво нових культових та допоміжних споруд. Враховуючи матеріальні труднощі репатріантів, а також те, яке значення має для мусульман хадж, у бюджеті Криму мають бути передбачені кошти на покриття хоча б 50 % дорожніх витрат паломників».

Тут варто додати наступне. Звичайно, ми знаємо, що в Україні живе коло півтора мільйона мусульман і що матеріальне становище більшості з них так само жалюгідне, як і більшості українських громадян. А тому держава, звичайно ж, повинна б допомагати і їм. Але ми виділяємо як пріоритетні саме потреби мусульман Криму, оскільки бандитська депортація, несприятливі обставини репатріації, боротьба за виживання в умовах протидії місцевої влади і ворожості інших груп населення, — усе це позбавляє кримських

татарів можливості самостійно нормалізувати своє життя, у тому числі й релігійне.

Однак сутнісним у нашій релігійній політиці є інше. Ми виходимо з того, що юдеїв, християн і мусульман **об'єднує** спільна віра в єдиного Бога. Ось, для прикладу, як це виражено в Корані (цитую Суру 2, 59 (62) у перекладі акад. І. Ю. Крачковського): «Поистине, те, которые уверовали, и те, кто обратились в иудейство, и христиане, и сабии, которые уверовали в Аллаха и в последний день и творили благое, — им их награда у Господа их, нет над ними страха, и не будут они печальны» (Москва, «Раритет», 1990). Аналогічні думки знаходимо і в Торі (Старому Завіті), і в Євангелії (Новому Завіті). Тому для справді віруючих людей різних віросповідань ніякого нездоланного провалля між цими релігіями насправді не існує. І саме це має бути головним і визначальним – наріжним каменем у наших і релігійних, і світських взаєминах. Інакше ми й надалі будемо заручниками різних надінтерпретацій і відвертих фальшувань Писання.

Кожна окрема релігія – це специфічна форма вираження цієї віри, у якій те ж саме Божественне Вчення про необхідність духовного і морального вдосконалення, людинотворення і людського співжиття за законами Бога виражається у різних, природних і доступних для людей окремих культур виявах. Кожна з цих релігій – це різні шляхи до однієї мети: до Бога. Шлях до Бога зближує і згуртовує людей – і в межах однієї релігії, і віруючих різних релігій. У позбавлених віри (безвірників), у противників віри в Бога (атеїстів) і в поверхово віруючих цей найпотужніший з усіх **фактор єднання** людей і народів відсутній.

Кожен обряд, культово-ритуальні та регулятивно-нормативні приписи кожної релігії – це не освячені Богом засоби розмежування людей, а допущені Богом специфічні особливості, які є неминучим результатом органічного поєднання єдиного віровчення з різними культурами. Використовувати ці відмінності для власного самозвеличення, для протиставлення релігій і для релігійного шовінізму – це гріх перед Богом і злочин перед людьми: не можна применшувати чи ігнорувати у віровченні божественне і

абсолютизувати в ньому людське. У питаннях віри мудрість полягає не в тому, щоб помітити очевидне і вказати на відмінне, а в тому, щоб знаходити сутнісне і культивувати спільне.

Рух у протилежному напрямі – через нетерпимість до інших форм поклоніння тому ж єдиному Богу, через творення у своїй релігії різних течій, конфесій, сект тощо – це справа не Божа, а людська. За такого підходу запановують підозрілість, ненависть і розбрат, тоді стає ворогом кожен, хто вживає інше ім'я Бога, молиться рідною, а не чужою мовою, хреститься трьома, а не двома пальцями, має хрест не з трьома, а з одною поперечкою... І якою б палкою не була така віра, з яким би фанатизмом вона не утверджувалася, якою б щирою не була ненависть до іновірців і переконаність у своїй правоті, але правда одна: це шлях не до Бога, а від Бога.

У нас, християн, юдеїв та мусульман України, є і спільне, і відмінне. Якщо всі ми головним і визначальним у своїх взаєминах зробимо святе і спільне для нас божественне, якщо спільними зусиллями утвердимо в державі єдиного законного господаря – українську націю, якщо разом відстоїмо право кримських татарів на їхнє політичне самоутвердження в українській державі, якщо спільно дбатимемо про розбудову держави, влада в якій буде захищена в єдності, а не, як досі, у розбраті своїх громадян, — то й житимемо у мирі і злагоді: нормальні люди в нормальній державі. «Нам усім тут вистачить місця», — учив Степан Бандера. В іншому випадку ми приречені повторити, а можливо, і примножити помилки попередніх поколінь.

Хтось скаже: така релігійна гармонія – це утопія. Ні, це цілком досяжна річ, якщо не сплутувати Боже з людським, грішне – з праведним, а релігійне – з політичним.

Що найбільше насторожує українців у вирішенні проблеми кримських татарів – так це можливість утвердження в Україні мусульманського фундаменталізму. Наївні розраховують, що коли не допустити політичного самоутвердження кримських татарів, то вдасться уникнути загрози фундаменталізму. Вони не усвідомлюють, що саме невирішеність політичних, а за ними й усіх інших

проблем цього народу якраз і породжує реальну загрозу того, що зовнішні сили постараються нав'язати кримським татарам ідеологію котроїсь із течій мусульманського фундаменталізму.

Кримсько-татарський народ, особливо його провід, зараз справді на розпутьті: або й далі вижебрувати й вичікувати милості від космополітично-олігархічної влади і співчутливих, але політично неспроможних рухівців; або заручитися підтримкою міжнародних фундаменталістських центрів, що фактично означає стати безвольним пішаком у їхніх кривавих іграх і вирішувати вже не свої, а їхні проблеми; або прислухатися до заклику українських націоналістів і включитись у спільну боротьбу за українську національну державу і національно-державне самоутвердження кримсько-татарського народу у формі Кримської татаро-української автономії.

Ми твердо переконані: рятівною і перспективною для кримських татарів, як і для українців, є тільки ідеологія націоналізму. Якщо кримські татари ідейною основою своїх політичних зусиль зроблять не національно-державницький, а релігійно-конфесійний фактор, — вони приречені на політичну «дурну безконечність»: кожного разу буде з'являтися група набагато «правильніших» і «святіших» лідерів, які внутрішнім розбратом унеможливлять успіхи зовнішні. Приклади цього бачимо в Чечні та Афганістані, у багатьох інших мусульманських країнах, а особливо – в Іраку, де мусульмани-шіїти та мусульмани-суніти з великим ентузіазмом і завзяттям доводять за допомогою вибухівки свою релігійну перевагу одні над одними, що дає можливість США до безконечності затягувати окупацію – доки котрась із сторін не переконає іншу у своїй винятковій праведності...

Імунітет від усякого релігійного фундаменталізму – християнського, мусульманського, юдейського тощо – дає тільки ідеологія націоналізму. Бо тільки націоналізм учить реалізовувати в політичній практиці Христову науку: «Віддайте кесареві кесарево, а Богові – Боже».

Звичайно, ми далекі від думки, що цей текст негайно переконає всіх і зробить нашими однодумцями. Його завдання інше:

окреслити нашу позицію, усунути хоч деякі хибні стереотипи та упередження і вказати на шляхи нашого релігійного порозуміння, національного зближення і політичної консолідації.

Крім того, наша Програма розрахована не на створення якогось татаро-українського оазису в Криму, а на перетворення нинішньої неоколонії, якою фактично є зараз Україна, у нормальну, повноцінну, тобто національну державу. Ці перетворення будуть здійснюватися на всій території України, у тому числі й у Криму, а тому стосуються і кримсько-татарського народу, в особі якого ми, націоналісти, бачимо нашого природного соратника.

У нинішній умовно-«українській» державі українці і кримські татари – це «дві самотності»: бездержавні, а тому однаково безправні на рідній, але не своїй землі; законні господарі країни, але жертви внутрішньої окупації з її узаконеним неоколоніальним беззаконням; взаємно необхідні собі для власного самоутвердження, але відчужені одна від одної. Ми пропонуємо спільну мету, спільну ідеологію, спільну політичну програму, спільну боротьбу за реалізацію законних прав обох наших народів.

Разом – переможемо!

І хай допоможе нам Бог!

27.10.2005

МАЙДАН-2 ЧИ ПЛАЦДАРМ УКРАЇНСЬКОЇ СВОБОДИ?

Позиція «Тризуба»

Україна переживає глибоку державотворчу кризу. Вона почалася давно, на різних етапах розвитку незалежної України вона проявлялася по-різному, але незмінними ознаками її було неухильне відсторонення українців від влади, зростання прірви між владою і народом та між багатими і бідними, деградація суспільної моралі, криміналізація економіки, всероз'їдаюча корупція державного апарату. І – абсолютна відсутність будь-якої

історичної перспективи, окрім перспективи нової залежності: від багатших і сильніших держав, від транснаціональних монополій, тепер – ще й від «українських» олігархів, яких вожді «помаранчевої революції» обіцяли посадити в тюрми, а привели до влади.

Україна живе тільки днем нинішнім. Перспективної та привабливої для більшості народу **програми державотворення** наші лідери ніколи не мали і не мають. Керівництво державою здійснюється «у ручному режимі», соціально-економічна політика зводиться до латання бюджетних дір за допомогою податкового преса для бідних та розпродажу народного майна, вибори спримітивізовані до бруталного компромату, до гризні за посади і мандати, до фальшивих обіцянок і безвідповідальних зобов'язань. Майбутнє народу і держави узалежнюється виключно від перемоги тої чи іншої особи або створеної знову ж таки під певну особу кланово-політичної шайки, яка присвоює собі горде ім'я партії чи навіть блоку і виступає виразником інтересів, але тільки власних, що кожного разу гранично увиразнюється відразу ж після переможних для неї виборів.

А найгірше – цілковита відсутність в «українських» політиків і політичного, і державницького, а тим більше – українського національного мислення. На відміну від них, у нас є вивірені, надійні і тверді ідейно-світоглядові засади.

Наші засади:

Наше основне і визначальне триєдине гасло: «Бог! Україна! Свобода!»

Бог: Метою людського існування є наближення до Бога – інакше людина, суспільство, держава деградують, вироджуються і занепадають. Інший шлях людству проклали гуманісти. Свою боротьбу з християнством гуманісти почали із зрівняння людини з Богом, продовжили запереченням Бога й обожненням людини: «Людині гімн! Людині, а не Богу!» (П.Тичина). Через якобінство, соціалізм і соціал-демократію вони закономірно дійшли до націонал-соціалізму, який перетворював людину в звіра, і до комунізму,

який творив безтямного раба і мільйонами винищував власні народи. Нинішні гуманісти через демолібералізм, космополітизм і глобалізацію ведуть не тільки окремих людей, а вже цілі країни шляхом атеїзму і денационалізації, наркоманії та культивування гомосексуалізму. Останнє – обов'язкова ознака «демократичності» країн, що готові продати свою самобутність і суверенність за сите рабство.

Боротьба гуманістів-демолібералів «за добробут народу» – це насправді боротьба за матеріальне рабство людини і народу, а не за духовні пріоритети в поведінці людей. Їхня боротьба за «свободу совісті» – це боротьба з совістю та духовністю людини і народу. Їхні заклики до людей «бути самими собою» в практиці життя завжди трансформуються в одне: бути свинею, хамом і рабом своїх недоліків і слабостей. Їхня боротьба за «права людини», але без прав націй – це боротьба за поневолення і знищення націй. Їхня демократія – це право ситої меншості вибирати собі в керівники тих, що допомагатимуть новоімперським і транснаціональним хижакам безкарно висмоктувати кров зі свого народу. Їхнє протиставлення християнським і національним цінностям «загальнолюдського» – це боротьба за створення всесвітнього концтабору й утвердження себе в ролі диктаторів світу.

«Дорога до Бога лежить через Батьківщину» (Ю.Васисян). Саме віра в Бога стимулює нас до боротьби за Свободу та національну державність України. Бо поневолений, обездуховлений, деморалізований і бездержавний народ приречений виконувати не Божу волю, а волю тих «вовків в овечих шкурах», які паразитують на його крові та поті, формують не національно-релігійну, а рабську свідомість та мораль і ведуть цей народ до виродження і небуття. Без утвердження і культивування християнської свідомості та моралі неможливе національно-духовне відродження, розвиток і гарантоване майбутнє української нації. Той, хто пропонує українцям щось інше, – це або політичний невіглас, або політичний шахрай, але неодмінно – мимовільний чи свідомий, явний чи замаскований слуга сатани.

Україна: Всемогутній Господь створив нас українцями, українською нацією, і хай святиться воля Його на віки віків. А слуги сатани століттями намагаються протидіяти Божій волі і або знищити нас на нашій же землі, або перетворити на росіян, поляків, мадярів, румунів тощо, на імперсько-«інтернаціональне» стадо «советський народ» чи на таке ж безлике, безтямне і звиродніле космополітичне бидло під назвою «політична нація». Тільки у власній національній державі українці можуть зберегтися українцями і християнами, а Україна – Україною. І тому Україна для нас – понад усе! Захищаючи Україну, прагнучи створити українську національну державу, ми відстоюємо не тільки свої національні права, а передусім – Божу волю. І тому – з нами Бог!

Свобода: Бездержавний і підневільний народ не може діяти ні за законами Божими, ні за власними: він приречений жити так, як диктує йому той, хто його поневолив. А тому боротьба за Свободу людини, нації, України – це наш християнський і національний обов'язок. Немає для людини і народу перспективи самоутвердження без всебічного вдосконалення, немає вдосконалення і розвитку без Свободи, немає Свободи без обов'язків перед Богом і нацією.

Досягти Свободи український народ може тільки шляхом довершення української національно-визвольної революції – у власній національній державі. Зважаючи на те, що ті, хто зазіхає на Україну, хочуть не просто експлуатувати і грабувати, але й знищити нас як народ, – для української нації гасло «Свобода – або смерть!» було і залишається абсолютним національним імперативом.

Наш найвищий національний обов'язок: культивування і реалізація української національної ідеї – ідеї державного самоутвердження української нації, створення української національної держави з національною владою і дієвою системою українського національного народовладдя.

Національна ідея – це ідеологічна формула, яка виводиться не тільки з актуальних проблем суспільства, але й із постійних інтересів народу, націлює його на найбільш загальну, головну і визначальну проблему, від вирішення якої залежить і розв'язання поточних проблем, і здійснення всіх прагнень та задумів

народу, і саме його буття в часі. Усі українські біди мають насправді одну причину – бездержавність української нації. Ключ до вирішення на користь народу всіх українських проблем один: створення української національної держави. Геніальне поетичне формулювання української національної ідеї дав Т. Шевченко: «**В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля**». Будь-яка підміна цієї ідеї чимось іншим – це свідомий чи несвідомий злочин проти українського народу.

Національна держава – це суспільно-політична система, створена корінним народом для розв'язання своїх поточних проблем, реалізації своїх інтересів і забезпечення собі гарантованого майбутнього. Національною державою керує обрана народом національна влада.

Національна влада – це влада (усі її гілки, структури та функціонери), яка є носієм національної ідеї народу і діє не в інтересах тільки якогось класу чи соціальної групи, а в ім'я цілої нації та всіх громадян національної держави.

Національне народовладдя – це узаконена система визначальної ролі корінного народу в державному будівництві та функціонуванні держави, за якої творити закони, керувати суспільством і судити громадян можуть тільки обранці народу – із числа носіїв національної ідеї цього народу.

Наша ідеологія: український націоналізм – перевірена часом ідеологія захисту, збереження і державного самоутвердження української нації; це Ідея та Чин в ім'я України.

Наша політика: боротьба за українську Україну, а не за можливість панувати над власним народом.

Наша боротьба: за владу народу, а не за владу над народом.

Наша позиція: ідейно-політична опозиція – ми завжди з народом, а з владою – тільки доти, доки вона діє в інтересах нації.

Наш метод: на диявола – хрест, на ворога – меч!

Наш принцип: Як не я – то хто? Як не тепер – то коли? Як потрібно – то можливо!

Наше поле діяльності: в усіх регіонах України, у громадах і колективах, на вулицях і майданах, у всіх місцях

розселення українців, а не тільки в сесійних залах, кабінетах і коридорах влади.

Наше ставлення до неукраїнців:

побратимське – до тих, хто разом з нами бореться за українську національну державу;

толерантне – до тих, хто позитивно ставиться до нашої боротьби за право бути господарями своєї долі на своїй землі: «Нам усім тут вистачить місця» (С. Бандера);

вороже – до тих, хто протидіє процесам українського національного відродження і державотворення.

Наші вороги: імперіалізм і шовінізм, комунізм і нацизм, демолібералізм і космополітизм, глобалізм і псевдонаціоналізм і всяка інша нечисть, що прагне паразитувати на крові і поті українців чи звести їх із магістрального шляху до своєї національної держави.

Наше двоєдине завдання: провести якісні, революційні перетворення в інтересах української нації, але при цьому не ослабити і не поставити під загрозу саме існування української державності та незалежності. Зробити це цілком реально через поєднання державотворчих зусиль українського політикуму та народу, об'єднаних українською національною ідеєю.

Наше переконання: *Доки український народ не розв'яже своєї головної проблеми – не створить власної національної держави, не узаконить свого права творити державу, формувати і контролювати владу, – доти жодна його проблема (політична, соціальна, економічна, міжнаціональна, військова, релігійно-конфесійна, освітня, культурна, екологічна тощо) так і не буде вирішена на його користь, доти над українцями на їхній землі пануватимуть чужі правди, чужі сили, чужа воля.*

Сповідуючи ці ідеали, і людина, і ціла нація перестає блукати життєвими манівцями, її не засліплюють болотні вогні чужих правд, вона нормально сприймає світ – таким, яким він є, а не таким, яким його показують зацікавлені в людській сліпоті сили. А звідси – і наші питання до людей влади і політики.

Ми запитували:

Чому вже п'ятнадцять років нашими політиками і державотворцями ігноруються проблеми відродження і розвитку української нації, яка пережила 650 років фактичної бездержавності, численних багатосотлітніх окупацій, грабежів, геноциду, репресій, терору, багатомільйонних депортацій, денаціоналізації, різних асиміляцій, обездуховлення та деморалізації?

Чому й досі ніхто не був покараний чи хоч осуджений за імперкомуністичні злочини проти українського народу?

Чому й досі ті, що боролися за українську незалежність і державність, вважаються владою злочинцями, а кати українського народу користуються всіма можливими благами і пільгами?

Чому українці на рідній землі і в державі, що називається «українська», позбавлені права мати власну державу, яка б гарантувала, узаконила і забезпечила їхнє право господарів країни на формування влади, участь у владі, постійний контроль за владою і дострокову зміну дескредитованої влади?

Чому в державній політиці досі не розмежовано законні права національних меншин – і нахабні, незаконні та каригідні претензій колишніх окупантів і колонізаторів?

Чому основний кадровий резерв кожної, а особливо нинішньої влади складають нацменшини?

Чому всі ключові, системотворчі посади в Державі Україна займають виключно неукраїнці?

Чому українці, яких у державі коло 80 %, представлені у Верховній Раді лише кількома українцями і кого саме представляє решта депутатів?

Чому в апараті всіх державних структур (міністерств і відомств) фактично немає українців?

Чому внаслідок «помаранчевої революції» був сформований уряд без українців?

Чому весь інформаційний простір України відданий неукраїнцям?

Чому в Україні є тільки два види бізнесу: багатий і український?

Чому всі партії, блоки, коаліції, влади, парламенти в нас демократичні, а демократія підмінена сваволею чиновників, олігархів і криміналу?

Чому «народний Президент» мириться зі звуженням демократії до критичного рівня, з обмеженням сфер виборності, змішуванням виборів рад усіх рівнів, зі злочинною пропорційною системою виборів, із шахрайською політреформою?

Чому – при всіх балачках про демократію – народне волевиявлення зведене тільки до шахрайських виборів раз на п'ять років, усі посади в державі заповнюються не шляхом елекції (виборів), а шляхом номінації (призначення)?

Чому право формувати владу було відbrane в народу і за які заслуги передано партіям, які відстоюють тільки свої власні, а не народні інтереси?

Чому кожні вибори в нас перетворюються мало не в громадянську війну і завжди загрожують розколом України?

Чому нинішня економіка працює виключно на збагачення людей влади і криміналу, а не є економічною базою розвитку суспільства, передусім української нації?

Чому залишається безкарною економічна політика влади, внаслідок якої українці мільйонами покидають Україну в пошуках наймитського заробітку?

Чому з України мусять тікати від злиднів тільки українці?

Чому програма розвитку України творилася не до виборів, де її міг би оцінити і схвалити чи відкинути народ, а після виборів, коли народові нав'язується те, про що він навіть не підозріває?

Чому обман О. Морозом партнерів по коаліції вважається зрадою, а обман «помаранчевою коаліцією» народу на Майдані і проведення нею діаметрально протилежної до голошеної там політики – виявом демократизму, патріотизму і державної мудрості?

Чому в українській політичній практиці використовуються чужі ідеї комунізму, соціалізму, соціал-демократії,

імпершовіністичного інтернаціоналізму, космополітичного демо-лібералізму, новоімперського глобалізму, політичної нації тощо, а народорятівна ідеологія українського націоналізму, який у надзвичайно складний для української нації час довів свою націо-захисну, консолідуючу, конструктивно-державотворчу сутність, відкидається і паплюжиться?

Чому...

Ми попереджали

Владу: Безідейне державотворення – згубне для суспільства, нації, держави. Безідейні реформи – це тільки прикриття антиукраїнської суті, державотворчої беспорядності влади і перерозподілу державних посад і власності між «своїми». Безідейна зовнішня і внутрішня політика – згубні для України.

Опозиції: Свою боротьбу за владу треба поєднувати з боротьбою за державність української нації. Обіцянки ошчасливити народ без реальних механізмів щоденної участі народу в процесах державотворення і контролю за владою – це політичний обман.

Політикум: Безідейне політикування – це вияв політичного ідіотизму. Безідейна структуризація політикуму і суспільства – це марна трата часу. Наміри вирішити соціально-економічні проблеми народу без вирішення основного питання – державності української нації, – це або дурість, або свідомий обман народу.

Суспільство: Безідейні вибори – це політичне шахрайство. Орієнтація не на ідеї та програми, а виключно на особу чи осіб – це політична школярщина, вигідна тільки політичним пройдисвітам. «Хорошою» є не та влада, яка складається з хороших людей, а та, яка перебуває під постійним контролем і тиском народу.

Українську діаспору: Не давайте обманювати себе усіляким політичним шахраям: ваші гроші або розкрадаються, або використовуються на антиукраїнські справи. Жодна копійка, пожертвована діаспорою, не пішла на національне відродження і наближення українців до власної державності.

Український бізнес: Успішно розвиватися український бізнес зможе тільки в українській національній державі. Якби

український бізнес пожертував на боротьбу за українську національну державу хоч десяту частину того, що зараз витрачає на хабарі владоможцям і криміналу, то вже за кілька років він мав би надійний державний захист своїх інтересів, визначав би характер розвитку української економіки і від нього в першу чергу залежала б оцінка економічної політики і практики влади.

Національні меншини: Легітимною, законною в Україні може бути тільки українська влада – влада української нації в українській державі на українській землі. Відмежуйтеся від антиукраїнських дій своїх одноплеменників, від витіснення ними українців на задвірки суспільного життя, від грабежу народу і держави, бо розділите з ними відповідальність за їхні злочини.

Національно-патріотичні об'єднання: Наважтеся на політичну боротьбу і консолідацію під прапором української національної ідеї, якої чекають від вас мільйони українців. Безідейні блокування – це політична безпринципність. Ваші тактичні союзи з «червоними» – це плювок у кров усіх борців за волю України, це зрада своєї нації, вони вигідні тільки «червоним». Якщо будете продовжувати політику власного розчинення в чужих блоках за вигоду для своїх лідерів та лідерчуків, то скоро втратите довіру своїх виборців і станете політичними трупами.

Українців: Якщо українці не здобудуть усієї повноти влади – втратять державу. Якщо українці будуть боротися тільки за КОГОСЬ чи за ЩОСЬ, за якісь крихти з панського столу, а не за ВСЕ – за українську національну державу з національним народовладдям і всю повноту влади в ній, то не здобудуть НИЧОГО і далі будуть наймитувати на рідній землі і по чужих країнах. Стабільною в Україні може бути тільки або майбутня українська, або знову чужа, окупаційна влада.

Ми пропонували:

Владі: Підняти прапор української національної ідеї. Визначити й узаконити ідею-мету державотворення – створення української національної держави. Покінчити зі згубною «багатовекторністю» і зробити конституційною нормою концепцію

розвитку держави з опорою на власні сили українського народу. Випрацювати всеохопну ідеологію національного державотворення. Намітити основні напрямні та пріоритети національного державотворення. Створити дієву систему українського національного народовладдя і постійно розширювати сферу виборності у формуванні влади. Шукати опори в українському народі, а не в чужих країнах і блоках.

Опозиціям: Вимагати від влади всього, що перераховане вище, а якщо вона не хоче або не може здійснити це, то пропонувати суспільству власні шляхи і методи вирішення проблем, доленосних для суспільства, нації, держави. Тільки тоді ваша боротьба за владу стане боротьбою за кращу долю народу, тільки така боротьба буде постійно зміцнювати і всебічно розвивати Україну. Усяка інша опозиція, навіть дуже радикальна, – це тільки боротьба з грабіжниками держави за право самим грабувати державу.

Політикуму: Не зводьте українську політику до примітивного політиканства. Політика – це постійне узагальнення народних проблем, інтересів та прагнень до рівня ідей, постійне випрацювання та вдосконалення політичних програм та механізмів реалізації цих ідей, постійна робота для політичної просвіти народу, поширення своїх напрацювань у суспільстві й об'єднання якомога більшої кількості людей для втілення своєї програми в життя. Якщо ж уся політика зводиться тільки до принагідного і показного реагування на промахи влади і до гризні за доступ до владного корита, то кому, крім самих політиків, вона потрібна? Тільки боротьба за відродження, розвиток і державне самоутвердження української нації зробить вас справді політиками і творцями історії народу, а вашу діяльність – справді національною і необхідною народові політикою. Інакше ви й надалі будете тільки попихачами у великих і чужих грошових мішків, і надалі будете позичати в Сірка очі після кожних виборів.

Українцям: Згадайте, що ви – господарі своєї землі і країни. Перестаньте аплодувати всіляким політичним пройдисвітам і голосувати за них. Женіть від себе тих, що обіцяють вам

ощасливити вас без вашої участі. Не вірте тим, що обіцяють вам економічне чудо: українці бідують і тікають світ за очі не тому, що не вміють працювати і господарювати, а тому що нашу владу та економіку захопили заїди-пройдисвіти і злодії. Віддайте по заслугах тим місцевим політичним захребетникам, які на кожних виборах переконують вас, що черговий злодій, якого вони нав'язують вам, – це святий і чудотворець. Не просіть, а вимагайте, не терпіть, а протиставляйтесь, не чекайте, а боріться. Неправда, що гроші вирішують усе: якби це було так, то наші кровопивці не витрачали б на кожних виборах свої накрадені мільйони доларів на підкуп продажних ЗМІ, чиновників та політиків і на обман народу. Об'єднуйтеся тільки під прапором української національної ідеї і тільки довкола тих, що виборюють право українців на власну державу: «В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля» (Т. Шевченко).

Ми констатуємо:

В Україні так і не довершена досі національно-визвольна революція, тобто не створена українська національна держава. Українська нація в «українській» державі на українській землі залишається бездержавною, грабованою і безправною, проблеми її духовно-культурного відродження, збереження та розвитку ігноруються і владою, і політикумом. Україна стала ареною безкарних дій внутрішніх і зовнішніх антинародних, антиукраїнських сил, а українська нація – роз'єднаним численними партіями, а тому безпорадним об'єктом нещадного грабежу і брутального нищення. **Українці живуть у своїй країні в умовах внутрішньої окупації.**

Бездержавність української нації унеможливорює вирішення на користь народу будь-яких проблем: політичних, економічних, соціальних, аграрних, культурних, освітніх, релігійних тощо. У той же час лідери наших політичних об'єднань уже півтора десятиліття вперто пропонують народові на роль спасителів або себе особисто, або запозичені «з чужого поля» політичні доктрини: і ті, реалізація яких уже коштувала українцям мільйони жертв, – як, наприклад, соціалізм, соціал-демократія, комунізм; і ті, через які понад сім мільйонів українців змушені були покинути свою

країну і сім'ї в пошуках шматка хліба, – як лібералізм, глобалізм і бандитський капіталізм; і ті, які зробили два корінних народи в Україні – українців і кримських татарів – безправними рабами на рідній землі, – як космополітизм, колонізаторська «політична нація», безлике «громадянське суспільство» і псевдодемократія американського зразка.

Починаючи з виборів-2002, наші національно-демократичні і навіть «дуже націоналістичні» об'єднання щоразу штучно створюють ситуацію, за якої навіть національно свідомі українці приречені голосувати не за рятівну і перспективну для народу національну ідею, а за випадкову особу чи клан, обирати тих, хто навіть не збирається давати відсіч ворогам українського народу і держави чи діяти в ім'я державності української нації.

Зараз можна навести сотні аргументів, що нинішня влада погана, але немає жодного, який би переконав, що майбутня буде краща. Бо безглуздо сподіватися змін на краще від самої механічної зміни людей чи структур влади, коли такі заходи суперечать інтересам української нації (майже 80 % населення!), не супроводжуються перспективними змінами системи влади і не тільки не передбачають, але й протидіють участі народу у владі.

Усі роки незалежності в Україні цілеспрямовано, планомірно і наполегливо реалізуються виразно антиукраїнські проекти: програма неокolonізації України, програма внутрішньої окупації України, програма знелюднення України, програма федералізації України, програма внутрішнього розчленування народу, програма денаціоналізації та русифікації українців, програма знищення української нації через «політичну націю» (аналог «радянського народу»), програма обездуховлення та деморалізації українців, програма ліквідації українського села, програма розпродажу та розкрадання держави, програма грабежу народу через «законні» надприбутки олігархічно-мафіозних кланів, через штучно занижені зарплати і пенсії, через постійне зростання цін і тарифів...

Окрім **Всеукраїнської організації «Тризуб» імені Степана Бандери** («Програма реалізації української національної ідеї у процесі державотворення», 2001, 2003, 2005) та **партії Богдана**

Бойка Народний Рух України за єдність («Програма блоку «Рух за націю», 2003, «Українська Патріотична Альтернатива», 2005), жодне інше політичне середовище ще не запропонувало і не підтримало таких програм, які б і протидіяли цим злочинним проектам, і мобілізували українців на боротьбу за створення власної національної держави. Навіть ті з них, що на останніх виборах будували свою агітацію на переліку українських кривд і включили у свої програми ідею створення української національної держави, – або не запропонували механізму її реалізації, або розчинили її в антисемітизмі, або просто начхали на цю ідею та свою ж програму і пішли в безідейні лідерські блоки – вижебрувати собі панську ласку та хлібні місця у владі.

Українців дурили всі роки незалежності. Але найбільшими були два обмани.

Перший – коли на зорі незалежності тодішніми лідерами нібито з тактичних міркувань національно-революційну боротьбу за українську національну державу було в шахрайський спосіб підмінено парламентською «боротьбою» за космополітичну демократію, внаслідок чого українці вибороли собі чергову «свинську конституцію» (І. Франко), яка позбавила їх будь-яких надій на національне відродження, на власну державність і державний захист своїх національних прав.

Другим і воістину грандіозним обманом була «помаранчева революція», коли пристрасний революційний порив мільйонів національно пробуджених українців був спрямований не на боротьбу за українську національну державу, а, як виявилось, на виборювання влади для жменьки політичних пройдисвітів, шахраїв і «кидал», внаслідок чого лідер цієї «революції» потрапив у космополітичне «оточення», з якого не може (чи не хоче?) вирватися й досі, а українці одержали уряд без українців (а також без совісті, без честі, без будь-якої гідності і, звичайно ж, без будь-яких зобов'язань перед народом, якому було стільки обіцяно).

Програма «Десять кроків назустріч людям», яку цілі зграї вроджених та професійних холуїв і шайки політичних авантюристів агресивно нав'язували людям як новітнє «євангеліє»,

насправді виявилася, по-перше, не програмою, а благими побрехеньками на традиційну для всіх політшахраїв соціально-економічну тематику; по-друге, як пояснив такий «помаранчевий», що мало не «коричневий», Р.Зварич, – тільки «документом для виборів», тобто для баранізації легковірного електорату, а не для втілення в життя. Свою передвиборну (!) програму «помаранчеві» написали через 100 днів після (!) виборів. Їхнім виборцям тепер залишається тільки вірити, що вона хороша...

Політичний обман, безсоромне кумівство, кадрова вакханалія, державотворча неспроможність, хвороблива амбіційність, «свинорила спрямованість вниз» (Є.Маланюк), безпардонна гризня за корито, гучні скандали, незрозумілі відставки, злочинний «кидок» своїх виборців і соратників, різкий сплеск корупції, стрімке подорожчання життя, нахабне нав'язування суспільству своєї капітулянтської щодо Заходу і Москви політики, демонстративний антиукраїнізм російськомовних високопосадовців, партійний шовінізм і чванство, патологічна жадібність і захланність, післявиборний стоденний «дерібан» посад між «помаранчевими», зрада як принцип взаємин між «любими друзями» – це лише дешифрація з того, що дотепні східняки охрестили як «помаразм» нової влади. Саме цей «помаразм» і допоміг В.Януковичу не тільки зберегти партію регіонів, яка після президентських виборів катастрофічно танула, але й здобути перше місце на парламентських виборах, створити червоно-олігархічну більшість у Верховній Раді і реставрувати ту виконавчу владу, яку два роки тому народ усунув через Майдан. Тому і нинішня політична криза, і «реанімація» та повернення до влади «червоних», і розвал шахрайської «Демократичної коаліції», і поява такої ж «Антикризової коаліції» – «заслуга» виключно вождів і творців «помаразму».

Пропорційна система виборів в умовах тотальної корупції зумовила появу такого складу Верховної Ради, який є непередставницьким, оскільки представляє не інтереси народу, а тільки інтереси влади, кримінального бізнесу та сил імперкомуністичного реваншу. Практично всі вони потрапили в народні депутати обманом, прикритим партійними (блоковими)

списками – інакше за абсолютну більшість із них ніхто б не проголосував. Реваншисти вжили ще й додаткових заходів для маскування: навчені гірким досвідом комуністи на виборах ішли не з ідеєю «побудови комунізму в окремо взятій» Україні, а прикривалися фальшивою риторикою соціального захисту; соціалісти використали в якості троянського коня «помаранчевий» табір і юдину підтримку політики Президента. Найчесніше вчинили кримінальники: вони «чесно» купили собі у продажних політиків місця у списках їхніх об'єднань – щоб тепер свої «поняття» перекладати для нас із фені на мову законів і так легалізувати в Україні злочинство як професію...

Антиукраїнський космополітизм і штучно культивована політична школярщина з її настановою не на національно зорієнтовані і доленосні для народу ідеї та програми, а на ту чи іншу особу, партію, блок (насправді клан якогось лідера) з приписаними їм месіанськими функціями привели до того, що після виборів 2006 року в Україні створилася ситуація, при якій **український народ поставлений перед фактом:**

- або він і далі матиме антинародну, неукраїнську, космополітичну та бюрократично-олігархічну владу, яка має його грабувати і денационалізувати, і таку ж, але відверто антиукраїнську комуно-кримінальну опозицію, яка має його грабувати і русифікувати;
- або вони поміняються місцями, що зовсім не важко, оскільки, як вони самі підтверджують, ніякої принципової різниці між ними фактично немає – «яке їхало, таке здибало»;
- або ж ці політичні близнята якось поєднуються, щоб усістися на шию народові разом.

Українським політикам, які своєю безідейністю і безпринципністю самі загнали себе на узбіччя політичного життя, залишається зробити вибір, кого і який із трьох варіантів вибрати, щоб здуру не продешевити і щоб псевдопатріотичною риторикою спонукати своїх виборців битися між собою – із традиційною наполегливістю, пристрасною і здатністю втішатися тим, що переміг «наш» пан...

У рамках нинішньої політичної системи неможливе таке подолання кризи, яке було б на користь суспільства, української нації, держави. Перемога будь-якої коаліції – «демократичної», «антикризової», «широкої» – означатиме збереження антинародної, антиукраїнської та грабіжницької системи влади в Україні. Щоб змінити ситуацію на користь народу, необхідно протиставити їй якісно іншу – систему творення української національної держави з дієвим та всеохопним українським національним народовладдям.

Пріоритетною і визначальною, рятівною і перспективною, обнадійливою і справді об'єднуючою ідеєю державотворення не може бути ні космополітична демократія, ні такий же ринок, ні «політична нація» (аналог «радянського народу»), ні «європеїзм» (без українства), ні «багатовекторність», ні антинаціональна «загальнолюдськість», ні права людини (без будь-яких прав нації!), ні «громадянське суспільство» (сурогатний заміник національного народовладдя), ні якась інша запозичена доктрина – комуністична, соціалістична, соціал-демократична тощо.

Тільки реалізація української національної ідеї в усіх сферах життя, тільки вирішення першочергового завдання – створення української національної держави зупинить сповзання України в прірву неоколоніалізму, оздоровить суспільство, започаткує процес перетворення її в розвинуту, правову і процвітаючу країну, гарантує нормальний процес творення і функціонування держави.

Ми пропонуємо:

Перейти від постколоніальної командно-адміністративної системи та нинішньої космополітичної демократії (фактично – бюрократії та клановості) до українського народовладдя у практиці формування всіх гілок і структур влади (законодавчої, виконавчої, судової) та органів самоврядування.

Вести норму закону, за якою в Україні не може бути депутатом, керівником чи державним службовцем той, хто не визнає

за українцями права на власну державу, хто пропонує українцям замість їхньої власної національної держави якесь космополітичне чи новоімперське утворення, хто відверто зневажає український народ, ігноруючи в законодавчій чи службовій практиці інтереси української нації, а в офіційному спілкуванні – державну українську мову.

Розсекретити і зробити публічними відомості про національний склад рад і державних установ усіх рівнів. Національність – предмет гордості нормальної людини, а відступництво від неї – гріх перед Богом і людьми. Приховування чи фальсифікація такої інформації має каратися як важкий антидержавний злочин. Зараз національність засекречена з подвійною метою: щоб прискорити процес денаціоналізації українців та національних меншин і щоб приховати факт внутрішньої окупації України різними пройдисвітами.

Ліквідувати Верховну Раду і створити сутнісно Український Парламент — носія української національної ідеї та послідовного виразника українських національних інтересів як у законотворчій, так і позапарламентській націозахисній діяльності. В українській державі не може бути ні легітимним, ні українським законодавчо-представницький орган будь-якого рівня, у якому не було і немає проукраїнської більшості із депутатів – носіїв української національної ідеї. Український народ не несе відповідальності за дії і рішення різних узурпаторів, які діяли від його імені, але без його волі.

Ввести реальний і конституційний механізм відкликання будь-якої виборної особи, що втратила довір'я виборців.

Ми за те, щоб **обмежити** депутатську недоторканність, бо ніхто не може бути виведений за межі правового поля, але виступаємо **проти її відміни**, бо це узалежнить депутата не від народу, а від будь-кого, не задоволеного його діяльністю, передусім — від виконавчої влади.

Поширити саме таку — обмежену законом — недоторканність і на народних обранців **усіх** рівнів (депутатів, голів сіл і міст): для успішної діяльності і захисту інтересів громади їх

статус мусить бути узаконено вищим, ніж рядового громадянина, а особливо — чиновника.

Розширити і конституційно закріпити *представницькі* функції і права депутата будь-якого рівня у відстоюванні інтересів нації, держави, громади — аж до права тимчасового припинення розпорядження чи посадових обов'язків чиновника, що порушує закон.

Утвердити самоврядування як окрему гілку влади, як єдиний кадровий резерв для формування інших гілок влади, як обов'язковий початковий етап у кар'єрі народних депутатів та керівників органів виконавчої влади, як реальний і постійно діючий фактор урівноваження між іншими гілками влади.

Проводити окремі вибори до органів місцевого самоврядування.

Проводити вибори депутатів обласних рад в окремих округах.

Проводити прямі вибори голів обласних і районних адміністрацій.

Вести пряму виборність суддів на альтернативній основі.

Проводити вибори голів сільських громад (війтів) у всіх населених пунктах, а не лише там, де є сільрада. Села, навіть найменші, творилися нашими предками не для адмінреформи, не для того, щоб чиновникам було легше керувати ними, а для того, щоб у них жити. І пристосовувати треба не села до реформи, а реформу до існуючої системи сіл.

Вести виборність начальників міліції та дільничних міліціонерів, що є необхідною передумовою давно назрілого перетворення *міліції* (озброєної структури, яка твориться в кризовий період для захисту влади та встановленого нею режиму) у *поліцію* (структуру для підтримання правопорядку і захисту прав громадян).

Суттєво розширити виборність в інших сферах суспільного життя, передусім у структурах виконавчої влади – замість формальних, без участі громади і політикуму, конкурсів на заміщення вакантних посад.

Не допускати жодного обмеження державотворчих прав народу (передусім – виборів Президента України не народом, а Верховною Радою та виборів депутатів тільки за партійними списками), а тому відмовитись від нинішньої пропорційної системи, яка мала нібито привести до політичної структуризації суспільства, а привела до криміналізації законодавчо-представницької гілки влади і захоплення влади силами імперкомуністичного реваншу.

Утворити депутатську вертикаль на чолі з депутатом Верховної Ради – для забезпечення ефективної діяльності депутатів місцевих рад у вирішенні регіональних завдань та активної їх участі у вирішенні проблем загальнодержавних і для предметного контролю «знизу» за діяльністю депутата Верховної Ради.

Ми вимагаємо:

Негайно розпустити недієздатну Верховну Раду і призначити нові вибори, щоб звільнити законодавчий орган від антидержавних, антинародних та антиукраїнських елементів. Легітимним в Україні може бути тільки такий законодавчий орган, у якому є проукраїнська конституційна більшість.

Визнати за українцями право мати власну державу на рідній землі.

Визнати за необхідне побудову української національної держави із системою українського національного народовладдя.

Повернутися до змішаної (мажоритарно-пропорційної) системи виборів, щоб виборці знали, кого саме обирають, а громади мали своїх представників у найвищому законодавчому і представницькому органі країни.

До участі у виборах не може бути допущена жодна особа чи політична сила, якщо вона заперечує право українців на власну державу.

Ми закликаємо:

Президента:

Не закликати до примирення – невідомо чому, як, на яких засадах і в ім'я чого, а об'єднати суспільство, націю, політикум, народ і владу спільною справою – реалізацією української національної ідеї.

Вийти з нав'язаного політшахраями образу президента «Нашої України», вирватися зі свого одіозного космополітичного «оточення», відмежуватися від скомпрометованого і компрометуючого Президента керівництва «помаранчевої коаліції», повернути собі статус Президента України, діяти як глава Держави Україна і стати не номінальним, а реальним лідером нації.

Започаткувати й очолити процес творення української національної держави з дієвим та всеохопним національним народовладдям.

Запропонувати народові національно зорієнтовані ідею-мету, концепцію, ідеологію, програмні напрямні та пріоритети державотворення.

Подати у Верховну Раду цей документ із вимогою в триденний строк визначитися щодо нього (фракціям і кожному депутату), узаконити його і створити на його основі конституційну більшість. Якщо ж нинішній склад Верховної Ради збирається будувати в Україні не українську, а чиюсь іншу державу, то він не може вважатися законодавчим органом української держави – із відповідними для нього в цілому і для кожного депутата зокрема наслідками.

У такому випадку – звернутися за підтримкою до українського народу та політикуму, розпустити Верховну Раду і призначити нові вибори. Створити й очолити всеукраїнський блок національно-патріотичних сил для реалізації української національної ідеї.

Запропонувати суспільству нову систему виборів, яка б виключала можливість появи в парламенті антинародних,

антиукраїнських, антидержавних та кримінальних сил, зробила б цей орган справді представницьким і забезпечила б законотворення виключно в інтересах українського суспільства, нації, держави.

Політикум: Поедняйте свою боротьбу за владу з боротьбою за право українців мати власну державу, за державність української нації, за українську національну державу. Створіть єдиний блок національно-патріотичних сил заходу і сходу України – для реалізації української національної ідеї і протиставлення всім новоімперським, комуно-реваншистським та неоколоніалістським зазіханням на Україну.

Не балакайте про соціально-економічні проблеми, не обіцяйте людям якісь подачки і крихти з панського столу, а висувайте реальні програми перетворення дотеперішньої і нинішньої антинародної соціально-економічної політики на справді народну, а економіки – із засобу грабежу народу на систему забезпечення матеріальних потреб та інтересів суспільства, нації, держави, а не тільки людей влади і кримінального та криміналізованого бізнесу. Досягти цього можна тільки за формулою: **«Від створення української національної держави з дієвою та всеохопною системою національного народовладдя – через державний захист економічних інтересів нації – до добробуту кожного громадянина».**

Національні меншини: Допоможіть українцям у їхній боротьбі за власну державу – станете не тільки її повноправними громадянами, але й побратимами українців.

Українців: Не чекайте милостині від чергового обіцяльника чи шайки політичних шахраїв. Боріться за своє право бути господарями своєї долі і держави на рідній землі. Вимагайте від влади і політиків реальної програми створення української національної держави з дієвим і всеохопним національним народовладдям. Об'єднуйтеся тільки під прапором української національної ідеї і вибирайте український шлях у політичній діяльності.

Український шлях – це продовження багатовікової ідейно-політичної боротьби за реалізацію української національної ідеї-мети. Це боротьба за державне самоутвердження

українців у всіх сферах життя. Це боротьба за якісно іншу систему влади – за українську національну державу. Це боротьба за українське національне народовладдя, при якому влада формується, контролюється і змінюється тільки народом, згуртованим під прапором української національної ідеї. Це боротьба за те, щоб кожні вибори були змаганням ідей і програм національного державотворення, а не тільки гризнею бажаючих всістися на шию народові. Це боротьба за виконання заповітів наших предків, за достойне життя сучасників, за гідне майбутнє нащадків. Український шлях – це боротьба не за чергового обіцяльника чи зграю обіцяльників, а за українську національну державу – за українську Україну.

Тільки червоно-чорний прапор української національно-визвольної боротьби приведе нас під синьо-жовтий стяг Свободи – до звільнення від внутрішньої окупації України, до державного самоутвердження української нації, до утвердження української Правди, Сили і Волі, до створення української національної держави з дієвою і всеохопною системою українського національного народовладдя, у якій життя визначатимуть три найвищі ідеали: Бог, Україна, Свобода.

15.07.2006

РЕЦЕПЦІЯ БЛАГОВІСТЯ

Справа релігії, її оборони перед наступом безбожницького комунізму, справжнє ісповідування і підтримання живої християнської віри – це найважливіша справа не тільки самої Церкви, але й всього народу, всіх національних сил, зокрема національно-визвольного руху.

Степан Бандера

Зараз, коли релігійну свідомість українців отруюють численні секти (до сатанинських включно!), антихристиянські й антиукраїнські сили вдалися до найпідступнішого способу деморалізації та розколу українського суспільства. Маємо на увазі так звані «рунівру» та «рідновіру», у яких святе почуття патріотизму використовується для подолання християнства. Дивно, але на цей «гачок» ловляться навіть інтелектуали. І жоден з них чомусь не задумується над долею, наприклад, народів Прибалтики, чехів чи поляків, яким християнство аж ніяк не стало на заваді у творенні власних держав.

Дмитро Ярош

Світ навколо нас і в нас, світ усвідомлюваний нами і закумульований у нашій підсвідомості, світ, що був, є і буде, – усе це ще античні філософи окреслили як дійсність, як щось, що може бути об'єктом сприйняття для людської свідомості.

Людська свідомість – поняття складне, структуроване, і в її повному вияві, тобто в суспільній свідомості, легко помітити і виокремити цілу низку взаємозв'язаних, але відносно самостійних форм: побутова, релігійна, пізнавальна, філософська, етична, національна, естетична свідомість... Кожна з цих форм суспільної свідомості – не випадкова: кожна закорінена в глибинах людської

психіки, поява кожної умотивована життєвими потребами людини і людства, у кожної з них – свої функції в життєзабезпеченні людини як істоти, як виду, як частки ширших суспільних утворень (сім'ї, роду, племені, народу, нації, людства).

Винятково важливу роль у житті людей відіграє **релігійна свідомість** яка реалізується у формі певного **віросповідання**. Релігія (від гр. побожність) – це завжди **віра** і **віровчення**, скеровані на духовне вдосконалення людини.

Релігійна свідомість формується на основі рятівної для людини **здатності вірити**. І з цього погляду всі люди – глибоко віруючі: без здатності вірити людина не проживе й кількох днів. Парадоксальність такого твердження знімається глибшим усвідомленням того, яку роль здатність вірити відіграє в повсякденному житті людини. Спробуйте подумки проаналізувати, наприклад, скільки разів ви керувалися знаннями, а скільки – вірою, вирішуючи таку проблему, як пересування з дому до місця праці чи навчання. Вам треба було вийти на вулицю, де, погодьтеся, можуть трапитись різні люди, серед них – і дуже погані, небезпечні. Але ви вийшли. Що мотивувало ваш мужній вчинок: знання про нормальний моральний і психічний стан оточуючих чи **віра** в те, що нічого поганого з вами не трапиться? Кілька разів ви переходили вулицю з інтенсивним автомобільним рухом. Ви при цьому **знали**, що всі водії засвоїли правила вуличного руху, усі тверезі і психічно здорові, чи знову скористалися **вірою** в те, що якимось воно буде? Ви відважно зайшли в кількаповерховий будинок. Ви навели перед цим довідку про його стан і гарантійний термін експлуатації? Ні, звичайно: знову спрацювала **віра** в те, що все буде гаразд...

Здатність вірити допомагає жити; втрата віри веде до швидкоплинного знищення нервової системи, а далі – і самої людини. На цій здатності і ґрунтується релігійна віра – життєдайна і рятівна.

Другою підвалиною релігійної свідомості є **віровчення** – систематизація і тлумачення явищ дійсності, мотивація

і коригування мислення, поведінки та діяльності людей, окреслення мети і сенсу екзистенції з позицій певного культу.

Релігійні вірування та віровчення вкрай необхідні людям: вони пояснюють та озмістовлюють життя, надають людському існуванню сенсу, коригують поведінку, унормовують стосунки між людьми, стимулюють до морального і духовного вдосконалення, роблять життєвий шлях людини осмисленим і цілеспрямованим тощо. І з релігійного погляду всі люди – віруючі. Тільки одні вірять у Бога, а інші втішають себе вірою в те, що Його немає...

Сили Зла, які в різних конкретно-історичних умовах виступають під різними масками (найвідоміші для сучасного покоління і найбільш ворожі людині і людству – комунізм, націонал-соціалізм, демолібералізм), завжди спрямовують свої зусилля на знищення релігії, передусім християнства, і завжди терплять поразку. Бо Зло не може бути абсолютним – абсолютним є тільки Бог, що і є втіленням Добра. Бо їм самим потрібна людська здатність вірити – щоб люди вірили їм і в них. Бо сама віра в Бога – незнищенна: її можна вбити в людині, але – не в народі...

Наш великий Провідник Степан Бандера вчив:

«Істотною причиною невдачі більшовицької інженерії в духовній ділянці є те, що вона натрапила на такі первні (першооснови – *V.I.*) в душі людини й народу, яких не можна ні змінити, ні знищити і яких походження, сила і вплив сягають далі, ніж межа життя і смерті.

Остаточним аргументом більшовицької системи, зокрема у «перевихованні» людей, є смерть, загроза знищення, а далі й безоглядне нищення всіх непокірних і невігідних. Але цей аргумент не є всесильний.

Проби смерті не витримує те, що є витвором самого життя. А оце мільйони людей, цілі народи в обличчі смерті захищають правди і цінності, які їм дорожчі від самого життя! Бо людська душа походить від Того, Хто споконвіку був перед життям і буде після життя, вічно, а оборона великих правд більше наближає людську душу до Бога, ніж життя.

Більшовики повели найгіршу боротьбу проти релігії, переслідуючи й знищуючи Христову Церкву, унеможливаючи релігійне життя. Але закладеної в людські душі основи віри – туги за Богом і шукання Божества – знищити не можуть.

Більшовизм зумів позбавити народи і людей всякої волі, але він не в силі здавити самого прагнення до волі. Воно притаманне кожній людині та народові, завжди живе і спонукає до змагання, бо свобідна воля – це дар, даний Богом.

Комуністична система запроторила правду до тюрем, концтаборів, загнала її в підпілля, а на її місце поставила фальш і брехню. Але не зуміла вирвати з людської душі розуміння, що таке правда, туги за нею, бажання її перемоги. Бо правда – це дорога якою людська душа прямує до Бога. А від цього прямування ніхто й ніщо не відверне людство.

Так само не згасити більшовикам любові до ближнього, почуття справедливості та прагнення її триумфу. Бо це основні Божі закони для людської спільноти, підвалини взаємин між людьми, які голосом совісті завжди відзиваються в душі.

Більшовицький наступ на нації, щоб їх розкласти і перетворити на бездушну отару «советських людей», зосереджується в намаганнях уморити в людині національну свідомість і національні почуття. І в цьому відношенні ворогові не вдається добратися до самої глибини, бо національні почуття й прикмети не тільки ввійшли в кров людини, але органічно притаманні людській душі.

...Віра найбільше скріплює сили душі. Через правдиву й глибоку віру в Бога, Спасителя кожна й людина і цілий народ мають змогу безупинно черпати з вічно живого джерела стільки сили, скільки їхня душа спроможна сприйняти» («З невичерпного джерела», 1957).

Отже, в основі релігійної свідомості – віра і віровчення, її основна функція – озмістовлення життя: скерувати людину на життєву дорогу, вказану Богом, надати існуванню великого смислу життя, навчити залишатися людиною завжди і скрізь, за будь-яких обставин.

Однак шлях людства до релігії в окресленому вище розумінні був довгим і складним. Для нас необхідним є осмислення трьох його етапів і виявів: язичництва, Старого Завіту, Нового Завіту (християнства).

Язичництво

Язичництво – це передчуття Бога; це усвідомлення й обоження **Сили**, яка стоїть за явищами природи, виражається через них, визначає життя в різних його проявах і впливає на нього. Це мислене подвоєння світу – на домінуючий світ богів із їхніми можливостями, правилами та вимогами і цілком узалежнений від нього світ людей із їхніми потребами та проблемами. Звідси – дві домінанти цієї релігії: **Сила і Страх**.

Деякі вчені вважають, що релігійна віра виникла у вигляді первісного монотеїзму (єдинобожжя) і тільки з часом трансформувалася в язичницький пантеїзм (обоження природи, її феноменів) і політеїзм (персоніфікація й обоження явищ природи, багатобожжя), однак ця гіпотеза дискусійна.

Поліфеноменальність та поліфункціональність Божества – через конкретизацію та персоніфікацію (уособлення) відчуті, усвідомлені, але дискретно (роздільно) сприймані, подрібнені в уяві на окремі вияви Сили – реалізується як багатобожжя. Саме такий механізм формування і функціонування язичництва як релігійної системи: кожен прояв Божої Сили персоніфікується через конкретне олюднене божество, яке «відає» чимось (виконує певну функцію) і яке живе аж надто людиноподібним, часто – розпутним життям (як у міфології античних греків і римлян). Пізнання Божественної Суті було замінено її механічним діленням та множенням образів обожнених сил. Суть не розкривалася – вона суб'єктивно конструювалася і приписувалася обожнюваному.

Людина як мисляча суспільна істота не може існувати, не узгодивши себе зі світом. Це Бог створив світ для людей і людину для світу. Світ без людини не має сенсу, людина поза світом не

має життя. Найбільш природним, животворчим і людинотворчим є зв'язок людини зі світом через Бога: пізнайте Бога – пізнаєте світ і себе в ньому. Язичництво – навіть у своїх найшляхетніших виявах – це інший, набагато складніший, сповнений спокуси лукавої мудрості, а тому фактично безперспективний шлях: через пізнання світу і вияви Божої Сили продиратися до розуміння Божественної Суті. І тільки кращі наукові уми людства мали силу і мужність пройти цей шлях до логічного завершення: від системного пізнання явищ дійсності – до усвідомлення Творця, Вседержителя й Отця розмаїтого і різноликого світу.

І неправда, що язичники жили в гармонії з природою – тривалість їхнього життя заперечує це. Вони сяк-так пристосовувалися до неї, повністю залежали від неї і небезпідставно боялися її екстрем. Адже людина – єдина істота без власної екологічної ніші: вона вигнана з раю (природи) і приречена «в поті чола добувати хліб свій». Зате правда, що вони відчували постійну дисгармонію у своїх зв'язках зі світом і шукали тут гармонії. Язичництво створювало ілюзію такої гармонії, але не забезпечувало її.

З часом язичництво вироджується.

Там, де в язичницькій дихотомії пантеїзм/політеїзм домінував пантеїзм із його одухотворенням природи, намітилась тенденція до своєрідного язичницького монотеїзму. З усіх богів поступово виділявся один, від якого узалежнювалися інші божества, природа, люди. Він стає не тільки уособленням найбільшої Сили, але й охоронцем всенародних правд та гарантом певних морально-духовних засад суспільства. Така тенденція, зокрема, простежується в арієзованому язичництві Русі-України, і вона готує ґрунт для сприйняття християнського монотеїзму саме як релігійно-духовного феномена.

В інших випадках язичництво набирає в окремих народів форми абсолютного політеїзму, коли не тільки до безконечності дробиться уявлення про Бога, обожнюється все на світі, але й кардинальним чином змінюються ролі у взаєминах людини з Божеством: кожен міг мати власного божка, якого носив у своїх саквах, якому догоджав, вимагаючи за це успіху в справах, часто

дуже сумнівних з морального боку, і якого навіть міг покарати у випадку невдачі. Крім того, треба було поклонитися тому божеству, яке було офіційно визнаним покровителем держави чи правителя, а то й обоженному правителю.

Внутрішня, духовна пустота вірування замінялася ритуалом. Ритуал мав, з одного боку, підняти значимість божества, з іншого – компенсувати відсутність внутрішніх регулятивних принципів вірування. Чим менше божественного у віруванні, тим строгіший ритуал.

Жертва Богові розуміється як щось зовнішнє щодо самого жертводавця – як данина, як передплата чи післяплата. Характер, інтенція, добра чи зла спрямованість жертви не мають значення: божок зобов'язаний виконувати будь-яку волю жертводавця – усе залежить тільки від своєчасності та розміру жертви. У жертву приносили все – відповідно до своїх уявлень про цінності: від плодів земних до немовлят.

Віра в силу саме свого божка і в результативність щедрої жертви йому деформує морально-етичні норми співжиття, руйнує моральні зобов'язання, утверджує моральний релятивізм та абсолютний егоцентризм.

Відсутність Божественного Віровчення створювала безмежні можливості для жрецького шарлатанства, різночитання всіляких «віщих» знаків та надуманої «волі богів», що ставало небезпечним для самого існування держави і народу.

Ідея багатобожжя сягла абсурду, релігійна віра перестала бути консолідуючим фактором, суспільство атомізувалося до рівня роду, сім'ї, а то й окремих індивідів, оскільки в кожного міг бути власний божок-покровитель.

Криза язичництва стала очевидною, абсолютною і загрозливою.

Тому наївними, шкідливими і глибинно безбожницькими є спроби створення неоязичницьких релігій (в Україні – «рунвіра» /творення нової, власної, «чисто української» релігії за зразком колишнього язичництва/ і «рідновіра» /мнима «реставрація» колишнього язичництва/). У цьому багато патріотизму, але ні грана

релігійності: Бога не треба і не можна видумувати – Він завжди був, є і буде. Справді релігійна, віруюча людина не видумує Бога – вона відчуває Його, вірить у Нього, знає Його науку (вірвчення), живе Ним і прямує до Нього.

Альтернатива язичництву – не в модернізації язичництва чи в неоязичництві (у цьому свого часу переконався князь Володимир Великий): порятунок був у пізнанні вічно сущого, єдиного й істинного Бога.

Назрівала духовна монотеїстична революція.

Монотеїзм

Старий Завіт – це усвідомлення Бога як **Творця, Вседержителя і Господаря**. Замість подрібнення Божої Сили на багатьох божків приходить усвідомлення Всюдисущого і Всемогутнього Бога. Люди античної епохи відчували, що навіть якщо обожнити всі явища і сили природи, усе ж залишиться щось над і поза цим. У греків навіть з'явилося поняття «невідомого бога». І цей Бог прийшов до людей. Це вже не просто *інший* – це *єдиний* Бог.

Створюються підстави для релігійної консолідації людей, суспільства. Старозавітний монотеїзм долає хибну множинність конкретно-історичного язичницького політеїзму окремого народу, відкриває людині і людству Бога і Його вимоги до людини, але в масовій свідомості ще не спостерігається духовна єдність людини з Богом. Навіть мораль ще має переважно обмежувально-заборонний характер («Не вбий. Не вкради...»): вона не перероджує духовно і не вдосконалює людину, а лише обмежує форми вияву її біологічної та ще язичницької суті і вказує напрям духовного розвитку особистості.

Бог, прояви якого сприймали, відчували, але хибно глумачили язичники, сам відкрився людям. І першим відчув Його, сприйняв Його і пішов за Ним Авраам. Коли ж достатньо людей увірували в єдиного Бога, Мойсей одержав від Бога скрижалі із Заповітом.

Старий Завіт дає свідчення Бога, але потребує тлумачення божественної феноменології та науки. Мойсей став першим речником Божих заповідей і законів. Але – не їхнім інтерпретатором: він не тлумачив, а тільки передавав їх і вимагав неухильного виконання.

Тлумачі Божественного Вчення з'явилися потім, після Мойсея, і використали Тору (П'ятикнижжя) не для поширення Закону і для духовного вдосконалення своїх одноплемінників та інших народів, а для утвердження своєї влади.

І саме гранично корисливе та егоїстично-шовіністичне хибне тлумачення (Його прийнято називати фальшивою інтерпретацією чи надінтерпретацією) стає нездоланим бар'єром на шляху Суті до свідомості людини, народів, людства.

Згідно з цим тлумаченням, Бог виступає як сильний, навіть найсильніший **Володар і Законодавець**, якому саме тому і треба підпорядкуватися: не тому, що Його вчення життєдайне і тим істинне, а тому, що за ним – сила. Віровчення, яке мало домінантами Віру і Справедливість, внаслідок надінтерпретації одержало подібні, але суттєво інші: **Закон і Страх**. Виявилось, що зі старозавітним Богом, як і з будь-яким світським правителем, можна укласти спілку, домовитись, поторгуватись і навіть поборотись, Його вимог і приписів треба суворо дотримуватись, інакше Він може жорстоко покарати – й окрему людину, і цілий народ.

Найвищим регулятивним принципом моралі та ідеалом стосунків між людьми стає Закон, скерований на досягнення Справедливості. Але, за цією ж інтерпретацією, – не для всіх, не до всіх і не завжди. Відбувається надінтерпретативне роз'єднання цих двох понять, і Справедливість зумовлюється не відповідністю Закону, а, за ще язичницькою традицією, розміром і цінністю жертви.

Тодішній інтелектуально-духовний провід суспільства, не заперечуючи ідеї єдиного Бога, усе ж по-язичницьки вважає, що віра в Бога має приносити її носіям вигоду, а тому або при першій же нагоді явно поклоняється відповідному божеству – наприклад, Ваалу, символом якого був золотий бик («золоте теля»), або,

пізніше, трансформує поняття єдиного Бога в божество вигоди, яке простить своєму ревному вірному навіть усілякі шахрайства і злочини заради наживи – за умови строгого дотримання приписів (молитви і поклоніння, ритуали і жертви).

Інші мають беззастережно підпорядковуватися вірним Єгови. І не тому, що ці чимось кращі, а тому, що в них, мовляв, є відповідна домовленість, спілка з Богом, контракт, основною засадою якого є принцип «я – тобі, ти – мені»: ми Тобі – вірність, поклоніння і жертви, Ти нам – землю обітовану, вигоду і владу над іншими, над світом. І це буде справедливо.

Так замість *наближення* до Бога відбувається *приспосовання* віри в Нього до своїх потреб і цілковита «приватизація» Бога інтерпретаторами Його науки.

Така віра стає, по-перше, тільки знаком розрізнення своїх та чужих і засобом згуртування й підпорядкування своїх; по-друге, недоступною для критики ідеологією релігійного фундаменталізму в суспільному житті; по-третє, засобом морального виправдання своєї ницості, підлості, захланності, аморальності, жорстокості тощо; по-четверте, «сакралізованою», нібито освяченою самим Богом ідеологією шовінізму і світового панування.

Сама надінтерпретативна ідея богообраності вже виключає доцільність, потребу і навіть саму можливість поширення Святого Письма поза межами своєї спільноти. Тобто богообраність усвідомлюється не як обов'язок просвітлення та вдосконалення інших подарованим Богом ученням, а трактується виключно як винагорода невідомо за що і нічим не обмежене право щодо цих інших. Абсолютний шовінізм стає релігійною доброчесністю й основою згуртування общини.

Сфера Справедливості звужується тільки для своїх, мораль стає догматично й узаконено подвійною, світ іновірців розглядається як «законний» об'єкт визиску, насильства, підкорення.

Щоб вважатися добрим, не обов'язково творити добро: досить не чинити зла своїм єдиновірцям. Але добро для своїх одновірців у певні дні таки треба чинити – згідно з приписами.

Жертовність усвідомлюється як чисто зовнішній акт вияву підпорядкованості Володареві і як засіб заручитися Його підтримкою в поалагодженні власних інтересів.

Суть уступила місце нормі. Внутрішні регулятори деформовано: совість підмінена дисципліною, віра – ритуалом, внутрішній обов'язок – приписом (їх понад шістсот), гріх і покаєння – відкупом. Божий Закон прийшов у життя людей, але не змінив саму людину: ключем вигоди і шовінізму перед ним закрили серця і душі людей.

Покора Богові підмінена покурою лукавим коментаторам Його волі.

Разуючі випадки високої духовності трапляються, але тільки – як винятки: не завдяки, а всупереч нав'язаній народові чисто язичницькій системі релігійно-суспільного мислення, тільки формально модернізованій на монотеїстичний лад.

Заклики, гнів і перестороги пророків не могли здолати ні фальшиву інтерпретацію віровчення, ні біологічне, стадне, звіряче в людині. Репресії проти речників іншого тлумачення суті Божественного Вчення стали традицією.

Таку меркантилізовану, шовінізовану та фундаменталізовану віру можна було прийняти з особистого розрахунку, її можна було нав'язати підкореним (наприклад, Галілеї) чи внутрішньо окупованим (наприклад, Хозарії), але нею не можна було ні захопитися, ні надихнути інші народи. Більше того, вона викликала аж дві реакції відторгнення – християнську в самій Палестині та цілій Римській імперії і мусульманську в арабському світі. Обидві стали світовими релігіями – і за суттю, і за консолідуючою спроможністю, і за сферою поширення.

Божественна, свята і рятівна для людства старозавітна віра Авраама, Ісаака і Якова в єдиного Бога й утворена на її основі релігія Мойсея через чисто язичницько-сектантську надінтерпретацію не стала релігією для інших народів, джерелом духовності та фактором консолідації для людства – не тому, що була хибною, а тому, що була хибно інтерпретована. Потенційно світова, ця релігія, однак, була перетворена в ідеологію світового панування

і, як така, замкнута в етнічне гето. Вирвати її з цього замкнутого духовного простору і зробити надбанням людства було понад людські сили.

Потрібен був Месія.

Християнство

Новий Завіт, Євангеліє – це усвідомлення Бога не тільки як Творця і Вседержителя, а передусім – як **Отця й Учителя** людини і людства.

Бог приходять не тільки до спільноти, народу, але передусім – до кожної окремої людини – як **можливість** стати, бути і за будь-яких умов залишатися Людиною.

Поява Месії як Сина Божого є знаком, зразком, прикладом стосунків людини з Богом.

Визначальним у стосунках людини з Богом стає не припис, ритуал, розмір храмової данини тощо, а наповнення душі Духом Святим, не відкуп через пожертву, а усвідомлення гріха, Покаяння і Прощення.

Бог приходять не тільки у свідомість і світ людини, але й у її душу. У цьому сенс віри, людяності, спасіння. **Любов і Милосердя** стають моральним ідеалом, імперативом і регулятором поведінки.

Абсолютна підпорядкованість Богові, божественній науці Любові дарує людині найвищу – внутрішню, духовну свободу. «Раб Божий» – формула свободи від злої волі земних владик. Поняття Свободи – права жити за законами Божими і власними, національними, – стає ідеалом, нормою та обов'язком людей і народів

Визначальною засадою і нормою Христос проголошує не просто терпимість до іншого, не ритуальну жертву чи «календарне» добродійство, а Любов як активний вияв доброти до цього іншого. Бо тільки Любов до Бога і до ближнього відкриває душу для Духа Святого, створює передумови для об'єктивної самооцінки,

для щирого Покаяння і зближення душі людської з Духом Святим, тобто з Богом.

Христос уточнює і розмежовує поняття «ближнього» та «ворогів ваших» – і поняття ворогів Бога та Божого в людині як Його творінні. Перших треба любити (аж до «підстав другу щоку»), іншим треба протиставлятися (аж до бича у храмі і смерті на хресті). Бо християнська Любов не абстрактна, не розмита, не розпорошена в байдужості: вона активна, вона впливає з наскрізь духовно-революційного Благовістя і спрямована на його утвердження – і в людині, й у суспільстві.

Старозавітна Справедливість унормовує стосунки між людьми («око за око, зуб за зуб»), але не дає виходу із глухого кута перманентних конфліктів.

Не відмінюючи її («Я прийшов не відмінити Закон, а сповнити його»), Христос дарує людству як морально-регулятивний принцип поняття Милосердя, що піднімає міжлюдські стосунки на якісно інший, вищий рівень: «Ідіть, отже, і навчіться, що значить: «Я милосердя хочу, а не жертви» (Матей, 9.13). Так християнська Любов органічно поєднує до того взаємовиключні речі – Закон і Милосердя.

Добро перестає мислитись як якість – доброта: воно активізується і мислиться як дія. Добрим вважається не той, що не чинить зла, а тільки той, що не за приписом, а спонтанно, з Любові, за велінням Совісті – Духа Святого в собі – чинить добро (П.Скунць: «Браття, браття, правда невблаганна: для добра не досить доброти») і здатний піднятися над особистою кривдою до Прощення – в ім'я припинення зла й утвердження добра. Звідси, до речі, й чисто українська презумпція добродійства в людині, яка виражається через звертання: «Добродію!»

Божі заповіді стають абсолютними, бо не передбачають винятків чи вибіркового застосування.

Жертва перестає бути засобом відкупу-підкупу, вона сакралізується, символізується і стає знаком добровільного і щирого духовного зв'язку людини з Богом. Нормативним виходом із моральної кризи, із гріха стає не пожертва, а Покаяння.

Жертовність набирає високого духовного смислу, для християнина природною стає особиста жертва в ім'я вищих ідеалів («І немає вищої любові понад ту, коли хтось життя віддає за друзів своїх»). Вигода і навіть саме життя перестають трактуватися як найвищі цінності: «Проби смерті не витримує те, що є витвором самого життя. А оце мільйони людей, цілі народи в обличчі смерті захищають правди і цінності, які їм дорожчі від самого життя! Бо людська душа походить від Того, Хто споконвіку був перед життям і буде після життя, вічно, а оборона великих правд більше наближає людську душу до Бога, ніж життя» (С. Бандера).

Людське життя набуває сенсу – наближення до Бога. Божа Наука стає не тільки категоричним імперативом поведінки, а сутністю душі людини.

Християнин не чинить зла не тому, що боїться кари, а тому, що остерегається гріха, який відвертає, віддаляє, відчужує його від Бога. Гріх, отже, – не в порушенні приписів чи замалій пожевртві, а в суперечності з Істиною віровчення. Християнський «страх Божий» – це не паралізуючий язичницький чи старозавітний страх перед Силою: це органічна і шляхетна відраза до спокуси і зла, свідоме протиставлення їм і подолання їх у собі на шляху до життя вічного, до Бога.

Праведність не зводиться до виконання приписів, а усвідомлюється як процес постійного морально-духовного вдосконалення за Божою наукою (Христос: «Я – дорога») і безкорисливого добродчинства за покликом душі.

Христос закликає своїх учнів до праведності, але головним завданням ставить перед ними і, отже, усіма християнами не «ангельський Чин» – не особисту святість, а усвідомлення шляху, яким треба йти в житті, й апостольський Чин – поширення й утвердження Євангелія Любові («Ідіть і навчайте всі народи...»). Апостоли стали святими зовсім не тому, що найбільш строго дотримувалися ритуалу та приписів чи приносили найщедріші пожертви...

Через Христа Сутність, Ідея, Істина розкриваються, конкретизуються в реаліях, нормах та ідеалах людського життя і тим

сакралізують їх, а тому стають сенсом особистісного і національного буття – буття від Бога, з Богом, в ім'я Бога. Єднання в Бозі стає метою й обов'язком людей і народів, воно одержує найнадійнішу основу – духовну. Опір, усі протиставлення цьому не можуть бути абсолютно-кінцевими – вони долаються Христовою наукою, Його прикладом, Його жертвою.

Християнство стає світовою релігією, його поширення й утвердження неспинне, бо воно відкриває кожному ті животворчі правди, які здатні ушляхетнювати людину, одуховлювати суспільство і вести людство до Бога.

Сила християнства – саме в його безпосередньо-божественній інтерпретації. Христос не просто нагадує і проголошує божественні істини: Він пояснює, тлумачить, своєю поведінкою маніфестує їх, бо Він сам – найвища Істина. **Христова наука – це абсолютна інтерпретація абсолютного вчення абсолютним авторитетом.**

Христос не відповідає на Пилатове «Що є істина?» Бо марно тлумачити це тому, хто бачить Істину, чує Істину, але не здатний прийняти Істину («Не мечить бісеру перед свиньми...»).

Але є ще й релігійно-конфесіональна (церковна), теологічна, світська, наукова, художня, філософська, особистісна інтерпретації. Здійснювані в добрих намірах, вони мають право на існування і можуть бути навіть дуже корисними людям. Але тільки за умови, якщо не забувати про визначальні критерії їхньої істинності: повна відповідність божественній – Христовій інтерпретації та християнська якість кінцевих результатів – «плодів» цих тлумачень.

Інакше – нове книжництво та фарисейство, нові секти і розколи, нові спроби перетворити релігію в ідеологію і все нові й нові «вовки в овечих шкурах». І тоді запановує не вдосконалення себе за наукою Божою, а пристосування її для себе чи якогось владоможця; не чистота віри, а змішування праведного з грішним чи Божого – із «кесаревим»; не пастирство і духовна опіка віруючих, а заклопотаність евроремонтами і цінами на іно-марки; не культивування в людях суті християнства, а нагороди

і відзнаки тим, що «в дар Тобі приносять з пожегу вкрадений покров» (Т. Шевченко); не праведний гнів проти сил Зла, а заклики до покори, співпраці та єднання з ними; не бич Божий для очищення духовного простору України, а біганина з кропилом по установах безбожної влади і злочинських офісах... А це – гріх і відхід від Істини. Це віддаляє людину і Церкву від Бога, отже – руйнує творіння Божі. Спасіння душі, велич Церкви і Свобода народу – у науці, прикладі і жертві Христа.

Християнство – основа, суть і мета людського буття, а отже – і нашої ідеології. Без християнства немає українського націоналізму. Без націоналізму не буде Свободи нації. Без Свободи не буде українців та України. А звідси – і наше головне і визначальне гасло: «Бог, Україна, Свобода!»

Віра і релігія – дари Божі: людині і людям, народам і людству. Віровчення або входить у свідомість і душу людини, або обминає її; релігія або стає часткою суспільної свідомості, духовності – культури народу, або не прищеплюється в ньому. Поза людиною немає вірування, поза нацією нема релігії. А тому немає «універсальних» віровчень – кожне з них виникає, утверджується і поширюється як рятівне і животворне одкровення для конкретної людини і народу. І кожна світова релігія, наприклад, християнство чи мусульманство, – це сукупність конкретних націодуховних феноменів багатьох народів.

А кожний космополітичний релігійний «універсалізм» – це імперські та шовіністичні засоби духовного поневолення людей і народів у вигляді знеосіблених, денаціоналізованих і денаціоналізуючих сурогатів тої чи іншої релігії. І немає Церкви як космополітично-абстрактного утворення: є або конкретні національні Церкви та їхні органічно-природні вселенські об'єднання, або приховані за ім'ям Церкви імперські інституції для духовного спустошення і поневолення народу і народів.

Християнство – це релігія, а релігія не вчить змінювати світ: вона вчить жити у світі так, щоб залишатися людиною завжди і скрізь, за будь-яких обставин, навіть на хресті. Справжня релігія приходить до людини не для того, щоб вона перестала бути

людиною і стала ангелом, а щоб стала справжньою, кращою людиною і залишалася такою до скону. Боже вчення приходить до народу не для того, щоб денаціоналізувати і знищити його, а для того, щоб скріпити і вдосконалити його дух, зробити його духовно вільним і з'єдиненим, зміцнити і зберегти його. Христос не вчив, як звільнитися від окупації та влади Риму, – він учив, як звільнитися від окупації гріха і влади Зла, як долати страх перед Злом. І перше правило християнської поведінки, виголошене Христом – «Не бійтеся!»

Христос із бичем у храмі, несамовитий, шокуючий вчинок Христа – це і матриця, і приклад, і категоричний імператив нормальної поведінки: Син звільняє від скверни дім Отця. Для християн тут – ціла наука: не бійся Зла, не мечи бісеру перед свинями, протиставляйся Злу, не зважай на думку рабодухих, не лякайся бути один у боротьбі, не бійся поразки, бери в руки бича і виганяй міняйлів із храму – із святині, із того, що для нормальної, духовно не скаліченої людини завжди було, є і буде святим... І чи супречить це протиставленню зловорожим силам у «хаті» батьків і предків наших – у своїй країні?

Сенс Христової науки: який смисл протиставлятися ворогам зовнішнім і виганяти їх із дому-хати – і залишатися рабом гріха? Навіть звільнившись від окупанта, раби будуть шукати і знаходити собі все нових панів, створять рабську державу, у якій будуть стогнати і скиглити, бо не вміють, не хочуть і не можуть жити без рабовласника-пана. Станьте рабами Божими, бо залишитесь рабами ворожої злої волі і власних слабкостей, звільніться від страху, керуйтеся тільки правдами Божими, протиставляйтеся гріху,єднайтесь у Христі – і тільки тоді звільнитесь від різноликого Зла: від впливу «вовків в овечих шкурах» – від лжемесій і лжепророків, від влади лукавих владик земних, від ярма чужих і своїх кровопивць. І тільки тоді з Божою допомогою створите вільне суспільство і вільну державу справді вільних людей – рабів Божих: тих, що належать тільки Богу і добровільно підпорядковуються тільки Божій волі.

Християнство гармонізує стосунки людини і суспільства з Богом. Націоналізм гармонізує стосунки людини з суспільством, суспільства з державою, нації зі світом.

Націоналізм – це не тільки наука і практика звільнення народу від зовнішньої і внутрішньої окупації, – це Ідея і Чин в ім'я такої організації національного життя, коли народ має можливість жити за законами Божими і власними, національними, а не за окупаційними свинськими конституціями – цими інструкціями для наглядачів і правилами поведінки для рабодухів.

Тільки органічне поєднання християнства з націоналізмом є запорукою виживання нації. Так, ще ніколи і ніде не було націоналізму без релігії, у нашому випадку – без християнства. Бо націоналізм без християнства миттєво перетворюється у свої протилежності: расизм, шовінізм, тоталітаризм, імперіалізм, націонал-комунізм, більшовизм, націонал-соціалізм, соціал-націоналізм, демолібералізм, солідаризм... З іншого боку, полабські слов'яни, наприклад, теж були християнами, але їхня віра не стала основою і запорукою їхньої національної ідентичності, не породила їхнього націоналізму – науки і готовності жити, діяти і вмирати в ім'я збереження і процвітання своєї нації. І вони зникли – на очах «християнської» Європи, уже в ХІХ столітті...

...Спаситель прийшов у наш світ як людське немовля – як **можливість** повноцінного життя. І саме люди мали подбати, щоб немовля стало дорослим, а ця можливість – реальністю. Христове вчення приходиться до кожної людини. І сама людина має подбати, щоб зерна Істини закоренилися і проросли в її душі живою вірою. Дитя треба ростити й охороняти. Віру треба культивувати і захищати. Степан Бандера вчив: «Нам треба не відмежовувати оборону християнської віри і Церкви від національно-визвольних змагань, тільки зосередити головну увагу і головні зусилля довкола тих найважливіших тверджень, проти яких ворог спрямовує найсильніший наступ».

Воїн Української Національної Революції повинен не тільки знати і пам'ятати про це – ми маємо жити цим і в ім'я цього.

Націоналізм і релігія

Націоналізм скерований на утвердження Добра – у людині, у народі, у міжнаціональних взаєминах. І там, де інші бачать або вишукують причини розбрату, ми шукаємо і знаходимо підстави для поєднання на основі сутнісного і життєдайного.

Сутність нашої релігійної політики коротко окреслимо на конкретному прикладі – нашому ставленні до кримських татарів і їхньої віри. З цією метою процитуємо відповідне місце із нашої праці «Кримський вузол» (Київ, 2006, стор. 14–16):

«Ми виходимо з того, що юдеїв, християн і мусульман **об'єднує** спільна віра в єдиного Бога. Ось, для прикладу, як це виражено в Корані (цитую Суру 2, 59 (62) у перекладі акад. І.Ю.Крачковського): «Поистине, те, которые уверовали, и те, кто обратились в иудейство, и христиане, и сабии, которые уверовали в Аллаха и в последний день и творили благое, – им их награда у Господа их, нет над ними страха, и не будут они печальны» (Москва, «Раритет», 1990). Аналогічні думки знаходимо і в Торі (Старому Завіті), і в Євангелії (Новому Завіті). Тому для справді віруючих людей різних віросповідань ніякого нездоланного провалля між цими релігіями насправді не існує: усі ми віримо в одного Бога. І саме це має бути головним і визначальним – наріжним каменем у наших і релігійних, і світських взаєминах. Інакше ми й надалі будемо заручниками різних надінтерпретацій і відвертих фальшувань Писання.

Кожна окрема традиційна релігія – це специфічна форма вираження цієї віри, у якій те ж саме Божественне Вчення про необхідність духовного і морального вдосконалення, людинотворення і людського співжиття за законами Бога виражається у різних, природних і доступних для людей окремих культур виявах. Кожна з цих релігій – це різні шляхи до однієї мети: до Бога. Шлях до Бога зближує і згуртовує людей – і в межах однієї релігії, і віруючих різних релігій. У позбавлених віри

(безвірників), у противників віри в Бога (атеїстів) і в поверхово віруючих цей найпотужніший з усіх **фактор єднання** людей і народів відсутній.

Кожен обряд, культово-ритуальні та регулятивно-нормативні приписи кожної релігії – це не освячені Богом засоби розмежування людей, а допущені Богом специфічні особливості, які є неминучим результатом органічного поєднання єдиного віровчення з різними культурами. Використовувати ці відмінності для власного самозвеличення, для протиставлення релігій і для релігійного шовінізму – це гріх перед Богом і злочин перед людьми: не можна применшувати чи ігнорувати у віровченні божественне і абсолютизувати в ньому людське. У питаннях віри мудрість полягає не в тому, щоб помітити очевидне і вказати на відмінне, а в тому, щоб знаходити сутнісне і культивувати спільне.

Рух у протилежному напрямі – через нетерпимість до інших форм поклоніння тому ж єдиному Богу, через творення у своїй релігії різних течій, конфесій, сект тощо – це справа не Божа, а людська. За такого підходу запановують підозрілість, ненависть і розбрат, тоді стає ворогом кожен, хто вживає інше ім'я Бога, молиться рідною, а не чужою мовою, хреститься трьома, а не двома пальцями, має хрест не з трьома, а з одною поперечкою... І якою б палкою не була така віра, з яким би фанатизмом вона не утверджувалась, якою б щирою не була ненависть до іновірців і переконаність у своїй правоті, але правда одна: це шлях не до Бога, а від Бога.

У нас, християн, юдеїв та мусульман України, є і спільне, і відмінне. Якщо всі ми головним і визначальним у своїх взаєминах зробимо святе і спільне для нас божественне, якщо спільними зусиллями утвердимо в державі єдиного законного господаря – українську націю, якщо разом відстоїмо право кримських татарів на їхнє політичне самоутвердження в українській державі, якщо спільно дбатимемо про розбудову держави, влада в якій буде зацікавлена в єдності, а не, як досі, у розбраті своїх громадян, – то й житимемо у мирі і злагоді: нормальні люди в нормальній державі. «Нам усім тут вистачить місця», – учив

Степан Бандера. В іншому випадку ми приречені повторити, а можливо, і примножити помилки попередніх поколінь.

Хтось скаже: така релігійна гармонія – це утопія. Ні, це цілком досяжна річ, якщо не сплутувати Боже з людським, грішне – з праведним, а релігійне – з політичним.

Що найбільше насторожує українців у вирішенні проблеми кримських татарів – так це можливість утвердження в Україні мусульманського фундаменталізму. Наївні розраховують, що коли не допустити політичного самоутвердження кримських татарів, то вдасться уникнути загрози фундаменталізму. Вони не усвідомлюють, що саме невирішеність політичних, а за ними й усіх інших проблем цього народу якраз і породжує реальну загрозу того, що зовнішні сили постараються нав'язати кримським татарам ідеологію котроїсь із течій мусульманського фундаменталізму.

Кримсько-татарський народ, особливо його провід, зараз справді на розпутьті: або й далі вижебрувати й вичікувати милості від космополітично-олігархічної влади і співчутливих, але політично неспроможних рухівців; або заручитися підтримкою міжнародних фундаменталістських центрів, що фактично означає стати безвольним пішаком у їхніх кривавих іграх і вирішувати вже не свої, а їхні проблеми; або прислухатися до заклику українських націоналістів і включитись у спільну боротьбу за українську національну державу і національно-державне самоутвердження кримсько-татарського народу у формі Кримської татаро-української автономії.

Ми твердо переконані: рятівною і перспективною для кримських татарів, як і для українців, є тільки ідеологія націоналізму. Якщо кримські татари ідейною основою своїх політичних зусиль зроблять не національно-державницький, а релігійно-конфесійний фактор, – вони приречені на політичну «дурну безконечність»: кожного разу буде з'являтися група набагато «правильніших» і «святіших» лідерів, які внутрішнім розбратом унеможливлять успіхи зовнішні. Приклади цього бачимо в Чечні та Афганістані, у багатьох інших мусульманських країнах, а особливо – в Іраку, де мусульмани-шіїти та мусульмани-суніти з великим

ентузіазмом і завзяттям доводять за допомогою вибухівки свою релігійну перевагу одні над одними, що дає можливість США до безконечності затягувати окупацію – доки котрась із сторін не переконає іншу у своїй винятковій праведності...

Імунітет від усякого релігійного фундаменталізму – християнського, мусульманського, юдейського тощо – дає тільки ідеологія націоналізму. Бо тільки націоналізм учить реалізовувати в політичній практиці Христову науку: «Віддайте кесареві кесарево, а Богові – Боже».

Звичайно, ми далекі від думки, що цей текст негайно переконає всіх і зробить нашими однодумцями. Його завдання інше: окреслити нашу позицію, усунути хоч деякі хибні стереотипи та упередження і вказати на шляхи нашого релігійного порозуміння, національного зближення і політичної консолідації.

Крім того, наша Програма розрахована не на створення якогось татаро-українського оазису в Криму, а на перетворення нинішньої неокolonії, якою фактично є зараз Україна, у нормальну, повноцінну, тобто національну державу. Ці перетворення будуть здійснюватися на всій території України, у томі числі й у Криму, а тому стосуються і кримсько-татарського народу, в особі якого ми, націоналісти, бачимо нашого природного соратника.

У нинішній умовно-«українській» державі українці і кримські татари – це «дві самотності»: бездержавні, а тому однаково безправні на рідній, але не своїй землі; законні господарі країни, але жертви внутрішньої окупації з її узаконеним неокolonіальним беззаконням; взаємно необхідні собі для власного самоутвердження, але відчужені одна від одної. Ми пропонуємо спільну мету, спільну ідеологію, спільну політичну програму, спільну боротьбу за реалізацію законних прав обох наших народів.

Разом – переможемо!

І хай допоможе нам Бог!»

22.07.2006

ПРОГРАМА РЕАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНЬСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ У ПРОЦЕСІ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Прийнято на V Великому Зборі Всеукраїнської організації «Тризуб» імені Степана Бандери 20 серпня 2005 року.

Вступ

Упродовж століть український народ боровся за своє національне і соціальне звільнення, за право бути господарем своєї долі на рідній землі, за свою державу. Цілком реальним здійснення цієї мети було в ХХ столітті.

Однак перша спроба українців створити власну державу після падіння царизму в Росії не вдалася через те, що тодішній соціал-демократичний політичний провід не зумів ідейно об'єднати народ, й Українська Народна Республіка спливла кров'ю на зовнішніх та внутрішніх фронтах, а Україна була поділена між чотирма окупантами.

Другою спробою було проголошення 30 червня 1941 року Акта про відновлення української державності. Півтора десятиліття кращі сини й дочки України під проводом Організації Українських Націоналістів вели героїчну збройну боротьбу за свободу і державність України проти німецько-нацистської та російсько-комуністичної імперій. Але сили були нерівними, продажний політичний Захід своєю політикою невтручання розв'язав руки московським катам, і ця друга спроба утвердження української державності теж була втоплена у крові.

Третя хвиля української національно-визвольної боротьби, очоленої на цей раз лідерами-демократами, піднялася в кінці 80-х – на початку 90-х років і завершилася проголошенням

незалежності України та створенням космополітичної Держави Україна. Але українська нація на рідній землі й надалі залишилася бездержавною і підневільною, грабованою і нищеною внутрішніми і зовнішніми хижаками, а Держава Україна неухильно скочується до статусу безправної неоколонії – під постійною загрозою знову стати часткою російської імперії.

Чому так сталося? Які глибинні причини того, що український народ із зовнішньої окупації потрапив у внутрішню окупацію і зараз загрожений у самому своєму існуванні та мільйонами покидає рідний край у пошуках кращої долі?

Головною проблемою нинішнього державного будівництва є відсутність узаконеної й усвідомленої цілим суспільством **ідеології державотворення**, яка б визначала основні цілі суспільства та шляхи їх досягнення. А це означає, що немає чітко окресленої, привабливої для більшості населення мети, програмних напрямних і пріоритетів державного будівництва, немає ідейно-політичної структуризації політикуму і суспільства, немає цілеспрямованої державницької політики, немає політичної перспективи і поняття про політичне добро і зло, а отже – немає об'єктивних і суспільно вагомих критеріїв оцінки діяльності громадян, політикуму, усіх гілок, структур та людей влади влади.

Другою визначальною проблемою є те, що в основу українського державотворення з самого початку були закладені й узаконені як пріоритетні запозичені доктрини (соціал-демократія, лібералізм, псевдогромадянське суспільство, космополітизм, капіталістичний ринок тощо), а не ідея державності української нації – не **українська національна ідея**. А доки не буде вирішене **головне політичне завдання народу – створення української національної держави**, – доти, як показує наша і світова практика, є і буде неможливим вирішення виключно на користь народу всіх інших проблем (політичних, економічних, соціальних, аграрних, правових, конфесійних, мовних, освітніх, культурних тощо).

Третя проблема – народ цілковито узалежнений від держави, часто – від конкретного чиновника; воля народу не стала визначальним фактором, а сам він – головним суб'єктом державної

політики; не випрацюваний надійний та ефективний механізм взаємодії народу і влади, впливу громади на владу; відсутня методика надійного контролю громади за діяльністю своїх обранців і посадових осіб; є невідкладна потреба у створенні всеохопної **системи українського національного народовладдя** – передусім через суттєве розширення сфери виборності в державному та місцевому управлінні.

Однак і влада, і різні «опозиції» старанно уникають цієї проблематики, а суспільству вже п'ятнадцять років пропонують що завгодно, тільки не розв'язання цих доленосних проблем.

Саме тому в Україні боротьба за владу ще не стала боротьбою за Україну – за відродження, розвиток і добробут української нації, за її самоутвердження у всіх без винятку сферах життя, за державне гарантування її гідного майбутнього. ***Зневага наших провідних політиків до українського народу яскраво проявляється в тому, що на кожних виборах вони пропонують українцям не програми їхнього політичного утвердження як господарів держави, а тільки обіцяють, як безправним жебракам, якісь соціальні крихти з панського столу.***

Усі минулі вибори, зокрема вибори-2004, переконливо довели, що без програми українського національного державотворення ні наявність привабливих лідерів, ні ентузіазм мільйонів українських патріотів, які проголосували за них, не ведуть до зміни системи державотворення, законодавчої та судової практики і політики виконавчої влади на користь суспільства, нації, України.

Кожні вибори – це реальний шанс політично просвітити й об'єднати народ на основі доленосних для нього ідей і програм національного державотворення. Але в умовах незалежності України політичний провід українців на таке виявився в принципі не спроможний. А тому на кожних виборах відбувається те ж саме. Одні пропонують якісь зміни в системі керівництва, які для народу, власне, нічого не змінюють і ніяк не впливають на сутність та характер діяльності влади, інші взагалі нічого не пропонують, крім, звичайно, себе або особи того чи іншого лідера. Тобто кожного разу планується і ведеться гризня за владу, за

корито вигоди, за перерозподіл власності. Але – не боротьба за українську Україну.

У цій ситуації ми звертаємося до українського суспільства з наступним.

1. Першочергове завдання української політики – покінчити з настановою виключно на ту чи іншу особу та очолюване нею політичне об'єднання, яке дбає тільки про свої кланові інтереси, а народ дуриє пустими обіцянками. Безідейні вибори неперспективні, шкідливі і згубні для України. Голосувати треба не тільки *«за когось»*, а передусім і завжди – *«за щось»*: за програму творення власної української національної держави із системою реального національного народовладдя.

2. Політика – це теорія, практика і мистецтво реалізації суспільних ідей. Національна політика – це політика, метою якої є державне самоутвердження ідей, прагнень та інтересів нації. Щоб бути успішною і перспективною для народу, національна політика повинна бути осмисленою: мати провідну ідею (ідею державності української нації на українській землі) і чітку ідеологію державотворення – мету, концепцію, програмні напрямні та пріоритети державного будівництва та функціонування, а головне – реальні механізми їхньої реалізації з неодмінною участю ідейно об'єданого народу. Самі, навіть дуже позитивні, особисті якості окремих політиків ніколи не зможуть замінити українську національну ідею і необхідність у конкретній програмі національного державотворення.

3. Усі українські вибори здійснюються за однією схемою: народ терпить від влади, опозиція виступає проти цієї влади і закликає до цього виборців, обіцяючи створити після своєї перемоги рай на землі. А закінчується це завжди тим, що вчорашня опозиція стає владою, яка черговий раз не здійснила своїх обіцянок та сподівань народу і проти якої знову формується така ж безідейна опозиція. Народ знову залишається ні з чим. Бо сама боротьба «проти» не може відкрити перед Україною ніяких перспектив. Вона приводить тільки до заміни однієї групи політичних обіцяльників іншою, такою ж корисливою групою.

4. Безпринципні блокування з явними ворогами української державності і незалежності можуть змінити один антинародний режим на інший, але ніколи не можуть змінити на краще долю народу. Тому злочинною і ганебною, небезпечною і загрозливою для нації, для державності і незалежності України є практика фактичної реабілітації комунізму через допуск «червоних» до участі у виборах і владі. Така політична реабілітація «лівих» – свідомий злочин проти українського народу. «Червоні» і ті, що закликали народ до братання з ними, мусять зійти з політичної арени України: перші – як вороги України, другі – як політичні простаки чи шахраї, здатні заради особистої влади і вигоди погубити Україну.

5. Зараз національно-патріотичний табір не має свого власного політичного представництва. Це сталося через хибну практику безпринципних блокувань, внаслідок чого національно-демократичні та націоналістичні партії фактично розчинилися в чужорідних блоках, за кілька мандатів чи посад відмовились від реалізації через них своїх програм, незважаючи на те, що лідери і проводі цих блоків ніколи й не збиралися включати у свої програми рятівні та доленосні для народу ідеї національного державотворення, а своєю безідейною гризнею за владу і корито вигоди постійно відволікають українців від боротьби за національну державу та національне народовладдя і нав'язують національно-патріотичному табору політику космополітичного демолібералізму, вигідну всім, крім українців.

6. На кожні вибори національно-патріотичний табір повинен іти під прапором української національної ідеї, із конкретною програмою українського національного державотворення, а українці повинні мати можливість об'єднуватися на ідейній основі і голосувати не тільки за чергового «свого» чи «своїх», а передусім – **за своє**: за власну національну державу з українським національним народовладдям.

7. Щоб згуртувати під прапором української національної ідеї весь національно-патріотичний табір, потрібні колективні зусилля всіх націоналістичних об'єднань, усіх національно-патріотичних сил.

8. Тому актуальним залишається створення коаліції чи блоку національно-патріотичних об'єднань для конкретизації, пропагування і реалізації програми національного державотворення; для перетворення виборів із чисто кон'юнктурної гризні за владу в доленосну боротьбу за національну державу; для формування всенародного руху за реалізацію цих завдань під прапором української національної ідеї. Це потрібно не тільки нам, націоналістам: у цьому – запорука кращої долі України. І доконати цього ми можемо тільки спільними силами.

Наша мета – реалізація української національної ідеї, здобуття, закріплення і розбудова національної держави – держави української нації на українських землях, яка б запевнила українській нації гарантований розвиток, усім громадянам України – всебічну Свободу, Справедливість, Добробут.

I. Ідейно-світоглядіві засади

Наше основне і визначальне триєдине гасло: «Бог! Україна! Свобода!»

Бог: Метою людського існування є наближення до Бога – інакше людина, суспільство, держава деградують, вироджуються і занепадають. Гуманісти свою боротьбу з християнством почали із заперечення Бога й обожнення людини: «Людині гімн! Людині, а не Богу!» (П.Тичина). Через яacobінство, соціалізм і соціал-демократію вони закономірно дійшли до націонал-соціалізму, який перетворював людину в звіра, і до комунізму, який творив безтямного раба і мільйонами винищував поневолені народи. Нинішні гуманісти через демолібералізм, космополітизм і глобалізацію ведуть не тільки окремих людей, а вже цілі країни шляхом атеїзму і денационалізації, гомосексуалізму і наркоманії.

Боротьба гуманістів-демолібералів «за добробут народу» – це насправді боротьба за матеріальні, а не духовні пріоритети в поведінці людей. Їхня боротьба за «свободу совісті» – це боротьба з совістю та духовністю людини і народу. Їхні заклики до

людей «бути самими собою» в практиці життя завжди трансформуються в одне: бути свинею, хамом і рабом своїх недоліків і слабостей. Їхня боротьба за «права людини», але без прав націй – це боротьба за поневолення і знищення націй. Їхнє протиставлення християнським і національним цінностям «загальнолюдського» – це боротьба за створення всесвітнього концтабору й утвердження себе в ролі диктаторів світу.

«Дорога до Бога лежить через Батьківщину» (Ю.Вассиян). Саме віра в Бога стимулює нас до боротьби за Свободу та національну державність України. Бо поневолений, обездуховлений і бездержавний народ приречений виконувати не Божу волю, а волю тих «вовків в овечих шкурах», які паразитують на його крові та поті, формують не національно-релігійну, а рабську свідомість та мораль народу і ведуть цей народ до виродження і небуття. Без утвердження і культивування релігійної свідомості та моралі неможливе національно-духовне відродження, розвиток і гарантоване майбутнє української нації. Той, хто пропонує українцям щось інше, – це або політичний невіглас, або політичний шахрай, але неодмінно – мимовільний чи свідомий, явний чи замаскований слуга сатани.

Україна: Всемогутній Господь створив нас українцями, українською нацією, і хай святиться воля Його на віки віків. А слуги сатани століттями намагаються протидіяти Божій волі і або знищити нас на нашій же землі, або перетворити на росіян, поляків, мадярів, румунів тощо, на імперсько-«інтернаціональне» стадо «советський народ» чи на таке ж безлике, безтямне і звиродніле космополітичне бидло під назвою «політична нація». Тільки у власній національній державі українці можуть зберегтися українцями і християнами, а Україна – Україною. І тому Україна для нас – понад усе! Захищаючи Україну, прагнучи створити українську національну державу, ми відстоюємо не тільки свої національні права, а передусім – Божу волю. І тому – з нами Бог!

Свобода: Бездержавний і підневільний народ не може діяти ні за законами Божими, ні за власними: він приречений жити так, як диктує йому той, хто його поневолив. А тому боротьба

за Свободу людини, нації, України – це наш християнський і національний обов'язок. Немає для людини і народу перспективи самоутвердження без всебічного вдосконалення, немає вдосконалення і розвитку без Свободи, немає Свободи без обов'язків перед Богом і нацією.

Досягти Свободи український народ може тільки шляхом довершення української національно-визвольної революції – у власній національній державі. Зважаючи на те, що ті, хто зазіхає на Україну, хочуть не просто експлуатувати і грабувати, але й знищити нас як народ, – для української нації гасло «Свобода – або смерть!» було і залишається абсолютним категоричним імперативом.

Наш найвищий національний обов'язок: культивування і реалізація української національної ідеї – ідеї державного самоутвердження української нації, створення української національної держави з національною владою і дієвою системою українського національного народовладдя.

Національна ідея – це ідеологічна формула, яка виводиться не тільки з актуальних проблем суспільства, але й із постійних інтересів народу, націлює його на найбільш загальну, головну і визначальну проблему, від вирішення якої залежить і розв'язання поточних проблем, і здійснення всіх прагнень та задумів народу, і саме його буття в часі. Усі українські біди мають насправді одну причину – бездержавність української нації. Ключ до вирішення на користь народу всіх українських проблем один: створення української національної держави. Геніальне поетичне формулювання української національної ідеї дав Т. Шевченко: «**В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля**». Будь-яка підміна цієї ідеї чимось іншим – це свідомий чи несвідомий злочин проти українського народу.

Національна держава – це суспільно-політична система, створена народом для розв'язання своїх поточних проблем, реалізації своїх інтересів і забезпечення собі гарантованого майбутнього. Національною державою керує обрана народом національна влада.

Національна влада – це влада, яка є носієм національної ідеї народу і діє не в інтересах тільки якогось класу чи соціальної групи, а в ім'я цілої нації та всіх громадян національної держави.

Національне народовладдя – це узаконена система визначальної ролі корінного народу в державному будівництві та функціонуванні держави, за якої творити закони, керувати суспільством і судити громадян можуть тільки обранці народу – із числа носіїв національної ідеї цього народу.

Наша ідеологія: український націоналізм – ідеологія захисту, збереження і державного самоутвердження української нації; це Ідея та Чин в ім'я України.

Наша політика: боротьба за українську Україну, а не за можливість панувати над власним народом.

Наша боротьба: за владу народу, а не за владу над народом.

Наша позиція: ідейно-політична опозиція – ми завжди з народом, а з владою – тільки доти, доки вона діє в інтересах нації.

Наш метод: на диявола – хрест, на ворога – меч!

Наш принцип: Як не я – то хто? Як не тепер – то коли? Як потрібно – то можливо!

Наше поле діяльності: в усіх регіонах України, у громадах і колективах, на вулицях і майданах, у всіх місцях розселення українців, а не тільки в сесійних залах, кабінетах і коридорах влади.

Наше ставлення до неукраїнців:

побратимське – до тих, хто разом з нами бореться за українську національну державу;

толерантне – до тих, хто позитивно ставиться до нашої боротьби за право бути господарями своєї долі на своїй землі: «Нам усім тут вистачить місця» (С. Бандера);

вороже – до тих, хто протидіє процесам українського національного відродження і державотворення.

Наші вороги: імперіалізм і шовінізм, комунізм і нацизм, демолібералізм і космополітизм, глобалізм і псевдонаціоналізм і всяка інша нечисть, що прагне паразитувати на крові і поті українців чи звести їх із магістрального шляху до своєї національної держави.

Наше двоєдине завдання: провести якісні, революційні перетворення в інтересах української нації, але при цьому не ослабити і не поставити під загрозу саме існування української державності та незалежності. Зробити це цілком реально через поєднання державотворчих зусиль українського політикуму та народу, об'єднаних українською національною ідеєю.

Наше переконання: *Доки український народ не розв'яже своєї головної проблеми – не створить власної національної держави, не узаконить свого права творити державу, формувати і контролювати владу, – доти жодна його проблема (політична, соціальна, економічна, міжнаціональна, військова, релігійно-конфесійна, освітня, культурна, екологічна тощо) так і не буде вирішена на його користь, доти над українцями на їхній землі пануватимуть чужі правди, чужі сили, чужа воля.*

II. Політично-програмові засади

1. Український шлях

Традиційно наш політикум уже п'ятнадцять років пропонує українському суспільству тільки два шляхи розвитку держави: владний та псевдо-опозиційний.

Суть пропозицій кожної влади зводиться до того, щоб за всяку ціну утриматись при владі, зберегти нинішню систему грабежу народу і країни, не допустити до повномасштабного відродження і політичного самоутвердження справжнього господаря України – української нації. Для цього пропонуються і кожного разу видаються за епохальні та рятівні то запозичені політичні доктрини, то конституція, то беззмістовні референдуми, то злодійські реформи, а періодично – ще й безідейні вибори. Усе це має відволікати увагу українців від головного – творення власної держави. А в результаті цих дій влади Україна з найбільш перспективної пострадянської держави перетворилася на убогу заштатну неоколонію третього світу.

У цій ситуації кожен виступ проти скорумпованої, неукраїнської і навіть демонстративно антиукраїнської влади

сприймається як опозиційний і рятівний для народу. Але це далеко не так.

Що кожного разу пропонує «опозиція»? Перше і постійне гасло різних «опозиціонерів» – «Геть нинішню владу!» Народ це підтримує, бо ненавидить наскрізь скорумповану систему влади, яка його перетворює в жебрака, а Україну – у неоколонію. Далі такий «опозиціонер» пропонує себе – як спасителя народу. А його холуї і блюдолизи за щедру плату роблять із нього святого чудотворця, який невідомо як ошчасливить усіх, щойно його обертуть. І третє, що завжди пропонує народові «опозиція», – це підвищення пенсій, вчасна виплата зарплати, повернення вкрадених заощаджень, зупинення росту оплати за комунальні послуги та ще десяток-другий пустопорожніх соціально-економічних обіцянок, які або не виконуються, або нічого в принципі не змінюють: система залишається незмінною, грабіжники – грабіжниками, багаті – багатими, а бідні – бідними і безправними. Але зате при владі буде «наш»!.. Саме таку «боротьбу» завжди пропонує народові кожна «опозиція», і саме такі «перемоги» народ здобуває під її керівництвом. Уже боролися проти Масола, Кравчука, Табачника, Мороза, Ткаченка, Кравченка, Суркіса, Медведчука, Кучми, Януковича, тепер – Ющенко...

То ж ніякої політичної опозиції в Україні досі не було і немає. Якщо кілька зграй злодіїв люто б'ються за відібраний гаманець, то чи має ограбований сприймати частину з них як харизматичних опозиціонерів?

Справді опозиційною до нинішньої системи влади є тільки наша, націоналістична Програма. Не тому, що ми найголосніше лаємо владу, – для цього не треба ні великого розуму, ні особливої відваги. Не тому, що пропонуємо народові чергового «найсвятішого» кандидата, – таким займаються політичні богомази. І не тому, що роздаємо найщедріші обіцянки, – це роблять політичні «кидали», бо ніхто не ошчасливить народ без його активної участі в боротьбі за власну долю. Наша Програма сутнісно опозиційна, бо пропонує щось якісно, революційно нове в сучасній

українській політиці: **українську національну ідею** як віковічну **мету** української нації та **український шлях** до цієї мети.

Український шлях – це продовження багатовікової **ідейно-політичної боротьби за реалізацію української національної ідеї-мети**. Це боротьба за державне самоутвердження українців у всіх сферах життя. Це боротьба за якісно іншу систему влади – за українську національну державу. Це боротьба за українське національне народовладдя, при якому влада формується, контролюється і змінюється тільки народом, згуртованим під прапором української національної ідеї. Це боротьба за те, щоб кожні вибори були змаганням ідей і програм національного державотворення, а не тільки гризнею бажаючих всістися на шию народові. Це боротьба за виконання заповітів наших предків, за достойне життя сучасників, за гідне майбутнє нащадків.

Український шлях – це боротьба не за **чергового обіцяльника чи зграю обіцяльників**, а за **українську національну державу** – за українську Україну.

2. Національна держава

Держава – це така політична система, яка може працювати **тільки у двох режимах**: або на користь народів, або проти народу. В історії і сучасній політичній практиці людства ще не було жодного випадку, щоби в інтересах народу діяла не національна держава. Однак і влада, й «опозиція» завжди пропонують українцям щось інше.

Ми – за **українську національну державу**. А в національній державі творити закони, керувати суспільством і судити громадян можуть тільки обранці народу – з числа носіїв національної ідеї цього народу. І це право українського народу на національне народовладдя, на формування власної, національної влади і національної керівної еліти має бути узаконене.

Національна держава – це природне прагнення кожного розвинутого народу, це завершення його політичного самоутвердження, внаслідок якого він стає повноправним і єдиним

господарем своєї долі на своїй землі, своєї держави і влади в ній, своєї країни і всіх її ресурсів.

Національна держава – це політичне утворення корінного народу на його власній території для державного забезпечення своїх інтересів у всіх сферах життя, для гарантованого відродження і розвитку, процвітання і буття нації в часі.

Національна держава – це політична система, у якій влада (усі її гілки, структури, посадові особи) є носієм національної ідеї і послідовним захисником національних інтересів свого народу – як у самій країні, так і на міжнародній арені.

Національна держава – це постійний, організований і потужний вплив на владу через всеохопний механізм українського національного народовладдя, який гарантує українцям, що кожна влада буде діяти тільки в українських національних інтересах, – інакше негайно перестане бути владою.

Національна держава – це держава, соціально-економічна політика якої здійснюється за формулою: «Від створення і зміцнення національної держави – через захист економічних інтересів нації – до заможності кожного громадянина».

Національна держава – це держава, де головним і визначальним критерієм оцінки діяльності кожного громадянина є добро нації.

Національна держава – це держава, у якій не змішуються поняття «права національних меншин» і «претензії колишніх окупантів та колонізаторів» і в якій громадяни інших національностей визнають корінний народ господарем країни, мають не тільки рівні з ними права, але й обов'язки, знають і поважають його мову, закони та історію, мають необхідні умови для свого національного збереження і розвитку, виступають повноважними представниками культури свого народу, а не п'ятою колоною чужих держав і транснаціональних хижаків.

Національна держава – це та держава, яка діє в ім'я всіх мертвих, живих і ненароджених, в Україні і не в Україні суцільних українців та всіх чесних громадян України.

3. Національне народовладдя

Нинішня космополітична демократія ґрунтується на безідейній, а тому політично дезорієнтованій механічній більшості, яку легко організують у своїх інтересах і влада, і різні грошовиті пройдисвіти. Механізм цієї «демократії» повністю контрольований і «включається» владою чи «грошовими мішками» відповідно до їхніх же потреб. Ніякої реальної влади народ не має і на процеси державотворення не впливає. Більше того, навіть дотеперішні куці можливості народу хоча б періодично впливати на формування влади (вибори президента, депутатів) відбираються в народу на користь далеких від інтересів народу партій.

Так ціла нація – уже без зовнішньої окупації, а тільки через політичні махінації антиукраїнських сил – із суб'єкта державотворення і єдиного господаря держави поступово перетворюється в пасивний об'єкт політичних маніпуляцій і стає безпорадною жертвою сваволі владомощців. Так кожна окрема людина, сліпо простуючи за далекими від інтересів нації шахраями-демагогами, непомітно втрачає свої права громадянина і перетворюється з господаря своєї долі в безправного та беззахисного наймита влади і різних пройдисвітів.

Не може бути ніяких прав нації, поки вона не має своєї власної національної держави: є тільки святий обов'язок боротися за свою державність. Не може бути ніяких прав людини, поки безправною, бо бездержавною, є її нація: є тільки святий обов'язок боротися за українську національну державу

Наша мета – перетворити Україну в національну державу із реальною системою національного народовладдя і постійно розширювати владу громади в усіх сферах суспільного життя.

Бо якою б «народною» не була влада – і генетично, тобто за походженням людей влади, і за способом формування (через вибори чи шляхом призначення), – усе ж вона буде замкнутою системою і, як така, тяжітиме і до замикання в собі, і до орієнтації на власні інтереси, і до діяння на власну користь. ***«Хорошою» буває не та влада, яка складається з хороших людей, а та, яка перебуває під постійним, щоденним контролем і тиском***

об'єднаного національною ідеєю народу – через всеохопну систему національного народовладдя.

Невідкладним вважаємо:

1. Перейти від постколоніальної командно-адміністративної системи та нинішньої космополітичної демократії (фактично – бюрократії та клановості) до українського народоправства у практиці формування всіх гілок і структур влади (законодавчої, виконавчої, судової) та органів самоврядування.
2. В Україні не може бути депутатом, керівником чи державним службовцем той, хто не визнає за українцями права на власну державу, хто пропонує українцям замість їхньої власної національної держави якесь космополітичне чи новоімперське утворення, хто відверто зневажає український народ, ігноруючи в законодавчій практиці інтереси української нації, а в офіційному спілкуванні – державну українську мову.
3. Розсекретити і зробити публічними відомості про національний склад рад і державних установ усіх рівнів. Приховування чи фальсифікація такої інформації має каратися як важкий антидержавний злочин.
4. Перетворити Верховну Раду у сутнісно український парламент — носія української національної ідеї та послідовного виразника українських національних інтересів як у законотворчій, так і позапарламентській націозахисній діяльності. В українській державі не може бути ні легітимним, ні українським законодавчо-представницький орган будь-якого рівня, у якому не було і немає проукраїнської більшості із депутатів – носіїв української національної ідеї. Український народ не несе відповідальності за дії і рішення різних узурпаторів, які діяли від його імені, але без його волі.
5. Ввести реальний і конституційний механізм відкликання будь-якої виборної особи, що втратила довір'я виборців.
6. Ми за те, щоб **обмежити** депутатську недоторканність, бо ніхто не може бути виведений за межі правового поля, але

- виступаємо **проти її відміни**, бо це узалежнить депутата не від народу, а від будь-кого, не задоволеного його діяльністю, передусім — від виконавчої влади.
7. Поширити саме таку – обмежену законом – недоторканність і на народних обранців **усіх** рівнів (депутатів, голів сіл і міст): для успішної діяльності і захисту інтересів громади їх статус мусить бути узаконено вищим, ніж рядового громадянина, а особливо – чиновника.
 8. Розширити і конституційно закріпити **представницькі** функції і права депутата будь-якого рівня у відстоюванні інтересів нації, держави, громади – аж до права тимчасового припинення розпорядження чи посадових обов'язків чиновника, що порушує закон.
 9. Утвердити самоврядування як «четверту владу», як єдиний кадровий резерв для формування інших гілок влади, як обов'язковий початковий етап у кар'єрі народних депутатів та керівників органів виконавчої влади, як реальний і постійно діючий фактор урівноваження між іншими гілками влади.
 10. Проводити окремі вибори до органів місцевого самоврядування.
 11. Проводити вибори депутатів обласних рад в окремих округах, а не за нинішньою системою.
 12. Проводити прямі вибори голів обласних і районних адміністрацій.
 13. Ввести пряму виборність суддів на альтернативній основі.
 14. Проводити вибори голів сільських громад (війтів) у всіх населених пунктах, а не лише там, де є сільрада.
 15. Ввести виборність начальників міліції та дільничних міліціонерів, що є необхідною передумовою давно назрілого перетворення **міліції** (озброєної структури, яка твориться в кризовий період для захисту влади та встановленого нею режиму) у **поліцію** (структуру для підтримання правопорядку і захисту прав громадян).

16. Суттєво розширити виборність в інших сферах суспільного життя, передусім у структурах виконавчої влади – замість формальних, без участі громади і політикуму, конкурсів на заміщення вакантних посад.
17. Не допускати жодного обмеження державотворчих прав народу (передусім – виборів Президента України не народом, а Верховною Радою та виборів депутатів тільки за партійними списками).
18. Утворити депутатську вертикаль на чолі з депутатом Верховної Ради – для забезпечення ефективної діяльності депутатів місцевих рад у вирішенні регіональних завдань та активної їх участі у вирішенні проблем загальнодержавних і для предметного контролю «знизу» за діяльністю депутата Верховної Ради.

4. Внутрішня політика

В Україні легітимною, законною може бути тільки українська національна держава – держава української нації на українській землі. Завданням внутрішньої політики влади має бути створення і розбудова української національної держави, політична структуризація суспільства за ставленням до мети державотворення і консолідація громадян під прапором української національної ідеї. Внутрішня політика держави повинна бути спрямована на реалізацію української національної ідеї та системи українського національного народовладдя в усіх без винятку сферах суспільного життя.

Невідкладним вважаємо:

1. Внести зміни до Конституції для узаконення української національної ідеї-мети – створення української національної держави й утвердження системи національного народовладдя.
2. Привести законодавство України у відповідність із українською національною ідеєю. Якщо закон суперечить національній ідеї народу, то це вже не закон, а інструкція для наглядачів і правила поведінки для рабів.

3. Законодавчо закріпити кількісний склад представників корінної нації (не менше 80 %) на всіх рівнях усіх гілок та структур влади, що відповідає етнічній структурі суспільства України.
4. Зберегти президентсько-парламентську форму правління державою – при максимальному взаємному незалеженні законодавчої, виконавчої та судової гілок влади.
5. Законодавчо закріпити і на території всієї держави провести реальну декомунізацію України, заборонити комуністичну ідеологію та організації, які її сповідують. Ліквідувати усі символи і сліди тоталітаризму. Повернути селам і містам, вулицям і площам колишні назви або дати нові, що відповідають українській традиції. Створити національний трибунал для розслідування злочинів проти українського народу, вчинених комуністичним режимом. Домагатися створення міжнародного трибуналу для розслідування злочинів комунізму.
6. Забезпечити обов'язкове функціонування української мови як державної та її безперешкодне використання як засобу спілкування та інформаційного забезпечення на всіх рівнях державного і суспільного життя. Прийняти нову, відповідну українській національній ідеї, редакцію «Закону про мови». Передбачити конкретну відповідальність за порушення законів про державність української мови.
7. Ввести системи іспитів з української мови, історії та Конституції України для набуття українського громадянства та прийняття на державну службу.
8. Законодавчо припинити хвилю денационалізації та русифікації в усіх сферах життєдіяльності держави і суспільства.
9. Ввести графу «національність» у паспорт та інші документи, що посвідчують і характеризують особу. Усі громадяни України мають право на збереження своєї національної ідентичності, і ніякий закон не може позбавляти їх цього права.

10. Зберегти в Україні єдине громадянство. Законодавчо надати українцям діаспори особливий правовий статус, а також спростити процедуру набуття ними українського громадянства.
11. Сформувати державну політику щодо сприяння національно-культурному розвитку національних меншин та етнічних груп в Україні, чітко усвідомлюючи різницю між правами національних меншин і претензіями колишніх окупантів та колонізаторів України.
12. Створити умови для відродження і розвитку етнокультурних особливостей українських субетнічних груп.
13. Визнати на державному рівні всіх, хто боровся за незалежність України і державність української нації від 1917 року.
14. Відмінити пільги ветеранам окупаційних каральних органів та притягти їх до відповідальності за злочини, вчинені проти українського народу.
15. Реформувати систему відбуття покарань. Суд позбавляє людину тільки волі, а нинішня в'язнична система прирікає її на голод, холод, туберкульоз та інші хвороби, на нічим не обмежений кримінальний та адміністративний терор і навіть смерть. Звузити сферу застосування такої кари, як ув'язнення. Пом'якшити кару за дрібні злочини. Переглянути справи засуджених за дрібні злочини та провести амністію для більшості з них.
16. Узаконити розмежування функцій Уряду, Секретаріату Президента, РНБО, щоб уникнути адміністративної анархії, отаманщини та появи неконституційних центрів влади
17. Покінчити з практикою формування державного апарату шляхом безвідповідальної і безконтрольної з боку народу бюрократичної номінації – призначення на керівні посади чиновників нижчого рівня чиновниками вищого рівня. Через виборність керівництва (де це можливо) та через затвердження кандидатів на посади радами відповідного рівня докорінно змінити владні структури, переорієнтувавши їх на служіння народові; привести кадровий склад держапа-

рату у відповідність із національною структурою суспільства, а його чисельність і функціонування – у відповідність із потребами народу, а не самої влади; законодавчо визначити верхню межу витрат на його утримання. При цьому слід враховувати, що **національно свідомі кадри з досвідом державного будівництва – це золотий фонд нації і його треба берегти.**

18. Вирішувати проблеми міграції з врахуванням національних інтересів. За поданням і мотивацією Уряду Верховна Рада повинна встановлювати, а Президент затверджувати щорічні квоти на в'їзд іноземців в Україну з метою постійного проживання.

5. Національна безпека й оборона

І влада, й «опозиції» бачать гарантії безпеки держави тільки в міжнародному визнанні України, у її членстві в європейських та світових структурах, у партнерстві в рамках НАТО, СНД, ЄСП, ЄС тощо. Це небезпечна і згубна для України політика. Вона базується на свідомому чи несвідомому змішуванні понять «**безпека нації**» (усунення всього, що заважає всебічному відродженню, розвитку і державному самоутвердженню української нації), «**національна безпека**» (протидія внутрішнім і зовнішнім чинникам, які суперечать інтересам української нації у всіх сферах життя і загрожують її майбутньому) та «**безпека держави**» (надійне забезпечення держави від можливої агресії, окупації та спроб антиконституційної зміни влади).

Про безпеку української нації, яка у власній країні загрожена у самому своєму існуванні, ні влада, ні «опозиції» навіть не заікаються, що підкреслює їх неукраїнський, а в багатьох випадках – виразно антиукраїнський характер.

Поняття «національна безпека» в нинішній державі ніколи не мало українського змісту і вживається виключно для прикриття інтересів владних та фінансово-промислових кланів і зарубіжних хижаків.

Що стосується поняття «безпека держави», то політичним ідіотизмом або зловорожим шахрайством є узалежнення самого існування держави тільки від вкрай ненадійних, як показує історія і нинішня політична практика, зовнішніх факторів і творення оборонної доктрини на тому, що «зараз на нас ніхто не збирається нападати». Тут доречними є два запитання: «А ви звідки знаєте?» та «А якщо збереться?»

Крім того, оборонна доктрина України має враховувати ще два фактори. По-перше, нашим сусідом є Росія, яка продовжує щодо України свою агресивну імперську політику – з явним наміром перетворити її у свою колонію. По-друге, оскільки найпотужніша у військовому плані держава – США – повністю ігнорує міжнародне право і діє з позицій політичного бандитизму, то сподіватися на якісь міжнародні гарантії безпеки не доводиться.

Ми впевнені:

а) надійно гарантувати безпеку України може тільки сам український народ, об'єднаний українською національною ідеєю, і тільки у власній національній державі;

б) якщо влада не виявляє і не карає ворогів нації та держави, – значить, вона сама є ворогом нації та держави.

Невідкладним вважаємо:

1. Випрацювати національну оборонну доктрину держави, наскрізним принципом якої має бути опора на власні сили українського народу.
2. Розбудувати відповідно до потреб національної безпеки й оборони і сучасного технологічного рівня національні державозахисні (Збройні Сили та структури безпеки) і правоохоронні органи. Їх сутнісна (ідейно-світоглядна, політична і кадрова) українізація – передумова реальної безпеки нації, держави, громадян.
3. Військова доктрина України має творитися за принципом не «проти кого», а «для чого»: для культивування і розвитку військового потенціалу української нації; для надійної оборони країни від будь-якої агресії; для забезпечення стратегічних інтересів держави; для рівноправної участі України

- у міжнародній політиці. Саме з цього, а не із вказівок зарубіжних центрів повинні випливати рішення про кількісний склад, структуру й оснащення оборонної системи України.
4. Перейти до професійної Національної Армії. Перехід до професійної Армії повинен не зменшувати, а збільшувати обороноздатний потенціал нації.
 5. Проводити систематичні військові збори-вишколи всього чоловічого населення України віком від 18 до 30 років.
 6. Сприяти створенню молодіжних парамілітарних формувань національно-патріотичного спрямування, національних козацьких формувань, військово-спортивних, військово-технічних секцій, курсів та клубів і надавати їм усебічну державну підтримку.
 7. Відновити вивчення військової справи і підняти на належний рівень національне військово-патріотичне виховання у середніх навчальних закладах (школи, гімназії, ліцеї, коледжі).
 8. Створити військові кафедри у всіх вищих навчальних закладах для готування офіцерів резерву.
 9. Забезпечити незалежність матеріально-технічного оснащення Армії від іноземних чинників.
 10. Фінансування Армії має здійснюватися відповідно до реальних потреб, а не за залишковим принципом. Історія вчить: хто не хоче годувати власну армію, той годуватиме чужу.
 11. Особливу увагу приділити основі Армії – офіцерському складу. Мінімальна заробітна платня офіцера має складати не менше суми трьох прожиткових мінімумів і супроводжуватися відповідними надбавками за звання, посади і вислугу літ. Безробітна дружина офіцера має одержувати платню, не меншу прожиткового мінімуму. Житлові проблеми (помешкання, меблі, плата за комунальні послуги, ремонтні роботи тощо) має вирішувати не офіцер, а адміністративно-господарські підрозділи військових частин. При звільненні офіцера в запас належно фінансована Армія (а

не скорумповані цивільні чиновники) забезпечує його відповідним його рангу і складу його сім'ї та готовим до проживання помешканням в обраному ним населеному пункті. Пенсія офіцера не може бути нижчою за 80 % його платні. Мінімальна пенсія офіцера, що став інвалідом внаслідок виконання ним службових обов'язків, не може бути нижчою його попередньої платні. Особиста холодна та вогнепальна зброя має видаватися офіцерові після закінчення навчання, разом із атестатом, бути при ньому під час служби і, за його бажанням, може залишатися в нього з правом носіння після звільнення в запас.

12. Скоротити управлінський апарат у силових структурах до реальних потреб. Переатестувати кадри силових структур за критерієм національно-державницьких позицій, професіоналізму та вільного володіння українською мовою.
13. Забезпечити належне національно-патріотичне виховання особового складу силових структур.
14. Здійснити остаточне виведення всіх російських військ із території України – як реальної військової загрози безпеці України. Не допускати створення на території України іноземних військових баз.
15. Розмежувати функції українських державозахисних і правоохоронних структур, чітко окреслити їхні права, обов'язки, критерії оцінки їхньої діяльності.
16. Відновити ядерний потенціал України – як гарантію від будь-чєї агресії в наш час політичного бандитизму провідних держав світу.
17. Вивести Україну з усіх інтеграційних, а насправді новоімперських структур, творених з метою відновлення московської імперії у кордонах СРСР.
18. Не допустити захоплення наших транспортних систем іноземними державами.
19. Засудити та скасувати створення так званого «єдиного економічного простору», а також всі інші дії, вчинені владою, які ведуть до обмеження національного суверенітету.

20. Прийняти Закон про енергетичну безпеку, згідно з яким одне джерело енергопостачання не може мати більше 20 % потреб українського ринку.
21. Ввести національно-захисне оподаткування на будь-які чужомовні видання, теле- та радіопрограми, книжки, концерти «своїх» та іноземних виконавців.
22. Заборонити діяльність антиукраїнських, антидержавних партій, громадських організацій, ЗМІ.
23. Посилити в'їзний режим на кордонах України для запобігання проникненню нелегальних мігрантів.
24. Посилити боротьбу з нелегальним обігом, виробництвом та транзитом наркотиків.
25. Ліквідувати нинішню кримську територіальну автономію як суперечну Конституції.

6. Економічна політика

Економіка – це система забезпечення матеріальних інтересів тих, кому належить влада. У розвинутих, національних державах народ виборів собі значну частину влади, а з нею – і право на значну частку в розподілі прибутків від економічної діяльності.

В Україні економіка ідеально працює на забезпечення матеріальних інтересів людей влади і зв'язаних з нею через корупцію внутрішніх і зовнішніх хижаків. Практично всі фінансові системотворчі економічні ресурси в Україні належать неукраїнцям. А весь народ, політичні здобутки якого вже півтора десятиліття успішно продають владі різні «опозиціонери» (комуністичні, соціалістичні, «демократичні», «протестні», «патріотичні» тощо), посаджений владоможцями на голодну пайку і мільйонами тікає світ за очі в пошуках заробітку.

Наша економіка не тільки не забезпечує матеріальних інтересів народу, але перетворена в досконалу систему грабежу народу та держави і є найголовнішою складовою частиною системи нищення української нації. При цьому на кожних виборах і

влада, й «опозиція» обіцяють ще й удосконалити її – щоб діяла ще ефективніше...

Ключем до перетворення економіки в систему забезпечення матеріальних інтересів народу є тільки національно-державотворча політика: створення власної національної держави.

Бо ефективна і корисна для народу тільки економіка в національних державах, де вона будується і розвивається за формулою: **«Від створення й утвердження національної держави — через державний захист економічних інтересів нації — до добробуту кожного громадянина».**

Українська економіка має забезпечувати всебічне відродження і розвиток української нації, добробут усіх громадян та економічну безпеку держави.

Ми керуємося національними принципами: **«Свій до свого по своє»**, **«Українські гроші – в українські руки – на українські справи»**, **«Ви не даєте нам жити – ми не дамо вам панувати!»** тощо.

Невідкладним вважаємо:

1. Розгорнути політичну боротьбу за українську національну державу і реальне національне народовладдя, без чого неможливо здійснити будь-які соціально-економічні (як і всякі інші) реформи на користь народу.
2. Відновити державний контроль за стратегічними галузями економіки.
3. Переглянути результати приватизації з огляду на національні інтереси. Провести реприватизацію незаконно приватизованих стратегічних промислових об'єктів (ВПК, НГК тощо).
4. Заборонити приватизацію у стратегічних галузях народного господарства, у першу чергу – транзитно-транспортної системи України.
5. Відмінити всі законодавчі та нормативні акти, які сприяли неефективній та злочинній приватизації.

6. Визначити перелік галузей приватизації і підприємств, де можлива участь лише українських інвесторів.
7. Заборонити контроль іноземними власниками більш як за 30 % підприємств галузі, що охоплюють не більше 30 % сегменту ринку.
8. Поставити під ефективний громадський контроль механізм управління державним майном з метою запобігання розкраданню та штучному банкрутству державних підприємств.
9. Встановити карну відповідальність за штучне витіснення працівників із підприємств з метою їх наступної приватизації. Першою передумовою приватизації має бути збереження кількості робочих місць – через реорганізацію, реконструкцію і розширення виробництва. Друга умова – збільшення прибутків держави від діяльності приватизованого підприємства.
10. Забезпечити державну підтримку підприємцям, які сприяють процесам національного відродження і державотворення.
11. Амністія тіньового капіталу, до того ж – із реальними гарантіями, стане можливою тільки в українській національній державі, тільки за індивідуального підходу до його власників і тільки за умови використання конкретного капіталу для створення й утвердження національної держави.
12. Провести докорінну націозахисну реформу податкової системи України. Відмінити накинуті нам міжнародними хижакими руйнівні схеми оподаткування, знизити податковий прес на українського виробника, перейти до стимулюючого оподаткування.
13. Ліквідувати необґрунтовані пільги для іноземних товаровиробників і спільних підприємств.
14. Реформувати банківську систему з метою підвищення рівня її прозорості, ефективності, надійності та доступності до кредитних ресурсів.
15. Скоротити контролюючі органи до реальних потреб.

16. Припинити переливання національних ресурсів за межі України, створити умови для їхнього повернення в державу.
17. Націоналізувати всі стратегічні підприємства, що знаходяться на території України, у першу чергу ті, що потрапили до рук іноземного капіталу.
18. Шляхом пільгового оподаткування і кредитування підтримати розвиток малого та середнього підприємництва.
19. Створити сприятливі умови для реалізації конкурентних переваг вітчизняної економіки.
20. Забезпечити пріоритетність розвитку самодостатнього військово-промислового комплексу як матеріально-технічної бази забезпечення Збройних Сил і обороноздатності України.
21. Розробити й реалізувати короткотермінові програми автономного забезпечення країни продуктами харчування, енергією, конструкційними, будівельними і хімічними матеріалами, сировиною, машинами і запасними частинами.
22. Встановити жорсткий контроль з боку державних та громадських органів за цільовим використанням бюджетних коштів та перекрити шляхи їх переливання у тіньові доходи.
23. Встановити надійну систему контролю за сплатою податків та застосувати жорсткі (до конфіскації) заходи стосовно тих суб'єктів господарювання, які приховують свої доходи з метою ухилення від сплати податків.
24. Законодавчо передбачити суворі форми покарання для тих посадових осіб податкових, митних, правоохоронних органів, з боку яких виявлено сприяння суб'єктам господарювання в ухиленні від сплати податків чи митних зборів.
25. Припинити безконтрольне залучення зовнішніх позик; якнайшвидше розібратися із зовнішніми і внутрішніми боргами.
26. Ввести як один із визначальних критеріїв діяльності виконавчої влади всіх рівнів кількість створення нових робочих місць – через сприяння влади у створенні і роз-

- ширенні приватного підприємництва та залучення безробітних до громадських робіт. Максимально спростити процедуру реєстрації малих та приватних підприємств і встановити термін, за який чиновники (а не майбутній підприємець!) мають зібрати необхідні довідки для реєстрації чи обґрунтованої письмової відмови в ній. Кожна така відмова має бути предметом всебічного вивчення посадовцями вищого рівня.
27. Створити сприятливі умови для залучення інвестицій української діаспори в національну економіку.
 28. Розвивати внутрішньодержавний туризм як засіб наповнення бюджету.
 29. Ліквідувати цінові перекоси, послідовно вирівнювати ціни на промислову та сільськогосподарську продукцію.
 30. Знищити негативну практику цінових надбавок внаслідок перепродажу продукції через посередницькі структури.
 31. Послідовно забезпечити умови для самодостатності національного виробництва, сформувані замкнені виробничі цикли, зорієнтувати народногосподарський комплекс на забезпечення самодостатності.
 32. Законодавчо обмежити експансію транснаціональних компаній в Україну.
 33. У зв'язку з катастрофічним зменшенням чисельності населення України розробити та ввести в дію державну програму відтворення нації, яка зняла б матеріальний бар'єр у справі народжуваності та виховання дітей. Забезпечити гідне фінансування і систему пільг сім'ям, які мають трьох та більше дітей,
 34. Поборювати політику економічного неоколоніалізму, за якої Україна може перетворитися на ринок збуту товарів низького гатунку, на сировинну базу високорозвинених країн у міжнародному розподілі праці.
 35. Запровадити загальноприйняті заходи для обмеження доступу іноземних, особливо споживчих та низькотехнологічних товарів на український ринок.

7. Соціальна політика

Гарантом ефективності та перспективності соціальної політики і захисту громадян є національна держава. В основу соціальної політики покладаємо сутнісні для національної держави принципи національної солідарності, справедливості та відповідальності у взаєминах громадян із державою, власників із найманими робітниками, працездатного та непрацюючого населення. Національна держава для того й твориться, щоб вирішувати на користь народу *всі* його проблеми, у тому числі й соціальні. **Обіцянки вирішити нинішні соціальні проблеми народу без створення української національної держави – це або політичний дилетантизм невігласів, або відверто антиукраїнське політичне шахрайство.**

Невідкладним вважаємо:

1. Встановити такий соціальний і господарський лад, в якому кожен громадянин матиме гарантоване право на працю згідно з його здібностями та освітою, право на вільний вибір місця праці, право на соціальне забезпечення у разі нещастя, безробіття, хвороби.
2. Радикально змінити систему пенсійного забезпечення. Через розмір пенсії має реалізовуватися традиційна для української нації суспільна повага до старших людей і принцип соціальної справедливості. Пенсія не може бути засудом до животіння у злиднях, а пенсіонер – тягарем для оточуючих. Сім'ї має бути вигідно мати пенсіонера.
3. Основна пенсія не може бути нижчою за прожитковий мінімум і становити менше, ніж 70 % попередньої заробітної платні пенсіонера. Мінімальна пенсія інвалідів не може бути нижчою за основну і має супроводжуватися надбавками відповідно до встановленої медичною комісією групи.
4. У пріоритетному порядку шляхом цільового фінансування створити всі умови для підвищення життєвого рівня, авторитету і ефективної діяльності працівників сфери освіти, науки, охорони здоров'я, культури, військовиків, працівни-

- ків правоохоронних органів та державного управління, усієї національної інтелігенції як головного суб'єкта духовного, інтелектуального та економічного розвитку суспільства, підвищення добробуту всіх громадян і всебічного зміцнення держави.
5. Усунути головну причину бідності наших людей – неефективну кримінальну приватизацію та її реальний наслідок – низький рівень оплати праці людей, зайнятих в офіційному, легальному секторі економіки.
 6. Визначити та встановити грошовий розмір пільг і допомог населенню, довести їх величини до кожної людини, що отримує ці пільги, унезалежнити користування пільгами від сваволі чиновників.
 7. Поповнити бюджет держави за рахунок введення диференційованого податку на велике майно.
 8. Встановити персональну майнову відповідальність керівників підприємств за невиплату заробітної плати.
 9. Розпочати процес випереджаючого зростання зарплатні та її максимального наближення до європейського рівня.
 10. Домогтися угод про захист прав і свобод наших трудових емігрантів із урядами країн, де вони працюють.
 11. Затвердити програми заходів по зростанню зайнятості в середині країни для зменшення і припинення трудової еміграції. Заохочувати внутрідержавне переміщення робочої сили.
 12. Прискорити виплати по внутрішньому боргу громадянам через утворення ринку внутрішнього державного боргу, що збільшить величину і пришвидшить виплату заборгованих Ощадбанком заощаджень громадян.
 13. Ліквідувати дитячу безпритульність, привести матеріальну базу і фінансування дитячих будинків і будинків перестарілих у відповідність із реальними потребами, припинити русифікацію і забезпечити високий рівень національно-патріотичного виховання дітей-сиріт.

14. Держава має розглядати сім'ю як основну складову нації, джерело продовження життя роду, національно-духовної спадковості та незнищенності нації. Сприяти відродженню традиційної української сім'ї та родинних стосунків як основи повноцінної життєдіяльності української громади. Українська громада була, є і буде невід'ємною складовою частиною суспільства, в якому формується українська людина.
15. Сприяти відродженню високого суспільного статусу української жінки – жінки-матері, берегині сімейного вогнища.
16. Захистити права матері і дитини. Призначені судом аліменти відраховуються у державний фонд, а одинока мати безпреобійно одержує аліменти від держави, стягувати які і притягати до відповідальності за ухиляння від яких – обов'язок відповідних органів влади, а не безпорадної матері.
17. Ввести у дію програму стимулювання збільшення народжуваності. Після народження кожної дитини держава виплачує батькам одноразову допомогу, достатню для забезпечення всім необхідним нового члена сім'ї. У сім'ях, де рівень матеріального забезпечення нижчий прожиткового або перевищує його не більше, ніж на 50 %, на кожну дитину батьки одержують щомісячну грошову допомогу в розмірі прожиткового мінімуму.
18. Надати пільги ветеранам ОУН-УПА, які забезпечать їм гідну старість.
19. Збільшити виплати по безробіттю, а також виплати сім'ям, де двоє безробітних і непрацевдатні старі батьки або малолітні діти.
20. Налагодити видачу безкоштовної харчової допомоги кожному, хто відчуває у ній нагальну потребу. Створити гуртожитки-інтернати для тих, що втратили власне помешкання і засоби існування.
21. Утворити спеціальний дитячий лікувальний фонд для надання невідкладної медичної допомоги хворим дітям, бать-

- ки яких не можуть оплатити операції, лікування чи інші форми підтримання життя дитини.
22. Зберегти безкоштовну медичну допомогу, а також допомогу ліками пенсіонерам, багатодітним сім'ям і бідним людям.
 23. Ввести страхову медицину. Бюджетна заробітна плата лікарям та медперсоналу буде доповнюватися гонораром з боку страхових компаній. Вона буде залежати від складності та відповідальності роботи.
 24. Створити і розбудувати на засадах національної та професійної солідарності вільні профспілки для захисту соціальних та економічних інтересів трудівників.
 25. Домагатися відшкодування Росією грошових заощаджень громадян, вкладених до Ощадбанку колишнього СРСР.
 26. Ввести декларування доходів усіма громадянами без винятку та жорстку правову відповідальність за приховування доходів.
 27. Усі дотеперішні спроби вирішення шахтарської проблематики здійснювалися виключно з міркувань економічної доцільності, а насправді – інтересів олігархічних кланів, а тому виявилися абсолютно неефективними. Випрацювати комплексну державну програму розвитку стратегічно важливої вугледобувної промисловості на основі якісно нового – національно-захисного підходу до цієї проблеми.

8. Аграрна політика

Село – це не тільки продуцент товарного хліба і не лише виробник сировини для міської харчової промисловості, як вважають і влада, й «опозиції». **Українське село – це сформована за цілі тисячоліття ефективна й унікальна система всебічного матеріального і духовного життєзабезпечення, національного людинотворення і націозбереження.**

Не може бути «неперспективних» сіл: кожне з них – це частка українського національного світу і кожне необхідне нації. Відроджувати, розвивати та зберігати треба кожне село – не лише як виробничу одиницю, а передусім як живу й незамінну клітину

національного організму. **Успішно розвиватися українське село може тільки в українській національній державі.** Інакше воно й надалі залишатиметься об'єктом грабежу та експлуатації.

Уся державна політика і практика щодо села повинні бути спрямовані на його збереження, відродження і всебічний розвиток, на створення таких умов, щоб не тільки припинилася міграція із села, але й почався зворотній процес – повернення колишніх селян і переселення в село частини мешканців міст. Саме за цим і повинна оцінюватися аграрна політика і практика влади.

Невідкладним вважаємо:

1. Розробити реальну національно зорієнтовану програму всебічного відродження і розвитку українського села. Передбачити в державному бюджеті суттєві витрати на всебічне відродження села.
2. Припинити нинішню адміністративно-територіальну реформу як таку, що не обґрунтована реальними потребами села та держави і реалізація якої може бути згубною для українського села.
3. Держава має стати першим, вигідним і надійним партнером, опорою та захисником селянина-товаровиробника. Влада повинна всебічно сприяти розвиткові приватного підприємництва і кооперації селян-господарів.
4. Прийняти Закон про пільгове, у кілька разів нижче, ніж у великих містах, оподаткування малих підприємств, які творяться у селі.
5. Забезпечити як державні замовлення, так і закупівлю державою від селян надлишку товарної продукції за наперед встановленою ціною, яка має окупити затрати на її виробництво, гарантувати мінімальний прибуток та унеможливити щорічний грабіж селян різними посередниками і трейдерами.
6. Створити фонд державного страхування сільськогосподарського виробництва.
7. Прийняти Закон про економічну диверсію і ввести кримінальну відповідальність за штучне завищення цін на палив-

- но-мастильні матеріали (що стало вже традиційним, особливо перед посівною та збиральною кампаніями). Винні в цьому особи повинні бути суджені за економічну диверсію проти держави, шахрайську змову з метою одержання надприбутків та злочинство в особливо великих розмірах; фірми – позбавлятися ліцензій, а їхнє майно – конфіскуватися і, за рішенням фонду державного майна, або перейти у власність держави, або бути проданим з аукціону.
8. Відродити вітчизняне сільськогосподарське машинобудування і створити дієву систему лізингу. Налагодити випуск сучасної, особливо малої техніки для села, засобів захисту рослин, мінеральних добрив тощо та пільгове кредитування їх закупівлі.
 9. Заморозити можливість продажу землі та її дарування у спадщину, а також інші операції спекулятивного характеру із землею, які зараз мають місце, до утворення державних і ринкових інституцій, які обслуговують та легалізують (і регламентують) рух земельних ресурсів.
 10. Надати земельні паї сільській інтелігенції та працівникам, зайнятим у сфері обслуговування села. Якщо в даний час це вже неможливо зробити у формі виділення земельних ділянок, то повинні бути розроблені компенсаційні механізми.
 11. Забезпечити реальну присутність держави на сільськогосподарському ринку. Спрямувати політику цін, субсидій, кредитів, тарифів у першу чергу на захист українського селянина.
 12. Дозвіл на імпорт сільськогосподарської продукції може видавати тільки Верховна Рада і тільки тоді, коли Уряд доведе, що українське сільське господарство не може задовольнити попиту.
 13. Не допустити створення та існування підпільних латифундій на десятки тисяч гектарів землі, які по-хижацькому експлуатують землю з метою отримання надприбутків.

14. Утворити та ввести у дію необхідні ринкові інституції для функціонування аграрного сектора економіки, для виходу на іпотечний механізм кредитування сільського господарства.
15. Держава повинна організувати і фінансувати створення у гірських селах мережі кабельного телебачення.
16. Прийняти на законодавчому рівні, передбачити реальні джерела фінансування і ввести в дію державні програми «Сільські дороги», «Сільська вулиця», «Сільське подвір'я», «Сільська школа», «Сільські осередки та об'єкти культури», «Фізкультура і спорт у селі», «Сільський телефон», «Агротуризм» тощо.

9. Освіта

Система освіти в Україні потребує докорінних змін, які мають відповідати українській національній ідеї.

Метою освітньої системи України має бути розвиток і примноження інтелектуального і творчого потенціалу особистості та цілої нації, формування високоосвічених кадрів національного державотворення і виховання національно свідомих, активних, самовідданих та жертвовних громадян української національної держави.

Крім того, освіта тільки в першому наближенні постає як скарбниця знань, якими треба оволодіти. Але сутнісним, головним і визначальним у ній є інше. Освіта – це школа пізнання, мислення і творення. І формувати вона повинна не ерудованих тупаків, а особистостей із високою культурою мислення, які вміють добувати, осмислювати і творчо використовувати набуті знання.

Для реалізації цієї комплексної мети Уряд має підготувати й запропонувати для публічного обговорення, а Верховна Рада узаконити національно зорієнтовану державну програму розвитку освіти в Україні.

Невідкладним вважаємо:

1. Випрацювати та ввести державну концепцію освіти, базовану на тисячолітніх традиціях національної етнопедагогі-

- ки. Розробити науково-методологічну базу національно-патріотичного виховання на основі національних концепцій освіти (зокрема теорії Григорія Ващенка). Відмовитися від засад і залишкових стереотипів радянської педагогіки та сліпого копіювання іноземного досвіду, передусім розтлінних демоліберальних освітньо-виховних концепцій.
2. Народна освіта в Україні повинна бути українською, державною, єдиною, системною і безплатною на всіх рівнях для всіх громадян. Усі діти України повинні мати рівні права і реальні можливості здобувати освіту, розвивати свій творчий потенціал і використовувати його на добро нації. Недопустиме існування привілейованих приватних та зарубіжних навчальних закладів, як і таких, що працюють за іноземними навчально-виховними програмами.
 3. Провести дерусифікацію усіх закладів освіти по всій території України незалежно від форм власності.
 4. Припинити нинішню практику нищення системи освіти через її «американізацію» та приватизацію.
 5. Навчально-виховний процес у всіх закладах освіти має здійснюватися виключно українською мовою. Українська мова має вивчатися в усіх без винятку навчальних закладах усіх рівнів та відомчого підпорядкування. Початкове навчання дітей з національних меншин у місцях їх компактного проживання має вестися рідною мовою і з обов'язковим вивченням державної мови на рівні, який уможлиблював би учням продовження навчання у закладах вищого ступеня.
 6. Переглянути діючі і підготувати нові навчальні плани і програми відповідно до вимог національної перебудови освіти. Зміст освіти, обов'язковий обсяг знань і обсяг контролю знань на державних екзаменах визначаються державними програмами, які можуть бути затверджені міністерством освіти тільки після публікації їх проектів в освітній періодиці, оцінки незалежними експертами та обговорення громадськістю. На виконання державних планів і програм

- може бути передбачено не більше 80 % навчального часу. Решта часу відводиться для реалізації творчих програмних ініціатив відділів освіти, надзірних рад, батьківських комітетів, дирекції шкіл чи деканатів і ректоратів, самих учителів і викладачів, контрольованих методичними радами відділів освіти, кафедрами та вченими радами університетів.
7. Центральною фігурою, головним суб'єктом національної системи освіти має бути вчитель-вихователь і викладач: «Учителем школа стоїть» (І. Франко). Їх формуванню, умовам праці та матеріальному забезпеченню держава повинна приділяти постійну і неослабну увагу.
 8. Норми тижневого навантаження вчителів (передусім філологів та вчителів суспільних дисциплін) мають бути суттєво знижені для вивільнення часу, необхідного для самоосвіти та активної громадської діяльності вчителів. Середня оплата праці вчителів має бути суттєво (у кілька разів) вища за середню заробітну платню в країні. Оплата праці сільських учителів повинна бути на 50 % вища, ніж міських.
 9. Педагогічні університети повинні стати базовою складовою системи народної освіти, ядром регіональної сітки навчальних закладів (педагогічні училища чи коледжі, ліцеї, гімназії, школи), її науково-методичним і видавничим центром та осередком обов'язкового підвищення кваліфікації вчителів (по два місяці кожні три-чотири роки).
 10. Норми педагогічного навантаження викладачів вищих навчальних закладів мають бути суттєво знижені та приведені у відповідність із європейською практикою, а оплата праці рядового викладача має щонайменше чотирикратно переважати узаконений прожитковий мінімум і супроводжуватися відповідними доповненнями за посади та наукові звання.
 11. Розробити і впровадити методики для формування національної свідомості, культури, релігійності та високої моральності з раннього дитячого віку й утвердження їх у духовності юнацтва та молоді.

12. Учні повинні вирости в атмосфері високої культури, доброзичливості та взаємодопомоги, вимогливості, самодисципліни і відповідальності. Учні, які через вроджені чи набуті якості не можуть вписатися в навчально-виховну систему звичайної школи, за поданням дирекції та рішенням надзірної ради мають виключатися зі школи і після медичного та психолого-педагогічного обстеження скеровуватися відділами освіти у спеціальні навчальні заклади.
13. Посилити відповідальність батьків за дітей. Слід зупинити і викоренити таке явище, як діти-сироти при живих батьках.
14. Необхідно відроджувати і культивувати традиційне для України суспільне виховання дітей. Законодавчо передбачити покарання для дорослих, які зігнорували негідну поведінку дитини чи підлітка.
15. Ліквідувати дефіцит національно свідомих освітянських кадрів. Необхідно подолати нинішню фемінізацію педагогічних колективів і через систему заохочень суттєво збільшити кількість педагогів-чоловіків.
16. Фінансування національної системи народної освіти не може здійснюватися з місцевих бюджетів, оскільки це створює нерівність учнів різних регіонів у можливостях набуття освіти. Необхідно забезпечити пріоритетне фінансування загальноосвітніх шкіл усіх типів з державного бюджету.
17. Розмежувати функції керівництва школою. **Директор школи** здійснює повсякденне керівництво школою; організовує роботу педагогічного та учнівського колективів; планує, спрямовує і контролює навчально-виховний процес; відповідає за якість навчально-виховної роботи школи; вносить пропозиції щодо вдосконалення змісту, матеріально-технічного та кадрового забезпечення навчання та виховання учнів. **Батьківський комітет** школи забезпечує взаємодію батьків та педколективу у справі ефективності навчально-виховної діяльності. **Надзирна рада** з числа національно свідомих, політично активних та авторитетних у громаді людей здійснює громадський контроль за реалізацією дер-

жавної освітньо-виховної політики та станом справ у школі, оцінює роботу директора, ефективність педагогічної діяльності та громадську активність учителів. **Державний контроль** і матеріально-технічне забезпечення шкіл (створення і фінансування нових посад, будівництво і ремонт приміщень, закупівля техніки, інвентаря тощо) здійснюють відділи народної освіти.

18. Розгорнути належну науково-методичну та поліграфічно-видавничу базу для забезпечення системи освіти новою навчальною літературою в повному обсязі.
19. Обов'язково проводити літні спортивно-оздоровчі та військово-патріотичні табори для молоді шкільного віку.
20. Провести державно-громадську атестацію освітянських кадрів та усунути від керівництва усіма ланками освіти та педагогічної роботи осіб, які проявили себе противниками української національної ідеї або є носіями і розповсюдниками антидержавних поглядів.

10. Культура

Метою культурної політики національної держави має бути збереження і відродження, розвиток і примноження культурних здобутків нації, перетворення системи культури в потужний і постійно діючий фактор культивування в суспільстві високих естетичних, духовних та моральних національних вартостей і формування національної етичної та естетичної свідомості суспільства, вироблення в кожному українцеві духовно-світоглядного імунітету проти російського за західного культурологічного імперіалізму.

Невідкладним вважаємо:

1. Піднести на належний рівень і розвивати українську національну культуру, відродити і примножувати національні культурні традиції.
2. Розпочати пріоритетне фінансування програм, спрямованих на вивчення та відображення національно значимих

- історичних подій, передусім – великого Чину Героїв національно-визвольної боротьби ХХ ст.
3. Ліквідувати занепад української книговидавничої справи. Зняти податки на книгодрукування українською мовою.
 4. Ввести державний протекціонізм для розвитку української національної культури. Забезпечити державну підтримку діячам культури, що розвивають національні культурно-мистецькі традиції.
 5. Захистити національний культурний простір від деструктивного впливу чужорідної, низькопробної антикультури, яка відбирає сили і дезорієнтує народ, особливо молодь.
 6. Рішуче поборювати і викорінювати всі прояви та наслідки російщення, більшовицької антикультури, чужорідної споживацької масової чи безбожницької «культури», філософії культури насолоди, насильства, розпусти, що суперечать моральним засадам української духовності та стоять на перешкоді духовно-культурній відбудові нації.
 7. Подолати засилля чужомовних антиукраїнських, антидержавних, низькопробних, псевдомистецьких друкованих видань, аудіо-, відео- та кінопродукції. Увести законодавчі бар'єри на їх поширення.
 8. Повністю очистити всі (державні та приватні) установи і заклади культури від кадрів, що займаються антиукраїнською діяльністю і поширенням комуністичних, імпершовіністичних, космополітичних та інших реакційних поглядів.
 9. Середня оплата праці працівників культури має бути суттєво (у кілька разів) вища за середню заробітну платню в країні. Сільські працівники культури повинні одержувати платню, на 50 % вищу, ніж їх міські колеги.

11. Наука

Наука – це генератор інтелекту нації, невичерпне джерело нових ідей і технологій, фундамент національної економіки, визначальний фактор суспільного прогресу і запорука національної перспективи.

Національна система наукових установ має бути ядром і джерелом інтелектуального потенціалу нації, визначальним фактором розвитку, зміцнення і прогресування національної держави.

Невідкладним вважаємо:

1. Забезпечити випереджувальний розвиток науки, створити умови для максимальної свободи наукового пошуку.
2. Розпрацювати та реалізувати план персонального фінансування перспективних українських науковців. Захистити молодих спеціалістів, впровадивши для них податкові пільги.
3. Зорієнтувати наукові інституції при формуванні й фінансуванні наукових програм на національні пріоритети України, у тому числі – на якнайповнішу її незалежність від імпорту закордонних технологій.
4. Утвердити українську сутність та українську державницьку орієнтацію національної науки, діяльність якої має бути спрямована на духовне та інтелектуальне збагачення і зміцнення української нації.
5. Увести в дію принцип державницького протекціонізму та надання пріоритетності розвитку фундаментальних та гуманітарних наук, насамперед – усім напрямкам україністики.
6. Через систему винагород заохочувати наукову, науково-практичну та технічно-творчу діяльність викладачів та студентів вищих навчальних закладів, учителів, працівників культури, інженерно-технічних працівників та ін.
7. Широко практикувати навчання і стажування молодих науковців у зарубіжних університетах, їх працю в іноземних наукових бібліотеках та архівах, участь українських вчених у міжнародних наукових симпозіумах та конференціях, у міжнародних наукових проектах.
8. Фінансово зміцнити наукові видавництва – для оперативного і кількісно оптимального друку наукової продукції українських вчених та перекладної наукової літератури.

9. Підвести належну матеріальну базу (фінансування, будівництво нових приміщень) під розвиток, модернізацію та комп'ютеризацію наукових бібліотек.
10. Сприяти діяльності національних громадських наукових установ і об'єднань.
11. Припинити ще імперську національну дискримінацію в науці і відкрити доступ до наукової діяльності та керівництва науковими інституціями національно свідомим українським науковцям, а не тільки представникам деяких національних меншин, космополітизованим напівукраїнцям і денационалізованим, русифікованим та яничаризованим українцям.
12. Оплата праці науковців має бути якомога вищою, щоб приваблювати до наукової діяльності здібну молодь, стимулювати наукові пошуки і зупинити виїзд учених за межі України з метою заробітку. Український вчений не може бути бідний.

12. Релігійно-конфесійна політика

Метою нашої релігійно-конфесійної політики є релігійно-духовне відродження української нації та створення єдиної національної християнської Церкви.

Під національною Церквою ми розуміємо передусім релігійне об'єднання християн, духовенство та ієрархія якого бере на себе відповідальність перед Богом і людьми за те, щоб дорогою Христа вести і привести до Бога довірений їм народ таким, яким створив його і яким хоче бачити його Господь, а не таким, яким хотіли зробити його різні окупанти та їх спадкоємці, часто – явні слуги сатани. Церква, яка вважає, що молитву українця Бог може зрозуміти тільки в російському перекладі, – не наша Церква.

Нинішня релігійно-конфесійна роздробленість в Україні – справа не Божа, а людська, а тому й подолана вона має бути людьми. Духовна і церковна єдність усіх християн заповідає Богом, а тому не може бути предметом політичних дискусій.

Дискутивними можуть бути тільки плани, програми і практичні кроки її досягнення.

Невідкладним вважаємо:

1. Держава повинна сприяти релігійному вихованню і повноті релігійного життя всіх своїх громадян: страшний не той, що має іншу віру, а той, у кого за душею немає нічого святого.
2. В основі державної політики у сфері національної духовності має бути християнство як природна для українців Віра для спасіння душі та дороговказ у земному житті.
3. Сприяти створенню єдиної української християнської помісної національної Церкви із власним патріархатом як духовного оплоту української особистості, нації та держави.
4. Сприяти міжконфесійному порозумінню і зближенню, підтримуючи разом з тим лише ті Церкви, які стоять на ґрунті самостійної української держави, її повної політичної, економічної, духовної та церковної незалежності. Єдність у Христі передбачає рівність, а не адміністративну залежність помісних Церков від іноземних духовних центрів; катехизація не може супроводжуватися денационалізацією та русифікацією українців.
5. Розпочати духовне відродження України та українців шляхом захисту та розширення, а в кінцевому підсумку – суверенного володіння нашим інформаційним простором, мовною територією, теле-, радіо- і кіноринками, книжковою, рекламною, газетною україномовною домінантою в межах держави.
6. Заборонити нинішню практику популяризації через всеукраїнські електронні ЗМІ «релігійно-добродійної» (насправді – рекламно-агітаційної) діяльності посадових осіб і депутатів. Розрекламоване добродійство – це не свідчення віри, а вияв політичного шахрайства.
7. Поряд із безумовним забезпеченням права громадян на свободу віросповідання, повністю заборонити бузувірські, антихристиянські, антиукраїнські, антидержавні, фундаменталістські тощо секти і релігійні угруповання.

8. Ввести кримінальну відповідальність за пропаганду в будь-якій формі сексуальних збочень, порнографії, атеїзму, сатанізму, неадекватного насильства.
9. На всій території України немає ніякої власності, на яку могли б претендувати іноземні громадяни, держави і Церкви (зокрема храмів, монастирів, житлових та навчальних приміщень тощо). Усе це – структурні складові системи колонізації, призначенням яких було (і значною мірою ще є!) позбавлення українців власної віри та Церкви і нищення українців як нації. З моменту проголошення незалежності України це майно колишніх окупантів та колонізаторів перейшло у власність української держави і має використовуватися нею для добра нації. Влада може передавати потрібну частину їх у користування релігійним общинам інших віросповідань, але не тому, що ці об'єкти «російські», «польські», «австрійські», «німецькі», «румунські», «мадярські», «єврейські» чи «татаро-монгольські», а для задоволення духовних потреб своїх громадян неукраїнського походження. Майнові претензії спадкоємці окупантів та колонізаторів можуть мати тільки до тих держав (і держав-спадкоємців), чийми громадянами були їхні предки.
10. Уціліле майно ограбованих комуністичним режимом українських Церков (УГКЦ, УАПЦ, УПЦ КП) має бути повернене цим Церквам.
11. Особливу увагу слід приділити духовному відродженню і забезпеченню повноти релігійного життя кримсько-татарського народу. Уцілілі культові споруди мають бути повернені релігійному об'єднанню кримських татарів. Держава повинна фінансувати реставрацію та ремонт існуючих і будівництво нових культових та допоміжних споруд. Враховуючи матеріальні труднощі репатріантів, а також те, яке значення має для мусульман хадж, у бюджеті Криму мають бути передбачені кошти на покриття хоча б 50 % дорожніх витрат паломників.

13. Молодіжна політика

Сучасна українська молодь кинута державою напризволяще і стала жертвою старанно насаджуваних і культивованих збочень: наркоманії, алкоголізму, розпусти, гомосексуалізму, насильства, бездуховності, денационалізації, аполітичності тощо. Антиукраїнська влада вербує собі з молодих українців слухняних слуг, неукраїнський політикум – бездумний електорат, космополітичний бізнес – невибагливих наймитів, кримінал – сліпих виконавців, а зарубіжний капітал – безправних і дешевих рабів. Решта не має навіть такої перспективи, тому приречена спиватися, деморалізуватися і вироджуватися, перетворюючись у безлику і безпорадну біомасу, яку легко тримати в покорі.

Так, за задумом антиукраїнських внутрішніх і зовнішніх сил, українська нація має втратити спочатку молодь, а потім – і своє майбутнє.

«Тризуб», більшість членства якого складають молоді люди, протиставляється цим намірам і бачить у молоді головну рушійну силу в боротьбі за державне самоутвердження української нації. Молоде покоління мусить довершити мрію попередників, продовжити їхню справу та забезпечити гідне майбутнє – нації, державі, собі.

Невідкладним вважаємо:

1. Синтезувати виховні впливи сім'ї, Церкви, освітніх закладів та суспільства, базовані на принципах етнопедagogіки, національних традицій, етики та моралі.
2. Створити і впровадити в життя комплексну і всеохопну державну програму національно-патріотичного і релігійного виховання молоді – через дошкільні та навчальні заклади, осередки культури та відпочинку, ЗМІ (передусім телебачення).
3. Сприяти самореалізації молоді через залучення її до активної участі в суспільних та державотворчих процесах.
4. Забезпечити молодому поколінню право на безплатну середню та вищу освіту.

5. Кожна молода людина після закінчення навчання у середній та вищій школі, крім здобутої освіти, повинна вільно володіти хоча б однією іноземною мовою, уміти працювати на комп'ютері та мати посвідчення водія. Без цього мінімуму її вживання у сучасний світ, зокрема працевлаштування, буде проблематичним.
6. Жодна молода людина після завершення навчання не може залишитися без опіки і допомоги держави.
7. Законодавчо заохотити приватних підприємців до працевлаштування випускників середніх та вищих шкіл.
8. Після закінчення військової служби демобілізовані мають право або без вступних іспитів вступити в обраний ними навчальний заклад (середній спеціальний чи вищий) – навіть якщо навчальний рік уже розпочався, або, якщо сам не зумів знайти собі роботу, у місячний термін бути працевлаштований місцевою владою – за власною заявою та поданням військкомату.
9. Збільшити державне кредитування молодіжного будівництва, надавати матеріальну допомогу молодим сім'ям.
10. Завершити комп'ютеризацію загальноосвітніх навчальних закладів, передусім сільських.
11. Ввести у старших класах шкіл і на молодших курсах вищих навчальних закладів заняття з автосправи.
12. Сприяти розвитку громадських патріотичних організацій, що займаються національним вихованням молоді.
13. Створювати належні умови і широко культивувати в молодіжному середовищі зайняття спортом та фізичною культурою.
14. Пропагувати серед молодого покоління здоровий спосіб життя.
15. Забезпечити державну цільову допомогу обдарованій молоді.

14. Фізична культура і спорт

Серйозне занепокоєння викликає не тільки духовний, але й фізичний стан українців. Українська нація стоїть на порозі фізичного виродження. Нинішня влада не має і не здійснює якоїсь осмисленої загальнодержавної програми щодо фізичної культури населення та розвитку спорту: усе пущене на самоплив, на волю випадку. В Україні фактично відбувається геноцид над українською нацією. Уже навіть закинута в суспільний обіг певні цифри: в Україні, мовляв, селян достатньо тільки 2 мільйони, усього населення вистачить і 30 мільйонів,...

Наша мета – відродити духовне та фізичне здоров'я нації.

Невідкладним вважаємо:

1. Уряд має випрацювати, а Верховна Рада узаконити державну програму фізичного виховання населення, розвитку фізичної культури та спорту в Україні.
2. Радикально змінити мету, зміст і форму фізичного виховання в навчальних закладах. Усі учні та студенти, залежно від стану здоров'я і під контролем лікаря, повинні займатися реабілітуючими, оздоровчими, компенсуючими, розвиваючими чи тренувальними вправами; навчитися використовувати їх для відновлення здоров'я і сил, компенсації фізичних вад, розвитку тіла, виявлення та вдосконалення своїх фізичних задатків і здібностей; набути знань, умінь і навиків підтримання належного фізичного стану в різних умовах життя і праці. Для фізичного розвитку і спортивних занять у навчальних закладах має бути створена і постійно розвиватися відповідна матеріально-технічна база.
3. Високі досягнення і перемоги наших спортсменів – предмет законної гордості народу, але вони не можуть стати ширмою, що ховає від людського ока і ганебне ідейно-світоглядне каліцтво наших зрусифікованих спортсменів, і брак належних умов для селекції та готування спортсменів вищої кваліфікації, і практичну відсутність бази для масового аматорського спорту. Влада повинна розвивати і якомога

- ширше культивувати спорт, робити його суттєвою і необхідною частиною суспільного життя, засобом самоутвердження особистості та нації, предметом гордості та слави народу і держави.
4. Професіоналізації, комерціалізації, приватизації та шахрайській політизації спорту має бути протиставлена державна концепція всеохопної національної системи масового аматорського спорту.
 5. Держава повинна розвивати і надавати належну підтримку тим видам спорту, матеріально-технічна база яких вимагає значних капіталовкладень, – щоб зробити їх доступними для спортсменів із малозабезпечених сімей.
 6. Підтримати на державному рівні відродження та розвиток національних бойових мистецтв України.

15. Охорона здоров'я

Охорона здоров'я громадян – безумовний обов'язок держави. Однак новочасна державна політика спричинила те, що абсолютна більшість громадян, ограбованих олігархічно-клановою владою і внутрішніми та зовнішніми хижаками, позбавлена можливості підтримувати своє здоров'я в належному стані, а часто – навіть врятувати життя.

Невідкладним вважаємо:

1. Необхідно випрацювати й узаконити комплексну національну програму «Здорова нація – сильна держава».
2. Забезпечити всім громадянам України не тільки право, а й реальну можливість на безплатне медичне обслуговування і постійно підвищувати його якість. Влада повинна забезпечити і фінансувати повноцінне безплатне лікування всіх громадян у державних медичних закладах. Якщо можливості державних лікувальних установ не дозволяють цього, то для осіб, чий дохід на одного члена сім'ї не перевищує прожиткового мінімуму, оплачувати медичні послуги у спеціалізованих приватних закладах, а дітей – і в зарубіжних клініках.

3. Європейська система медичного страхування – ефективна, але поки що не доступна для абсолютної більшості громадян України. Тому необхідно працювати над створенням власного аналога – з фінансовою участю держави.
4. Захистити вітчизняну фармакологію від необґрунтованого імпорту іноземних лікувальних препаратів; вести політику, спрямовану на фармацевтичну, медично-технічну та методично-технологічну самодостатність України у сфері медицини.
5. Народна медицина має бути предметом постійного й об'єктивного вивчення медичною наукою, а її вартісні здобутки повинні впроваджуватися в практику лікування. Заборонити ЗМІ рекламувати діяльність різних цілителів без рекомендації вченої ради медичного університету та дозволу міністерства охорони здоров'я.
6. Налагодити суворий державний контроль за якістю продуктів харчування, надавати державну підтримку громадським організаціям, які займаються проблемами контролю за якістю продуктів і санітарного стану місць їх реалізації. Ввести сувору кримінальну відповідальність за фальсифікацію продуктів харчування, спиртних та безалкогольних напоїв.
7. Держава повинна припинити згубну для здоров'я «американізацію» громадського харчування і всебічно заохочувати українських підприємців до створення дешевих їдалень із традиційною і здоровою українською кухнею, комерція яких ґрунтувалася б на теорії мінімального прибутку: коли дохід досягається не завищеними цінами, а швидким обігом капіталу – продажем великої кількості продукції з мінімальною націнкою.
8. Припинити несанкціоноване і безліцензійне виготовлення і продаж товарів для дітей, а продуцентів і продавців несертифікованої продукції притягати до кримінальної відповідальності.

9. Вести широку, всеохопну і цілеспрямовану пропаганду здорового способу життя, розвивати фізичну культуру населення і різні види туризму, культивувати спорт.
10. Повести цілеспрямовану і рішучу боротьбу за викорінення в українському суспільстві таких ганебних явищ, як алкоголізм, наркоманія, статеві збочення.
11. Заборонити всі види реклами алкогольних і тютюнових виробів.
12. Ввести сувору кримінальну відповідальність за продаж спиртного і тютюнових виробів неповнолітнім.
13. Заборонити куріння та споживання спиртних напоїв у громадських місцях, державних установах, у транспорті.

16. Екологічна політика

Охорона довкілля – це передусім охорона здоров'я нинішнього і майбутнього поколінь. Україна успадкувала від московської імперії величезний комплекс екологічних проблем – аж до наслідків ядерного вибуху на ЧАЕС. Однак варварське ставлення до природи, хижацька експлуатація її та ігнорування проблем екологічної безпеки продовжується і тепер.

Наше завдання – припинити нищення природи, створити передумови для її відновлення і залишити довкілля нашим нащадкам кращим, ніж те, в якому живемо ми.

Невідкладним вважаємо:

1. Прийняти на державному рівні перспективну програму поступової заміни ядерної енергетики новітніми екологічно чистими енергетичними технологіями.
2. Припинити використання чорнобильської катастрофи різними шахраями для власного збагачення. Створити авторитетну комісію із українських та зарубіжних вчених, спеціалістів з ядерної безпеки, провідних працівників ЧАЕС, делегованих представників усіх зареєстрованих політичних партій та громадських організацій чорнобильців, відомих представників науки і культури, депутатів Верховної Ради та місцевих рад чорнобильської зони для всебічного й

об'єктивного вивчення стану справ на Чорнобильській АЕС та реальних меж і ситуації в зоні радіаційного забруднення. Звіт комісії має бути опублікований – із додатком оцінок і висновків тих членів комісії, думка яких не збігається з висновками більшості. На основі звіту і рекомендацій цієї комісії визначити конкретний комплекс, реальну вартість і пріоритетність робіт для перетворення станції в безпечний об'єкт і для усунення чи мінімалізації шкідливих наслідків аварії. Випрацювати й опублікувати державну програму поетапної реалізації цих робіт.

3. Увести в дію програму оздоровлення Дніпра та річок дніпровського басейну. Науково дослідити доцільність існування кожного з нинішніх водосховищ на Дніпрі, способи та наслідки їх ліквідації, можливість рекультивації осушених земель.
4. Узаконити і неухильно впроваджувати державну програму збереження та відродження лісів і заліснення непридатних для сільськогосподарського користування земель.
5. Постійно розвивати і розширювати існуючі та створювати нові природні парки, природоохоронні заповідники та зони.
6. Реалізувати державну програму «Чиста вода», мета якої – зупинити побутове і технологічне забруднення водою усіх видів.
7. Зобов'язати міські ради великих і промислових міст виявити основні джерела загазованості і випрацювати власні програми «Чисте повітря», реалізація яких сприяла б нормалізації місцевої екології.
8. Підприємствам, які забруднюють довкілля, має бути встановлений реальний термін виправлення становища, після якого 100 % їхнього прибутку вилучається державою, скеровується у місцевий бюджет і використовується для реалізації програм «Чисте повітря» та «Чиста вода». Якщо й після цього власники підприємства не знайдуть можливості виправити становище, то через

- півроку підприємство націоналізується, а екологічне оздоровлення середовища здійснюється державними органами
9. Випрацювати перспективну програму «Малі річки України», яка передбачала б очищення русла річок, зміцнення берегів, створення берегових охоронних зон, зарибнення річок тощо.
 10. Забезпечити повну рекультивацію земель, що були у промисловому чи військовому використанні.
 11. Організувати і провести спеціальне дослідження територій районів і сільських рад з метою виявити місця, придатні для створення водойм для рибного господарства та зон відпочинку. Надавати для цього сільським громадам фінансову підтримку (пільгове кредитування, податкові пільги тощо).
 12. Узяти на державний облік джерела мінеральних вод та цілющих боліт і випрацювати державну програму їх використання, реалізовувати яку на договірній основі можуть органи місцевого самоуправління та приватні особи.
 13. Переглянути нинішнє природоохоронне законодавство, ввести кримінальну відповідальність за дозвіл на незаконне будівництво в природоохоронних зонах, за браконьєрство, злочинне недбальство при використанні та зберіганні отрутохімікатів, хімічних засобів захисту рослин чи мінеральних добрив і за інші злочини проти природи.
 14. Створити при міністерстві з надзвичайних ситуацій окрему державну воєнізовану егерсько-поліцейську службу, належно вишколену, озброєну і забезпечену необхідними приміщеннями, засобами зв'язку, транспорту та спецобладнанням, яка б не тільки ефективно протиставлялася браконьєрству, але й контролювала виконання державних природоохоронних програм і законів працівниками лісового та рибного господарства, органами державної та місцевої влади і приватними особами.

17. Інформаційна політика

Інформаційний простір держави – невід’ємна складова її суверенітету та системи національної безпеки. Хто володіє ним, той фактично править країною. Інформаційна політика влади за роки незалежності призвела до того, що інформаційний простір України формується неукраїнськими, антиукраїнськими, космополітичними та проросійськими олігархічними кланами і використовується не в інтересах української нації, суспільства, держави, а для реалізації їхніх зловорожих задумів. Зокрема, засоби масової інформації стали потужним і постійно діючим фактором обездуховлення та денационалізації українців, деморалізації та ідейно-політичної дезорієнтації суспільства.

Клановість інформаційного простору України є головною причиною фізичних розправ над журналістами, що вкрай негативно впливає на імідж держави. Журналісти приречені йти в найми до кланів і діяти (публічно!) в інтересах «свого» клану, а потім гинуть – не за свої переконання, а як жертви міжкланових війн.

Тому подолання засилля кланів в інформаційному просторі України та його сутнісна українізація – одне з пріоритетних завдань влади.

Інформаційна політика української держави має впливати з української національної ідеї та із завдань її реалізації.

Невідкладним вважаємо:

1. Затвердити національно зорієнтовану державну програму розвитку інформаційної інфраструктури, інформаційної політики та інформаційної безпеки України. ЗМІ мають інформаційно забезпечувати процеси українського національного відродження і державного самоутвердження в усіх сферах життя; формувати національно-державницьку суспільну свідомість; консолідувати суспільство довкола головної мети державного будівництва – створення української національної держави; культивувати

- національно-духовні цінності українського народу; стояти на сторожі інтересів держави, нації, громадянина; давати об'єктивну картину життя в країні та в світі.
2. Забезпечити 100% україномовність і національно-державницьку змістовність теле- та радіопростору на всій території України.
 3. Забезпечити державне фінансування загальноукраїнських освітніх, виховних, культурних, наукових та ін. програм у ЗМІ.
 4. Забезпечити неухильне дотримання принципів свободи слова та друку і прав громадянина і суспільства на достовірну інформацію.
 5. Законодавчо закріпити право журналіста на одержання інформації від державних та самоврядних органів влади та їх посадових осіб і право редакції вимагати від них публічного реагування у встановлений законом термін на критичні публікації; передбачити суворе покарання для тих, хто порушує цей закон.
 6. Притягнути до судової відповідальності усіх, хто зневажливо виступає проти святинь українського народу. Свобода слова несумісна із глуфом над національними почуттями та цінностями українців.
 7. Провести перереєстрацію усіх ЗМІ, заборонити видання, що ведуть антиукраїнську політику, підривають духовність української нації та безпеку української держави, розпалюють міжнаціональну ворожнечу.
 8. Створити потужний сегмент україномовного Інтернетпростору.
 9. Забезпечити протидію зовнішнім інформаційним диверсіям, провокаціям та війнам.
 10. Забезпечити гідний соціальний захист та розширити можливості самооборони журналістів.

18. Українська діаспора

Третина українців – щонайменше двадцять мільйонів – живе поза Україною. Частина з них проживає на українських етнічних землях, які стали територією різних держав. Інші, витіснені з України безпросвітними злиднями та окупантами, розсіяні по чужих країнах. Разом вони складають на диво стійку і патріотичну українську діаспору.

Після грудневого (1991) референдуму українці діаспори масово і жертовно потягнулися до Держави України, щиро вірячи, що це й буде вимріяна багатьма поколіннями національна держава українців. Однак нова (?) влада не тільки не перейнялася проблемами українців діаспори. Колосальний державотворчий потенціал двадцятимільйонної української діаспори нашої космополітичною владою і безідейним політикумом було проігноровано, усіх – обмануто, а західну діаспору – ще й обкрадено (обібрали б і східну та «соцтабірну», але вони нічого не мали). Більше того, антиукраїнська політика «української» влади призвела до того, що почалася «четверта хвиля» еміграції – знову мільйони українців покидають рідний край у пошуках хоч якогось заробітку. У той же час Україну безконтрольно наводнюють іммігранти-неукраїнці.

Українська діаспора знову потягнеться до рідного краю тільки за умови, що Україна стане не лише формально, але й сутнісно українською державою – державою усіх мертвих, живих і ненароджених українців в Україні і поза нею.

Невідкладним вважаємо:

1. Державна політика щодо української діаспори має впливати з української національної ідеї та ґрунтуватися на принципі соборності нації, передусім – мовної, духовно-ментальної, культурної, освітньої, релігійної, економічної, почасти – і політичної.
2. Через посольства, консульства, представництва діаспорні об'єднання тощо визначити реальну кількість українців, що проживають у тій чи іншій країні, умови та перспективи їх

- національного збереження і, за їх бажанням, провести реєстрацію тих, що хочуть і можуть довести своє українське походження.
3. Спільно з представниками об'єднань українців зарубіжжя випрацювати концепцію державної політики з проблем діаспори і забезпечення національно-духовної соборності нації, третина якої розсіяна по інших країнах.
 4. Випрацювати державну програму співпраці з українською діаспорою та урядами країн масово проживання українців.
 5. Випрацювати державну програму забезпечення національного збереження і розширення зв'язків з Україною тих українців, які живуть на етнічних українських землях, але в чужих державах. Для них має бути спрощений перехід кордону, вони повинні мати право безплатного навчання у вищих навчальних закладах України, їм має бути відкритий доступ до культурного життя в Україні.
 6. Негайно випрацювати державну програму зменшення числа емігрантів «четвертої хвилі», захисту їх прав і національного збереження у країнах проживання та створення передумов для їх повернення на рідну землю.
 7. Створити всі умови для постійної участі української діаспори в духовно-культурному житті України.
 8. Спростити процедуру набуття українцями діаспори українського громадянства.
 9. Сприяти економічним зв'язкам української діаспори з краєм і гарантувати українцям зарубіжжя державний захист їх бізнесу в Україні.
 10. Створити умови для повернення на рідну землю самотніх зарубіжних українців похилого віку.
 11. Кожен українець у світі повинен бути певен у підтримці, захисті і допомозі з боку української держави.

19. Національна політика

Українська нація і в незалежній державі продовжує залишатися заручником ще імперської національної політики, одним із головних правил якої було не допускати представників корінної нації до керівництва в системі влади, науки, освіти, культури, інформації, фінансів, промисловості, сільського господарства, юриспруденції, військової справи, медицини тощо. Якщо не було відповідної кандидатури з неукраїнців, брали українця, але – тільки не місцевого, а вже ні в якому разі – не національно свідомого.

Ця політика дбайливо збережена і в незалежній Україні. Тому Держава Україна – не національна, влада в ній – космополітична і демонстративно антиукраїнська, головною її опорою є не національно свідомі українці, яких вона боїться, а виключно національні меншини, які й виступають основним кадровим резервом влади. А відміна графи «національність» у наших паспортах та інших документах покликана узаконити національну чужорідність влади і в такий суто бюрократичний, «західний», «демократичний» і «невинний», здавалося б, спосіб скрити, заховати від українців цю неукраїнськість керівної в усіх сферах життя «української еліти».

Між тим неукраїнців в Україні – лише коло 20 %. І абсолютна більшість із них зовсім не настроєна проти українців та їх права мати власну державу для забезпечення своїх національних інтересів і прагнень. Яскраво це проявилось у ставленні наших національних меншин до ідеї незалежності України: на грудневому референдумі 1991 року за неї проголосували 92 % населення, тобто більшість неукраїнців висловилися за українську незалежну державу.

Немає жодних сумнівів, що таким же було б і їх ставлення до української національної ідеї – ідеї державності української нації: до її узаконення і реалізації через перетворення нинішньої космополітичної держави в українську національну державу. Однак об'єднатися з українцями на цій основі наші національні меншини досі не могли з двох причин.

По-перше, українська національна ідея так і не стала визначальною ідеєю і фактором політики ні нашої влади, ні нашого політикуму; вона не пропагується в суспільстві в загальнодержавному масштабі, тим більше – не роз'яснюється в середовищі національних меншин. Навпаки: їх ще й лякають нею та її носіями.

По-друге, провідні політичні сили в Україні не сприймають української національної ідеї, а тому не пропагують її і не йдуть на вибори з програмою її реалізації. То довкола чого і кого мали об'єднуватися національні меншини, якщо самі українці досі не мали такої можливості? Натомість пропагується космополітичне громадянське суспільство, теорія політичної нації тощо.

Наша Організація діє в дусі українського націоналізму і тому будує свою національну політику не на тому, щоб позбутися всіх неукраїнців, а на тому, щоб зробити Україну своєю національною державою. **Органічно вписати національні меншини в українське суспільне життя можна буде тільки на основі української національної ідеї і тільки в українській національній державі. А закласти надійні підвалини спільного майбутнього можна і треба вже зараз – у процесі розгортання боротьби за реалізацію української національної ідеї.** Бо майбутнє національних меншин в Україні неминуче визначатиметься таки українською нацією і буде зумовлюватися як їхньою нинішньою роллю в державі та суспільстві, так і їхньою участю в процесах українського національного державотворення.

Невідкладним вважаємо:

1. Державна національна політика має впливати з української національної ідеї та усвідомлення принципової різниці між правами національних меншин і нахабними реваншистськими претензіями колишніх окупантів та колонізаторів, які прикриваються інтересами національних меншин.
2. Негайно припинити національну дискримінацію українців у всіх сферах суспільного життя.
3. Опублікувати інформацію про національний склад Верховної Ради (в областях і районах – місцевих рад), Се-

кретаріату Президента, Уряду та місцевих адміністрацій, судової гілки влади.

4. Кандидати в депутати чи на посаду президента повинні інформувати про своє походження і національність. Заявляючи чи фальсифікуючи такої інформації виборчі комісії повинні розцінювати як шахрайство і викреслювати таких осіб зі списку кандидатів.
5. Припинити русифікацію національних меншин в Україні. Не може бути громадянином України той, хто не знає української мови. Створити належні умови для оволодіння представниками національних меншин державною мовою України.
6. Випрацювати, узаконити і передбачити належне фінансування державної програми мовно-культурного збереження національних меншин.
7. Національним меншинам в Україні необхідно вже зараз визначитися передусім у двох пунктах:
 - а) Своїм мовчанням і бездіяльністю й далі брати на себе відповідальність перед українцями за грабіжницькі і провокативні дії деяких своїх одноплемінників – чи рішуче, послідовно і публічно відмежовуватися від таких дій: для захисту доброго імені свого народу і в ім'я збереження добрих стосунків з українцями – єдиними законними господарями країни?
 - б) Залишатися й надалі слухняним зряддям неоколоніалізму, елементом у системі грабежу і нищення українців як нації – для своєї нинішньої вигоди, – чи сприяти національному відродженню і самоутвердженню українців і підтримати їхню боротьбу за свою національну державу – в ім'я міжнаціональної солідарності та гарантованого майбуття своїх спільнот в Україні?
8. Національні меншини не можуть мати своїх державних утворень на території України: у них є свої національні метрополії поза Україною.

20. Кримські татари

Невідкладного й особливого вирішення потребує проблема репатріації, національного відродження, державного самоутвердження і вживання в українське суспільство кримсько-татарського народу.

Для нас, українських націоналістів, вихідними і визначальними у цій справі є наступні положення. Кримські татари поза Україною не мають своєї національної метрополії. Українська земля – їхня єдина і рідна земля, з якої вони були насильно депортовані імперкомуністичним режимом, а тому мають право на повернення у рідний край. В Україні кримські татари – не національна меншина, а корінне населення цієї частки української землі, на якій вони стали нацією. Тільки в Україні кримські татари можуть зосередитись як народ і подбати про своє всебічне національне відродження, державне самоутвердження і гарантування свого майбутнього.

Для нас національні права кримсько-татарського народу, його прагнення до власної національної державності є природними, незаперечними і бездискутивними. Це прагнення може бути реалізоване: а) тільки на території України; б) тільки під прапором української національної ідеї та в рамках української національної держави; в) тільки з участю і допомогою української нації; г) тільки у формі **Кримської татаро-української автономії**.

Усякі спроби зігнорувати чи відкласти кримсько-татарську проблему або вирішувати її без українців чи всупереч українським національним інтересам неминуче обернуться новими бідами – і для українців, і для кримських татарів, і для представників національних меншин, передусім тих, які проживають у Криму.

Невідкладним вважаємо:

1. Всебічно сприяти на державному та місцевому рівні репатріації кримських татарів на рідну землю.

2. Домагатися від Російської Федерації, яка оголосила себе спадкоємицею СРСР, відшкодувати кримським татарам матеріальні та моральні збитки, завдані депортацією.
3. Створити постійно діючу повноважну комісію з депутатів Верховної Ради, представників Уряду, місцевої влади в Криму та органів самоврядування кримсько-татарського народу, яка не рідше одного разу в місяць відбувала б засідання в Криму й оперативно вирішувала проблеми, які виникають у зв'язку з репатріацією.
4. Визнати кримських татарів корінним народом України.
5. Ліквідувати антиконституційну територіальну Кримську Автономну Республіку.
6. Створити Кримську татаро-українську автономію.
7. Посада глави автономії має бути конституційно закріплена за представником кримсько-татарського народу, одного його заступника – за представником української громади, іншого – за представником від координаційної ради об'єднань національних меншин у Криму.
8. Третина місць у законодавчо-представницькому органі автономії має бути закріплена за обранцями від кримських татарів, третина – за українцями, третина – за представниками національних меншин, які стоять на позиціях української державності та незалежності. Так само мають бути поділені мандати депутатів Верховної Ради від Криму.
9. Одним із заступників Голови Верховної Ради, Голови Верховно Суду, Прем'єр-міністра та Голови Конституційного Суду України мають бути кримські татари.
10. Державною мовою в Криму має бути українська мова.
11. Мовами офіційного спілкування в Автономії мають бути українська і кримсько-татарська. Державні службовці та службовці місцевих органів самоврядування повинні володіти українською і кримсько-татарською мовами.
12. Викладання у вищих та середніх спеціальних закладах Криму має вестися українською мовою. На факультетах та відділеннях, де готуються спеціалісти з кримсько-татарської

- мови, літератури, історії, культури тощо, викладання цих предметів ведеться кримсько-татарською мовою.
13. У вищих навчальних закладах Криму та академічних установах України мають бути створені кафедри, відділення, аспірантури та докторантури для наукового дослідження кримсько-татарської мови, літератури, історії, культури тощо і факультети для готування відповідних спеціалістів вищої кваліфікації.
14. У Криму не може бути інших середніх шкіл, крім українських і українсько-татарських. Для представників національних меншин у місцях їхнього компактного проживання і за їхнім бажанням мають бути створені початкові школи (класи) з викладанням рідною мовою, обов'язковим вивченням державної мови та добровільні факультативи для оволодіння кримсько-татарською мовою. У середніх школах можуть створюватися класи для поглибленого вивчення учнями з національних меншин рідної мови.
15. Міжнародні контакти Кримська татаро-українська автономія здійснює через МЗС України.

21. Зовнішня політика

Сучасним глобалістичним тенденціям, маргіналізації та нищенню націй, розмиванню державних суверенітетів, новоімперським зазіханням народи можуть протиставитися тільки через створення і всебічне зміцнення своїх національних держав.

Зовнішньополітична діяльність української держави має бути реалізацією української національної ідеї на міжнародній арені, а головні засади української зовнішньої політики – впливати із природних потреб, інтересів та прагнень української нації.

Невідкладним вважаємо:

1. Покінчити з дотеперішньою зовнішньополітичною практикою влади жертвувати національними інтересами і майбутнім України заради сьогочасної вигоди самої влади та олігархічних кланів.

2. Зберігати позаблоковий стан і суверенність України.
3. Шляхом взаємовигідних двосторонніх договорів зміцнювати економіку, обороноздатність і політичні можливості української держави.
4. Покінчити з анекдотично-шахрайською «багатовекторністю» зовнішньої політики, бо Україну не ощасливають ні імперські обійми Росії, ні розчинення в космополітичному і демоліберальному баговинні Заходу. Визначальний вектор нашої внутрішньої і зовнішньої політики – опора на власні сили, створення, зміцнення й утвердження української національної держави.
5. Україна не може входити в жодне об'єднання, яке передбачає наддержавні керівні органи. Саме таку – новоімперську – інтеграцію пропонує нам Росія. А тому стосунки з нею можуть будуватися тільки на взаємовигідних двосторонніх угодах.
6. Україна до свого економічного зміцнення не повинна вступати до Євросоюзу та Всесвітньої торгівельної організації, оскільки зобов'язання, які вона при цьому бере на себе, призведуть до її цілковитого неокolonіального поневолення та національної деградації.
7. Україна повинна негайно вийти із тих «миротворчих» акцій, які насправді є допомогою агресору у здійсненні окупації незалежних країн, як зараз в Іраку.
8. Україна може брати участь у збройних конфліктах, якщо це відповідає її інтересам і можливостям, але ніколи – не на боці імперіаліста-агресора.
9. Україна повинна виявляти солідарність із народами, що виборюють собі свободу, незалежність і державність, незважаючи на те, що їх національно-визвольна боротьба тотально ототожнена з тероризмом тими країнами, які самі стали на шлях політичного бандитизму.
10. Покладаючись на власні сили українського народу, використовувати кожний сприятливий момент кон'юнктури

- міжнародного становища для посилення позицій та підвищення авторитету нашої держави на міжнародній арені.
11. Послідовно зміцнювати політичні, економічні та культурні зв'язки з країнами Заходу, забезпечуючи природне повернення України в Європу та її вихід із «орбіти» впливу та диктату Росії в новоімперській системі СНД.
 12. Домагатися повернення Україні пропорційної (16,37%) частки всіх активів колишнього СРСР; заощаджень українських вкладників в ощадбанку СРСР, відповідно проіндексованих і з нарахуванням банківських відсотків.
 13. Вимагати повернення історичної, культурної та інтелектуальної спадщини, привласненої російською та іншими державами.
 14. Домагатися від Російської Федерації виплати грошових відшкодувань особам, а в разі їх смерті – родинам за підневільну рабську працю українських політ'язнів та репресованих або знищених російським імперським режимом.
 15. Вимагати відшкодування Росією багатомільярдних збитків, завданих катастрофою на ЧАЕС.
 16. Відповідно до міжнародних правових норм провести делімітацію і демаркацію кордону з Росією, включаючи і морські кордони.
 17. Забезпечити державний захист громадян України та представників української нації в усіх куточках землі.
 18. Вимагати від Росії та інших країн, де компактно проживають українці, паритетного розвитку української мови, національних освітніх, культурних та інформаційних програм.
 19. Забезпечити вільний розвиток в Україні політичних представництв поневолених народів.

III. Стратегія і тактика організованого націоналізму

Метою організованого націоналізму, а отже, і нашої Організації, є реалізація української національної ідеї, тобто державне самоутвердження української нації у всіх сферах суспільного

життя, створення на українській землі української національної держави із всеохопною системою українського національного народовладдя, побудова Української Соборної Самостійної Держави (УССД) як форми, засобу і гаранта всебічного відродження, розвитку і буття в часі української нації.

Саме ця мета нації об'єднує нас у згуртовану, ідейну, націоналістичну Організацію і визначає нашу діяльність.

Саме реальний внесок у спільну Справу реалізації цієї мети є для нас головним критерієм оцінки кожного члена Організації, кожного націоналіста, кожного націоналістичного об'єднання.

Саме за ставленням до цієї нашої національної мети і до нашої боротьби за право українців мати власну державу і бути господарями своєї долі на своїй землі оцінюємо окремих, конкретних людей – українців і неукраїнців, громадські та політичні об'єднання, усі гілки, структури та функціонерів влади, політику іноземних держав та транснаціональних сил і визначаємо свою позицію щодо них.

Реалізація української ідеї-мети не може бути одномоментною, а тому передбачає досягнення низки стратегічних цілей і тактичних кроків для їхньої реалізації.

а) У сфері ідеології

Стратегічне завдання – зробити націоналізм основою українського національного мислення, суспільної поведінки народу, державотворення та функціонування влади.

1. Змагати до ідейно-світоглядowego зближення націоналістичних організацій на питомих засадах українського націоналізму.
2. Створити постійно діючу міжорганізаційну ідеологічну комісію з фундаментальних та актуальних проблем націоналізму.
3. Відродити практику спільного видання бездискутивних праць із проблем ідеології українського націоналізму та історії націоналістичного руху.

4. Започаткувати практику проведення регулярних міжорганізаційних диспутів, симпозіумів, науково-практичних конференцій тощо із проблем націоналізму.
5. Практикувати проведення спільних тематичних вишколів членства та провідного активу всіх ланок.
6. Випрацювати спільну Програму реалізації української ідеї в умовах незалежності України.
7. Пропагувати в українському суспільстві та серед української діаспори ідеологію українського націоналізму як єдиного рятівну і перспективну для української нації та всіх громадян України.

б) В організаційній сфері

Стратегічне завдання – змагати до організаційної єдності націоналістичного політикуму, середовища, табору – під прапором української національної ідеї, на засадах українського націоналізму і під проводом відродженої та єдиної ОУН.

1. Розбудовувати при структурних підрозділах ВО «Тризуб» ім. С. Бандери в усіх регіонах України політичне представництво Організації.
2. Налагодити міжорганізаційне спілкування для постійних консультацій та координації дій.
3. Створити міжорганізаційну комісію з проблем інтеграції націоналістичного середовища.
4. Створити спільну інфраструктуру пропаганди української національної ідеї, ідеології українського націоналізму, спільної політичної Програми.
5. Практикувати спільні пропагандивні та політичні акції, а також створення тимчасових чи постійно діючих керівних структур для проведення націоналістичних заходів, особливо в регіонах.
6. Спільно з іншими націоналістичними об'єднаннями протиставлятися діяльності провокативних псевднаціоналістичних організацій.

в) У сфері політики

Стратегічне завдання – змагати до створення ядра майбутньої системи українського національного відродження та державотворення у вигляді блоку національно-патріотичних сил для участі у політичних процесах.

1. Залучати до націоналістичної діяльності якомога більшу кількість активістів національно-державницького руху; зробити проводи й осередки націоналістичних об'єднань центрами консолідації національно-державницьких сил і патріотично настроєних українців та громадян інших національностей під прапором української національної ідеї – для їх постійної й активної участі як у передвиборчих кампаніях, так і в політичному житті взагалі.
2. Використовувати передвиборчі кампанії для пропагування української національної ідеї і цілого комплексу ідей, спрямованих на її реалізацію; зробити ідею створення української національної держави відомою, зрозумілою і привабливою для найширших мас населення.
3. Зробити всі наступні вибори в Україні ідейними, тобто виборами, на яких відбувалося б змагання ідей і програм національного державотворення, системних і якісних змін на користь народу, а не тільки безперспективна зміна людей влади, гризня кланів за владні повноваження і перерозподіл власності.
4. На кожних президентських виборах націоналістичне середовище або висуває свого кандидата, або підтримує того, що виступає з проукраїнської позиції, сповідує ідеї українського національного відродження і державотворення, усвідомлює необхідність випрацювання й узаконення національно зорієнтованої мети, ідеології та програми українського державного будівництва.
5. На парламентських виборах домагатися створення власної фракції (групи) у Верховній Раді, яка б і в законодавчому органі держави, й у цілій законодавчо-представницькій вертикалі стала ініціатором виникнення ідейної проукра-

їнської більшості – для якісного, революційного реформування інших гілок влади і всього суспільного життя відповідно до завдань національного державотворення.

6. Випрацювати спільну концепцію участі націоналістів у владі – у різних її гілках, структурах, інституціях.

г) Тактика націоналістичних об'єднань

1. Кожна націоналістична організація функціонує автономно, але діє в напрямку ідейно-світоглядowego, організаційного і політичного зближення та консолідації націоналістичного середовища.
2. Кожна націоналістична організація бере участь у випрацьованій спільній політичній Програмі і приймає її як основу планування своєї діяльності, враховуючи характер та можливість свого об'єднання .
3. Націоналістичні організації можуть діяти самостійно чи в складі різних політичних об'єднань, якщо це сприяє зближенню цих структур із завданнями реалізації української національної ідеї.
4. Про свої політичні наміри і дії кожна організація інформує інші націоналістичні об'єднання – для уникнення непорозумінь та конфронтації чи для випрацьовання спільної позиції.
5. Націоналістичні організації відмовляються від практики публічної полеміки і взаємопоборювання: ми повинні виступати не як політичні конкуренти, а як соратники у спільній боротьбі за здійснення спільної мети.

Ми не монополізуємо ні національної ідеї, ні своєї Програми, ні окремих її ідей та положень. Навпаки, наше завдання – стимулювати інші українські політичні і громадські об'єднання, їх передвиборчі блоки і кандидатів до включення у свої програми ідей національного державотворення.

НАЦІОНАЛЬНА ГРОМАДА

*А де ж наша універсально-державницька теорія?
Я не закликаю до троглодитсько-шовіністичних
ідеологем, але ж потрібна концептуалізація
підвалин, на яких має стояти держава.*

Л.Костенко

I

У своєму нинішньому стані українське суспільство не здатне ні виступати суб'єктом державотворення, ні організовано захищатися від зловорожих дій чужої у всіх відношеннях влади, ні сформулювати конкретні вимоги загальнонаціонального характеру і домогтися їх реалізації. Бо **суспільство – це не просто населення країни, а народ, представлений кількома поколіннями й об'єднаний спільною метою, завданнями, відповідальністю за долю держави**. Нічого цього немає, бо досі вся українська політика здійснювалась якраз у протилежному напрямі – для членування, дезорієнтації і дезорганізації народу.

Тому в нас кожна влада керує в умовах цілковитого політичного паралічу громад, суспільства в цілому і виключно кланової, а не ідейно-політичної структуризації політикуму. Тому в нас Президент – це **не президент національної держави, а головний адміністратор космополітичної неокolonії**: почленованої внутрішньо й узалежненої зовнішньо. Тому кожна наша влада, кожна її гілка і структура діють **не в інтересах народу, нації, держави, а тільки в інтересах свого клану і зовнішніх сил**, тим більше, що **ніякого організованого впливу суспільства на їхню політику немає**.

Ще в 2003 році у книжці «На розпутті велелюднім» ми застерігали: «То ж дарма нинішні претенденти на булаву та їхні прихильники запевняють, що Л. Кучма такий поганій Президент, що новий гіршим бути не може: і може бути, і приречений бути, й

обов'язково буде гіршим (для народу, для України) – **обставини змусять**». Що саме принесло українцям президентство В. Ющенка, тепер бачать і відчують усі. Знову підтвердилася стара істина: ніколи не буває так погано, щоб не могло бути ще гірше...

Ніякого добра не принесли і вибори за партійними списками. Що таке нинішні партії? Це чисто прагматичні, кон'юнктурні та кланові об'єднання, які діють тільки у власних інтересах і не мають жодного відношення до вираження й утвердження волі народу. Необхідність вибирати між ними виглядає як знуцання: **в умовах відсутності мети та ідеології державотворення, відсутності реальної структуризації політикуму і безпорадності внутрішньо почленованих громад, суспільства, нації в цілому, перемагають не кращі, а багатші.**

Степан Бандера застерігав: «Сама ненависть і пасивна ворожість ще не вистачає до визволення».

Має, як завжди, рацію геніальна Ліна Костенко: «Ефективне не те, що заперечує чуже, а те, що утверджує своє».

І те велике «своє» ми маємо: **«Такою ідеєю, яка ставить велику позитивну ціль, яка розбуджує й розпалює те, що в народі постійно живе, з покоління в покоління, що було мотором його наймогутніших піднесень і чого не вдавалось здавити жодному ворогові, ніякими засобами, – є національна ідея свободи, визволення з-під чужого національного й соціального поневолення, вільного життя й всебічного розвитку нації, усіх її сил і громадян у суверенній і соборній державі»** (С. Бандера).

II

Однак Конституція України жодних прав головного суб'єкта державотворення за українцями як нацією не передбачає. У відповідності з цією «свинською конституцією» українці в нинішній державі можуть бути (і в більшості своїй є!) хіба наймитами новоявлених владоможців-хижаків.

Українці стануть повноправними господарями тільки у своїй національній державі – через механізм національного народовладдя.

Але в Україні українська національна ідея не тільки не втілюється в життя, не тільки не популяризується українськими політиками з їх «адаптованим розумом» (Л.Костенко), але навіть не усвідомлюється більшістю з них – що воно таке і для чого.

Враховуючи це, пропонуємо кілька елементарних істин із *націоналістичної політології*.

Політична ідея має виникати з узагальнення суспільних проблем та інтересів і бути тою ідеологічною формулою, за якою їх можна окреслити і вирішити, реалізувати на користь народу.

Поняття «користь народу» ніколи не можна зводити тільки до потреб нинішнього покоління (суспільства): воно мусить бути узгоджене із заповідями предків та інтересами нащадків, тобто з ідеалами, прагненнями та інтересами нації.

Усяка часткова ідея, яка пропонується суспільству як політична, не може суперечити національній ідеї, її реалізація має бути окремим виявом здійснення національної ідеї в тій чи іншій сфері суспільного життя.

Національна ідея – це ідеологічна формула, яка виводиться не тільки з актуальних проблем суспільства, але й із постійних інтересів народу, націлює його на найбільш загальну, головну, визначальну політичну проблему, від вирішення якої залежить і розв'язання поточних проблем, і здійснення всіх прагнень та задумів народу, і саме його збереження і буття в часі.

Національна ідея – основний і визначальний екзистенціаль буття нації. Народ, позбавлений національної ідеї, перетворюється в дезорієнтовану масу – легку здобич політичних шахраїв і хижаків, громада – у розділену в собі й озлоблену на все і всіх юрбу, а держава – у вируючий пристрастями вибухонебезпечний котел індивідуальних і групових інтересів.

І навпаки. Народ, об'єднаний національною ідеєю, стає політично монолітною нацією і долає будь-які перешкоди і труднощі на своєму шляху в майбутнє. «Якби українці не були нацією, то вони давно були б уже не українці» (Л.Костенко).

Геніальне поетичне формулювання української національної ідеї дав Т. Шевченко: «В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля».

І доки українці на своїй землі не збудують цієї «своєї хати» – власної національної держави, доки не відбудеться державне самоутвердження української нації, доки воля українського народу не буде утверджуватися через всеохопний механізм українського національного народовладдя і не стане визначальним фактором державотворення – доти його долю будуть визначати інші, доти жодна суспільна (політична, економічна, міжнаціональна, соціальна, релігійно-конфесійна, освітня, культурна тощо) проблема не буде вирішуватися на його користь, доти над українцями на їх рідній землі пануватимуть чужі правди, чужі сили, чужа воля.

III

Передумовою утвердження національної ідеї є ідея Свободи – незалежність країни. Саме на ідеї визволення виникли у 1918 році УНР і ЗУНР, які згодом об'єдналися.

Але скоро виявилось, що визволення з-під гніту окупанта-чужинця ще не означає державності нації. Бо наступною умовою є настанова політичного проводу і народу на цілковиту Самостійність державотворення: у чужій державі це в принципі не можливо. Якраз цього і забракло тоді українцям: провід УНР збирався творити не національну, а соціалістичну державу – разом з російськими соціал-демократами; українські націонал-комуністи – комуністичну УРСР «загірних комун» (М.Хвильовий) і теж із російськими «братами», але комуністами; збаламучений і поділений чужими «правдами» народ пішов за тими, що краще брехали...

У 1991 році Україна стала політично і незалежною, і самостійною державою. А от український народ і досі не став ні незалежним від своїх і чужих хижаків, ні самостійним у визначенні своєї долі і свого майбутнього.

**Бо незалежність країни і самостійність політичного про-
воду в державотворенні не завжди гарантують державності
нації.** Не гарантує цього і заміна компартійного диктату космо-
політичною демократією – на що так розраховували тодішні вож-
ді національно-патріотичного табору. Дехто й досі розраховує...

**Для державного самоутвердження українського народу
потрібне головне і визначальне: узаконення і послідовна реалі-
зація його Національної Ідеї – створення української націо-
нальної держави: Української Соборної Самостійної Держави.
Тому, як учив С. Бандера, – «Українська національна револю-
ція, а не тільки протирежимний резистанс»!**

А тепер задумаймося над наступним.

Для кожного англієця аксіомою є, що його держава має бути англійською, для японця – японською, для німця – німецькою... Але спитайте про це будь-якого українського політичного лідера, урядовця чи відомого журналіста, і ви обов'язково зіткнетеся з патологією, з виразною національно-політичною імбецильністю (слабоумством): він ніколи не витисне з себе, що наша держава має бути передусім українською. У кращому (!) випадку він, як зазомбований, буде бляяти, що вона має бути демократичною, республіканською, плюралістичною, ринковою, соціальною, із громадським суспільством, європейською і т. ін. В іншому – що комуністичною, соціалістичною, соціал-демократичною, демо-ліберальною... Але – не українською: не національною. І все це «на нашій, не своїй землі» (Т. Шевченко) – «нормально, хоч і дискутивно». Але це не тільки наслідки тривалого рабства: і в наш час підозра в націоналізмі – це негайний крах політичної кар'єри. А кар'єра – це влада, а влада – це гроші... **Комплекс меншовартості і водночас якась маніакальна самозакоханість, лакейство і рабодухість, відсутність національної свідомості і гідності, продажність і шкурництво українських владних і невлadних**

політиків стали бар'єром на шляху нації до свого політичного самоутвердження, до власної держави.

Невже з нинішньої української ситуації немає виходу? Звичайно, є!

Тільки природна для народу українська національна ідея і цілий комплекс ідей, спрямованих на її реалізацію, можуть справді об'єднати й обнадіяти українське суспільство, мобілізувати його на виконання невідкладних і доленосних загальнонаціональних завдань, спонукати до жертвовності в ім'я великої мети, створити передумови для його всебічного національного відродження.

Замість цього з 1991 року *наш патріотичний політикум змушує народ звертати свій духовний зір не на Бога, Україну, Свободу, не на ідею української національної держави, а на чергового ідола чи зграю політишахраїв.* А сказано нам: «Не сотвори собі кумира...»

Пам'ятаймо: **нація не здобуде НІЧОГО, якщо буде боротися лише за ЩОСЬ, а не за ВСЕ – не за свою національну державу.**

IV

Усі дотеперішні спроби політичної консолідації громад і суспільства довкола якоїсь чужої доктрини не вдалися. Нема в нас і визнаного цілим суспільством загальнонаціонального лідера, за яким пішов би весь народ. Були надії, що таким стане В. Ющенко. Але не став. І не стане – бо боїться не тільки підняти прапор української національної ідеї, а навіть діткнутися до нього. І, як бачиться, не тому, що не сприймає її, а тому, що не має дозволу на її сприйняття. Такий характер...

Українці складають три чверті населення України. **Згуртувати, об'єднати, політично сконсолідувати цю величезну масу бездержавних, підневільних і ограбованих людей можна тільки довкола природної для них ідеї власної національної держави.** Саме таке поєднання і українців, і переважної більшості неукраїнців, які живуть в Україні, ми бачили під час грудневого

референдуму 1991 року. І хоч **українська національна ідея тоді не була ні ідеологічно оформлена, ні політично задекларована**, люди щиро вірили, що голосують таки за українську державу, і сприймали це як цілком нормальне явище. Виявилось, правда, що проголосували за номенклатурно-зłodійську неоколонію із космополітично-фарисейською псевдodemократією.

То ж врахуймо помилки минулого і внесімо чітку ясність щодо **мети державотворення**. Досить мавпувати чуже, а кон'юнктурно-зłodійські обіцянки сприймати за народодорятівні політичні програми.

Нема іншого, крім української національної ідеї, способу об'єднання всіх здорових сил в Україні і чисельної та патріотичної української діаспори для якісного ривка України із замкнутого кола невирішених у нинішній системі проблем.

Національна ідея надзвичайно ефективно спрацювала у країнах Прибалтики, у Польщі, Словаччині, Угорщині, в інших країнах колишнього «соціалістичного табору». Спрацює вона і в нас, тим більше, якщо її речником стане відомий і впливовий політик. І навпаки. **Настанова тільки на особу – безвідносно до цієї ідеї – це продовження ідеологічної, політичної та економічної вакханалії та зłodіянь, підштовхування України до прірви чужих інтересів.**

Немає іншої, крім українського націоналізму, ідеології реалізації української національної ідеї. І якщо українське суспільство не живе, не керується українським націоналізмом, то не тому, що він хибний чи застарів, а тому, що його просто не знає.

V

Навряд чи є потреба в деталях змальовувати ту глибоку прірву, яка впродовж усіх років незалежності розділяє народ і владу. **Дехто переконує суспільство, що причина тільки в тому, що при владі – погані люди.** Отже, досить поміняти цих поганців на хороших (тобто «наших») – і все буде гаразд:

суспільна гармонія буде забезпечена. Нам же проблема видається набагато складнішою.

Україна переживає потворну **патологію державотворення**. Її суть у тому, що **держави в Україні досі ніяк не поєднані ідеєю з народом**: він не знає ні ідеї-мети, ні концепції, ні програми, ні пріоритетів нинішнього державотворення, а тому має єдиний критерій оцінки держави, її структур, керівництва і цілого політикуму: зростаючий рівень власного зубожіння.

У нас відсутня ідея-мета державотворення: ніхто не знає, що і для кого будемо, а тому кожне нове керівництво робить з державою і народом те, що йому заманеться, або те, що йому продиктують господарі ззовні.

У нас відсутня ідеологія державотворення. А якщо немає ідеології – немає мети державотворення, немає осмисленої державницької політики, немає надихаючої і стимулюючої перспективи, немає поняття про політичне добро і зло, а також немає об'єктивних критеріїв оцінки діяльності і громадян, і політикуму, і всіх гілок та структур влади.

У нас відсутня політична програма національного державотворення: кожен клан, який допадеться до влади, нав'язує народові власну політику, напрям розвитку і програму грабежу своїх же виборців.

Діяльність **влади**, ніяк не узгоджена з **ідеєю держави**, для народу мало зрозуміла, завжди чужа, а часто – і ворожа (грабіж, денационалізація, безперспективність). Тому здебільшого **люди пов'язують свої надії не з розбудовою держави і не з політикою влади, а з якоюсь конкретною особою**. А через це кожен напад на владу фінансово спроможного кон'юнктуриста чи зраї таких громадськість сприймає або байдуже, або – як боротьбу Добра зі Злом, хоч часто про ніяке добро для народу навіть не йдеться.

Держави тільки тоді природна і перспективна, якщо вона є виявом духу і прагнень нації. **Тільки послідовна реалізація національної ідеї в усіх сферах життя гарантує взаємодію влади і народу та нормальний процес творення і функціонування**

держави. Чудові приклади цього демонструють країни Прибалтики, Польща, Чехія...

Тільки під прапором української національної ідеї і тільки через згуртовану під цим прапором національну громаду можна ідейно об'єднати устремління більшості народу з державотворчими зусиллями ідейно визначеної влади і зробити цю більшість народу активним і відповідальним суб'єктом державотворення.

VI

Нам необхідно створити передумови для консолідації кожної громади, політикуму, влади, бізнесу, громадських, професійних та релігійних об'єднань, цілого суспільства довкола конструктивної і перспективної державотворчої ідеї та її носія – партії, блоку чи кандидата на пост президента.

Не можна ошчасливити народ без участі самого народу. Той, хто обіцяє ошчасливити народ, але не допомагає народові організуватися для щоденного відстоювання свої прав та інтересів, – або політичний невіглас, або політичний шахрай.

Що ж відбувається з цим у нас?

На кожному конкретно-історичному відрізку часу народ представлений суспільством (кількома поколіннями, які мислять себе як народ). Громади – складові частини останнього. Воля громад, інтегрована в єдину волю суспільства, становить могутню політичну силу і є волею народу – головного суб'єкта державотворення в цивілізованій державі.

Але проблема в тому, що **ні громад, ні суспільства у політичному розумінні в Україні насправді немає.** Більше того, за останнє десятиліття різними силами зроблено і робиться дуже багато, щоб їх і не було. Прискореними темпами і цілеспрямовано «відбувається варваризація суспільства» (Л.Костенко). Механіка проста, як дишло: *«...Великі ідеї слугують цементуючою субстанцією суспільства, а за відсутності цих ідей суспільство*

потрапляє в кризу, оскільки розпадається на суму «малих егоїзмів»» (О.Пахльовська).

Бо **громада** – це не будь-яка збираниця людей: це відносно стійка і структурована сукупність людей, **об'єднаних** спільністю місця проживання, праці, становища, ідей, інтересів, завдань тощо. Чи варто тут розповідати про те, як зараз навіть у маленьких селах громада буквально розшматована за конфесійними, майновими, партійними та іншими ознаками? А це суттєво знижує, якщо не перекреслює, політичну дієздатність громади. **За відсутності загальнонаціональних консолідуючих факторів громада в політичному сенсі перестає бути громадою. Аналогічно – і з суспільством, де диференціюючих чинників набагато більше.**

VII

Тому невідкладною потребою є творення в кожному селі чи місті, у колективі чи професійному об'єднанні **української національної громади (УНГ)**. Саме з національної громади треба починати творення власної національної держави – тої політичної «хати», у якій, кажучи словами Тараса Шевченка, буде «своя й правда, і сила, і воля». А щоб здобути її, «треба миром, громадою обух сталить».

До цього ж закликав й Іван Франко словами Захара Беркута з однойменної повісті:

«Батьки і браття! Нинішня наша побіда – велике діло для нас. Чим ми побідили? Чи нашим оружжям тільки? Ні. Чи нашою хитрістю тільки? Ні. Ми побідили нашим громадським ладом, нашою згодою і дружністю. Уважайте добре на се! Доки будете жити в громадським порядку, дружно держатися купи, незламно стояти всі за одного, а один за всіх, доти ніяка ворожа сила не побідить вас.

Але я знаю, браття, і чує се моя душа, що се не був останній удар на нашу громадську твердиню, що за ним підуть інші і в кінці розіб'ють нашу громаду. Погані часи настнуть для нашого народу. Відчужиться брат від брата, відмежиться син від батька,

і почнуться великі свари і роздори по руській землі, і пожруть вони силу народу, а тоді попаде весь народ у неволю чужим і своїм наїзникам, і вони зроблять із нього покірною слугу своїх забагів і робучого вола.

Але серед тих злиднів знов нагадає собі народ своє давнє громадство, і благо йому, коли скоро й живо нагадає собі його: се ошадить йому ціле море сліз і крові, цілі століття неволі. Але чи швидше, чи пізніше, він нагадає собі життя своїх предків і забажає йти їх слідом. Щаслив, кому судилося жити в ті дні! Се будуть гарні дні, дні весняні, дні відродження народного!

Передавайте ж дітям і внукам своїм вісті про давнє життя і давні порядки. Нехай живе між ними тота пам'ять серед грядущих злиднів, так, як жива іскра не гасне в попелі. Прийде пора, іскра розгориться новим огнем!»

Українська національна громада – це спільність,

- яка усвідомлює себе невід'ємною часткою української нації,
- яка відчуває свою відповідальність за відродження, збереження і продовження своєї нації в часі,
- яка згуртована під прапором української національної ідеї,
- яка об'єднана спільною метою – здобуття української національної держави із всеохопною системою українського національного народовладдя,
- яка підпорядковує свої особисті та групові інтереси цій загальнонаціональній високій ідеї-меті,
- яка і своїх співгромадян, і представників національних меншин, і владу, і політичні, громадські, професійні, етнічні та релігійні об'єднання, і всіх претендентів на владу оцінює передусім за їхнім ставленням до цієї ідеї-мети, готовністю включитися в боротьбу за її здійснення та реальним внеском у справу її реалізації.

Неможливо в одному окремо взятому селі чи місті збудувати собі власну національну державу. Бо вони – тільки елементи у тій гігантській системі, що називається державою, а система завжди сильніша за окремих елементів. Але й наша олігархічно-кланова

злочинська система не зможе безкарно грабувати народ і країну, якщо їй протиставити організований опір іншої системи – системи творення української національної держави із всеохопним національним народовладдям. На жаль, досі в Україні не знайшлося жодної політичної сили, жодного лідера, партії, блоку, жодного кандидата в депутати чи в президенти, які б усвідомлювали це і діяли в цьому напрямі. Тому основою цієї системи можуть і повинні стати українські національні громади.

Ми не можемо зараз ставити собі за мету створити проукраїнську більшість у Верховній Раді, в Уряді чи в адміністрації Президента: і ЗМІ, і механізм формування та контролю влади повністю в руках сил внутрішньої окупації України, тому там домінують неукраїнські та антиукраїнські сили. Але ми просто зобов'язані творити таку національно свідому більшість у кожному українському селі чи місті, у виробничому чи творчому колективі, у кожному професійному, освітньому чи релігійному об'єднанні.

VIII

Як показали вибори 2004 та 2006 років, національно-патріотичні настрої зараз переважають у суспільній свідомості, національно-патріотичний табір постійно зростає, але він безсилий, бо його або постійно ділять між собою далекі від української національної ідеї та українських національних інтересів лідери і партії, або йому нав'язують безперспективну боротьбу ПРОТИ (якоїсь особи, клану, етнічної групи), або ж його об'єднують не навколо української національної ідеї, а навколо чергової безідейної особи, яка після виборів діє виключно на користь свою та свого клану, але не на користь свої виборців, української нації, України.

Цій згубній політиці безідейності і мавпування, шкурництва і яничарства, лакейства і продажності можна і треба протиставити українську національну політику під прапором української національної ідеї і з опорою на українські національні громади. Саме така – національна політика викличе реальну, а не вдавану

боротьбу за Україну в Україні, викує реальних, а не вдаваних і штучно створених лідерів-борців, згуртує націю спільною ідеєю-метою і відкриє перед нею перспективи вільного і гідного життя у власній національній державі.

Тільки громада, об'єднана національною ідеєю-метою, зможе –

- **об'єднатися не для того, щоб бути разом у неволі, а для того, щоб діяти разом в ім'я Свободи;**
- **стати справді національною громадою, українською не тільки за назвою, але за суттю;**
- **відродитися саме як органічна частка української нації – із властивими для нашої нації цінностями, духовністю, мораллю, традиціями тощо;**
- **відтворити національну систему громадського співжиття, людинотворення і націотворення;**
- **формувати високу національну свідомість та моральність своїх співгромадян, передусім підростаючого покоління;**
- **витворити в свідомості громади і кожного українця імунітет до згубного впливу неукраїнських та антиукраїнських ідей та практик і протиставитись різним заїжджим шахраям, кон'юнктурикам і пройдисвітам – мисливцям за голосами виборців;**
- **культивувати в особистісній та суспільній свідомості незламну Віру – у Бога, Україну, Свободу, незрадливу Надію – на Бога, Україну, Свободу і святу Любов – до Бога, України, Свободи;**
- **змусити власті рахуватися з вимогами виборців, із настроями та устремліннями народу;**
- **обирати депутатами і керівниками міст і сіл не злодіїв, навіть якщо вони «свої», не тих, що краще брешуть, і не тих, що перед виборами кидають Церкві і громаді якусь дещину з накраденого, а тих, що проявили себе в боротьбі за інтереси громади, за право українців бути господарями своєї долі на своїй землі;**

- **змусити український політикум стати на власний, український шлях: боротьбу не за посади і мандати, не за владне корито, не за куце і нікчемне ЩОСЬ для народу, а за ВСЕ: за державність української нації, за українську національну державу, за українське національне народовладдя – за Українську Соборну Самостійну Державу.**

ІХ

Хто має творити національні громади?

В ідеалі це мали б робити передусім національно свідомі керівники місцевих громад, депутати всіх рівнів, національно-патріотичні політичні, громадські та релігійні об'єднання, зрештою, влада – своєю цілеспрямованою політикою створення нормальної, національної держави. Тільки де вони, такі політики і така політика? А якщо й трапляються, то тільки як рідкісні випадки.

Тому, як і в кінці 80-х – на початку 90-х років доводиться розраховувати виключно на ініціативу і творчу енергію тих одиниць у кожній громаді, які готові діяти на користь України і нації без огляду на несприятливі обставини, на опір злочинної влади та її холуїв і без розрахунку на особисту владу та вигоду. А такі люди є – і серед членства різних організацій, і поза ними.

Надійною опорою і послідовними соратниками ініціаторів творення українських національних громад можуть і повинні стати місцеві структурні підрозділи ВО «Тризуб» імені Степана Бандери – організації, яка першою в незалежній Україні витворила «Програму реалізації української національної ідеї у процесі державотворення» і єдиною, яка з першого дня створення (у 1993 році) послідовно діє для культивування й утвердження цієї ідеї.

Х

Найбільш природним і необхідним є творення національної громади в українському селі. Бо доля села – це доля України. Бо

злочинне ставлення влади до села, як і до української мови, – це її ставлення до української нації.

Багатосотлітня бездержавність української нації завдала страшних ран нашому народові. Особливо постраждало українське село. Під час усіх окупацій України наше селянство було безправним кріпаком чи наймитом, об'єктом безкарного грабежу та постачальником дешевої робочої сили для завойовників і вже обов'язково – примусовим годувальником: окупантів, колонізаторів, лакеїв ворожої влади та її рабів у містах. У той же час воно єдине зберігало і культивувало українські національні цінності: віру, духовність, волелюбність, традиції, мову... За що найбільше поплатилося під час більшовицької окупації, особливо в час голодоморів початку 20-х, 1932-1933 та 40-х років.

Із проголошенням незалежності України сам підхід до цієї проблеми вже нібито української влади не змінився: **село й надалі розглядається виключно як якийсь кормоцех держави**, який має право на існування лише доти, доки служить джерелом казкового збагачення владних шахраїв і плацдармом політичного утвердження різних пройдисвітів.

Двічі дощенту ограбоване (за бандитської колективізації і в наш час злодійської вдаваної «деколективізації» та приватизації), зражене вождями демократії, залишене напризволяще «нічийно»-космополітичною владою і псевдо-«національно-демократичним» політикумом, **українське село опинилося перед загрозою цілковитого знищення**. Не ошасливили його ні сертифікація землі, ні земельний кодекс, ні рекордні врожаї: система грабежу виявилася сильнішою і за солодкаві запевнення лукавих обіцяльників, і за безпідставні надії наївних простаків. Масова втеча з села працездатних людей, передусім молоді, зростання кількості «неперспективних» сіл, наростаючі процеси фізичної і духовної, інтелектуальної і моральної деградації сільської людності – це прямий результат антинародної і виразно антинаціональної аграрної політики влади: і попередньої, і нинішньої.

Про хоч якусь іманентність, самодостатність села, його право на відродження і збереження своєї національної та

народногосподарської сутності і самобутності навіть не йдеться і в програмах наших партій та громадських організацій – навіть дуже «селянських». Вони теж розглядають проблеми села з чисто споживацьких позицій, турбуючись, у кращому випадку, лише про здатність села бути ефективним виробником сільськогосподарської продукції. Тому далі ідеї фермерства як єдиної альтернативи малоефективної і грабіжницької колгоспної системи не пішли. Між тим фермерство, особливо великоземельне, справді може бути ефективним товаровиробником, але що при цьому буде з рештою селян, особливо – у малоземельній Західній Україні? Два-три фермери на село, яким «Котляревський без надобності», а решті – крихти з панського столу («плата» за пай), перманентні злидні і безнадія, доля наймитів і жебраків? І як фермерство, до того ж нещадно грабоване надвисокими податками і свавільними цінами на техніку та пальне, має зупинити нинішню тенденцію до перетворення українського села в забуте владою і суспільством, часто відрізане бездоріжжям від світу місце поселення перестарілих, пияків і наркоманів?

Між тим село – це не тільки продуцент товарного хліба і не лише виробник сировини для міської харчової промисловості. Це щось значно важливіше для нації. І тому в Японії держава щедро дотує своє село, хоч, наприклад, вартість японського рису при цьому у вісім разів вища за світову. Економічно не вигідно? Так. Але японці йдуть на це, бо розуміють роль села у збереженні національної самобутності і хочуть бути не просто ситим населенням Японії, а саме японцями...

Українське село – це сформована за цілі тисячоліття ефективна й унікальна система всебічного матеріального і духовного життєзабезпечення, національного людинотворення і націозбереження.

Не завжди і не кожне українське село могло продавати місту надлишок своєї продукції, але кожне забезпечувало себе (якщо не піддавалося грабунку), кожне було носієм сутнісних національних вартостей, кожне формувало позитивну особистість – працювиту, чесну, віруючу людину, з якою легко вживатися, на

яку можна розраховувати у скруті і яка не чинить зла не тому, що боїться кари, а тому, що остерігається гріха.

На шкалі вартостей у цій системі явно превалювала орієнтація на **духовне** («Будь хоч бідний, але гідний»), тут ніколи не було байдужості до формування і поведінки особистості, про що свідчить і сільська колективна педагогіка, яка турботу про виховання підростаючого покоління робила справою всіх дорослих, і строга селянська етика – аж до прискіпливості в оцінці поведінки земляка. Шанобливе ставлення до старших, повага до людей освічених і талановитих, культ матері, гостинність і щедрість, шанування релігійності і традицій інших – усе це було закодоване в цій системі і формувалося нею. Так само культивувалися в ній потреба в спілкуванні (вечорниці, сходи), безкорислива взаємодопомога («толока»), звичка вирішувати важливі проблеми громадою (віче) та інші якості, які завжди так вигідно вирізняли українців і викликали повагу, а часто – навіть захоплення чужинців.

Цей особливий людинотворчий і націозберігаючий потенціал українського села як системи переконливо розкривається на прикладі української діаспори. Масово емігрувавши, наприклад, до Канади і США понад сто років тому, українці, на здивування американських етнологів, не розчинилися в чужомовному середовищі, а збереглися там і досі як найбільш чисельна і стійка, високодуховна і патріотична національна меншина. Секрет простий: організація життя української спільноти в місцях розселення здійснювалась за закодованою у їхній свідомості моделлю українського села. Першоелементи цієї системи – українська сім'я та родина з їх ієрархією і традиціями, церква, читальня, школа. Незмірно важче було виселеним і переселеним українцям у задушливій і отруйній великодержавно-шовіністичній атмосфері імперської Росії, але й там мільйони наших земляків, особливо в місцях компактного проживання, збереглися саме як українці, організувавши своє життя за збереженою у свідомості сільською моделлю.

Україна – це передусім село, бо, власне, тільки село й було завжди Україною. І тому **не може бути «неперспективних» сіл:**

кожне з них необхідне – і для людей, що живуть у ньому, і для нації, і для національної держави, яку нам ще належить вибороти. **І відроджувати, розвивати та зберігати село треба не лише як виробничу одиницю, а як живу клітину національного організму.**

Зараз в Україні спостерігаємо тривожне явище руїни: надзвичайно понівечене національне буття, деформована національна свідомість значної частини українців. Цей процес поглиблюється буквально з кожним днем – і через згубну у всіх відношеннях політику влади (передусім щодо села), яка розглядає село як кормоцех, а економіку – як засіб визиску, а не як матеріальну основу розвитку нації, і через зростаючий тиск російського та західного економічного та культурологічного імперіалізму. І марно сподіватися, що за умов нашої космополітичної державності або саме національне буття витворить повноцінну національну свідомість, або нинішня національна свідомість оздоровить національне буття, відновить той складний суспільний механізм, який зможе формувати з українців таки українців, а не онтологічно дефективних і потворних мутантів (хохлів, малоросів, перекінчиків, яничарів, хрунів тощо), денаціоналізованих манкуртів та «чистих» росіян.

Коли народ опиняється в подібній ситуації, зростає роль партій, які можуть запропонувати привабливу концепцію, надихаючу ідеологію, перспективну програму виходу з кризи.

Що ж зроблено нашими партіями для відродження села саме як людинотворчої та націозберігаючої системи? Що зроблено для того, щоб оновити і доповнити цю систему новими, сучасними елементами? Котра партія влади має програму відродження українського села? Скільки сіл хоч одна з них взяла під свою опіку і відродила? Яка законодавча і матеріальна база підведена партіями влади під програму (де вона?) відродження села? Котра опозиційна партія запропонувала натомість щодо цього щось своє і краще?..

Українське село як система національного людинотворення і націозбереження стане необхідністю та об'єктом постійної

турботи влади лише у власній національній державі. Тільки в цьому його порятунком і перспектива. **А тому на всіх виборах саме питання утвердження у практиці державотворення української національної ідеї, національно зорієнтованої ідеології державного будівництва, українського національного відродження повинні бути першочерговими критеріями вибору між претендентами на голоси селян.**

Неправда, що рядові виборці, зокрема сільські, не зможуть вплинути на результати виборів: якби це було так, то не витрачались би мільйони на підкуп і обман виборців, не було б такої лютої гризні між претендентами за вплив на електорат.

Неправда, що колись нам вдасться обрати до влади святих, які самі, без нашого впливу і тиску, ощасливлять нас. Такий підхід веде до того, що обираємо не найбільш святого, а найбільш шахраюватого, який найкраще зумів прикинутися безгрішним. Обираймо тих, чиї провини перед суспільством не набирають розміру непростених гріхів перед Богом і котрі вже дозріли до того, що задоволення своїх особистих інтересів готові досягати не політичним шахрайством, а реальною боротьбою за реалізацію української національної ідеї та за наші національні ідеали, права та інтереси.

Неправда, що окремих депутат, партія чи блок не можуть нічого зробити для реалізації наказів виборців. Можуть! Бо за ними – маси виборців. Підняти, згуртувати, повести їх на боротьбу за інтереси громади, нації, держави – обов'язок тих, кого обрав народ. Не захочуть – домагатися всіма засобами їх негайного усунення й обрання інших. Реальна загроза проведення операції «відрізання рила від корита» миттю стимулює їх до боротьби за народні інтереси.

Наша доля – у наших руках. Бо незмінними правдами є Шевченкове: «Борітеся – поборете!..» та «В своїй хаті своя й правда, і сила, воля». Тільки так – переможемо.

І хай допоможе нам Бог!

24.12.2006

КУЛЬТУРНО-ПОЛІТИЧНІ ПОРТРЕТИ

СВІТОГЛЯД НАЦІЇ*

Людина наділена свідомістю – щоб постійно пізнавати, осмислювати світ і себе в цьому світі, знаходити оптимальні шляхи свого розвитку і діяльності, зрештою – щоб жити. Людина – істота соціальна: вона живе не сама по собі, а в тісній взаємодії з собі подібними. Стабільні природно-соціальні об'єднання людей (рід, плем'я, народ, нація) виробляють суспільну свідомість, яка для цього об'єднання, спільноти така ж важлива і необхідна, як для окремого індивіда – його свідомість.

Однією з форм суспільної свідомості є наука. Чим більше вона розвинута, чим об'єктивніші і значиміші результати її досліджень, тим більше шансів у народі вижити, розвиватися, бути. Щоб виконувати ці життєво важливі для народу функції, наука, зрозуміло, передусім має бути націлена на них. По-друге, вона повинна розвиватися на надійній методологічній базі, тобто на міцній основі таких апробованих, перевірених і продуктивних у процесі пізнання фундаментальних принципів, які здані забезпечити її саморозвиток і ефективне виконання згаданих вище функцій.

* Стаття постала із виступу на Всесоюзному теоретичному семінарі «Кієво-Печерська лавра та її місце в історії вітчизняної духовної культури XI – XVII ст.», що відбувався з 30 жовтня по 2 листопада 1990 року. Організатори – Інститут філософії АН УРСР та музейне об'єднання «Кієво-Печерський державний заповідник». Перша публікація: Іванишин В. Світогляд нації // Радянське слово. – 1990. – 30 листопада.

Стаття подається в редакції Петра Іванишина.

З відомих причин наша нинішня наука (маю на увазі доступний мені гуманітарний цикл) ще й досі скерована і запрограмована не на розвиток національної свідомості українців, а на діаметрально протилежні завдання, і приємні винятки тільки підкреслюють цю закономірність. Тому компонентний і зіставний аналіз досі домінуючої і відомих інших методологій, оптимізація структури базових комплексів гносеології та аксіології, їх оновлення та доповнення на основі найновіших досягнень світової науки відповідно до насущних потреб національного відродження – першочергові, на нашу думку, завдання української філософської думки.

Отож мета цього виступу – привернути увагу до проблеми, що донедавна була однією із «священних корів» ідеології, тобто – до проблеми методології. На прикладі заявленої нами теми особливо очевидна наукова неспроможність та ідеологічна заданість дотепер пануючої методології, кінцевою метою якої завжди була імперсько-партократична апологія і ніколи – істина, а засобом – догматично трактований діалектичний матеріалізм, що не допускав (передусім у гуманітарних науках і художній творчості) жодних змін ні на рівні методу як інструментарію пізнання, ні тим більше на рівні основоположних принципів.

Одним з найбільших досягнень останнього п'ятиріччя є, безумовно, те, що суспільна свідомість вирвалася з-під преса мертвотного «єдиномислія». Внаслідок цього «виявилось», що всі ми – різні і по-різному бачимо й оцінюємо явища минулого і сучасності, зокрема, що зараз особливо актуально, – парадигматику і синтагматику національно-визвольної боротьби українського народу. І це добре: у нас з'явився шанс вирвати науку з лабет вузькопартійної ідеології.

Однак є нова небезпека. Досі ми не мали об'єктивної радянської суспільної науки, зокрема історії, оскільки вона ґрунтувалася насправді не на методології як комплексі фундаментальних основоположних принципів. Навіть такі принципи, як розвитку, взаємозв'язку, всебічності чи історизму використовувалися винятково як філософський декор – для створення

наукового іміджу довкола чергової суспільствознавчої фальшивки. Замість методології в основу науки і конкретного дослідження клася довільно змінювана відповідно до політичної кон'юнктури сума вигідних партійних ідеологем, які програмували і вибір теми, і характер «дослідження», і його результат, бажаний для замовника – партократії.

Тепер же, в умовах демократизації, коли ще далеко не покінчено із згаданим вище способом деформації суспільної свідомості, усе частіше зустрічаються спроби покласти в основу науки (зокрема історії) замість методології вже не один комплекс ідеологем однієї партії, а зробити науку ареною утвердження у вигляді методології ідеологем них комплексів багатьох партій та ще й втішатися плюралізмом результатів «наукового» пізнання. Плюралізм за таких умов, звичайно, буде – не буде й далі науки. Бо панування суми ідеологій у науці не краще, ніж домінування в ній однієї ідеології, оскільки ідеологія не може, не повинна виступати заміном методології, тобто бути світоглядною основою пізнання.

Зважмо також, що на відміну від інших народів Європи українці фактично ніколи не мали можливості пережити вповні свою історію. Ми часто сіяли, але рідко жнивували. Наші посіви нам витоптували або присвоювали інші. І нинішній наш стан і статус ми сприймаємо як прямий наслідок діянь часто кількясот літньої давності, бо осмислюємо й оцінюємо колишне щойно тепер. Заборона на історію дала дивовижний і небезпечний результат – втрату відчуття дистанції між минулим і сучасним. А це спотворює образ попередніх епох і перетворює сучасність у пекельну, вибухонебезпечну суміш давніх і нинішніх суперечностей. Тому минуле владно тримає нас за горло, активно втручається у вирішення проблем сьогодення. Звідси – зросла роль історії, проблема її об'єктивності, спроможності бути нелукавою «вчителькою життя».

Специфічні умови історії України полягають у тому, що її власний саморозвиток і природні зв'язки з культурою Європи впродовж століть штучно, часто насильно ускладнювалися, а то

й переривалися на значний час. Саме тому еволюція суспільного життя на Україні аж до XIX ст. не обумовлювалася якісними змінами в розвитку думки, ідей, особливо філософських. Натомість від смерті Юрія Трейдановича, 7 квітня 1340 року, що ознаменувала кінець династії галицьких князів і втрату державності, факторами еволюції суспільства тут виступають політичні інтереси держав-сусідів, а соціально-політичні інтереси самих українців (з їх надзвичайно складною і суперечливою стратифікацією) лише сприяють, утруднюють чи унеможливають реалізацію чужинських намірів.

Якісь здобутки європейської та власної філософської думки (майже виключно в теологічних формах) на Україні XVI – XVII ст., звичайно, були, але вони засвоювалися і використовувалися (особливо полемістами) лише для обґрунтування, виправдання чи осуду політичних і релігійно-конфесійних позицій. Тобто відігравали в суспільному житті не мотиваційно-стимулюючу роль, а утилітарно-прагматичну – апологетичну чи інвективну. Тільки хіба що у випадку І.Вишенського, зосередженого не на політичних, а церковно-свідоглядних і моральних проблемах, помічаємо вплив ісихазму на його концепцію релігійного життя, освіти і виховання, яка відштовхнула від нього братства.

Примат політичних мотивів поведінки над національними, економічними, соціальними, а тим більше світоглядно-філософськими – закономірне явище в історії недержавних націй. Цим же пояснюється й гіпертрофована увага їх до релігійних проблем: адже у випадку бездержавності релігія, Церква залишаються єдиною інтегруючою, всеохоплюючою і взаємозамінючою національною інституцією. Ось і нинішня перехідна епоха характеризується актуалізацією і крайнім загостренням релігійних протиріч – аж до успадкованих із дуже віддалених часів.

Тому, враховуючи 650 років фактичної бездержавності України, мусимо усвідомити, що без історії української Церкви (в її історіографічному та історіософічному аспектах) не може бути мови про повноту і об'єктивність ні історії нашого народу,

ні історії його духовності, думки, зрештою – філософії. Однак саме тут, в історії Церкви, зокрема в поєднанні її з історією суспільства, особливо драстичною стає проблема об'єктивності, яку неможливо вирішити без належного розв'язання проблеми методології історії.

Життя і діяльність Петра Могили (1597 – 1647), їх інтерпретація та оцінка служать прекрасною ілюстрацією цього. Маємо кілька поглядів на Могилу (і не тільки на нього, а й на його оточення, епоху взагалі), жоден з яких не можна визнати ні повним, ні об'єктивним – надто очевидна їх політична чи вузько конфесійна «вибірковість» і тенденційність.

Так, російська офіційна і церковно-православна історіографія високо оцінили Петра Могилу за виступи проти унії, православність, видавничу діяльність, за орієнтацію на православну Москву.

Польські історики, пам'ятаючи, що митрополитом Могила став (при живому І.Копинському!) на вимогу короля, підкреслюють його західну просвітницьку орієнтацію, використання ним і його школою латини і польської мови, різке засудження ним антипольських повстань...

Радянська історіографія бачить заслуги Могили в його антиуніатстві, православ'ї, видавничій та освітній діяльності, відзначаючи «інтернаціональність» останньої, а головне – у тому, що він і «киевские профессора выполняли основную работу по теоретическому обоснованию исторической необходимости воссоединения Украины и Белоруссии с Россией»*.

Українська церковно-православна (автокефальна) історіографія оцінює Петра Могилу наскрізь позитивно, з високим пієтетом і пафосом – як антиуніата, творця вищої школи, реформатора церковного життя, письменника («Літос»), редактора і упорядника (Требник, перший православний катехізис, життя святих...). Є й закид, правда, не з національних, а з церковних позицій: підтримував жебрання монастирями і духовенством

* *Философская мысль в Киеве.* – К.: Наукова думка, 1982. – С.146.

грошей у Москві, о й дозволило їй легко погубити українську православну Церкву в 1686 році.

Цікаво, що чим ближче той чи інший історик до ідеї національного збереження українців, виживання нації, тим більше в нього закидів на адресу Могили, тим вони суттєвіші.

Так, українська уніатська, греко-католицька історіографія віддає належне цьому справді видатному діячеві за його видавничу діяльність (особливо за Требник), за хай непослідовну, але прихильність до ідеї об'єднання обидвох українських Церков і створення українського патріархату. Водночас вона закидає йому необачне москвофільство, що с причинило такі катастрофічні наслідки для України.

Ще далі йде українська дорадянська позитивістська історіографія – М.Грушевський, Д.Дорошенко, І.Крип'якевич та ін. Вона теж високо оцінює релігійно-просвітницьку діяльність Могили, його реформи, правда, лише в контексті православ'я як основи духовності народу, хоч українське життя навіть на релігійному ґрунті, звичайно, вже не вичерпувалося православ'ям – утверджувалася і розвивалася унія як засіб релігійно-церковного і національного самозахисту. І саме ця історіографія здобувається на найдошкульніший закид стосовно П.Могили: «... був великим правителем православної Церкви, але він не був українським патріотом: йому ходило піддержання православної віри, а не української народности»^{*}. До речі, цю формулу Д.Дорошенка варто б застосувати до себе багатьом з нинішніх діячів – і релігійних, і політичних...

Та особливо різко змінюється (у порівнянні зі звичним, стереотипним) образ Петра Могили, його епохи, нашої історії взагалі, якщо стати на позиції **національно-екзистенціальної методології**, тобто такої, одним із фундаментальних принципів якої є завдання збереження, буття і розвитку нації. Вона передусім дає можливість помітити, класифікувати й осмислити факти, які оминали імперські чи «відомчі», вузько-тенденційні історіографії,

^{*} Дорошенко Д. Нарис історії України: У 2 т. – Мюнхен, 1966. – Т. I. – С.222.

належно й об'єктивно оцінити їх – за причинами, роллю і наслідками в долі народу, а не за лакейською звичкою догодити владі імущому...

З цих позицій стає безсумнівним, що центральною і визначальною подією української історії кінця XVI – початку XVII ст. була Берестейська унія 1696 року. Виникла вона з необхідності.

Передусім для всіх справді віруючих і мислячих людей було очевидним, що церковний розкол 1054 року («схизма Керуларія») – явище неприродне, антихристиянське, бо ж Христос творив не дві, а єдину Церкву. Спроби відновити цю єдність робляться вже з XII ст., у тому числі й нашими предками. І Берестейська унія – одна з цих спроб.

Друга причина її – «трикутник смерті», в який потрапила тоді Україна. Його склали: брутальна експансія Речі Посполитої на Україну й Білорусію внаслідок Люблінської унії 1569 року, коло якої так старалися князі К.К.Острозький і Чарторийський – на своє і наше безголов'я; загроза з півночі, з Москви, де в 1589 році було проголошено патріархат, після чого «Усі православні народності відчували на собі тягар залежності від цього велетня політичного й церковного»^{**}; постійна агресія з півдня (Крим, Туреччина).

Третя причина унії – стрімке поширення протестантизму, що в умовах бездержавності та окупації України зробив би нашу Церкву безпорадною іграшкою її політичних сил.

Четверта і визначальна – цілковита дезорганізація церковного життя православної Церкви через масове жебрацтво і холуйство нашого духовенства і монастирів у Москві; безпардонне і в кращому разі некомпетентне втручання грецьких ієрархів у церковні справи України; анархічну діяльність братств, що купували собі в греків ставропігію і тим не тільки виходили з-під контролю єпископів, але й набували «права» втручатися у чисто церковні справи; масовий перехід української та білоруської православної знаті, а потім і шляхти в римо-католики; згубні втручання

^{**} Архієпископ Сильвестр. Берестейська унія. – Вінніпег, 1963. – С.35.

польського уряду, шляхти і духовенства в церковні справи України, зокрема право патронату...

Але збирати ці факти, вивчати й осмислювати їх – складно. Набагато легше назвати унію зрадою (до речі, кого?) – це просто і доступно: для примітивного чи холуйського мислення...

Кожен, хто знайомився з 33 «Артикулами, що належать до з'єднання з Римською Церквою», знає, що ніякої «зради» в них нема, що «творці артикулів дуже чітко протиставляють свою догматично-канонічну окремішність від римського католицизму, з яким вони еднаються й якому підпорядковуються тільки адміністративно», як свідчить у згадуваній праці архієпископ УАПЦ Сильвестр*. Унія була задумана як єдино можливий спосіб порятунку Церкви і нації, а її 400-літня історія на прикладі Галичини переконливо довела ефективність цього засобу. Помилка була не в унії, не в її «Артикулах», а в тому, що ті сили, які мали стати в обороні унії, щоб сповна використати її захисні та національно-творчі можливості, виступили проти неї, виконуючи чужу волю чи захищаючи свої особисті станові інтереси. І саме за цю помилку довелось розплатитися в 1654 році свободою України а в 1686 році – самобутністю української православної Церкви. Далекоглядніші з польських політиків спам'яталися, що унія «хлопської» Церкви з Римом для Польщі шкідлива і небезпечна, і полегшено зітхнули тільки після відновлення П.Сагайдачним у 1620 році православної ієрархії: Україна була надійно розчленована в собі. Лякало ж їх інше: релігійна, а отже й національна єдність українців, тим більше захищених спілкою з Римом і зі своїм збереженням обрядом.

Петро Могила, як і його попередники, чудово розумів, що ніякої зради в унії не було. Однак і він продовжував політику, при якій унія ставала символічно-репрезентативним знаком відступництва, семою, якою можна було паплюжити і лякати, не вдаючись до пояснення. Такими самими потім стали не тільки слова

* Там само. – С.48.

унія та уніат, а й мазепинець, петлюрівець, інтелігент, ворог народу, бандерівець, дисидент, неформал...

Ототожнення інтересів народу з інтересами православ'я, характерне для політики обидвох його попередників на митрополічій престолі – Й.Борецького та І.Копинського, завело українське православ'я так далеко в орієнтації на Москву, що в 1633 році громада усунула явного москвофіла І.Копинського, але цим не закрила перед Москвою другі ворота – православ'я. А діяльність Петра Могили суттєво полегшила Москві здійснення її імперських намірів – через цілеспрямовану денационалізацію православної Церкви та громади на Україні. Волох (румун) за походженням, православний за переконанням, космополіт за світоглядом, Могила, зрозуміло, просто не відчував потреби національного збереження українців – достатньо, щоб вони залишилися православними.

Так, ставши архімандритом багатющої Печерської лаври в 1627 році, він уже в 1628 році посилає монахів по «милостиню» до Москви. Зустрівшись з опором братств, Могила пішов на зближення з ними, навіть поступився в чомусь, а фактично очолив їх, паралізував національні устремління братств, які під кінець його правління просто зникають. Академію він перетворив у цілком космополітично-православний заклад – і за складом студентів, і за духом навчання. Могила відчужив школу від громади, зробивши її в гіршому розумінні елітарною, – і це в той час, коли набирало сили те, про що потім В.Винниченко скаже: «Уніат від природи стає українцем». А ось кілька висновків І.Крип'якевича: «Могила та його гурт при своїх реформах майже цілком ігнорували дотеперішні здобутки українського культурного життя і взагалі національної традиції... Це привело до виявлення культурного життя... Церква, закріпивши свої догматичні позиції, почала віддалятися від громадського життя. Ієрархія, яка походила з могилянської школи, щораз більше замикалась у своїх

кастових інтересах і байдуже ставилась до ширших національних змагань»^{*}.

І справді, Могила осуджував «ребелізантизм» козаків за їх антипольські виступи, у 1638 році «вітав у Києві Потоцького, коли той жакливо розбив козаків»^{**}. Могила справді закликав до збирання і видання давньоруської книжності, культу давньоруських святих і героїв, але діяв не з метою виховання національної свідомості і патріотизму українців, а щоб обґрунтувати претензії російського царя і патріарха на Україну. Свідомо чи мимохіть, але це гурт Могили, грецькі ієрархи та Москва зробили все, щоб патріотизм православних українців обмежувався православ'ям, що підготувало ґрунт для Переяслава та церковної катастрофи 1686 року. До речі, Російська православна Церква досить скептично оцінювала «православність» діячів з України: низка творів Петра Могили, а також І.Гізеля, І.Галятовського, Л.Барановича, А.Радивиловського та ін. були визнані еретичними і на них було накладено «прокляття и анафема не точию сугубо и трегубо, но и многубо»^{***}. Відзначаємо це не для задоволення мситового: «Бач, а ви старалися!...». Справа в іншому. Просто це типовий приклад «розмивання цінностей» у православ'ї, коли схвалене однією православною Церквою вважається в іншій, – неминуча плата за окремішність від вселенської соборності.

І про Петра Могилу ми нагадали (за принципом доповнення – у додаток до загальновідомого про нього), звичайно, не для приниження чи осуду цього видатного діяча. Мета наша полягала, по-перше, в тому, щоб показати, як багато суттєвого залишається поза увагою істориків, далеких від національних інтересів українського народу. По-друге, застерегти тих, хто, «мобілізує історію», бездумно чи навмисне нав'язує нинішньому поколінню спотворений образ подібних діячів минулого як

* Крип'якевич І. Історія України. – Львів: Світ, 1990. – 153-154.

** Блажейовський Й. Українські церковні унії. – Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто, 1987. – С.21.

*** Философская мысль в Киеве. – К., 1982. – С.114.

взірець українського патріота. А це вже небезпечно для самого існування нації. Між тим Могила – звичний у ту епоху тип релігійно-космополітичної людини, якій її конфесія цілком заміняла національність. І мова тут може йти про біду народу, керованого такою людиною, але аж ніяк не про «вину» самої людини. По-третє, короткий екскурс в епоху Петра Могили, в його біографію переконує в необхідності національно-екзистенціальної методології, яка дозволяє і зобов'язує досягати максимальної об'єктивності у пізнанні минулого, зробити історію вчителькою життя і фактором національного відродження.

Що ж до пізнання епохи, про яку йшлося, то національно-екзистенціальна методологія вимагає для її об'єктивного вивчення: 1. У плані дескриптивному (історіографічному) – доповнити відоме історією 1569 року, її діями і наслідками, а не лише оцінками. 2. У плані дискурсивному (історіософічному) – відмовитись від «презупції вини» унії, заглибитись у мотиваційно-детермінативний аспект осмислення унії та діянь її ініціаторів і продовжувачів, її наслідків, виходячи не з умовно-конвенційних позицій (інтересів православ'я чи католицизму, класу чи партії тощо), а з найголовніших для існування суспільства – природно-екзистенціальних (доля народу, нації).

Історія – форма існування минулого в сучасному, і нам не байдуже, в якому вигляді це минуле постає перед сучасниками: як правда, хоч і гірка, чи як солодка фальш, змайстрована на догоду чужим чи клановим інтересам.

Наука – автономна і суверенна галузь людського духа, метою якої є добування істини на шляху пізнання. Тільки такою вона може бути корисна нації, і в інтересах нації – мати науку, яка служить істині, а не якійсь, навіть «найпередовішій», соціальній групі.

Зорієнтованість на проблеми виживання, розвитку і процвітання народу дає науці імунітет від підпорядкованості чужим, груповим чи суб'єктивно-кон'юнктурним інтересам, стимулює її до максимально енергійних пошуків істини, найоптимальніших шляхів розвою в усіх сферах буття народу. Надзавдання

збереження народу, нації, до речі, не суперечить загальнолюдським нормам співжиття, а отже – принципам людської моралі і тому передбачає в своїй аксіології імперативи релігійної моралі.

Отже, вироблення національно-екзистенціальної методології, послідовне дотримання в наукових дослідженнях її принципів веде не до того, щоб наука фальшувала істину в інтересах власної нації, а щоб вона давала народові об'єктивну картину минулого і сучасності, була справді розвинутою і здоровою свідомістю нації, основою її світогляду.

Зрештою, тільки така наука наколи не стане знову знаряддям денаціоналізації в чужих руках і не збайдужіє до долі народу на манівцях космополітизму. І тільки такої науки (і не лише її!) народів не замінить ніщо – ні чуже, ні нав'язане замість свого «вселюдське». Бо ж застерігав мудрий Іван Франко: «Все, що йде поза рами нації, се або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеалами раді би прикрити свої змагання до панування одної нації над другою, або хоробливий сентименталізм фантастів, що раді би широкими «вселюдськими» фразами покрити своє духове відчуження від рідної нації».

А для початку відважмося з цих позицій оцінити сказане, написане, зроблене (задумане!) кожним із нас – у науці, художній творчості, навчально-виховній, політичній чи іншій діяльності. Ну як: Картина не для нервових, правда?

Але ще не пізно – якщо почати негайно, сьогодні...

БАНДЕРА – НАЗАВЖДИ З НАМИ

Шановне товариство!

Для нашої Всеукраїнської Організації «Триzub» ім. С. Бандери нинішній день – особливо значимий.

По-перше, відкриттям у Дрогобичі пам'ятника Провідникові ОУН Степанові Бандері Україна зробила черговий крок на шляху до себе самої, а отже – до свого національного усвідомлення і національно-державного самоутвердження.

По-друге, увічнено пам'ять безстрашного воїна української національно-визвольної революції і геніального організатора визвольного руху, чиє ім'я носить наша Організація.

По-третє, це день народження нашої Організації, створеної за дорученням ОУН в 1993 році на Покрови у Дрогобичі.

Нам казали: «Не називайте «Триzub» іменем Бандери, бо з цим іменем, яким залякували стільки поколінь українців, ви ніколи не перейдете Збруча». А ми назвали! І вже наступного дня, 15 жовтня 1993 року, вшановуючи в Старому Угринові пам'ять Провідника в день його загибелі з рук московського вбивці, перша зведена сотня «Тризуба» склала клятву на вірність нації й Україні. І Збруч ми перейшли у складі трьох куренів (Прикарпатського, Подільського і Карпатського) та Окремої Волинської сотні. А вже через рік на цьому ж святому місці перед багатотисячною громадою виступали наші побратими зі сходу України: кошовий Наддніпрянського коша «Тризуба» підполковник Д. Ярош, курінний Лівобережного куреня майор В. Зінківський, сотенний Донецької сотні В. Применко. З 1995 року «Триzub» став реальністю в 22-х областях України, у тому числі й у Криму.

Застереження, що схід України не сприймає ні націоналізму, ні Бандери, виявилися, отже, безпідставними. Правда полягає в тому, що, крім «Тризуба» імені Степана Бандери, жодна інша організація – із 120 партій та з понад 900 громадських організацій – насправді не пропагує там народодиятвнї

і конструктивної націо- і державотворчої ідеології українського націоналізму в інтерпретації Бандери, не несе людям правди про самого Степана Бандеру. А наші організаційні і пропагандивні можливості, на жаль, більш ніж скромні, і їх ще явно замало для термінового духовного та ідейно-політичного озброєння українців сходу і масового згуртування їх під прапором української національної ідеї – ідеї державності української нації, української національної держави, за яку боровся і за яку віддав своє життя Степан Бандера.

То ж відкриття пам'ятника Провідникові у Дрогобичі – надзвичайно доречне і вчасне. Звістка про цю подію облетить усю Україну і стане черговим стимулом до роздумів, ще одним фактором прирощення національної свідомості багатьох українців.

Тому заслуговують на щиру вдячність ті українські патріоти, які на зорі нинішнього етапу українського національного відродження заклали тут, у цьому сквері, пам'ятний камінь на честь Степана Бандери. Велика заслуга перед громадою й Україною всіх тих, хто в наших складних умовах реалізував цю ідею і спорудив цей величний і по-мистецьки оригінальний і змістовний пам'ятник великому синові України.

Кажуть деякі: «Ми занадто бідні, щоб зараз будувати пам'ятники і храми!» Це хибна думка, бо не спорудження пам'ятників і храмів спричинило зубожіння народу.

Причина наших бід в іншому. Ми достатньо сміливі, щоб зводити ці необхідні нації споруди, але нам часто бракує відваги і волі, щоб утверджувати в житті ідеї, які символізують наші пам'ятники і храми.

Чи так буде і з пам'ятником С. Бандері? Відкриваємо його за півроку до виборів, які дають нам черговий шанс змінити на краще долю власну і долю України. За що проголосуємо: знову за особу (партію, блок) – чи за свою національну ідею, за національну державу, за національно зорієнтовану ідеологію державотворення, за реальний механізм взаємодії влади і громади? Бо вже десять років будуємо невідомо що і невідомо для кого. Що виберемо: пасивне очікування здійснення чергових пустопорожніх

обіцянок – чи шлях активної боротьби за право і реальну можливість для народу формувати, контролювати і змінювати владу? За крихти з панського столу – чи за своє право господаря своєї долі на своїй землі? Іншими словами, вибір зводиться до того, кого насправді послухаємо на цей раз: знову обіцяльників – чи, нарешті, Степана Бандеру?

Бандера – це не тільки героїчне і славне минуле. Бандера – це дороговказ до щасливого майбутнього України. Він – назавжди з нами. От тільки ми – далеко не завжди з ним. То ж учімося в Бандери, послухаймо Бандеру, діймо, як учив Бандера. З ним – переможемо!

Ми хочемо перемогти, ми можемо перемогти, ми переможемо! І хай допоможе нам Бог!

Слава великому синові великого Народу – Степанові Бандері!

Слава Україні!

Героям Слава!

15.10.2001

НАЦІЯ НА ШЛЯХУ ДО ШЕВЧЕНКА

Березень кожного року – місяць особливий, і за ступенем духовно-світоглядної змістовності він може бути порівняний хіба із січнем. Саме в ці два місяці лінія життя українців круто піднімається на графіку координат національного буття в часі – від горизонталі буденності до вертикалі духовності.

У січні разом зі своїми рідними і близькими поринаємо в осяяну образом і духом Христа Спасителя атмосферу різдвяного циклу. У березневі дні весняної надії ми вже не поодинокі, а цілою громадою звиряємо свій стан і шлях за «Кобзарем» – нашим немеркнучим національним орієнтиром. Бо вчення Христа і художній світ Шевченка – два невичерпні джерела, з яких, за словами С. Бандери, чий день народження відзначаємо 1 січня, кожен може зачерпнути стільки, скільки душа його здатна вмістити.

До цих джерел національної сили й наснаги припадають усі ті, хто ще або вже відчуває себе українцем. І тільки вони. Але – це далеко не всі українці. Так, зараз ціла Галичина відзначає шевченківські дні. Урочистості відбуваються в усіх містах, містечках і навіть селах. Але переважно – тільки в тих, де є школа: в інших цим нікому зайнятися. А на Волині, Поліссі, Чернівеччині, Закарпатті? А за Збручем – на безмежних просторах Великої України?..

Це наша задавлена національна біда, хоч і за нових, здавалося б, обставин. Як і за імперкомуністичного режиму, нам і за десять років державної незалежності не вдалося нічого суттєвого зробити не тільки для ознайомлення із генієм Шевченка народів світу, але й для того, щоб Шевченкова творчість стала джерелом прирощення духовності і національної свідомості всіх українців у самій Україні. Чому? Бо ці завдання у природний і легкий спосіб можна вирішувати тільки в національній державі, якої ми ще не маємо і творити яку не збирається ні наша влада, зайнята

проблемами власного збагачення, ні наш політикум – навіть дуже патріотичний, але заворожений мріями про посади і мандати, ні сам народ, обманутий і зраджений немудрими або лукавими вождями і загнаний у глухий кут голодного і безпросвітнього виживання.

Є ще одна проблема, пов'язана із долученням українців до творчості Т. Шевченка, де сконденсована свідомість, душа і дух України, закодовані в різуче чітких і яскравих образах і словесних формулах, доступних для українців усіх часів і епох, поколінь і станів. Це – проблема фальсифікації його творчості.

За царя твори Кобзаря, як і українську мову, просто забороняли. У радянський час спадщину Шевченка уже не забороняли, зате старанно фальсифікували – з метою зробити себе мало не його послідовниками, а його творчість – спримітивізувати відповідно до завдань імперської та комуністичної ідеології. І ми ще далеко не викорінили ні з нашого шевченкознавства, ні зі свідомості народу ці імперкомуністична фальсифікації.

В умовах незалежності України фальсифікація спадщини Шевченка, як і інших духовних велетнів України, набрала нових і загрозливих форм і масштабів. Її ініціатори прибули з-за океану, але дуже скоро знайшли спільників і серед доморощених духовних карликів та інтелектуальних яничарів. Вони прекрасно вишколені і добре фінансовані. І кінцева мета в них – максималістська: не тільки спримітивізувати Шевченка відповідно до завдань ідеології американського культурного імперіалізму, а цілком знищити позитивний образ національного генія у свідомості українців.

І претендентів на роль нових власників України, і їхніх високовчених лакеїв можна зрозуміти. Для них Шевченко – найбільший ворог, бо кожен рядок його поезії – це заперечення їх імперських, антихристиянських, матеріалістських та сатанинських демоліберальних концепцій. І якщо українці колись таки прочитають справжнього Шевченка, послухають його і виконають його заповіді, то Україна не тільки не стане їх рабинею, як уже стало півсвіту. З вільної національно-державної України

голос Шевченка можуть почути інші грабовані і денаціоналізовані народи. А це – крах усіх планів жерців мамони, які зазіхають на світове панування.

Українцям можна відібрати все, але доки вони пам'ятають Святе Письмо і «Кобзар» – українська нація незнищенна.

Шевченко – незаперечний батько української нації.

Саме він у доступний для себе як поета спосіб і в найдоступнішій для цілого народу досконалій художній формі сформулював, розвинув та обґрунтував національну ідею українського народу – ідею власної національної держави: «В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля».

Він дав українцям три найвищі ідеали-орієнтири, звіряючись за якими ні окрема людина, ні ціла нація ніколи не зіб'ється з праведного шляху: Бог, Україна, Свобода.

Він створив у художній формі цілісну філософію національного буття українського народу, тобто на рівні поетичного узагальнення відтворив ту повністю адекватну українській дійсності систему сутностей і закономірностей, які за цілі тисячоліття витворені українським народом, якими зумовлене і на яких тримається віками буття української нації, її суспільна свідомість і свідомість українського патріота – борця за інтереси нації.

У його творчості закодована і потребує тільки логічного перекодування та наукової експлікації довершена національно-екзистенціальна методологія мислення, тобто мислення в категоріях захисту, розвитку і процвітання нації, особистого і суспільного чину в ім'я її свободи й утвердження.

Шевченко витворив і такий інваріант ідеології національно-визвольної боротьби українського народу, який може бути реалізований за різних суспільно-політичних обставин і який гарантує успіх за умови неухильного дотримання її основних формантів, що підтвердили як крах української державності часів УНР, так і разучий приклад героїчних визвольних змагань 30-х – 50-х років ХХ ст.

Шевченко визначив мету, концепцію, пріоритети, рушійні сили національно-визвольних зусиль українського народу та необхідні якості його проводу.

Він бачив діапазон форм і методів цієї боротьби гранично широким і відстоював право поневоленого народу на вільний їх вибір за принципом доцільності та ефективності, а не на угоду тим, з ким бореться народ.

Шевченко невтомно і довго працював над тим, щоб спочатку ідейно озброїти народ, пробудити його національну свідомість і гідність, а лише потім закликав його до повстанської сокири. Бо розумів: озброєний сокирою, шаблею чи гвинтівкою, але не озброєний ідеєю національної свободи і державності народ дуже легко може стати жертвою політичної демагогії і або буде перенацелений із чужинецьких тронів на сусідову комору, або боротиметься за реалізацію не своєї, а чужої мети (як це й сталося з українцями у 1917-1920 та у 90-х роках).

Шевченко заклав підвалини ідеології українського націоналізму, і кожна з історичних трансформ цієї ідеології мала, має і буде мати визначені Шевченком конститутивні характеристики. А все те в ідеології українських політичних об'єднань, що не стикується із Шевченковим або суперечить йому, – уже не націоналізм, хоч як би ці організації не називалися.

Творчість Шевченка і досі залишається найпродуктивнішою методологічною базою аналізу стану нації, політичної ситуації і планування державотворчих зусиль народу. Жаль тільки, що ніхто не вимагає від українських політичних і державних діячів, щоб вони користувалися нею, а самі вони, як бачиться, спроможні тільки спекулювати на його славі і любові народу до нього, але не здатні чи не хочуть діяти за його заповітами.

Цьогорічний березень – це ще й виборча кампанія. Але про Шевченка наші політики не забувають: кому не хочеться погрітися в променях слави – його і його послідовників. І ось антиукраїнська КПУ (о) бере своїм гаслом слова Т. Шевченка «Борітеся – поборете!..» Н.Вітренко давно маскує імперкомуністична сутність своєї ПСП «Досвітніми огнями» Лесі Українки. СДПУ

(о) записує в свої соратники І.Франка. Невідомо якої політичної «масті» Яблуко» Бродського використовує як свій гімн вірш В. Симоненка «Ти знаєш, що ти – людина...»

А ось ідей Шевченка, зокрема сформульованої ним української національної ідеї, бажаючих використовувати не густо. Усі наші найбільші національно-патріотичні партії (КУН, УНР, НРУ) стали не під прапор національної ідеї, а під прапор соціал-демократії. А громаду розпропагували так, що вона більше орієнтується на особи, ніж на ідеї. Знову слухаємо не Шевченка, а фальшиві «правди» з чужого поля лукавих лжепророків і «дядьків отечества чужого»?.. А тому й вибори-2002 можуть стати черговими виборами без вибору – зміниться персональний склад законодавчої гілки влади, але не зміниться суть цієї влади, а отже, доля українців і України.

Але це – минуще. А Шевченко – це з категорії вічності. Його геній творив і творить тих, для кого боротьба за українську національну державу, за втілення його заповітів, за кращу долю народу – свята мета, що вища за життя.

З Шевченком – переможемо.

І хай допоможе нам Бог!

2002 р.

ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ – ВОЇН І ПРОВІДНИК

**Із виступу на вечорі пам'яті полковника Коновальця
(65 років із дня вбивства)**

Київ, Будинок учителя, 24.05.03

Є люди, які своїми духовними параметрами долають і рамки своєї епохи, і межі життя. Смерть не зупиняє їх впливу, вони залишаються необхідними нації і після смерті. І тоді говоримо про безсмертя. І тому говоримо про Євгена Коновальця.

Йому було відпущено тільки два десятиліття для служіння Україні, і він не згайнував із них ні хвилини, а використав сповна – буквально до останньої секунди.

Інтелектуал, інтелігент, він міг прислужитися народові в багатьох сферах, але вибрав шлях воїна: спочатку – захисника новонародженої української державності, а потім – воїна і провідника української національно-визвольної революції. Бо вважав, що саме на цьому шляху зможе зробити найбільше для нації, яку чекали цілі десятиліття нерівної і кривавої боротьби за своє право бути.

Він витворив якісно новий – політично свідомий, активний і жертвний – тип українця-громадянина і сам був його ідеальним уособленням: служити не особам, а Україні, не урядам, а українській незалежній державі, боротися не за мандати і посади, а за Ідею – за свободу і державність нації.

Найвище досягнення, найголовніший спадок Полковника і його найбільший дар своєму і наступним поколінням борців за Україну – національний революційний орден: Організація Українських Націоналістів (ОУН).

Організаційний геній Полковника Коновальця багатоаспектний і виявився в багатьох здобутках. Ось тільки деякі з них.

На відміну від інших чільних діячів українських визвольних змагань 1917-1920 років, він – воїн і командир, на якого

орієнтувалися тисячі його колишніх підлеглих і побратимів, – першим збагнув революційний дух, націозахисну суть і державотворчий смисл українського націоналізму.

Він першим зрозумів, що окупаційній політичній системі можна ефективно протиставити тільки іншу, власну, національну ідейно-політичну систему.

Він створив УВО й ОУН не «під себе», не як лідерські об'єднання, а саме як ядро ідейно-політичної системи поневоленого, але не скореного народу.

Він створив ОУН передусім як революційну, конструктивну, ідеологічну, національно-державотворчу, а не тільки як визвольно-політичну організацію.

Він геніально розв'язав проблему формування ідеології ОУН і проблему консолідації тодішніх націоналістичних сил.

Він задав визначальні критерії-параметри свідомості та діяльності націоналіста: націоналістична ідейність, революційність, державність, соборність, самостійність.

Він створив ОУН як ефективну систему людинотворення і націотворення, здатну до регенерації і саморозвитку навіть за умов безпощадних переслідувань і постійних кадрових жертв.

Він збагнув суть творчості Дмитра Донцова: не навчати націоналізму як якоїсь політичної науки, а передусім – пробудити в українцеві українця. Решту зробить ідея, самоосвіта, життєвий досвід, а головне – участь у боротьбі за державність нації.

В епоху європейського вождизму він не концентрував влади для себе, а щедро ділився повноваженнями з іншими, тому створив із людей не свої спрощені копії, а свідомих і відданих справі соратників і був потрібен усім.

Він мав багато бойових друзів і був авторитетним для людей зрілих, тому міг опиратися саме на них, але зробив головну настанову на революційну молодь, чим надав максимального динамізму національно-визвольному рухові.

Він створив ОУН як революційну організацію для здійснення національної революції, і без цієї суспільної функції всяка інша політична діяльність шкідлива для ОУН.

Він створив ОУН як ідейно-політичний орден, і тільки такою ця організація була, є і буде необхідною нації.

Він створив Організацію, яка не тільки вибрала концепцію опори на власні сили, але яка випрацювала досконалу методику творення, примноження та ефективного використання цієї сили для вирішення головної і визначальної проблеми народу – створення власної національної держави.

Він шукав підтримки на всіх континентах, у різних країнах і середовищах, але при цьому ніколи не торгував ідеями і програмовим засадами ОУН, суверенітетом чи інтересами України, ніколи не використовував цю підтримку для власного політичного самоутвердження чи вигоди, а завжди і виключно – для забезпечення діяльності Організації та розгортання українського національно-визвольного руху.

У пеклі боротьби нації на всіх фронтах він явив велику мудрість, велич духу і провідницьку передбачливість, зорієнтувавши ОУН не на безперспективну боротьбу ПРОТИ, а на надихаючу боротьбу ЗА – за свободу і державність нації.

Він зробив українську національну ідею пріоритетним, фундаментальним і неодмінним фактором української політики, якому нема і не може бути заміни чи альтернативи, і змусив виступати під гаслами національної державності інші, часто дуже далекі від націоналізму українські організації.

Він започаткував через ОУН якісно нову, не оборонно-ситуативну, а офензивно-креативну (наступально-творчу) політику, яка породила цілу плеяду видатних політичних діячів і зробила мільйони українців активними учасниками політичного життя і реальними творцями історії України.

Він ніколи не ставив перед людьми куцих і ницих «посильних» цілей, а тільки найвищі, національно значимі, тому творив не політичних карликів, а велетів духу – людей високої Ідеї і героїчного Чину в ім'я нації.

Він і досі виступає знаковою фігурою, за ставленням до якої визначаємо своїх і чужих та міру націоналізму як в окремих людях, так і в цілих об'єднаннях.

Такі, як Полковник Коновалець, із життя ідуть не в небуття, а в безсмертя, у могилу лягають як в окоп на передовій лінії оборони нації, а їхні розсіяні по планеті могили стають для кожного нового українського покоління незрадливими орієнтирами на шляху в майбутнє і непоборними bastionami українського національного духу.

Тому Євген Коновалець – не тільки святий образ у нашому історичному іконостасі. Він був, є і завжди буде надійним соратником, духовним провідником і Великим Полковником для всіх поколінь борців за Українську Соборну Самостійну Державу.

Прагнемо успіху – учімося в Полковника Коновальця, діймо як Полковник Коновалець, звіряймо свій життєвий шлях за Полковником Коновальцем. Бо він – символ нашої сили, слави і боротьби.

З ним – переможемо.

І хай допоможе нам Бог!

Слава Україні!

Героям Слава!

2003-2006 рр.

До 95-ї річниці з дня народження

ДЕРЖАВОТВОРЧИЙ ЧИН БАНДЕРИ

В історії України є національні герої, прізвищами яких окреслювались і в постатях яких уособлювалися цілі епохи боротьби українців за власну державу. Це Іван Мазепа, Симон Петлюра, Степан Бандера. Їхні імена окупанти України піддавали анафемі, вилучали з підручників історії, їх називали зрадниками і ворогами українського народу. Але ні втопити у фальші, ні викоренити їхні світлі образи зі свідомості нації так і не змогли. І в перший день нового, 2004 року ми відзначаємо 95-у річницю з дня народження одного з них – Провідника ОУН Степана Бандери.

Він виріс у національно свідомій сім'ї, де патріотизм не тільки означав любов до батьківщини, але й передбачав жертвовну діяльність в ім'я України. Його батько, греко-католицький священник о. Андрій, під час визвольних змагань пішов в Українську Галицьку Армію, став капеланом УГА, був делегатом Акту Злуки УНР та ЗУНР 22 січня 1919 року в Києві, а потім зазнав лютих переслідувань з боку польської влади і, зрештою, загинув від рук більшовиків. Отакий сплав біографії людини з історією народу, долі сім'ї з долею нації.

Степан Бандера ріс і виховувався в часи, коли українці-патріоти зі зброєю в руках боролися за свою державу. На його очах вона і виникла, і була знищена окупантами. Який слід це мало залишити в юній свідомості? Для декого цього було досить, щоб потім ціле життя потай гордитися подвигом батьків, із сумом згадувати героїчне минуле й оплакувати недолю поневоленого народу.

Але свідомість Степана Бандери і його ровесників формувалася в іншому – ідейно-революційному силовому полі, яке витворювали дві різні, але рівновеликі особистості української історії: пристрасний мислитель із характером бойовика «східняк» Дмитро Донцов і виважений воїн із розумом мислителя

«західняк» Євген Коновалець. Це вони стали ядром середовища, яке покликало до життя і сформувало якісно нове – націоналістичне покоління борців за Україну.

Із юних літ Степан Бандера вступає у Пласт та Групу Української Націоналістичної Молоді, ще у шкільні роки стає учасником бойової Української Військової Організації (УВО), щодуже молодим, але вже зрілим і загартованим націоналістом-революціонером стати в ряди щойно створеної легендарної Організації Українських Націоналістів (ОУН) і повести організовану боротьбу за національну державу українців – за Українську Соборну Самостійну Державу (УССД).

ОУН стала долею і сенсом життя Степана Бандери. У ній він відбувся як незламний воїн Української національно-визвольної Революції, у ній гартував свій дух, набирав політичного й організаційного досвіду, у ній утвердився як лідер безкомпромісних борців за свободу і державність нації. І не випадково в один із критичних для Організації моментів саме його полковник Коновалець призначив Крайовим Провідником ОУН на західноукраїнських землях.

Ініційовані ним масові і політично значимі пропагандивні, саботажні та націозахисні акції сколихнули народ, постріли бойовиків розвіяли міф про всесилля і безкарність польських і московських окупантів, пропаганда української національної ідеї обнадіяла і духовно об'єднала народ, передусім – політично активну молодь. Саме для цієї категорії ОУН стала визнаним лідером у політичному житті Галичини.

А після блискуче виконаного атентату на організатора кривавої «пацифікації» («утихомирення») українців – міністра внутрішніх справ Польщі генерала Броніслава Перацького, після Варшавського і Львівського судів і громоподібних виступів на них Степана Бандери і його побратимів перед владою Польщі на повен ріст постала примара нищівної громадянської війни. Степана Бандеру було засуджено до страти. Але виконати вирок окупанти не наважились: по цілій Галичині залунали численні народні пісні про Бандеру – він уже тоді став героєм, символом

і Провідником нації, а його смерть могла зіграти роль детонатора українського визвольного-революційного вибуху. Смертну кару було терміново замінено довічним ув'язненням.

Усього два роки – від окупації Гітлером і Сталіним польської держави і до початку німецько-радянської війни – мали Степан Бандера і його побратими, щоб підготувати Організацію до діяння в умовах зіткнення на терені України двох найкровожерніших імперій світу. А умови були складними. Загинув полковник Коновалець, Україна була пошматована чотирма окупантами, на її найбільшій – підрадянській частині кожен третій українець був знищений або репресований комуністичним режимом, у Західній Україні з приходом більшовиків зникли всі партії, усі громадські організації, кожна з яких (особливо їхні лідери) вважала себе чимось незмірно кращим від ОУН...

У цих умовах очолена й реорганізована Степаном Бандерою ОУН виявилася єдиною організацією, здатною стати політичним проводом нації. Три історично-доленосні рішення визначають політику Організації часів війни і післявоєнного десятиліття.

1. Проголошення Акта відновлення державності України 30 червня 1941 року. – Цим ОУН засвідчила принципову позицію націоналістів: ми боремося ЗА державність української нації і готові до співпраці з кожним, хто визнає за українцями право на власну державу. Але ми поведемо боротьбу ПРОТИ всіх і кожного, хто заперечує чи відбирає в нашого народу це право. Бути рабом, сателітом, колаборантом якимось окупанта, шахраєм чи політичного недоумка – це не для українських націоналістів.

2. Створення Української Повстанської Армії (УПА) і її доволітня героїчна боротьба з обома окупантами та колонізаторами. – Цим ОУН зробила мільйони українців творцями історії України. Так, народ, який воює за свою свободу і незалежність, не завжди перемагає і завжди несе великі жертви. Але народ, який не протиставляється своїм губителям, – назавжди зникає зі сторінок історії.

3. Утворення коаліційної Української Головної Визвольної Ради (УГВР) як керівного органу національно-визвольного руху. – Залишаючись провідною силою і становим хребтом українського національно-визвольного руху, цим актом ОУН довела, що виборює не владу для себе і своїх лідерів, а свободу і державність для цілого народу.

Після створення Державного Правління на чолі з Ярославом Стецьком гітлерівці заарештували Степана Бандеру і його побратимів, тисячі націоналістів були знищені, у німецькому концтаборі загинули два рідні брати Провідника. Але навіть в ув'язненні, а потім, після повторної більшовицької окупації, в еміграції, Бандера залишався символом і рушійною силою українського визвольного-революційного руху, а весь цей півторадесятилітній період української національно-визвольної боротьби закономірно увійшов в історію як бандерівський.

У 50-х роках, після довголітньої нерівної і жорстокої боротьби, ОУН-УПА спливали кров'ю в степах України, по волинських пущах і на схилах Карпат. Але боротьба за Україну не припинилася, і чільною фігурою в ній залишався Степан Бандера. Центр визвольних змагань перемістився на Захід, де у вимушеній еміграції опинилися мільйони свідомих українських патріотів. Максимально використати цей потенціал і можливості вільного світу для української справи, витворити нову стратегію і тактику національно-визвольної боротьби – таке завдання ставив Степан Бандера перед собою і Закардонними Частинами ОУН.

Смерть Сталіна, криза комуністичної системи, хрущовська «відлига», назрівання руху молодих, ідейно не визначених і політично беспорядних, але високоосвічених, талановитих і активних «шістдесятників» – усе це створює сприятливий ґрунт для націоналістичної пропаганди, для ідей і праць Степана Бандери. Бракує тільки безпосереднього контакту бандерівців із новим поколінням українських патріотів. Радянські вожді не мали сумніву, що в умовах дірявіння «залізної завіси» такий контакт неминуче відбудеться. Отже, бандерівський

центр треба було обезголовити. Після багатьох безуспішних спроб 15 жовтня 1959 року Степан Бандера все ж загинув від руки кремлівського найманця...

В останнє десятиліття свого життя Степан Бандера багато пише. Задумувані як чисто утилітарні речі – переважно для вишкільної і пропагандивної роботи в організаційному та емігрантському середовищі, – ці праці з роками набули ідеологічного, теоретичного, методологічного і філософського характеру. У них – вершинні здобутки українського політичного мислення, які не піддаються корозії часу. Так, покоління «шістдесятників» розминулося ними. Але сподіваного краху націоналістичного руху не сталося: смерть Степана Бандери активізувала й освятила людинотворчий, націотворчий і державотворчий потенціал його праць. Великий Провідник пішов не в небуття, а в безсмертя.

Степан Бандера писав свої твори в той час, коли головною передумовою збереження та продовження нації в часі було визволення від московської імперкомуністичної окупації. Темі боротьби за незалежність вони й присвячені передусім. Але метою націоналістичної діяльності і національно-визвольного руху на всіх його етапах, у тому числі й після здобуття незалежності, Провідник вважав створення національної держави українців: «У нас є один основний принцип, одна головна мета – Суверенна Соборна Українська Держава. До неї йдемо неухильно. А шлях наш – це шлях революційної визвольної боротьби».

І в цьому для нас, нинішніх бандерівців, – найбільша наука, визначальний заповіт і категоричний наказ легендарного Провідника. Життя тільки щодня підтверджує вчення Бандери: без вирішення основного завдання – створення національної держави українців – жодна інша проблема в Україні ніколи не може бути і не буде вирішена на користь українського народу. Думати інакше – це свідомо обдурювати себе та інших.

Десять років тому з ініціативи ОУН ми створили орденського типу Всеукраїнську організацію «Тризуб» імені Степана Бандери – для вишкільно-виховної, пропагандивної та

націозахисної діяльності. Десять років ми йдемо шляхом, визначеним Бандерою, до мети, вказаної Бандерою, несучи людям ідеї, досвід і приклад Бандери. Десять років ми боремося за право українців мати власну, національну державу і протиставляємося всім тим, що намагаються звернути українців з магістрального шляху нації, відвернути їх від вирішення цього головного завдання. За це нас клянуть політичні шахраї, паплюжать їхні холуї, переслідують вороги. Але в цьому ми – безкомпромісні. Бо, як учив Бандера: «...Обов'язком кожного українця є підпорядкувати свої особисті справи і ціле своє життя інтересам і добру нації». А ми – українці.

З Бандерою – переможемо!

І хай допоможе нам Бог!

Слава Україні!

Героям Слава!

26.12.2003

СТАТТІ

ДРУГА СВІТОВА – ДВІ ПОРАЗКИ І ДВІ ПЕРЕМОГИ*

Разом з усім світом наближаємось до круглої дати – 50-річчя краху одного з найграндіозніших обманів і одного з найкривавіших людиноненависницьких режимів в історії людства – німецького націонал-соціалізму. Це була війна воістину планетарного масштабу: шість десятків країн об'єднали свої зусилля, аби здолати гігантську і, здавалося б, досконалу військово-політичну машину знищення, витворену гітлерівським націонал-соціалізмом з Німеччини та її сателітів. Мільйони людей загинули в цій борні – як воїни чи жертви, і день закінчення в Європі другої світової війни – це, передусім, день світлої і вдячної пам'яті про них.

Чи варто сьогодні, коли серед нас ще так багато людей, які зі зброєю в руках протиставлялися націонал-соціалізові, доводити, що націонал-соціалізм був уособленням Зла, що перемога над ним була необхідна людству, а відзначення роковин цієї перемоги природним і доцільним? Більше того, святкування перемоги над націонал-соціалізмом необхідне – і як данина пам'яті, шани і слави тим, хто здобував цю перемогу, і як пересторога тим, хто мріє за допомогою тої чи іншої людиноненависницької ідеології досягти світового панування, і як нагода для всіх чесних людей світу утвердитися в думці, що в цьому світі всяке зло, яке виступає проти законів Божих, людських і природних,

* Відповідно до пізніших термінологічних самокоригувань автора, термін «фашизм» стосовно ідеології Третього рейху замінено на більш адекватний «націонал-соціалізм» (прим. редактора-упорядника).

кінець кінцем таки буде подолане. А наш обов'язок – об'єднуватися довкола ідей Добра і сміливо протиставлятися Злу, яке самою своєю природою приречене на поразку. Не випадково всі релігії світу вчать, що абсолютним може бути тільки добро, втілене в ідеї Бога, але ніколи абсолютним і вічно панівним не може бути зло – у якій би формі воно не виступало. Бо вічність належить добру, а не злу.

Чому ж тоді наближення 50-річчя перемоги над націонал-соціалізмом і в Україні, і в Росії, і в інших державах, що постали на руїнах імперії – СРСР, сповнене такого драматизму? Чому світлі моменти перемоги людяності над людиноненависництвом заступаються злобними, безапеляційними осудженнями, непримиренною конфронтацією? Чому осмислення в нас другої світової війни, її причин, перебігу, наслідків та уроків є таким конраверсійним, різнополюсним і задовольняє кожного разу лише певну частину суспільства, а в іншій викликає обурення?..

Цих «чому» нагромадилося вже і виникає ще так багато, що в них губиться сама подія, сама суть перемоги, здобутої колективними зусиллями людства у небувало кривавій боротьбі. Перемога над націонал-соціалізмом стала об'єктом політичних спекуляцій і махінацій, засобом досягнення перемоги над політичними суперниками і реалізації власних, часто далеко не чистих задумів. Чи не відчувається цей дух конфронтації скрізь і всюди: у радіо- і телепередачах, у газетах і журналах, в атмосфері зібрань політиків і, особливо, ветеранів німецько-радянської війни та ветеранів національно-визвольних змагань?

...Дивна і відповідальна роль випала нинішньому поколінню – розв'язувати суперечності і вирішувати проблеми, успадковані часто з далекого минулого, бо інакше не можемо просунутись по шляху в майбутнє.

Так, ще в 1054 році відбувся розкол єдиної християнської Церкви, а ми повинні вирішувати цю проблему зараз, бо саме через Україну проходить кривава межа цього розламу. Ще в 1596 році відбувалася Берестейська унія, а згоди серед християн

України не досягнуто й досі і далі доводиться переконувати збаламучених в очевидному: де збереглася унія, там було збережено українство в українцях. Ще в 1654 році Б.Хмельницький приєднав Україну до «єдиновірної» Москви, а чимало українців і досі не вірять у спроможність України жити самостійним державним життям. Ще в 1917 році народи Росії раділи з падіння імперії, а імперські сили нинішньої Росії все більше загрожують незалежності сусідніх суверенних держав, зокрема, України. Ще в тому ж 1917 році було проголошено гасло «Землю – селянам», а наші політики й досі дебатують, чи варто їм цю землю віддавати. Ще в 1929 році внаслідок сталінського «великого перелому» було зламано хребта нашому землеробству, але знаходяться й дотепер люди, о прагнуть зберегти цей колгоспний перелом навіки, хоч і під іншими назвами... Ще в 1945 році здобуто перемогу над націонал-соціалізмом, а ми й досі не осмислили, а що, власне, сталося і як нам оцінювати цю перемогу...

Кожна з названих проблем, на жаль, не є чисто академічною. Кожна з них присутня в нашому житті, використовується противниками української державності, ділить наше суспільство на ворогуючі групи, загрожує нам конфліктами і катаклізмами.

Сьогодні на черзі – проблема ставлення до святкування 9 травня. Вона й надалі буде яблуком роздору й об'єктом спекуляцій, якщо закривати очі на правду про другу світову війну.

Якби світова війна була лише війною з націонал-соціалізмом, то все було б просто і ясно. Однак це була, передусім, війна імперіалістична – за метою, характером і наслідками. Але визнати це переможцям було, і є не вигідно: здобута ціною мільйонів людських жертв перемога над націонал-соціалізмом і національно-визвольна боротьба на території імперського СРСР – усе це ніяк не в'язалося з ялтинським поділом світу між імперіалістичними хижакками. А тому і на Заході, і на Сході й досі вигідно ігнорувати той факт, що під час імперіалістичної другої світової війни було три види збройних протистоянь:

- а) боротьба з німецьким імпернацизмом;
- б) боротьба з російським імперкомунізмом;

в) боротьба національно-визвольна.

Усі ці протистояння відбувалися не окремо, послідовно, почергово: вони сплелися у складний клубок, і кожна група, що уособлювала ту чи іншу потугу, вела смертельну боротьбу на знищення з двома іншими. І в цих трьох різних видах боротьби були свої союзники, свої герої й мученики, свої поразки й перемоги, свої переможці й переможені.

Що світова війна не зводилась до боротьби з націонал-соціалізмом добре видно навіть з кількох прикладів. Хто розгромив Польщу, а потім влаштував спільні військові паради на відзначення цієї перемоги? – Імпернацисти й імперкомуністи. З ким боролася Фінляндія в 1939-1940 роках? – З радянським імперкомунізмом. І підтримувала фінів у цій війні націонал-соціалістична Німеччина. На якій політичній платформі гуртував свою армію генерал Власов? – На платформі антикомунізму та російського імперіалізму. І робив це з благословення націонал-соціалістів. З ким воювала польська АК – Армія Крайова? – З німецьким націонал-соціалізмом, радянським імперкомунізмом та українським національно-визвольним рухом...

Хто боровся з націонал-соціалізмом? Тільки комуністи? Тільки СРСР? – Ні! З націонал-соціалізмом боролися й окуповані ними народи Європи, і західні союзники, й імперкомуністичний СРСР, і національно-визвольні рухи зокрема український – ОУН-УПА...

Хто боровся з комунізмом? – З ним воювали імпернацисти (і не з ідейних, а з імперських міркувань – у боротьбі за «життєвий простір»), їх сателіти, яким (зокрема, східноєвропейським), перемога комунізму загрожувала поневоленням (Румунія, Угорщина, Словаччина), національно-визвольні сили Польщі, Прибалтики, України (а в лавах УПА – представники багатьох народів СРСР).

Хто боровся проти національно-визвольних устремлінь поневолених народів? – Їх поборював гітлерівський націонал-соціалізм і сталінський більшовизм, а фарисейський і продажний політичний Захід умив руки і віддав їх на розправу російському

імперкомунізмові. І якщо війна з націонал-соціалістичним окупантом закінчилася в травні 1945 року, то збройна боротьба ОУН-УПА з російським імперкомунізмом без будь-якої підтримки зовні велася ще понад десятиліття. Коли ж буде вшановано їх – борців за свободу і державність України?

Чи всі учасники німецько-радянської війни боролися з націонал-соціалізмом? – Ні!

Ще в 60-х роках Б.Олійник писав в одному з віршів: «Одні в атаку ходили, а інші «ура!» кричали». Дехто кричить і досі. Але не про них мова. Значна частина тих, що тепер маскується під ветерана війни з націонал-соціалізмом, насправді жодного разу не вистрелили в німецький бік, а воювали з українським народом, з ОУН-УПА – почавши ще з вересня 1939 року. Вони теж хочуть зараз святкувати СВОЮ перемогу...

У другій світовій війні була не одна, а дві перемоги, бо в ній було дві поразки.

Перша перемога – це перемога над націонал-соціалізмом. Націонал-соціалістичний режим було знищено, націонал-соціалізм – осуджено, націонал-соціалістичних главарів – повішено. Ця перемога належить усім, хто її виборював – на фронтах і в тилу. І честь і шана за це від нинішнього і наступних поколінь належить теж їм УСІМ. Але тільки їм!

Бо друга перемога – це перемога (воєнна, але не ідейна!) сталінського імперкомунізму над національно-визвольними рухами, зокрема Польщі, Прибалтики, України, над східноєвропейськими країнами, проданими Заходом, передусім США, імперській Москві, за участь СРСР у розгромі Японії. Але за цю та інші свої «перемоги» комунізм ще й осі не дочекався свого Нюрнберга...

Безкарність породжує нові злочини. І нинішня конфліктна ситуація довкола свята перемоги викликана бажанням проімперських сил взяти реванш за поразку, одержану від національно-визвольних рухів кінця 80-х – початку 90-х років. Вони хочуть присвоїти перемогу над націонал-соціалізмом лише собі, щоб шляхом фальсифікації зробити цю святу

перемогу перемогою комунізму і російського імперіалізму, видати себе за єдиного рятівника народів світу, а цим самим обґрунтувати свої нинішні зазіхання на свободу і незалежність своїх недавніх рабів.

Саме тому в Росії буде два «паралельних» відзначення свята перемоги – офіційно-державне й альтернативне імперкоуністичне.

Саме тому проімперські і прокомуністичні реваншистські сили в Україні нагнітають своє тлумачення цієї перемоги, відсікають від неї ветеранів ОУН-УПА, аби розділяти ще й цим наше суспільство, ослаблювати його у відповідальний момент національного державотворення і психологічно готувати до нового ярма. Для цього вони й досі з маніакальною наполегливістю протиставляють тих, хто в лавах Червоної Армії боровся з одним окупантом, тим, хто в лавах ОУН-УПА боровся з обома катями українського народу – націонал-соціалізмом і комунізмом.

Усвідомимо це, зробимо цю дату святом перемоги народів світу над націонал-соціалізмом, віддамо належне ВСІМ тим, що боролися з націонал-соціалізмом – ліквідуємо ще один привід для незгоди.

Але святкувати перемогу російського імперкоунізму над поневоленими народами, зокрема над українським, змушувати українців святкувати своє «визволення» ще жорстокішим окупантом – і підло, і недалекоглядно. Зло все одно не восторжествує: воно приречене – й історією, і самим Богом.

А тому не підігруймо зловорожим антиукраїнським силам. Шукаймо шляхів порозуміння і єднання – в ім'я щасливого майбутнього України, в ім'я світлої долі наших сучасників і нащадків.

19 квітня 1995р.

ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ НАЦІЇ

*В своїй хаті своя й правда,
І сила, і воля.*
Т. Шевченко

Уже десять років Україна переживає потворну **патологію державотворення**: комуно-реваншисти хочуть зробити нинішню державу російською, національно-патріотичні сили – українською, Москва – своєю колонією, Захід – космополітичною неоколонією, а влада намагається знайти тут компроміс і догодити всім, а тому будує невідомо що, але подібне відразу до всього, тому реальної підтримки не має нізвідки, зате штурхани одержує зусебіч.

Такий стан веде державу по шляху наростаючої **політичної деградації**. Її суть у тому, що **держава в Україні досі ніяк не поєднана ідейно з народом**: він не знає ні ідеї-мети, ні концепції, ні програми нинішнього державотворення, а тому має єдиний критерій оцінки держави, її структур, керівництва і цілого політикуму – зростаючий рівень власного зубожіння.

Діяльність влади, ніяк не узгоджувана з ідеєю держави, для народу мало зрозуміла, завжди чужа, а часто – і ворожа (грабіж, денационалізація, безперспективність). Тому здебільшого люди пов'язують свої надії не з розбудовою держави і не з політикою влади, а з якоюсь конкретною особою. А через це кожен напад на владу фінансово спроможного кон'юнктурника чи їх групи громадськість сприймає або байдуже, або – як боротьбу Добра зі Злом, хоч часто про ніяке добро для народу навіть не йдеться. Черговим підтвердженням цього є «касетна криза», її ганебний, безтямний і безперспективний для держави і народу розвиток.

Ці події увиразнили за давню болячку нашого державного будівництва: **відсутність ідеології державотворення**. А якщо **нема ідеології – нема мети державотворення, нема державницької політики, нема перспективи, нема поняття**

про політичне добро і зло, а також нема об'єктивних критеріїв оцінки діяльності і громадян, і політикуму, і всіх гілок та структур влади, і Президента. Саме в цьому – глибинна причина постійної державної нестабільності, ізольованості влади від народу, вразливості становища керівництва, неякісного добору кадрів, процвітання корупції, безкарного грабування держави і народу, гнітючого відчуття небезпеки й безвиході, радикалізації свідомості мас... І все це – на пороховій боці соціально-економічних проблем і в силовому полі чужих, часто відверто ворожих інтересів.

Держава тільки тоді природна і перспективна, якщо вона є виявом духу і прагнень нації. **Тільки послідовна реалізація національної ідеї в усіх сферах життя гарантує нормальний процес творення і функціонування держави.** Чудові приклади цього демонструють країни Прибалтики, Польща, Чехія...

А в нас? В Україні з самого початку **в основу державотворення були закладені й узаконені як пріоритетні запозичені доктрини (демократія, лібералізм, ринок), а не ідея державності української нації – не українська національна ідея,** від якої творці і законодавці держави сахалися всі ці роки, як чорт від ладану.

А наслідки очевидні: узалежнення держави, дискредитація влади, подальше зубожіння і виродження народу, зростання соціальної напруги. І – безуспішні спроби вирішити хоч одну з болісних суспільних проблем. Так є. І так буде. Бо **допоки не вирішене головне політичне завдання народу – створення української національної держави, – доти жодна інша (політична, економічна, соціальна, культурна, освітня, правова, конфесійна тощо) проблема ніколи не буде вирішена на користь народу, держави, України.** Що й бачимо.

Тому анахронізмом, виключно українським (і білоруським) потворним феноменом є натужні зусилля, щоб у час **внутрішньої і світової тенденції до творення національних держав** продовжувати будувати в Україні якусь «нічийну», байдужу і навіть ворожу до української нації нинішню державу. Тому

політичним ідіотизмом або відвертим шахрайством є постійна орієнтація нашого політикуму на особу, а не на ідею, постійне обманювання народу, що тільки заміна «поганих» людей влади на «хороших» ошчасливить його. Уже десять років дарма граємо в ці кон'юнктурні ігри... Може, досить?

Для України, де корінна нація (три чверті населення!) століттями була і залишається бездержавною, для українців, понад третина з яких розсіяна по світах, **пріоритетною і визначальною, рятівною і перспективною, обнадійливою і справді об'єднуючою ідеєю державотворення** не може бути ні космополітична демократія, ні такий же ринок, ні «політична нація» (аналог «радянського народу»), ні «європеїзм», ні «багатовекторність», ні «загальнолюдськість», ні права людини (без будь-яких прав нації!), ні якась інша доктрина – комуністична, соціалістична, соціал-демократична тощо. Усе це і подібне – демагогія, облуда, політичні болотні вогні, щоб знову звести українців з магістрального шляху національного державотворення, знову заманити нас у трясовину чужих інтересів, знову накинути нам статус безправного раба на рідній землі.

Тільки **реалізація української національної ідеї** в усіх сферах життя, тільки вирішення першочергового завдання – **створення української національної держави** зупинить сповзання України в прірву неоколоніалізму, оздоровить суспільство, започаткує процес перетворення її в розвинуту, правову і процвітаючу країну.

Національна держава – це не видумка фанатиків-націоналістів, а природне прагнення кожного політично розвинутого народу. Бо тільки «В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля» (Т. Шевченко).

Національна держава – це завершення політичного самоутвердження народу, внаслідок якого він стає повноправним і єдиним господарем своєї долі на своїй землі, своєї держави і влади в ній, своєї країни і всіх її ресурсів.

Національна держава – це політична система, у якій влада (усі її гілки, структури, посадові особи) є носієм

національної ідеї і послідовним захисником національних інтересів свого народу.

Національна держава – це держава, соціально-економічна політика якої здійснюється за формулою: «Від створення і зміцнення національної держави – через державний захист економічних інтересів нації – до заможності кожного громадянина».

Національна держава – це держава, в якій громадяни інших національностей визнають корінний народ господарем країни, мають не тільки рівні з ним права, але й обов'язки, знають і поважають його мову, закони та історію, мають необхідні умови для свого національного збереження і розвитку, виступають відповідальними представниками культури свого народу, а не п'ятою колоною чужих держав.

Перед усіма нами – **подвійне завдання**: започаткувати в нашому державотворенні якісні, кардинальні, воістину революційні зміни в інтересах української нації, усіх чесних громадян, але при цьому не ослабити і не поставити під загрозу саме існування державності України.

Перед усіма нами – громадою і політикумом, усіма гілками влади і Президентом – **історичний вибір**:

1. **Будувати й надалі нинішню «нічийну» державу**, яка постійно балансує на грані «бути – не бути», яка не має жодного захисту перед внутрішніми і зовнішніми хижаками, в якій чи не всі дії влади і реформи неминуче ведуть до збагачення одиниць і зубожіння мільйонів і в якій народ, позбавлений нашими державотворцями, політикумом і владою історичної перспективи, зіставляє своє становище не з ідеєю-мрією про майбутнє, а зі спогадами про минуле і в муках робить вибір: нинішня «голодна воля» чи вчорашній комуністичний «рай» у ведмежих обіймах імперського «старшого брата», у який його невтомно кличуть на кожних виборах Симоненко, Ткаченко, Мороз, Вітренко...

2. **Марнувати й одинадцятий рік державотворення на політичну школярщину** з її настановою на особу, а не на ідею; на зміну кадрів, а не на зміну системи; на брутальну боротьбу за владу над народом, а не за владу народу; на безкінечні й

безтямні, безперспективні і згубні політичні ігри типу «перетягування каната» чи »ромашки» («видадуть-не видадуть», «причетний – непричетний», «украла – не вкрала», «втілять – не втілять», «позбавлять – не позбавлять»...), а не на політичні дії на добро народів.

Ч и

3. Підняти прапор української національної ідеї, згуртувати довкола неї всі національно-патріотичні сили суспільства і розпочати будівництво вимріяної народом власної національної Української Соборної Самостійної Держави. Здійснити це можна мирним, цивілізованим шляхом через постійне і неухильне зближення політики влади і партій з українською національною ідеєю та національними інтересами українського народу. Не захочуть – народ зробить це сам: без них, всупереч їм, у нещадній боротьбі з ними.

Майбутнє України – у руках нинішнього покоління. Думаймо. Вибираймо. Діймо.

І хай допоможе нам Бог.

Вибори – 2002

Передвиборна політична ситуація

Є всі підстави вважати, що й вибори-2002 будуть виборами без вибору. До таких висновків спонукає наступне. Жодна політична сила із числа учасників виборів (влада, державницький політикум) не ставить перед суспільством завдання змінити чи хоч дефініціювати з націозахисних позицій існуючу систему і суть державотворення. Ніхто з національно-патріотичного табору не ставить собі за мету змінити в результаті цих виборів стан і статус народу взагалі, української нації передусім. Кудись поділися безслідно колишні борці за всебічне українське національне відродження. Ні один з політиків-патріотів не береться організувати рішучий громадський спротив ворожій і згубній для української державності і незалежності проімперській комуні-соціалістичній пропаганді. Навіть критика соціал-демократів – найгрізніших конкурентів нинішньої виконавчої влади і національно-патріотичного політикуму – буде вестися, судячи з усього, виключно з партійно-кон'юнктурних, але ні в якому разі – не з ідейно-програмових засад...

Усе це вже було – і на виборах-98, і на президентських виборах-99. Результат відомий: вибори були, але вибору фактично не було, а тому для українців ніяких системних змін на краще не відбулося.

Водночас це створює сприятливі передумови для політичного утвердження націозахисних і конструктивних державотворчих ідей та успіху на виборах їх носіїв – за умови чіткого ідейно-програмового визначення останніх.

Наша Організація готова активно включитися в цей процес і бачить свою участь у виборах і взаємодію з прихильниками наших ідей наступним чином.

Напрямки діяльності на виборах

Боротьба «ЗА»

Пропагування української національної ідеї – ідеї створення української національної держави: Української Соборної Самостійної Держави (УССД).

За консолідацію національно-патріотичних сил не тільки навколо тої чи іншої особи чи партії (блоку), а передусім – навколо національної ідеї, національно зорієнтованої ідеології державотворення. Переконавання виборців, що на цих виборах головним має бути «За що саме голосуємо?», а не тільки традиційне «За кого голосуємо?»

За негайне випрацювання й законодавче утвердження національно зорієнтованої ідеології державотворення (мета, концепція, програма українського національного відродження і державотворення) – народ має знати, яку державу, як і для кого будуємо. Її відсутність – це свідчення політичного шахрайства і політичної недорозвинутості українського політикуму.

За реальну політичну структурування і консолідацію влади, політикуму і суспільства під прапором української національної ідеї, на основі національно зорієнтованої мети, концепції та програми українського національного державотворення.

За перетворення нинішньої неукраїнської, антинародної, чисто неоколоніальної Верховної Ради у сутнісно український парламент – найвищий орган національного народовладдя.

За перехід від нинішньої космополітичної демократії та клановості до українського народоправства у практиці формування всіх гілок влади (законодавчої, виконавчої, судової) і за суттєве і постійне розширення виборності. У незалежній національній державі творити закони, керувати і судити можуть тільки обранці народу. Це тільки підневільним народом і його добром розпоряджається меншість, призначена узурпатором чи окупантом.

За чіткі критерії добору й оцінки діяльності кадрів, владних структур, гілок влади на основі національно зорієнтованої ідеології державотворення.

За постійне зближення політики влади з українською національною ідеєю і національними інтересами в усіх сферах суспільного життя і державотворення.

За нову економічну політику, яка здійснюється за формулою: «Від створення й утвердження української національної держави – через державний захист економічних інтересів нації – до добробуту кожного громадянина».

За обов'язок майбутнього депутата (партії, блоку) вже під час виборчої кампанії створити, а після обрання очолити і розбудувувати в своєму окрузі всеохопну і постійно діючу структуру власного представництва і взаємодії депутата і громади (референти-помічники в районах, мужі довір'я в кожній громаді, великому колективі тощо). Інакше неорганізована громада і надалі буде беззахисною перед знахабнілими чиновниками.

За конституційне розширення і закріплення представницької функції і прав депутата у відстоюванні інтересів громади, нації, держави.

За реальний механізм відкликання депутата, який втратив довір'я виборців.

За проведення окремих виборів до місцевих рад: нинішня практика «тотальних» виборів (до ВР і місцевих рад) – на шкоду народові.

За вибори депутатів обласних рад в конкретних окремих округах.

За перетворення нинішньої «нічийної», а тому безкарно грабованої внутрішніми і зовнішніми хижачами неокolonії третього світу, яка називається «Держава Україна», – у розвинуту українську національну державу (УССД), в якій українці з безправного населення неокolonії стануть господарями власної держави, яка запевнить українцям всебічне національне відродження замість денационалізації та русифікації, реальне народоправство замість бюрократичного авторитаризму, стабільне економічне

процвітання замість жебрацтва на рідній землі і принизливого наймитування в чужих країнах.

Боротьба «ПРОТИ»

Проти виборів за партійними списками, допоки

а) не буде прийнята на державному рівні національно зорієнтована ідеологія державотворення, на основі якої можна буде відмежувати від участі у виборах антидержавні та антиукраїнські об'єднання;

б) не буде законодавчо закріпленого реального механізму не лише законотворчої, але й представницької функції депутатів-партійців та їх відкликання у випадку втрати довіри виборців.

Проти комуністичних, соціалістичних, комуноїдних, реваншистських ідеологій, реалізація яких загрожує незалежності та державності України. Безкомпромісна боротьба з їх кандидатами, речниками, об'єднаннями як ворожими нації і державі.

Проти ідеології соціал-демократизму, оскільки для бездержавної української нації соціал-демократія вже двічі (УНР, 90-і роки ХХ ст.) стала перешкодою на шляху до державного самоутвердження, національного відродження та економічного процвітання. І в наш час від соціал-демократії чомусь добре тільки соціал-демократам. Послідовне розвінчання ідеології, історії та нинішньої політичної практики соціал-демократів.

Проти потворної і злочинної практики використання державних посад і структур для творення політичних «партій влади» (бо незабаром у нас можуть з'явитися партії МВС, СБУ, Збройних Сил, прокуратури, суду тощо).

Проти політичної школярщини, безпринципної кон'юнктури, згубної політичної практики псевдо-«опозиційних» протестних об'єднань (партій, блоків), здатних тільки розпорошити й ослабити національно-патріотичний табір (вони опозиційні тільки до людей влади, а не до антинародної системи влади).

Проти підміни національних пріоритетів в ідеології і політиці соціальними, соціально-економічними, соціал-демократичними, соціалістичними, космополітично-демократичними,

демоліберальними тощо в політичній практиці національно-патріотичних об'єднань, що називають себе націоналістичними та національно-демократичними.

Проти об'єднання національно-патріотичних сил тільки навколо особи чи партії, а не на чіткій платформі національного утвердження, відродження і державотворення.

Методика боротьби

1. Пропагандивна і контрпропагандивна діяльність шляхом розповсюдження книжок, газет, бюлетенів, листівок тощо, проведення круглих столів, конференцій, зустрічей з політичним активом регіону, організації публічних виступів на вічах, мітингах, імпрезах, виступів у студентських, робітничих колективах, в установах, зустрічі з сільськими громадами, проведення індивідуальних розмов – передусім із впливовими в даному середовищі людьми.

2. Щонайрішучіше протиставлення всім спробам агітації з боку імперкомуністичних, реваншистських сил (методика в основному відпрацьована ще на виборах-98) – із залученням до протестних акцій громадськості. Завдання – знову зробити їх не жертвами, а об'єктами насмішок (як на виборах-99).

3. На всіх публічних заходах розкривати безперспективність і шкідливість політичної практики і планів ворогів і противників націоналізму, вимагати від них чіткого визначення щодо української національної ідеї, української національної держави, механізму взаємодії з громадою тощо, закликати їх знімати свої кандидатури і приєднуватись до нашої платформи та її носіїв. Поширення наших агітматеріалів на їхніх заходах.

4. Проведення масованих всеукраїнських акцій для одномоментного (за одну добу) розповсюдження мільйонними тиражами наших друкованих видань із викладом нашої позиції та передвиборчої платформи (як на виборах-99). Такі агітзаходи (три) нами вже проведені за час із жовтня до грудня, ефективність їх значна, потреба в їх продовженні безперечна.

5. Створити в кожному окрузі Західної України та в названих вище областях Східної України з кадрів нашої Організації

мобільні місцеві групи по 10-15 чол., забезпечені транспортом і засобами зв'язку, для оперативного реагування на місцеві передвиборні події.

6. Налагодити випуск оперативного друку (малоформатної газети чи бюлетеня, малотиражних листівок) для негайної реакції на той чи інший передвиборний хід суб'єктів виборів, на ситуацію (зовнішню і внутрішню), яка щойно виникла.

7. В основі передвиборної агітації має бути боротьба «ЗА». Контрпропаганда, критика платформ ворогів, противників та суперників має вестися передусім із позицій національної ідеї, національних інтересів та національних перспектив. Особливий акцент – на наше прагнення (і механізм!) залучити український народ до процесу державотворення як постійний (а не принагідний – раз на чотири роки) і визначальний (а не допоміжний – тільки для легітимізації шляхом виборів позанаціональних і антинаціональних задумів) фактор.

8. Необхідно зняти страх у представників національних меншин перед усім, пов'язаним з українською національною державою, зруйнувати ворожі стереотипи, нейтралізувати вплив на них імперкомуністичних та реваншистських сил.

9. Окреме звернення треба адресувати кримським татарам та українцям Криму – природним соратникам у боротьбі за своє національне самоутвердження та українцям за межами України, які перебувають на заробітках.

Необхідно врахувати

1. Кандидат, партія, блок, які візьмуть на озброєння наш комплекс ідей, не програють за жодних умов:

- а) якщо вони і їх симпатика усвідомлюватимуть свою участь у виборах не тільки як одномоментну боротьбу за депутатські мандати, а як початок нового етапу боротьби за українську національну державу – УССД;
- б) якщо вони на цих виборах будуть робити настанову не тільки на перемогу своїх кандидатів, а передусім на перемогу своїх ідей;

- в) якщо партія (блок) головним напрямом своєї кампанії обере схід України;
- г) якщо поведуть цілеспрямовану і рішучу боротьбу не тільки за мандати ВР, але й місцевих рад і голів міст.

2. Формальне входження Організації в якийсь блок нецільне, більше того – шкідливе для справи. Цим ми тільки полегшимо противникам використання антинаціоналістичних стереотипів для компрометації блоку, а будь-яка наша контрпропагандивна чи націозахисна дія, як і провокації проти нас, обов'язково будуть використані проти блоку. Значно більше ми зможемо зробити із звичних і для нашого членства, і для громади позицій орденської незаангажованості, позапартійності.

3. Ми не боїмось протиставитись чи владі, чи якомусь політичному середовищу, відстоюючи інтереси громади, нації, держави: ми вже вісім років це робимо, незважаючи на наслідки для своєї Організації (і досі не зареєстрованої) і для кожного з нас.

4. Водночас Організація не боїться мати справу з владою чи певним політичним середовищем, яке стоїть на державницьких позиціях, – якщо цього вимагає добро справи. Саме так ми діяли на виборах-99, організовуючи антикомуністичний фронт і залишаючись єдиною в Україні організацією, яка вела агітацію у всіх регіонах не за котрогось із кандидатів, а за реалізацію української національної ідеї і проти антидержавних сил.

5. Нести до людей свою позицію, виконувати свої пропагандивні та націозахисні завдання ми будемо за будь-яких умов. Зрозуміло, що ефективність наших дій значною мірою буде залежати від того, чи зможемо ми в цій боротьбі знайти соратників чи хоч симпатиків, які допомогли б нам у матеріальному забезпеченні нашої діяльності. Так чи інакше, але осторонь передвиборчої кампанії ми не залишимося, добре усвідомлюючи, що в національно-визвольній боротьбі не може бути нейтралітету і що в цій боротьбі ми, українці, або спільно перемаємо, або програємо теж усі: винятків не буде. Так вчить історія.

ІРАКСЬКА КРИЗА *

10 тез для роздумів на тему: «УКРАЇНСЬКА ПОЛІТИКА: ВІД ПОЛІТИЧНОЇ БЕЗІДЕЙНОСТІ ДО Національного БЕЗГОЛІВ'Я?»

I

«Іракська криза» – це **синонім-евфемізм** двох споріднених, але різних явищ:

а) **політичного бандитизму** (неспровокована агресія) «**коаліції**» (насправді злочинної шайки) США, Англії та їхніх маріонеток проти Іраку;

б) **початку війни США за світове панування.**

Чому ми вибираємо евфемізм замість автоніма? Із добровільного холуйства – щоб не образити світового пахана? Щоб обдурити власний народ?

Наша тема, залежно від широти аналітичного контексту, мала б звучати: «**Міжнародний бандитизм США й Англії і політична ситуація в Україні**» або ж «**Початок війни США за світове панування і політична ситуація в Україні**».

Можливо, тоді й багатьом нашим політикам, хронічно хворим на ідейно-програмову імпотенцію і політичну школярщину, було б легше визначитися щодо цієї війни й участі/неучасті в ній України.

II

Агресія проти Іраку розшматувала світ: і по горизонталі (більшість країн проти бандитизму США, розбрат у НАТО й ООН тощо), і по вертикалі (південь проти півночі, мусульмани проти християн, більшість лейбористів проти політики свого лідера Тоні Блера, 80 % іспанців проти політики свого уряду і т. ін.).

* Тут репрезентовано десять тез, виголошених Полковником В.Іванишиним 9.04.03р. на круглому столі у Львові в Будинку вчених. Тема круглого столу: «Іракська криза і політична ситуація в Україні» (прим. упорядн.).

Міжнародні правила гри і гарантії безпеки, які й так були міфом, тепер стали фікцією. **Готова Україна до життя за законами джунглів, яке запропонували США? І як має вижити в цих умовах внутрішньо не об'єднана спільною ідеєю-метою держава?**

III

Відсутність консолідуючої національної ідеї, національно-державотворчої ідеології та націоналістичної політики згубно впливає і на внутрішню, і на зовнішню політичну практику в Україні. Наші політики і політологи люблять патякати про геополітику, як гоголівський Манілов про майбутнє, але кожна геополітична ситуація (як і внутрішня криза) постійно застає їх зненацька, а тому **наша держава і на цей раз виступає не суб'єктом, а об'єктом міжнародної політики.**

IV

Цікаво було спостерігати за тим, як «визначалися» щодо українського батальйону в Кувейті різні політичні сили у Верховній Раді.

Оскільки Україна – не національна держава, то й критерієм тут ніколи не бувають національні інтереси, а інтереси влади, кланів, чужих держав тощо, яким уже потім, постфактум, присвоюється почесне звання «національних».

А тому легко визначилися партії влади й СДПУ(о) – вони, зрозуміло, підтримали пропозицію Президента.

Не вагалися й «опозиціонери» Симоненко, Мороз, Тимошенко: вони виступили проти участі України в агресії. Очевидно, тут спрацювали три фактори: по-перше, орієнтація на Москву; по-друге, «антикучмізм»; по-третє, настрої більшості виборців (понад 77 % проти відправлення батальйону, понад 93 % проти участі України в конфлікті).

Але яким же драматичним, а точніше – трагікомічним був процес визначення в «Нашій Україні»! **А саме позиція цієї фракції в кінцевому рахунку визначила і долю цього батальйону, і участь України в цій ганебній і злочинній війні.**

Оскільки ніякої ідеології «Наша Україна» не має, то визначальною стає позиція лідера. А лідер тому й лідер, що в критичну мить може прийняти оптимальне рішення, зайняти чітку позицію і рішуче втілювати її в життя. Видається, що в «Нашій Україні» все якраз навпаки: лідер має свою думку, але ніколи з нею не згоден, а тому керується не власним розумом, а чужою волею.

Результати відомі: частина депутатів цієї фракції проголосувала «за» (44 голоси; 6 утрималось, 6 не голосувало, 22 «проголосували ногами»). Цього вистачило, щоб –

- українських хлопців послати на чужу і загрозову для цілого світу війну – пахолками агресора;
- Україну втягнути в антиіракську, антиарабську, антимусульманську авантюру;
- «Нашу Україну» загнати у фарватер політики Президента Л. Кучми, з яким, як думають її прихильники, вона безкомпромісно бореться;
- **Ющенко залишився чистий, як голуб, бо... не голосував!**
Він «тільки» агітував інших...

Такий результат політичної безідейності. Така політична принциповість. Така мораль... А потім кажемо, що «політика – брудна справа»...

V

Вийшло оригінально: трійка пропрезидентської більшості (Литвин, Медведчук, Ющенко) проти трійки «антикучмістів» (Симоненко, Мороз, Тимошенко). Свій до свого по своє: **Ющенко був і залишається у силовому полі Банківської...**

VI

Позиція Ющенко все частіше нагадує тактику о. Федора із «Дванадцяти стільців» І.Ільфа і Є.Петрова: **«Не користи ради, а токмо по велению пославшей мя жены»**. Бо діє цей політик, як бачиться, не тому, що це вигідно йому чи Україні, а тому, що Л. Кучма сказав. Або ж устами Б. Немцова та І. Хакамади наказав російський СПС – «поборювати прояви націоналізму». Бо хіба В. Ющенко з власної волі 14 листопада 2002 року **оголосив нам, націоналістам, війну?..**

VII

До речі, у вирішенні справи батальйону Ющенко мав нагоду переконати всіх, що ніяка він не маріонетка США, як твердять його вороги. **Але зробив навпаки**, ризикуючи єдністю блоку та фракції й ігноруючи думку виборців (а куди вони, мовляв, дінуться, як іншого лідера не мають, а консолідуючої ідеї не знають?). Чому він учинив саме так? **Щоб ціною безпеки України довести свою вірність і Л.Кучмі, і покровителям у США?**

VIII

Ющенко завжди ображений на когось: от він би гахнув, так оті, мовляв, не дали. **А хто завадив йому зайняти чітку і принципову проукраїнську позицію цього разу?**

IX

І що це за «монолітне» політичне об'єднання, де –
- лідер завжди має свою думку, але ніколи з нею не згоден;
- блок (фракція) з доленосних для України проблем має не одну, а дві «єдиноправильні» протилежні думки?

Це шкідливо в політиці, а в державотворенні – просто згубно. І якщо зараз Ющенком крутять різні «сірі кардинали», як швець шкірою, то це проблеми його, його блоку і його симпатиків. Хоч, як у випадку з Іраком, не завжди тільки їхня. **Тому тривожить інше: хто ж насправді керуватиме Україною, якщо він стане президентом?..**

X

Тільки чітка ідейно-політична визначеність, наявність перспективної ідеології національного державотворення з однозначною сформульованою метою, концепцією, програмними напрямними та пріоритетами державного будівництва і зовнішньої політики забезпечать політичну консолідацію суспільства, визначать нашу зовнішню політику, оздоровлять внутрішнє політичне життя і гарантують нас від недоліків і слабкостей наших лідерів.

ДО ПРОБЛЕМ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

«Національна безпека» – поняття структуроване, воно включає цілий комплекс завдань державного будівництва і функціонування. Зараз особливу тривогу викликає стан Служби безпеки України (СБУ) і все, що діється з цією структурою і навколо неї.

Вона створена на базі колишнього республіканського КГБ – охоранки кривавого комуністичного режиму – із тих же кадрів, а тому природно, що поява СБУ сприймалася в суспільстві як проста зміна вивіски – без кардинальної зміни суті. Цей «первородний гріх» у генезі Служби безпеки і досі активно використовується проти неї.

СБУ творилася колишньою компартноменклатурою, яка не стільки з ідейних, скільки з кон'юнктурних міркувань відмовилась від комуністичної ідеології, а нової **ідеології державотворення** не запропонувала. Нема її й дотепер. Це дало наступний результат.

По-перше, СБУ втратила підтримку «лівих», бо перестала бути опорою комуністичного режиму, але не здобула симпатій суспільства і всезростаючого національно-патріотичного табору, бо не сповідує якоїсь національно-захисної ідеології. Вона буквально «зависла» між силовими полями політичних інтересів через свою ідейну «невагомість».

По-друге, відсутність ідеології державного будівництва робить діяльність цієї структури в очах політикуму і громади беззмисловою, її доцільність – сумнівною, а оцінку її діяльності – довільною, суб'єктивною. Не випадково зараз у суспільстві циркулює запущене телебаченням провокативне питання: «Чи потрібна нам Служба безпеки, коли держава Україна не має ні зовнішніх ворогів, ні дисидентів?» Насправді Україна має залятих і безпощадних зовнішніх і внутрішніх ворогів, які не дуже й маскуються. Але виявити їх руйнівну діяльність можна тільки

крізь призму світоглядну. Спробуймо поглянути на стан і становище України з національно-захисних позицій, і перед нами постане жахлива картина щоденного нищення України – зовні і зсередини, в усіх сферах життя.

По-третє, **без чіткої ідеологічної бази немає мети державотворення, нема державницької політики, нема і їхнього державного захисту – служби безпеки держави.** Адже без ідеології (ідейно-світоглядної бази) нема поняття про політичне добро і зло, нема політичних критеріїв застосування чи використання законів, нема, отже, критеріїв оцінки діяльності і громадян, і влади, і самої СБУ – як держаної структури в цілому, так і її окремих працівників.

А що є? У кращому разі – ще одна «правоохоронна» структура, якій, для виправдання свого існування, залишається хіба відстежувати, чи грабіж і нищення держави відбувається в рамках існуючих законів, створених для чого завгодно, тільки не для зміцнення держави і процвітання українського народу. У гіршому – служба безпеки перетворюється у ще одну «силову» структуру в руках клану-фаворита...

Бо за відсутності ідеології державотворення, зорієнтованої на національний інтерес, починають домінувати корпоративні, групові, кланові, навіть кримінальні критерії, опорою виконавчої влади, яка в нас стала фактично єдиним джерелом, носієм і навіть безконкурентним власником державності, стають інші структури, а не органи безпеки: МВС, податкова служба, митна служба, прокуратура тощо, – але не СБУ. І безглуздо сподіватися, що Служба безпеки стане якоюсь чисто інформаційною структурою (такі ілюзії мав колишній президент Грузії З. Гамсахурдія). **Якщо структура безпеки не набуває статусу опори держави, то вона або стає слухняним зряддям у руках сил, що складають реальну владу, або її ліквідовують – ці ж таки сили.**

Зараз ми стаємо свідками безпардонного нищення СБУ.

Так, за роки незалежності України проведені численні «реорганізації» цієї структури. Котра з них зміцнила Службу безпеки? А якщо ні, то для чого вони проводились?

Свого часу ця структура була перейменована із Служби **національної** безпеки України в СБУ. Чому? Для чого? Про що це свідчить? Що це дало? Як це вплинуло на самоусвідомлення себе, своїх функцій її працівниками? Після війни цикл поезій А.Малишка «Україно моя» «перейменували» на «Батьківщино моя». У незалежній Україні СНБУ перейменували на СБУ. Продовження тієї ж традиції?

За цей час здійснено значні кадрові зміни. За якими критеріями звільняли одних і призначали інших працівників? Чи підвищило це ефективність роботи СБУ, а якщо ні, то хто відповідь за зростаючу депрофесіоналізацію атрибутивної структури державної і національної безпеки?

А «часткове» (від реальних потреб!) фінансування СБУ – це свідчення турботи про безпеку держави, спосіб ослаблення конкурента чи рішучий крок до знищення державності України?

А існуючий спосіб «затяжного» вирішення квартирного питання для нових кадрів? А принизливі затримки з виплатою зарплати?..

Особливо цинічним було приниження СБУ у випадку з нещодавнім виявленням нею антидержавної змови. Це був справжній шабаш конкурентів СБУ, п'ятої колони та їхніх ЗМІ. Найбільше постаралося телебачення, яке із запопадливістю лакея-холуя, який вловив незадоволення господаря, намагалося виставити ідіотами тих, що вперше за роки незалежності України спробували поставити на місце найбільш запальних ворогів української державності. Більше того: одному з них навіть дали можливість познущатися з СБУ перед телекамерою – на цілу Україну. Яка вже тут кримінальна справа, яке слідство!.. Головне зроблено: антидержавники повинні бути переконані у своїй безкарності, а працівники Служби безпеки мають зрозуміти, що їм краще не «висовуватись» зі своїми державозахисними діями. І те, що СБУ таки вдалося довести справу до суду, таки обнадіює.

Справжнім чистилищем для СБУ стала справа Г.Гонгадзе. І знову в дуже непривабливому контексті тут виринала СБУ. Щоразу «виявлялося» щось таке, що компрометувало не просто окремих працівників, керівництво, а саме цілу структуру як таку.

Що «виявиться» далі, сказати важко, але попередній результат очевидний: спрIMITIVізовано і маргіналізовано одну з найважливіших опор держави – службу, яка єдина може здійснювати ефективний державозахисний контроль за діяльністю інших структур влади.

Україна ще не позбулася страшних наслідків багатосотлітнього колоніалізму, як уже стрімко влітає в прірву неокolonіалізму. По державності і незалежності України зусебіч наносяться потужні удари. І саме в цей час маргіналізується і фактично знищується її Служба безпеки. Ким? Для чого? Бо важко припустити, що керівництво держави не знає наступного. В історії були випадки, коли органи безпеки тої чи іншої країни переживали державу. Але ще не було випадку, щоб існувала держава без служби безпеки. Чи Україна має стати винятком? Тоді хто автор цього безпрецедентного в світовій історії експерименту?

Для нас, Всеукраїнської організації «Тризуб» ім. С. Бандери, нинішній стан і звуження функцій СБУ, наростаюча тенденція підміни її іншими структурами є тривожними з трьох причин.

По-перше, це веде до ослаблення держави, що за сучасних умов може закінчитися втратою незалежності України – повною (із поверненням у колоніальний стан) чи частковою (із обмеженням її суверенітету до статусу безкарно грабованої зовнішніми і внутрішніми хижачами неокolonії).

По-друге, тривожить наступна аналогія. Так, основою розбудови справді української Армії могла стати Національна гвардія. Її ліквідували (навіть не випробувавши трюку з перейменуванням), і є всі підстави вважати, що саме за виразно намічену в її розвитку тенденцію до набування справді українського характеру. Чи СБУ – з тих же причин – має стати наступною?

По-третє, коли нами займається СБУ, ми маємо справу з **політикою влади**, яка виступає сьогочасним уособленням

держави. І кожен працівник СБУ, навіть вороже настроєний щодо нас, знає, що коли він вийде за рамки державності, «засвітить» чи «підставить» своє керівництво і відомство, дасть привід своїм антиукраїнством для публічних протестів, то буде покараний: влада ніколи не байдужа до свого реноме в очах громади. Звичайно, тут, як кажуть, «можливі варіанти», та все ж це ставить наші взаємини в координати **державності і національної ідеї**.

Так, працівники СБУ стоять (чи вважають за обов'язок хоча б декларувати це) на позиціях **нинішньої державності** (Конституція, закони, воля керівництва держави тощо). Але – не на позиціях **національної державності**. Для нас же головне – реалізація **української національної ідеї** (державність української нації, створення УССД, пріоритетність національних інтересів тощо). Ми добре пам'ятаємо, як ще кілька років тому працівники СБУ вбачали в цьому «ножиці» політичних намірів, а «Тризуб» на цій підставі оцінювали як безсумнівно антидержавну організацію – з усіма репресивними наслідками...

Але!

«Ми не йдемо до влади, не виборюємо посад і мандатів для свого членства і керівництва. Тому, на відміну від партій, головною передумовою поліпшення стану справ у державі і панацеєю від усіх політичних бід ми вважаємо не зміну людей влади, а зближення політики влади з українською національною ідеєю та національними інтересами». «Національно свідомі люди з досвідом державного будівництва – це золотий фонд нації». «Перед нами – подвійне завдання: провести якісні, революційні перетворення в інтересах української нації, але при цьому не ослабити і не поставити під загрозу саме існування державності України». «Нас багато що не влаштовує в нинішній державі, ми маємо чимало претензій до влади. Але у випадку небезпеки ми, націоналісти, будемо захищати цю державу навіть ціною власного життя. Бо зараз реальна альтернатива їй – не краща, а чужа держава». »У своїх взаєминах із владою ми й надалі будемо виступати з позицій бажаного, усвідомлюючи, що влада може

діяти тільки з позицій можливого». «У націоналістичній практиці – національній політиці – пріоритетним є не нагнітання ненависті, а ширення національної свідомості; не сіяння розбрату і ворожнечі, а консолідація людей навколо національної ідеї; не розпалювання групового, класового, конфесійного чи ще якогось егоїзму, а роз'яснення національно-державницького інтересу; не боротьба ПРОТИ, а боротьба ЗА»...

Вісім років – із перших днів заснування «Тризуба!» – ми сповідуємо і поширюємо ці та подібні їм постулати націоналізму. Вісім років ми діємо тільки в неухильній відповідності з ними. І уявні «ножиці» зникають: виявляється, що націоналізм – таки державницька ідеологія, що з позицій націоналізму можна в цивілізований спосіб вирішити на користь нації, держави, України **всі** «невирішимі» питання нашого державного будівництва і функціонування, що «Тризуб», правда, бандерівська, але таки не бандитська організація – «за святую правду-волю розбойник не стане» (Т. Шевченко)...

Такий ефект спілкування членів нашої Організації зі звичайними громадянами – українцями і неукраїнцями, з багатьма політиками і людьми влади. Не виняток тут і працівники СБУ, що для нас має принципове значення. Адже саме вони в кінцевому рахунку мали б формувати адекватний образ нашої Організації перед керівництвом держави.

Тому недопустимо, коли функції СБУ щодо нас перебирає на себе міліція, працівники якої аж ніяк не підготовлені до ідеологічно-програмового моніторингу і «розпрацювання» політичних, релігійних чи громадських об'єднань. Це погано і для міліції, і для нас. Бо тоді все примітивізується і деформується: нацьковані невідомо ким міліціонери-сержанти приходять на наші заходи, до чогось прискіпуються, щось вияснюють, щось забороняють, когось затримують, поняття не маючи, для чого це робиться. А щоб застрахуватися – видумують якісь «порушення». І тоді в пресу і «наверх» іде інформація про «Тризуб», яка до невпізнання спотворює образ нашої Організації. У свою чергу, СБУ залишається зафіксувати чергове зіткнення «Тризуба»

з міліцією. Так на світ Божий з'являється і подається вище ще один «факт» на підтвердження «деструктивності», «конфліктності», «агресивності» нашої Організації...

Крім того, треба врахувати наступне. Багато людей влади і політикуму (навіть у національно-патріотичному середовищі) не усвідомлюють, що таке наша Організація, для чого вона. А все незрозуміле насторожує, і їм здається, що було б краще, якби її не було.

Між тим «Тризуб» виник з необхідності, і ця необхідність була (і є!) структурована, різнопланова. Вона впливала як із потреб організованого націоналізму, так і з потреб суспільних. То ж однією з причин появи нашої Організації була необхідність згуртувати, вишколити і скерувати в національно-конструктивне русло той національно пробуджений найрадикальніший елемент, який складали люди, переважно молоді, що розчарувалися в політичній спроможності демократичного руху, але які не могли і не хотіли займатися суто партійною роботою, а точніше – бути «хлопчиками на побігеньках» в якомусь із численних патріотичних об'єднань, створених «під лідера».

«Тризуб» об'єднав цих людей під прапором національної ідеї, дав їм велику мету – створення української національної держави (УССД), озброїв їх рятівною для народу та держави нездоланною ідеологією українського націоналізму, зробив їх – через нашу Організацію – значимою часткою історіотворчого національно-державницького руху, започаткованого й очолюваного ОУН. «Тризуб» скерував їхню енергію радикалізму в конструктивне русло національного державотворення. Зневірені, часто озлоблені, готові до будь-якої авантюри, аби лише «насолити ворогам», вони знайшли для себе в «Тризубі» і перспективу стати борцями за кращу долю України, і тисячі побратимів.

Ті, що зуміли підпорядкувати свій характер високій ідеї, стали націоналістами. Ті ж, що не спромоглися на це і залишилися рабами свого характеру і звичок, покинули нас. Це – «пропаща сила», явище далеко не нове в історії України. Але других були одиниці, тоді як перших – тисячі. І можна тільки уявити,

скільки дурниць, зокрема, шкідливих для України, було б скоєно, скільки доль було б змарновано, скільки національно значимих справ не було б зроблено, якби з ініціативи ОУН у свій час не була створена саме **така** націоналістична організація – ВО «Тризуб» ім. С. Бандери.

Чи така організація потрібна в державі і державі? Безумовно. Чи її діяльність шкідлива для держави? Звичайно, ні. Але є **держава**, а є ще й **влада**. І саме люди влади часто намагаються якщо не припинити, то хоч утруднити й мінімалізувати діяльність «Тризуба». Чому? Бо ми – організація націоналістична, революційна, радикальна.

Так, «Тризуб» – організація націоналістична. Мета націоналістів – вибороти кращу долю українському народові у власній державі на рідній землі. Держава своєю Конституцією і законами такої діяльності не забороняє. Виходить, що це тільки в окремих людей влади протилежні наміри?

«Тризуб» – організація революційна. Але не тому, що збирається штурмувати якісь палаци (Зимовий, Маріїнський тощо), а тому, що вимагає **докорінних, якісних** змін у державній політиці на користь грабованої і нищеної української нації. Це в інтересах держави, бо зробить її багатогою і міцною. А влада проти таких змін? Тоді яка насправді кінцева мета здійснюваних і планованих нею реформ?

«Тризуб» організація радикальна – і генетично, і дефінітивно: 1) бо нерадикальні в нашу Організацію не йдуть; 2) бо нерадикальні дії в наших умовах неефективні. У цьому переконався колишній прем'єр Пустовойтенко, коли хотів зібрати гроші, щоб розплатитися з пенсіонерами. Ні обіцянки, ні просьби, ні докори не допомогли. Справа зрушила з місця, коли почав збирати керівників на «вишколи на виживання»: гроші знайшлися. Ми теж противники «нерадикальних» зебрацьких походів у столицю, стукання касками по тротуару, голодувань та інших рабських форм протесту. Куди ефективнішими нам видаються інші методи впливу. Наприклад, зібрати в отару розкрадачів шахтарських грошей і гнати їх прискореним маршем до самого Києва

вияснити, хто ж насправді вкрав ці гроші – місцеві чи столичні злодії... Інакше розкрадуть державу до цурки.

Можна погодитись із тим, що дії «Тризуба» суперечать інтересам багатьох людей влади. Але ще ніхто не довів, що наша діяльність шкідлива для держави. І не наша вина, що, як недавно заявив Президент у телеінтерв'ю, «влада працює тільки на себе», що інтереси багатьох владоможців не збігаються з інтересами держави.

Але говорити на ці теми можна (і треба) з працівниками СБУ, а не з нацькованим невідомо ким міліціонером, який щойно хвацько прогнав з базару «нічийну» – без кримінального «даху» – бабусю з її нехитрим крамом, а тепер, окрилений цим, збирається викликати своєю появою такий же ефект серед членів «Тризуба», що проводять презентацію книжки С. Бандери...

Висновки наступні.

1. Ми не можемо бездіяльно спостерігати за наростаючим наступом антиукраїнських сил на українську державність і незалежність зовні, за успішними спробами руйнування держави зсередини, за процесом нищення і підміни СБУ. Протиставляти цьому – наше завдання.
2. Ми повинні вимагати від керівництва держави обнародування чіткої мети, концепції та програми державотворення, які б відповідали інтересам української нації, робили б осмисленим і контрольованим процес державного будівництва, задавали б національно значимі критерії оцінки діяльності владних структур, їх функціонерів та окремих громадян.
3. Кожен випадок безпідставного втручання працівників правоохоронних органів (наші хлопці справедливо називають їх «лівоохоронними») у діяльність нашої Організації має викликати з нашого боку негайний і рішучий опір – із широким суспільним резонансом.
4. Мета нашої акції – не просто оборона СБУ, а перетворення цієї структури в надійний, не залежний від злої волі окремих осіб чи груп засіб захисту України, її державності

і незалежності, її національних інтересів – у всіх сферах суспільного життя.

5. Ми готові взяти участь в обговоренні концепції діяльності СБУ, механізмів її трансформації та форм громадського і правового контролю за її функціонуванням.
6. Із викладеною вище позицією ми повинні ознайомити Президента, Верховну Раду, СБУ, а якщо це виявиться доцільним – апелювати до громади, до політичних і громадських організацій.

Наша акція неодмінно буде використана проти «Тризуба», проти керівництва Організації (звинувачення в «кагебізмі», сексотстві тощо): в Україні і поза нею надто багато таких, що зацікавлені в ослабленні держави і паралізуванні її основних структур. Тому починати треба з ознайомлення нашого членства з нашою позицією.

Ті, що намагаються знищити СБУ, розраховують на те, що жодне (навіть державницьке) об'єднання не виступить на її захист: або не усвідомлюючи катастрофічних для держави наслідків ослаблення, підміни і руйнування Служби безпеки, або ж злякавшись підозрінь, звинувачень, внутрішніх роздорів і втрати симпатиків на виборах.

Нас це не може ні злякати, ні зупинити. Бо йдеться не стільки про СБУ, скільки про захист державності України. А це – наш обов'язок. І ми виконаємо його, навіть якщо для цього знову треба буде протиставитись усім – як на виборах-99 чи на Хрещатику 5-6.02.01. Бо ми – націоналісти. А націоналісти роблять щось не для того, щоб комусь сподобатись, а тому, що це корисно для нації, для України.

12.08.2001

До 10-річчя створення
Всеукраїнської організації
«Тризуб» ім. С. Бандери

ПІД ПРОВОДОМ ОУН І З ІМЕНЕМ БАНДЕРИ

Дорогі побратими, подруги і друзі! Шановні гості!

Це було неможливо, але спільними силами ми це зробили! Десять років тому ми об'єдналися в націоналістичну організацію, прийняли ім'я великого Лицаря Духу і легендарного Провідника ОУН Степана Бандери, підняли прапор української національної ідеї і з честю пронесли його крізь ціле десятиліття. І сьогодні в нас короткий перепочинок, привал на марші – 10-річчя створення Всеукраїнської організації «Тризуб» імені Степана Бандери, з чим від душі вітаю всіх нас.

Той, хто по бескеттю життя сам пробивається до високої цілі і крізь хащі проблем прокладає дорогу для інших, повинен час від часу оглянутись на пройдений шлях, підсумувати зроблене, звіритись з орієнтирами і підготувати свій наступний прорив до мети.

Доброю нагодою для підсумків і планування є круглі дати, зокрема та, яку відзначаємо сьогодні. Для нас усіх – це знаменний день, особливо, якщо зважити на характер і специфіку «Тризуба» і на те, скільки людей і цілих інституцій за всі ці роки намагалися розкласти і знищити нашу Організацію. І все ж – ми є! І своє десятиріччя «Тризуб» зустрічає єдиним, згуртованим і дієздатним, як ніколи до цього. І саме з цим від усієї душі вітаю своїх побратимів – фундаторів «Тризуба», делегатів і гостей цього Великого Збору, усіх колишніх і нинішніх членів Організації.

У ювілейні дні нестримно тягне до історії, до згадок про наше бурхливе і драматичне минуле. Але ми тут не для ювілейних спогадів, взаємних компліментів і зітхань за колишнім, а для підсумку зробленого і планування майбутнього. Бо зібралися ми не на руїнах Організації, не на кладовищі нездійснених

надій, а на черговій здобутій висоті ідейно-світоглядного та організаційного розвитку – на плацдармі, з якого завтра підемо далі – уперед і вище.

Зараз «Тризуб», крім традиційних і звичних для нас вишкільно-виховних, пропагандивних та націоназахисних завдань, десять років тому визначених нам ОУН, змушений обставинами боротьби взяти на себе ще одне завдання: випрацювання і реалізацію націоналістичної програми державотворення в нинішній українській політиці. А це означає, що Організація мусить підготуватися до цього нового виду діяльності, внести суттєві зміни у свою структуру і спосіб функціонування.

Системні зміни – складний, нелегкий, а часом – і болісний процес. Тим більше – після десяти років діяльності в зовсім іншому режимі. Тим більше, що завтра життя може поставити «Тризуб» перед необхідністю включитися вже безпосередньо, своїми кадрами, у процес державотворення. Тим більше, що паузи не буде: ці зміни доводиться вносити «на марші» – у процесі боротьби. А це створює небезпеку зламати щось дуже сутнісне у відлагодженому механізмі Організації, внести чужорідне, зруйнувати випробуване старе і не створити дієвого нового.

Як уникнути цих нищівних небезпек? Як не зробити тих помилок, що їх допустилися багато організацій, які внаслідок цього існують тепер у вигляді двох, а то й трьох ворогуючих об'єднань? Адже їх теж засновували і розбудовували одnodумці. Але коли життя поставило перед ними проблему якісних змін, то одні стали запеклими «консерваторами», щоб зберегти застаріле звичне, а інші виступили агресивними «новаторами», щоб творити якийсь позбавлене кореня інше. Результат ми бачили – на прикладі й УХДП, й УРП, і Руху, і комуністів, і соціалістів, і соціал-демократів, і низки інших об'єднань і навіть цілих середовищ.

«Тризуб» щасливо уник такої долі. Це стало можливим тільки тому, що ми – організація націоналістична і в творенні та розбудові «Тризуба» постійно враховували науку і досвід своїх попередників. І зараз доречним буде нагадати, як, на яких засадах

творилася, змінювалася і діяла наша Організація. Це потрібно, щоб майбутні наші реорганізації, як і попередні, не ослаблювали, а посилювали «Тризуб».

Нагадаю, що задум створити «Тризуб» з'явився в той час, коли вже існував і продовжував множитися (переважно шляхом ділення) широкий спектр політичних і громадських організацій, у тому числі й таких, що вважали себе націоналістичними. Отже, вибирати було з чого. Але жодна з них не відповідала тим умовам, потребам і вимогам боротьби за державність української нації, у відповідь на які й була створена наша Організація. Тим паче, що в абсолютній більшості це були об'єднання не ідеологічні, а лідерські, не діючі, а балакаючі і творилися не для реалізації конкретних політичних програм і завдань, а для того, щоб привести до влади і цим задовільнити політичні амбіції та матеріальні апетити своїх на диво балакучих лідерів та лідерчуків.

Крім того, на той час уже був створений Конгрес Українських Націоналістів. Замість того, щоб кинути всі сили на розбудову ОУН, яка б стала об'єднавчим фактором для численних національно-патріотичних об'єднань і забезпечила єдність і провід націоналістичного руху, створили ще одну – конкуруючу! – партію. До того ж нова концепція розбудови ОУН передбачала її кадрове поповнення в основному «кращими партійцями». Тобто люди зі суто партійним мисленням мали творити ідейно-політичний орден... Цей задум нагадував спробу створити монастир не з монахів, а зі світських священиків... Всупереч цьому ми вважали, що в розпорядженні ОУН має бути не тільки партія, але й організація орденського типу, де в силовому полі Ідеї та Чину будуть формуватися кадри саме з орденським мисленням, де пріоритетною є боротьба за національну державу, а не за владу для «своїх» і де, на відміну від партійного середовища, суть і спроможність людини проявляються дуже швидко і переконливо.

Процес творення нашої Організації йшов двома шляхами.

По-перше, була ініціатива «знизу». На той час на Дрогобиччині діяли кілька окремих загонів різних організацій, які

виявилися для них зайвими. Вони потребували ідейного, політичного та організаційного керівництва і тяжіли до дрогобицького загону, який ми розбудували на суто бандерівських традиціях і який дуже активно здійснював найрізноманітніші акції. Це, а також приплив усе більшої кількості молодих людей, яких не приваблювали партії та інші організації і яким імпонувала саме наша діяльність, спонукало нас виробляти концепцію розбудови масової молодіжної організації та її участі в націоналістичному русі.

По-друге, ініціаторами створення такої організації виступили ті, що відповідали за безпеку ОУН. Саме вони зуміли переконати Провід ОУН у наступному:

1. Така молодіжна націоналістична структура необхідна для нашого середовища.
2. Хибними є намагання КУНу творити ДУН (Дружини Українських Націоналістів) – структуру за зразком Українського легіону початку сорокових років.
3. Така специфічна організація не може бути складовою частиною партії КУН, а повинна діяти автономно і підпорядковуватися безпосередньо Проводу ОУН.
4. При творенні нової організації треба використати дрогобицький досвід, наробок і кадри.

Провід ОУН врахував усі ці факти, застереження та пропозиції. Прийняли їх і командири – фундатори майбутньої організації. Нам привезли шеврони, з яких ми дізналися, що наша Організація буде називатися «Тризуб» імені Степана Бандери. І це було добре.

Поганим було інше. Я пропонував на посаду Головного командира, як було вирішено називати керівника організації, двох людей: командира Дрогобицького загону М.Терлецького і командира Стрийського загону С.Різника. Але обидва не тільки навідріз відмовилися, але й разом з іншими наполягли, щоб це був я, бо інакше, мовляв, справа не піде. На жаль, таку ж позицію зайняли і СБ ОУН, і Голова Проводу ОУН п. Слава Стецько. Так воно й сталося, але я навіть сьогодні переконаний, що це

було хоч і найпростіше, але не єдине з можливих і далеко не найкраще розв'язання проблеми.

Тоді ж були вироблені основні засади і правила функціонування нашої Організації, які з часом доповнювалися та уточнювалися, але в принципі залишаються незмінними й досі.

1. Ми не розводимо отаманщину і творимо не чергове об'єднання «під лідера», а структурний підрозділ націоналістичного середовища.
2. Ця організація твориться без претензій на всеохопність проблематики націоналістичного руху, а як вузькофункціональна – для здійснення вишкільно-виховних, пропагандивних та націозахисних дій.
3. «Тризуб» – організація орденського типу, метою якої є реалізація української національної ідеї, а не виборювання влади для свого членства і керівництва.
4. Наша Організація автономна і сама вирішує свої структурні та кадрові проблеми.
5. «Тризуб» підпорядковується тільки Проводу ОУН.
6. Наше місце в націоналістичному середовищі визначається за «теорією птаха», головою якого є Провід ОУН, одним крилом – партія КУН, а іншим – наша орденського типу Організація. Рішення Проводу ОУН для нас є законом, а розпорядження Голови Проводу ОУН – наказом.
7. Світоглядною базою і керівництвом до дій для нас є християнство та ідеологія українського націоналізму в інтерпретації С. Бандери, виховним ідеалом – образ воїна української національної революції, прикладом – легендарна боротьба УВО, ОУН, УПА та породжені нею герої.
8. Організація має бути всеукраїнською, розбудовуватися й діяти на засадах соборності українських земель і духовної соборності всіх українців – в Україні і поза її межами.
9. Націоналізм – ідеологія єдності нації, і наша Організація бачить своє завдання не в тому, щоб брати участь у чисто кон'юнктурній боротьбі за владу, а в тому, щоб підтримувати національно-патріотичні дії різних політичних, гро-

мадських і релігійних об'єднань, властей та окремих осіб; сприяти згуртуванню національно-державницьких сил навколо конкретних справ для реалізації української національної ідеї; водночас завжди, скрізь і в усьому протиставлятися ворогам української нації, її державності, незалежності, соборності.

Це були ті основні і принципові засади, на яких виростала наша Організація і які визначили характер «Тризуба» і його роль у націоналістичному середовищі.

Не менше уваги приділили ми й внутріорганізаційній проблематиці, від правильного вирішення якої залежить життєздатність та дієвість організації.

1. Згуртувати, об'єднати і втримати нас в одній організації може тільки Ідея, а тому постійний ідеологічний вишкіл, формування свідомості членства на основі ідеології українського націоналізму та ідейного Чину – запорука існування нашої Організації.
2. В ідеалі кожен член «Тризуба» має настільки засвоїти наші ідейні та організаційні засади, методіку творення і діяльності Організації, щоб стати живою її клітиною, з якої має початися її народження чи відродження – навіть за умови, що залишиться тільки він один. А тому організаційному вишколу кадрів необхідно приділяти постійну увагу.
3. Організацію розбудовуємо як спортивно-патріотичну, що відповідає меті, характеру, кадровому складу і завданням «Тризуба».
4. У «Тризубі» культивуємо дух побратимства, бо в нас єдина мета і спільна доля, нас об'єднує велика ідея державності української нації, за неї ми готові віддати життя, її найбільше цінуємо в собі і передусім за відданістю їй оцінюємо і шануємо один одного.
5. Наше завдання – своєю суспільною поведінкою зруйнувати той спотворений образ бездумного і кровожерного бандита, який десятиліттями приписували вороги української нації бандерівцям.

6. Керівниками в нашій Організації стають не герої фрази, а люди Ідеї і Чину. У «Тризубі» кожен керує тим, що сам створив чи розбудував.
7. Центральний Провід «Тризуба» складають ті, хто безпосередньо керує її основними структурними підрозділами.
8. Стратегія і тактика Організації, напрямні її розвитку і діяльності, конкретні проблеми життєдіяльності обговорюються на засіданнях ЦП для вироблення спільної позиції, але остаточне й обов'язкове для виконання рішення приймає Голова ЦП і ніхто інший.
9. «Тризуб» діє на засадах максимальної самостійності, творчої ініціативи та особистої відповідальності керівників окремих структурних підрозділів за здійснення завдань Організації на своєму терені.
10. Структура Організації має відповідати її меті та суті, вона може і повинна змінюватися відповідно до зміни умов діяльності і завдань «Тризуба». [Найважливішими структурними змінами в «Тризубі» були такі: перехід від прямого підпорядкування окремих загонів Головному командирові до курінної системи; створення Західного і Наддніпряньського кошів; поява неформальної посади Провідника; включення в структуру Організації посади Генерального інспектора. Кожна з цих змін сприяла зміцненню «Тризуба».]
11. «Тризуб» завжди шукає соратників у боротьбі за УССД, але не вагається і сам, один протиставитись хоч цілому світу, відстоюючи права та інтереси нації. [Так було під час виборів 1999 року, у час «касетного» скандалу, на виборах-2002.]

Крім цього, за десять років в Організації витворилися власні традиції, норми взаємин, характер і стиль поведінки. Їх треба берегти, культивувати і примножувати – це те, що згуртовує нас, творить обличчя «Тризуба» і приваблює до нас людей.

Допомагали нам усі ці десять років і чіткі засади взаємин з людьми влади та політики.

1. «Тризуб» оцінює політичних діячів, цілі об'єднання і владу не за їхніми словами, навіть не за їхніми ділами, а за «плодами»-результатами їхньої діяльності.
2. У наш час немає світоглядної однорідності влади, і в кожній структурі є люди, готові з нас шкуру дерти, але є й такі, що готові нам допомогти в нашій діяльності.
3. У взаєминах із людьми влади ми завжди виступаємо з позицій бажаного, залишаючи за ними право діяти в межах можливого. Бо за ризик, геройство людину можна хвалити, але їх не можна від людини вимагати.
4. Ми – не партія, і нам ідеться не про механічну зміну людей влади, а про зближення політики влади з інтересами нації.
5. На нас – подвійне завдання: провести якісні, революційні перетворення в інтересах української нації, але при цьому не ослабити і не поставити під загрозу незалежність і державність України.
6. У політичній практиці ми з 1999 року відмовилися підтримувати на виборах окремих людей чи цілі об'єднання лише за принципом «бо він наш»: кожен з тих, кого ми – у порядку організаційної дисципліни – підтримували, після виборів переставав бути «нашим» і займався виключно власними шкурними проблемами. Тому наша підтримка і співпраця відтепер можливі тільки на ідейній основі і за умови чітких взаємних зобов'язань – коли внаслідок цього ми одержуємо можливість розширити і посилити свою пропаганду української національної ідеї та цілого комплексу ідей, спрямованих на її реалізацію.

Окрема тема – стосунки «Тризуба» з організаціями, які вважають себе націоналістичними. Єдність націоналістичного табору необхідна, але розчинення нашої націоналістичної Організації в безідейно-кон'юнктурному середовищі недопустиме.

Наприклад, співати разом з комуністами і соціалістами «Боже, нам єдність подай...», як це влітку робили на вічах обдурені патріоти-«нашоукраїнці», ми не будемо. Така єдність

грішного з праведним – це як не дурість, то злочин, а вже точно – гріх перед Богом і нацією.

Не будемо ми й об'єднуватися з націоналістичними організаціями на засадах інших, ніж націоналістичні. Їх ми виклали, зокрема, у книжці «На розпутті велелюднім», але чомусь вони не викликали особливого ентузіазму в тих, що закликають нас до об'єднання. Може тому, що в нас із ними спільна фразеологія, але таки дуже відмінна ідеологія? Чи тому, що насправді вони шукають не соратників – для реалізації національної ідеї-мети, а спільників – для полагодження власних інтересів? Час покаже.

Також не будемо ми вважати за ОУН кожне об'єднання, яке так називається. Для нас опорою і надією, минулим і майбутнім була, є і буде тільки одна ОУН – та, що підняла над Україною прапор української національної Ідеї, започаткувала українську національно-визвольну революцію, впродовж десятиліть вела безкомпромісну і героїчну боротьбу з трьома окупантами України і двома найкровожернішими імперіями світу, вписала в історію визвольних змагань нації найславніші сторінки і разом із народом спливала кров'ю в степах України, на карпатських схилах і по волинських пущах. І тільки про цю ОУН ідеться в нашому кредо: «Один Бог, одна Україна, одна ОУН, єдиний провід національно-визвольної боротьби». Тільки її червоно-чорний прапор боротьби приведе нас під синьо-жовтий стяг національної Свободи. А якщо якась організація хоче, щоб її сприймали і трактували як ОУН, вона мусить не на словах, а на ділі довести, що продовжує доленосну для нації справу ОУН, а не просто паразитує на святій славі ОУН.

Шановне товариство!

Десять років тому ми з вами об'єдналися в націоналістичну організацію для продовження справи ОУН, для завершення української національної революції, для створення в умовах незалежності української національної держави, вимріяної багатьма поколіннями борців, – УССД. Тільки на шляху до цієї мети – виправдання нашого існування. Всеукраїнська організація

«Тризуб» імені Степана Бандери за десять років жодного разу не збочила з нього. Вірю, що не збочить і в майбутньому. Позаду нас – могили наших побратимів, попереду велика мета. Здобудемо Українську Державу або згинемо в боротьбі за неї!

Ми хочемо перемогти, ми можемо перемогти, ми – переможемо!

І хай допоможе нам Бог!

Слава Україні!

Героям Слава!

Полковник Василь ІВАНИШИН

12.10.03

Якщо не ми – то хто?

Виступ-презентація

«Програми реалізації української національної ідеї у процесі державотворення»

Шановне товариство!

За нами, членством «Тризуба», уже давно закріпилося одне парадоксально-жартівливе означення. Це, мовляв, «люди розумової праці»: мізки вправляють – п'ястуками... Ми не ображаємось, бо, по-перше, це дотепно, а по друге – у кожному жарті є доля правди. Та й справді, і наша Організація завжди була дуже мало схожа на академічну інституцію, і прихильників п'ястукотерапії в «Тризубі» ніколи не бракувало, і не одного вишколені колони «Тризуба» на вулицях і площах багатьох міст, у тому числі й Києва, змусили задуматись, чи варто продовжувати своє антиукраїнське патякання і діяльність.

А от щодо розумової праці...

Ніколи від нашої Організації ніхто не вимагав, щоб ми займалися історією, історіософією, політологією, герменевтикою, геополітикою, мовознавством, літературознавством, проблемами методології, теорією націоналізму, щоб розвивали в якісно нових умовах ідеологію українського націоналізму, випрацьовували стратегію і тактику націоналістичного руху, накреслювали

програмні напрямні та пріоритети українського державотворення тощо. Більше того, чимало наших «заклятих друзів» були б щасливі, якби ми зовсім нічого не писали.

А ми писали. І друкували. І репрезентували свої видання в переповнених залах. І поширювали мільйони своїх книг і пропагандивних матеріалів по цілій Україні і серед західної та східної діаспор – скрізь, де живуть українці. І не одному відкривали очі, змінювали світогляд, зближували з нашою ідеологією, давали можливість включитись у доленосну для нації боротьбу...

І в кожній конкретній політичній ситуації, особливо кризовій, наше членство відрізняється від членства інших середовищ тим, що завжди має чітку позицію, справді націоналістичне ставлення до людей і подій, а час потім підтверджує правильність нашого підходу. І ми єдина організація, яка постійно передруковує свої видання, зокрема агітаційно-пропагандивні. А спробуйте нагадати іншим, що вони писали колись, хоча б перед виборами 1999 чи 2002 року або й уже цього року – коли браталися з «червоними», – станете ворогом на все життя...

Це не тому, що ми такі розумні. Причина в іншому: ми – націоналісти-бандерівці, основою нашого світогляду є ідеологія українського націоналізму, саме з цієї інтелектуальної висоти ми сприймаємо, аналізуємо, інтерпретуємо й оцінюємо дійсність, заглядаємо в майбутнє і плануємо свою діяльність. На прикладі нашої Організації з разючою очевидністю і переконливістю проявляється людинотворча і націотворча суть українського націоналізму, його конструктивно-творча спроможність, його могутній інтелектуальний потенціал, його методологічна, теоретична, ідеологічна і політична безконкурентність і безальтернативність для нації, для кожного українця.

Не випадково з доброго почину полковника Дмитра Яроша стільки наших друзів і подруг вступили у вищі навчальні заклади, в аспірантури і докторантури, захистили кандидатські і навіть докторські дисертації – націоналізм постійно спонукає до освіти і самоосвіти.

Не випадково, коли на одній із презентацій книжки «На розпутті велелюднім» мене запитали, чи я останній з могікан, який пише націоналістичні праці, чи в «Тризубі» є й інші, – перелік імен вийшов таким довгим. Бо творчі люди в нас таки є! Їхні твори – це вже ціла бібліотека. Із глибоко змістовними, цікавими й актуальними книгами і статтями виступають старшини «Тризуба» Сергій Квіт, Олег Баган, Петро Іванишин, Леся Бондарук, Дмитро Ярош, Іван Сута, Євген Філь, Василь Деревінський, Ростислав Винар, Ігор Іванченко... Я навів тут перший десяток, але вже пробують свої сили й інші.

То ж не випадково й те, що саме «Тризуб» пропонує зараз Програму реалізації української національної ідеї. Такий документ повинен був з'явитися ще в 1991 році, відразу після проголошення незалежності України, і творцями його повинні були бути ті, хто взяв на себе відповідальність очолити національно-визвольну боротьбу українського народу. Але так не сталося тоді, не сталося й потім. А без такої програми національно-патріотичний табір, який постійно зростає і вже міг би суттєво впливати на політичні процеси в державі, ніяк не може зібратися на силі. Він ідейно дезорієнтований, політично поділений, зорієнтований виключно на осіб, що обіцяють йому якісь полегшення, а не на ідею, реалізація якої докорінно змінила б долю нації.

Ми знаємо, що наша Програма – далеко не Євангеліє, тому готові до дискусії, до вдосконалення цього документу. Але приймемо не будь-яку критику, а з позицій іншого і кращого документа. Бо все у нашій Програмі – це не наші видумки, прожекти та обіцянки. Це – систематизований виклад основних ідей українського націоналізму, досвід і висновки з нинішньої практики державотворення.

Від усіх політичних програм, які досі пропонувалися українцям, наша відрізняється наступним:

1. Це програма, в основі якої – українська національна ідея.

2. Національна ідея тут – це не приваблива фраза чи вивіска, а та політична формула, тільки за допомогою якої можна вирішити всі проблеми нації і суспільства.
3. Комплекс ідей, які містить наша програма, впливає з цієї ідеї-мети і спрямований на її реалізацію в усіх сферах життя.
4. У цій програмі визначена мета, програмні напрямні та пріоритети державотворення в умовах незалежності України.
5. Вона передбачає якісні, революційні зміни в державному будівництві і функціонуванні держави на користь української нації.
6. Це програма створення української національної держави.
7. Це програма, яка передбачає і планує творення чіткої та дієвої системи національного народовладдя, щоденного, постійного і визначального впливу народу, нації на формування і функціонування всіх гілок, структур та людей влади.
8. Ця програма впливає з цілісної ідеології українського націоналізму, окреслює націоналістичне бачення суспільних явищ і процесів, а тому здатна формувати політичний світогляд читача.
9. Структура цієї програми відкрита, тобто читач може виступати її активним співтворцем, уточнюючи чи доповнюючи підрозділи «Невідкладним вважаємо», які, зрозуміло, не претендують на вичерпність.
10. Це програма боротьби за права та інтереси нації, а не партії чи блоку, а тому може виступати консолідуючим фактором для всіх національно-патріотичних середовищ.

Ця Програма – наш внесок у спільну справу: блок «Рух за Націю». Її ми й пропонуємо як проект програми Блоку. Разом ми можемо зробити її надбанням мільйонів, їхнім орієнтиром у політичних хащах сьогодення. Вибори минуть, а національна свідомість залишиться з кожним назавжди і допомагатиме у виборі шляху в майбутнє.

Шановне товариство!

Зараз реалізація цієї Програми фактично залежить від однієї людини – Богдана Бойка. Він – лідер партії Народний Рух України за єдність. Він – ініціатор і безальтернативний лідер нашого блоку «Рух за Націю». Він – єдиний із усіх лідерів партій, що відважився підняти прапор української національної ідеї. Зараз у його руках могутня зброя – Українська Ідея і наша Програма. Від душі бажаємо, щоб у боротьбі за них він став лідером тієї частини української нації, яка усвідомлює себе українцями і готова боротися за свої законні національні права та інтереси.

І не бійся, Богдане, звинувачень, що ти – грішний. Це – закиди від далеко не святих фарисеїв. Святі – на небі, а ми – на землі. І саме нам, грішним, випало боротися за святу для нації справу – Українську Соборну Самостійну Державу. Мрію про нашу перемогу, і тому з вірою та надією вручаю тобі нашу Програму. Ми з тобою, і ми вміємо працювати єдиною командою: десятилітній ювілей «Тризуба» – не єдине, але переконливе свідчення цього.

Разом – переможемо.

І хай допоможе нам Бог!

12.10.03

ОРДЕН УКРАЇНСЬКОЇ НАДІЇ

До 75-ї річниці Організації Українських Націоналістів

Усі вінки заслуг і слави ОУН належать тільки її творцям і борцям, які не тільки віддали всі свої сили і труди визвольному змагання, але й склали найвищу жертву, жертву крові і життя.

Степан Бандера

Дорогі побратими, подруги і друзі!

У цьому році ми з вами відзначаємо 75-ту річницю з дня створення Організації Українських Націоналістів (ОУН). А чому? Для чого? З якою метою? Тільки за звичаєм, бо явище історично вагоме, а дата ювілейна? Але ми з вами не імпрезюністи, для яких урочистості – це нагода погрітися в промінні чужої слави, людей побачити і себе показати. Ми – націоналісти: люди боротьби, а не імпрези. І коли беремо участь у подібних заходах, а тим більше – організуємо їх, то наша відповідь на поставлені вище запитання завжди має бути конкретною і вмотивованою характером, обставинами і цілями нашої діяльності.

Легендарний Провідник ОУН Степан Бандера, до того ж саме з нагоди чергового ювілею Організації, учив: «Коли за тим звичаєм відзначається двадцять п'яту річницю Першого Конгресу українських націоналістів і переглядається пройдений Організацією Українських Націоналістів шлях, то слід мати на увазі передусім її дальшу діяльність і розвиток». З часу виголошення цих слів минуло півстоліття, але вони залишаються актуальними для нас і досі, бо ми переконані: ОУН – це не тільки героїчне минуле, а незрадлива надія і майбутня слава України.

В історії України немає іншого політичного явища, яке б так сильно позначилося на розмаху і характері визвольних змагань

народу і яке б водночас оцінювалося так суперечливо, як ОУН. І це закономірне явище в житті бездержавної, безправної, безпощадно грабованої і роз'єднаної чужими правдами нації. Закономірно й те, що таке конroversійне трактування стосується не тільки минулого, але й сучасного та майбутнього ОУН. Але причини цих двох закономірностей суттєво відмінні: у першому випадку домінують фактори об'єктивні, зовнішні; у другому – суб'єктивні, внутрішні. І цю різницю мусимо збагнути і врахувати, якщо не хочемо втратити історичної перспективи.

Тут не час і не місце аналізувати й підсумовувати цілу історію організації із 75-літньою історією. Тому обмежимося лише кількома аспектами, щоб увиразнити силу, проблеми і завдання нашого руху.

Уже сам факт, час і спосіб її творення – через Конгрес українських націоналістів 28 січня – 3 лютого 1929 році – був воістину доленосним: і для учасників Конгресу, і для самої Організації, і для України.

По-перше, це був саме конгрес, бо зібралися різні, але дієві і справді націоналістичні об'єднання (УВО, ГУНМ, ЛУН, СУНМ), які мали спільну оцінку минулого, спільне бачення сьогодення та спільну візію майбутнього України і яким для реалізації спільної мети був потрібний єдиний керівний центр і єдина організація. Адже організація не тільки згуртовує, але й множить сили її учасників.

По-друге, нова організація творилася через десятиліття з часу краху визвольних та державотворчих змагань українців, розшматування та нищення України чотирма окупантами і повного розчарування – як у чужих ідеологіях, у насмиканих звідусіль «правдах» з чужого поля, так і в змаваній у вільних народів партійщині. І хоч найбільші сили і можливості національного опору мали галичани, усе ж стало ясно, що міжвоєнна шовіністична Польща – це не довоєнна конституційна Австрія, а тому й тут безперспективними є для українців легальні, парламентські, демократичні, партійні, еволюційні форми і методи

боротьби за свої права. Тільки «В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля», – учив Т. Шевченко.

По-третє, це був Конгрес, що переріс у перший, установчий Великий Збір, бо в результаті його роботи 2 лютого на заключному пленарному засіданні було прийнято Постанови Конгресу і Устрій (Статут) Організації Українських Націоналістів, обрано Головою Проводу полковника Євгена Коновальця і створено Провід Українських націоналістів (ПУН). У суспільному житті України з'явилася якісно нова – ідейно-політична, націоналістична, державницька, понадпартійна, всеохопна, радикальна, революційна, орденського типу, нелегальна організація – ОУН, якій судилося відіграти виняткову роль у бутті нації.

Творці Організації усвідомлювали значимість започаткованого ними. Ось що сказав у заключному слові полковник Коновалець: «Сьогодні ми поки що тільки окреслили наші завдання і прийняли добровільні зобов'язання. Але це ще не осяг... Мобілізуєчи і спираючись на широкі народні маси, мусимо, ведучи їх, боротися і добитися віднови Самостійної Соборної Української Національної Держави на всіх просторах життя українського народу. Як учить нас досвід цілих українських поколінь, можемо цього досягнути тільки революційними, ніколи ж – еволюційними шляхами.

...Хочу вірити, що завдання, які в нашій програмі ми собі накреслили, зуміємо, як мужі, виконати. Тільки в тому випадку вільно буде сказати, що дата створення нашої Організації зарахується будучими істориками як одна з переломових, творчих і позитивних дат на тисячолітньому шляху життя Української Нації».

То ж чим була, що привнесла в українську національно-визвольну боротьбу Організація Українських націоналістів?

ОУН запропонувала українському народові якісно нову ідею-мету його визвольних змагань і його державотворчих зусиль: скристалізовану нею до одного, єдиного, але всеохопно-комплексного завдання українську національну ідею – ідею створення власної, національної Української Соборної

Самостійної Держави. І доки ця визначальна проблема не буде вирішена, доти в Україні нікому і ніколи не вдасться вирішити на користь українців жодної іншої (політичної, економічної, соціальної, освітньої, культурної, релігійної, аграрної, кадрової тощо) проблеми. Думати інакше – це свідомо обманювати і себе, і людей. А думають... І обманюють – на кожних виборах...

ОУН стала якісно новою і надзвичайно ефективною формою організації національно-революційної боротьби окупованого народу: нелегальним ідейним об'єднанням орденського, а не партійного типу. Це зробило її, по-перше, безкон'юнктурною, по-друге, всепроникною, по-третє, невловимою.

ОУН витворила якісно нову систему національного людинотворення – на засадах християнства та ідеології українського націоналізму і в силовому полі національно значимих Ідеї та Чину. Тисячі, сотні тисяч українців завдяки цій системі стали справжніми високоідейними лицарями без сумніву, докору і страху, незламними воїнами Української Національної Революції, явили світові безприкладний особистий і масовий героїзм і своєю та вражою кров'ю вписали в історію України її найславніші сторінки.

ОУН створила на революційно-державотворчому ґрунті досконалу націотворчу систему, складовими частинами якої стали і в яку гармонійно вписалися і націотворча система на релігійному ґрунті, започаткована УГКЦ і довершена великими митрополитами Андреем Шептицьким та Йосипом Сліпим, і націотворча система на культурницькому та економічному ґрунті, здійснювана учителькою нації «Просвітою», і націотворча система українського шкільництва, представлена, зокрема, національною педагогікою Г.Ващенка, і націотворчі праці українських науковців та митців.

ОУН за короткий час так піднесла національну і політичну свідомість мас, що в Галичині всі українські партії змушені були декларувати як свою мету реалізацію української національної ідеї – створення української національної держави. Інакше їхніх

агітаторів закидали б яйцями і прогнали кілками з села. До речі, традиція, гідна наслідування...

ОУН чітко розмежувала поняття «опозиція» і «вороги» і щодо окупантів та їхніх холоуїв була не в опозиції (як усі легальні партії), а в стані постійної війни.

ОУН назавжди визначила для націоналістів пріоритетність боротьби: боремося передусім **ЗА** державність нації у всіх сферах життя; у боротьбу **ПРОТИ** вступаємо тільки з тими, що виступають проти нашого права бути господарями своєї долі на рідній землі.

ОУН попереджала, що боротьба за незалежність і державність – це не кінцева мета, а необхідні етапи на шляху боротьби за власну **національну** державу.

ОУН застерігала націю від безідейно-кон'юнктурної політики і власним прикладом демонструвала ефективність і користь для народу тільки високоідейної політики.

ОУН учила, що нація не одержить **НІЧОГО**, якщо буде боротися тільки за **ЩОСЬ**, а не за **ВСЕ** – не за національну державу.

ОУН орієнтувала своє членство тільки на таку організацію масового руху, коли боротьба за частковості і владу стає елементом боротьби за державність нації.

ОУН сповідувала не ситуативну політику, коли політичні дії плануються виключно під диктатом обставин і зовнішніх чинників, а креативну (творчу), яка шляхом dokonаних фактів сама змінює політичну ситуацію на користь нації.

ОУН була першою і єдиною українською організацією, членство якої, виховане в душі соборності, кинулося в нерівну і криваву боротьбу з мадярами за першу українську національну державу, створену на Срібній землі, у Закарпатті, – за Карпатську Україну.

ОУН із вересня 1939 року буквально стала «всім для всіх» у суспільно-політичному житті українців, передусім західних, коли внаслідок московсько-більшовицької окупації Західної України зникли всі інші політичні та громадські об'єднання, які перед тим так гучно доводили свої переваги над ОУН.

ОУН у час другої світової війни продемонструвала вищу міру політичної мудрості та відповідальності, організаторської та провідницької спроможності, жертвності та вірності нації. Свідчення цього наступні:

1. Вона проголосила 30 червня 1941 року Акт відновлення державності України, чим, по-перше, засвідчила принципову позицію і мету націоналістів; по-друге, змусила німецьких націонал-соціалістів виявити своє справжнє, вороже ставлення до української державності, що вберегло українців від гріха колабораціонізму з гітлерівськими окупантами.

2. Створивши легендарну Українську Повстанську Армію (УПА) і забезпечуючи керівництво нею впродовж півтора десятиліття її героїчної боротьби з московським імперкомуністичним режимом, ОУН тим самим зробила мільйони українців творцями історії України.

3. Залишаючись становим хребтом і провідною силою національно-визвольного руху, ОУН актом створення Української Головної Визвольної Ради (УГВР) як коаліційного керівного органу довела, що виборює не владу для себе і своїх лідерів, а свободу і державність для цілої нації.

4. Завдяки керівництву ОУН уперше за останнє тисячоліття український народ боровся за свою незалежність без отаманщини.

Дехто докоряв і навіть звинувачував ОУН за те, що ця боротьба «трагічних оптимістів» була приречена на поразку, привела до марних жертв, а тому не мала сенсу. Так, це правда, що національно-визвольна боротьба часто супроводжується великими жертвами. Але є й інші правди. Бо правдою є й те, що народ, який не бореться за свою свободу і державність, у кінчному рахунку зникає зі сторінок історії. Правдою є Шевченкове «Борітеся – поборете!..» І правдою є слова поета Петра Скунця: «Той знаходить смисл бодай у смерті, хто його шукає у житті»... Але ці правди недоступні розумінню ні безголових, ні безхребетних.

ОУН у краю разом із УПА спливла кров'ю в безмежних степах України, по волинських пущах, на схилах Карпат і в концтаборах ГУЛАГу. На цій крові виросло нове покоління, яке в кінці 80-х років знову підняло над Україною золотий тризуб та національний синьо-жовтий стяг і домоглося незалежності України.

Але тисячі оунівців опинилися за кордоном, разом із мільйонами вимушених українських емігрантів. Об'єднані в Закордонні частини ОУН, націоналісти виконали величезну роботу, щоб допомогти цим мільйонам вижити, організуватися, налагодити систему свого національного збереження, зробити їх активними учасниками національно-визвольного руху в Україні. І неможливо переоцінити багатоаспектну роль і виняткове значення української діаспори у національному збереженні України.

Емігрантський період, за словами Степана Бандери, – найтяжчий в історії ОУН. Бо тут розгорілася справжня битва за Організацію з боку різних політичних сил і спецслужб багатьох держав. І йшлося не просто про кадрове зменшення ОУН, а про саму сутність Організації – про її ідейно-політичний розклад. Організацію намагалися обезголовити, почленувати, проникнути в неї, очолити її, ідейно-вихолостити, обезвладнити, переорієнтувати на інші цілі, легалізувати, переродити в партію тощо. На жаль, ці ворожі зусилля не завжди були марними... Особливо – після загибелі славної пам'яті Провідника ОУН Степана Бандери 15 жовтня 1959 року.

Апогею ця боротьба за ОУН сягнула вже тут, в Україні, у 90-роках. Не всі ми були учасниками і свідками цієї боротьби, але всі бачимо її нищівні наслідки...

А найдошкульніший із них – це те, що вперше за свою історію Провід ОУН не зміг у найвідповідальніший момент української історії, після проголошення незалежності і створення держави, запропонувати народові власну ідеологію і програму **національного** державотворення, концепцію діяльності політичного ордену нації в умовах незалежності, концепцію участі націоналістів у владі, концепцію діяльності легальних

націоналістичних об'єднань, нові форми і методи боротьби нації в умовах внутрішньої окупації.

Не зроблено цього й досі – через дванадцять років. А замість цього – порожні наради, фальшиві імпрези, видумані сподади, ідейна безплідність, політична безпорадність, внутрішня гризня, руйнівний розбрат, імітація діяльності, націоналістична фразеологія без націоналістичної ідеології, патологічне виродження і потворне переродження. Результат – цілковите розчинення в безідейно-кон'юнктурних партіях і навіть братання цих «теж-націоналістів» із «червоними» в лавах блоків «Наша Україна» та БЮТ...

Але дарма опускають руки патріоти і дарма радіють вороги: ОУН – безсмертна!

ОУН – це політичне уособлення духу одвічної національної стихії. Вона – витвір українського націоналізму, породженого в силовому полі двох безсмертних книг – Святого Письма і «Кобзаря». Вона покликана до життя самою історією – у час, коли пошматована чотирма окупантами нація мільйонами зникла з лиця землі і стояла на краю могили, – і з честю виконала свою націорятівну місію. Вона виросла з бойової і легендарної Української Військової Організації, успадкувала її героїчний дух, примножила його і надихнула ним мільйони сучасників і всі наступні покоління борців за свободу і державність нації, за кращу долю України.

Відродження ОУН як провідника української нації на шляху до її державності і розквіту – історична необхідність і неминучість. Це буде зроблено обов'язково. Бо ніщо і ніколи не зупинить нашу націю на шляху до власної державності. А єдиний реальний державотворчий чинник, який є в розпорядженні українців, – це не партії, не окремі безідейні особи з командою патріотів-іскаріотів, а тільки національний політичний орден: Організація Українських Націоналістів.

За останні століття українці втратили інші державотворчі чинники. У нас немає своїх монархів, аристократії, шляхти, національної армії, масової національно свідомої інтелігенції,

своєї буржуазії, єдиної національної Церкви... Позбувшись зовнішньої окупації, українці у своїй країні потрапили в нищівну окупацію внутрішню і змушені або бідувати на власній землі, або мільйонами покидати рідний край у пошуках заробітку. Безправ'я, зневіра, злидні, денационалізація, деморалізація, обездуховлення народу, а з іншого боку – чужорідна й антиукраїнська влада, корупція, отаманщина, патологічна багатопартійність, політичне шахрайство, виборювання влади різними групами пройдисвітів і злодіїв, загроза неоколоніалізму і глобалізації, небезпека втрати незалежності і державності України, – ось нинішні суспільно-політичні реалії. І жодна партія, жоден блок, жоден новопризначений «месія» навіть не думають пропонувати українцям реальний вихід із замкнутого кола цих проблем. А тим більше – допомогти українському народу вибороти власну національну державу. Вони вважають, що голодним досить пообіцяти якісь полегшення та крихти з панського столу, і вони слухняно проголосують «як треба»...

Тільки ОУН – цей випробуваний Орден Української Надії – може консолідувати наш пошматований і дезорієнтований політикум, згуртувати народ під прапором української національної ідеї і вивести українців на твердий шлях національної державності, національного відродження і процвітання. І ніякого замітника ОУН ніхто і ніколи не витворить: ОУН єдина і неповторна.

Наша Всеукраїнська організація «Тризуб» імені Степана Бандери усвідомлює це з перших днів свого створення і, незважаючи на всі перепони, невтомно пропагує українську національну ідею, ідеологію українського націоналізму й ОУН як єдиний і необхідний чинник українського національного державотворення.

І до нинішнього 75-річчя ОУН ми прийшли не з пустими руками.

Ми маємо і готові передати в розпорядження ОУН націоналістичну, молодіжну, орденського типу Всеукраїнську

організацію «Тризуб» ім. С. Бандери, яка вже десять років не виходить із бою за ідеї, ідеали і справу ОУН.

Ми створили першу, якісно нову, революційну, націоналістичну Програму національного державотворення в умовах незалежності України і внутрішньої окупації української нації.

Ми створили ідейно-політичне об'єднання однодумців для реалізації цієї програми – блок «Рух за Націю».

Наш блок щасливо уник при цьому боротьби за лідерство, міжособної гризні й отаманщини. У нас одна ідея, одна мета і один безальтернативний лідер – Богдан Бойко: єдиний український політик, що не побоявся підняти прапор української національної ідеї і сприйняв як свою нашу Програму національного державотворення.

То ж боротьба за справу ОУН продовжується і буде продовжуватися. Здобудемо Українську Державу або згинемо у боротьбі за Неї!

З ОУН – переможемо!

І хай допоможе нам Бог!

Слава Україні!

Героям Слава!

26.01.04

ПОЛІТИЧНА ФУНКЦІЯ

ВО «Тризуб» ім. С. Бандери

Від часу свого створення в 1993 році наша Організація виконує доручені їй Організацією Українських Націоналістів три основні завдання: вишкільно-виховні, пропагандивні, націоналістичні. Ці функції стали суттю «Тризуба», визначили його структуру, характер, стиль суспільної поведінки. За десятиліття ми відпрацювали до оптимального рівня форми і методи діяльності в цих трьох напрямках, навчилися досягати максимальної ефективності виконання своїх завдань при мінімальних можливостях, нагромадили цінний досвід реалізації Організацією своїх націоналістичних обов'язків.

Така вузька функціональність була виправданою, оскільки, по-перше, відкривала можливість залучення до націоналістичної діяльності молодих людей певного характеру, які не вписувалися у склад створених ОУН інших структур громадського чи партійного типу; по-друге, повністю відповідала суті організації орденського типу; по-третє, компенсувала цю вузькофункціональність «Тризуба» ідейно-політичним керівництвом з боку Проводу ОУН і політичною практикою КУНу. «Тризуб» створювався як структурний підрозділ організованого націоналізму і до 1999 року був таким, діючи за нашою «теорією птаха», головою якого виступав Провід ОУН, а крилами – партія КУН і наша Організація.

Однак із 1999 року загострилась криза в націоналістичному середовищі, викликана поразкою на виборах-98, політичною дезорієнтацією провідів ОУН і КУНу, фактичним виходом КУНу із підпорядкування Проводу ОУН, внутріорганізаційною гризнею в керівництві цих організацій, а головне – цілковитою відсутністю концепції національно-визвольної боротьби в умовах незалежності України. Звідси – маргіналізація

діяльності організованого націоналізму, безпринципні блокування, орієнтація не на власні ідеї, а на чужих політиків сумнівної репутації, боротьба за владу і впливи у проводах ОУН і КУНу. У цих умовах «Тризуб» залишився єдиною націоналістичною структурою, яка не включилася в цю метушню і продовжувала виконання своїх завдань.

Усі наші спроби привернути увагу провідних кадрів цих організацій до головного, стимулювати їх до випрацювання відповідної нашій ідеології політичної лінії, до оздоровлення ситуації в нашому середовищі шляхом чіткого розмежування функцій тощо були проігноровані. Послідовна націоналістична позиція «Тризуба», наша відмова від участі в кон'юнктурних протистояннях, за якими виразно проглядалися впливи ворожих націоналістичних сил, – усе це викликало роздратування та підозри і спричинило поступове витіснення нашої Організації з цього середовища. А потім були безпідставні звинувачення, публічні відмежування від нас і навіть виклики міліції при наших спробах контакту з цими «чоловими діячами»...

Так «Тризуб» був поставлений перед фактом втрати хоча б видимості політичного керівництва з боку Проводу ОУН. Відтоді ми змушені були самі визначати свою політичну позицію, напрям і характер своєї суспільної діяльності. При цьому ми виходили з кількох принципових засад:

1. «Тризуб» – організація націоналістична, а тому нашою визначальною метою залишається боротьба за державність нації та національне народовладдя, тобто – за УССД.
2. «Тризуб» – організація орденського типу, яка десятилітньою практикою довела свою спроможність формувати і включати в боротьбу справді націоналістичні кадри, а тому ця її суть не може бути змінена за жодних умов, хоч які вигоди не обіцяло б нам перетворення в чисто громадсько-просвітницьку організацію (як ОУН(М)) чи в партію або розчинення в якомусь іншому об'єднанні.
3. «Тризуб» – вузькофункціональна націоналістична організація, створена для виконання вишкільно-виховних, про-

пагандивних та націоналістичних завдань, які ми повинні здійснювати й надалі, а в практичну політику втручатися саме через реалізацію цих функцій. Робимо це передусім шляхом пропаганди і протиставлення ідейного комплексу нашої ідеології всім іншим при кожній нагоді і потребі (вибори, політичні кризи тощо) та через націоналістичні дії (наприклад, проти «червоних»).

4. «Тризуб» – організація ідейна, ми культивуємо у своєму середовищі і в суспільстві непереможну і конструктивну ідеологію українського націоналізму, у нас є ідейно вишколені і загартовані в боротьбі інтелектуально-творчі кадри, а тому ми зобов'язані виробляти на націоналістичних ідейно-світоглядних засадах нові концепції, моделі, програмні напрями та пріоритети політичної реалізації нашої ідеології в сучасних умовах.
5. «Тризуб» – організація бандерівська, а тому не може стояти осторонь доленосних для народу подій і процесів, передусім виборів. При цьому наша участь у них може не обмежуватися тільки пропагандивною і націоналістичною діяльністю, але й виражатися у прямій чи опосередкованій підтримці окремих кандидатів, партій чи блоків. Однак це має здійснюватися тільки з принципових, **ідейних** позицій: коли ті, хто зацікавлений у нашій підтримці, **приймають хоча б частково наші ідеї** і допомагають нам у нашій націоналістичній діяльності по цілій Україні.

Ці засади, яких ми послідовно й неухильно дотримувалися всі ці роки, зберегли нашу Організацію від виродження і переродження, зробили її постійно активною й ефективною, закріпили за «Тризубом» авторитет єдиної зараз справді націоналістичної організації.

2003 рік поставив «Тризуб» перед новим випробуванням. Весняні «Круглі столи» у Львові з участю представників парламентських партій та презентації книжки «На розпутті велелюднім», які ми провели в шести областях, переконливо довели:

- a) ідейно-політичну безконкурентність ідеології українського

націоналізму; б) спроможність нашої Організації не тільки переконливо критикувати традиційну безідейну політику влади та зорієнтованої на осіб опозиції, виявлені, зокрема, на виборах-2002, але й в) пропонувати доленосні та привабливі для зростаючого національно-патріотичного табору ідеї національного державотворення.

Це привернуло до нас увагу українського політикуму і певної частини громади. Лідер партії Рух за єдність Богдан Бойко запропонував нам спільно створити національно-патріотичний блок на наших ідейних засадах. Перед нами вперше відкрилася можливість підняти нашу пропагандивну діяльність із громадського на вищий, політичний рівень; зробити українську національну ідею не тільки фактом, але й реальним фактором української політики; залучити до справи пропаганди ідей національного державотворення інші організації. Крім того, це на певний час давало нам хоч і мінімальне, але стабільне забезпечення для розбудови й активізації нашої Організації.

Відмовитись від таких пропозицій і перспектив – це означало б приректи єдину в Україні націоналістичну організацію на бездіяльне животіння, стати на шлях політичного сектанства, перетворитися в чергове «товариство для взаємного вшанування».

Водночас це означає необхідність розширення сфери нашої діяльності новою функцією – **політичною**. Адже ми вперше вступили в політичне об'єднання як один із його фундаторів і активних учасників, до того ж мусимо виробити норми співіснування і правила взаємодії з ненаціоналістичними організаціями.

А для цього треба відповісти собі на кілька фундаментальних питань.

1. Яка мета нашого вступу у блок «Рух за Націю»?

Політичний блок створюється для участі в президентських і парламентських виборах, точніше – для виборювання влади, а ще конкретніше – щоб здобути якомога більшу кількість депутатських мандатів різного рівня для учасників блоку.

«Тризуб» такої мети ніколи не мав. І навіть коли в 1998 році ми дали дозвіл двом членам нашої Організації (Є.Філь, Є.Поважний) балотуватися як незалежні кандидати на виборах до Верховної Ради, то цілі були іншими: забезпечити їх від повторного арешту і використати передвиборчу кампанію для інтенсивної пропаганди наших ідей. До того ж обидва тимчасово призупинили своє членство у «Тризубі», оскільки тоді Організація не була безпосереднім учасником боротьби за владу.

Зараз ситуація інша. А це означає, що в разі подолання блоком «Рух за Націю» трьохвідсоткового бар'єру «Тризубу» дістанеться певна кількість мандатів. Але чи є це визначальною метою нашої участі у блоці? Звичайно, ні.

Так, ми повинні зробити все можливе для перемоги блоку. Так, ми знаємо, як можна використати депутатські мандати для користі Справи. Але мотиви нашої діяльності як учасників блоку інші. Бо нам ідеться не про кілька мандатів, а передусім про наступне:

а) зробити українську національну ідею реальним і постійним фактором української політики;

б) підняти пропаганду наших ідей та ідеології на якісно новий, політичний рівень й охопити нею всі регіони України, усі стратуми українського суспільства;

в) дати можливість національно пробудженим виборцям уперше проголосувати за державність української нації та національне народовладдя;

г) сконсолідувати під прапором української національної ідеї якомога більші сили і включити їх у щоденну боротьбу за УССД.

д) започаткувати політичну структурування українського політикуму і суспільства за ставленням до української національної ідеї – до ідеї створення української національної держави.

Оце і є справжні цілі нашого входження у блок «Рух за Націю». А це означає, що наша мета не прагматично-політична (боротьба за мандати, владу, повноваження), а, як завжди,

ідеологічно-пропагандивна (утвердження нашої ідеології в українській політиці). І те, що зараз вдалося поєднати боротьбу за владу з боротьбою за Україну – це заслуга не стільки наша (цю ідею ми виношували давно, але безуспішно), скільки Богдана Бойка, який втілює її в життя і зробив політичним фактом.

2. Які функції «Тризуба» у блоці «Рух за Націю» і чи виконання цих функцій не перетворить нашу Організацію в об'єднання партійного типу?

По-перше, «Тризуб» – один із двох засновників блоку, що покладає на нас особливу відповідальність за його збереження й ефективну діяльність.

По-друге, обов'язки «Тризуба» як учасника блоку впливають із тих домовленостей із лідером блоку Богданом Бойком, які стали передумовами нашого входження в блок. А саме:

- 1) ми беремо на себе ідеологічне забезпечення діяльності блоку;
- 2) випрацюємо проект Програми блоку, передусім – його ідейно-програмові засади;
- 3) використовуємо всі свої можливості для пропаганди та популяризації –
 - а) Програми блоку,
 - б) самого блоку «Рух за Націю» як єдиного національно-патріотичного об'єднання зі справді націоналістичною програмою,
 - в) його лідера як єдиного політика, що підняв прапор української національної ідеї і створив перше в Україні політичне об'єднання для її реалізації;
- 4) беремо участь у спільних агітаційно-пропагандивних заходах блоку.

Жодна з цих умов не суперечить орденській суті та функціям «Тризуба» як націоналістичної організації. Ми не пішли шляхом інших організацій, які вважають себе націоналістичними, але які завжди вступають в якісь чужі політичні об'єднання, жертвуючи при цьому своєю політичною метою та ідеологією і фактично розчиняючись у цих блоках. Так було з ОУН(м), яка

пішла до Марчука, хоч ніяких націоналістичних ідей у його програмі не було й у згадці. Так було з СНПУ, КУН, ОУНр та іншими, проводи яких завели свої організації в безідейні блоки «Наша Україна» та БЮТ, а через них – навіть під прапори «червоних»...

«Тризуб» імені Степана Бандери ніколи не приймав чужих ідей і програм, не розчинявся в безідейних чи, тим більше, у ворожих середовищах.

Навпаки, у блок «Рух за Націю» ми принесли наш, націоналістичний ідейно-програмовий комплекс, що стало нашим найбільшим і визначальним внеском у створення і діяльність цього об'єднання.

Отже, пропагуючи Програму блоку «Рух за Націю», ми пропагуємо власний витвір, власні, націоналістичні ідеї та засади.

Пропагуючи блок «Рух за Націю», ми пропагуємо перше в Україні політичне об'єднання, мета якого – реалізація української національної ідеї, об'єднання політичних сил не на кон'юнктурній, а на ідейній основі.

Популяризуючи лідера блоку Богдана Бойка, ми пропагуємо першого українського політика, який а) підняв прапор української національної ідеї; б) поєднав боротьбу за владу з боротьбою за українську національну державу та національне народовладдя; в) випрацював методику консолідації різних національно-патріотичних організацій для боротьби за спільну загальнонаціональну Справу; г) створив із них дієвий блок із конкретною програмою реалізації української національної ідеї у процесі державотворення.

Усе це цілком вписується у властиві і звичні для нас ідейні параметри і функції, а тому ніяк не зачіпає і не деформує саму сутність «Тризуба».

3. Якими мають бути стосунки нашої націоналістичної організації з іншими учасниками блоку?

Звичайно, товариськими. Адже ці люди прийняли нашу ідею, нашу програму, яка стала програмою блоку, прийняли наше товариство – у той час, коли від нас відмежувалися наші колишні побратими по націоналістичному середовищу.

Ми домовилися не втручатися у внутрішні справи кожної з організацій – учасниць блоку. Не йдеться нам також і про те, щоб зробити ці організації націоналістичними, бандерівськими. Це не наша мета, таке в принципі неможливе, до того ж такі намагання тільки породжували б конфлікти в об'єднанні. Для нас важливе інше, головне: ці організації включилися через наш блок у боротьбу за справді доленосну для народу Справу – за УССД. Бо, як учив С. Бандера, для нас, націоналістів, важливо самим зробити для цього якнайбільше, водночас залучаючи до цього якомога ширші маси. Що й робимо.

Крім того, мусимо враховувати, що і партія Рух за єдність, й УНА-УНСО, і ТВУН – це організації, членство яких звикло діяти в партійному середовищі, за партійною методикою, виходячи з партійно-протестного способу мислення, для якого звична передусім боротьба ПРОТИ. Ми ж привчені мислити передусім у категоріях боротьби ЗА. То ж виникнення «ножиць», відмінностей і розходжень в ідейно-політичній спрямованості наших організацій – природне явище, кожен такий випадок не повинен ставати для нас несподіванкою чи породжувати конфлікт.

Така наша реакція неприйняття була виправдана у стосунках із КУНОм, який декларував однакові з нами націоналістичні засади, але провід якого діяв «з точністю до навпаки». Тут же маємо справу з ненаціоналістичними об'єднаннями. Тому потрібні не обурення і нетерпимість, а витримка, такт, ідейна послідовність, щоб переконати наших партнерів у тому, що для нашого блоку природною і найбільш перспективною є саме боротьба ЗА, а не якісь банальні розвінчання, поверхові викриття, традиційні компромати чи просто примітивна лайка на адресу влади або лідерів інших середовищ, тим більше тих, членство яких складають люди національно-патріотичної спрямованості.

Вимагати, отже, від наших партнерів, щоб вони були іншими, діяли по-іншому, писали інакше, думали по-нашому, – це марна і шкідлива для спільної Справи метода.

Але ми вправі і повинні вимагати від наших соратників по блоку наступного:

- 1) щоб вони організували належне засвоєння Програми блоку «Рух за Націю» у своїх організаціях;
- 2) щоб вони проявляли максимум активності у пропаганді Програми блоку, її доленосних для нації ідей;
- 3) щоб у своїй публічній діяльності вони пропагували не тільки свої організації (що природно), але й блок «Рух за Націю», його ідейно-програмову винятковість у сучасній українській політиці;
- 4) щоб кожна з цих організацій популяризувала особу лідера блоку «Рух за Націю» Богдана Бойка, але не з кон'юнктурно-холуйських, а саме з ідейних позицій, розкриваючи історичну значимість започаткованого ним через створення нашого блоку;
- 5) щоб кожна організація пам'ятала про свою відповідальність перед усіма учасниками і не допускала дій, які компрометують інших, блок у цілому: те, що кожна з наших організацій могла дозволити собі, діючи окремо, не завжди допустиме за умов колективної співпраці.

Завжди, коли йдеться про консолідацію і взаємодію сутнісно різних організацій, на перший план виступають такі джерела можливих конфліктів: мета об'єднання, його засади, лідерство в ньому і спосіб вирішення внутрішніх проблемних ситуацій.

З цього погляду ситуація в блоці «Рух за Націю» виглядає доволі оптимістично.

У нас спільна мета – боротьба за УССД. І те, що для інших учасників блоку дуже важливо здобути депутатські мандати, не суперечить цій меті. Наше завдання – переконувати їх, що домінантною має бути тільки перша мета і що досягти другої можна тільки шляхом якнайширшого розгортання боротьби за першу. За інших умов із мрією про мандати їм доведеться розпрощатися.

Наш блок заснований не на кон'юнктурних, а на ідейних засадах, прийнятих усіма учасниками об'єднання, які усвідомлюють, що в їхніх інтересах – реалізовувати ці ідеї, пропагуючи

Програму блоку. Отже, тут немає принципових і руйнівних розходжень типу «ідея чи інтерес?»

Немає в нас і боротьби за лідерство у блоці: Богдан Бойко – єдиний і безальтернативний лідер, в утвердженні та політичних успіхах якого зацікавлені всі учасники. Своєю чергою, він – чи не найбільш зацікавлений у перемозі блоку, бо з цим пов'язані ще і його утвердження як політика, і матеріальні зобов'язання, тоді як перед жодним із нас ці проблеми не стоять. Джерелом конфліктів тут може бути тільки традиційна боротьба за вплив на лідера. У нашому випадку найкращий аргумент – якомога вагоміший внесок у спільну справу: слухають того, хто забезпечує успіх усіх.

Залишається, отже, спосіб вирішення внутрішніх проблемних ситуацій як можливе джерело конфліктів. Практика показує, що оптимальною для нас є наступна методика:

1. Зіткнувшись із фактом недопустимих, із нашої точки зору, дій з боку іншої організації-учасниці блоку чи її членства, член «Тризуба» повинен довести його до відома керівництва нашої Організації, а не самому вирішувати проблему, до того ж вибраним ним самим методом.

2. Усі подібні непорозуміння слід вияснити і розв'язувати тільки на рівні лідерів організацій.

3. Усі конфлікти між «Тризубом» та якоюсь іншою організацією треба намагатися вирішити на рівні керівництва організації, а коли це не вдається і може стати проблемою для блоку, то необхідно залучати до цієї справи лідера блоку.

Усякий інший спосіб вирішення внутрішніх конфліктів у блоці – шкідливий і згубний, а тому – недопустимий.

І не треба жаяхатися, що кожне ненаціоналістичне висловлювання чи якась окрема непродумана дія когось із учасників блоку відразу скомпрометує «Тризуб» чи навіть націоналізм у цілому. Нічого такого не станеться: і не таке бувало.... Просто стане ясно, що той учасник блоку, що допустився такого, – таки не націоналіст. І що перебувати у блоці з націоналістичною програмою і бути націоналістом – різні речі. І що ніякого відступу

цієї людини чи організації від націоналізму в їхніх словах чи вчинках насправді немає, бо щоб відступити від націоналізму – треба передусім бути націоналістом, а цей чоловік не відступав від націоналізму, бо навіть не знає, що це таке...

А як же бути з нашим обов'язком безкомпромісно відстоювати націоналізм завжди, скрізь і в усьому? Дуже просто: беззастережно виконувати цей обов'язок. І політична функція «Тризуба» зовсім не сковує нас у цьому. Треба тільки усвідомлювати різницю між ворогами нашої ідеології і тими, хто не знає її. Тим більше, коли ці люди прийняли наші ідеї, програму, стали нашими соратниками у спільній боротьбі. Застосовувати тут однакові методи реагування – це було б не ідейною принциповістю, а сектантською глупотою.

І ще: спосіб вирішення конфлікту не повинен породжувати новий і ще більший конфлікт. Це – шлях до знищення спільної Справи, яка належить не нам, яку ми зобов'язані здійснювати, але якою не маємо права розпоряджатися чи жертвувати на власний розсуд. Інтереси нації вищі від інтересів організації.

Та все ж вступ у блок і можливості, які це перед нами відкрило, спонукають нас до того, щоб утвердити в практиці «Тризуба» політичну функцію як окремий вид організаційної діяльності. Тут є три новації, які маємо освоювати, до яких слід звикати і які треба вчитися здійснювати.

Новація перша: Діяння в блоці.

Вище вже йшлося про необхідність і значимість створення блоку «Рух за Націю», про наше місце і завдання в ньому. Зараз мова про інше.

До входження в блок «Тризуб» із 1999 року діяв самостійно, керуючись тільки нашою ідеологією, вченням та прикладом наших попередників і власним баченням політичної ситуації в Україні. Ми не виборювали собі влади, а тому ніхто не вбачав у нас конкурентів. Це давало нам вигідну позицію у контактах як із владою, так і з опозицією. Так ми здобули собі власне ім'я і навіть повагу, але – не соратників (досить згадати безуспішні спроби консолідації націоналістичних сил у 2002-2003 роках).

Але нас це ніколи не зупиняло – ми звикли діяти в автономному режимі. І навіть коли в 2001 році, під час касетного скандалу і масових протистоянь влади та опозиції, треба було заявити про інший, український, націоналістичний *Третій шлях* боротьби, ми, нітрохи не вагаючись, виступили самі. Адже про перемогу в тодішніх умовах масового політичного психозу нічого було й думати, а засвідчити нашу, націоналістичну позицію, навіть умившись кров'ю, ми могли (і змогли!) ресурсами самого «Тризуба». Аналогічно діяли ми і на виборах – у 1999 та 2002 роках.

Сила нашої Організації завжди була в тому, що вже понад десять років ми з честю уособлюємо славне минуле і неминуче майбутнє України. Це надихало і додавало стійкості навіть тоді, коли проти нас, здавалося, був увесь світ.

Входження у блок не знімає з нас відповідальності за збереження цієї традиції, не виключає її продовження, але певним чином ускладнює її повсякденну реалізацію.

Так, перебування «Тризуба» у блоці «Рух за Націю» нічим не обмежує нашу пропагандивну діяльність, бо вона корисна для ідейно-політичного самоутвердження блоку. Але, по-перше, воно позбавляє нас звичного і сильного аргументу з пропагандивного арсеналу ОУН, а саме: тепер ми не можемо заявляти «Ми не йдемо до влади», щоб цим підкреслити нашу об'єктивність в оцінці політичних сил чи в утвердженні нашої ідеології та ідейно-програмових засад. По-друге, ми тепер виступаємо в числі тих, що виборюють собі владу, тобто ставимо себе в позицію конкуренції, а не, як досі, у позицію фактора консолідації. А в політиці до слів конкурента мало хто ставиться з довірою, і найбільш яскраві приклади цьому – марні заклики В.Чорновола до інших партій сконсолідуватися навколо Руху, а Голови КУНу Слави Стецько – об'єднатися довкола КУНу. Не дивина, що частина нашого провідного членства з ностальгією згадує час нашої політичної самотності.

Але насправді ніяких пропагандивних втрат від нашого вступу в блок ми не понесли. І згадана ностальгія виникає тільки внаслідок переходу від звичного до незвичного, нового

статусу Організації. Просто треба навчитися використовувати нові аргументи, які дає нам уже сам факт створення блоку «Рух за Націю» і нашого входження в нього:

1. Ми вступили у блок не для того, щоб здобути кілька мандатів, а для того, щоб через нього розпропагувати нашу програму національного державотворення. Було б дивно, якщо б ми, створивши цю програму, відмовилися самі її пропагувати і довірили це іншим, навіть не націоналістичним об'єднанням. Наша «вина» не в тому, що ми вступили у блок, а в тому, що ми першими в Україні створили таку програму.

2. Блок Богдана Бойка був би створений і без нас, але тоді він мав би зовсім іншу політичну платформу. Із «Тризубом» та його програмою блок став національно-патріотичним і зробив українську національну ідею реальним фактором предметної політики. Без блоку сам «Тризуб» підняти ідею національного державотворення до такого рівня не зміг би.

3. Сам по собі «Тризуб», враховуючи його чисельність, пропагандивні можливості і суспільний вплив, нікому не був конкурентом. Не є він конкурентом партіям і зараз, бо діє не на засадах конкуренції, коли якась організація намагається використати свою перевагу над іншими, щоб здобути для себе більше. Ми маємо таку перевагу – у вигляді нашої Програми. Але, пропагуючи її, щоб збільшити електоральну базу блоку «Рух за Націю», ми водночас не монополізуємо наш ідейно-програмовий комплекс, а закликаємо всі державницькі сили включати ці ідеї у свої програми. Такий «плагіат» нас не лякає. Навпаки, ми зацікавлені в ньому. Бо від цього виграє Україна, а для нас це куди важливіше, ніж перемога на виборах нашої Організації чи нашого блоку.

Не вступ у блок робить нас конкурентами в політиці і монополістами програми національного державотворення. Це роблять лідери націоналістичних об'єднань, яким власні амбіції виявилися дорожчими, ніж наші націоналістичні ідеї. Це роблять лідери безідейних блоків, які паразитують на національно-патріотичних почуттях мільйонів українців, але як вогню бояться

наших ідей, реалізація яких перетворила б їхніх виборців, цих «малих» українців, із знетямленого й обдуреного електорату у свідомих борців і всевладних господарів країни. Це роблять лідери партій влади, які тому й тримаються так за владне корито, бо в них одна мета – награтувати якомога більше і скоріше, а втілення нашої програми національного державотворення і національного народовладдя назавжди поклато б цьому край.

4. Ми завжди ставили собі за мету сприяти згуртуванню національно-патріотичних сил. Але ми ніколи не вважали нашу Організацію центром такої консолідації (ним може бути тільки відроджена ОУН). І об'єднуватися ми закликали під прапором української національної ідеї, а не довкола «Тризуба». Створення блоку «Рух за Націю» – переконливе свідчення того, що така консолідація можлива і політично найбільш перспективна. Тепер би переконати в цьому інших, передусім – тих, що вважають себе націоналістами...

Так, усе перераховане вище – це політика. І «Тризуб» – у цій політиці. Бо це необхідно в боротьбі за кращу долю нації. І якщо цього не будемо робити ми, то хто це зробить? Реальність така, що проводи націоналістичних організацій відкинули нашу «теорію птаха» – їм більше до вподоби діяння за формулою «лебідь, рак і щука». А час вимагає негайної й активної участі націоналістів в українській політиці. Але «ідейні борці» розбрелися по безідейних блоках – у пошуках милостині, посад та мандатів. І тому те, що мали б робити Орден і партії, мусить робити наша Організація: самотужки чи в ідейному об'єднанні з іншими. І тому «Тризуб» – у політиці. Бо ми – націоналісти.

Новація друга: Делегування у владу.

Вступ «Тризуба» у блок передбачає, що ми повинні делегувати певну кількість членів Організації в якості кандидатів у депутати. І список має бути готовим уже на старті передвиборчої кампанії. Тобто перемога ще під знаком запитання, а колізії, які породжує делегування, уже наявні.

Для нас це – проблема проблем: незвична, малоприємна і множинна.

І справа навіть не в тому, що ніхто з провідного членства не хоче йти до влади: буде наказ, то піде. Усе складніше.

По-перше, необхідно випрацювати чітку концепцію участі організованого націоналізму, у тому числі «Тризуба», у владі.

Наші люди, яких ми збираємося послати, наприклад, у Верховну Раду, повинні ясно усвідомлювати, з якою метою, для чого вони туди йдуть, що і як повинні там робити, як, у який спосіб і якими методами діяти, які межі їх взаємодії з іншими політичними силами у ВР, які рамки допустимих для них компромісів, які форми їх взаємодії з Організацією тощо.

При цьому слід зважати на те, що ми посилаємо своїх людей у законодавчий орган чужої і ворожої українському народові влади, яка тримає українську націю в умовах наростаючої внутрішньої окупації. І це треба пояснювати – і нашому членству, і суспільству. Варто врахувати також сумний «законотворчий» досвід КУНу і фатальні для націоналістичного середовища наслідки безплідного депутатства Слави Стецько.

Якщо така концепція буде нами вироблена і розпропагована, то навіть за умов нашої поразки на виборах-2006 вона буде корисною для націоналістичного руху, для політичної орієнтації суспільства. Адже нічого подібного досі ніхто не випрацьовував: діяли за принципом «якось воно буде». От воно і є...

По-друге, мусимо вирішити викликану цим делегуванням проблему ротації кадрів провідного активу.

Специфіка нашої Організації така, що ми готували людей для чого завгодно, тільки не для парламентської діяльності, тому готових законотворців у нас немає, як ніколи не було «зайвих» людей. Отже, посилати можемо тільки людей ідейно зрілих і випробуваних, які зможуть у найкоротший час навчитися використовувати здобуті мандати для користі Справи. Такі в нас є, і це добре. Погано тільки, що вони займають в Організації відповідальні посади, і їхній відхід від керівництва може суттєво

ослабити «Тризуб». Тому ми, посиливши себе на одному і далеко не основному для нас відтинку, можемо катастрофічно програти на головному. А це недопустимо.

Отже, перед нами ще одна проблема – гідного кадрового резерву: механічна заміна тут не пройде. І вирішувати її слід негайно.

По-третє, слід визначитися із принципами персонального відбору.

Кого саме делегуємо? Чому якраз його, а не іншого? Як це вплине на дієздатність «Тризуба»? Чи не викличемо ми цим демона кон'юнктурщини і розбрату в Організації? Чи не започаткуємо поділ членства на «біле» і «чорне»? Чи не поставимо перед членством питання, хто кращий: ті, що висунуті в депутати, чи ті, які залишилися в «Тризубі»? Чи не стане «Тризуб» маріонеткою в руках наших же депутатів, як це було в Русі В.Чорновола і в КУНі?

Є підстави вважати, що відповіді на ці та подібні питання все ж залишаться проблемою, навіть якщо ми випрацюємо згадану вище концепцію нашої участі у владі, забезпечимо належну ротацію кадрів і запропонуємо переконливі принципи персонального відбору людей для участі у владі. Ослабити драматизм процесу делегування і зняти гостроту перерахованих питань можна за наступних умов:

1. Делегувати у структури влади можна будь-кого із провідного активу, хто годиться для такої роботи, але ***за винятком полковника В.Іванишина, який має залишатися з Організацією*** – як Провідник «Тризуба» і гарант того, що не депутати будуть визначати діяльність «Тризуба», а Центральний Провід «Тризуба» буде спрямовувати і контролювати діяльність наших депутатів – відповідно до стратегії і тактики Організації в боротьбі за УССД. Бо депутатство закінчиться, а боротьба буде продовжуватися.

2. У структурі «Тризуба» доцільно, за зразком побудови ОУН, створити Головну Раду із числа фундаторів Організації. У міжборовий період ГР, зокрема, має здійснювати контроль

за діяльністю Голови ЦП, Центрального Проводу, структурних підрозділів «Тризуба» і делегованих у владу членів Організації, забезпечувати дотримання організаційних традицій і збереження орденської суті «Тризуба». Фактично ГР має передусім перебрати на себе ті функції, які зараз у «Тризубі» виконує Провідник. Положення (правильник) про ГР слід випрацювати найближчим часом.

Новація третя: політичне представництво і функціонування «Тризуба» у громаді.

Наша дев'ятимісячна агітація з позицій учасника блоку «Рух за Націю» показала, що є люди, яким замало проголосувати за наш блок, але які не хочуть ставати членами партії чи інших організацій – учасниць блоку: вони хочуть бути організаційно пов'язані саме з «Тризубом».

Це – давня проблема: фактично з перших днів заснування Організації. До 1999 року ми розв'язували її просто: когось приймали у «Тризуб», на когось звертали увагу представників ОУН, іншим рекомендували вступити в КУН.

Однак уже тоді були люди, які хотіли бути саме в «Тризубі», але з різних, переважно вікових причин, не могли стати у наш стрій. Це, а також організаційні потреби спонукало нас до творення *станцій «Тризуба»*. Зважаючи на місцеві умови, вони були відкритого і закритого типу.

Ідеальним зразком була наша відкрита станиця в Дубаневичах на Рудеччині, керована сл. п. ветераном УПА і політв'язем Іваном Басарабою – родичем і тезкою легендарного сотенного Івана Басараби. Ця станиця у різноманітних формах і найбільш змістовно та ефективно вела пропаганду українського націоналізму, широко пропагувала нашу Організацію і рекомендувала в «Тризуб» чимало молоді. Однак ні розгорнути і систематизувати діяльність наших станиць, ні навіть втримати їх ми тоді не змогли: владні репресії, кримінальні справи, каліцтво майора О.Щерби, смерть станичного І.Басараби, загибель підполковника Б.Климчука, матеріальна скрута, брак кадрів, транспорту,

зв'язку... Але досвід, методика творення і використання станиць збереглися.

Тому видається доцільним повернутися до цієї ідеї, витвореної та блискуче використаної ОУН і вже освоєної нами. Станиці «Тризуба» дали б нам можливість забезпечувати розбудову Організації без ризику її переродження, взяли б на себе значну частину пропагандивної та агітаційної роботи, стали б суттєвим кадровим резервом блоку «Рух за Націю» у боротьбі за місцеві ради і фактором поповнення «Тризуба» новим членством.

Для втілення цієї ідеї слід випрацювати відповідний правильник і створити політичну референтуру, яка б займалася творенням, вишколом і функціонуванням станиць.

Видається, що поки що це оптимальний варіант практичної реалізації політичної функції «Тризуба».

Як бачимо, ніякої особливої і загрозливої для «Тризуба» новизни політична функція не несе. Вона виступає як узагальнення і кристалізація наших дотеперішніх ідей і дій, які вимагають організаційного оформлення, структурування і втілення. Потреба в цьому є, і велика. Можливості теж є. Отже, справа тільки за нами.

І хай допоможе нам Бог!

Слава Україні!

Героям Слава!

23.03.2004, «Бандерівець», №3

ПРОБЛЕМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ НАДІЇ

Вибори-2004 гранично увиразнили і загострили всі проблеми та протиріччя українського державотворення, а їхній результат засвідчив: за чотирнадцять років прірва між народом і владою сягла критичної межі; суспільство дозріло до готовності протиставлятися владі та конкретним її носіям; Україні потрібна не просто зміна влади, а якісні зміни у функціонуванні держави.

Вибори закінчилися, Віктор Ющенко став не просто новим Президентом, а Президентом народної надії. Однак відразу виявилось наступне.

По-перше, що перемога В.Ющенка – це все-таки не результат співзвуччя прагнень народу і потреб держави з ідейно-програмовими засадами лідера та його команди, а передусім – наслідок ненависті до злочинного режиму: домінував антирежимний бунт ПРОТИ, а не національно визначена боротьба ЗА.

По-друге, що небувала, приголомшлива єдність тодішньої опозиції і народу все ж мала односторонній характер: більшість народу справді всіма помислами була з майбутньою владою, зате ця тоді майбутня, а тепер реальна влада тільки вдавала єдність із народом.

По-третє, що внаслідок «помаранчевої революції» переміг не народ і навіть не виборці В.Ющенка – перемогла нічим не з'єднана збираниця лідерів та лідерчуків, які присвоїли собі звання «монолітної команди Ющенка», які клялися у своїй безмежній відданості В.Ющенку та Майдану і які після перемоги відразу забули про свої клятви та обіцянки і негайно розпочали звичну для себе справу – люту гризню за свої кланові та шкурні інтереси. Не може бути, щоб вони не розуміли, як це шкодить і справі, й авторитету В.Ющенка. Значить, роблять це свідомо. Очевидно, сильний Президент їм більше не потрібний – здобуті

становища відкривають можливості самостійної гри, у якій сильний Президент тільки сковує.

По-четверте, що рівень політичного мислення нової влади, як і попередньої, традиційно нікчемний, свідомість цих політиків зорієнтована виключно на бюрократичні заходи, політичну комбінаторику і торги, через що і ця команда теж не розуміє істинних причин державотворчих невдач – і попередників, і своїх. А тому все списується, по-перше, на гріхи колишньої влади, по-друге – на обмаль часу. Це правда. Але правда й те, що за сто днів нова влада продемонструвала такий підхід до проблем державного будівництва, який у принципі не може відкрити перед Україною інших перспектив, як перспектива більш-менш цивілізованої неоколонії.

Оцінювати результати виборів інакше, вдавати, що зрушень на користь народу, України ще не відбулося тільки за браком часу, – помилково і небезпечно для нової влади, передусім для Президента. А саме таку ілюзію сіють хитрі, але нещирі «соратники» Президента, як це показали підсумки перших ста днів його керівництва.

Програмне ядро пропаганди «оранжевої революції» складала соціально-економічна проблематика. Це влаштувало всіх. Зубожілий і нещадно грабований народ залюбки відгукувався на перспективи поліпшення свого матеріального становища і розправи над грабіжниками. Лідери партій – учасників коаліції також виявилися палкими прихильниками такої програми, звуженої до десятка соціально-економічних обіцянок, бо це нічим їх не зв'язувало і ні до чого не зобов'язувало, зате гарантувало їхнім безликим і знеціненим в очах народу партіям участь у новій владі та прекрасну стартову позицію у перегонах під назвою «Вибори-2006». Різноманітні «соратники»-скоробогатки – владні і бізнесові – теж масово демонстрували відданість цим ідеям, прекрасно усвідомлюючи, що це зовсім не загрожує їхнім інтересам, а причетність до опозиції гарантує їм безпеку, вигоду і посади.

Влаштовувала така програма «оранжевої» опозиції і попередню владу, яка сподівалася кількома популістськими заходами вибити всі козири з рук противника: ви, мовляв, це тільки обіцяєте, а ми – уже даємо. Але не допомогло – тяжкі гріхи переважили над запізнілими благодіяннями.

Отже, ненависті до режиму, величезної популярності В. Ющенка, підтримки Заходу і десятка соціально-економічних обіцянок вистачило для хай не дуже переконливої, але таки реальної перемоги. А що далі?

Попередньої влади вже немає, авторитет лідера – категорія змінна, підтримка Заходу більше словесна і надто вимоглива, зате на повен зріст постає перед новою владою соціально-економічна проблематика: виборці чекають, коли ж, нарешті, «багаті будуть допомагати бідним», а ті щось не квапляться. Між тим обмануті надії можуть дорого коштувати владі. Адже люди сподівалися, що латати бюджетні діри влада буде за рахунок олігархів, а дочекалися різкого підвищення податків, платежів, цін...

Але з цим ще можна почекати – народ, мовляв, і не таке терпів, потерпить і зараз. А як бути з невідкладними проблемами, які вже загрожують владі?

Першою проблемою і першим випробуванням для переможної коаліції став розподіл основних портфелів. Це відразу поділило амбітних лідерів на першосортних і другосортних, де хто залишився ображеним, але коаліцію вдалося зберегти, хоч і потрісканою вздовж і впоперек.

Другою проблемою стала кадрова політика, здійснювана виключно за критерієм «наш – не наш». Причому в категорію цих «наших» не потрапив жоден із тих, що справді боролися за українську Україну, не бралися до уваги і такі речі, як професіоналізм чи авторитет у громаді. Такої безпардонної демонстрації клановості не сподівався ніхто, і вона стала шоком навіть для дуже відданих В. Ющенку людей.

Третя проблема – фальшиві обіцянки: сформувати уряд без партійних лідерів – «уряд із новими обличчями»; при формуванні уряду відокремити владу від бізнесу; уже за перших сто

днів відчутно змінити життя народу на краще. Нічого з цього не виконано, усе робиться «з точністю до навпаки», ніяких переконливих пояснень народ не почув, ніхто за обмануті надії не вибачився.

Четверта проблема – забезпечення командної гри. А дехто з політологів уже відкрито говорить аж про три уряди (РНБО, Секретаріат, Кабмін). Якби ж тільки три! Таке враження, ніби у нас стільки урядів, скільки найвищих урядовців. Така ситуація мусила виникнути, оскільки спільної ідеї та програми державотворення влада не має. Тому всі клянуться у вірності Президентові та ідеям Майдану (правда, ніхто не конкретизує їх), усі запевняють у згуртованості влади, але кожен член команди діє на власний розсуд і відповідно до передвиборних інтересів – власних чи своєї партії. Єдине, що спільне для них усіх, – ніхто з них не збирається радитися з народом, які реформи проводити, яку саме державу будувати.

Так, Президент пообіцяв 30 реприватизацій, а прем'єр розщедрилась аж на 3000. Яка причина такої гігантської розбіжності: рідко зустрічаються чи йде боротьба за симпатії виборців? Енергійна і послідовна Ю. Тимошенко вже зрівнялася за популярністю з Президентом. Для неї це – закономірний вигравш. А для В. Ющенка? А ще порівняйте стрімко зростаючий рейтинг блоку Юлії Тимошенко із трьохпроцентним рейтингом чи то президентської, чи «романо-безсмертної» партії Народний Союз Наша Україна... І вже тяжко стурбований долею України московський політик Б. Немцов, радник Президента України, називає Ю. Тимошенко найбільшою перешкодою на шляху України до прогресу. Москва ніколи не відзначалася делікатністю щодо України, але такий грубий випад проти українського прем'єра – це щось нове й особливо принизливе. Спробуймо вгадати, чи після цього Президент відмовиться від такого радника: це багато прояснить...

Віце-прем'єр А.Кінах щодня – на телебаченні. Прозорість влади? Але чомусь із його промов завжди впливає, що дії уряду були б набагато ефективнішими, якби було враховано те, що

знає тільки він, А.Кінах, але ж він – тільки віще... Мучиться чоловік: із політикою прем'єра категорично не згоден, але у відставку піти ніяк не може – без нього ж усе пропаде!.. Та й боротьба П. Порошенка з Ю. Тимошенко може закінчитися не на користь прем'єра, а тоді...

О. Мороз – у найбільш вигідному становищі: ні за що не відповідає, зате всіх оцінює. А ще, за давньою звичкою, – співає і пропонує. Тільки вже не «Інтернаціонал» на сходах колишнього музею Леніна і ще не гімн України. І не в складі тріо із П. Симоненком та О. Ткаченком, а соло. Тепер він оспівує діяльність міністрів-соціалістів в уряді В. Ющенка, які «працюють найкраще». От тільки біда – замало їх там... І пропонує вже не як колись, коли був спікером, двадцять четвертий раз переголосувати котрийсь із законів, які були вкрай необхідні грабіжникам народу і держави, а зовсім інше. Наприклад, у співавторстві з П. Порошенком – законопроект про узаконення державного статусу російської мови. Звичайно, тут не йдеться про російську мову: наближаються вибори, а на цей гачок може «клянути» значна частина колишнього електорату В. Януковича. Великі українські патріоти і закляті «нашоукраїнці» із Секретаріату Президента теж розуміють це, а тому, щоб випередити О. Мороза, гарячково взялися готувати проект указу про використання російської мови в державних установах, який фактично перекреслює надії українців на державність своєї мови. Вгадайте, про що йшлося при цьому панам О. Морозу, П. Порошенку та О. Зінченку: про русифікацію України, про авторитет Президента, про росіян чи про те, щоб вони і в майбутньому були при владі? Але що б ви не вибрали, а реальність така, що зорієнтовані на осіб, а не на свою національну ідею виборці-українці нікуди не дінуться: пошумлять, а потім все одно проголосують за цих і їм подібних панів – вони ж були за В. Ющенка...

Р.Безсмертний робить три речі. По-перше, творить президентську партію. Виникає питання: це входить в обов'язки державного чиновника? По-друге, партію він творить дуже «нову», але чомусь за прикладом «Злагоди» і блоку «За єдину

Україну» – чисто бюрократичним порядком, без будь-якої ідеології, що відразу робить її ідейно неконкурентною на майбутніх виборах. Розрахунок – на масовість завдяки авторитету В. Ющенка? Ця партія таки пройде в парламент, але належної кількості мандатів не здобуде, що поставить Президента в дуже невігідне, залежне становище. А може, так і задумано? По-третє, він готує злочинну адміністративно-територіальну реформу, на яку, знаючи свій «авторитет» у суспільстві, не наважився навіть Л. Кучма. Реформи ще немає, а негативні для авторитету Президента наслідки цих «новацій» уже є.

Секретаріат, очолений О.Зінченком, схоже, тримає Президента в такому інформаційному полі, де Україна присутня виключно як територія, а українська нація – як населення. Інакше неможливо пояснити такі речі, як ігри з указом про російську мову чи цілковите ігнорування новою владою проблем відродження, розвитку та державного самоутвердження української нації.

Р. Зварич, запідозрений у лобюванні інтересів нафтових магнатів і в брехні про свою освіту, веде себе, однак, таким чином, що складається враження, ніби не він залежить від Президента, а навпаки. Парадокс: нещодавно українська влада відмовила якомусь американському адвокатові у праві захищати экс-голову донецької облради Колесникова. Підстава: адвокат не має української юридичної освіти. А міністр юстиції? І сміх, і гріх... По-друге, Р. Зварич клянеться у вірності законам. Тобто тим законам, які прийняв попередній режим для свого збагачення та захисту і за якими було ограбовано народ? А скільки законів новий міністр юстиції опротестував як антинародні?

М. Томенко влаштовує шоу і творить гуманітарну політику. Правда, не так уже й творить і не так уже й українську. Але тут уже, як кажуть, хто як уміє, так і піє. Чому В.Ющенко саме йому доручив цю справу – велика загадка. З таким же успіхом той міг би займатися плануванням космічних досліджень чи аграрною політикою. Але їх Бог милував, а українська наука, освіта, культура, духовність чомусь мають пережити і таке...

Чекати від П. Порошенка й очолюваної ним РНБО ідей національної консолідації та відродження було б просто наївно: судячи з телевиступів, там більше зайняті обсягом владних повноважень і відпрацюванням реверансів у бік Москви. Це ж треба: керівник Ради **національної** безпеки й оборони України пропонує разом із О. Морозом законопроект, фактично спрямований на нищення найбільшого скарбу нації – української мови! Будемо втішатися надією, що, може, Президент за сто днів просто не встиг пояснити йому, інтереси якої саме нації він має захищати?

Ю. Луценкові дісталось найбільш «гаряче» крісло: він не втомно витлумлює порушників закону, які, до того ж, як виявилось, – поголовно злодії та прихильники В. Януковича. Свята справа! Недобитки масово перебігають у табір влади. Але – цікавий штрих! – чомусь не під крило В.Ющенка, не в партію НСНУ, а до О. Мороза, як ті «триста спартанців» із СДПУ(о), які гуртом перебігли в СПУ. Усе правильно: ховаються за спину сильного... Крім того, Ю. Луценко ґрунтовно реформує міліцію. Давно пора! Та от біда: чомусь від цих реформ міліція не стає іншою – просто раніше вона безмовно служила попередній владі, а тепер її «очищають». Готують до служіння владі нинішній? Бо і сьогодні, як і вчора, вона узалежнена тільки від влади, але жодною мірою – не від громади. І єдине, чого зможе досягти міністр такими реформами, – це те, що при ньому жоден міліціонер нічого поганого робити не буде. А от демократичні реформи, які ми вже давно пропонуємо, тут справді якісно змінили б ситуацію. Та до цього не доходить: українські демократи дуже люблять демократію, але панічно бояться народовладдя. І ще: із виступів Ю. Луценка складається враження, що насправді він не міністр внутрішніх справ, а тільки міністр міліції. А це погано – і для нього, і для міліції, і для суспільства.

О. Турчинов оголосив, що буде реформувати СБУ. Цих реформ уже було й було. Допускаю, що потрібна й ця. Але настоює, що знову ні глава держави, ні новий керівник Служби не пояснюють суспільству причин, мети та завдань реформи і якою

ж має стати СБУ після цього. Це буде орган безпеки держави чи, як і до цього, тільки влади? Чи й для реформованої СБУ антиукраїнські сили будуть тільки «опозицією», а українські державницькі організації – об'єктом «розпрацювання»? Питань багато, а відповідь одна: як хочуть, так і зроблять. І це справедливо: на виборах більшість проголосувала за В. Ющенка і його команду, а не за якусь політичну програму...

Цей перелік можна продовжувати, але не варто: і так зрозуміло, що 1) ніякої цілісної і перспективної програми державотворення нова влада як не мала, так і не має; 2) ніхто з нової команди не тільки не пропонує такої програми, але й навіть не заїкається про її необхідність (щоб не розкривати свої карти і не сковувати себе зайвими зобов'язаннями?); 3) про ніяку командну гри немає й мови; 4) проукраїнська спрямованість і державотворчий професіоналізм нових урядовців викликають великі сумніви; 5) найбільшою загрозою для політичного майбутнього В.Ющенка є його ідейно-політична невизначеність, ігнорування народу як суб'єкта державотворення та анархічні дії його ж команди; 6) за таких тенденцій і темпів від авторитету В.Ющенка скоро мало що залишиться.

Для чого все це робиться? Для чого так квапливо руйнують політичний авторитет В. Ющенка? Кращого ж немає. Крім того, саме навколо В. Ющенка об'єдналися мільйони українців, саме з ним народ пов'язує свої найбільші надії, саме завдяки йому терплять українці «кидки», провали та відверто антиукраїнські дії представників нової влади.

А наміри очевидні: якраз саме тому треба якомога більше ослабити Президента, відчужити його від власного народу, щоб нав'язати йому все те, що має перетворити українську націю в безтямне населення, а Україну – у вотчину різних проїдисвітів. Розрахунок – на те, що народ не зорієнтується і легко заковтне реалізацію ідеї парламентсько-президентської форми правління, де жменька номінальних українців розчиниться серед неукраїнських, антиукраїнських і космополітичних кримінально-олігархічних сил. А тоді знову – але вже під прикриттям

верховнорадної колективної безвідповідальності – «Дайош Україну без українців!» Уже й цифри проскочили: населення вистачить і 30 мільйонів, селян – 2 мільйони...

П'ята проблема – посяні ілюзії. Основу сил «оранжевої революції» склав національно-патріотичний табір. Патріотична риторика лідерів породила ілюзію, ніби нова влада буде справді українською і ніби вона займеться вирішенням наболілих національних проблем. А маємо:

- уряд, персональний склад якого викликав знамениту репліку Б. Олійника: «Ви ж не забудьте ще й про українців...»;
- проект указу Президента про захист російської мови, за яким закон про мови і державний статус української мови фактично перекреслюються;
- державні службовці як демонстрували зневагу до української мови за Кучми, так і продовжують за Ющенка;
- інформаційний простір України як був неукраїнським за власністю, складом і суттю, таким і залишається;
- мільйони українських дітей і молоді як русифікувалися в наших навчальних закладах, так і русифікуються;
- українська культура як була загнана в глухий кут самодіяльності, так там і гиніє;
- українці як не були основним кадровим резервом влади, так і не стали ним;
- замість відродження покаліченої окупаціями, терором і геноцидом української нації нам на весь голос торочать про політичну націю – місцевий варіант «радянського народу», але вже на космополітичних засадах;
- маємо віце-прем'єра з питань європейської інтеграції, але не маємо в уряді жодної людини, яка б займалася проблемами українського національного відродження і розвитку, що є дуже переконливим свідченням про справжні пріоритети влади;
- замість заходів на збереження українського села як життєтворної клітини української нації – адмінреформа, яка має це село доконати. Уже запущено «ідею», що Україні

вистачить і два мільйони селян, щоб прогородувати країну. Правда, ще не вирішено, куди подіти мільйони «зайвих» українців. Але щось придумують. Будемо сподіватися, що все ж не стануть запозичувати досвід іншого «реформатора» – Адольфа Гітлера, перед яким теж стояла ця сама проблема...

І тепер все більше українських патріотів починають чухати потилицю: вибори ніби й виграли, але за що боролися і що вибороли? І що виборемо у 2006 році?

Шоста проблема – демократизація і прозорість влади. До, під час і після виборів-2004 про необхідність демократизувати систему говорили практично всі. Переможці про неї говорять і зараз. Але тільки говорять. І якщо під демократією розуміти балакання про демократію, то Україна – найдемократичніша країна світу. Насправді маємо наступне:

- міністрів та керівників відомств призначають і досі – таємно і підкилимно;
- голів обласних адміністрацій призначають, а не обирають;
- усіх голів райадміністрацій призначають без участі громади, звідси – численні акції протесту;
- структури влади «реформуються» виключно шляхом кадрових змін, вони й далі формуються тільки шляхом номінації, а не виборів, обслуговують владу, а не служать громаді, відповідальні перед «верхами», а не перед громадою;
- тоталітаризм у кадровій політиці: замінити всіх – аби «наш» (отже, прецедент створено: відтепер якості та результати діяльності службовця до уваги не беруться, нагородження державотворчого потенціалу не потрібне);
- 18 тисяч службовців замінено кулуарно – без участі громади чи хоча б місцевих рад: за партійними квотами та за принципом особистої відданості;
- усі реформи проводяться виключно на бюрократичних, а не демократичних засадах, чисто структурні зміни видаються за системні, громада, її виборні органи залиша-

- ється безправним і безмовним об'єктом чиновницьких маніпуляцій;
- вибори до ВР і до місцевих рад не розмежовані;
 - про реальну систему відкликання «народних» депутатів уже навіть перестали говорити, тим більше, що вони «обиратимуться» (народом чи лідерами партій?) за партійними списками;
 - проблеми функціонування і перспективи української держави обговорюються новою владою з ким завгодно: з Вашингтоном, Москвою, Брюсселем, Варшавою, «українськими» олігархами і навіть із російськими нафтобаронами – але не з українським народом...

Так «демократизує» Україну нова влада. Очевидно, вона так любить народ, що не хоче обтяжувати його зайвими клопотами...

Між тим саме в цій сфері – потенційна сила влади ще популярного в народі Президента. Але жодних спроб зміцнитися опорою на цей народ з боку В.Ющенка не видно. А жаль.

Зате видно щось інше. Зокрема – продовження старих «демократичних» (точніше – космополітично-антиукраїнських) тенденцій у нових умовах.

Так, нова влада продовжує брехливе балакання старої влади про «демократичну рівність усіх громадян». На цій підставі стара влада відмінила графу «національність» у паспортах, «забула» про українців як націю в Конституції, сформувала Верховну Раду, національний склад якої чомусь завжди є величезною таємницею, а нова влада на цій основі приступила до остаточного витіснення «малих українців» із ключових посад в органах виконавчої влади. До речі, хтось колись чув від іноземних політиків вирази «малий росіянин», «малий англієць» або «малий грузин»? Очевидно, інфекція національної меншовартості лютує тільки в Україні. Може, клімат такий чи що...

«Демократія – це влада більшості», – кричала стара влада. І ми вже мали у Верховній Раді комуністичну «групу 239», мали «червону» більшість під головуванням О.Мороза і О.Ткаченка,

після цього і досі «маємо те, що маємо» – ситуативну більшість із депутатів, далеких від українських національних інтересів, як мотикою до Місяця. І живемо за законами, якими вони нас ошчасливили й ошчасливають. Тепер маємо ще й такою ж мірою «українську» виконавчу владу. Пригадується, як ще до прем'єрства В.Ющенка його приятелі розповідали про його захоплення ідеєю панукраїнізму. Потім щось стихло. Та Бог із ним, панукраїнізмом, тим більше, що ніхто не знає, що це таке, хоч на слух краще, ніж антиукраїнізм. Але хоч якісь кроки для того, щоб у законодавчій, виконавчій та судовій гілках влади все ж була проукраїнська більшість, зробити таки треба. Чи народному Президентові такі «забаганки» свого народу видаються дрібницею? Напевне, бо поки що його уже сто днів ведуть (чи сам іде?) у протилежному напрямі. А українці, особливо галичани і патріоти-східняки, сподівалися (і ще сподіваються) зовсім іншого.

Сьома проблема – політреформа. Вона вкрай потрібна антиукраїнським силам – від політичних до кримінальних. Обезголовити державу, знеособити владу, усунути народ від формування влади, позбутися контролю з боку Президента, завести всю політику в кулуари і під килим, сховатися від персональної відповідальності за колективну безвідповідальність – ось далеко не повний перелік намірів прихильників політреформи і пропонуванних конституційних змін.

Політреформа справді потрібна, але не ця, запланована і чисто бюрократична, а глибинна, системна, якої нинішні «реформатори» бояться як вогню.

Зараз Президент не має інших, крім кулуарно-комбінаторних, засобів протистояння цьому. Але це не означає, що таких засобів немає зовсім. Вони є. Це, по перше, комплекс таких змін до Конституції, які б перетворювали нинішню космополітично-зłodійську державу в українську національну державу з реальною системою українського національного народовладдя. По-друге, опора не на партії, а на понад 80 % населення – на українську націю у боротьбі за кардинальну реформу системи на користь народу. В.Ющенко – не партійний, а народний лідер,

партійність йому чужа як людині і протипоказана як Президентіві, та його оточення зі шкіри пнеться, щоб зробити з нього таки партійного лідера. Схоже, що їм це вдається. А народ залишиться знову сам – розшматований на електоральні групи, обезголовлений та озлоблений.

Восьма проблема – консолідація. Вище ми говорили про множинність центрів влади, які виникли після виборів-2004. Додаймо до цього традиційну для незалежної України політичну отаманщину. Додаймо також старанно поглиблювану прірву між сходом і заходом України, яку аж так активно розігрували на президентських виборах, що мало не розшматували державу. Додаймо проблему визнання ОУН-УПА. Додаймо проблеми Криму. Додаймо ще затяту боротьбу між Москвою і Заходом за домінування в Україні... І перед нами постане Україна як складний клубок згубних для держави і народу протиріч.

Усе це – наслідок запрограмованої в 1991 році і потім узаконеної в Конституції потворної патології нашого державотворення. Не В.Ющенко створив ці проблеми, але саме йому вирішувати їх. Вирішить – увійде в історію як найбільший політик України. Зігнорує їх – зійде з політичної сцени як велика, найбільша, але так і не здійснена надія народу. Здається, він розуміє це, бо намагається закликати до згуртування згладити ці суперечності. Марні зусилля!

Єдине, що може справді консолідувати суспільство – це визначення й узаконення національно зорієнтованої мети, концепції, ідеології, програмних напрямних і пріоритетів державотворення і створення системи національного народовладдя. У 2001 році В.Ющенко був у захопленні від нашої програми реалізації української національної ідеї. Але ті, що зараз складають його оточення, тоді переконали його, що все це йому не потрібне – він виграв вибори і так. І виграв – і в 2002, і в 2004 роках. І що дали народові ці перемоги? А йому? Невже бути адміністратором убогої і немічної неокolonії – така вже велика честь? Виграло його оточення, а сам В.Ющенко, якщо не вирветься з-під впливу своїх

лукавих «соратників», не відважиться на боротьбу за українську Україну, – неминуче втратить свій історичний шанс.

Дев'ята проблема – парламентські і місцеві вибори. Ті, що прийшли із В.Ющенком до влади, тільки імітують реалізацію його намірів. Що не день – то скандали у владному середовищі: закляті друзі ніяк не поділять владних повноважень. Бо насправді їхні помисли зорієнтовані на важливіше для них – на парламентські вибори: закріпитися, заручитися підтримкою якомога чисельнішої власної фракції, не дати зміцнити конкурентів...

До виборів-2006 – лише десять місяців. Але поки що ні з боку людей та партій влади, ні з боку «опозиції» немає жодної ідеї чи програмової засади, які б свідчили про те, що наступні вибори будуть змаганням доленосних для народу, нації, України ідей і програм. Мовчить про це і Президент.

А це означає, що вибори-2006 року знову плануються як безідейні і будуть повторенням усіх попередніх: влада буде до небес роздувати свої мнимі успіхи й обіцяти, що за її підтримки на виборах настане справжній рай, а «опозиціонери» традиційно розраховують на помилки влади, незадоволення народу та на популістські обіцянки груш на вербі після своєї перемоги. За цих умов ніяких змін на краще народ від цих виборів не дочекається. Ще не можна передбачити, хто на виборах-2006, якщо й вони будуть безідейними, переможе, зате можна безпомилково спрогнозувати, що в такому випадку програє Президент, програє український народ.

Десята проблема – опозиція. Президент В.Ющенко має рацію, коли каже, що ніякої опозиції його противники досі не сформували. Але при цьому він двічі небезпечно помиляється.

По-перше, він вважає опозицією комуністів. Насправді ж це ніяка не опозиція владі, а спадкоємці катів України і вороги її державності та незалежності, с'як-так закамуйфльовані під борців за соціальну справедливість. Шкода, що й народний Президент ігнорує історію свого народу і підігрує його найлютішим ворогам...

По-друге, він бачить причину відсутності опозиції тільки в ідейно-політичній нікчемності своїх противників. Не маючи підстав оцінювати їх інакше, усе ж відзначаю, що першопричиною відсутності опозиції є відсутність не те що єдиної, а взагалі будь-якої позиції влади: вона також не декларує іншої ідеї-мети, як особиста влада і всі приємності, пов'язані з цим; вона теж боїться поставити себе під контроль народу; вона теж дбає тільки про багатих і «бореться з бідністю», але чомусь – шляхом перекладання на бідних тягаря утримання держави і примноження багатства багатих.

То ж дарма нинішня влада радіє, що немає опозиції: її відсутність свідчить тільки про ідейно-програмову імпотенцію влади в питаннях державотворення. А ті соціально-економічні крихти і прожекти, на які спроможні ідеологи нинішньої влади, не можуть ні задовольнити народ, ні зміцнити владу, ні породити конструктивну опозицію. Отже, нас чекає колапс державотворення – із абсолютно не передбачуваними наслідками.

І ще: у що перетворюється влада без опозиції – добре відомо: вона виродніє. І жодного щасливого винятку історія людства не знає. Чим закінчуються безідейні вибори? Досі вони традиційно завершувалися тим, що на місце одних шахраїв приходили інші, а вкотре обдурений народ залишався зі своїми бідами.

Та виявляється, що такий фінал – це ще не найгірший варіант: ніколи не буває так погано, щоб не могло бути ще гірше. Безідейність і влади, й опозиції на виборах-2004 призвела до того, що український народ, зорієнтований тільки на особи лідерів, розділився на два табори, справа ледь не дійшла до розколу України та громадянської війни. Працювала не сила ідеї, а ідея сили. Спрацьовує вона і після виборів: коли відбувається не просвітлення та об'єднання людей новими і продуктивними ідеями, а підминання «нашими» «не наших» силою влади. Майбутня «опозиція» мислить тими ж категоріями, а тому групує сили – для силового реваншу. Політична боротьба з інших, ідейних позицій ні для нинішньої влади, ні для вчорашньої – недоступна і непосильна, а тому – небажана. Значить, вони й далі

будуть ділити громаду і нацьковувати одну частину на іншу, щоб люди не боролися за свої права і гідне майбутнє, а билися за їхні злочинські інтереси.

Чи відважиться В.Ющенко піднятися над цією примітивною і згубною державотворчою школярщиною, ідейною безликістю та безмежною захланністю своїх «соратників» і такої ж «опозиції»? Чи сприйме він і запропонує суспільству ті животворні ідеї, які перетворили б його із номінального і все менш впливового керівника і штатного адвоката створеної ним умовно-української виконавчої влади на реального Президента України? Чи хоч цей – уже третій! – Президент зможе стати лідером української нації і фундатором української національної держави?

Надія на це ще є. І цілком реальна. Але за неї треба боритися – кожному зокрема і всім разом. Якщо ж будемо сидіти склавши руки, якщо будемо тільки хвалити нову владу і мовчати зі страху перед звинуваченнями в нелояльності до В.Ющенка, якщо не будемо вимагати від політиків усього того, на що має право кожний народ на своїй землі, – нічого доброго не дочекаємось. Через безідейну політику Україна стрімко котиться до безтямного силового протистояння, до національної катастрофи, до прірви чужих інтересів. Виборсуватися з цього буде важче. Не перекладаймо цього тягаря на плечі дітей і внуків наших. Краще зараз спільними зусиллями зупинити цей процес і піти природним для народу шляхом свого державного самоутвердження, національного відродження, всебічного розвитку і гідного майбутнього.

Разом – переможемо!

І хай допоможе нам Бог!

25.05.2005

УКРАЇНСЬКИЙ ВИБІР-2006

Таких сірих, понурих і безнадійних виборів, як нинішні, за останні п'ятнадцять років ще не було. Це відзначив навіть Президент В.Ющенко. Правда, у причини не вникав. А жаль. Мало не півсотні політичних об'єднань виборюють собі місця у владі, з телеекранів брудним потоком ллється взаємний компромат впереміш із фальшивими обіцянками, міста і села вже пообклеювані портретами – до собачих будок включно, дерева вздовж доріг – суціль у кольорових стрічках, лідери вже охрипли, але громаду це чомусь не надихає. Очевидно, безідейна гризня за владу і боротьба за Україну – таки різні речі, а усунути негативний компонент (гризню) і зблизити їх може тільки спільна ідея. І тільки така – ідейна – боротьба орієнтує на вищі цілі, консолідує націю, робить кожного борцем за спільне, окрилює, веде до позитивних змін – і в людині, і в суспільстві. Так було з ідеєю незалежності – згадаймо, як вона, незважаючи на всі перепони, швидко поширювалася по всій Україні.

На жаль, ця боротьба була дуже швидко трансформована у щось зовсім інше. І кожен, хто брав активу участь у політичному житті за останні 18 років, особливо в Галичині, може навести чимало прикладів. Особливо відчутно це на виборах президента та керівників міст, селищ і сіл. Бо тільки на ці посади й обираємо – до решти наші законодавці-«демократи» народ не допускають: із вибраним складно, а призначений завжди буде служити тільки тому, хто його призначив і, отже, може в будь-яку мить звільнити.

Під час перших виборів у Галичині люди прийшли до влади, зайняли посади керівників міст і сіл на хвилі боротьби за українську незалежність, а не шляхом політичних комбінацій чи торгів, і тільки тому, що були борцями за незалежність, за українську державу, – тоді таке ще цінувалося. Так, вони не мали потрібного досвіду, не були ангелами, допускали чимало помилок.

Тому їй небагато з них утримались при владі після наступних виборів. Усе це так. Але!..

У той час наші міста і села жили боротьбою за Україну, громада орієнтувалася на питомо українські та християнські цінності, культивувався така українська духовність і свідомість, головними критеріями оцінки людей були відданість Україні та внесок у національне відродження і державотворення.

А потім?

А потім прийшли інші – дуже різні між собою люди, яких, проте, відзначали два спільних моменти у їхньому керівництві. По-перше, вони намагалися здобути визнання громади передусім на економічному ґрунті, довести свою господарську спроможність і керівний професіоналізм. По-друге, над ними постійно нависала тінь їхнього попередника, задана за його керівництва інерція національного відродження. А тому, хоч мало хто з них був носієм ідеї української державності, усе ж вони – хто на словах, а хто й на ділі – намагалися показати себе його спадкоємцями у справі її реалізації, а то й перевершити його.

Ситуація докорінно змінилася перед виборами-2002. На політичну арену вийшов В.Ющенко – жертва кучмізму і безсумнівний патріот. Його популярність набула небачених масштабів, передусім у Галичині. І хоч у нього не було власної політичної програми, хоч він відкинув програму реалізації української національної ідеї, хоч він зробив кілька грубих випадів проти українського націоналізму, хоч його оточили і ним оволоділи люди, дуже далекі від української нації та справи, – проте саме з ним українські патріоти пов'язували надії на здійснення української ідеї-мети. Сповна скористалися популярністю В.Ющенка і місцеві політики. Бо переважно проблема виборів і керівників населених пунктів, і народних депутатів, і депутатів місцевих рад була вирішена галичанами у 2002 році таки не завдяки заслугам, особистим якостям чи програмам кандидатів, а завдяки публічній демонстрації ними палкої любові до В.Ющенка...

Вибори-2002 дивним чином вплинули на українське політичне життя, передусім у Галичині. Український патріотизм

(любов до України) тут непомітно трансформувався в любов до Ющенка, а вона – в обоження Ющенка. Політичний світ став чорно-білим, людей стали ділити на дві категорії: на тих, що за Ющенка, – і на ворогів України. Як виняток, допускалося ще обоження Ю.Тимошенко, але тільки – як його соратниці. Не лише критика, але навіть заклики вимагати від лідерів опозиції конкретизації своїх національно-захисних та державотворчих намірів однозначно сприймалися як випад чи й провокація проти них. Зате галицькі політики-патріоти залюбки браталися з «червоними» – представниками П.Симоненка та О.Мороза, навіть спільно виступали на вічах, навіть публікували заяви-доноси, у яких паплюжили ВО «Тризуб» ім. С. Бандери за звичку розганяти комуністичні збіговиська, незважаючи на те, що і «червоні вже не такі», і «в нас демократія», і «це шкодить нашій єдності»... Громада в масі своїй була переорієнтована з боротьби за українську національну державу на боротьбу за В.Ющенка і Ю.Тимошенко. Жодних якісних змін на користь народу ці безідейні вибори не принесли, бо в принципі не могли принести, але це було списано на протидію ворогів, а люди так і не задумалися, чому з такою великою кількістю депутатів у Верховній Раді, у місцевих радах та величезною підтримкою народу опозиція ніяк не впливає на політику влади, а всю свою боротьбу перетворила в гризню за парламентські посади. Здійснення добрих намірів лідерів і надій народу відкладалося на потім – на президентські вибори.

Вибори-2004 планувалися ляльководами української політики як звичайна зміна осіб біля керма влади – за принципом «поміняти своїх на своїх». Але дуже скоро вони набрали характеру боротьби народу з ненависною владою і злочинною системою. Після першого туру ситуація стала революційною, з'явився реальний шанс із поваленням режиму Кучми зруйнувати антинародну й антиукраїнську систему влади і закласти підвалини української національної держави. Але й цей шанс був бездарно упущений: усе звелось до перемоги В.Ющенка і заміни одних людей влади на інших – на жаль, не завжди кращих і навіть не

завжди нових. Українцям дістався уряд, список якого викликав знамениту репліку Б.Олійника: «Ви ж не забудьте ще й про українців!..» Структурні та кадрові зміни мало вплинули на якість та функціонування влади. Система залишилася неушкодженою. Народ був і залишився безправним об'єктом грабежу для тих же і нових хижаків, українці на своїй землі, у своїй країні були і залишилися внутрішньо окупованою і підневільною, бездержавною і безправною нацією. А після шокуючої зміни Прем'єра – знову поділеними і розсвареними. Тільки й «втіхи», що владні скандали, усе нові кризи і ріст цін...

Із наближенням виборів-2006 намітилася цікава тенденція у ставленні українського патріотичного політикуму, зокрема й галицького, до Президента В.Ющенка. Чимало тих, що на словах обожнювали його і вважали ворогом кожного, хто не б'є поклони перед його портретом, і далі запевняють у своїй любові до нього, але потихеньку розповзлися з табору Ющенка – то до БЮТ, то до СПУ, то ще кудись. Цікаво, чи при цьому ці «перебіжчики» оцінюють уже не інших, а самих себе як зрадників, провокаторів і ворогів України?

Вибори-2006 поставили перед галичанами, як і перед цілим українським суспільством, низку складних питань:

1. За який блок чи партію голосувати?
2. Чи справді голосувати треба тільки за хай і політично нікчемні, але «прохідні» блоки і партії?
3. За якого кандидата на посаду міського (сільського) голови краще віддати свій голос – за партійного чи за самовисуванця?

Відповідь на перше питання можна звести до контрпитання: «А хіба не все одно?» Ніякої суттєвої різниці – ні за програмами, ні за національним складом, ні за особистими якостями та намірами, ні за ставленням до проблем української нації та суспільства в цілому – між цими партіями і блоками насправді немає, а якщо є, то тільки на словах. Нинішню злодійську систему всі вони готові критикувати, удосконалювати, зміцнювати, але в жодному разі – не змінювати, бо саме завдяки їй вони

стали тим, чим є, здобули владу і збагатилися. Саме фаворити нинішніх виборів прийняли такі закони про вибори, за якими як би ми не голосували, а суть системи залишиться без змін: «слуги народу», кримінал та олігархи будуть панувати і багатіти, сам народ – бідувати і терпіти. Безідейність влади і політикуму створили такі передумови, що за кого б ми не проголосували, до кого б не перейшла вся повнота влади – це неодмінно буде зміна на гірше, причому значно гірше, ніж нинішнє погане. То чи варто мучити себе якимось вибором? Раз погодились на неукраїнський уряд, то чому б не погодитись і на неукраїнський парламент?..

Ситуацію можна змінити на краще, на користь української нації, але для цього треба мати мужність дати заперечну відповідь на друге питання. Голосувати треба таки за українську національну державу і систему національного народовладдя – щоб, незважаючи на жодні шахрайські комбінації, виразити свою волю (у кого така справді є): так, як ми робили це і в 1990, і в 1991 роках. Тільки так можна вибороти проукраїнську більшість у Верховній Раді і всіх інших радах. Бо інакше там буде повно біло-синіх, оранжевих, білих, зелених, червоних тощо, однак там насправді не буде українців, не буде проукраїнської політики.

Але чи багатьом зараз вистачить свідомості і відваги на це?

Адже, по-перше, абсолютна більшість народу ще перебуває у полоні політичної школярщини і наївно вірить у якісь добрі наміри вождів.

По-друге, комплекс ідей, цілісну програму національного державотворення і – головне! – механізм їхньої реалізації, реального впливу народу на владу (у 2001 році ними дуже був захоплений В.Ющенко) має і постійно пропагує тільки ВО «Тризуб» імені Степана Бандери, а на попередніх і нинішніх виборах – ще й партія Народний Рух України за Єдність Богдана Бойка, Але жодна з цих організацій не має достатньо сил і можливостей, щоб свої доленосні для України ідеї зробити надбанням і переконанням більшості українців.

По-третє, щоб зараз проголосувати за українську національну державу, треба мати відвагу «проти рожна перти», діяти «поза межами можливого» (І. Франко), чинити, як той Шевченків «один козак із мільона свинопасів», а ще (і це для більшості найважче!) – не боятись опинитися в меншості.

І багато набереться таких відважних серед українців, наркотизованих чужинецьким телебаченням, злодійськими обіцянками політичних «кидал» і рабодухими політиками? Тому для більшості виборців природним, доступним і звичним став інший шлях: згуртованими колонами («Єдність!») – з піснями на честь свого вождя і лайками на адресу інших («Свобода слова!») – через відкриті тільки раз на п'ять років виборчі дільниці («Демократія!») – у добровільний полон до нових «хозарів» («Патріотизм!» – «Маємо нашу, українську державу!»). Як тут не згадати Шевченкове: «О Україно, о доле злая!..»

Але найскладніше з виборами міського голови. З усіх урядовців він найближчий до людей, і від нього справді багато залежить – як у вирішенні проблем окремих мешканців, так і цілого міста. То кого вибрати, коли претендентів на цю посаду зазвичай чимало? Правда, буває, що частина з них – «підставні», які знімуть свою кандидатуру на користь свого хлібодавця. Можливо. Але все одно їх залишиться підозріло багато: важко повірити, що кожен із них справді може ефективно керувати містом.

Найкращим варіантом було б, якби хтось, найбільш готовий для цієї посади і роботи, сформував із них єдину команду, запропонувавши кожному відповідну його можливостям посаду. А люди вибирали б – між тою командою, що є при владі, і тою, що прагне на її місце. Але це утопія: практика показує, що легше наново скласти розсипану бочку, ніж створити щось функціонально ціле з наших політиків. Отаманщина – живуче явище... Та й серед претендентів трапляються такі, що не годяться на жодну посаду, бо нічого не знають, не вміють і не можуть – ні в господарському, ні в організаційному, ні в ідейному плані, а деякі навіть самі не ходять містом, бо можуть заблукати... Отже, цей варіант не годиться. А жаль: шкода такої гарної ідеї.

Не простим є і вибір між партійцями і самовисуванцями. Чимало виборців остерігаються вибирати мера-партійця, особливо з провладних чи опозиційних партій, бо, мовляв, є небезпека, що він або буде діяти тільки на користь партії, а не громади, або після виборів матиме таку опозицію з боку інших партій, що ні об'єднати громаду, ні зробити щось суттєвого для міста не зможе. Уже маємо, кажуть, таке на державному рівні, то не хочеться такого ж у місті. А тільки сильний і самостійний мер може стати гарантією проти партійщини і клановості. Та й довіри до партій небагато, бо іноді від деяких партій та блоків ідуть у мери по два кандидати. Одне з трьох: або тим партіям і блокам начхати на це і на нас, або вони такі слабкі, що не можуть здолати отаманщину у власних лавах, або за цим криється якесь шахрайство. Час, звичайно, покаже, але не було б запізно.

Тому не дивно, що більше виборців, як бачиться, таки схильні голосувати за самовисуванця. Але й тут не все так просто.

По-перше, деякі самовисуванці – насправді замасковані партійці, які в такий спосіб хочуть уникнути того, щоб негативний імідж їхніх партій зашкодив їм на виборах. А це, як не крути, а здобуття симпатій виборців шляхом обману.

По-друге, серед них трапляються «дублери», які виступають конкурентами своїх же однопартійців чи «одноблочників», що, м'яко кажучи, виглядає малопривабливим.

По-третє, дехто з них розраховує на колишні заслуги, дехто – на співчуття до них як до жертв попереднього режиму, а тому ті й ті трактують посаду мера як особисту нагороду, а не як абсолютно нове для себе поле діяльності. Але ж місто – не медаль, ратуша чи «білий дім» – не школа для навчання мерів, а мешканці міста – не лабораторні миші для експериментів. І вибираємо ми не на святого, а на голову міста...

По-четверте, не всі кандидати мають необхідний досвід чи якусь осмислену програму (трапляється, навіть списують у конкурента), не всі знають місто і його проблематику, не всі проявили себе як борці за інтереси мешканців міста чи української нації, як самодостатні й успішні організатори та керівники

і патріоти міста й України. Коли такому натякаєш на його некомпетентність, то чуєш упевнене: «Я потягну!..» Потягне, звичайно, – хто б сумнівався. От тільки що, куди і скільки?..

По-п'яте, чи не всі обіцяють зробити місто європейським. А багато з них здатні робити його сутнісно українським?

А тепер спробуймо використати перераховані застереження як алгоритм вибору, відкидаючи сумнівні кандидатури. Може, це дозволить звести патологічно велику кількість претендентів на міську булаву якщо не до однієї особи, то до кількох справді достойних кандидатів. Бо вибори – відповідальна справа. І хто б не став міським головою, він займе цю посаду не самовільно, силоміць чи потай, а завдяки нам, виборцям. Так само – і з депутатськими мандатами всіх рівнів. То ж думаймо, оцінюймо, вибираймо – не просто людей, партії чи блоки, а своє майбутнє.

І хай допоможе нам Бог!

15.03.2006

АНТИУКРАЇНСЬКЕ ШОУ ЗАКІНЧИЛОСЬ, АНТИУКРАЇНСЬКИЙ ШАБАШ ТРИВАЄ?

Я ніяк не можу рішитися: чи наш народ розумний, а люди дурні, чи навпаки? Але напевно знаю, що одно з двох – свята правда.

Роман Купчинський

Вибори-2006 закінчились. Але що вони вирішили? Наскільки свідомим, осмисленим і цілеспрямованим було волевиявлення українського народу? Як воно вплинуло на подальший розвиток держави, на склад і характер влади? Ми мали якусь далекосяжну і консолідуючу національну ідею-мету чи тільки вибирали собі нових панів? І як буде розвиватися Україна – у залежності від волі виборців чи від волі переможців? Ми й далі приречені «мати своє минуле й майбутнє – яке дадуть» (П.Скунць)? Питання, питання, питання...

А відповідь очевидна: як і попередні, вибори-2006 – це чітко спланована широкомасштабна акція антиукраїнських сил, яка була спрямована, по-перше, на збереження системи безпардонного і безкарного грабежу народу і країни, по-друге – на цілковите усунення українців від управління державою і захоплення всієї повноти влади (законодавчої, а за новою конституційною нормою – і виконавчої). Обидві цілі реалізовані настільки вдало, що українці навіть не збагнули, що, власне, сталося і що саме вони вибрали – на свою ж голову.

Цей етап обширної програми, суть якої можна виразити гаслом «Україна без українців!», був добре підготовлений на різних рівнях.

Так, **закони**, за якими проводились вибори, мали чітку антидемократичну та антиукраїнську спрямованість. Це виражається передусім у тому, що всі вибори проводились водночас – для створення передвиборчого і виборчого хаосу, де реальні

шанси на успіх мали тільки великі, «розкручені» і добре фінансовані партії (блоки), далекі від українських інтересів як мотикою до місяця. Було протягнуто закон про пропорційну систему всіх виборів, за винятком тих, де обирали голів населених пунктів. І вони діяли. Інша справа – як саме і в що це вилилось. А от ті закони, які мали б захищати права виборців і кандидатів, фактично не діяли – або через «специфічність» судової системи, або тому, що виборчі комісії сприймали рішення судів як рекомендації, а не як обов'язкові для виконання. Дуже «далекобійним» і з цікавою перспективою виявився закон про те, до місцевих рад можуть обиратися і приїжджі. Проти цієї норми ніхто навіть не писнув, а тому можна бути впевненим, що з часом і в місцевих органах влади засядуть немісцеві. Спробуйте вгадати з трьох разів, хто саме і тут, як і в парламенті, звільнить українців від керівних і представницько-законодавчих клопотів? Надзвичайно цікавим виявився також закон, що регулює підрахунок голосів. У всякому разі, із пояснень голови ЦВК п.Давидовича випливало, що домагання перерахунку голосів і навіть сам перерахунок не мають жодного смислу, бо навіть якщо виявиться фальшування, то це ніяк не може вплинути на кінцевий результат, оскільки, мовляв, «є протоколи». Отже, якщо факти суперечать протоколам, то тим гірше для фактів?

Організація виборів була такою, щоб основна частина виборців голосувала фактично «в темну» (бо не могла зорієнтуватися в довжелезних списках), частина опинилася поза виборами (не була включена у виборчі списки), частина не встигла або не хотіла голосувати в дикій тисняві. Укрупнення виборчих структур (округів, дільниць), кількість, умови праці, фінансування та узалежнення від місцевого і партійного керівництва зумовили такий склад виборчих комісій, що на повну силу використовувався адмінресурс, торгівля голосами, фальшування підрахунку голосів тощо. До речі, ці вибори оригінальні ще й у тому, що на клятий адмінресурс чи не найбільше нарікали якраз представники виконавчої влади, тобто адміністрації. Крім того, про маніпуляції з голосами заявляли фактично всі учасники виборів.

Складається враження, що українські вибори поступово перетворюються із політичного в чисто комерційний захід. Ринок!..

Ідеологія на цих виборах знову була витіснена політичною школярщиною (орієнтацією на осіб, а не на ідеї та програми). «Гранди» виборчих перегонів або жодної ідеології чи програми не мали (регіонали), або під прикриттям патріотичних і народолюбних фраз протягували окремі засади лібералізму (нашоукраїнці та іже з ними колишні націонал-демократи та колишні націоналісти) і суміш демолібералізму та соціалдемократії (бютівці), а полеміку між собою вели на єдино доступному для них рівні, тобто за принципами «хто гірший», «ти сам злодій» і «від такого чую». Навіть комуністи, соціал-демократи та соціалісти не пропагували своїх ідеологій, а обмежувалися фарисейським «соціальним захистом» та звичними економічними побрехеньками.

Із комплексними, повноцінними та ідейно зумовленими програмами виступали тільки «Тризуб» ім. С. Бандери та НРУ(є) Богдана Бойка. Щоб мінімалізувати наш вплив на громаду, відразу після президентських виборів були терміново запуснені «дуже націоналістичні» програми і партії Щокіна і Тягнибока, підозріло схожі з нашою «Програмою реалізації української національної ідеї у процесі державотворення», але без механізму реалізації національної ідеї і круто замішані на антисемітизмі, а також, звичайно, було черговий раз випущено на політичну арену Юрія Шухевича – автора публічних доносів на бандерівський «Тризуб».

І це – не випадок, а закономірність. Антиукраїнські сили в принципі не можуть боротися з нами, із націоналізмом на рівні ідей, пропаганди, контрпропаганди, тим більше – методом публічної полеміки. Тому кожного разу на виборах вони стараються збранізувати виборців висуванням, фінансуванням та телерозкруткою псевдонаціоналістичних кандидатів та об'єднань, які мають розтягти голоси національно пробуджених, але політично дезорієнтованих виборців. А заодно – продемонструвати

світові інспірований ними ж «антисемітизм» українців, на чому заробляють непогані гроші.

Пропаганда на виборах-2006 випливала з ідеології учасників, точніше – із факту її відсутності, а тому знову відзначалася «свинорилою спрямованістю вниз» (Є.Маланюк) – виключно у сферу матеріального: для худоби, мовляв, вистачить і розмов про крихти з панського столу... І тому – жодного слова про відродження, розвиток і права української нації у цій псевдо-«українській», а насправді злодійській державі. І це спрацьовує на всіх виборах, бо люди ніяк не усвідомлять, що в наших умовах слова політика (партії, блоку) «Я йду до влади, щоб займатися економікою» у перекладі на людську мову означають «Я йду красти». Саме тому і на цей раз не було ні ідеологічного, ні програмового протиставлення, усе зводилося до традиційного «а ви за **кого?**», виборча кампанія була сіра, дебільно-тупа і до оскоми звична. І саме цим пояснюється інтерес до нашої пропаганди, зокрема до «Бандерівця»: люди відчували, що ми пропонуємо щось якісно інше. На жаль, наших сил і можливостей виявилось замало.

Агітація теж не відзначалася оригінальністю: надія на телеролики і війна плакатів. Слід зауважити, що морально-етичний рівень агітації постійно знижується. Це почалося ще від акції «Кучму геть!» і продовжується досі. Найглибше падіння моралі зафіксоване нами в Дрогобичі Львівської області: тут хтось опустився до того, що поширив проти одного з кандидатів на мера плакат гомосексуального змісту, що було неможливим ще два роки тому. Заслуговує на увагу агітаційна методика Черновецького: він кілька років «світвся» на телеекранах, творив образ побожного добряка, говорив щось не дуже виразне про своє бачення розвитку Києва, не допустив жодного прямого звинувачення чи особистої образи своїх конкурентів, чим повністю приспав обережність О.Омельченка, – і виграв. Важко сказати, як він керуватиме, але дещо для киян він уже зробив: так, за його словами, Бог, який до цього часу чомусь був тільки з ним, «тепер буде з кожним киянином». Це перший у довжелезній історії Києва мер, який розпоряджається навіть самим Богом.

Потрібні ще якісь свідчення на підтвердження морального звиродніння і навіть здичавіння в безідейній українській політиці? І якби ж то тільки в політиці!.. Камо грядеши, Україно?

Технології теж не грішили новизною: традиційне використання компромату, отупляючі соціально-економічна конкретика і прожекти, обгавкування один одного на теледебатах, «глибокодумні» міркування зграйки приручених політологів – «з точки зору вченого поросяти» (Є.Маланюк) – про якусь міфічну відмінність між партіями і блоками, про неминучу залежність України від всіх і вся, про нібито «відсутність в Україні реальних державотворчих ідей і програм» тощо. Правда, зростає питома вага «ходіння в народ» з боку лідерів партій і блоків – за винятком НСНУ.

Останнє має два пояснення. По-перше, В.Ющенкою якимось не випадало публічно демонструвати, що завдяки зусиллям своїх «любих друзів» він так і не зміг стати ні реальним Президентом України, ні навіть повновладним Президентом своєї адміністрації, а залишається тільки Президентом НСНУ (інша назва його посади – «почесний голова НСНУ»); Ю.Єхануров був, як завжди, зайнятий латанням бюджетних дір і робленням гарного вигляду при поганій грі, а на Р.Безсмертного люди чомусь реагують, як діти на К.Безсмертного. Сплутують, напевне, чи що?..

По-друге, а з чим мала йти до людей «Наша Україна»? На президентських виборах вона йшла з першими «Десятьма кроками назустріч людям». Виконала? Ото ж бо... За цілий рік його «оточення» (В.Ющенко з 2001 року в «оточенні», з якого ніяк не може вирватись, як фельдмаршал Паулюс зі сталінградського котла) так і не придумало нічого кращого, як ті ж «Десять кроків назустріч людям». Але ж відомо: дурисвітство, щоб бути ефективним, місить бути креативним (тобто творчим), інакше люди можуть не повірити вдруге в ті самі побрехеньки. Крім того, була небезпека нарватися на питання: «А звідки це і куди саме прямує Президент і його «любі друзі», якщо зі своєю «програмою» вони йдуть не з людьми, а «назустріч людям»? Це народ не туди йде чи Президент не туди прямує? То нам не подорозі?»

Із таким «наробком» справді було розумнішим не дуже висуватися на люди. Інакше і свої жалюгідні 14 % не змогли б не нашкребти...

Справжні **переможці** цих виборів, тобто ті, хто їх планував і хто і на цей раз переміг українців у битві за Україну, очевидні: Москва і Захід. Москва перемогла подвійно, бо, по-перше, взяла реванш за поразку на наших президентських виборах 2004 року, а по-друге – у Верховну Раду прийшли переважно проросійські налаштовані сили. Перемога Заходу не така очевидна, але суттєва: вдалося усунути з Верховної Ради національно-патріотичні сили, зберегти систему нищення України, а якщо пощастить – то й зберегти прозахідну помаранчеву владу.

Це було важко, але українці якось зуміли своїм безтямним голосуванням догодити тим і тим і навіть багатьом «рідним» шахраям і злодіям. Жаль тільки, що в цій метушливій гризні за чужу вигоду українці якось зовсім забули про свої власні, національні інтереси, про майбутнє нації, про Україну...

На рівні об'єднань переможці теж відомі:

1. БЮТ, чия перемога подвійна – найбільша фракція серед «оранжистів» і приголомшлива перемога над НСНУ, над Ющенком. Бо якщо тепер Ющенко заблокується з Ю.Тимошенко, то ризикує стати «другим номером», а його команда – втратити все; якщо ж він заблокується з Януковичем, то вона може влаштувати Майдан-2 і стати або керівником держави, або лідером проукраїнської опозиції.

2. СПУ – у Мороза знову в руках «золота акція»: він потрібен і РУ, і НСНУ, і БЮТу.

3. Регіони України, які перемогли виключно завдяки дебілізму політики «помаранчевої» влади. Правда, їхня перемога не повна, але блокуванням із Ющенком вони можуть здобути значну частину влади – якщо будуть достатньо поступливі в переговорах про повноваження Президента і Прем'єра.

4. КПУ – для них величезним успіхом є те, що вони взагалі втримались у ВР, зберегли хоч частку свого електорату. Зараз у них дві визначальні проблеми: вимирання їхніх виборців

і втрата статусу головного лобіста російських інтересів, оскільки тепер у парламенті вони мають чимало набагато сильніших і спритніших конкурентів. Правда, у них є надія, що у випадку блокування помаранчевих із регіоналами вони стануть єдиною опозицією і в такий спосіб до майбутніх виборів схильять на свій бік частину незадоволених політикою влади.

5. «Тризуб» – наша перемога малопомітна, але суттєва для Організації, для Справи: ми перемогли самим фактом участі у цих виборах (чого могло й не статися), масштабним поширенням націоналістичної ідеології та нашої Програми, утвердженням позитивного образу Організації – передусім там, де до цього нас найбільше паплюжили «теж-націоналісти» і «патріоти-іскаріоти» (П.Скунць), а також тим, що партія НРУ(є) виступала з націоналістичних позицій. Уже на других підряд виборах українці, завдяки діяльності «Тризуба» ім. С. Бандери мали можливість голосувати таки за програму створення української національної держави із системою реального національного народовладдя, а не тільки за «доброго» чи «кращого» пана (панів). А це – неабиякий успіх для нашої далеко не найчисельнішої чи найбагатшої Організації, яку, до того ж, уже 13 років не наважуються зареєструвати жодна «українська» влада...

Переможених значно більше, і вони діляться на два табори: а) ті, що програли; б) ті, що не виграли.

З тріском **програли**: НСНУ (перемога тільки в чотирьох західних областях і мізерні 14 відсотків – це для партій влади, для політики В.Ющенко скандальна поразка), СДПУ(о), «Трудовики», Литвин, ПРП-ПОРА, «Віче», Ю.Костенко. (Останній опинився в ситуації Буриданового осла, який здох від голоду між двома в'язанками сіна, бо задовго вирішував, з якої ж почати: з одного боку були спокусливі обіцянки В.Ющенко, а з іншого – реальна можливість очолити розчарований у політиці Президента правий табір. Він кинувся робити друге, але запізно, «навздогін поїзду», – аж коли його остаточно «кинули», а його потенційний електорат давно перейшов до інших).

Не виграли всі решта, хоч і тут є відмінності, бо наприклад, Вітренко не просто не виграла – вона програла. НРУ(є) не міг виграти (бо «У чесній боротьбі перемагає жулик», – як висловився на виборах-2002 М.Поп, кандидат до місцевої ради в м.Хуст,) але міг набрати більше голосів, якби почав кампанію раніше. А 1,5 – 2 відсотки голосів відкрили б перед партією дві перспективи: стати бажаним учасником опозиції і стати об'єднуючим центром розчарованих у безідейно-неукраїнській політиці. Цього (і значно більшого!) можна досягти і зараз – інтенсивною пропагандою з уже випробуваних ідейно-програмових позицій: політичні обставини щонайсприятливіші, а до наступних виборів насправді не так і далеко...

Підбивати підсумки місцевих виборів ще надто рано: як і після кожного великого стихійного лиха, там наколочено такого, що результати катастрофи стануть більш-менш зрозумілими (і відчутними!) хіба за кілька місяців.

У цілому ж у програші залишилися національно-патріотичні сили: вони не тільки не перемогли, а навіть не зрозуміли істинних причин провалу своєї політики і не згуртували сил для майбутньої боротьби.

Загальний висновок: завдяки бездумності політичного провладу Україна ганебно програла і ці вибори.

Результати виборів для українців, м'яко кажучи, більш ніж скромні. Зараз у Верховній Раді немає жодної партії, яка б хоч на словах відстоювала українські національні інтереси: більшість депутатів настроєні проросійськи, а решта – прозахідної орієнтації. Однак працюватиме і цей парламент, і влада в цілому не на Україну, не на Захід, і навіть не на Росію: на українській землі голосами українців завершується створення національної держави, але, на жаль, не держави української нації...

До речі, перед виборами 2004 року В.Ющенко сказав знамениту фразу, яка вражала як своєю витонченою інтелігентністю, так і політичною глибокодумністю: «У цьому бардаку треба поміняти персонал!» І після перемоги звільнив 18 тисяч старого персоналу. На виборах 2006 року відбулася чергова

зміна (у Верховній Раді – на 60 %). Персонал змінюється, але бардак і далі залишається бардаком. А це означає, що рецепт був неправильним: у такий спосіб якісних змін у державотворенні не досягають...

Наслідки наступні. З одного боку, створені всі умови для переходу від приватизації економіки до приватизації тими ж силами землі, тобто до остаточної приватизації цілої України, коли земля стане тільки товаром, народ – тільки використовуваним раз на п'ять років електоратом, нація – тільки населенням, Україна – тільки «нічийною» територією, відкритою для грабежу. Залишилося поділити владу між кланами – і можна приступати... З другого – виникли передумови для революційних змін на користь української нації. Детонатором може стати боротьба за посаду прем'єра, а також неминучий і скорий ціновий стрибок.

Так за фальшивою маскою антикучмізму, народності та патріотизму все виразніше проступає істинна суть «української» влади (позавчорашньої, учорашньої, нинішньої) – її неоколоніальний і безпардонно антиукраїнський характер. Уже маємо повністю приватизованого неукраїнськими силами євро-Президента, євро-Уряд, євро-суд. Тепер маємо ще і євро-парламент – без усяких загравань із українством. Українці – знову під окупацією, на цей раз – під євро-окупацією, сяк-так замаскованою безідейним і безвольним українським патріотизмом Президента, який і досі дивиться на українську національно-визвольну боротьбу 40-50 рр. україножерськими очима московських імперіалістів, синьо-жовтим прапором, який щораз менше помітний у масі різноколірних партійних прапорів, і тризубом як чисто декоративною прикрасою у вигляді малого державного герба (про великий герб уже давно перестали говорити: ми єдина у світі держава, яка цього символу державності не має навіть на п'ятнадцятому році існування). І зараз у Верховній Раді представлені і синьо-білі, і біло-червоні, і помаранчеві, і малинові, і просто червоні, є там прозахідні і проросійські сили, але жодної – української. І більшість там

може виникнути будь-яка: «помаранчева» (якщо прем'єром буде Ю.Тимошенко), «демократична» (коли прем'єром буде хтось інший), «широка» (укупі з регіоналами)... Але у Верховній Раді ще ніколи не було, немає і найближчим часом не передбачається більшості проукраїнської, тим більше – української... А щоб відволікти увагу українців від своїх окупаційних дій, їх стикають лобами: то між собою – на політичному, регіональному, конфесійному тощо рівнях, то з росіянами на мовному полі, то з євреями – хай чубляться і так виражають свій патріотизм: де два б'ються, там третій користує...

Вибори-2006 з усією гостротою поставили перед усіма мислячими українцями питання: робити й далі вигляд, що «ми вже маємо свою українську державу, яку треба тільки наповнити українським змістом», ігнорувати й надалі фактичну внутрішню окупацію України, надіятися й далі на наші ідейно і політично неспроможні партії, – чи поставитись до окупантів так, як вони заслуговують, – як до ворогів України? Бо «Україну в Україні» (Л.Костенко) треба будувати вже зараз, сьогодні. І починати треба із безкомпромісної боротьби за звільнення українців від внутрішньої окупації.

2006 р.

ВНУТРІШНЯ ОКУПАЦІЯ – ВІЙНА НА ЗНИЩЕННЯ

За п'ятнадцять років незалежності Україна втратила дванадцять мільйонів своїх людей.

П'ять мільйонів українців передчасно померли. Причини – матеріальні нестатки, злидні, нелюдські умови життя, безробіття, мізерні пенсії, недоступність нашої «безплатної» медицини тощо. Що зробила і робить наша дуже народна влада, щоб зупинити цю нищівну тенденцію? Вдає активність і звітує про успіхи – настільки бадьоро, що доходить до комізму. [Так, голова Львівської ОДА П.Олійник заявив, що йому вдалося за п'ять місяців різко збільшити народжуваність в області, на що депутат О.Федоришин зауважив, що взагалі-то люди родяться через дев'ять місяців...] Які альтернативні проекти щодо цього мають різні народозахисні опозиції? Що пропонують наші дуже народолюбні партії?

За цей же час сім мільйонів українців були витіснені з України безробіттям та злиднями, і ця цифра постійно зростає. Мільйони сімей опинилися на грані розпаду або й розпалися. Мільйони дітей живуть без сімейної опіки – сиротами при живих батьках. Батьки компенсують свою відсутність грішми та речами, якими ці діти розпоряджаються на власний розсуд. «Італійські діти» – це нове поняття, яке з'явилося на означення цих бездоглядних дітей, котрі в результаті – деморалізуються і криміналізуються. Багаті сироти – явище, з яким наша педагогіка і правоохоронні органи зіткнулися вперше і перед яким фактично безпорадні. Де ті обіцяні п'ять мільйонів нових робочих місць?

У той же час, за офіційними даними, в Україну в'їхало 6,8 мільйона іммігрантів. Хто ці люди? Хто їх сюди кликав? Для чого? На підставі яких референдумів, законів і квот? Чому для них знайшлося і житло, і робота, і зарплата, а для такої ж

кількості українців – ні? Яка країна світу може витримати такий наплив іммігрантів без шкоди для власного населення? Чи не йдеться тут про цілеспрямовану політику витіснення українців з України? Якщо це не **антиукраїнський етноцид**, то як іще назвати таку внутрішню політику? Чи не стоїть за цим прагнення знищити корінну націю в Україні і замінити її змішаним населенням, щоб усунути для себе загрозу української національно-визвольної боротьби і національного державотворення?

За два роки правління безсумнівно народного (от тільки якого народу?) Президента з його спочатку соціалдемократичним (на виборах-2002), а потім демоліберальним «помаразмом» українці одержали (чи таки вибороли собі шляхом безідейної боротьби?) три підряд уряди без українців, неукраїнську Верховну Раду і таку ж судову гілку влади. Усі визначальні, системотворчі посади в усіх сферах суспільного життя займають неукраїнці. Уся хоч більш-менш значима власність у країні належить неукраїнцям. Увесь інформаційний простір України, тобто головний формант громадської думки і суспільні свідомості, у руках неукраїнців. В «українському» парламенті ще ніколи не було проукраїнської більшості... Це випадковість чи закономірність? Це соціально-економічна чи національно-політична проблематика? І які перспективи української нації за таких умов?

Зрештою, це українська чи антиукраїнська влада? Це влада українців чи влада над українцями? Це українське державотворення чи нищівна для українців **внутрішня окупація**? У якій національно-визвольній війні за цілу свою історію українці понесли такі жахливі втрати, як за роки незалежності України – роки «соціального миру», «суспільної стабільності» та «національної згоди»: по вісімсот тисяч за рік? І коли дійде до остаточного вирішення «українського питання» в Україні?

Вороги української нації та їхні псевдопатріотичні прислужники (платні та баранізовані) з числа українців в один голос твердять, що нинішній ганебний і катастрофічний стан українського народу пояснюється тільки невирішеністю соціально-економічних проблем та недосконалістю системи

керівництва державою, і пропонують себе, свої клани і шайки на роль рятівників, спасителів, месій. Але це – свідомий чи неусвідомлюваний обман. **Потворні соціально-економічні деформації в нашому суспільстві – це не причина, а явний, зримий і відчутний для кожного наслідок саме нищівної внутрішньої окупації України.**

Внутрішня окупація – це така форма поневолення, коли народ опиняється під зловорожою владою вже не іноземних загарбників, а внутрішніх антинародних та антинаціональних сил, які зводять до мінімуму політичні права корінної нації (а це майже 80 % населення), захоплюють і використовують виключно у власних інтересах державний механізм, фінансову сферу, економіку, інформаційний простір країни, намагаються штучно ділити і деморалізувати, денаціоналізувати і нищити поневолену ними націю, щоб унеможливити її згуртування під прапором своєї національної ідеї, її визвольну боротьбу і своє власне – національне державотворення і народовладдя.

В Україні внутрішню окупацію здійснюють колишні московські окупанти та колонізатори, московська п'ята колона у вигляді різних «червоних» та «лівоцентристських» партій, п'ята колона західного демолібералізму у вигляді різних «центристських», «правоцентристських», «демократичних», «національно-демократичних» і навіть «теж-націоналістичних» організацій, а всі вони обслуговують основного грабіжника й узурпатора влади – чужорідний і космополітичний транснаціональний олігархічний капітал кримінального походження.

Помилка багатьох українських політиків та аналітиків у тому, що вони (у кращому випадку) помічають тільки безкарний **грабунок** народу і держави олігархами і корумпованою та мафіозною бюрократією, а тому класифікують нинішню українську ситуацію не як внутрішню окупацію, а тільки як тимчасовий результат невирішеності соціально-економічної і владно-структурної проблематики. Але насправді **основною ознакою внутрішньої окупації є не сам грабіж народу і держави, а передусім бездержавний і підневільний стан корінної нації, якій на**

рідній землі й у власній країні загрожує цілковите знищення: цілеспрямоване і планомірне.

Злодій тільки крав би, а всі роки незалежності в Україні реалізуються – послідовно, наполегливо і без огляду на зміни влади – зовсім інші задуми: програма неокolonізації України, програма внутрішньої окупації України, програма витіснення українців із економічних, фінансових, інформаційних, державних системотворчих структур (а після реалізації адміністративно-територіальної реформи – і з органів місцевого самоврядування), програма знелюднення України, програма федералізації України, програма внутрішнього розчленування народу, програма денационалізації українців, програма знищення української нації через «політичну націю» – аналог «радянського народу», програма підміни національного народовладдя космополітичним «громадянським суспільством», програма обездуховлення та деморалізації українців, програма знищення українського села як живої клітини національного організму, програма розпродажу та розкрадання держави, програма грабежу народу через зростання цін і тарифів...

То про що тут ідеться: тільки про банальне злодійство і грабіж чи про більш далекосяжні плани, про соціально-економічну проблематику чи про внутрішню окупацію і систематичне нищення корінної нації?

І щось не видно програм влади, якоїсь опозиції чи партії, які б могли чи хоча б хотіли зупинити це. Натомість усі вони обіцяють трохи підвищити наші злиденні пенсії та зарплати, не дуже різко підвищувати ціни на пальне, на газ, на комунальні послуги...

А покінчити із внутрішньою окупацією можна тільки в один спосіб: шляхом продовження української національно-визвольної боротьби і реалізації української національної ідеї – створення української національної держави із всеохопною системою українського національного народовладдя. Інших методів просто немає.

Проти української нації ведеться системна, планомірна, цілеспрямована війна на знищення. Її мета – абсолютне опанування країни. Її гасло – «Україна без українців!» І те, що більшість українців ще не усвідомила цього, зовсім не означає, що такої війни проти них немає.

То як мають діяти українці: і далі мовчки брести за різнокольоровими шахраями, політідіотами, соціалідіотами, патріотами-іскаріотами, мискоборцями, юдоборцями, демоліберастами, замаскованими під патріотів п'ятими колонами чужих інтересів та явними ворогами до своєї загибелі – чи згуртуватися під прапором української національної ідеї і розпочати новий етап боротьби за свою власну, національну державу: за Українську Соборну Самостійну Державу із всеохопним українським національним народовладдям?

Перед нинішнім поколінням українців є реальний і доленосний вибір: або змиритись із реалізацією названого вище комплексу програм знищення української нації і стати мимовільними могильниками України, – або підтримати запропоновану Всеукраїнською організацією «Тризуб» імені Степана Бандери ще в 2001 році «Програму реалізації української національної ідеї у процесі державотворення» і включитися в активну і безкомпромісну боротьбу за своє право бути господарем своєї долі і країни, за державне, вільне і гідне майбутнє України.

Або – або: третього не дано...

Свобода – або смерть!

4.10.2006

ДІАЛОГИ

ВІДПОВІДЬ НЕАНДЕРТАЛЬЦЯМ

Василію Петровичу, поклавши руку на серце, скажіть чесно, на кого Ви працюєте: КГБ (ФСБ) чи ЦРУ? Думаю, Вам вартувало б відразу зізнатися, бо в іншому випадку доведеться відповідати на цілу низку інших неприємних запитань.

Бачите, відповідати чесно – не проблема: проблема в тому, щоб це довести. Справа ускладнюється тим, що такі звинувачення – це, як підказує досвід, одне з двох: або видумка ідіотів, розрахована на мерзотників, або ж видумка мерзотників, розрахована на ідіотів. А переконувати і перших, і других – річ невдячна.

А от довести приналежність до спецслужб дуже легко. Я вже 30 років у цьому пересвідчуюсь. Наприклад, ще в 1975 році мені дуже переконливо доводили, що я дію як агент ЦРУ, до того ж платний. Перед цим у довжелезній черзі біля інститутської каси один чоловік запитав мене, що я, редактор інститутської газети, думаю про такі порядки. А що він був суспільником, то я здуру й бовкнув: «Думаю, що жоден капіталіст не допустив би, щоб його працівники по дві з половиною години стояли в черзі за грошами». Звичайно, він тут же «стукнув» у партком. А вже там мені пояснили, що я – фактично платний агент ЦРУ.

І як вони це аргументували?

Дуже логічно: моє висловлювання – на користь США, тобто я діяв як їхній агент. Але працював я не безплатно, а одержував зарплату в інституті. Значить, я платний агент ЦРУ. Переконливо заперечити ці два аргументи я так і не зміг. Не зможу ні в чому переконати і своїх нинішніх «прокурорів» – навіть, якщо б

роздобув довідку з цих інституцій. Тому краще відразу задавайте свої неприємні запитання.

Що ж, тоді нарікайте самі на себе... Отже, перше неприємне запитання: де «Тризуб» і Ви були восени минулого року, коли вирішувалася доля України?

«Тризуб», як завжди, виконував свою функцію націоналістичної організації. До першого туру виборів ми в складі очолюваного Богданом Бойком блоку «Рух за Націю» поширювали свою Програму реалізації української національної ідеї. Інша частина «Тризуба» під керівництвом одного із заступників Голови Центрального Проводу робила те ж саме, а ще допомагала Петрові Ющенку налагоджувати агітаційну та організаційну роботу «Нашої України» на сході України. Робилося це без афішування, щоб причетність бандерівців не була використана противниками Віктора Ющенка.

А відразу після першого туру і блок, і «Тризуб» через свої газети і листівки виступили із заявами, у яких закликали виборців протиставитися злочинному режиму, котрий намагається відібрати в народі право змінювати ненависну владу. На другий же день виникнення наметового містечка на Майдані наші хлопці поставили і свої намети, зайнялись як охороною Майдану, так і проблемами безпеки акції в цілому. Вони довели, що вміють це робити.

Крім того, «Тризуб» ще й був нянькою для свого Провідника. У серпні я, не зваживши на граничну перевтому і ще не лікувану простуду, поїхав на виступ у Чернівці: є таке безжально-категоричне слово «треба». Виступ я таки відбув, зате через годину двічі втратив свідомість. Далі вже поєднував політику з медициною. Вдячний завідуючому кардіологічним відділенням дрогобицької лікарні панові А. Трутню, який уже не раз ставив мене на ноги, лікареві М. Белею, чиєю методикою голодування я через тиждень таки примусив організм реагувати на ліки, а також тернопільським лікарям, які допомагали мені якось приборкати тиск і серце. Але 4 грудня зовсім погано стало з ногами – точніше, реальною стала перспектива залишитися без них.

А за понад 60 років я звик до них, вони мені стали як рідні. То ж у кінці року я опинився під капельницею в Харкові. Досі вважаю дивом те, що зуміли зробити для мене тамтешні лікарі. У січні-лютому доліковувався вже вдома – ліками, які друзі роздобули в Австрії.

Так що мене є за що звинувачувати у політичній бездіяльності. Бійця «оранжевої революції» з мене не вийшло, до того ж я навіть «Тризубу» не міг допомагати належним чином: мобільний телефон і комп'ютер – не найкращі замітники особистої присутності в боротьбі. На щастя, хлопці блискуче справились і без мене.

Ну, думаю, що тут причина виправдовує наслідок, то ж подібних звинувачень бути не може.

Ще й як може! Бездумна ненависть відбирає розум. В одній книжці про Степана Бандеру я знайшов таке звинувачення: він, мовляв, під час війни нічого не робив, а просидів собі в німецькому концтаборі...

Що ж, Бог їм суддя. Але повернемось до політики. Невже для пропаганди української національної ідеї «Тризуб» не міг знайти більш привабливу постать, ніж Богдан Бойко?

Не міг. Ми з 2001 року пропонували свою Програму всім лідерам усіх партій і блоків, передусім В. Ющенкові. Відгукнувся тільки Бойко. А звинувачують нас за це ті, що ні самі цієї ідеї не пропагували, ні іншим її не пропонували, а просто примкнули до «прохідного» кандидата, незважаючи на його переконання і програму.

А хто фінансував передвиборну кампанію Бойка, і взагалі, хто «годував» і «годує» сьогодні «Тризуб»?

Бойкові допомагала група українських підприємців, які сподівалися в такий спосіб здобути власне представництво в радах. Що ж до «Тризуба», то його не треба годувати: він уже великий, може їсти сам – було б що. А якщо серйозно, то наша Організація за 12 років навчилася виживати в різних умовах і без будь-якої підтримки. А от для виконання тої чи іншої всеукраїнської дії справді потрібні гроші. І ми їх знаходимо. Тільки як і де – не

скажу, бо в Україні підтримувати бандерівців було і є каригідним. Змінилися тільки форми покарання.

Богдан Бойко, Тарас Чорновіл, Роман Козак – невже це не «ягоди одного поля», завербовані спецслужбами старого режиму красти в Ющенко голоси?

А всі до єдиного люди нинішньої влади з якого «поля» – не з того ж, що й люди попередньої влади? Якщо виходити з цієї «теорії поля», яка є варіантом теорії змови, то логічним буде задати і таке питання: а їх часом не послали якісь спецслужби боротися за особисту владу, щоб у такий спосіб зберегти антинародну й антиукраїнську олігархічну систему і перешкодити збунтованому народові вибороти собі власну – українську національну державу? Тому краще не вдаватися до подібних узагальнень: переважно вони не є ні істинними, ні переконливими, зате завжди – образливими.

І треба дуже зневажати і Ющенко, і його виборців, щоб думати, ніби такий «політик», як, наприклад, Р. Козак, може відібрати в Ющенко якісь голоси. Ішлося про інше.

Богдан Бойко – не націоналіст, але він зробив нашу «Програму реалізації української національної ідеї у процесі державотворення» програмою свого блоку. Уперше за роки незалежності націоналісти запропонували політичний документ, який міг стати основою згуртування національно-патріотичного табору. Щоб паралізувати можливий вплив націоналістів і блоку Богдана Бойка на правий електорат, зробити націоналізм чимось нікчемно-карикатурним, і були випущені на сцену отакі «козаки». А вже в таборах влади й опозиції постаралися, щоб для народу ці три прізвиська подавалися і сприймалися в одній обоймі.

Проблема зростаючого правого електорату – ключова для нової влади, а тому аналогічний прийом буде використаний і на виборах-2006. Дещо вже зроблено. Але про це – іншим разом.

Режим Кучми, буцімто, вперто не хотів реєструвати «Тризуб», але водночас дозволяв його діяльність. Це що – було своєрідним прикриттям, щоб приховати справжню природу організації?

По-перше, справедливість вимагає сказати, що нас не реєстрував не тільки режим Кучми, але й Кравчука. По-друге, тодішня влада не дозволяла нашу діяльність – вона просто не могла її заборонити, як не старалася. Пік репресій був у 1996-1998 роках. Ми понесли великі втрати. Найбільшою з них була загибель курінного Волинського куреня підполковника Богдана Климчука. Зрештою, ми попередили владу через СБУ, що у випадку продовження репресій ми оголосимо саморозпуск «Тризуба». Допомогло.

Чому?

Бачите, «Тризуб» імені Степана Бандери – організація ідейна, і влада це знала. Знала вона й те, що ідейні організації безслідно не зникають: вони переважно стають нелегальними, відповідно трансформуючись. А якій владі потрібна нелегальна організація – із колосальним досвідом підпілля, із невідомим керівництвом, із непередбачуваними методами діяльності? Тому нас не «дозволяли»: нас терпіли – як зло, менше від можливого. Така українська реальність.

Чи подали ви документи на реєстрацію у Мінюст тепер, коли влада в Україні змінилася? Якщо ні, то чому?

Ще не подали, бо в нас недавно відбулася зміна керівництва, структурні та кадрові зміни. Тому спочатку треба провести Великий Збір, а вже потім можна буде подавати затверджені ним документи. Готуємо.

Зареєструють?

Час покаже. Ми ніколи не квапимося з висновками, а тим більше – з оцінками.

Чи правда, що Бойко сьогодні в одному таборі з Вітренко і Корчинським?

Неправда.

Невже Ви у 2002 році підтримували Аграрну партію Гладія і загалом блок «За ЄдУ»?

Після того, як усі лідери національно-патріотичних і демократичних партій і блоків, у тому числі й лідер «Нашої України», відмовилися від нашого ідейно-програмового комплексу, ми шукали будь-яких шляхів його поширення. Бо головною була не

боротьба за владу – за владу боролися між собою, кажучи Вашими словами, «ягоди одного поля». Головним було зробити національно значимі ідеї фактом і фактором української політики. Це і тільки це, а не заміна одних обіцяльників іншими, відкривало бажані перспективи перед Україною. А що блок «За ЄДУ» вочевидь програвав, то там теж шукали за чимось привабливим для народу. М. Гладій, який був ще й головою ОДА, ознайомився (думаю, через О. Чебаненка) з нашими агітматеріалами, зокрема із нашим трактуванням українського села не як якогось кормоцеху країни, а як органічної клітини національного організму. Ми зустрілися, я виклав йому наші ідеї, і він узявся проштовхувати їх «наверх». Але, по-перше, бюрократична машина працює дуже повільно, по-друге, ентузіастів «наверху» виявилось дуже мало, по-третє, М. Гладій не був всесильним. Він тільки й встиг, що перевидати мою книжку «Непрочитаний Шевченко» й опублікувати у своїх газетах мою брошуру «Вибір нації-2002», та й то – за кілька днів до виборів. Але кілька провладних депутатів, які йшли на вибори самостійно, усе ж включили наші ідеї у свої агітки. Правда, це вже не мало значення – ненависть громади до влади поширювалася і на них. Наші ідеї так і не стали тоді всеукраїнським політичним фактором. А жаль.

А що змусило Вас під час виборів-2002 зробити вибір на користь Олександра Чебаненка, а не Миколи Гука? Чим зумовлений був цей виклик місцевій громаді?

Але ж це не я вибирав, а вони!

Коли Микола Гук звернувся до мене про допомогу, я зробив, що міг: дав йому приміщення і телефони для передвиборчого штабу. А от виступити на його підтримку я вже не міг. Бо Центральний Провід «Тризуба», навчений гірким досвідом попередніх кампаній, прийняв категоричне рішення підтримувати тих і тільки тих кандидатів, які приймуть наші ідеї, включають їх у свою програму, поширюватимуть їх у своєму окрузі, допоможуть нам вести пропагандивну роботу на сході України. Микола відмовився, бо тоді втратив би підтримку БЮТ, зокрема Л. Лук'яненка. І це був його, а не мій вибір.

А десь через тиждень-другий до мене звернувся Олександр Чебаненко. Він прийняв (і потім виконав!) усі чотири умови «Тризуба», поставивши тільки одну зустрічну: у випадку перемоги не залишати його самого з нашою програмою, а допомогти в її реалізації. Інших пропозицій ми не одержували. То про який вибір Іванишина йде мова?

І ніякого виклику громаді в позиції «Тризуба» щодо Гука і Чебаненка не було: вона в більшості своїй уже керувалася зовсім іншими критеріями, а тому проголосувала за «нашоукраїнця» Петра Димінського.

Чому високі ідеали і цілі, які декларує «Тризуб», дуже часто дисонують із реноме людей, яких Ви обираєте для реалізації цих цілей? Що це: необачні чи, навпаки, добре продумані «експерименти»?

По-перше, про «дуже часто»: такої статистики ні в кого немає, тому твердження некоректне. По-друге, національна революція – це не «експеримент», а єдиний порятунок для української нації: націоналісти не експериментують над людьми – цим займаються або вчені (якщо досліди на тваринах були вдалі), або злочинці і влада (якщо народ не має можливості захиститися від них). По-третє, ми шукаємо не «добрих людей», а добро в людях. По-четверте, наші ідеали і цілі – речі святі для нас, а от політичних лідерів ми, на відміну від інших, такими не вважаємо. Тому орієнтуємося не на різних «святих» пройдисвітів, а на звичайних, тобто грішних, людей, із допомогою яких тільки й можна втілювати в життя святі ідеали – іншого способу немає: нам же йдеться не про особисту вигоду, а про добро нації, України. По-п'яте, нас ніхто не уповноважував перекривати будь-кому «шлях від Савла до Павла»: кожен може змінитися на краще, кожен може стати на шлях служіння Україні.

Чи не здається Вам, що Ви надто категоричні: у котрого політика, місцевого чи столичного, не тицьнеш пальцем – майже кожен «нездалий». Чи можете назвати бодай десяток сучасних політиків, яким Ви симпатизуєте?

Не здається. Просто не треба плутати особистісне і політичне. Я знаю чимало людей по цілій Україні і в різних політичних середовищах. Багато з них мені симпатичні як особистості. Але в ідеології та політиці я симпатизую тільки тим, чия діяльність – на користь Україні. А називати нікого не буду – не хочу, щоб упереджене ставлення до мене перекидалося і на них.

Які види в «Тризуба» та Іванишина на виборчу кампанію-2006? Ставитимете знову на партію Бойка чи іншу?

Про це скажу хіба через кілька днів, коли виясниться, чи зможе партія Богдана Бойка самостійно йти на вибори. Але одне знаю напевне: «Тризуб» і на цих виборах буде пропагувати свою Програму, а не якусь зграю «святих» обіцяльників.

Недавно одна газета, посилаючись на буцімто думку не тільки дрогобичан, але взагалі «галицького громадянства», визнала, що Ваша «діяльність в останній час не додає авторитету нашому містові». Чи уявляє собі Іванишин, що було б із ним, якби діялося це в часи середньовіччя?

Приємно, що є така потужна газета, яка поставила собі за мету вивчати вплив Іванишина на авторитет Дрогобича і досліджує це не тільки на місцевому матеріалі, а навіть у масштабах цілої Галичини. Відрадно також, що ця газета так об'єктивно оцінює мою діяльність, поділяючи її на два періоди: попередній, коли мої дії піднімали авторитет міста, й «останній час», коли щось пішло не так. Прикро, звичайно, за Дрогобич, який так тяжко страждає виключно через Іванишина. Але хочеться вірити, що все ж справи не безнадійні і самовіддана діяльність цієї газети та її авторів сторицею перекриє Дрогобичу ті втрати, яких місто зазнало через Іванишина.

А на чисто риторичне питання «Чи уявляє собі Іванишин, що було б із ним, якби діялося це в часи середньовіччя?» дозволю собі зреагувати зустрічним: «А чи уявляють собі ті, що паплюжать Іванишина, що було б із ними, якби Іванишин справді був таким, яким вони його змальовують?»

6.07.2005

НАЙБІЛЬША ЗАГРОЗА ДЛЯ УКРАЇНИ

Василю Петровичу, сьогодні багато говорять про те, що Україні загрожує розпад. Чи погоджуєтесь Ви з цим твердженням і як Ви можете оцінити теперішнє політичне становище України?

Щодо першого, то повністю погоджуюсь: зараз про це справді багато говорять. А політичне становище України оцінюю як критично-кризове.

Так, але чи загрожує Україні розпад?

З погляду системності, розпад загрожує будь-якому складному цілому. А кожна держава – це не просто складне, а надзвичайно складне функціональне утворення, цілість якого забезпечується його системністю. Система, зокрема політична, функціонує, доки в ній діє такий баланс сил, коли переважають інтегруючі, доцентрові сили. Якщо доцентрові та відцентрові сили починають урівноважуватися (як це бачимо в Україні), настає застій, далі – кризова ситуація, за нею – криза, усунути яку можна тільки додатковою енергією для посилення інтегруючих чинників. Якщо ж руйнівні, відцентрові сили політично структуруються і переважають, держава як система розпадається (як, наприклад, СРСР, Чехословаччина, Югославія, Ефіопія, Кіпр). Отака політична механіка.

Розпад загрожує не тільки Україні. США, Канада, Іспанія, Франція, Бельгія, Великобританія, Італія, Росія, Молдавія, Азербайджан, Грузія, деякі країни південно-східної Азії, чимало країн Африки теж балансують на цій межі. І влада кожної з них по-своєму запобігає цьому, діє. Росія, наприклад, щоб зберегтися як імперія, мусить воювати; США і постійно воюють, і щойно прийняли закон про державність англійської мови. А умовно-українська влада (кажу так, бо там українців – як кіт наплакав) ні не усвідомлює цього, ні не знає, як цьому запобігти. Тому про єдність держави тільки говорить. І – свято вірить в абсолютну дієвість зовнішніх гарантій, адміністративно-бюрократичних заходів, структурних і кадрових змін. А вплив внутрішніх і зовнішніх деструктивних

факторів стрімко наростає. То ж ситуація стає не просто кризовою, а критично-кризовою. Як у час ГКЧП... Тільки роль гекачепістів тепер відведена вітценківцям і «регіоналам».

Зараз Україна перебуває в післяреволюційному періоді. На Вашу думку, який крок чи кроки з 10-ти, запропонованих Президентом, було реалізовано в Україні після революції?

Ніякого післяреволюційного періоду в нас нема, бо не було революції. Тоді справді була ситуація з усіма (за винятком ідеологічних і програмових) ознаками революційної, яка, на жаль, не набула логічного завершення. Бо революція – це радикальний метод досягнення якісних (наголошую: якісних!) змін у суспільному житті, реалізація революційних ідей і програм. А таких лідери тодішньої опозиції ні не мали, ні не планували, ні не здійснили: їм ішлося не про те, щоб змінити систему, яка піднесла і збагатила їх, а про те, щоб очолити її. Звідси й нинішня гризня за портфелі, а особливо – форми, у яких вона ведеться. І де тут вплив «революційних мас», Майдану, народу? Тому вираз «помаранчева революція» – чисто фігуральний. І означає він не більше, як зміну персоналій біля керма влади.

А про «Десять кроків назустріч людям» краще від Р.Зварича і не скажеш. Коли нещодавно його зненацька запитали, навіщо ще якась програма майбутньої коаліції, якщо є «Десять кроків...» Президента, то він, розгубившись, сказав правду: «Бачите, «Десять кроків...» – це було для виборів, а тепер...» Тобто, це були не програмні напрямні, а тексти разового використання – «для електорату». А всі роки незалежності реалізуються – цілеспрямовано, плано-мірно і наполегливо – чийсь зовсім інші «кроки»: програма неокolonізації України, програма внутрішньої окупації України, програма знелюднення України, програма федералізації України, програма внутрішнього розчленування народу, програма денационалізації українців, програма знищення української нації через «політичну націю» – аналог «радянського народу», програма обездуховлення та деморалізації українців, програма знищення українського села, програма розпродажу та розкрадання держави, програма грабежу народу через зростання цін і тарифів... І щось не видно програм влади, які могли б зупинити це.

«Помаранчева» коаліція – це... Продовжте фразу.

...Наполеглива спроба голодних павуків у банці виробити справедливі принципи поділу щойно впольованої мухи.

Як вважаєте: можливий компроміс між «помаранчевими» і «регіоналами»?

По-перше, у політиці бувало й не таке. По-друге, ніякої сутнісної і нездоланної різниці між ними насправді немає – є відмінність, так би мовити, «конфесійна»: хто кому підпорядковується. По-третє, компроміс залежить не від них, а від їхніх господарів: домовляться господарі – підуть на компроміс і вони. То тільки своїх виборців можна обманути, «кинути», а з господарями так не жартують...

Але нащо нам перейматися цим, коли для нас, для української нації, це нічого не змінює: названі мною «кроки» здійснювалися за «червоних» і за «регіоналів», здійснюються за «помаранчевих», будуть здійснюватися і за «помаранчево-синіх» чи ще якихось – поки об'єднана національною ідеєю українська нація не покладе цьому край. А таки, з Божою поміччю, покладе.

Міжпартійна боротьба – мета сучасної політики. Ви погоджуєтесь із цим твердженням?

Ні, звичайно. Мету політичної боротьби визначають ідеї. А наші політики ідуть у політику із триединою метою: дорватися до влади, якомога більше урвати, залишатися при кориті якомога довше. А міжпартійна гризня – це для них не мета, а небажана, але необхідна процедура, щоб пробитися до державного корита, де завжди тісно: інші ж прагнуть того самого...

Хочете переконатися? Запитайте перед виборами будь-якого кандидата, чого він іде в політику. І в більшості випадків почуєте: «Я йду, щоб зайнятися економікою!» Щоб Ви знали, у перекладі з нашої політичної на українську мову це означає: «Я йду красти!» Що потім і робить. А Ви кажете!.. Боротьба – це щось інше. Має рацію Ліна Костенко: «Є боротьба за долю України. Все інше – то велике мискоборство».

Сьогодні «помаранчеві» твердять, що прагнення Президента до НАТО – це гарантія територіальної цілісності України. Як Ви вважаєте: це позитивна мета чи чергова загроза іноземного загарбництва?

Передусім вважаю нинішні українські прагнення до НАТО, ВТО, ЄС, СНД, ЄЕПУ тощо якщо не свідомим злочином проти української нації, проти України, то політичним ідіотизмом. Єдина реальна гарантія цілісності держави – це монолітна єдність нації, готової до останньої краплі крові боронити свою територію, незалежність, державність, суверенність. Хтось із наших політиків, особливо державних діячів, хоч палець об палець ударив для досягнення цього? Було якраз навпаки!..

Але коли не можеш ні згуртувати, ні об'єднати, ні підготувати націю і ціле суспільство до можливих випробувань, коли представників нацменшин для цього замало та й сподіватися державозахисних подвигів від них марно, а сидіти на найвищому кріслі хочеться довго, – тоді доводиться проситися в найми, у прийоми, у квартиранти в чужій хаті. Особливо – у НАТО, бо цей блок гарантує не тільки зовнішню, але й внутрішню безпеку країни-учасника: тобто, що все залишиться, як є (передусім названі вище «кроки!»), – будуть змінюватися тільки їхні маріонетки на керівних посадах. Звідси й «зачарованість на Захід»: їх це влаштовує. А нас, українців?

І ще. Часто люди влади виправдовують своє капітулянтство тим, що Україна не може без зовнішньої допомоги вирішити свої економічні, соціальні та інші проблеми. Таким раджу спробувати менше красти. Якщо хоч десяток мільярдів доларів, зекономлених таким чином, щорічно вкладати в українську економіку, то... Але їх цей варіант чомусь не влаштовує. Є інший: розпродувати Україну шляхом парцеляції – частинами: спочатку, наприклад острови – Тузлу, Зміїний, потім – Крим, далі Донбас... Можу навіть порадити покупців. Але й це їм не підходить: при роздрібній торгівлі українськими багатствами це зійшло з рук, але при парцеляції народ може збунтуватися і вибере інших, а вже ті, не будучи дурнями, продадуть Україну оптом. І хто тоді залишиться з носом?..

Україна розділена політично і психологічно, бо... Подайте власну аргументацію.

...Бо не об'єднана ідейно. Ще в перші роки незалежності один японський політик, коли його запитали на прес-конференції в Києві, чого бракує Україні, щоб стати розвинутою країною, відповів

одним словом: «Націоналізму». Наші ж політики вважають, що бракує їх при владі. Але рація – таки за цим японцем.

Коротко охарактеризуйте сьогоднішню владу. Виділіть її позитиви і негативи.

Ви філолог за освітою, а тому знаєте правило: погані твори недоліків не мають – у них є тільки окремі позитивні риси. Недоліки трапляються тільки в хороших творах. Аналогічно – і з владою...

А якщо серйозно, то я оцінюю кожну владу (як, до речі, й опозицію) не з конкурентно-політичних чи симпатико-апологічних, а виключно з націоналістичних позицій: наскільки вона діє в інтересах української нації, наскільки її діяльність сприяє чи суперечить державному самоутвердженню української нації. Тому мої оцінки влади не збігаються ні з самооцінкою влади, ні з оцінками її противників чи симпатиків. Так що про позитиви і негативи влади Вам краще поговорити з кимось іншим.

На Вашу думку, яка позиція є найкращою для України сьогодні: 1) повний нейтралітет, 2) союз із Росією, 3) європейська інтеграція (вступ у НАТО)?

Як у казці: наліво підеш..., направо підеш... То бачили вихід у «Прийдіть до нас княжити», тепер – у «Ми прийшли до вас, щоб ви нами княжили»?..

За п'ятнадцять років різні «Раби, підніжки, грязь Москви, Варшавське сміття...» тощо довели Україну до такого стану, що зараз кожний вибір обіцяє якісь вигоди, але насправді – кожен для неї згубний. Як казав Степан Бандера, це не для нас варено, то й нічого за ложки хапатися.

Щоб збагнути це, треба конкретизувати саме поняття «Україна». Бо в цьому контексті є «Україна» В.Ющенка і «свідків Ющенка» (означення Р.Винара), є «Україна» В.Януковича і Н.Вітренко, є «Україна» різних «соціалістів» (означення Д. Донцова), є «Україна» «патріотів-іскаріотів» (означення П.Скунця) тощо. І кожен пропонує те, що вигідно його «Україні», а насправді – йому самому.

Але в українській політиці зовсім не представлена Україна української нації – з її проблемами, потребами, інтересами. Спробуйте поглянути на цю проблему не як «помаранчевий», «біло-червоний»,

«синьо-білий», «червоний» тощо, а очима українця, і ви побачити зовсім іншу картину.

Україна не може втримати свій нейтралітет – ця розкіш під силу тільки для внутрішньо єдиних, міцних і багатих країн, а не для роз'єднаної, політично немічної та розграбованої неокolonії. Чим закінчуються для України будь-які союзи з Росією, теж відомо: це найкоротший шлях у небуття. Європейська інтеграція для української нації теж смертельно небезпечна, бо перекреслює будь-які надії на національне і духовне відродження: підпорядкування космополітичним єврозаконам з трудом витримують навіть нації, яким не забороняли їхню мову, не винищували поголовно інтелігенцію, не денационалізували, не русифіковували...

Ніхто за нас не буде вирішувати наших проблем. Вихід в іншому. А тим, що шукають для України кращої долі по чужих підворітнях, нагадаю слова Т. Шевченка: «У чужому краю Не шукайте, не питаєте Того, що немає І на небі, а не тільки На чужому полі. В своїй хаті своя й правда, І сила, і воля».

Чи маєте власну концепцію вирішення політичних проблем в Україні? Коротко її окресліть.

Маю, але не власну, а нашу – націоналістичну: об'єднання українців під прапором української національної ідеї, безкомпромісна боротьба за визволення української нації з-під ярма внутрішньої окупації і створення української національної держави. Детальніше вона викладена у творах Т. Шевченка, М. Міхновського, Д. Донцова, С. Бандера та їхніх послідовників. Політично актуалізована і конкретизована вона у «Програмі реалізації української національної ідеї у процесі державотворення» Всеукраїнської організації «Тризуб» імені Степана Бандери.

Нещодавно в передачі «Свобода слова» було сказано, що мовне питання сьогодні відволікає від інших питань, вирішення яких більш нагальне і важливе. Ви, як співавтор книги «Мова і Нація», що вийшла вже п'ятьма виданнями, поділяете цю думку?

Звичайно, поділяю, бо добре розумію роздратування тих, що так кажуть: в Україні ще стільки неукраденого, так життєво важливо встигнути вкрасти скоріше за інших, надзвичайно актуальним

є кулуарний «дерибан» майбутніх посад, а тут треба відволікатися на вирішення проблем «якоїсь» мови!.. От і дратуються нетерплячі.

А «Мову і Націю» ми з Ярославом Радевичем-Винницьким писали для нормальних людей, а не для них – онтологічно дефективних, як означив би їх Ярослав Костянтинович.

Зараз точиться дискусія навколо методів вирішення мовного питання в Україні. Одні вважають, що це проблема є штучна, тому й не потребує розв'язання, інші – що найкращим методом є референдум. А Ви як вважаєте?

Не в тому справа, чи вона штучна, а в тому, що вона проблема. У політиці небезпечно відмахуватися від проблем – це можуть використати вороги і конкуренти. А проблема мови – це проблема нації. І вона комплексна. Бо проблема статусу мови в державі – це проблема статусу нації в ній: яка доля мови – така й доля нації; яке ставлення влади до української мови – таке й ставлення влади до української нації. І за гвалтом про захист російської мови, якій ніщо не загрожує (порівняйте з умовами, в яких перебуває українська мова в Росії!), – не турбота про російську мову і навіть не стільки намагання зберегти за колишніми колонізаторами та їхніми холоуями статус господарів-колонізаторів, а не звичайних громадян України, скільки щось зовсім інше: створити на мовній основі потужну антиукраїнську п'яту колону і так забезпечити й увічнити постійно-присутність імпершовіністичної Росії в Україні.

І ніякий «мовний» референдум тут нічого не вирішить. Це не мовна, а політична проблема. І вона має політичне вирішення: утвердження й узаконення державності української нації.

Продовжте, будь ласка, фразу «Найбільшою бідою України є...»

...Брак націоналізму в українській політиці, що унеможлиблює створення української національної держави з реальною системою українського національного народовладдя.

Які наступні кроки плануєте зробити у Вашій політичній діяльності?

Утверджувати український націоналізм в українській суспільній свідомості і політичній практиці. Приєднуйтесь!

2006 р.

«ПОСТПОМАРАЗМ»: КРАХ ЧИ ШАНС?

Кажуть, телевізійники перед підписанням Універсалу національної єдності отримали касети із записом звернення Президента про дострокове припинення повноважень Верховної Ради і чекали сигналу з Банкової, щоб запустити його в ефір. Але не дочекалися. Чи кращий, на Вашу думку, був би цей варіант – розпуск парламенту і нові вибори?

Звичайно, розпуск і нові вибори – це для українців був би кращий варіант. Аргументів два.

По-перше, кожні вибори – це шанс для народу самому вплинути на процес державотворення, а не чекати п'ять років милості від внутрішніх окупантів. Тим більше, що партія регіонів своїми антиукраїнськими гаслами загнала нашу космополітичну владу на українські позиції, зробила її хоч і мимовільним, але захисником українства. Нові вибори змусили б табір влади взяти на озброєння гасла з ідейного комплексу українського національного державотворення – це був для них єдиний порятунок. А це змінило б докорінно нашу традиційно безідейну політику з її «свинорилою спрямованість вниз» (Є.Маланюк) – у соціально-економічні побрехеньки. А для Президента це був шанс заручитися підтримкою народу і не тільки перемогти політичних конкурентів, але й вирватися, нарешті, зі свого «оточення». На жаль, це прорахували й вони. А тому, щоб цього не сталося, вирішили за краще домовитися з регіоналами й уникнути нових виборів.

По-друге, якщо хтось має сумніви, чи справді нові вибори були б кращим варіантом, хай задумається над наступним. Із 2002 року, тобто від перемоги на тодішніх виборах до рад, «оточення» В.Ющенка постійно з кількох можливих варіантів політичної дії підказує (чи диктує?) йому найгірший – і для нього, і для українців, і для України. Так ця шайка вчинила й цього разу.

Спочатку ми отримали капіталістично-комуністичну коаліцію, а тепер – сіро-буро-малиновий уряд. Костенківець Юрій Мельник раптом стає міністром агропромислового комплексу за квотою... комуністів! Як можете прокоментувати цей парад парадоксів? Чи не вплинула, бува, на витворення цієї гримучої суміші нічна робота?

Зигзаги нашої політики виглядають парадоксами тільки з точки зору українських інтересів. Але наші державотворці керуються іншою логікою – тою, яка впливає з їхніх шкурних інтересів. А з цього погляду все логічно, бо корисно їм і їхнім господарям з-поза України. Наприклад, призначення Ю.Мельника – це ефективний спосіб «прив'язати» до антиукраїнської «ширки» (широкої коаліції) партію Юрія Костенка, який інакше міг перейти в опозицію і мав шанс об'єднати весь національно-патріотичний табір. А це вже була б загроза не тільки для них, але й – для далекосяжних інтересів їхніх господарів, що, звичайно, недопустимо...

До речі, чи є в сьогоденні світі подібні аналоги, коли політики так тяжко гарують: уночі приймають Конституцію, підписують Універсал, проводять засідання Кабміну?..

Але ж, Петре, Ви не нішній, а тому мусите знати, що більшість злочинних задумів здійснюється саме вночі – така традиція. Тим більше, що кожного разу знайдеться чимало вроджених політдіотів і платних холуїв, які видадуть будь-який антиукраїнський злочин за патріотичний вчинок, шахрайство за подвиг, зраду за мудрість, злодія за святого...

Незважаючи на риторичку Януковича, котрий весь час говорить про значимість ролі Президента, неозброєним оком видно, що почалася запекла боротьба за лідерство – хто головніший у державі. Які шанси в Ющенка де-факто залишитися першою особою?

Віктор Янукович має рацію подвійно. По-перше, роль Президента справді значима, оскільки він, навіть за умов політреформи, залишається єдиним у державі всенародно обраним діячем. Без Президента Янукович не зміг би законно, легітимно

стати Прем'єром. По-друге, мета очолюваної ним коаліції – якщо не ліквідувати, то хоч звести до мінімуму значення посади Президента, щоб обезголовити Україну. Але зробити це бажано так, щоб Віктор Ющенко раптом не збунтувався, не звернувся до народу, не виступив проти антинародної та антиукраїнської політреформи. Тому до часу варто робити реверанси в бік Ющенка як знакової фігури.

Правда, Янукович прекрасно знає те, чого не хочуть помічати патріотичні «свідки Ющенка»: що жодного дня Віктор Ющенко ще не був і не є Президентом України; що йому не дали можливості стати хоча б президентом власної адміністрації; що для того його й «оточили», щоб він не міг приймати самостійних рішень, – його «оточення» відвело йому скромну роль президента «Нашої України», та й то не дійсного, а почесного. Але теоретично за Віктором Ющенком поки що зберігається колосальний потенціал президентства, тому з боку Януковича розумно про всяк випадок і до певного часу погладжувати того, кого він називав котом Леопольдом, таки за шерстю...

Чи має Ющенко шанси залишитися першою особою в державі? Теоретично – так, практично – ні. Щоб залишитися першою особою, йому спочатку треба б стати першою особою. А його «оточення» дозволить йому це? Далі: здолати Януковича і його команду він може тільки з допомогою національно-патріотичних сил – звернувшись до української нації з роз'ясненням тої загрози, яку несе Україні політреформа, і з ідеями українського національного державотворення. А його зверхники і «ключники» дозволять йому зробити це? Діяти ж без дозволу, а тим більше всупереч, він не може – не той характер...

Чи перспективним для України було б пряме президентське правління – з огляду, звісно, на особистість Ющенка, котрий ні після парламентських виборів-2002, ні після президентських виборів-2004 так і не зумів ефективно розпорядитися величезним вотумом довіри нації?

Президентське правління було неможливим з кількох причин. По-перше, для цього передусім потрібен Президент і його

воля, чого не було і нема. По-друге, в Україні немає для цього ні відповідної юридичної бази, ні, головне, суспільного запиту. По-третє, президентське правління можливе тільки з опорою на якісь надійні сили в державі, а бажаючих підтримати нищівний демоліберальний курс Президента (насправді – його «оточення») фактично не було. Тому це був чисто авантюрний заклик – але не від надмірної революційності, а з переляку перед операцією відрізання рила від корита. От і послали хлопців на Майдан озвучувати цю безживну ідею.

Своєю зацикленістю на соціальній проблематиці Ющенко перевершив навіть комуністів. А його відвертість після ста днів перебування на посаді Президента шокувала кожного свідомого українця: він сказав, що його мета – щоб кожен громадянин мав трішки грубший бутерброд, ніж дотепер. Очевидно, таку мету, турбуючись про худобу, міг би поставити перед собою фермер, але не глава однієї з найбільших держав Європи, формальний лідер нації. І раптом після підписання Універсалу та обрання Януковича прем'єром Ющенко підкреслює, що досить спекулювати навколо соціальної проблематики, що треба говорити про те, що може об'єднати націю! Чи означає це, що Президент урешті-решт зрозумів хибність свого внутрішньо-політичного курсу?

«Зациклений», як Ви кажете, на соціальній проблематиці не один Віктор Ющенко – це стратегічна настанова всіх антинародних і антинаціональних сил: щоб всістися і втриматись на шиї народу, треба скерувати суспільне мислення виключно в сторону матеріального, особистої вигоди і чисто біологічних потреб, привчити людей молитися не Богу, а мамоні, думати тільки про себе, а не про загальне, громадське, національне тощо, а якщо є можливість, то звести народ злиднями до стану виживання, а потім обіцяти голодним шматок хліба, щоб відволікти їх від ідеї створення власної, національної держави і власного, національного народовладдя.

Турбота політика про соціальні проблеми народу – природна і корисна, але тільки тоді, коли вона не протиставляється

головному і визначальному в долі кожного народу – його державному самоутвердженню. Народ, який повірить, що заради соціальних благ варто відмовитися від мети створити свою національну державу, приречений на поневолення і життя з ласки тих, хто його переконав у тому, що соціальне важливіше від національного. Чому свого часу жменька більшовиків так легко здобула владу в найбільшій державі світу? Тому, що перед тим абсолютна більшість інтелектуального проводу народів імперії десятиліттями переконувала людей, що матеріальне важливіше від духовного, а соціальне і класове – від національного. Дмитро Донцов таких заворожених соціальним називав «соціалідіотами». Демолібералізм довів практику використання соціалідіотизму і соціалідіотів для досягнення своїх злочинних цілей до вершин досконалості. А в українській політиці соціалідіотизм просто процвітає – змінюються тільки прізвища соціалідіотів.

А щодо того, чи зрозумів Президент хибність настанови на соціально-економічну проблематику і потребу в національних пріоритетах як факторах державотворення, то час покаже. Думаю, що якби він сам визначав свій внутріполітичний курс, усе було б інакше. Кажу так, бо пам'ятаю, як захопив його в 2001 році комплекс ідей національного державотворення, який ми з полковником Євгеном Філем викладали йому. Але потім прийшли різні червоненки, порошенки, пасхавери і скерували його на шлях соціалідіотизму демоліберального зразка. Результат відомий, і його ми зараз і обговорюємо.

Чи може ця так звана «універсальна» політика стати пастрою для Президента? Адже, розширивши коаліцію до переконливої більшості, можна легко зніщувати йому імпічмент.

А нащо? Зараз Президент потрібний їм – і для надання легітимності їхній владі, і для заспокоєння Заходу, і для протиставлення його опозиції, передусім лідеру БЮТу. На часі інше – шляхом полтреформи перебрати від нього якомога більше владних повноважень. То ж якщо Президент погодиться бути тільки «весільним генералом» в українській політиці, то має всі шанси всидіти в своєму кріслі до кінця каденції. Імпічмент – це крайній

захід, він доволі небезпечний, бо опозиція може мобілізувати народ на захист Президента, повалити ще не зміцнілу владу і сама стати владою. Легітимний, але «оточений» і обезвладнений Президент – це для них подарунок долі...

Тим більше, що зараз єдина опора Президента – це «Антикризова коаліція» на чолі з Януковичем: тільки вони його підтримують, тільки вони хвалять, тільки вони захищають... «Любі друзі» вже в більшості переметнулися до переможців, а колишні «свідки Ющенка» тепер говорять про нього таке, що гидко слухати. Тому Президент відтепер – їхній: він їхній приз, їхня власність, їхній інструмент. Нащо ж його відкидати?

Контрольний пакет акцій ЗАТ «Україна» тепер перейшов від Вашингтона до Москви. У що вилетється для нашої держави зміна власника контрольного пакета?

Пріоритетне право висмоктувати з України всі соки і тримати Україну на короткому політичному та економічному повідку було і залишається за Москвою – тут ніяких особливих змін не передбачається. А от процеси денационалізації, «роздержавлення» українців і неоколонізації України посиляться.

Для національно-патріотичного політикуму це створює дуже сприятливі умови для згуртування і наступу. Бо «постпомаразм» – це і крах безпідставних надій, і реальний шанс започаткувати власний, український шлях. Вистачило б тільки розуму і відваги.

Чи має, на Вашу думку, певні зобов'язання перед Москвою Янукович? І що може стати йому на заваді, щоб їх не виконати? Адже підписаний ним Універсал не гарантує нічого, позаяк в Україні віроломно порушуються не тільки закони, але й засадничі норми Конституції.

Про зобов'язання Януковича перед Москвою не скажу, бо я при цьому не був, а відгадувати не вмію і не хочу. Знаю тільки, що Москва зустріла перемогу Януковича як власну, а це означає, що Кремль пов'язує з ним певні сподівання.

Чи буде Віктор Янукович слухняним виконавцем волі Москви? Побачимо. Стан українського політикуму такий, що ніякої

ефективної протидії антиукраїнським діям влади він організувати не може. Що реально може обмежувати Януковича в задоволенні апетитів Москви, – так це інтереси того олігархічного клану, який він очолює, а також загроза втратити владу. Саме так буде свої стосунки з Московією Лукашенко, який теж має тільки демоліберальну опозицію.

Регіонали задовільнили свої владні амбіції повністю. Комуністи теж не виказують наразі якось претензій. І в соціалістів нема підстав нарікати на долю, однак Вінський може сплутати їм карти. Частково задоволені нашоукраїнці і костенківці. За бортом залишився тільки БЮТ. Яка, на Вашу думку, може виникнути суміш на цьому – опозиційному полі, на якому опинилися тимошенківці та уламки інших різношерстих партій і блоків? З якими іконами і гаслами підуть вони до виборців тепер? Кого гнатимуть «геть», кому пропонуватимуть тюрми, кого намагатимуться зробити святим? Адже весь арсенал примітивізму вже апробовано і дискредитовано.

Ну, це розум завжди обмежений, а дурість людська безмежна, тому щось нового та втнуть.

А Ваше питання зачіпає стільки проблем, що ґрунтовна відповідь потребує окремої розмови. Тому відповідатиму ескізно.

Спочатку – про партії влади. Регіонали виборювали владу не для задоволення амбіцій, а заради вигоди. Тому відразу, як тільки було обрано Прем'єра, вони кинулися в атаку на банки – ввести своїх людей у надзірні ради. І тут же наткнулися на глухий опір: соціалісти промовчали, але не проголосували за жодну їхню пропозицію. Тобто реальний «дерібан» основних фінансових потоків поки що відкладається. Очевидно, доведеться або ділитися, або воювати із «соратниками». А ви кажете... Комуністи підписали Універсал, але – із застереженнями (тобто залишили собі можливість почесного відступу), крім того – не увійшли (чи їх «не увійшли») в уряд. А це може мати дуже далекосяжні наслідки. Соціалісти вже роздають інтерв'ю про можливий вихід із коаліції. Чому і для чого? У нашоукраїнців намічається крутий «розбірняк» на найближчому з'їзді – із непрогнозованими

наслідками. Костенківцям кинули аграрно-міністерську кістку, до того ж – із компартійного столу, що багатьох гримнуло в чоло і змусило задуматись про долю, політику і керівництво партії. Так що до ідилії у владному середовищі дуже і дуже далеко.

Тепер про опозицію. Реальною є поки що опозиція БЮТу. Цей блок має три постійні ознаки, кожна з яких зараз набирає особливого значення.

По-перше, це традиційно протестний блок – і за електоратом, і за політичною настановою лідера. У нас завжди було проти чого протестувати, а зараз – тим більше. Розчаровані «помаранчеві» вже потяглися до Юлі Тимошенко. Туди ж піде частина соціалістів. Будуть і розчаровані політикою регіоналів, і багато з них теж може піти у БЮТ. Пропорційна система виборів змушує дрібні партії приставати до більших і перспективних, а тут у БЮТу конкурентів небагато. Так що цей блок просто приречений на кількісне зростання.

По-друге, БЮТ ніколи не був ідеологічним об'єднанням, не мав чітко вираженої ідеї та програми, що для протестного об'єднання було вигідним, бо дозволяло згуртовувати людей різних переконань. Зараз час актуалізував потребу в ідейно-програмовій визначеності опозиції, без чого не можна ефективно протиставитись ідеологічно різношерстій владі, і БЮТу ніщо не заважає включити в свою програму ті ідеї, на які очікує суспільство.

По-третє, цей блок має харизматичного лідера, який за особистими якостями вигідно відрізняється від інших політичних лідерів і викликає повагу навіть у противників і конкурентів.

Отже, зараз характер опозиції визначається виключно характером БЮТу.

Чи буде ще й інша опозиція? І чи потрібна вона? А якщо потрібна, то яка? Чи можлива «ліва» опозиція? Чи з'явиться, нарешті, ідейна національно-патріотична опозиція?

У першу чергу це залежить від Юлі Тимошенко. Якщо вона зуміє поєднати свою боротьбу за владу з ідеями національного державотворення, то БЮТ стане єдиною і переможною опозицією, суспільна потреба в інших опозиціях просто відпаде, а якщо

такі (передусім кон'юнктурні) і виникнуть, то жодних шансів на перемогу в них не буде.

Про «ліву» опозицію не говоримо: вона безперспективна, оскільки червоні при владі.

Тому в другу чергу поява іншої опозиції залежить від проведів національно-патріотичних об'єднань. Але для цього їм треба зробити те, що досі було непосильним для них: підняти прапор української національної ідеї, об'єднатися під ним і виступити єдиним фронтом з чіткою програмою українського національного державотворення і народовладдя. Побачимо, як буде на цей раз. Але не здивуюся, якщо його лідери, як завжди, поведуть українців, іншим шляхом – манівцями безідейності, політичної школярщини, настанови на особу, чужих доктрин, соціалідиотизму тощо: політична імпотенція і вроджене холуйство фактично не виліковуються...

Пригадую, одного разу «Галицька Зоря» попросила Вас прокоментувати якусь чергову бздуру наших політиків, а Ви відповіли, що коментувати і прогнозувати щось у нашій політиці можуть не політологи, а психіатри і криміналісти. Тим не менше, після цього не раз коментували і прогнозували. Зрештою, робите це і сьогодні. Що це означає: Іванишин набув фаху психіатра чи криміналіста?

Ні перше, ні друге. Я мав на увазі, що найцікавіші речі про нашу політику сказали б або криміналісти, або психіатри, бо наші політики – це передусім їхня клієнтура. Але щось не видно аналітичних праць ні тих, ні тих. От і доводиться коментувати цей ідіотизм політологам. Що й роблю, накликаючи на себе кожною публікацією гарчання влади, паплюження різних опозицій і злобне гавкання з боку патріотів-іскаріотів. На щастя, мені йдеться не про них, а про людей, про українців, про долю нації і майбутнє України. Прорвемося!

2006 р.

НА ВІСТРІ БОРОТЬБИ

(інтернет-конференція Провідника)

14 серпня цього року редакція «Бандерівця» провела інтернет-конференцію Провідника «Тризуба» ім. С. Бандери полковника Василя Іванишина з членами та симпатиками Організації.

Надійшло два близьких за змістом питання щодо Галичини, на які постараюся дати одну відповідь.

Ст. булавний Сергій Барабаш, Січеславщина: Друже Провідник, вибачте за різкий тон мого запитання, але інакше спитати не можу. Я сам із Січеславщини, намагаюся не марно прожити своє життя і вже не перший рік є членом Організації, яку Ви створили. Більше того, усіма досягненнями у своєму житті я, власне, завдячую «Тризубу» і його керівникам. Я націоналіст, а значить – соборник; я ні в якому разі не розділяю українців за територіальним принципом, чудово розуміючи всю небезпеку такого поділу. За родом своєї організаційної діяльності часто буваю і в західноукраїнських областях. Спочатку в мене було дуже шанобливе ставлення до моїх братів з-за Збруча. Це ж вони були промотором у здобутті Незалежності в 1991 році. Але потім, на мій погляд, усе змінилося. Якщо в нас – на Січеславщині – з кожним роком рівень державницької та національної свідомості зростає, то складається враження що в Галичині зростає рівень ідіотизму серед населення. Галичани на кожних вибори голосують за політичних шахраїв та повій, а через деякий час скаржаться на ними ж обраних панів. Як можна бути такими лохами? Невже галичани не схаменуться і надалі будуть підтримувати всяку антиукраїнську нечисть?

Майор Віталій Применко, Донецчина: На минулих президентських і парламентських виборах частина членів «Тризуба» з Наддніпрянщини працювала на виборах у

західноукраїнських областях. Тоді в агітаційній роботі галичани передусім запитували: «Ви за Ющенка чи ні?» І якщо у відповідь чули «ні», то часто продовження розмови вже не було. Чи змінилася ситуація зараз? Як тепер галичани, які вважали нас, бандерівців, провокаторами і зрадниками, реагують на ті речі, які ми виголошуємо вже не перше десятиріччя?

Найпростіша відповідь: ситуація різко змінилася, і зараз галичани переважно чортихаються при згадці про тих, за кого і на кого недавно молилися. Але все не так просто.

Галичани завжди були, є і будуть за українську національну державу – незалежну, соборну, суверенну. У ХХ ст. вони довели це якнайпереконливіше: УСС, ЗУНР, УГА, Злука з УНР, УВО, ОУН, УПА, УГВР, півторадесятилітня бандерівщина, відродження УГКЦ, рух «неформалів», ТУМ-«Просвіта», Рух, похідні групи на Наддніпрянщину, «Українська Хвиля» («Ланцюг Злуки») від Карпат до Києва, незалежність і державність України... Усе це – не тільки історія України, але й частка біографії якщо не конкретного галичанина, то неодмінно – когось із його сім'ї. Такі речі не забуваються і не минають безслідно. І тому, незважаючи на терор, репресії, масові виселення, штучне вичавлювання галицької молоді з рідного краю, пропагандивний компартійний, а тепер демоліберальний антиукраїнський тиск тощо, Галичина завжди була і залишиться bastiоном українства.

І на виборах 2002, 2004 і 2006 років, як і на всіх попередніх, галичани голосували не проти, а за українську державу. І не їхня вина, що їхній патріотизм постійно використовують різні кон'юнктурники, шахраї та пройдисвіти, які свою гризню за владу подають наївним як боротьбу за Україну. Уся вина падає на політичний провід (і галицький, і всеукраїнський), який уже стільки років переконує українців, що орієнтуватися треба не на ідею, а на особу, і кожного разу пропонує народові чужі доктрини, а на роль благодійника, спасителя чи месії – чергового злодія або шайку злодіїв.

Нашу пропаганду галичани у більшості своїй не сприймали не тому, що їм були чужі наші ідеї, а тому, що свято вірили

в обіцянки та фальшивий патріотизм брехливих вождів «пома-разму» і сприймали кожного іншого як ворога України. А які чутки про нас розпускали (і розпускають) різні патріоти-іскаріоти, ви знаєте.

Тепер наша правота очевидна, як очевидні і «помаранчевий» обман, і нікчемність нинішніх вождів, вождиків та їхніх платних і вроджених холуїв. Але втішатися тим, що нині галичани визнають нашу рацію, не доводиться. Бо іншого, справді ідейного політичного проводу й надалі немає. І зараз у Галичині ті самі, що недавно змушували людей безтямно кричати «Так, Ющенко!», з великим запалом звинувачують Ющенка і його «оточення» в обмані і зраді – щоб знову здобути симпатії розчарованих галичан, знову наркотизувати їх фальшивими обіцянками та безпардонним обманом і знову запропонувати їм чергового кандидата в месії. І жодна політична сила не розкриває народові суті цього обману, не пропагує українську національну ідею, не пропонує реального механізму участі народу в державотворенні тощо. Що і як пропагують численні «ОУН», КУН, інші «теж-націоналістичні» організації, ви знаєте: себе, а не ідеологію націоналізму чи програму національного державотворення. А сил і можливостей самого «Тризуба» може знову виявитися замало. Тому треба подвоїти наші зусилля – і в пропагуванні нашої Програми, й у стимулюванні інших до цього. Бо якщо не ми – то хто?..

Поручник Андрій Пилипась, Київ: Друже Провідник! «Тризуб» незмінно – уже 13 років! – діє під тими самими гаслами і на тих же засадах, з яких він і починав. Ситуація за ці роки часто змінювалась. У різні часи ми, бандерівці, по-різному ставилися до влади та політикуму, враховуючи їхні конкретні кроки. Ми завжди знали, що тільки червоно-чорний прапор боротьби приведе нас під синьо-жовтий стяг свободи. Ми завжди готувалися до національної революції – у мирних чи силових її формах. Зараз же, після стількох років боротьби, складається враження, що наші зусилля не дають тих результатів, про які ми мріємо, що «Тризуб» так і не зміг переломати ситуацію не тільки в державі, а й навіть у націоналістичному

русі. Чи зможемо ми й надалі протриматися як революціонери в цей цвинтарно-спокійний час? Чи втримається Організація на плаву?

По-перше, українці ще не запалилися ідеєю створення національної держави не тому, що є якийсь брак у наших ідеях, концепціях, програмних засадах тощо. Той ідейний комплекс, який ми пропагували і пропагуємо, не тільки витримав перевірку часом, але й виявився безконкурентним – нічого більш продуктивного і кращого ще ніхто українцям не запропонував.

По-друге, те, що ми діємо поза межами можливого, що працюємо до знемоги, що наших хлопців десятками кидають за ґрати, ще не означає, що наших зусиль достатньо. Україна – не Андора чи Монако, а одна з найбільших європейських країн. Донести свої ідеї до мільйонів українців, тим більше – в умовах тотальної інформаційної блокади «Тризуба», дуже складно і витратно. Але як тільки з'являється найменша фінансова можливість, ми робимо те, що не під силу іншим. Пам'ятаєте жарт Євгена Марчука після одної нашої пропагандивної акції в 1999 році? Він тоді сказав: «Є тільки дві інституції, що можуть за одну ніч закидати цілу Україну листівками: це влада і «Тризуб» імені Бандери». І чомусь у 2004 році «нашоукраїнці», які мали повно «соратників», звернулися за допомогою в пропагандивній роботі на сході України не до них, а саме до нас...

По-третє, Євген Коновалець і його соратники та наступники двадцять років (!) готували націоналістів і суспільство до масової участі в боротьбі за Українську Соборну Самостійну Державу. І це – з якими кадрами і в умовах зовнішньої окупації, коли ворог був очевидним, а не ховався за маску патріота і не вигукував на імпрезах «Слава Україні!» Вони теж хотіли досягти бажаного скоріше, але без участі народу не можна ошчасливити народ, а наше суспільство ще в масі своїй не готове до боротьби за своє. Значить, його треба готувати. І не доти, доки є сили, а доти, доки треба. Хто, крім нас, це робить? Отже, нашу діяльність треба продовжувати: заміни нам нема, а бандерівці не капітулюють і живими з бою не виходять...

По-четверте, ми вміємо діяти і в час спокою, і в кризові моменти: «За всіх відмовчати, коли всі кричать. За всіх прокричати, коли всі мовчать» (П.Скунць). Єдине, що нас стримує, це наші скромні можливості. Значить, треба шукати тих, що можуть нам у цьому допомогти. Інших стримуючих факторів, тим більше ідеологічних чи програмових, для нас немає. Зверніть увагу: наші вороги і противники нас тільки лають, але вступати з нами в публічну полеміку ще не наважився жоден. Бо знають – наше буде зверху!

І останнє. Усі ми боремося за державність української нації, за українську національну державу та українське національне народовладдя – за Українську Соборну Самостійну Державу. Переможемо? Обов'язково! Коли? Не знаю. Але знаю точно: нас не осудять наступні покоління за те, що ми не перемогли, як і ми не осуджуємо за це своїх попередників; ми будемо зневажені і прокляті, якщо припинимо святу справу української національної революції. І першими прокленемо себе ми самі. Бо сенс нашого життя – у формулі: «Здобудеш Українську Державу або згинеш у боротьбі за Неї». Як писав той же поет П.Скунць: «Той знаходить смисл бодай у смерті, хто його шукає у житті». Прорвемося!

Жанна Стемпіцька, Харківщина: Останнім часом у пропагандивних матеріалах «Тризуба» все частіше з'являється словосполучення «внутрішня окупація України». Будь-ласка, поясніть детальніше, що це значить і як із цим станом можна боротися?

Внутрішня окупація (*від лат.* загарбую, оволодіваю) – це така форма поневолення народу, коли народ опиняється під зловорожою владою вже не іноземних загарбників, а внутрішніх антинародних та антинаціональних сил, які зводять до мінімуму політичні права корінної нації, захоплюють і використовують виключно у власних інтересах економіку країни, намагаються штучно ділити і деморалізувати, денационалізувати і нищити поневолену ними націю, щоб унеможливити її визвольну боротьбу.

В Україні внутрішню окупацію здійснюють колишні московські окупанти та колонізатори, московська п'ята колона у

вигляді різних «червоних» партій, п'ята колона західного демолібералізму у вигляді різних «демократичних», «національно-демократичних» і навіть «теж-націоналістичних» організацій, а всі вони обслуговують основного грабіжника і узурпатора влади – чужорідний і космополітичний олігархічний капітал кримінального походження.

Помилка багатьох українських політиків та аналітиків у тому, що вони (у кращому випадку) помічають тільки безкарний **грабунок** народу олігархами і корумпованою та мафіозною бюрократією, а тому вважають нинішню українську ситуацію не внутрішньою окупацією, а тільки невирішеністю соціально-економічної і владно-структурної проблематики. Але насправді **основною ознакою внутрішньої окупації є не сам грабіж народу і держави, а передусім бездержавний і підневільний стан корінної нації, якій загрожує цілковите знищення: цілеспрямоване і планомірне.**

Злодій тільки крав би, а всі роки незалежності в Україні реалізуються – послідовно, наполегливо і без огляду на зміни влади – зовсім інші задуми: програма неокolonізації України, програма внутрішньої окупації України, програма витіснення українців із економічних, фінансових, інформаційних, державних системотворчих структур (а після реалізації адміністративно-територіальної реформи – і з органів місцевого самоврядування), програма знелюднення України, програма федералізації України, програма внутрішнього розчленування народу, програма денационалізації українців, програма знищення української нації через «політичну націю» – аналог «радянського народу», програма підміни національного народовладдя космополітичним «громадянським суспільством», програма обездуховлення та деморалізації українців, програма знищення українського села як живої клітини національного організму, програма розпродажу та розкрадання держави, програма грабежу народу через зростання цін і тарифів... І щось не видно програм влади, якоїсь опозиції чи партії, які б могли чи хоча б хотіли зупинити це. Натомість усі вони обіцяють трохи підвищити наші злиденні

пенсії та зарплати, а Віктор Ющенко, добра душа, після ста днів президентства ще й пообіцяв своїм улюбленим «маленьким українцям» трохи товстіший бутерброд... Ось так за умов внутрішньої окупації трактують народ його керівники.

А покінчити із внутрішньою окупацією можна тільки в один спосіб – шляхом створення української національної держави із всеохопною системою українського національного народовладдя. Інших методів просто немає.

Сотник Летун, Харківщина: Останнім часом у різних регіонах України почастишали виходи людей українського бізнесу на керівників того чи іншого рівня нашої Організації. Як правило, усі вони декілька років тому викидали гроші на підтримку того президента, який є зараз, сподіваючись, що ситуація в державі зміниться на краще, а в першу чергу – що зміняться умови ведення бізнесу, з'явиться якась світла перспектива для українських підприємців. Цього не сталося. Що «Тризуб» імені Степана Бандери може запропонувати їм, зважаючи на те, що люди бізнесу є прагматиками, а Організація є вузькофункціональною, яка не збирається бути, кажучи Вашими словами, «всім для всіх»? Чи можемо ми долучити до лав борців за УССД тих, хто, вкладаючи гроші в нашу боротьбу, хоче отримати якісь дивіденди?

Чомусь згадалося, що пообіцяв симпатичний шахрай Остап Бендер полохливому бізнесмену Кислярському із міфічного «Союзу меча та орала»: «Я вам дам парабелум!»

А якщо серйозно, то говорити з такою людиною треба передусім не як із бізнесменом, а як із українцем, і не один раз: він перш за все людина, а не тільки гаманець із грішми. По-знайомте його з нашою Організацією, ідеологією, Програмою, нашою оцінкою політичної ситуації, нашим баченням ролі бізнесу в українському державотворенні тощо, а головне – пробудить у ньому українця. Саме це визначить ваші стосунки з ним і його місце в боротьбі за Україну. «Тризуб» – не партія, він не виборює влади для свого членства чи керівництва, а тому не може пропонувати бізнесменам місце у прохідній

частині виборчого списку, якусь посаду чи вигоду після своєї перемоги тощо. І хоч нам не раз доводилося захищати окремих підприємців від рекету, від нечесних конкурентів, від «наїзду» корисливих чиновників тощо, самі ми таких пропозицій нікому не робили і свого захисту не пропонували: у нас інші цілі і завдання. Зате ми можемо запропонувати кожному українському бізнесменові (українцеві і не українцеві) те, чого не можуть інші і чим усе життя буде гордитися і він, і його нащадки: реальну **можливість** боротися за Україну, за українську національну державу, за неминучу перемогу української нації як єдиного і повновладного господаря країни. А вже місце, форму і спосіб участі в цій історично значимій справі він визначить для себе сам – як і міру своєї жертвовності.

Хорунжий Чорний, Львівщина: Якби владу в Україні взяли виключно регіонали, комуністи та соціалісти, то ситуація була б повністю зрозумілою. Ці московські холоуї здавали б державу оптом, а ми – націоналісти-бандерівці – захищали б її всіма доступними методами і засобами. Зараз же ситуація знову нагадує кучмівський варіант: при владі безхребетний «українофіл» Ющенко, який все ж таки залишається своєрідним символом державності, до олігархічно-комуністичної більшості пристала «дуже патріотична» олігархічно-демоліберальна «нашоукраїнська» фракція. Усе це є тим щитом, яким антиукраїнські елементи з перерахованих вище середовищ будуть прикриватися. Чи можна, друже Провідник, на цей «щит» плюнути, «добре вигострить сокиру та й заходитьесь вже будить!»? Бо, їй Богу, набридло вже це «мирне» життя. Таке «мирне», що чисельність українського народу кожного року і без відкритої війни зменшується на декілька мільйонів чоловік!

Плюнути можна на все, але – із дуже різними і для себе, і для Організації, і для справи наслідками... Тому хай плюються в українській політиці ті, що нічого іншого в ній не можуть.

Звичайно, можна вже зараз вдатися до радикальних акцій, сподіваючись, що це сколихне зневірене і наркотизоване брехнею суспільство. Але націоналізм – це ще й велика відповідальність

за наслідки своїх політичних дій. Сподіватися на те, що «Тризуб» кине кілька тисяч людей у силову боротьбу з нинішньою владою і переможе, – це, м'яко кажучи, наївність. А навіть якби переміг, то зуміли б ми сформуванати іншу, кращу для народу владу? Думаю, що Віктор Ющенко теж був не проти перетворити Україну в рай і цим вславити себе на віки. А чого досяг?

Але підемо далі. Припустимо, що ми таки вдалися до силового усунення нинішньої влади. Самі ми перемогти не можемо – потрібна підтримка політикуму і народу. Якого політикуму? Того, що навіть не писнув про те, що знову маємо «український» уряд без українців? До речі, у нинішній Верховній Раді вже не було поета Бориса Олійника, а тому й нікому було запротестувати проти чергового брутального плювка в лице українській нації, що складає майже 80 % населення України.

А якою буде реакція поділеного і політично дезорієнтованого народу на наші дії? Вдаримо по регіналах – і наткнемося на опір «голіворізам-бандерівцям» з боку їхніх симпатиків, а це коло 40 % електорату, рахуючи тих, що ще вірять комуністам і соціалістам. Вдаримо по захребетниках і патріотах-іскаріотах з «Нашої України» – і переважна більшість національно-патріотичних громадян повірять усяким юдам, патріотам-іскаріотам та політідіотам, що ми – найманці регіоналів... У кращому випадку – погубимо Організацію, у гіршому – спровокуємо громадянську війну, накличемо нових окупантів-миротворців, а народ замість своєї внутріокупаційної одержить чужу окупаційну владу. На інше розраховувати не доводиться.

Револуційний спосіб діянннн починається з револуційного способу мислення. І нам треба ще дуже багато зробити, щоб в Україні виникла критична маса людей із національно-револуційним способом мислення і щоб ця маса була включена в систему українського національного державотворення. Бо влада – це суспільно-політична система. А системі можна успішно протиставити тільки іншу систему, як це свого часу зробила ОУН. Інакше – або заміна влади за принципом «яке їхало, таке здибало», як це сталося внаслідок перемоги В.Ющенка, або

безтямний бунт, чимало героїв і море крові, у якій втонуть наші незалежність і державність. Але в обох випадках – ще більше уярмлення і зневіра народу.

А тому – не бунт, а революція, не хаос, а система, не авантюра, а націоналістична робота з людьми. Першочерговим є завдання змінити ставлення людей до влади і до своєї ролі в державі – за нашими формулами: «Не бійся, не вір, не проси»; «Вони не дають нам жити – ми не дамо їм панувати»; «Борітеся – поборете!»; «Нація не здобуде НІЧОГО, якщо боротиметься тільки за ЩОСЬ, а не за ВСЕ, що їй належить»; «В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля» тощо.

Михайло Власенко, Полтавщина: Пане Іванишин! Я познайомився з вашою Організацією порівняно недавно, хоча вже давно є прихильником українського націоналізму. Довший час я вивчав націоналістичне середовище, а точніше – ті структури, які називають себе націоналістичними. Висновки ж зробив плачевні – не тільки для себе, а й для України: не існує жодної націоналістичної організації, яка б залишалась на позиціях українського націоналізму та була б всеохоплюючою, потужною і впливала на ті процеси, які відбуваються там, де живуть українці. «Тризуб» у цьому випадку до уваги не беру, бо, незважаючи на повну ідеологічну сумісність з ідеологією українського націоналізму, ви все ж таки тільки вузькофункціональна структура, а не політична партія. Чи робляться хоч якісь кроки, щоб відновити широкий, потужний націоналістичний рух?

Тут є ще одне аналогічне питання, а тому наведу його і відповім відразу на обидва.

Член ОУН з-під стягу Бандери, Харківщина: «Тризуб» було створено з ініціативи ОУН. Як сталося, що після визнання «Тризуба» на 9-му Великому Зборі ОУН основним репрезентантом національно-захисної та молодіжної політики ОУН уже за три роки – у 1999 році – Організація була практично виключена з системи ОУН–КУН– «Тризуб»? На якому рівні зараз ваші стосунки з проводами ОУН та КУН? Чи

проводить Організація переговори з іншими об'єднаннями, які вважають себе націоналістичними?

Відповідь на перше питання члена ОУН з Харківщини частково міститься у питанні п. Михайла Власенка. Додам таке. По-перше, проводи цих організацій сприйняли створену компартійною номенклатурою і демолібералами Українську Державу за реалізацію споконвічних мрій українського народу, їхнє провідне членство потяглося в депутати і на державні посади – щоб цю злодійську державу «наповнювати українським змістом», а «Тризуб» продовжив боротьбу за українську національну державу – за УССД. По-друге, на кожних виборах від нас вимагали підтримувати якихось безідейних «своїх», які потім дбали тільки про власні інтереси і компрометували наше середовище і націоналізм взагалі. Ми заявили, що відтепер (після виборів-98) будемо підтримувати тільки тих, що беруть на себе конкретні – передусім ідейно-програмові – зобов'язання. По-третє, почалася гризня за впливи та владу і між цими проводами, і всередині кожного з них. Ми відмовилися підтримувати міжособну гризню і будь-яку групу, а тому до нас вороже поставилася кожна з них. От нас і «витіснили». Що це дало? «Тризуб» став самодостатньою націоналістичною організацією і знаходиться на вістрі боротьби за державність української нації – і в ідеологічно-теоретичному, і в практичному плані. Яке місце в українській політиці під керівництвом своїх провідів зайняли ці дві організації, ви знаєте...

Стосунки наші обмежені тільки спорадичними, принагідними особистими контактами.

Спроби відновити широкий, потужний націоналістичний рух були не раз, але жодна не була успішною: об'єднуватися, як ми це не раз пропонували, на спільних націоналістичних ідейно-програмових засадах лідери інших націоналістичних організацій чомусь не хочуть, а всякі інші об'єднання націоналістичних середовищ – нежиттєздатні.

Зараз, після політичного краху «помаразму» та олігархічно-червоного реваншу, робляться спроби якогось зближення.

У що це виллється – побачимо. Але виходити з бою за Україну заради самого об'єднання ми не будемо.

Христина Заневська, Буковина: Кілька років тому Вами була запропонована концепція політичної діяльності «Тризуба». Чи можна пояснити її актуальність на цей момент? І чому не видно великих кроків у напрямку розбудови свого політичного крила вашою Організацією?

Як уже згадувалося, «Тризуб» – вузькофункціональна організація орденського типу і, як така, мала три комплекси завдань: вишкільно-виховні, пропагандивні та націоназахисні. Із причин, про які йшлося вище, «Тризуб» виявився єдиною націоналістичною організацією, що продовжує справу наших попередників – українську національну революцію. А це змусило нас узяти на себе ще одну – політичну функцію. Практика показала, що опиратися у своїй діяльності на чужі структури і кадри є малоефективним – для постійної і системної організаційної, пропагандивної та політичної діяльності потрібні власні, націоналістичні представництва в громадах і колективах. Тому ми скористалися досвідом ОУН і започаткували творення на місцях станиць «Тризуба» – із ідейно близьких нам людей, які з різних причин не можуть стати з нами в стрій, але мають потяг до політичної діяльності.

А наші успіхи залежать виключно від наших матеріальних можливостей: знайти, вишколити, організувати, забезпечити людей засобами зв'язку, вишкільною та пропагандивною літературою тощо – справа не з дешевих. Усе решта в нас є: методика творення і функціонування станиць, відповідний досвід, концепція їхніх взаємин з Організацією і т.ін.

Стрелець Гнат, Січеславщина: Друже Провідник! Чому все, що Ви говорите про політику в Україні, здійснюється? Ви геній чи пророк?

Ні перше, ні друге: я націоналіст, конкретніше – бандерівець, до того ж – у другому поколінні. А націоналізм – це не тільки ідеологія української національно-визвольної революції та українського національного державотворення. Це ще й

особливий – націоцентричний тип світогляду та спосіб мислення, і філософська система, й універсальна гуманітарна національно-екзистенційна методологія, і теорія та практика суспільно-політичної діяльності. Націоналізм привчає і дає можливість бачити і розуміти світ адекватно-реальним, а не доктринально-аберованим, тобто спотвореним якоюсь доктриною, помічати за явищами дійсності – їхню сутність, а за фактами суспільного життя – закономірності національного буття. Звідси й точність політичної прогностики. Цього можна і треба навчитися – щоб не блукати життєвими манівцями і не діяти наосліп та безтямно.

Йосип Вовк, Канада: «Тризуб» усі роки свого існування підтверджував право називатися Організацією націоналістичною не на словах, а на ділі (прошу не плутати з брехливими гаслами Ющенка!). Але чому до сих пір Ви не зайнялися розбудовою своїх структур в місцях компактного проживання українців? Знаючи, що націоналісти в Україні ніколи не мали багато грошей, чи не могло б створення закордонних представництв вирішити організаційні фінансові проблеми? Адже діаспора переправила в Україну мільйони і мільйони доларів, сподіваючись на позитивний результат.

Нам завжди була потрібна фінансова підтримка, і ми з вдячністю сприйняли б і допомогу західної діаспори, бо «Тризуб» був і залишається єдиною в нашому середовищі організацією на самофінансуванні. Але до 1999 року ми в принципі не могли творити за кордоном свої представництва: у нашому, тоді ще єдиному, середовищі зарубіжними контактами займалися проводи ОУН, КУН та АБН. Ми знаємо, що для нашої Організації діаспора, зокрема в Канаді, збирала гроші, їх навіть привозили в Україну, але було встановлено правило, що такі речі робляться тільки через Провід ОУН. А тому ніколи ці гроші до нас не потрапляли. Правда, коли наша пресово-видавнича референтура – видавнича фірма «Відродження» у 1998 році робила перше в Україні перевидання книжки сл.п. Провідника ОУН Степана Бандери «Перспективи української революції», то з діаспори відгукнулися аж троє жертводавців: Ю.Борець (Австралія), С.Костик

(Японія) та Р.Мельник (Великобританія). А до кого потрапляли та на які цілі витрачалися згадані мільйони – це повинні б вияснити керівники діаспорних об'єднань.

Творити зараз свої зарубіжні представництва ми не можемо: проїзд, витрати на проживання тощо – це для нас непосильне. Воістину: щоб мати гроші – треба спочатку мати гроші...

А контактів із політично активними людьми серед зарубіжних українців, які б хотіли і могли взяти на себе цю роль, у нас немає.

Микола Бажан, Одещина: Сьогодні всі сходяться на тому, що єдиною, а тому безальтернативною опозицією в державі є Блок Юлії Тимошенко. Більшість національно зорієнтованих людей починають для себе визначати пані Юлю як чергову панацею від всіх бід. Як «Тризуб» поведе себе, якщо він отримує запрошення взяти участь у якихось спільних антивладних проєктах із БЮТ?

Це правда, що Юля Тимошенко зараз – єдиний опозиційний лідер всеукраїнського масштабу. А от щодо безальтернативності – то це сумнівно. Зараз телебачення активно «розкручує» Юрія Костенка як лідера правої опозиції. Що саме він збирається створити, на яких засадах, – ще не ясно, бо об'єднання патріотичних сил він почав не з ідей і програм, а з різнолікої і безідейної партійної «масовки». А це важливо, бо правий, тобто національно-патріотичний електорат, уже не раз приводив до влади неукраїнський і навіть антиукраїнський елемент...

Але зрозуміло, що влада не допустить, аби БЮТ був єдиною опозицією: це було б катастрофою для неї. А тому влада буде робити (і вже робить) три речі: декларувати свою лояльність до національно-патріотичних устремлінь українців; намагатися своїм підкресленим прагматизмом та соціально-економічними успіхами звести до мінімуму число бажаючих підтримати ту чи іншу опозицію; множити число опозиційних центрів.

Побачимо, що протиставлять цьому і що, крім самих себе, запропонують суспільству опозиціонери. Але якщо вони збираються протиставлятися цій владі – неукраїнській за складом

і антиукраїнській за характером – тільки на полі соціально-економічної проблематики, то програють: безідейна боротьба завжди, а в нинішній ситуації особливо – безперспективна і для них, і для суспільства.

«Тризуб» чекає не запрошення, а ідейно-програмової визначеності та націозахисних дій нинішніх опозицій, щоб саме і тільки за цим визначити свою позицію. Традиційна гризня за зміну людей влади без будь-якої перспективи зміни системи влади на користь народу, української нації – це, як казав С. Бандера, не для нас варене, то й нічого за ложки хапатися...

Сергій Мартиненко, Київ: З ідеологічною визначеністю «Тризуба» все зрозуміло. Питань немає. Але в національно-визвольній боротьбі не можна нехтувати роллю особи, лідера, який може повести за собою широкі народні маси. Чому «Тризуб» не пропонує українцям таку людину? Ви не впевнені, що маєте у своїх лавах командирів, які здатні стати Провідниками української нації?

А ми й не нехтуємо. Тільки як Ви собі уявляєте таку позицію? На провідника мас не висувають і не обирають: люди самі йдуть за тим, у кого повірять. Правда, не завжди така людина виправдовує народну довіру. Чи є потреба наводити свіжі приклади і наслідки штучних репутацій?..

«Тризуб» формує націоналістів – воїнів і провідників української революції, і цілком можливо, що з нашого середовища колись вийдуть справжні провідники нації. Думаю, їхній час настане, коли боротьба за українську національну державу набере масового характеру: вони всебічно підготовлені саме для успішної діяльності в умовах політичної екстремі. А ще – вони ніколи не стануть на шлях отаманщини, і якщо з'явиться успішний лідер нації з іншого середовища, але з нашою метою, – вони підтримають його і підуть за ним. Бо для них Україна – понад усе.

Володимир Гиря, Івано-Франківщина: Багато років ваша Організація досить тісно співпрацювала з партією Богдана Бойка НРУ(є). Весь цей час його прізвище пов'язували з Кучмою та Медведчуком. Пам'ятаються його виступи під час

касетного скандалу та послідовна антиющенківська позиція. Чому ви обрали собі в політичні союзники цю явно непопулярну людину, яка різко негативно вплинула на імідж «Тризуба», особливо в галицьких областях? Чи й надалі ви будете продовжувати співпрацю з цією маргінальною (відсотки на виборах говорять самі за себе) партією?

Богдан Бойко – рухивець від початку створення цієї організації. У Русі В.Чорновола був секретарем партії і мав партійний квиток № 2 (перший був у Чорновола). Від Руху він був депутатом перших трьох скликань і головою Тернопільської обласної адміністрації. Оскільки з часом політика цієї організації звелася до гризні за владу, за мандати, за посади, то й Б.Бойко брав у цьому активну участь. Саме в цьому – корені ненависті до нього його колишні соратників, які й досі творять йому демонічний образ. Але жодного гріха перед Україною ми за ним так і не виявили, хоч і самі шукали, і пропонували іншим знайти такі.

І ми не обирали його соратником – він сам нас знайшов. Коли перед виборами-2004 ми запропонували національно-патріотичним партіям взяти на озброєння нашу «Програму реалізації української національної ідеї у процесі державотворення», то відгукнувся тільки Б.Бойко. Більше того, він запропонував нам створити блок «Рух за Націю» і зробив нашу Програму програмою цього блоку. І він сам, і членство його партії та інших об'єднань, що входили в цей блок, активно поширювали її. Так із його допомогою «Тризуб» здобув можливість широкої пропаганди ідей національного державотворення. На виборах-2006 наша співпраця в тому ж складі і на тих же засадах продовжилась. То чому ми мали б відмовлятися від співпраці з ним? Через погану репутацію, створену йому далеко не святими? Але ж в очах патріотів-іскаріотів і зазомбованих ними українців у нас репутація була ще гірша (його хоч не називали фашистом, кровожадним ультра, бандитом і головорізом – як нас), але він пішов на співпрацю з нами. І спільно ми зробили добрий ідейний засів – особливо на сході України. А це важливіше від кількох депутатських мандатів. І ще: ми самі не святі і не шукаємо святих – ми

шукаємо соратників для здійснення святої Справи. Шлях від Савла до Павла нікому не заказаний. Тому нас менше цікавить, ким людина була і що робила, а більше – ким стала і що робить. Бо сказано: «По плодах їхніх пізнаєте їх». А «плоди» нашої співпраці з Бойком очевидні: уже на виборах-2006 наші агітматеріали розповсюджували чимало тих, що на виборах-2004 нас проклинали, а після виборів членство «Тризуба» стрімко зростає...

Вадим Кабанчук, Житомирщина: **Пане Василю! Ви є Провідником «Тризуба» вже більше десяти років. Після Вас Організацією керували полковники Дмитро Ярош та Євген Філь. Зараз знову керує полковник Ярош. Чи, на Вашу думку, є добрим те, що друг Дмитро двічі увійшов у ту ж саму річку? І чи не варто найближчим часом провести чергову зміну керівництва для того, щоб додати Організації енергії та імпульсу?**

Єдиний об'єктивний критерій доцільності кадрових змін у будь-якій організації – це динаміка і характер змін у ній за нового керівництва. Зміна ради зміни – шкідлива. Страх перед зміною (щоб не стало гірше) – це неминучий занепад організації. Зміна керівництва має бути осмислена, підготовлена і перспективна.

З перших днів існування «Тризуба» я шукав і готував собі заміну. Із кількох кандидатів найперспективнішим виявився наймолодший – Дмитро Ярош із Дніпродзержинська. Він пройшов усі ступені організаційної ієрархії – від ройового до кошового Наддніпрянського Коша, який сам створював і очолював. При цьому він навіть не підозрював, до чого я його готую і чому постійно залучаю – то до керівництва вишколами й акціями в Західній Україні, коли йому зовсім не бракувало роботи на Наддніпрянщині, то до вирішення різних проблем із владою, із лідерами нашого та інших середовищ, до чого він ніколи не мав потягу. Півроку я витратив на те, щоб переконати провідне членство Організації у необхідності змінити керівництво. Зате сама передача повноважень у 1996 році не стала шоком для «Тризуба»: його добре знали, а тому сприйняли і східна, і західна частини Організації, а «Тризуб» одержав потужний імпульс

і динаміку розвитку, без чого нам було б важко чи й неможливо втримати Організацію під час дворічних репресій проти нас.

Полковник Ярош керував у найтяжчий для Організації час і зберіг її. Але це – виснажлива робота, а крім того, почався новий етап функціонування «Тризуба», на перший план вийшла проблема політичних спілкувань, переговорів, матеріального забезпечення тощо. І Дмитро Ярош запропонував на своє місце людину, яка відповідала цим новим вимогам. Так «Тризуб» у 1999 році очолив полковник Євген Філь (Тернопіль). І знову для Організації це минуло безболісно, «Тризуб» почав відроджуватися після переслідувань і міцніти.

Полковник Філь якось витримав аж п'ять років. Він теж весь час шукав і готував собі заміну – у нас це перший обов'язок керівника. На жаль, із різних причин це не вдалося, а час вимагав від «Тризуба» активних і негайних дій – часу для входу в курс справ нового керівника не було. І тоді полковник Філь запропонував повторне обрання полковника Яроша, який п'ять років був Головним інспектором «Тризуба» і постійним керівником найбільш значимих акцій, а тому не потребував часу на освоєння. Уся процедура передачі влади зайняла, враховуючи привітання і побажання, десь хвилин 12-15, після чого новий керівник, чортихаючись на адресу свого керівного «щастя», відразу почав видавати необхідні розпорядження по Організації. Членство сприйняло «друге пришествя» полковника Яроша як вчасне, нормальне і перспективне. Тим більше, що за ці п'ять років він набув чимало нових знань, якостей, досвіду. А це – неоціненний капітал Організації.

Зараз полковник Ярош готує собі гідну заміну. Але, враховуючи значне омолодження керівного складу, часу в нього на це піде немало: Організація не може і, зрештою, не має потреби ризикувати в цій справі.

Тому питання зміни керівництва зараз для «Тризуба» не актуальне.

2006 р.

СУЧАСНІСТЬ ПОТРЕБУЄ НАЦІОНАЛІЗМУ

*Інтерв'ю Провідника ВО «Тризуб» ім. С. Бандери
полковника Василя Іванишина
з редактором газети «Тустань» Анатолієм Власюком*

Нещодавно Ви виступали в Тернополі на конференції. Ваш виступ став, що називається, резонансним. Що це була за конференція і про що Ви говорили?

Це була організована Державним архівом Тернопільської області та Тернопільською обласною Єврейською общиною наукова конференція «Єврейська присутність на Тернопільщині». До участі в ній було запрошено керівників місцевого «Тризуба» і мене. Виступав я на тему «Національні меншини і проблеми інтеграції».

У виступі та бесідах ішлося про кілька тез, які для присутніх були несподіваними, але цікавими. Визначальною стала наступна. Так, ні українці, ні євреї ще не усвідомили, що сталося на виборах-2006. А дарма. Бо на цих виборах уперше за останні 16 років у ролі консолідуючої ідеї було використано ксенофобію (страх перед чужими), а точніше – антисемітизм. І відразу дві партії, які позиціонують себе як націоналістичні, сподіваючись заволодіти голосами розчарованого «помаразмом» національно-патріотичного електорату, запропонували цьому електорату не природну і рятівну для нього та України ідею української національної держави, а ненависть до євреїв як причини всіх наших бід. Не знаю, чи це було зроблено здуру, чи свідомо, але спрацювали хлопці не на користь України, а в інтересах її ворогів. А це загрозливо – і для українців, і для євреїв. Але поки що ніхто, крім «Тризуба», про це навіть не заїкнувся.

Мовилось також про згубну для обох народів політику нинішніх політичних проводів й українців, і євреїв; про ідіотичний підхід до історії: коли в ній вишукують різні «правди», щоб

жбурнути ними як каменякою в голову сучасного покоління, викласти ще одну фігуру звинувачення чи звести ще вищий мур між двома народами, – замість покласти їх у підмурівок взаємовигідної нинішньої і майбутньої співпраці та взаємодії; про націоналістичну складову в ідеології сіонізму; про космополітизм єврейської емансипації та націотворчу продуктивність ідеї автоемансипації; про досвід наших попередників, зокрема про Жидівський курінь у складі УГА, якому за виявлений героїзм було присвоєно звання «пробоевий» (тобто «штурмовий» – тодішній відповідник пізнішого «гвардійський») та про його чотириста стрільців-євреїв, що загинули за українську незалежність і державність; про євреїв в ОУН та УПА; про чисто націоналістичну ідею комплексної науки україноюдаїки нашого побратима професора Мартена Давидовача Феллера тощо. Останній, до речі, на одній із велелюдних конференцій «Тризуба» закінчив свій ґрунтовний і мудрий виступ словами: «Українська національна держава буде! Це кажу вам я – український і єврейський націоналіст!»

Мій виступ хвалили, але у відповідь я змушений був сказати: «Ваша реакція приємна, але ваші похвали віддають мені гіркотою, бо уявляю собі, а що ж ви думали і про мене, і про «Тризуб», і про націоналізм до мого виступу...»

Іван Франко написав «Жидівські мелодії». У вертепі є жид. Коли ми називаємо євреїв жидами, вони вважають нас антисемітами. А що Ви думаєте з цього приводу?

Ви забули згадати ще й «Єврейські мелодії» Дмитра Павличка. Слово «жид» у різних фонетичних варіантах (юд, джуд тощо) є фактично у всіх європейських мовах, звідти прийшло і закріпилося в українській мові і залишиться в ній назавжди. А слово «єврей» східноукраїнська інтелігенція почала вживати з кінця XIX століття, щоб так дистанціюватися від лексики російських юдофобів, чорносотенців і погромників. Із приходом у Галичину радянської влади галичани чітко розрізняли «наших жидів» і «їхніх євреїв» – переважно функціонерів цієї чужої, дивної і бандитської за методами влади. Звідси й упереджене

ставлення наших земляків до слова «єврей». Після Голокосту цей поділ тут відпав: «наші жиди» були винищені, тому доводилось або сприймати всіх євреїв як ворогів, або таки розрізняти серед них, як і серед представників кожного народу, нормальних і поганих людей.

А висновки такі. Це правда, що антисеміти вживають виключно слово «жид», але ідітизмом є сприймати кожного, хто користується ним, за антисеміта. Це правда, що в нас слово «єврей» ще й досі асоціюється з образом більшовика, комісара чи енкаведиста, але ідіотизмом було б робити висновки про якості народу за якостями якогось партійця, чиновника чи торгаша. Справа тут, отже, не в словах, а в мотивації слововживання і в змісті, який ми у них вкладаємо.

Як Ви ставитесь до того, що з нагоди загибелі Бруно Шульца в Дрогобичі на тротуарі встановлять пам'ятну таблицю?

А що тут дискусивного? Якщо дрогобицькі євреї хочуть у такий спосіб відзначити пам'ять свого митця, то чому б ні? Правда, в українській традиції прийнято символічні і пам'ятні знаки вивищувати, а не ходити по них. Але якщо їм подобається таке художнє та архітектурне вирішення, то який сенс сперечатися про смаки? Інша річ, якби ініціатори цього задуму збиралися відгородити цей шматок тротуару, – тоді це створювало б незручності і навіть небезпеку для пішоходів, але ж цього, здається немає. Я чув і таке застереження: там, мовляв, передбачена ще й шестикутна зірка!.. А що там має бути: п'ятикутна червона зірка, тризуб, авторучка чи пензель? Але ж його вбили не за те, що був громадянином СРСР, не за те, що жив у країні українців і не за те, що був письменником чи художником, а за те, що був євреєм – належав до нації, символом якої є зірка Давида. Уміють же люди створювати проблеми!..

Видавнича фірма «Відродження», одним із засновників і президентом якої Ви є, випустила низку книг, у яких є толерантне ставлення до жидів. Разом з тим чимало жидів серед керівного складу держави є неукраїнськими і навіть

антиукраїнськими діячами. Як люди, що сповідують українську національну ідею, повинні в такому випадку поводити себе?

А серед діячів, які проводять неукраїнську і навіть антиукраїнську політику, часом немає українців за походженням? Ото ж бо...

Що ж до ставлення до неукраїнців, то для нас, бандерівців, тут проблеми немає – його для нас випрацював ще Степан Бандера: побратимське – до тих, хто разом з нами бореться за свободу і державність української нації; толерантне – до тих, що не беруть участі в нашій боротьбі, але толерантно ставляться до нашого права на власну, національну державу; вороже – до тих, що протидіють нам у нашій святій боротьбі. А як цю проблему вирішують інші, що теж називають себе націоналістами, – запитайте в них.

Єдина сила, яка зараз реально протистоїть жидівству, – це мусульмани. Разом з тим мусульман, які протистоять сіонізму, ототожнюють із терористами. Як у цьому розібратися українському націоналісту?

Це ідіотське протистояння, побудоване на злочинному трактуванні і жидівства, і мусульманства, який ототожнюють із фундаменталізмом, і тероризму. І що таке жидівство? Є, наприклад, жидівство згаданих вище Жидівського пробоєвого куреня і Мартена Феллера, а є жидівство жменьки наших олігархів. То заплющимо на це очі і будемо «реально протистояти» обом?

Антисемітизм – зло. Це зразок тоталітарного мислення, ґрунтованого на неправомірному узагальненні: раз якийсь єврей – негідник, значить, і всі євреї – негідники. З позицій антисемітизму (як і українофобії) не можна ні об'єктивно оцінити ситуацію, ні знайти продуктивне вирішення проблеми. І ще ніколи жоден антисеміт не став борцем за українську національну державу. Він просто не бачить у цьому потреби: на його думку, раз причина всіх бід не в бездержавності української нації, а в євреях, то вихід – не в реалізації української національної ідеї,

а в тактиці «юденфрай» (територія, вільна від євреїв). До чого це веде, аж надто добре відомо...

Трагедія арабів і євреїв Палестини – не в різних релігіях, а в тому, що це рідна земля для обох народів, і тільки тут вони можуть створити свої держави. І вихід – у взаємному визнанні цього факту і в націоналістичному підході до його вирішення. А це – складно: свого часу навіть великий Володимир Жаботинський спіткнувся на проблемі арабської державності... Але іншого вирішення цієї проблеми просто немає. Сучасність гостро потребує націоналізму.

У праці «Кримський вузол» (2006) я постарався викласти наш, націоналістичний підхід до розв'язання аналогічної ситуації в Україні – до проблеми державного самоутвердження кримських татарів. Там врахований і досвід арабо-ізраїльського протистояння. Прочитайте, і Вам стане більш зрозумілою наша позиція.

А щодо ототожнення всякої боротьби, у першу чергу національно-визвольної, із тероризмом, то це теж типовий зразок будь-якого імперського мислення. Українцям, особливо на західноукраїнських землях, це аж надто знайоме. Тому для українських націоналістів тут нема в чому розбиратися: національно-визвольна боротьба кожного народу – священна, а якщо окупантові вона не подобається, то він може забиратися геть...

6.11.2006

ЗА НАШУ І ВАШУ СВОБОДУ

Росія впродовж сторіч пригноблювала український народ, використовуючи при цьому найвитонченіші методи експлуатації. Україна понесла практично непоправні втрати, проте офіційні власті України постійно йдуть на поступки Кремлю, підкреслюють необхідність налагодження дружніх відносин з Росією; як ви оцінюєте таке становище?

Дружні відносини – це й ідеал, і норма, і критерій ефективності міждержавної політики національних держав. Але Росія – не національна держава: це імперія. А імперська політика за визначенням не може будуватися на принципах добросусідства і взаємної вигоди, рівності і дружби. Її доля – або розширюватися, або розвалюватися. У цьому переконує вся світова історія.

Будь-яка держава, яка виявляється сусідом імперії, теж має тільки дві можливості: або погодитись на ту чи іншу форму поневолення її імперією, або протистояти імперським намірам – утверджуючись як самостійна держава і консолідуючи свої антиімперські зусилля з іншими зацікавленими в цьому країнами.

Біда українського народу в тому, що після розвалу СРСР Україна із зовнішньої, імперської окупації потрапила під внутрішню окупацію неукраїнських і відверто антиукраїнських сил. І зараз політика «українських» властей визначається не національними інтересами України, а прагненням її власть імущих до особистої влади і збагачення. А оскільки всі засоби формування суспільного мислення і думки в їхніх руках, то й значна частина населення підтримує цю політику колаборації і капітулянтства перед Москвою. Інша частина бачить порятунк від імперських обіймів Росії в імперських обіймах США. Такі чудасії постімперського мислення в Україні, така й пост-колоніальна політика.

Стати національною державою і, отже, самостійним суб'єктом міждержавних відносин Україні тільки належить.

У Росії не раз змінювалися режими, проте її експансіоністська й імперіалістична суть залишалася незмінною. Як ви вважаєте, можлива в принципі зміна цієї суті російської держави чи імперіалістичний дурман надто глибоко вкорінився у свідомості російського народу і звільнення від нього можливе лише на рівні окремих осіб, але не народу в цілому?

Ніякі зміни правителів, режимів чи державного ладу не змогли, не можуть і не зможуть змінити ні імперську суть, ні імперську політику Росії – поки вона залишається імперією. Не змінять Росію і самі росіяни: народ, який сторіччями привчали бачити патріотизм у захопленні чужих земель, а не в належному облаштуванні власної, не може мислити і діяти інакше, ніж у категоріях імперіалізму і шовінізму.

Імперську суть Росії змінять національно-визвольні рухи народів, що поневолені нею. Москва це знає, а тому не тільки винищує чеченців як авангард цього антиімперського руху, але й ліквідує національні автономії, у терміновому порядку перетворюючи їх на територіальні. Дарма стараються: це може відстрочити, але не зупинити крах імперії.

Як ви оцінюєте нинішню політичну ситуацію в Україні? У чому ви бачите вирішення головних економічних і політичних проблем Української держави?

Політичну ситуацію в Україні зараз визначає боротьба за владу між тими, хто бачить майбутнє країни як неоколонії Москви, і тими, хто бачить її неоколонією Заходу. Українська нація роз'єднана й обезголовлена, режим внутрішньої окупації зміцнюється, яскравим свідченням чого є те, що ми маємо вже третій уряд взагалі без українців. Грабіж народу став таким безпардонним і тотальним, що вже близько десяти мільйонів українців покинули батьківщину в пошуках хоч якого-небудь заробітку.

Вихід в одному: перетворення України з «безгоспної» і псевдodemократичної неоколонії в нормальну національну

державу зі всеохопною системою національного народовладдя. Без цього жодна проблема (політична, економічна, національна, соціальна, культурна, релігійна тощо) ніколи не буде вирішуватися на користь народу. Тепер це починають розуміти все більше людей, і це обнадіює.

Не могли б ви коротко розповісти читачам КЦ про злочинну діяльність київського мера Черновецького? Як можливо, щоб мер столиці повністю ігнорував державну мову, навіть не уміючи читати нею?

Ставлення властей до української мови свідчить про їхнє ставлення до української нації. Нинішній мер Києва – це ще один приклад неукраїнського й антиукраїнського характеру влади в Україні. Повчальна також історія його запанування: виявляється, якщо роками не культивувати в суспільстві національні цінності та критерії, то цілі покоління деградують як представники своєї нації і готові посадити собі на шию будь-якого пройдисвіта. Позиція нашої Організації щодо Черновецького викладена в Заяві, надрукованій у № 8 (62) інформаційного бюлетня «Бандерівець» за 2006 р., а також на нашому сайті. На жаль, Черновецький – це не прикрий випадок, а цілком закономірний наслідок тієї політики, найяскравішим представником якої виявився Віктор Ющенко.

Росіяни складають близько 20% населення України, це своєрідна «п'ята колона» Кремля. Представники різних шовіністичних банд практично безкарно здійснюють свої часом криваві лиходійства на території України. Недавно російські імперіалісти нахабно вбили мусульманина Ламіна з Гамбії. Що ви можете сказати з цього приводу? Як ви розцінюєте такі дії і яке ваше бачення перспективи боротьби з цим явищем?

Уточнимо: росіян в Україні в два рази менше – це представників національних меншин у нас близько 20 %. Але помилкою було б вважати і тих, й інших «п'ятою колоною» Кремля. Тільки два переконливі аргументи: по-перше, 91 % голосів у 1991 році за незалежність України; по-друге, серед

«наших» олігархів немає жодного росіянина. І наші росіяни нічого не виграють від економічних, територіальних чи мовних «воєн» та антиукраїнських провокацій. Правда в іншому: вони, як і всі російськомовні в Україні, є заручниками політики Москви, яка вміло прикриває свої імперські устремління їхніми інтересами. А оскільки в нас немає ніякої проукраїнської політики, а українці в Україні перебувають на становищі безправних і безмовних ізгоїв, то немає й відмежування національних общин від антиукраїнських дій їхніх одноплемянників. «П'ята колона» в нас є, і не одна, але в кожній з них не національний (російський, єврейський, американський і т. ін.), а імперський характер.

Що стосується вбивства студента Ламіна, то вважаю, що його спіткала б така ж доля, будь він і християнином: скоріше за все це вбивство на расовому, а не на релігійному ґрунті. Мета подібних убивств і побиттів – дестабілізація і дискредитація України. І ніяких гарантій, що подібне не повториться, немає і бути не може: наша влада здатна тільки грабувати народ і торгувати Україною, а інше її не хвилює. У кримінальній державі – кримінальні порядки...

Минулого року у Львові були зірвані таблички з покажчиками на вулиці Дудаєва, вандали «перейменували» її на вулицю Сталіна. Як ви думаєте, хто це зробив? Що ви можете сказати із цього приводу?

Ну, хто це зробив, здогадатися не важко: звичайно, не друзі чеченців і українців. Зрозуміло також, чому це зробили. Дудаєв був і залишається символом безкомпромісної боротьби за Свободу – навіть із таким імперським монстром, перед яким тремтів увесь світ. Показове інше. Власті й цього разу зробили все можливе, щоб не знайти винних. Адже якщо їх знайти, то треба карати. А як може холуй карати слуг свого пана?..

Росіяни в Криму постійно прагнуть побудувати церкви на місці мусульманських кладовищ, поганити пам'ятники татарської історії, поставити хрести в мусульманських селищах, не допустити вживання татарської (української теж)

мови в належному масштабі, а коли подібні лиходійства зустрічають відсіч, вони волають про те, що мусульмани розпалюють міжрелігійну ворожнечу. Що ви можете сказати з цього приводу? Як, по-вашому, чи є у росіян право домагатися домінуючого становища в Криму?

Росіяни в Криму такі ж заручники імперської політики Москви, як і росіяни в Росії. Що в Росії належить росіянам? І хіба в кишені росіян течуть російські газо- і нафтодолари? А в Криму росіян використовують як прикриття інтересів імперії, штучно підтримуючи в них мислення і спосіб поведінки колонізаторів. І церкви та хрести в Криму зводять зовсім не з християнських спонук.

У нашій «Програмі реалізації української національної ідеї у процесі державотворення», а також у праці «Кримський вузол», яка є на нашому сайті українською і російською мовами, ми виклали позицію нашої Організації і запропонували кримським татарам ідеологію спільної боротьби за вирішення проблем Криму в інтересах і українців, і кримських татарів, і всіх національних меншин півострова. Крим бачиться нам як невід'ємна частина української держави у вигляді Кримської татаро-української автономії. На жаль, ні кримсько-татарські громадські об'єднання, ні меджліс, які не без підстав дорікають українській стороні за неухвалу до їхніх проблем, поки що ніяк не зреагували на наші пропозиції, що вельми і вельми дивно.

Офіційна українська влада всіляко переслідує чеченців, що знаходяться на території України, досить пригадати випадок із видачею Беслана Гадаєва влітку минулого року, не дивлячись на те, що ця людина знаходилася під юрисдикцією ООН. Як ви вважаєте, чи справді чеченці є «небажаними гостями» в Україні?

Ганебний випадок із Бесланом Гадаєвим ще раз показує залежність «української» влади від Москви і більше нічого. Намагатися розгледіти за такими діями справжнє ставлення українців до чеченців – марна справа.

Українська влада закрила свого часу представництво «Чечен-прес». По-вашому, чи потрібне агентство подібного роду в Україні? Якщо буде запущена україномовна версія КЦ, чи знайде вона свого читача? Чи вбачаєте ви користь і перспективу в запуску такої версії?

Українці в Україні практично повністю позбавлені власних ЗМІ, і виручає тільки Інтернет. Наші «незалежні» (від українського народу) ЗМІ, особливо телебачення, переказують московські версії подій в Чечні, кавказькому регіоні і в світі в цілому. Поява україномовної версії КЦ була б важливою альтернативою промосковським і прозахідним джерелам напівправди і відвертої брехні.

Як, по-вашому, чи має перспективи україно-чеченська дружба і співпраця? Як ви ставитесь до ідеї створення товариства україно-чеченської дружби?

Зараз ми порізно протидіємо імперіалістам, що істотно знижує ефективність наших дій. Спільними зусиллями можна зробити значно більше в національно-визвольній боротьбі кожного з наших народів. Це потрібно зараз, це буде перспективним завжди. І до ідеї створення товариства дружби ставлюся дуже позитивно. Але є й застереження: треба ретельно продумати концепцію цього товариства, його цілі, завдання, сфери і форми діяльності, інакше його персональний склад зробить його нежиттєвим, а то й шкідливим для спільної справи.

Влада відмовляє в реєстрації вашій організації; чому? У чому проявляється ваш «екстремізм»?

Всеукраїнська організація «Тризуб» імені Степана Бандери створена «без відома і впливу» компетентних органів, вона культивує ідеологію українського націоналізму, має на меті реалізацію української національної ідеї – політичне самоутвердження української нації і створення української національної держави на принципах національного народовладдя. На всіх виборах ми підтримуємо тільки тих, хто погоджується виступати з цими ідеями і допомагає нам

поширювати їх у суспільстві. З цих же позицій оцінюємо і владу, й опозицію. Усього цього досить, щоб уже чотирнадцятий рік не реєструвати нас.

Нам відомо, що такі класики думки, як Донцов, Бандера, Коновалець, Бойко, Ленкавській прохолодно ставилися до Заходу, засуджуючи політику подвійних стандартів і культ демократії. Проте нинішні ОУНівці схиляються перед Заходом, співають дифірамби Ющенкові, ніяк не засуджують звірства, що діються на Ісламських землях. У чому відмінність вашої позиції з цього питання?

Ми не придумували якийсь власний «націоналізм», а поділяємо і розвиваємо погляди названих вами наших попередників, продовжуємо в нових умовах їхню справу і бачимо перспективу для українського народу тільки в успішному завершенні української національно-визвольної боротьби і створенні української національної держави. Інші вважають нинішній режим внутрішньої окупації здійсненням мрії всіх «мертвих, живих і ненароджених» (Т. Шевченко) українців, а нас, відповідно, ворогами – своїми і України. Такі наслідки ідейного виродження і переродження націоналістичних об'єднань.

Чи була необхідність українським солдатам умирати за інтереси чужих імперій в Іраку? Відправлення туди контингенту – це злочин чи ні?

На нашому сайті Ви можете знайти мою роботу «Іракська криза і політична ситуація в Україні» від 9.04.2003 р. Ось декілька цитат: «»Іракська криза» – це синонім-евфемізм двох споріднених, але різних явищ: а) політичного бандитизму (неспровокованої агресії) «коаліції» (насправді злочинної шайки) США, Англії та їх маріонеток проти Іраку; б) початок війни США за світове панування»; «Відсутність консолідуючої національної ідеї, ідеології національного державотворення і націозахисної політики згубно впливає і на внутрішню, і на зовнішню політичну практику в Україні»; «Наша держава і цього разу виступає не суб'єктом, а об'єктом міжнародної політики»; «Тільки

чітка ідейно-політична визначеність, наявність перспективної ідеології національного державотворення з однозначно сформульованою метою, концепцією, програмними напрямними та пріоритетами державного будівництва і зовнішньої політики забезпечать політичну консолідацію суспільства, визначать нашу зовнішню політику, оздоровлять внутріполітичне життя і гарантують нас від недоліків і слабкостей наших лідерів».

І нарешті, що б ви хотіли побажати чеченському народу, Ісламському Опору? Що б ви хотіли передати нашим читачам?

Чеченському народу бажаю перемоги, миру і процвітання у власній незалежній національній державі.

Ісламському Опору бажаю релігійної єдності на основі вчення Пророка, соратників із числа тих, що вірують у єдиного Бога, але сповідують інші релігії, і мудрості у визначенні справжнього ворога: це не люди іншої віри, а завжди якийсь імперіалізм і шовінізм. Бо сказано людям і народам: «Воістину, ті, які увірували, і ті, що навернулися в іудейство, і християни, і сабії, які увірували в Бога та в останній день і творили благо, – їм їхня нагорода у Господа їхнього, немає над ними страху, і не будуть вони сумні» (Коран. Сура 2, 59 (62)).

А читачам КІЦ бажаю знайти можливість прилучитися до священної національно-визвольної боротьби з сатанинськими силами сучасного імперіалізму, бо немає вищої любові за ту, коли хтось життя своє віддає за други своя. У цьому – велика правда. А «захист великих правд більше наближає людську душу до Бога, ніж життя». Так учив Степан Бандера.

17.01.07

ПРОФЕСОР

*При майстрах якось легше. Вони – як атланти:
Держать небо на плечах. Тому і є висота.*

Ліна Костенко

Мені пощастило з вищою освітою. Пощастило, що на перший курс я прийшов у 1968 році, коли наші вузи ще були сповнені духовного пориву «шістдесятництва». Пощастило, що вчитися випало в Дрогобичі, і я їй досі дякую долі, що не у Львові, де я працював: там більше можливостей для науки, але не для навчання – забагато відволікаючих факторів. Пощастило, що я вчився в час, коли на нашому факультеті ще на повну силу працювали такі вчені, як К.С.Забарило, П.К.Яременко, Г.Ф.Шило, І.І.Ковалик, у розквіті сил були М.Я.Гольберг, А.Ю.Войтюк, Л.В.Краснова, І.І.Кунець, Г.Ф.Піскун, Н.Д.Давиденко, а вже один за одним готували й захищали кандидатські дисертації М.Й.Шалата, О.В.Сюта, М.Д.Юсучно, П.А.Тростянчук, М.Т.Демський, З.П.Гузар, К.О.Яскевич, М.М.Паночко, Я.К.Радевич-Винницький, В.М.Винницький, І.М.Уздиган, М.І.Волошин...

Професорсько-викладацький склад тоді буквально жив наукою, а це, звичайно, передавалося нам, студентам. і важко сказати, що було цікавіше: лекції чи практичні та семінарські заняття, безкінечні наукові дискусії викладачів на перервах чи обговорення скромного, але самостійного доробку когось зі студентів на засіданні наукового гуртка чи літстудії. А ще – це був вимріяний мною інтелектуальний, академічний світ, і я таки прийшов до нього: на двадцять п'ятому році життя, маючи вже дев'ять років стажу – шість будівельного і три армійського (працювати я почав із п'ятнадцяти років). Гуртожитки і казарми, новобудови і полігони, отупляючі будні і п'яні бійки...

і раптом – інститут. Здійснені бажання часто розчаровують. Мені ж – пощастило.

Тут, у цьому світі, діяли свої, відмінні від звичних для мене закони буття, норми поведінки і способи самоутвердження, тут були інші орієнтири і критерії оцінки особистості, а головне – тут були ці справжні особистості: різні, привабливі, цікаві.

Професор Яременко вразив і захопив нас відразу. Передусім це був перший професор, з яким ми зіткнулися вочевидь. Крім того, ми вже знали, що це взагалі один із кількох професорів, яких тоді мав, якими пишався і якими дорожив наш інститут. І те, що лекції нам читає сам професор, для нас, першокурсників, було підставою неабиякої гордості, особливо – перед студентами інших факультетів. Потім – класичний, сказати б, зовнішній вигляд, традиційний для тогочасних професорів і зафіксований у студентському фольклорі: середній зріст, скромний сірий костюм, придбаний, очевидно, ще в минулому десятилітті, і, звичайно, потертий шкіряний портфель, явно старший від кожного з нас. Це важко пояснити, але ця «звичність» нам чомусь дуже імпонувала. А ще – на диво лагідне обличчя, теплий погляд і неодмінна посмішка. Таких не просто поважають – їх люблять. Професора Яременко студенти любили.

У наших очах усе «працювало» на його авторитет. Навіть ім'я, точніше – імена. Ми знали його як Пархома Кириловича, і важко було придумати більш природне ім'я для викладача фольклору. Слово «Пархом» так нагадує «Охріма», «Охрїмову свитку» тощо, тому вже само якось відразу переносило нас у чудовий світ фольклору, надавало особливої привабливості його викладам, бо створювало враження, що й сам він – із цього предковичного і пронизаного добром, ліризмом і гумором суто українського світу. Зрештою, за великим рахунком, так воно і було. А от коли професор став викладати у нас давню літературу, у нашій свідомості непомітно актуалізувалося його друге, «паспортне» ім'я – Порфирій. Щось давнє, церковне, навіть сакральне і вже тому дефінітивно авторитетне відчувалося в

ньому, висвітлювало ще одну грань його привабливого образу і ставало додатковим чинником переконливості його суджень..

Тоді ми навіть не підозрівали, як нам пощастило, що викладав ці предмети саме Пархом Кирилович. і справа не тільки в тому, що він блискуче знав ці дисципліни, і навіть не в тому, що науковим дослідженням давньої літератури він дуже продуктивно займався ціле життя. На жаль, далеко не кожен науковець є хорошим викладачем – це споріднені, але дуже різні види діяльності. У лекціях професора Яременка було ще щось, і саме це «щось» піднімало їх до вершин педагогічної майстерності.

І це не просто принагідні слова вдячного учня про доброго вчителя. Майстерність педагога, безумовно, включає такі складові, як ґрунтовне знання предмета, логічність та естетичність викладу, обширна ерудованість. Але в мистецтвознавстві, зокрема літературознавстві, цього замало. «Холодний камінь іскор нам накреше, Та не займеться полум'ям новим. Горіти може дерево й померши. Не може камінь, що й не був живим» (П.Скунць). Щоб наша наука, наші інтерпретації та оцінки літературних явищ ставали не просто сумою знань, а потужним фактором формування свідомості та духовності тих, кого навчаємо, треба передусім запалити їх вогнем любові до мистецтва. А для цього слід горіти ним самому. Професор Яременко такий вогонь у душі мав. і ще: до його колоквиумів, заліків, екзаменів студенти готувалися особливо старанно. і не зі страху, а тому, що перед ним було соромно не знати. Він був філологом і педагогом, як кажуть, від Бога.

Як він викладав нам курс фольклору!..

Усна народна творчість читається на першому курсі, передуючи історії літератури. Це, звичайно, логічно, як виправданим є і шкільне вивчення окремих її жанрів уже в початкових класах. Фольклорні твори доступні, прозорі за своєю структурою та образністю, експлікація їхньої інтенції та виховної суті не складає особливих труднощів. Але при цьому не завжди враховується, що це – геніальна простота, і тому позірна легкість

інтерпретації часто веде до поверховості, спрощення, примітивізації. Пізнання фольклору вимагає потужної наукової бази, що реалізується через специфічні методики його дослідження, інтерпретації, а особливо – актуалізації.

Професор Яременко мав свою методику викладання фольклору. Він ішов від текстів, але перед цим обов'язково готував нас до сприйняття саме цього тексту, щоб він передусім пробудив нашу уяву, породив у нашій свідомості те, що називається «художній твір». «Уявіть собі ситуацію...» «Уявіть собі оповідача...» Уявіть собі реакцію тодішніх людей, які слухають ось таке...» Подібні апеляції постійно звучали з його уст і допомагали йому створювати доцільні для конкретного випадку аналітичні контексти та відповідно спрямувати наше мислення. Він розкривав нам невичерпні естетичні ресурси української мови, вражаюче багатство народнописенної образності, специфіку і розгалуженість жанрової системи, художню довершеність і витонченість, інтелектуальність і дотепність, глибоку змістовність і високу духовність, моральність і патріотичність української усної народної творчості.

Його лекції не тільки назавжди змінили наше ставлення до фольклору, але й багато в чому визначили сприйняття нами літератури, особливо – радянського періоду. Ось характерний приклад. Професор Яременко звертає нашу увагу на образ автора в народному гуморі. Він інтерпретує один за одним твори різних жанрів, непомітно підводячи нас до розуміння, з яких позицій трактується у творі дійсність, як саме виникає гумористичний ефект. і нам уже зовсім не важко зробити однозначний висновок: гумористичний ефект в українському народному гуморі виникає внаслідок зіткнення норми з відхиленням від норми. Іншими словами: нормальної людини – з ненормальною дійсністю, здорового глузду – із проявом безглуздя тощо. Тобто, цей гумор за природою своєю сутнісно інтелектуальний, тому що тільки інтелектуально розвинута людина здатна помітити, оцінити і належним чином окреслити для інших те чи інше відхилення від національного ідеалу

чи суспільної норми. А оскільки народний гумор – плід не індивідуальної, а колективної творчості, то це дає підстави для висновку про інтелектуальність як субстанціональну ознаку народної творчості і як природну якість самого народу.

І як після цього ми мали сприймати, наприклад, «м'який, необразливий» гумор Остапа Вишні чи «гостро актуальний, дотепний» гумор П.Глазового? Адже і в першому, і в другому випадку переважно маємо справу з чимось діаметрально протилежним: послідовним приниженням українця шляхом приписування йому сприйняття світу з позицій ідіота. Бо саме така природа комічного ефекту у їхніх широко популяризованих свого часу творіннях. Згадайте хоча б «усмішку» Остапа Вишні «Як гусениця у дядька Кіндрата штани з'їла». Дядько мріє восени купити собі штани за продані яблука. Але в кооператив він не вступив, а де ж би український дядько (який століттями годував Росію і половину Європи), сам, без вказівки з компартійних «верхів», здогадався очистити яблуні від гусені? От так гусінь з'їла яблука, а з ними – і надію на нові штани. То ж, мовляв, колективізуйтеся, якщо не хочете залишитися без штанів. і колективізувалися... Або у П.Глазового: український селянин уперше побачив балет і, як вроджений ідіот, тільки того й помітив, як балерина вдає, що «ніби вона лебідь і ніби здихає». Імперкомуністичним колонізаторам такий хохляцько-суржиковий «гумор» з позицій національної меншовартості дуже подобався: «і по-народному, і вообщє»... От і «світилися» роками на телебаченні різні сови, литвини, глазові... Зараз, правда, із цим покінчено, бо український гумор взагалі зник як суспільне явище – він повністю витіснений іномовним. Хоча ні: у школі графоманія Остапа Вишні й досі подається як високохудожній зразок українського гумору. і «глазовізви» – теж...

Але «фольклорні» лекції професора Яременка не вичерпувалися сказаним. Він не тільки відкрив нам українську усну народну творчість як високохудожній вияв національної культури, духовності, але й показав її як постійний, багатогранний, ненав'язливий, а тому надзвичайно дієвий і дуже суттєвий,

якщо не визначальний, фактор українського людинотворення і націотворення. Непомітно для нас професор малював у нашій свідомості картину того, як упродовж тисячоліть і до першої половини ХХ ст. включно цілі покоління українців народжувалися, виростали і жили в атмосфері національного фольклору, який виступав і формантом їхньої духовності, свідомості, моральних засад, естетичних смаків, етичних норм тощо, і постійним коректором поведінки, і скарбницею історичної пам'яті, і національно-ідентифікаційним та об'єднуючим фактором, і стимулятором патріотичних дій. Тому й безуспішними були довголітні і навіть багатовікові колонізації, мадяризації, румунізації, русифікації українців. З другої половини минулого століття в Україні домінують інші формотворчі чинники: чужа преса, чуже радіо, чуже кіно, чуже телебачення, чужа мова, чужі вартості, чужі цілі... Але цього професор уже не казав – не було потреби: після його лекцій це ми усвідомлювали й самі.

Професор Яременко так викладав курс фольклору, що не тільки дав нам потрібні для вчителя-філолога знання, а й досяг значно більшого: зробив нас своїми однодумцями. А в молодості від думки до дії – один крок. і ось ми, троє друзів-першкурсників – Михайло Гуняк, Любомир Жаровський і аз, грішний, уже після заліку прийшли до професора Яременка із проектом створення під його керівництвом фольклорного клубу. Бачилась його діяльність так: ми згуртуємо на факультеті однодумців, вивчаємо принципи збирання і наукового опрацювання фольклорного матеріалу, готуємо реферати, читаємо їх спочатку на своєму та інших факультетах, потім – на методоб'єднаннях учителів, у школах і для громади. Мета: привернути увагу до фольклору, записати і цим врятувати від забуття якомога більше фольклорних творів, залучити до цієї справи й об'єднати побільше ентузіастів, робити фольклор дієвим фактором суспільного виховання.

Пархом Кирилович з цікавістю слухав наші пояснення, потім уважно прочитав наш доволі об'ємний проект. Ми

застигли в напруженому очікуванні. Професор відклав наш план, помовчав і сказав: «Ви добре попрацювали. Я навіть не сподівався, що мої лекції спонукають вас до такого. Задум ваш хороший і цілком реалістичний. Але керувати вашим клубом я не буду, і вам не раджу займатися цим». Це нас приголомшило. Ми були готові до критики, до відмови з причин зайнятості тощо, але таке!.. Заговорив професор після довгої паузи. Тепер я розумію, що він до останньої миті вагався, чи можна говорити з нами відкрито. Нагадаю: це був 1969 рік, хрущовська «відлига» давно закінчилась, і процес «закручування гайок» у внутрішній політиці компартії йшов повним ходом. Але він таки наважився.

А розповів він нам наступне. Кілька років тому він уже керував у Львові фольклорними студіями одного студента. Хлопець був здібний, працював із запалом, перед ним відкривалися гарні наукові перспективи. Але його заарештували! А під час обшуку виявили кілька товстих (так званих «загальних») зошитів з політичними антирадянськими анекдотами. «То я два роки ходив у КГБ пояснювати, що нічого про це не знав, і більше такого не хочу», – завершив Пархом Кирилович, і додав: «Фольклор – це, знаєте, небезпечна річ».

Так зазнала краху наша спроба негайно стати соратниками професора Яременка у царині фольклористики. Але назавжди залишилися любов до українського фольклору, світла пам'ять про нашого професора і щира вдячність за його тодішню відвертість із нами, за його довір'я.

Подібним чином позначилися на нас і його лекції з давньої літератури. Це дивно, але й досі, перечитуючи тексти цього періоду, я й через тридцять п'ять років згадую, як інтерпретував їх професор Яременко, на що звертав нашу увагу, як енергійно крокував по аудиторії та схвильовано жестикулював, коментуючи те чи інше місце...

І знову ж таки у викладанні давньої літератури у нього була своя методика. Він був блискучим знавцем цього періоду, надійним «довідковим бюро» з питань цієї літератури, автором

численних наукових праць. Але використовував він свою ерудицію не для того, щоб завалити нас сумою знань і силоміць напхати наші голови науковою інформацією – у надії, що, мовляв, «щось та залишиться». Він діяв інакше: непомітно для нас тим чи іншим прийомом актуалізував текст настільки, що ми миттєво переносились у ту епоху, відчували її, бачили тодішніх людей, переживали їхні проблеми. і тоді знання, які щедро давав нам професор, доповнювали нашу уяву, розширювали її, поглиблювали розуміння нами давніх часів, витворювали і зміцнювали наші переконання.

Ось, для прикладу, один із таких прийомів професора Яременко. Він читає нам літописний уривок про землетрус у Києві. Читає, звичайно, мовою оригіналу, повільно, з паузами, щоб дати нам можливість відчутти естетику тексту, його по-античному довершений синтаксис, неповторну виразність і красу численних форм минулого часу тощо. і видно, що й сам він при цьому неабияк насолоджується нашою давньою літературною мовою. А потім професор концентрує нашу увагу на наступному: «Вдумайтесь у цей вираз: «овії колебахуся, ініе же трепетаху» («вівці хиталися, деякі ж тремтіли»). Яка характерна для того часу вибірковість сприйняття і точність опису! Чи сучасна людина під час землетрусу звернула б увагу на те, що деякі вівці ще й тремтіли від страху?» Усе! Наша уява вже запрацювала на повну потужність: ми вже у княжому Києві, поруч із літописцем, з яким так хотілося б поговорити, розпитати його... і ця розмова відбувається. Тільки за літописця про давній Київ, про минуле України говорить професор. і ми все більше вживаємося в цю епоху і зріднюємось із нашими предками...

Якими ж убогими виглядали підручники й посібники після його лекцій!.. і як жаль, що у своїх публікаціях професор Яременко аж ніяк не міг висловити те, що складало животворну суть його лекцій. Більше того! Вчених його рівня в той час в Україні було дуже мало, але й це не допомагало йому опублікувати навіть звичайну статтю.

Пригадується, як десь на початку 70-х років ми зустрілися з ним у Львові біля редакції журналу «Жовтень»: він щойно віддав свою статтю про Г.Сковороду, а я приніс замовлений редакцією огляд сучасної новелістики. Через чотири місяці моя писанина побачила світ, а професор Яременко ще два роки ходив у «Жовтень» вносити зміни і доповнення, викликані появою нових публікацій на його тему. і справа була не в якості написаного ним і не в байдужості редакції. Просто журнал мусив передусім відгукуватися на актуальні проблеми, а давня література – це в радянський час було щось таке, що могло, але не мусило бути.

Випадок із фольклорним клубом був далеко не єдиним життєвим уроком, який дав нам професор Яременко. Уже саме його ставлення до життя, до науки, до чужої думки, до людей, до влади, до політики було повчальним і позитивно позначалося на нас. Воістину, інтелігент – це людина розумової праці, потребою душі і природною здатністю якої є ушляхетнення середовища. Як справжній інтелектуал та інтелігент, він ніколи не вів пустопорожніх балачок «про все і ні про що»: при ньому будь-яка розмова ставала змістовною, а навіть принагідна, мимохідь висловлена ним думка могла стати відправним пунктом для серйозних роздумів, переосмислення відомого чи пошуку нового.

Якось, коли я вже став викладачем, під час перерви ми з професором розмовляли про способи культивування літературного таланту (я багато займався з початківцями у літстудії при місцевій газеті). У цій розмові Пархом Кирилович чомусь згадав, як до війни він працював у Харківському університеті. Тоді там вчився О.Гончар та інші майбутні письменники. «І знаєте, я не раз чув, як вони хвалилися один одному, що вже встигли переписати то «Кайдашеву сім'ю» І.Нечуя-Левицького», то «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Панаса Мирного, то ще щось», – сказав між іншим професор. Я запитав, навіщо вони це робили, але Пархом Кирилович тільки здвигнув плечима.

Ця розмова згадалася, коли одного разу до рук мені потрапила книжка зі структуральної поетики. Видання було дуже цінним для мене, бо ще студентом під впливом молодого тоді викладача Я.Радевича-Винницького, з яким ми дружили, я так захопився цією методологією, що один наш колега жартома називав мене романтиком структуралізму. Я двічі прочитав цю монографію і вже міг цитувати з неї цілі абзаци. Але книжку треба було повернути власникові – поету Іванові Гнатюку, а розлучатися з нею не хотілося. і тоді я вирішив переписати її: і монографію матиму, і заодно випробую на собі нову для мене методику переписування тексту.

Це було щось надзвичайне! Правда, перші кілька днів я кляв себе за це переписування, бо спочатку було дуже нудно, за вечір я встигав переписати лише кілька сторінок, а книжка була доволі об'ємна, що зовсім не надихало. Тим більше, що я знав себе: раз узявся, то таки перепису, хоч би мав постаріти за цим заняттям. Але через кілька днів ситуація змінилася. Я помітив, що просто з роботи біжу на квартиру, щоб сісти за переписування. і я таки завершив цю працю, хоч під кінець давав собі слово переписувати за один раз не більше трьох сторінок – хотілося розтягти час, довше побути в силовому полі цієї монографії.

Виявилося наступне. Оскільки людина мислить набагато швидше, ніж пише, то при переписуванні процеси освоєння, осмислення і засвоєння тексту набувають особливої глибини і ґрунтовності. Нові поняття і терміни встигаєш не тільки збагнути, але й знайти для них місце у своєму аналітичному тезаурусі, подумки застосувати до предмета власних зацікавлень. Кожне речення стає змістовнішим, більш інформативним, ніж під час читання, бо висловлена в ньому думка входить у свідомість практично у всій повноті, запрограмованій автором, і вже проаналізованою й оціненою. і тому текст у цілому дає переписувачеві незрівнянно більше інформації, ніж читачеві. Крім того, підсвідомо аналізується мова, ідіолект автора, його здобутки і втрати, а це надзвичайно позитивно впливає

на формування власного стилю. А ще – виробляються навиків введення себе в робочий стан, що особливо важливо для тих, чия творча робота не може бути одномоментною, на хвили на-тхнення – як у поетів (і то не завжди). Зрештою, переписуван-ня привчає до посидючості, що теж суттєво.

І ще один наслідок: коли я закінчив цю працю, переді мною лежав стосик паперу з переписаною монографією, а поруч – утричі вищий! – із власними думками, навіяними цим текстом. Майже всі ці записи увійшли до наступних публікацій. і тепер кожного разу, завершуючи свою чергову книжку, я із вдячні-стю згадую професора Яременка і мимохідь подаровану ним прекрасну методичку творчого становлення.

...Перерва. Довгий факультетський коридор. Біля кожного вікна – гроно студентів, іноді – із викладачем. Ми про щось го-воримо, сперечаємось, допитуємось. А мимо нас прогулюється хтось із професорів. і коли він проходить повз нас, ми чомусь замовкаємо і повертаємось до нього. Він киває нам і йде далі. і так – біля кожного вікна. «І як за сонцем повертає сонях, так довго вслід чогось дивились ми...» (Л.Костенко).

Зараз біля вікон – інші студенти. А коридором тепер про-гулюємось ми, нинішні викладачі. Але на нашу появу вже ні-хто не реагує. Іншими стали студенти. Іншими – викладачі. Іншою стала alma mater. Світ таки став іншим. А мріялось, що стане кращим...

Професор Яременко такою надією жив. З нею він і помер у 1989 році. Милосердний Господь уберіг його від розчарувань.

2005

СПИСОК ОСНОВНИХ ПРАЦЬ В. ІВАНИШИНА

1. Земля, розхитана війною. – Жовтень, 1973, № 3.
2. Орявчицький феномен. – «Вільна Україна», 24.06.1973.
3. Зримі риси сучасника. – Жовтень, 1974, № 1.
4. Самого натхнення мало. – Радянське Слово, 15.12.1976.
5. Запорука успіху – праця. – РС, 20.04.1977.
6. Щоб слово влучало. – РС, 1.07.1977.
7. Поетичні грані сьогодення. – РС, 10.08. 1977.
8. Ліричні грані сьогодення (передача на обл. радіо), жовтень 1977.
9. Життя в римованих рядках. – РС, 15.11.1977.
10. З любов'ю до людей. – РС, 17.12.1977.
11. Книга, заримована з життям. – РС, 27.12. 1977.
12. Рідні обрії. – РС, 3.01.1978.
13. Обрії братерства. – РП, 12.01.1978.
14. Писати прекрасне, як проза. – РС, 18.01.1978.
15. Цінне видання. – РС, 3.02.1978.
16. Під знаком зорі. – РС, 4.02.1978.
17. Голос пам'яті. – Жовтень, 1978, № 2.
18. Самого натхнення замало. – Лен. молодь, 18.02.1978.
19. Буремну юність – кожному рядку. – ЛМ, 11.03.1978.
20. Міцніють поетичні голоси. – РС, 31.03.1978.
21. Поетичні відлуння весни. – ЛМ, 15.04.1978.
22. Вчитуючись у життя. – РС, 29.04.1978.
23. Світлі дні Прикарпаття. – Рад. Прикарпаття, 29.04.1978.

24. Світлі дні оновлення. – РС, 6.05.1978.
25. З життям звіряючи рядок. – ЛМ, 16.05.1978.
26. У світлі прийдешнього дня. – ЛМ, 25.05.1978.
27. Долаючи труднощі росту. – ЛМ, 13.06.1978.
28. На шляху до читача. – ЛМ, 20.07.1978.
29. Щоб слово влучало. – ЛМ, 17.08.1978.
30. Два уроки людяності. – РС, 2.09.1978.
31. Вчитуючись у рядки новотворів. – ЛМ, 12.09.1978.
32. Митець, мислитель, гуманіст. – РП, 14.09.1978.
33. Дні звершень і задумів. – ЛМ, 17.09.1978.
34. З виру життя. – РС, 23.09.1978.
35. Звіряючи піснею мужність. – РС, 26.09.1978.
36. Сяйво братньої ватри. – ЛМ, 30.09.1978.
37. Іскри братньої ватри. – РС, 30.09.1978.
38. Свято братнього єднання. – РС, 3.10.1978.
39. Життя відтворюючи в слові. – ЛМ, 19.10.1978.
40. Маринка Максими. Сильветка. – ЛМ, 14.11.1978.
41. Значимість і пристрасть рядка. – ЛМ, 18.11.1978.
42. Міцніють поетичні голоси. – ЛМ, 30.12.1978.
43. Пізнаючи секрети майстерності. – ЛМ, 20.01.1979.
44. З турботою про творчу молодь. – ЛМ, 8.02.1979.
45. У пошуках... тупика. – ЛМ, 19.04.1979.
46. Біля витоків. – РС, 2.06.1979.
47. Стверджуючись у житті. – РС, 22.06.1979.
48. В ім'я добра. – ЛМ, 10.07.1979.
49. Пробуджене любов'ю до життя. – Нафтовик Борислава, 15.11.1979.
50. З глибин душі. – РС, 16.11.1979.
51. Вслухаючись у пульс життя. – РС, 21.11.1979.

52. Пробудження пошуку. – ЛМ, 3.01.1980.
53. Анатомія виродження. – РС, 12.01.1980.
54. Пробуджене любов'ю слово. – Передача на обл. радіо, січень 1980.
55. З глибин душі. – Вітчизна, 1980, № 1.
56. Із літ війни і праці. – РС, 19.02.1980.
57. Як досягти ідеалу. – ЛМ, 4.03.1980.
58. З Батьківщиною в серці. – ЛМ, 15.03.1980.
59. Адресовано нащадкам. – Нафт. Борислава. – 20.03.1980.
60. З любові до життя. – ЛМ, 26.03.1980.
61. У полум'ї вогню земного. – Нафт. Борислава, 29.03.1980.
62. Грані поетичного слова. – ЛМ, 29.03.1980.
63. В добру путь. – РС, 29.03.1980.
64. Добром нагріте серце. – РС, 2.04.1980.
65. З глибин віків. – ЛМ, 5.04.1980.
66. Прекрасне відрізняти від прикрас. – ЛМ, 19.04.1980.
67. У полум'ї вогню земного. – РС, 4.05.1980.
68. Етапи художнього росту. – ЛМ, 27.05.1980.
69. На життєвій каруселі. – РС, 3.06.1980.
70. Серце, нагріте добром. – ЛМ, 3.06.1980.
71. Не тільки інформація. – РС, 17.06.1980.
72. У ритмах часу. – Нафт. Борислава, 21.06.1980.
73. Пробуджене любов'ю слово. – Жовтень, 1980, № 6.
74. До джерел художності. – ЛМ, 28.06.1980.
75. Сонячні сліди. – Літ. Україна, 11.07.1980.
76. І чесна слава не умре. – РС, 5.08.1980.
77. Відтворено у слові. – ЛМ, 13.09.1980.
78. Крізь призму образу. – РС, 25.09.1980.
79. Богдан Стельмах. Земний вогонь. – Дніпро, 1980, № 10.

80. Його осончений світ. – РС, 1.10.1980.
81. До джерел духовності. – Вітчизна, 1981, № 1.
82. Із круговерті життя. – РС, 2.10.1981.
83. У пошуках талантів. – РС, 12.02.1982.
84. На шляху до поезії. – РС, 29.02.1984.
85. Люду рідного вид. – РС, 25.08.1984.
86. Стежками Каменяра. – РП, 30.09.1884.
87. Корисне й необхідне видання. – РП, 15.10.84.
88. Не копія, а новотвір. – 22.12.1984.
89. На хвилях натхнення. – РС, 5.01.1985.
90. Пізнати, щоб збагнути. – РС, 26.01.1985.
91. «Я син Країни Рад». – РП, 28.03.1985.
92. Колосиста нива поета. – РС, 26.04.1985.
93. «Готліб» (Р.Горака). – РП. – РС, 15.10.85.
94. Поезії відчутні величини. – РП, 31.10.85.
95. І грім, і шепіт миті. – РС, 11.11.85.
96. Закличний голос строф. – РС, 16.11.85.
97. Двобій на вертикалях часу. – РС, 11.12.85.
98. Шлях до правди. – РС, 20.12.1985.
99. Діткнутись серцем. – РС, 8.01.86.
100. До вершин науки. – РС, 18.03.1987.
101. З любов'ю до людей. – РС, 11.07.1987.
102. З любов'ю до рідної мови. – «Ленінська молодь», 27.10.1987.
103. У творчій співдружності. – РС, 27.02.1988.
104. Согрето серцем. – Трускав. здравниця, 15.04.1988.
105. Невтомність таланту. – Рад. шлях, 2.07.1988.
106. А порадитись справді треба. – РС, 18.02.1989.
107. Добром натхненний. – РС, 8.04.1989.
108. Поповнення чи покоління?. – РС, 15.12.1989.

109. На хвилі єднання. – РС, 9.02.1990
110. Українська Церква і процес національного відродження. – Дрогобич, 1990.
111. Українська Церква і процес національного відродження. – Курортний вісник (Трускавець), 21.02 – 21.03.1990.
112. «М.Маринович. Євангеліє від юродивого». – Курортний вісник, 25.04.1990.
113. Яким бути «Радянському слову»? – РС, 5.05.1990.
114. З позиції єднання. – ЛМ, 12.05.1990.
115. Українська Церква і процес національного відродження. – Гомін волі (Стрий), 23.05 – 13.06.1990.
116. Українська Церква і процес національного відродження. – Ленінське слово (Золочів), 19 – 27.06.1990.
117. Нас змінює час (С. Бандера). – За вільну Україну, 11.07.1990
118. Українська Церква і процес національного відродження. – Радянський шлях (Жидачів), з 12.07.1990.
119. Мова і нація (з Я.Радевичем-Винницьким). – Дрогобич, 1990.
120. Мова і нація (з Я.Радевичем-Винницьким). – РС, з 27.07.1990.
121. Українська Церква і процес національного відродження. Вид. 2-е. – Дрогобич, 1990.
122. Доброчинець (А.Шептицький). – Добре серце, серпень 1990.
123. Собори людської душі («Українська Церква...»). – Радянська Волинь, з 8.09.1990.
124. Всі ми рівні перед Богом (інтерв'ю). – ЗВУ, 25.09.1990.
125. «Блаженні милостиві...» – Добре серце, вересень 1990.
126. Українське відродження і національна Церква (Українська Церква...). – ж. Пам'ятки України, кн.. 2, 1990.
127. Література обійдеться, історія – ні. – Добре серце, жовтень 1990.
128. Церковні плани Винниченка. – РС, 12.10.1990.
129. Славна сторінка історії України (УПА). – РС, 13.10.1990.

130. Мова і нація (з Я.Р.-Винницьким). – Корчагінець, потім Педагог (Вінниця), з 24.10.1990.
131. «Тому святий Миколай...» – Добре серце, листопад 1990.
132. Світогляд нації. – РС, 30.11.1990.
133. Готуймося до Різдва. – Добре серце, грудень 1990.
134. Мертві сраму не імуть (С. Бандера). – ГЗ, 1.12.1990.
135. Наш Новий рік. – Добре серце, січень 1991.
136. Во ріці Йордані. – Добре серце, січень 1991.
137. І.Хома. Голгота українського владики. – Добре серце, лютий 1991.
138. Поезія нескореності (З.Красівський). – Франкова криниця, 16-23.02.1991.
139. Голос із вершин духовності //Передмова до «М.Маринович. Україна на полях Святого Письма»/. – Дрогобич, 1991.
140. Безсилля чи безвілля. – Добре серце, березень 1991.
141. Христос воскрес! – Добре серце, квітень 1991.
142. Добротворець. – Добре серце, квітень 1991.
143. Зробити крок назустріч. – Провісник, ч. 2, 1991.
144. Він наш, він з нами (кард. Любачівський). – Франкова криниця, 17.04.1991.
145. Якщо не ми, то хто? – Добре серце, травень 1991.
146. А милосердя – вище. – Добре серце, червень 1991.
147. Мова і нація (з Я.Р.-Винницьким). – Рад. Волинь, з 23.07.1991.
148. Похорон через півстоліття. – Добре серце, серпень 1991.
149. Діти – майбутнє народу. – Добре серце, вересень 1991.
150. Мова і нація (з Я.Р.-Винницьким). Вид. 2-е. – 1991 (18 серпня!).
151. Месія (вертеп). – Добре серце, листопад 1991.
152. Відкритий лист Президентові УНР в екзилі п. Миколі Плав'юку. – Галицька Зоря, 22.11.1991.

153. Відкритий лист Президентові УНР в екзилі п. Миколи Плав'юку. – ЗВУ, 29.11.1991.
154. З нами Бог. – Добре серце, квітень-травень 1992.
155. Нація. Державність. Націоналізм. – 1992.
156. «Кобзар» Шевченка – євангеліє націоналізму. – ГЗ, 7.07.1992.
157. Магістральний шлях нації. – Франкова криниця, 14.08.1992.
158. Нація і націоналізм. – Нафтовик Борислава, 15.08.1992.
159. Нація. Державність. Націоналізм. Повтор. вид. – 1992.
160. Націоналіст проти демократа. – Тустань, серпень 1992.
161. Проблема єдності, проблема лідерів. – Державність, 1992, № 4.
162. Мова і нація (з Я.Р.-Винницьким). Вид. 3-є. – Дрогобич, 1992.
163. Слово в захист Глубіша і Модрицького. – Тустань, січень 1993.
164. Матеріали наради ОУНС Дрогобиччини. Вступне слово. Доповідь// Матеріали ОУНС. – Дрогобич, 1993.
165. Проблема лідерів. – Автобусобудівник (Львів), 10.02.1993.
166. Етнічна проблема в ідеології українського націоналізму. – Тустань, квітень 1993.
167. Люди Ідеї і Чину. – ГЗ, 13.05.1993.
168. Інтерв'ю: Іванишин не хоче стати мером. і генералом, очевидно, теж. – ГЗ, 29.05.1993.
169. Націоналізм та жіноцтво. – Тустань, 13-19.07.1993.
170. Адресовано нації (С. Бандера). – ГЗ, 1.01.1994.
171. Етнічна проблематика в ідеології українського націоналізму. – Державність, 1994, № 1-2.
172. Мова і нація (з Я.Р.-Винницьким). Вид. 4. – Дрогобич, 1994.
173. Друга світова: дві поразки і дві перемоги (спецвипуск). – УРП-Інформ, 9.05.1995.

174. З цим переможеш! (уривки з «Нація. Державність. Націоналізм»). – Відродження (Чернівці), з № 20, червень 1995.
175. Наш клич: Бог, Україна, Свобода! // Доповідь на Установчому ВЗ «Тризуба» – ж. Свобода народів, № 5, 1996.
176. Інтерв'ю: Залишаюся далі романтиком. – Шлях перемоги, 5.12.1996.
177. Інтерв'ю: Головне – національна ідея. – Шлях перемоги, 11.09.1997.
178. «Тризуб» імені Степана Бандери. – Інф. Бюлетень «Т.», 1998, 2 с.
179. В своїй хаті... – Інф. бюлетень «Т.», № 2, грудень 1998, 2 с.
180. Інтерв'ю: Демократія – хороша річ. Але в національній державі. – ГЗ, 21.04.1999.
181. Інтерв'ю: Навіть бідуючи, народ має ще й інші інтереси. – ГЗ, 28.05.1999, 4 с.
182. Національна ідея – основа національної держави. – жовтень 1999, 1 с. (листівка).
183. Виступ на III Зборі Організації. – Інф. Бюл. № 9, 1999 і №10 за жовтень 1999.
184. Месія. – Інф. Бюл., № 11-12, листопад-грудень, 1999, 3 с.
185. Українська ідея і перспективи націоналістичного руху. – Дрогобич, 2000.
186. Інтерв'ю: Ідеологія соціал-демократії справила на виборах свій третій шабаш... – Молода Галичина, 20.01.2000, 3 с.
187. Візія українського державотворення. – ГЗ, 1.04.2000.
188. Нинішня політична криза: хто? чому? для чого? – 2000, 2 с. / Листівка/.
189. За державність нації. – Інф. Бюлетень «Т.», ч. 1, 2001, з с. // Провід/.
190. Інтерв'ю: Третій шлях «Тризуба» ім. С. Бандери. – Високий Замок, 6.04.2001.

191. Третій шлях. – 2000, 2 с. /Листівка/ (ф. Виступ).
192. Уроки політичної кризи. – 2000, 6 с.
193. Непрочитаний Шевченко. – Дрогобич, 2001.
194. Вибори-2002. – 2001, 3 с.
195. Сім правил націоналіста-керівника. – 2001, 1 с. /Заповіді/.
196. Знак творця? – ГЗ, 29.06.2001, 1 с.
197. Політичне безголов'я. – ГЗ, 13.07.2001.
198. До проблем національної безпеки. – 12.08.2001, 4 с.
199. Непрочитаний Шевченко. – Українське слово, 27.09.2001.
200. Інтерв'ю: У Білорусії виграли політичні технології. – Високий Замок, 5.10.2001.
201. На яких засадах має творитися державницький виборчий блок. – 2001, 1 с. /Бандерівець/.
202. За якими критеріями обиратимемо депутатів? – 2001, 1 с. /Бандерівець/.
203. Програма курсу «Теорія літератури». – Дрогобич, 2001.
204. Програма курсу «Українська література ХХ століття». – Дрогобич, 2001.
205. Бандера – назавжди з нами. – 2001, 2 с.
206. Село і вибори-2002. – 15.11.01// У зб. «2002: Нація перед вибором». – К., 2002, 0,25 арк.
207. Нація на шляху до Шевченка. – 2002.
208. Непрочитаний Шевченко. – Львів, 2002
209. Непрочитаний Шевченко. – Трускавець, 2002.
210. Непрочитаний Шевченко. – Тернопіль, 2002.
211. Непрочитаний Шевченко. – Івано-Франківськ, 2002.
212. Непрочитаний Шевченко. – Вінниця, 2002 .
213. Інтерв'ю: Вибір є. Ідеться про критерії. – ГЗ, 1.03.2002, 3 с.
214. Проклятий, але не забутий (Я.Галан). – «Високий Замок», 1.08.2002, 0,25 арк.

215. Вогненні стовпи національного подвигу. – 2002, 6 с.
216. Вибір нації-2002: Голосуємо за особу чи за ідею? – Івано-Франківськ, 2002, 15 с.
217. Державотворчий чин Бандери. – 2003, 3 с.
218. На розпутьті велелюднім. – 2003, 50 с. (190 с.).
219. За яке об'єднання? – Українське слово, 20-26.02.2003.
220. Інтерв'ю: Ми боремося не за владу для себе, а за державу для нації. – «Бандерівець», № 4, 2003, 6 с.
221. Марія Людкевич (доробити). – 6.04.2003, 2 с.
222. Іракська криза... – 9.04.2003, 3 с.
223. Євген Коновалець... – 24.05.03, 2 с.
224. Програма реалізації української національної ідеї у процесі державотворення. – 2003, 64 с.
225. Коментар до інтерв'ю Л.Кравчука «Я – націоналіст». – 2003, 1 с. /Кравчук/.
226. Інтерв'ю: А може, покажемо всім дулю? – ГЗ, 27.06.2003.
227. Жерці імпрези. – Дрогобич, 2003, 15 с.
228. Мета нації. Статус нації. – Клич нації (Житомир), № 3, серпень 2003.
229. Євген Коновалець – Воїн і Провідник. – ГЗ, 12.09.2003.
230. Жерці імпрези. – ГЗ. 9.09.2003.
231. Під проводом ОУН і з іменем Бандери. – 12.10.2003 /Провід/, 4 с.
232. Якщо не ми, то хто? – 12.10.2003 /Провід/, 2 с.
233. Наше ставлення до влади. – 3.11.2003, 1 с.
234. Пізнання літературного твору. – Дрогобич, 2003. – 80 с.
235. Інтерв'ю: Ми – за Україну, вони – за владу! – 10.12.2003, 6 с.
236. Програма національно-патріотичного блоку «Рух за Націю». – К., 2003.

237. Інтерв'ю: «Український політичний хліб тільки замішується в Галичині, а печеться на Наддніпрянщині». – Тустань, 16-31.12.2003.
238. Інтерв'ю: Людина з «ярликом»... – ГЗ, 13.01.2004.
239. Орден Української Надії. – 2004, 5 с.
240. Мова і нація (з Я.Р.-Винницьким). Вид. 5-е. – Кам'янець-Подільський, 2004.
241. Інтерв'ю: Поки що більшість дрогобичан більше вірить злодіям, ніж націоналістам. – Тустань, 1-5.03.2004, 5 с.
242. Політична функція ВО «Тризуб» ім. С.Бандери. – 23.03.2004, 8 с.
243. Інтерв'ю: «Зробити вдалося більше...» – ГЗ, 24.03.2004.
244. Жерці імпрези. – Прикарпаття (Ст.Самбір). – березень-липень 2004.
245. Україна очима генія (Л.Костенко). – ГЗ, 4.06.2004, 1 с.
246. Пора вдатися до психіатрів. – ГЗ, 16.04.2004, 1 речення.
247. Друга світова... – «Бандерівець», № 3, 2004, 4 с.
248. Інтерв'ю: Вибори-2004 з погляду В.Іванишина. – Інфоблок (Дрогобич), 28.05.2004.
249. Ющенкові треба постійно доводити своїм зверхникам, що він перед ними білий і пухнастий». – Тустань (інтерв'ю), 15-30 вересня 2004.
250. Проблематика української надії. – ГЗ, 10.05.2005.
251. Жрацькі імпрези. – Білорусь, «Голос Краю», 2004. – 19 с.
252. Проблематика української надії. – Бандерівець, № 4, 2005.
253. Проблематика української надії. – Своя Справа (Борислав), № 2 (2), червень 2005.
254. Опозиційний полковник. – ГЗ, 1.06.2005.
255. Відповідь «неандертальцям» (інтерв'ю). – ГЗ, 8.06.2005.
256. Горнило думки і духу. – Бандерівець, № 5 (50), 2005-07-30.

257. Рубрика «Десять кроків назустріч людям» (чотири матеріали «сотника Чорного»). – Бандерівець, № 5 (50), 2005.
258. Ідеологія національної перспективи. – ГЗ, 5.08.2005.
259. Ідея та організація. – Бандерівець, № 6 (51), 2005.
260. Кримський вузол. – Бандерівець, № 8 (53) і 9 (54), 2005.
261. Смішно, але не весело. – Бандерівець, № 8 (53), 2005.
262. Кримський вузол. – Київ, 2005. – 12 с.
263. Проблематика української надії. – Вісник УВКР, № 7, 2005.
264. Чи матиме паспорт тризуб, громадяни – національність, Україна – націю, українці – державу? – Бандерівець, № 8 (53), 2005.
265. Василь Іванишин: «Ми не йдемо здобувати мандати, ми продовжуємо національно-визвольну боротьбу». – Нова Тернопільська Газета, № 8 (287) 22—28.02.2006.
266. Василь Іванишин: «Ми не йдемо здобувати мандати, ми продовжуємо національно-визвольну боротьбу». – Бандерівець, № 10 (55), 2006.
267. Василь Іванишин: «Ми не йдемо здобувати мандати, ми продовжуємо національно-визвольну боротьбу». – Терновий Шлях, № 5 (5), 25.02.2006.
268. Український націоналізм врятує Україну! (дайджест «Програми...»). – (спецвипуск) лютий 2006.
269. Село і вибори-2006. – (спецвипуск), березень 2006.
270. Український вибір-2006. – (спецвипуск), 15.03.2006.
271. Дрогобицькі вибори. – ГЗ, № 38 (12336), 18.03.2006.
272. Від бездіяльності – до аморальності? – ГЗ (спецвипуск), 24.03.2006.
273. Програма реалізації української національної ідеї у процесі державотворення. – Київ, 2006.
274. Антиукраїнське шоу закінчилось, антиукраїнський шабаш триває? – Бандерівець, № 3 (57), 2006.

275. Євген Коновалець – Воїн і Провідник. – ГЗ, № 77 (12377), 16.06.2006.
276. Найбільша загроза для України. – ГЗ, № 78-79 (12378-9), 19-22.06.2006.
277. Традиційна зрада чи антиукраїнська контрреволюція? – ГЗ, № 87, 10.07.2006.
278. Кримський вузол. 2-е видання. – Київ, 2006.
279. Традиційна зрада чи антиукраїнська контрреволюція? – «Бандерівець», № 5 (59), 2006.
280. Найбільша загроза для України. – «Бандерівець», № 5 (59), 2006.
281. Майдан-2 чи плацдарм української Свободи? – Київ, 2006. – 23 с.
282. Майдан-2 чи плацдарм української Свободи? – ГЗ, № 92 (12392), 21.07.2006.
283. «Постпомаразм»: крах чи шанс? – ГЗ, № 100-101 (12400-12401), 9-12.08.2006.
284. Звернення ВО «Тризуб» ім. С. Бандери. – «Бандерівець», № 6 (60).
285. «Постпомаразм»: крах чи шанс? – «Бандерівець», № 6 (60)
286. На вістрі боротьби (інтернет-конференція). – «Бандерівець», № 6 (60).
287. Клянусь Майданом! – «Бандерівець», № 6 (60).
288. Рецепція Благовістя. – Київ, 2006 (в Інтернеті).
289. Діалоги про свободу. – Київ, 2006 (в Інтернеті).
290. Худоб'яча політика. – ГЗ, № 125 (12 425), 9.10.2006.
291. Внутрішня окупація – війна на знищення. – «Бандерівець», № 7 (61).
292. Худоб'яча політика. – «Бандерівець», № 7 (61).
293. Рецепція Благовістя (скорочений варіант). – «Бандерівець», № 7 (61).

294. Високо майте серця! – ГЗ, № 140 (12 440), 13.11.2006.
295. Сучасність потребує націоналізму. – «Густань», № 31-32 (349-350), 14-21, 11.2006.
296. Пошук істини (прес-конференція). – ГЗ. № 146 (12446), 27.11.2006.
297. Сучасність потребує націоналізму. – «Бандерівець», № 8 (62), 2006.
298. Як із піску бич, або Інтерв'ю при світлі маяків. – «Бандерівець», № 8 (62), 2006.
299. Боротися за владу є кому. Складніше з борцями за Україну. – «Густань», № 6-9 (364-367), 30.01-5.02.2007.
300. За нашу і вашу свободу. – ГЗ, № 12 (12472), 5.02.2007.
301. Гострі грані круглого стола. – ГЗ, № 19 (12479), 21.02.07.
302. За нашу і вашу свободу. – «Бандерівець», № 1 (63), 2007.
303. Макіавеллі мав рацію. – ГЗ, № 37 (12497), 6.04.07.
304. Тезаурус до курсу «Теорія літератури». – Дрогобич: ВФ «Відродження», 2007. – 122 с.
305. Державність нації. Збірка праць: У 2 т. – Тернопіль: Астон, 2009. – Т.1. – 704 с.; Т.2. – 224с.

Історико-документальне видання

ІВАНИШИН ВАСИЛЬ

УКРАЇНСЬКА ІДЕЯ

Вибрані твори

Редактор-упорядник
Петро Іванишин

Верстка
Олег Лазебний

Підп. до друку 09.05.2014 р.
Папір офс. Офс. друк. Формат 60x84/16
Гарнітура Minion Pro. Умов. друк. арк. 53,94
Наклад 1000 прим. Зам. 608

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
Серія ДК № 2509 від 30.05.2006 р.
Друк ПП «ПОСВІТ»
Адреса: вул. І. Мазепи, 7, м. Дрогобич, 82100 Україна
тел. факс (03244) 2-23-35, тел.: 3-38-50, 2-23-76.
E-mail: posvit_druk@mail.ru